॥ कोबातीर्थमंडन श्री महावीरस्वामिने नमः ॥

॥ अनंतलब्धिनिधान श्री गौतमस्वामिने नमः ॥ ॥ गणधर भगवंत श्री सुधर्मास्वामिने नमः ॥

॥ योगनिष्ठ आचार्य श्रीमद् बुद्धिसागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥ ॥ चारित्रचूडामणि आचार्य श्रीमद् कैलाससागरसूरीश्वरेभ्यो नमः ॥

आचार्य श्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर

पुनितप्रेरणा व आशीर्वाद

राष्ट्रसंत श्रुतोद्धारक आचार्यदेव श्रीमत् पद्मसागरसूरीश्वरजी म. सा.

जैन मुद्रित ग्रंथ स्केनिंग प्रकल्प

ग्रंथांक : १

श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-श्री महावीर जैन आराधना केन्द्र
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
कोबा, गांधीनगर-३८२००७ (गुजरात)
(079) 23276252, 23276204
फेक्स : 23276249
Websiet : www.kobatirth.org
Email : Kendra@kobatirth.org

शहर शाखा

आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
शहर शाखा
आचार्यश्री कैलाससागरसूरि ज्ञानमंदिर
त्रण बंगला, टोलकनगर
परिवार डाइनिंग हॉल की गली में
पालडी, अहमदाबाद – ३८०००७
(079) 26582355

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नमः अनन्तलब्धिनिधानाय भगवते इन्द्रभूतये ।

निःशेषनिर्ग्रन्थागमामरसरिद्हिमाचलभगवच्छ्रीसुधर्मस्वामीसूत्रितं

गूर्जरभाषानुवादयुतं

श्रीमद्भगवतीसूत्रम्

(व्याख्याप्रज्ञप्तिः) (पंचमो भागः)

प्रकाशकः—जामनगरवास्तव्यपंडित 'हीरालाल हंसराज' इत्यस्य 'श्री जैनभास्करोदय प्रेस'
इति मुद्रणालये मेनेजर बालचंद्र हीरालाल इत्येतेन मुद्रितम्.

विक्रमसंवत—१९९६

पण्यं रुप्यकत्रयम्
३-०-०

For Private And Personal

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

॥ अर्हम् ॥

श्रीमद्गणधरवरसुधर्मस्वामिप्रणीता ।

॥ व्याख्याप्रज्ञप्तिः ॥

॥ श्रीभगवतीसूत्रं भाग–५ ॥

(मूल सूत्र अने तेना गुजराती भाषान्तर सहित)

(शतक १२.) उद्देशक ५.

(चोथा भागनुं अनुसंधान चालु)

रायगिहे जाव एवं वयासी—अह भंते ! पाणाइवा० मुसा० अदि० मेहु० परि० एस णं कतिवन्ने कतिगंधे कतिरसे कतिफासे पण्णत्ते ?, गोयमा ! पंचवन्ने दुगंधे पंचरसे चउफासे पण्णत्ते ॥ अह भंते ! कोहे १ कोवे २ रोसे ३ दोसे ४ अखमे ५ संजलणे ६ कलहे ७ चंडिक्के ८ भंडणे ९ विवादे १० एस णं कतिवन्ने जाव कतिफासे पण्णत्ते ?, गोयमा ! पंचवन्ने पंचरसे दुगंधे चउफासे पण्णत्ते ॥ अह भंते ! माणे मदे दप्पे थंभे गव्वे अत्तुक्कोसे परपरिवाए उक्कोसे अवक्कोसे उण्णए उन्नामे दुन्नामे १२ एस णं कतिवन्ने ४ ?, गोयमा ! पंचवन्ने जहा कोहे तहेव । अह भंते ! माया उवही नियडी वलये गहणे णूमे कक्के कुरुए जिम्हे किब्बिसे १० आयरणया गूहणया वंचणया

For Private And Personal

पलिउंचणया सातिजोगे य १५ एस णं कतिवन्ने ४?, गोयमा! पंचवन्ने जहेव कोहे॥ अह भंते! लोभे इच्छा मुच्छा कंखा गेही तण्हा भिज्झा अभिज्झा आसासणया पत्थणया १० लालप्पणया कामासा भोगासा जीवियासा मरणासा नंदीरागे १६ एस णं कतिवन्ने?, जहेव कोहे। अह भंते! पेज्जे दोसे कलहे जाव मिच्छादंसणसल्ले एस णं कतिवन्ने! जहेव कोहे तहेव चउफासे॥ (सूत्रं ४४९)

[प्र०] राजगृह नगरमां (गौतम) यावद्-आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन्! १ प्राणातिपात, २ मृषावाद, ३ अदत्तादान, ४ मैथुन अने ५ परिग्रह-ए बधा केटला वर्णवाळा, केटला गन्धवाळा, केटला रसवाळा अने केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? [उ०] हे गौतम! ते पांच वर्णवाळा, बे गन्धवाळा पांच रसवाळा अने चार स्पर्शवाळा कह्या छे. [प्र०] हे भगवन्! १ क्रोध, २ कोप, ३ रोष, ४ दोष, ५ अक्षमा, ६ संज्वलन, ७ कलह, ८ चांडिक्य (रौद्राकार), ९ भंडन (दंडादिथी युद्ध करवुं) अने १० विवाद-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? [उ०] हे गौतम! पांच वर्णवाळा, बे गन्धवाळा, पांच रसवाळा अने चार स्पर्शवाळा कह्या छे. [प्र०] हे भगवन्! १ मान, २ मद, ३ दर्प, ४ स्तंभ, ५ गर्व, ६ अत्युत्क्रोश, ७ परपरिवाद, ८ उत्कर्ष, ९ अपकर्ष, १० उन्नत (उन्नय), ११ उन्नाम अने १२ दुर्नाम-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? [उ०] हे गौतम! पांच वर्णवाळा इत्यादि जेम क्रोध संबन्धे कह्युं तेम अहिं जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! १ माया, २ उपधि ३ निकृति, ४ वलय-वक्रताजननस्वभाव, ५ गहन, ६ नूम, ७ कल्क, ८ कुरूपा ९ जिह्मता, १० किल्बिष, ११ आदरणता (आचरणता), १२ गूहनता, १३ वंचनता, १४ प्रतिकुंचनता, १५ सातियोग-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा छे?

For Private And Personal

[उ०] हे गौतम! ए बधा पांच वर्णवाळा-इत्यादि क्रोधनी पेठे जाणवा. [प्र०] हे भगवन्! १ लोभ, २ इच्छा, ३ मूर्छा, ४ कांक्षा, ५ गृद्धि, ६ तृष्णा, ७ भिध्या, ८ अभिध्या, ९ आशंसना, १० प्रार्थना, ११ लालपनता, १२ कामाशा, १३ भोगाशा, १४ जीविताशा, १५ मरणाशा अने १६ नंदिराग-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा छे? [उ०] हे गौतम! क्रोधनी पेठे (सू. २) जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! १ प्रेम-राग. २ द्वेष, ३ कलह, यावत्-८ मिथ्यादर्शनशल्य-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा छे? [उ०] क्रोधनी पेठे ते बधा चार स्पर्शवाळा छे. ॥ ५४९ ॥

अह भंते! पाणाइवायवेरमणे जाव परिग्गहवेरमणे कोहविवेगे जाव मिच्छादंसणसल्लविवेगे एस णं कतिवन्ने जाव कतिफासे पण्णत्ते?, गोयमा! अवन्ने अगंधे अरसे अफासे पण्णत्ते ॥ अह भंते! उप्पत्तिया वेणइया कम्मिया परिणामिया एस णं कतिवन्ना तं चेव जाव अफासा पन्नत्ता ॥ अह भंते! उग्गहे ईहा अवाये धारणा एस णं कतिवन्ना?, एवं चेव जाव अफासा पन्नत्ता ॥ अह भंते! उट्ठाणे कम्मे बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे एस णं कतिवन्ने? तं चेव जाव अफासे पन्नत्ते। सत्तमे णं भंते! उवासंतरे कतिवन्ने? एवं चेव जाव अफासे पन्नत्ते, सत्तमे णं भंते! तणुवाए कतिवन्ने?, जहा पाणाइवाए, नवरं अट्ठफासे पण्णत्ते, एवं जहा सत्तमे तणुवाए तहा सत्तमे घणवाए घणोदही पुढवी, छट्ठे उवासंतरे अवन्ने, तणुवाए जाव छट्ठी पुढवी एयाइं अट्ठफासाइं, एवं जहा सत्तमाए पुढवीए वत्तव्वया भणिया तहा जाव पढमाए पुढवीए भाणियव्वं, जंबुद्दीवे २ सयंभुरमणे समुद्दे सोहम्मे कप्पे जाव ईसिपब्भारा पुढवी नेरतियावासा जाव वेमाणियावासा एयाणि सव्वाणि अट्ठफासाणि। नेरइया णं

भंते! कतिवन्ना जाव कतिफासा पन्नत्ता ?, गोयमा! वेउव्वियतेयाइं पडुच्च पंचवन्ना पंचरसा दुगंधा अट्ठफासा पण्णत्ता, कम्मगं पडुच्च पंचवन्ना पंचरसा दुगंधा चउफासा पण्णत्ता, जीवं पडुच्च अवन्ना जाव अफासा पण्णत्ता, एवं जाव थणिय०, पुढविकाइयपुच्छा, गोयमा! ओरालियतेयगाइं पडुच्च पंचवन्ना जाव अट्ठफासा पण्णत्ता, कम्मगं पडुच्च जहा नेर०, जीवं पडुच्च तहेव, एवं जाव चउरिंदि०, नवरं वाउक्काइया ओरा० वेउ० तेयगाइं पडुच्च पंचवन्ना जाव अट्ठफासा पण्णत्ता, सेसं जहा नेरइयाणं, पंचिंदियतिरिक्खजोणिया जहा वाउक्काइया,

[प्र०] हे भगवन्! १ प्राणातिपातविरमण, यावद्-५ परिग्रहविरमण, ६ क्रोधनो त्याग, यावद्-१८ मिथ्यादर्शनशल्यनो त्याग-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत् केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? [उ०] हे गौतम! वर्ण विनाना, गंध विनाना, रस विनाना अने स्पर्श विनाना कह्या छे. [प्र०] हे भगवन्! १ औत्पत्तिकी (स्वाभाविक उत्पन्न थयेली), २ वैनयिकी (गुरुना विनय-शास्त्राभ्यासद्वारा थयेली बुद्धि). ३ कार्मिकी (कर्मद्वारा थयेली) अने ४ पारिणामिकी (लांबा काल सुधी पूर्वापर अर्थना अवलोकनादिकथी उत्पन्न थयेली) बुद्धि-ए केटला वर्णवाळी, यावत्-केटला स्पर्शवाळी कही छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावद्-स्पर्शरहित कही छे. [प्र०] हे भगवन्! १ अवग्रह (अत्यन्त सूक्ष्म ज्ञान), २ ईहा (विचारणा), ३ अवाय-निश्चय अने ४ धारणा (उपयोगनुं सातत्य)-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा छे? (उ०) ए प्रमाणे यावद्-स्पर्शरहित कह्या छे. (प्र०) हे भगवन्! १ उत्थान, २ कर्म, ३ बल ४ वीर्य अने ५ पुरुषकारपराक्रम-ए बधा केटला वर्णवाळा, यावत्-केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? (उ०) पूर्व प्रमाणे यावद् ते स्पर्शरहित कह्या छे. (प्र०) हे भगवन्! सातमो (सातमी नरकपृथिवी नीचेनो) अवकाशांतर-आकाशनो खंड

केटला वर्णवाळो, यावत्–केटला स्पर्शवाळो कह्यो छे? [उ०] ए प्रमाणे यावद्–स्पर्शरहित कह्यो छे. [प्र०] हे भगवन्! सातमी नरकपृथिवी नीचेनो तनुवात केटला वर्णवाळो, यावत्–केटला स्पर्शवाळो कह्यो छे? [उ०] प्राणातिपातनी पेठे (सू. ११) जाणवुं, परंतु विशेष ए छे के अहीं सातमो तनुवात आठ स्पर्शवाळो कह्यो छे. जेम सातमो तनुवात कह्यो छे तेम सातमो घनवात तथा सप्तमपृथिवी जाणवी. छट्ठी पृथिवीनी नीचेनो अवकाशांतर वर्णादिरहित छे. छट्ठो तनुवात तथा यावद्–छट्ठी पृथिवी–ए बधां आठ स्पर्शवाळां छे. ए प्रमाणे जेम सातमी पृथिवीनी वक्तव्यता कही, तेम यावत्–प्रथम पृथिवी सुधी जाणवुं. जंबूद्वीप नामें द्वीप, यावत् स्वयंभुरमणसमुद्र, सौधर्मकल्प, यावद्–ईषत्प्राग्भारा पृथिवी, नैरयिकावासो तथा यावद्–वैमानिकावासो–ए बधा आठ स्पर्शवाळा छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिको केटला वर्णवाळा, यावत् केटला स्पर्शवाळा कह्या छे? [उ०] हे गौतम! वैक्रिय अने तैजस पुद्गलोनी अपेक्षाए तेओ पांच वर्णवाळा, पांच रसवाळा, बे गंधवाळा अने आठ स्पर्शवाळा कह्या छे, अने कार्मण पुद्गलोनी अपेक्षाए पांच वर्णवाळा, पांच रसवाळा, बे गंधवाळा अने चार स्पर्शवाळा कह्या छे, तथा जीवनी अपेक्षाए वर्णरहित, अने यावद् स्पर्शरहित कह्या छे. ए प्रमाणे यावत् स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पृथिवीकायिको केटला वर्णवाळा छे?–इत्यादि. [उ०] हे गौतम! औदारिक अने तैजस पुद्गलोनी अपेक्षाए पांच वर्णवाळा, यावत् आठ स्पर्शवाळा छे. कार्मणनी अपेक्षाए जेम नैरयिको कह्या तेम कहेवा, अने जीवनी अपेक्षाए पण पूर्व प्रमाणे (वर्णादिरहित) जाणवा. ए प्रमाणे यावत्–चउरिन्द्रिय जीवो सुधी जाणवुं. पण विशेष ए छे के, वायुकायिको औदारिक, वैक्रिय अने तैजसपुद्गलोनी अपेक्षाए पांच वर्णवाळा, यावद्–आठ स्पर्शवाळा कह्या छे, बाकी बधुं नैरयिकोनी पेठे जाणवुं. तथा वायुकायिकोनी पेठे पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिको पण जाणवा.

मणुस्साणं पुच्छा ओरालियवेउव्वियआहारगतेयगाइं पडुच्च पंचवन्ना जाव अट्ठफासा पण्णत्ता, कम्मगं जीवं च पडुच्च जहा नेर०, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेर०, धम्मत्थिकाए जाव पोग्गल० एए सव्वे अवन्ना, नवरं पोग्गल० पंचवन्ने पंचरसे दुगंधे अट्ठफासे पण्णत्ते, णाणावरणिज्जे जाव अंतराइए एयाणि चउफासाणि, कण्हलेसा णं भंते! कइवन्ना०? पुच्छा, दव्वलेसं पडुच्च पंचवन्ना जाव अट्ठफासा पण्णत्ता, भावलेसं पडुच्च अवन्ना ४, एवं जाव सुक्कलेस्सा, सम्मद्दिट्ठी ३ चक्खुदंसणे ४ आभिणिबोहिय णाणे जावविभंगणाणे आहारसन्ना जाव परिग्गहसान्न एयाणि अवन्नाणि ४, ओरालियसरीरे जाव तेयगसरीरे एयाणि अट्ठफासाणि, कम्मगसरीरे चउफासे, मणजोगे वयजोगे य चउफासे, कायजोगे अट्ठफासे, सागारोवओगे य अणागारोवओगे य अवन्ना। सव्वदव्वा णं भंते! कतिवन्ना? पुच्छा, गोयमा! अत्थेगतिया सव्वदव्वा पंचवन्ना जाव अट्ठफासा पण्णत्ता अत्थेगतिया सव्वदव्वा पंचवन्ना चउफासा पण्णत्ता, अत्थेगतिया सव्वदव्वा एगगंधा एगवण्णा एगरसा दुफासा पन्नत्ता, अत्थेगइया सव्वदव्वा अवन्ना जाव अफासा पन्नत्ता, एवं सव्वपएसावि, सव्वपज्जवावि, तीयद्धा अवन्ना जाव अफासा पण्णत्ता, एवं अणागयद्धावि, एवं सव्वद्धावि ॥ (सूत्रं ४५०)

[प्र०] हे भगवन्! मनुष्यो केटला वर्णवाळा कह्या छे?–इत्यादि. [उ०] औदारिक, वैक्रिय, आहारक अने तैजस पुद्गलोनी अपेक्षाए पांच वर्णवाळा यावत्–आठ स्पर्शवाळा कह्या छे, कार्मणपुद्गल अने जीवनी अपेक्षाए नैरयिकोनी पेठे (सू. १३.) जाणवा. जेम नैरयिको कह्या तेम वानव्यंतर, ज्योतिष्क अने वैमानिको कहेवा. धर्मास्तिकाय अने यावत्–पुद्गलास्तिकाय–ए बधा वर्णरहित

छे, यावत् स्पर्शरहित छे; पण विशेष ए छे के, पुद्गलास्तिकाय पांच वर्णवाळो पांच रसवाळो, बे गंधवाळो अने आठ स्पर्शवाळो होय छे. १ ज्ञानावरणीय, यावद्–८ अंतरायकर्म–ए बधां चार स्पर्शवाळां छे. [प्र०] हे भगवन्! कृष्णालेश्या केटला वर्णवाली छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! द्रव्यलेश्यानी अपेक्षाए पांच वर्णवाळी, यावद्–आठ स्पर्शवाळी कही छे अने भावलेश्यानी अपेक्षाए वर्णादिरहित छे. ए प्रमाणे यावत्—शुक्लेश्या सुधी जाणवुं. १ सम्यग्दृष्टि, २ मिथ्यादृष्टि ३ सम्यग्मिथ्यादृष्टि, ४–७ चक्षुदर्शन वगेरे चार दर्शन. ८–१२ आभिनिबोधिक (मतिज्ञान) वगेरे पांच ज्ञान, यावद्–विभंगज्ञान, आहारसंज्ञा, यावत्–परिग्रहसंज्ञा–ए बधां वर्णादिरहित छे. औदारिक शरीर, यावत् तैजस शरीर–ए बधां–आठ स्पर्शवाळां छे. कार्मणशरीर, मनयोग अने वचनयोग चार स्पर्शवाळा छे, काययोग आठ स्पर्शवाळो छे. साकारोपयोग अने अनाकारोपयोग–ए बन्ने वर्णादिरहित छे. [प्र०] हे भगवन्! बधां द्रव्यो केटला वर्णवाळां छे?–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! सर्व द्रव्योमांना केटलाक पांच वर्णवाळां, यावद्—आठ स्पर्शवाळां छे, अने केटलाक पांच वर्णवालां अने चार स्पर्शवाळां छे. तथा सर्व द्रव्योमांना केटलाक एक वर्णवाळां, एक गंधवाळां, एक रसवाळां अने बे स्पर्शवाळां छे, वळी सर्व द्रव्योमांना केटलाक वर्णरहित, यावद्–स्पर्शरहित छे, ए प्रमाणे सर्व प्रदेशो, सर्व पर्यायो अने अतीतकाळ पण वर्णरहित, यावत् स्पर्शरहित कह्या छे. ए प्रमाणे भविष्यकाळ अने सर्वकाळ पण जाणवो.||४५०||

जीवे णं भंते! गब्भं वक्कममाणे कतिवन्नं कतिगंधं कतिरसं कतिफासं परिणामं परिणमइ?, गोयमा! पंचवन्नं पंचरसं दुगंधं अट्ठफासं परिणामं परिणमइ ॥ (सूत्रं ४५१)

[प्र०] हे भगवन्! गर्भमां उत्पन्न थतो जीव केटला वर्णवाळा, केटला गंधवाळा, केटला रसवाळा अने केटला स्पर्शवाळा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

परिणामवडे परिणमे ? [उ०] हे गौतम ! ते पांच वर्णवाळा, पांच रसवाळा, बे गंधवाळा अने आठ स्पर्शवाळा परिणामवडे परिणमे. ॥ ४५१ ॥

कम्मओ णं भंते ! जीवे नो अकम्मओ विभत्तिभावं परिणमइ, कम्मओ णं जए नो अकम्मओ विभत्तिभावं परिणमइ ?, हंता गोयमा ! कम्मओ णं तं चेव जाव परिणमइ, नो अकम्मओ विभत्तिभावं परिणमइ, सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ४५२) ॥ १२-५ ।

[प्र०] हे भगवन् ! जीव कर्मवडे विविधरूपे-मनुष्य-तिर्यंचादि अनेकरूपे-परिणमे छे ? कर्म शिवाय विविधरूपे परिणमतो नथी ? तथा जगत् कर्मवडे विविधरूपे परिणमे छे ? कर्म विना परिणमतुं नथी ? [उ०] हा गौतम ! कर्मथी जीव अने जगत्--जीवनो समूह विविधरूपे परिणमे छे, कर्म विना परिणमतुं नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही भगवान् गौतम यावद् विहरे छे. ॥ ४५२ ॥

भगवत सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

उद्देशक ६.

रायगिहे जाव एवं वयासी-बहुजणे णं भंते! अन्नमन्नस्स एवमाइक्खति जाव एवं परूवेइ-एवं खलु राहू चंदं गेण्हति एवं० २, से कहमेयं भंते! एवं?, गोयमा! जन्नं से बहुजणे णं अन्नमन्नस्स जाव मिच्छं ते एवमाहंसु, अहं पुण गोयमा! एवमाइक्खामि जाव एवं परूवेमि-एवं खलु राहू देवे महिड्डीए जाव महेसक्खे वरवत्थधरे वरमल्लधरे वरगंधधरे वराभरणधारी, राहुस्स णं देवस्स नव नामधेज्जा पण्णत्ता, तंजहा-सिंघाडए १ जडिलए २ खंभए [खेत्तए] ३ खरए ४ दद्दुरे ५ मगरे ६ मच्छे ७ कच्छभे ८ कण्हसप्पे ९, राहुस्स णं देवस्स विमाणा पंचवन्ना पण्णत्ता, तंजहा-किण्हा नीला लोहिया हालिद्दा सुक्किल्ला, अत्थि कालए राहुविमाणे खंजणवन्नाभे पण्णत्ते, अत्थि नीलए राहुविमाणे लाउयवन्नाभे प०, अत्थि लोहिए राहुविमाणे मंजिट्ठवन्नाभे पं०, अत्थि पीतए राहुविमाणे हालिद्दवन्नाभे पन्नत्ते, अत्थि सुक्किल्लए राहुविमाणे भासरासिवन्नाभे पन्नत्ते॥ जया णं राहू आगच्छमाणे वा गच्छमाणे वा विउव्वमाणे वा परियारेमाणे वा चंदलेस्सं पुरच्छिमेणं आवरेत्ता णं पच्चच्छिमेणं वीतीवयइ तदा णं पुरच्छिमेणं चंदे उवदंसेति पच्चच्छिमेणं राहू, जदा णं राहू आगच्छमाणे वा गच्छमाणे वा विउव्वमाणे वा परियारेमाणे वा चंदलेस्सं पच्चच्छिमेणं आवरेत्ताणं पुरच्छिमेणं वीतीवयति तदा णं पच्चच्छिमेणं चंदे उवदंसेति पुरच्छिमेणं राहू, एवं जहा पुरच्छिमेणं पच्चच्छिमेणं दो आलावगा भणिया एवं दाहिणेणं उत्तरेण

य दो आलावगा भा०, एवं उत्तरपुरच्छिमेण दाहिणपच्चच्छिमेण य दो आलावगा भा०, दाहिणपुरच्छिमेणं उत्तरपुरच्छिमेणं दो आलावगा भा० एवं चेव जाव तदा णं उत्तरपच्चच्छिमे णं चंदे उवदंसेति दाहिणपुरच्छिमेणं राहू, जदा णं राहू आगच्छमाणे वा गच्छमाणे विउव्व० परियारेमाणे चंदस्स लेस्सं आवरेमाणे २ चिट्ठति तदा णं मणुस्सलोए मणुस्सा वदंति-एवं खलु राहू चंदं गे० एवं०, जदा णं राहू आगच्छमाणे वा ४ चंदस्स लेस्सं आवरेत्ताणं पासेणं वीइवयइ तदा णं मणुस्सलोए मणुस्सा वदंति-एवं खलु चंदेणं राहुस्स कुच्छी भिन्ना एवं०, जदा णं राहू आगच्छमाणे वा ४ चंदस्स लेस्सं आवरेत्ताणं पच्चोसक्कइ तदा णं मणुस्सलोए मणुस्सा वदंति-एवं खलु राहुणा चंदे वंते एवं०, जदा णं राहू आगच्छमाणे वा ४ जाव परियारेमाणे वा चंदस्स लेस्सं अहे सपक्खिं सपडिदिसिं आवरेत्ताणं चिट्ठति तदा णं मणुस्सलोए मणुस्सा वदंति-एवं खलु राहुणा चंदे घत्थे, एवं० ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां (भगवान् गौतम) यावद्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन्! घणा माणसो परस्पर ए प्रमाणे कहे छे, यावत्-ए प्रमाणे प्ररूपे छे के 'ए प्रमाणे खरेखर राहु चंद्रने ग्रसे छे, ए प्रमाणे खरेखर राहु चंद्रने ग्रसे छे' हे भगवन्! एवी रीते केम होय? [उ०] हे गौतम! बहु माणसो परस्पर जे कहे छे ते यावत् ए प्रमाणे मिथ्या-असत्य कहे छे. हे गौतम! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं. यावद्-आ प्रमाणे प्ररूपुं छुं-ए प्रमाणे खरेखर राहु महर्धिक (महाऋद्धिवाळो) यावद्-महासुखवाळो, उत्तम वस्त्रो, उत्तम माला, उत्तम सुगंध अने उत्तम आभूषण धारण करनार देव छे, ते राहुदेवना नव नामो कह्या छे, ते आ प्रमाणे-१ शृंगाटक, २ जटिलक, ३ क्षत्रक, ४ खर, ५ दर्दुर, ६ मकर, ७ मत्स्य, ८ कच्छप अने ९ कृष्णसर्प. ते राहुदेवना विमानो पांच वर्णवाळा कह्या

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

छे, ते आ प्रमाणे–१ काळा, २ नीला (लीला), ३ लाल, ४ पीळा अने ५ शुक्ल. तेमां राहुनुं जे काळुं विमान छे ते खंजन–काजळना जेवा वर्णवाळुं छे, जे नील (लीलुं) विमान छे ते काचा तुंबडाना वर्ण जेवुं छे, जे लाल वर्णनुं राहुनु विमान छे ते मजिठना वर्ण जेवुं छे, जे पीळुं राहुनुं विमान छे ते हळदरना वर्ण जेवुं छे. अने जे धोळुं विमान छे ते राखना ढगलाना वर्ण जेवुं कह्युं छे. ज्यारे आवतो के जतो, विकुर्वणा करतो के काम–क्रीडा करतो राहु पूर्वमां रहेला चंद्रना प्रकाशने आवरीने पश्चिम तरफ जाय त्यारे पूर्वमां चंद्र पोताने देखाडे छे, अर्थात् चन्द्र पूर्वमां देखाय छे, अने पश्चिममां राहु पोताने देखाडे छे, अर्थात् राहु पश्चिममां देखाय छे, ज्यारे आवतो के जतो, विकुर्वणा करतो के काम–क्रीडा करतो राहु पश्चिममां चंद्रना प्रकाशने आवरीने पूर्व तरफ जाय त्यारे पश्चिममां चंद्र पोताने देखाडे छे, अने पूर्वमां राहु पोताने देखाडे छे. ए प्रमाणे जेम पूर्व अने पश्चिमना बे आलापक कह्या तेम दक्षिण अने उत्तरना बे आलापक कहेवा, ए प्रमाणे उत्तर–पूर्व (ईशान कोण) अने दक्षिण–पश्चिमना (नैर्ऋत कोणना) बे आलापक कहेवा. ए प्रमाणे दक्षिण–पूर्व (अग्निकोण) अने उत्तर–पश्चिमना (वायव्य कोणना) बे आलापक कहेवा. ए रीते यावत्–त्यारे उत्तर पश्चिम–(वायव्य कोण) मां चन्द्र पोताने देखाडे छे, अने दक्षिण–पूर्वमां (अग्निकोणमां) राहु पोताने देखाडे छे. वळी ज्यारे आवतो के जतो, विकुर्वणा करतो के कामक्रीडा करतो राहु चंद्रनी ज्योत्स्नानुं आवरण करतो २ स्थिति करे, त्यारे मनुष्यलोकमां मनुष्यो कहे छे के, 'ए प्रमाणे खरेखर राहु चंद्रने ग्रसे छे.' ए प्रमाणे ज्यारे राहु आवतो के जतो, विकुर्वणा करतो के कामक्रीडा करतो चंद्रना प्रकाशने आवरीने पासे थइने जाय त्यारे मनुष्यलोकमां मनुष्यो कहे छे के—'ए प्रमाणे खरेखर चंद्रे राहुनी कुक्षी भेदी' २, अर्थात् राहुनी कुक्षिमां प्रवेश कर्यो. ए प्रमाणे आवतो के जतो, विकुर्वणा करतो के कामक्रीडा करतो राहु ज्यारे चंद्रनी

For Private And Personal

लेश्याने ढांकीने पाछो वळे त्यारे मनुष्यलोकमां मनुष्यो कहे छे के, 'ए प्रमाणे खरेखर राहुए चंद्रने वम्यो.' वळी ए प्रमाणे ज्यारे राहु आवतो के यावत्-कामक्रीडा करतो चंद्रना प्रकाशने नीचेथी, चारे दिशाथी अने चारे विदिशाथी आवरीने-ढांकीने रहे त्यारे मनुष्यलोकमां मनुष्यो कहे छे के-'ए प्रमाणे खरेखर राहुए चंद्रने ग्रस्यो.'

कतिविहे णं भंते! राहू पन्नत्ते?, गोयमा! दुविहे राहू पन्नत्ते?, तंजहा-धुवराहू पव्वराहू य, तत्थ णं जे से धुवराहू से णं बहुलपक्खस्स पाडिवए(ग्रन्थाग्रं८०००)पन्नरसतिभागेणं पन्नरसइभागं चंदस्स लेस्सं आवरेमाणे २ चिट्ठति, तंजहा-पढमाए पढमं भागं बितियाए बितियं भागं जाव पन्नरसेसु पन्नरसमं भागं, चरिमसमये चंदे रत्ते भवति, अवसेसे समये चंदे रत्ते वा विरत्ते वा भवति, तमेव सुक्कपक्खस्स उवदंसेमाणे उव० २ चिट्ठति पढमाए पढमं भागं जाव पन्नरसेसु पन्नरसमं भागं, चरिमसमये चंदे विरत्ते भवइ, अवसेसे समये चंदे रत्ते वा विरत्ते वा भवइ, तत्थ णं जे से पव्वराहू से जहन्नेणं छण्हं मासाणं उक्कोसेणं बायालीसाए मासाणं चंदस्स, अडयालीसाए संवच्छराणं सूरस्स ॥ (सूत्रं ४५३) ॥

[प्र०] हे भगवन्! राहु केटला प्रकारना कह्या छे? [उ०] हे गौतम! राहु बे प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे-ध्रुवराहु (नित्यराहु) अने पर्वराहु. तेमां जे ध्रुवराहु छे ते कृष्णपक्षना पडवाथी मांडीने (प्रतिदिवस) पोताना पन्नरमा भागवडे चन्द्रलेश्या-चन्द्रबिम्बसम्बन्धी पन्नरमा भागने ढांकतो २ रहे छे, ते आ प्रमाणे-एकमने दिवसे प्रथम भागने ढांके छे, बीजना दिवसे बीजा भागने ढांके छे, ए प्रमाणे यावद्-अमावास्याने दिवसे चंद्रना पंदरमा भागने ढांके छे; अने कृष्णपक्षने छेल्ले समये चंद्र रक्त-सर्वथा

आच्छादित थाय छे अने बाकीना समये चंद्र रक्त-अंशथी आच्छादित अने विरक्त-अंशथी अनाच्छादित होय छे. शुक्लपक्षना प्रतिपदथी आरंभी (प्रतिदिवस) तेज चंद्रनी लेश्याना पंदरमा भागने देखाडतो २ रहे छे. ते आ प्रमाणे-पडवाने विषे पहेला भागने देखाडे छे, यावत् पूर्णिमाने विषे पंदरमा भागने देखाडे छे. शुक्लपक्षना छेवटना समये चन्द्र विरक्त-राहुथी सर्वथा मुक्त होय छे, अने बाकीना समये चन्द्र रक्त-आच्छादित अने विरक्त अनाच्छादित होय छे. तेमां जे पर्वराहु छे ते ओछामां ओछा छ मासे (चंद्रने के सूर्यने) ढांके छे. अने वधारेमां वधारे बेंताळीश मासे चंद्रने अने वधारेमां वधारे अडताळीश वरसे सूर्यने ढांके छे.॥४५३॥

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-चंदे ससी २?, गोयमा! चंदस्स णं जोइसिंदस्स जोइसरन्नो मियंके विमाणे कंता देवी कंताओ देवीओ कंताइं आसणसयणखंभभंडमत्तोवगरणाइं अप्पणोऽवि य णं चंदे जोइसिंदे जोइसराया सोमे कंते सुभए पियदंसणे सुरूवे से तेणट्ठेणं जाव ससी ॥ (सूत्रं ४५४)॥

[प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी चन्द्रने 'ससी' सश्री-ए प्रमाणे कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! ज्योतिष्कना इंद्र अने ज्योतिष्कना राजा चंद्रना मृगांक (मृगना चिह्नवाळा) विमानमां मनोहर देवो, मनोहर देवीओ, मनोहर आसन, शयन, स्तंभ तथा सुंदर पात्र वगेरे उपकरणो छे, तथा ज्योतिष्कनो राजा अने ज्योतिषिक इंद्र चंद्र पोते पण सौम्य, कांत, सुभग, प्रियदर्शन अने सुरूप छे, ते माटे चंद्र ससी-सश्री-शोभासहित कहेवाय छे. ॥ ४५४ ॥

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-सूरे० आइच्चे सूरे २?, गोयमा! सूरादिया णं समयाइ वा आवलियाइ वा जाव उस्सप्पिणीइ वा अवसप्पिणीइ वा से तेणट्ठेणं जाव आइच्चे० २ ॥ (सूत्रं ४५५)॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन् ! शा हेतुथी सूर्यने आदित्य (आदिमां थयेलो) एम कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! समयो, आवलिकाओ, यावत्-उत्सर्पिणीओ अने अवसर्पिणीओना आदिभूत कारण सूर्य छे, माटे आदित्य-आदिमां थनार कहेवाय छे. (अर्थात् अहोरात्रादिक कालना समय-आवलिका अने मुहूर्तादि भेदो सूर्यनी अपेक्षाए थाय छे, माटे सूर्यने अहोरात्रादि कालनो आदिभूत होवाथी आदित्य कहेवाय छे.) ॥ ४५५ ॥

चंदस्स णं भंते ! जोइसिंदस्स जोइसरन्नो कति अग्गमहिसीओ पण्णत्ताओ जहा दसमसए जाव णो चेव णं मेहुणवत्तियं । सूरस्सवि तहेव । चंदमसूरिया णं भंते ! जोइसिंदा जोइसरायाणो केरिसए कामभोगे पच्चणुब्भवमाणा विहरंति ?, गोयमा ! से जहानामए केइ पुरिसे पढमजोव्वणुट्ठाणबलत्थे पढमजोव्वणुट्ठाणबलट्ठाए भारियाए सद्धिं अचिरवत्तविवाहकज्जे अत्थगवेसणयाए सोलसवासविप्पवासिए से णं तओ लद्धट्ठे कयकज्जे अणहसमग्गे पुणरवि नियगगिहं हव्वमागए कयबलिकम्मे कयकोउयमंगलपायच्छित्ते सव्वालंकारविभूसिए मणुन्नं थालिपागसुद्धं अट्ठारसवंजणाकुलं भोयणं भुत्ते समाणे तंसि तारिसगंसि वासघरंसि वन्नओ महब्बले कुमारे जाव सयणोवयारकलिए ताए तारिसियाए भारियाए सिंगारागारचारुवेसाए जाव कलियाए अणुरत्ताए अविरत्ताए मणाणुकूलाए सद्धिं इट्ठे सद्दे फरिसे जाव पंचविहे माणुस्सए कामभोगे पच्चणुब्भवमाणे विहरति, से णं गोयमा ! पुरिसे विउसमणकालसमयंसि केरिसयं सायासोक्खं पच्चणुब्भवमाणो विहरति ?, ओरालं समणाउसो तस्स णं गोयमा ! पुरिसस्स कामभोगेहिंतो वाणमंतराणं देवाणं अणंतगुणविसिट्ठतराए चेव कामभोगा, वाणमं-

For Private And Personal

तराणं देवाणं कामभोगेहिंतो असुरिंदवज्जियाणं भवणवासीणं देवाणं एत्तो अणंतगुणविसिट्ठत्तराए चेव कामभोगा, असुरिंदवज्जियाणं भवणवासियाणं देवाणं कामभोगेहिंतो असुरकुमाराणं देवाणं एत्तो अणंतगुणविसिट्ठत्तराए चेव कामभोगा, असुरकुमाराणं देवाणं कामभोगेहिंतो गहगणनक्खत्ततारारूवाणं जोतिसियाणं देवाणं एत्तो अनंतगुणविसिट्ठत्तराए चेव कामभोगा, गहगणनक्खत्तजाव कामभोगेहिंतो चंदिमसूरियाणं जोतिसियाणं जोतिसराईणं एत्तो अणंतगुणविसिट्ठयरा चेव कामभोगा, चंदिमसूरियाणं गोयमा! जोतिसिंदा जोतिसरायाणो एरिसे कामभोगे पच्चणुब्भवमाणा विहरंति। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं जाव विहरइ (सूत्रं ४५६) ॥ १२-६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! ज्योतिषिकना इंद्र अने ज्योतिषिकना राजा चंद्रने केटली पट्टराणीओ कही छे? [उ०] हे गौतम! जेम दशम शतकमां कह्युं छे तेम अहीं जाणवुं, यावत्—(पोतानी राजधानीमां सिंहासन विषे जिनना अस्थिओनुं संनिधान होवाथी) 'मैथुन निमित्ते देवीओ साथे भोग भोगववा समर्थ नथी' त्यांसुधी जाणवुं, तथा सूर्य संबंधे पण तेज प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! ज्योतिष्कना इंद्र अने राजा, चंद्र अने सूर्य केवा प्रकारना कामभोगोने भोगवता विहरे छे? [उ०] जेम प्रथम युवावस्थाना प्रारंभमां बलवान् कोइ एक पुरुषे प्रथम उगती युवावस्थामां बळवाळी भार्या साथे ताजोज विवाह कर्यो, अने पछी ते धन मेळववा माटे सोळ वरस सुधी परदेश गयो, अने ते धनने मेळवी कार्य समाप्त करी समस्त विघ्नरहितपणे पाछो पोताने घेर तुरत आव्यो, स्नान करी, बलिकर्म-पूजा करी, कौतुक अने मंगलरूप प्रायश्चित्त करी तथा सर्वालंकारथी विभूषित थई मनोज्ञ, अने स्थालीमां पाक

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

करवावडे शुद्ध तथा अढार प्रकारना व्यंजन-शाकादिथी युक्त भोजन कर्या बाद महाबल उद्देशकमां वासगृहनुं वर्णन कर्युं छे तेवा प्रकारना शयनोपचार युक्त यावत्-तेवा प्रकारनी उत्तम शृंगारना गृहरूप सुंदर वेषवाळी, यावत्-कलित-कलायुक्त, अनुरक्त, अत्यन्त रागयुक्त. अने मनने अनुकूल एवी स्त्री साथे इष्ट शब्द, स्पर्श यावत्-पांच प्रकारना मनुष्य संबंधी कामभोगोने भोगवतो विहरे छे, हे गौतम! हवे ते पुरुष वेदोपशमनना-विकार शांतिना-समये केवा प्रकारना सुखने भोगवे? हे आयुष्मन् श्रमण! ते पुरुष उदार सुखने अनुभवे. हे गौतम! ते पुरुषना कामभोग करतां वानव्यंतर देवोने अनंतगुण विशिष्टतर कामभोगो होय छे. वानव्यंतर देवोना कामभोगोथी असुरेन्द्र सिवायना भवनवासी देवोने अनन्तगुण विशिष्टतर कामभोगो होय छे, असुरेन्द्र सिवाय भवनवासी देवोना कामभोगो करतां असुरकुमार देवोना कामभोगो अनंतगुण विशिष्टतर होय छे, असुरकुमार देवोना कामभोगो करतां अनंतगुण विशिष्टतर कामभोगो ज्योतिषिक देवरूप ग्रहगण, नक्षत्र अने ताराओने होय छे. ज्योतिषिक देवरूप ग्रहगण, नक्षत्र अने ताराओना कामभोगो करतां अनंतगुण विशिष्टतर कामभोगो ज्योतिषिकना इन्द्र अने ज्योतिषिक देवोना राजा चन्द्र तथा सूर्यने होय छे. हे गौतम! ज्योतिष्कना इन्द्र, अने ज्योतिष्कना राजा चंद्र अने सूर्य आवा प्रकारना कामभोगोने अनुभवता विहरे छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही भगवान् गौतम श्रमण भगवंत महावीरने (वांदी अने नमी) यावद् विहरे छे. ॥ ४५६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

उद्देशक ७.

तेणं कालेणं २ जाव एवं वयासी-केमहालए णं भंते! लोए पन्नत्ते?, गोयमा! महतिमहालए लोए पन्नत्ते, पुरच्छिमेणं असंखेज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ दाहिणेणं असंखिज्जाओ एवं चेव एवं पच्चच्छिमेणवि एवं उत्तरेणवि एवं उड्ढंपि अहे असंखेज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ आयामविक्खंभेणं।

[प्र०] ते काले-ते समये यावद्-(भगवान् गौतम) आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन्! लोक केटलो मोटो कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! लोक अत्यन्त मोटो कह्यो छे; ते पूर्व दिशाए असंख्य कोटाकोटी योजन छे, दक्षिण दिशाए ए प्रमाणे असंख्याता कोटाकोटी योजन छे, ए प्रमाणे पश्चिम दिशाए अने उत्तर दिशाए छे. तथा एज प्रमाणे ऊर्ध्व-उपर अने नीचे पण असंख्य कोटाकोटि योजन आयाम-लंबाइ अने विष्कंभ-विस्तारथी छे.

एयंसि णं भंते! एमहालगंसि लोगंसि अत्थि केइ परमाणुपोग्गलमेत्तेवि पएसे जत्थ णं अयं जीवे न जाए वा न मए वावि?, गोयमा! नो इणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ एयंसि णं एमहालगंसि लोगंसि नत्थि केइ परमाणुपोग्गलमेत्तेवि पएसे जत्थ णं अयं जीवे ण जाएवा न मए वावि?, गोयमा! से जहानामए-केइ पुरिसे अयासयस्स एगं महं अयावयं करेज्जा, से णं तत्थ जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं अयासहस्सं पक्खिवेज्जा ताओ णं तत्थ पउरगोयराओ पउरपाणियाओ जहन्नेणं एगाहं वा बियाहं वा तियाहं उक्कोसेणं

छम्मासे परिवसेज्जा, अत्थि णं गोयमा ! तस्स अयावयस्स केई परमाणुपोग्गलमेत्तेवि पएसे जे णं तासिं अयाणं उच्चारेण वा पासवणेण वा खेलेण वा सिंघाणएण वा वंतेण वा पित्तेण वा पूएण वा सुक्केण वा सोणिएण वा चम्मेहिं वा रोमेहिं वा सिंगेहिं वा खुरेहिं वा नहेहिं वा अणाक्कंतपुव्वे भवइ ?, भगवं णो तिणट्ठे समट्ठे, होज्जावि णं गोयमा ! तस्स अयावयस्स केई परमाणुपोग्गलमेत्तेवि पएसे जे णं तासिं अयाणं उच्चारेण वा जाव णहेहिं वा अणाक्कंतपुव्वे णो चेव णं एयंसि एमहालगंसि लोगंसि लोगस्स य सासयं भावं संसारस्स य अणादिभावं जीवस्स य णिच्चभावं कम्मबहुत्तं जम्मणमरणबाहुल्लं च पडुच्च नत्थि केइ परमाणुपोग्गलमेत्तेवि पएसे जत्थ णं अयं जीवे न जाए वा न मए वावि, से तेणट्ठेणं तं चेव जाव मए नवावि ॥ (सूत्रं ४५७) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! आ एवडा मोटा लोकमां एवो कोइ परमाणुपुद्गलना जेटलो पण प्रदेश छे के, ज्यां आ जीव उत्पन्न थयो न होय, अने मरण पाम्यो पण न होय ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के-'आ एवडा मोटा लोकमां एवो कोइ परमाणुपुद्गलमात्र पण प्रदेश नथी, के ज्यां आ जीव उत्पन्न थयो न होय अने मर्यो न होय' ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ एक पुरुष सो बकरीने माटे एक मोटो अजाव्रज-बकरीनो वाडो-करे, तथा तेमां ओछामां ओछी एक, बे के त्रण अने वधारेमां वधारे एक हजार बकरीओ नांखे, अने ते वाडामां घणुं पाणी अने घणुं गोचर-चरवानुं स्थळ-होवाथी ते बकरीओ जघन्यथी एक दिवस, बे दिवस के त्रण दिवस अने उत्कृष्टथी छ मास सुधी रहे, तो हे गौतम ! ते वाडानो एवो कोइ परमाणुपुद्गल मात्र प्रदेश होय के जे ते बकरीओनी लिंडिओथी, मूत्रथी, श्लेष्मथी, नाकनां मळथी, वमनथी,

पित्तथी, शुक्रथी, लोहिथी, चामडाथी, रोमथी, शिंगडाथी, खरीथी अने नखथी पूर्वे स्पर्श न करायेलो होय ? (हे भगवन् !) ए अर्थ यथार्थ नथी. हे गौतम ! कदाच कोइ एक परमाणुपुद्गल मात्र प्रदेश होय के जे ते बकरीओनी लींडीओथी, यावत् नखोथी पूर्वे स्पर्श न करायेलो होय. तो पण आ एवडा मोटा लोकमां लोकना शाश्वत भावने लइने, संसारना अनादिपणाने लीधे, जीवना नित्य भावने आश्रयी, अने कर्मनी बहुलताने अने जन्म तथा मरणनी बहुलताने अपेक्षी एवो कोइ परमाणुपुद्गल मात्र प्रदेश नथी के ज्यां आ जीव न जन्म्यो होय के न मर्यो होय. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी पूर्वोक्त यावत्-'ते मर्यो न होय.' ॥ ४५७ ॥

कति णं भंते ! पुढवीओ पण्णत्ताओ ?, गोयमा ! सत्त पुढवीओ पण्णत्ताओ जहा पढमसए पंचमउद्देसए तहेव आवासा ठावेयव्वा जाव अणुत्तरविमाणेत्ति जाव अपराजिए सव्वट्ठसिद्धे । अयन्नं भंते ! जीवे इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु एगमेगंसि निरयावासंसि पुढविकाइयत्ताए जाव वणस्सइकाइयत्ताए नरगत्ताए नेरइयत्ताए उववन्नपुव्वे ?, हंता गोयमा ! असइं अदुवा अणंतखुत्तो, सव्वजीवावि णं भंते । इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए णिरया० तं चेव जाव अणंतखुत्तो । अयन्नं भंते ! जीवे सक्करप्पभाए पुढवीए पणवीसाए एवं जहा रयणप्पभाए तहेव दो आलावगा भाणियव्वा, एवं जाव धूमप्पभाए । अयन्नं भंते ! जीवे तमाए पुढवीए पंचूणे निरयावाससयसहस्से एगमेगंसि सेसं तं चेव, अयन्नं भंते ! जीवे अहेसत्तमाए पुढवीए पंचसु अणुत्तरेसु महतिमहालएसु महानिरएसु एगमेगंसि निरयावासंसि सेसं जहा रयणप्पभाए,

[प्र०] हे भगवन् ! पृथिवीओ केटली कही छे ? [उ०] हे गौतम ! सात पृथिवीओ कही छे, अहीं प्रथम शतकना पंचम उद्दे-

शकमां कह्या प्रमाणे नरकादिना आवासो कहेवा, ए प्रमाणे यावत्-अनुत्तरविमान, यावत्-अपराजित अने सर्वार्थसिद्ध सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां अने तेना त्रीश लाख नरकावासोमांना एक एक नरकावासमां पृथ्वीकायिकपणे, यावद्-वनस्पतिकायिकपणे, नरकपणे, नैरयिकपणे, पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? [उ०] हा, गौतम! अनेकवार अथवा अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थयेलो छे. [प्र०] हे भगवन्! सर्व जीवो पण आ रत्नप्रभा पृथिवीमां अने तेना त्रीस लाख नरकावासमांना (एक एक नरकावासमां पृथिवीकायिकपणे, यावद्-वनस्पतिकायिकपणे यावत्-पूर्वे उत्पन्न थएला छे? [उ०] पूर्वे कह्या प्रमाणे त्यां अनेकवार अथवा) यावत्-अनंतवार पूर्वे उत्पन्न थएला छे. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव शर्कराप्रभाना पचीस लाख नरकावासमांना एक एक नरकावासमां पृथिवीकायिकपणे यावत्-पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? [उ०] जेम रत्नप्रभाना बे आलापक कह्या तेम शर्कराप्रभाना पण (एक जीव अने सर्व जीव आश्रयी) बे आलापक कहेवा. ए प्रमाणे यावत्-धूमप्रभा सुधी आलापक कहेवा.

अयन्नं भंते! जीवे चोसट्ठीए असुरकुमारावाससयसहस्सेसु एगमेगंसि असुरकुमारावासंसि पुढविकाइयत्ताए जाव वणस्सइकाइयत्ताए देवत्ताए देवीत्ताए आसणसयणभंडमत्तोवगरणत्ताए उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! जाव अणंतखुत्तो, सव्वजीवावि णं भंते! एवं चेव, एवं जाव थणियकुमारेसु, नाणत्तं आवासेसु, आवासा पुव्वभणिया, अयन्नं भंते! जीवे असंखेज्जेसु पुढविकाइयावाससयसहस्सेसु एगमेगंसि पुढविकाइयावासंसि पुढविकाइयत्ताए जाव वण० उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! जाव अणंतखुत्तो, एवं सव्वजीवावि, एवं जाव वणस्सइकाइएसु, अयण्णं भंते! जीवे असंखेज्जेसु बेंदियावाससयसहस्सेसु एगमेगंसि बेंदियावासंसि पुढविकाइयत्ताए जाव वणस्सइकाइयत्ताए

बेइंदियत्ताए उववन्नपुव्वे ?, हंता गोयमा ! जाव खुत्तो, सव्वजीवावि णं एवं चेव, एवं जाव मणुस्सेसु, नवरं तेंदियएसु जाव वणस्सइकाइयत्ताए तेंदियत्ताए चउरिंदिएसु चउरिंदियत्ताए पंचिंदियतिरिक्खजोणिएसु पंचिंदियतिरिक्खजोणियत्ताए मणुस्सेसु मणुस्सत्ताए सेसं जहा बेंदियाणं, वाणमंतरजोइसियसोहम्मीसाणेसु य जहा असुरकुमाराणं, अयण्णं भंते ! जीवे सणंकुमारे कप्पे बारससु विमाणावाससयसहस्सेसु एगमेगंसि विमाणियावासंसि पुढविकाइयत्ताए सेसं जहा असुरकुमाराणं जाव अणंतखुत्तो, नो चेव णं देवीत्ताए, एवं सव्वजीवावि, एवं जाव आणयपाणएसु, एवं आरणच्चुएसुवि, अयन्नं भंते ! जीवे तिसुवि अट्ठारसुत्तरेसु गेविज्जविमाणावाससयेसु एवं चेव,

[प्र०] हे भगवन् ! आ जीव तमापृथिवीमांना पांच न्यून एक लाख निरयावासमांना एक एक नरकावासमां (पृथिवीकायिकपणे यावत्–वनस्पतिकायिकपणे पूर्वे उत्पन्न थएलो छे?) [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आ जीव अधःसप्तम नरकपृथिवीना पांच अनुत्तर अने अत्यन्त म्होटा नरकावासोमांना एक एक नरकावासमां पूर्वे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] बाकी बधुं रत्नप्रभानी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आ जीव असुरकुमारोना चोसठ लाख असुरकुमारावासोमांना एक एक असुरकुमारावासमां पृथिवीकायिकपणे, यावत्–वनस्पतिकायिकपणे, देवपणे, देवीपणे, आसन, शयन अने पात्र वगेरे उपकरणपणे पूर्वे उत्पन्न थयेलो छे ? [उ०] हा, गौतम ! यावद्–अनंतवार उत्पन्न थएलो छे. सर्व जीवो ए प्रमाणे जाणवा. ए प्रमाणे यावत्–'स्तनितकुमारो' सुधी जाणवुं, परन्तु तेओना आवासोनी संख्यामां भेद छे, अने ए आवासो पूर्वे कहेला छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ जीव असंख्याता लाख पृथिवीकायिकावासमांना एक एक पृथिवीकायिकावासमां पृथिवीकायिकपणे यावद्–वनस्पतिकायिकपणे पूर्वे उत्पन्न थयो छे ?

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[उ०] हा, गौतम! यावत्-अनंतवार उत्पन्न थएलो छे; ए प्रमाणे सर्व जीवो पण जाणवा. ए प्रमाणे यावत्-वनस्पतिकायिकोमां पण जाणवु. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव असंख्याता लाख बेइंद्रियावासमांना एक एक बेइंद्रियावासमां पृथिवीकायिकपणे, यावत्-वनस्पतिकायिकपणे अने बेइंद्रियपणे पूर्वे उत्पन्न थयेलो छे? [उ०] हा, गौतम! त्यां यावद्-अनंतवार उत्पन्न थएलो छे. सर्व जीवो पण ए प्रमाणे जाणवा, ए प्रमाणे यावद्-मनुष्योमां जाणवुं. परन्तु विशेष ए छे के, ते इंद्रियोमां यावद्-वनस्पतिकायिकपणे, यावत् तेइंद्रियपणे; चउरिंद्रियोमां चउरिंद्रियपणे, पंचेंद्रियतिर्यंचयोनिकोमां पंचेंद्रियतिर्यंचयोनिकपणे, अने मनुष्योमां मनुष्यपणे उत्पत्ति जाणवी. बाकी. बधुं बेइंद्रियोनी पेठे जाणवुं. जेम असुरकुमारो संबंधे कह्युं तेम वानव्यंतर, ज्योतिष्क, सौधर्म अने ईशानमां पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव सनत्कुमार कल्पमां तेना बार लाख विमानावासमांना एक एक वैमानिकावासमां पृथिवीकायपणे, यावत्-पूर्वे उत्पन्न थयलो छे? [उ०] बाकीनुं बधुं असुरकुमारोनी पेठे (सू० ६) यावद्-'अनंतवार उत्पन्न थएलो छे' त्यां सुधी जाणवुं. पण त्यां देवीपणे उत्पन्न थयो नथी. ए प्रमाणे सर्व जीवो संबन्धे पण जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-आनत अने प्राणतमां तथा आरण-अच्युतमां पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव त्रणसोने अढार ग्रैवेयक विमानावासमांना एक एक आवासमां पृथिवीकायिकपणे, यावद्-पूर्वे उत्पन्न थयेलो छे? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. (यावत्-अनंतवार उत्पन्न थएलो छे.)

अयन्नं भंते! जीवे पंचसु अणुत्तरविमाणेसु एगमेगंसि अणुत्तरविमाणंसि पुढवि तहेव जाव अणंतखुत्तो, नो चेव णं देवत्ताए वा देवित्ताए वा, एवं सव्वजीवावि। अयन्नं भंते! जीवे सव्वजीवाणं माइत्ताए पिइत्ताए भाइत्ताए भगिणित्ताए भज्जत्ताए पुत्तत्ताए धूयत्ताए सुण्हत्ताए उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! असइं अदुवा अणं-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

तखुत्तो, सव्वजीवावि णं भंते! इमस्स जीवस्स माइत्ताए जाव उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! जाव अणंतखुत्तो, अयण्णं भंते! जीवे सव्वजीवाणं अरित्ताए वेरियत्ताए घायकत्ताए वहगत्ताए पडिणीयत्ताए पच्चामित्तत्ताए उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! जाव अणंतखुत्तो, सव्वजीवावि णं भंते! एवं चेव, अयन्नं भंते! जीवे सव्वजीवाणं रायत्ताए जुवरायत्ताए जाव सत्थवाहत्ताए उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! असतिं जाव अणंतखुत्तो, सव्वजीवाणं एवं चेव। अयन्नं भंते! जीवे सव्वजीवाणं दासत्ताए पेसत्ताए भयगत्ताए भाइल्लगत्ताए भोगपुरिसत्ताए सीसत्ताए वेसत्ताए उववन्नपुव्वे?, हंता गोयमा! जाव अणंतखुत्तो, एवं सव्वजीवावि अणंतखुत्तो। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरइ॥ (सूत्रं ४५८) १२-७॥

[प्र०] हे भगवन्! आ जीव पांच अनुत्तर विमानोमांना एक एक अनुत्तर विमानमां पृथिवीकायिकपणे, (यावत्-पूर्वे उत्पन्न थएलो छे?) [उ०] ते प्रमाणे यावद्-अनंतवार उत्पन्न थएलो छे, पण देवपणे अने देवीपणे उत्पन्न थयो नथी. ए प्रमाणे सर्व जीवो पण जाणवा. [प्र०] हे भगवन्! आ जीव सर्व जीवोना मातापणे, पितापणे, भाईपणे, बहेनपणे, स्त्रीपणे, पुत्रपणे पुत्री अने पुत्रवधूपणे पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? [उ०] हा, गौतम! अनेकवार, अथवा अनंतवार उत्पन्न थयेलो छे. [प्र०] हे भगवन्! सर्व जीवो पण आ जीवना मातापणे, यावत्-पूर्वे उत्पन्न थएला छे? (उ०) हा गौतम! यावद्-अनेकवार अथवा अनंतवार उत्पन्न थया छे. (प्र०) हे भगवन्! आ जीव सर्व जीवोना शत्रुपणे, वैरिपणे, घातकपणे, वधकपणे, प्रत्यनीकपणे अने शत्रुना मित्रपणे पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? (उ०) हा, गौतम! यावद्-अनंतवार उत्पन्न थयो छे. (प्र०) हे भगवन्! बधाय जीवो (आ जीवना वैरिपणे यावत्-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पूर्वे उत्पन्न थएला छे?) (उ०) ए प्रमाणे जाणवुं. (प्र०) हे भगवन्! आ जीव सर्व जीवोना राजातरीके, युवराजतरीके यावत्-सार्थवाहतरीके पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? (उ०) हा गौतम! अनेकवार अथवा अनंतवार उत्पन्न थयो छे. ए प्रमाणे सर्व जीवो संबंधे पण जाणवुं. (प्र०) हे भगवन्! आ जीव सर्व जीवोना दासपणे प्रेष्य-चाकरपणे, भृतकपणे भागीदारपणे भोगपुरुषपणे (बीजाए उपार्जेला धननो भोग करनारपणे), शिष्यपणे, अने शत्रुपणे पूर्वे उत्पन्न थएलो छे? (उ०) हा गौतम! यावत्-अनंतवार उत्पन्न थयो छे, ए प्रमाणे सर्व जीवो पण यावद् अनंतवार उत्पन्न थया छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.'-एम कही यावद्-विहरे छे. ॥ ४५८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ८

तेणं कालेणं तेणं समएणं जाव एवं वयासी-देवे णं भंते! महड्ढीए जाव महेसक्खे अणंतरं चयं चइत्ता बिसरीरेषु नागेसु उववज्जेज्जा?, हंता गोयमा! उववज्जेज्जा, से णं तत्थ अच्चियवंदियपूइयसक्कारियसम्माणिए दिव्वे सच्चे सच्चोवाए संनिहियपाडिहेरे यावि भवेज्जा?, हंता भवेज्जा। से णं भंते! तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता सिज्झेज्जा बुज्झेज्जा जाव अंतं करेज्जा?, हंता सिज्झेज्जा जाव अंतं करेज्जा, देवे णं भंते! महड्ढीए एवं चेव जाव बिसरीरेसु मणीसु उववज्जेज्जा, एवं चेव जहा नागाणं। देवे णं भंते! महड्ढीए जाव बिसरीरेसु रुक्खेसु उववज्जेज्जा?,

For Private And Personal

हंता उववज्जेज्जा, एवं चेव, नवरं इमं नाणत्तं जाव सन्निहियपाडिहेरे लाउल्लोइयमहिते यावि भवेज्जा ?, हंता भवेज्जा, सेसं तं चेव जाव अंतं करेज्जा ॥ (सूत्रं ४५९) ॥

[प्र०] ते काले, ते समये, (भगवान् गौतम) यावद्-आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन् ! महाऋद्धिवाळो यावद्-महासुखवाळो देव च्यवीने-मरण पामीने तुरतज मात्र बे शरीरनेज धारण करनार नागोमां, (सर्प अथवा हाथीमां) उत्पन्न थाय ? [उ०] हा गौतम ! उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! त्यां ते नागनां जन्ममां अर्चित, वंदित, पूजित, सत्कारित, सम्मानित, दिव्य, प्रधान, सत्य, सत्यावपातरूप (जेनी सेवा सफल छे एवो) ते संसारनो अन्त करे, अने पासे रहेला (पूर्वना संबन्धी देवोए) जेनुं प्रतिहार कर्म कर्युं छे एवो थाय ? [उ०] हा थाय. [प्र०] ते त्यांथी मरण पामीने सिद्ध थाय, बुद्ध थाय, यावद्-संसारनो अन्त करे ? [उ०] हा, सिद्ध थाय, यावद्-अन्त करे. [प्र०] हे भगवन् ! महर्धिक देव-ए प्रमाणे यावद्-बे शरीरवाळा मणिमां उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे नागनी पेठे जाणवुं [प्र०] हे भगवन् ! महर्धिक यावद्-महासौख्यवाळो देव बे शरीरनेज धारण करनारा वृक्षोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हा, गौतम ! उत्पन्न थाय-इत्यादि पूर्व प्रमाणे जाणवुं. परन्तु एटलो विशेष छे के 'जे वृक्षमां ते उत्पन्न थाय ते वृक्ष यावत्-समीपमां रहेला देवकृत प्रातिहार्यवाळुं थाय, तथा (ते वृक्ष) छाणथी लीपेल अने खडीथी धोळेल होय, बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं, यावद्-' ते संसारनो अन्त करे. ' ॥ ४५९ ॥

अह भंते ! गोलंगूलवसभे कुक्कुडवसभे मंडुक्कवसभे एए णं निस्सीला निव्वया निग्गुणा निम्मेरा निप्पच्चक्खाणपोसहोववासा कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसेणं सागरोवमट्ठितीयंसि नर-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गंसि नेरइयत्ताए उववज्जेज्जा ?। समणे भगवं महावीरे वागरेइ-उववज्जमाणे उववन्नेत्ति वत्तव्वं सिया। अह भंते! सीहे वग्घे जहा उस्सप्पिणीउद्देसए जाव परस्सरे एए णं निस्सीला एवं चेव जाव वत्तव्वं सिया, अह भंते! ढंके कंके विलए मग्गुए सिखीए, एए णं निस्सीला०, सेसं तं चेव जाव वत्तव्वं सिया। सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरइ ॥ (सूत्र ४६०) १२-८ ॥

[प्र०] हे भगवन्! वानरवृषभ-मोटो वानर, मोटो कुकडो, अने मोटो देडको-ए बधा शीलरहित, व्रतरहित, गुणरहित, मर्यादारहित, प्रत्याख्यान अने पौषधोपवासरहित मरणसमये काल करी आ रत्नप्रभा पृथिवीमां उत्कृष्टथी सागरोपमनी स्थितिवाळा नरकमां नैरयिकपणे उत्पन्न थाय? [उ०] श्रमण भगवंत महावीर कहे छे के (हा नैरयिकरूपे उत्पन्न थाय,) कारण के जे उपजतुं होय ते 'उत्पन्न थयुं' एम कहेवाय. [प्र०] हे भगवन्! सिंह, वाघ-वगेरे अवसर्पिणी उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्-परासर-ए बधा शीलरहित-इत्यादि यावत् (उ०) पूर्व प्रमाणे जाणवुं. (प्र०) हे भगवन्! कागडो, गीध, वीलक, देडको अने मोर-ए बधा शीलरहित-इत्यादि प्रश्न. (उ०) उत्तर पूर्ववत् जाणवुं. हे भगवन्! 'ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही यावद्-विहरे छे. ॥ ४६० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उद्देशक ९.

कइविहा णं भंते! देवा पण्णत्ता?, गोयमा! पंचविहा देवा पण्णत्ता, तंजहा-भवियदव्वदेवा १ नरदेवा २ धम्मदेवा ३ देवाहिदेवा ४ भावदेवा ५, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ भवियदव्वदेवा भवियदव्वदेवा?, गोयमा! जे भविए पंचिंदियतिरिक्खजोणिए वा मणुस्से वा देवेसु उववज्जित्तए से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ भवियदव्वदेवा २, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ नरदेवा नरदेवा?, गोयमा! जे इमे रायाणो चाउरंतचक्कवट्टी उप्पन्नसमत्तचक्करयणप्पहाणा नवनिहीपइणो समिद्धकोसा बत्तीसं रायवरसहस्साणुजायमग्गा सागरवरमेहलाहिवइणो मणुस्सिंदा से तेणट्ठेणं जाव नरदेवा २, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ धम्मदेवा धम्मदेवा?, गोयमा! जे इमे अणगारा भगवंतो ईरियासमिया जाव गुत्तबंभयारी से तेणट्ठेणं जाव धम्मदेवा २, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ देवाधिदेवा देवाधिदेवा?, गोयमा! जे इमे अरिहंता भगवंतो उप्पन्ननाणदंसणधरा जाव सव्वदरिसी से तेणट्ठेणं जाव देवाधिदेवा २, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-भावदेवा भावदेवा?, गोयमा! जे इमे भवणवइवाणमंतरजोइसवेमाणिया देवा देवगतिनामगोयाइं कम्माइं वेदेंति से तेणट्ठेणं जाव भावदेवा (सूत्रं ४६१) ॥

(प्र०) हे भगवन्! देवो केटला प्रकारना कह्या छे? (उ०) हे गौतम! देवो पांच प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे-१ भव्यद्रव्यदेव, २ नरदेव, ३ धर्मदेव, ४ देवाधिदेव अने ५ भावदेव. (प्र०) हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी 'भव्यद्रव्यदेव' 'भव्य-

For Private And Personal

द्रव्यदेव'–एम कहो छो ? (उ०) हे गौतम ! जे पंचेद्रियतिर्यंचयोनिक के मनुष्य देवोमां उत्पन्न थवाने भव्य–योग्य छे, ते माटे ते 'भव्यद्रव्यदेव' २ कहेवाय छे. (प्र०) हे भगवन् ! ए प्रमाणे शा हेतुथी 'नरदेव' 'नरदेव'–एम कहो छो ? (उ०) हे गौतम ! जे आ राजाओ चार दिशाना अन्तना स्वामी चक्रवर्तीओ छे, जेने समस्त रत्नोमां प्रधान चक्ररत्न उत्पन्न थयुं छे एवा, नव निधिना स्वामिओ, समृद्ध भंडारवाळा, जेओनो मार्ग बत्रीसहजार राजाओवडे अनुसराय छे एवा, महासागररूप उत्तम मेखलापर्यन्त पृथ्वीना पति अने मनुष्यना इंद्रो छे ते माटे 'नरदेवो' 'नरदेवो'–एम कहेवाय छे. (प्र०) हे भगवन् ! शा हेतुथी 'धर्मदेव' 'धर्मदेव'–एम कहो छो ? (उ०) हे गौतम ! जे आ अनगार भगवंतो, इर्यासमितिवाळा यावद्–गुप्त ब्रह्मचारी छे, माटे ते हेतुथी 'धर्मदेव' 'धर्मदेव'–एम कहेवाय छे. (प्र०) हे भगवन् ! एम शा हेतुथी 'देवाधिदेव' 'देवाधिदेव' कहेवाय छे ? (उ०) हे गौतम ! जे आ अरिहंत–भगवंतो उत्पन्न थयेला ज्ञान अने दर्शनने धारण करनारा यावद्–सर्वदर्शी छे, ते हेतुथी यावद् 'देवाधिदेव' 'देवाधिदेव' कहेवाय छे. (प्र०) हे भगवन् ! शा हेतुथी 'भावदेव' 'भावदेव' कहेवाय छे ? (उ०) हे गौतम ! जे आ भवनपतिओ, वानव्यंतरो, ज्योतिष्को अने वैमानिक देवो देवगति संबन्धी नाम अने गोत्र कर्मोने वेदे छे, ते माटे 'भावदेव' 'भावदेव' कहेवाय छे. ॥ ४६१ ॥

भवियदव्वदेवा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ? किं नेरइएहिंतो उववज्जंति ? तिरिक्ख० मणुस्स० देवेहिंतो उववज्जंति ?, गोयमा ! नेरइएहिंतो उववज्जंति तिरि० मणु० देवेहिंतोवि उववज्जंति, भेदो जहा वक्कंतीए सव्वेसु उववाएयव्वा जाव अणुत्तरोववाइयत्ति, नवरं असंखेज्जवासाउयअकम्मभूमगअंतरदीवगसव्वट्ठसिद्धवज्जं जाव अपराजियदेवेहिंतोवि उववज्जंति, णो सव्वट्ठसिद्धदेवेहिंतो उववज्जंति। नरदेवा णं भंते! कओहिंतो उववज्जंति ? किं

नेरतिए०? पुच्छा, गोयमा ! नेरतिएहिंतोवि उववज्जंति नो तिरि० नो मणु० देवेहिंतोवि उववज्जंति, जइ नेरइएहिंतो उववज्जंति किं रयणप्पभापुढविनेरइएहिंतो उववज्जंति जाव अहेसत्तमापुढविनेरइएहिंतो उववज्जंति ?, गोयमा ! रयणप्पभापुढविनेरइएहिंतो उववज्जंति नो सक्करजाव नो अहेसत्तमापुढविनेरइएहिंतो उववज्जंति, जइ देवेहिंतो उववज्जंति किं भवणवासिदेवेहिंतो उववज्जंति वाणमंतर० जोइसिय० वेमाणियदेवेहिंतो उववज्जंति ?, गोयमा! भवणवासि देवेहिंतोवि उववज्जंति वाणमंतर० एवं सव्वदेवेसु उववाएयव्वा वक्कंतीभेदेणं जाव सव्वट्ठसिद्धत्ति ।

[प्र०] हे भगवन् ! भव्यद्रव्यदेवो क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी आवीने उत्पन्न थाय, तिर्यंचोथी आवीने उत्पन्न थाय, मनुष्योथी आवीने उत्पन्न थाय, के देवोथी आवीने उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! नैरयकोथी आवी उत्पन्न थाय, तिर्यंचोथी, मनुष्योथी, अने देवोथी पण आवीने उत्पन्न थाय. अहीं व्युत्क्रान्ति पदमां कह्या प्रमाणे भेद-विशेषता कहेवी, अने तेओनी सर्वने विषे उत्पत्ति कहेवी, यावत्-अनुत्तरौपपातिक सुधी कहेवुं, परन्तु विशेष ए छे के. असंख्यात वर्षना आयुष्यवाळा जीवो, अकर्मभूमिना जीवो, अंतरद्वीपना जीवो अने सर्वार्थसिद्ध वर्जिने यावद्-अपराजित देवोथी आवीने उत्पन्न थाय छे. पण सर्वार्थसिद्धना देवो उत्पन्न थता नथी. [प्र०] हे भगवन् ! नरदेवो क्यांथी आवीने उत्पन्न थाय ?-शुं नैरयिकोथी, तिर्यंचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवीने उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिको अने देवोथी आवीने उत्पन्न थाय छे, पण तिर्यंच अने मनुष्योथी आवीने उत्पन्न थता नथी. [प्र०] जो तेओ नैरयिको आवीने उत्पन्न थाय तो शुं रत्नप्रभाना नैरयिकोथी आवीने (नरदेवो) उत्पन्न थाय के यावद्-अधःसप्तम पृथ्वीना नैरयिकोथी आवीने उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ रत्नप्रभाना नैरयि-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कोथी आवीने उत्पन्न थाय, पण शर्कराप्रभाथी आवीने न उत्पन्न थाय, यावद्-अधःसप्तमपृथ्वीना नैरयिकोथी आवीने उत्पन्न न थाय. [प्र०] जो तेओ देवोथी आवी (नरदेवो) उत्पन्न थाय तो शुं भवनवासी देवोथी आवी उत्पन्न थाय के वानव्यंतर, ज्योतिष्क अने वैमानिक देवोथी आवी उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ भवनवासी देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय, तथा वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक देवोथी पण आवी उत्पन्न थाय. ए प्रमाणे सर्व देवो संबन्धे व्युत्क्रांति पदमा कहेली विशेषतापूर्वक यावत् सर्वार्थसिद्ध सुधी उपपात कहेवो.

धम्मदेवा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति किं नेरइए० ? एवं वक्कंतीभेदेणं सव्वेसु उववाएयव्वा जाव सव्वट्ठसिद्धत्ति, नवरं तमा अहेसत्तमाए तेऊवाऊअसंखिज्जवासाउयअकम्मभूमगअंतरदीवगवज्जेसु, देवाधिदेवाणं भंते ! कतोहिंतो उववज्जंति ?, किं नेरइएहिंतो उववज्जंति ? पुच्छा, गोयमा ! नेरइएहिंतो उववज्जंति नो तिरि० नो मणु० देवेहिंतोवि उववज्जंति, जइ नेरइएहिंतो एवं तिसु पुढवीसु उववज्जंति, सेसाओ खोडेयव्वाओ, जइ देवेहिंतो०, वेमाणिएसु सव्वेसु उववज्जंति जाव सव्वट्ठसिद्धत्ति, सेसा खोडेयव्वा, भावदेवा णं भंते ! कओहिंतो उववज्जंति ?, एवं जहा वक्कंतीए भवणवासीणं उववाओ तहा भाणियव्वो ॥ (सूत्रं ४६२) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! धर्मदेवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोथी, (तिर्यंचोथी, मनुष्योथी के देवोथी आवी) उत्पन्न थाय ? [उ०] ए प्रमाणे बधुं व्युत्क्रांति पदमां कहेला भेद-विशेषवडे यावत्-सर्वार्थसिद्ध सुधी सर्वथकी उपपाद कहेवो, परन्तु विशेष ए छे के, तमःप्रभा अने अधःसप्तमपृथ्वीथी, तथा तेजःकाय, वायुकाय, असंख्यवर्षना आयुष्यवाळा कर्मभूमिजो, अकर्मभूमिजो

For Private And Personal

अने अंतरद्वीपज मनुष्य तथा तिर्यंचोथी आवी धर्मदेवो उत्पन्न न थाय. (अर्थात्-ए सिवाय बाकीना स्थानथी आवी धर्मदेव थाय.) [प्र०] हे भगवन्! देवाधिदेवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय-शुं नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! नैरयिकोथी आवी उत्पन्न थाय छे, तिर्यंच अने मनुष्योथी आवी उत्पन्न थता नथी. पण देवो थकी आवीने उत्पन्न थाय छे. [प्र०] जो नैरयिकोथी आवी (देवाधिदेव) उत्पन्न थाय (तो शुं रत्नप्रभाना नैरयिकथी आवी उत्पन्न थाय) इत्यादि प्रश्न. [उ०] ए प्रमाणे प्रथम त्रण पृथिवीथी आवी (देवाधिदेव) उत्पन्न थाय छे. बाकीनी पृथिवीओनो प्रतिषेध करवो. (प्र०) जो तेओ देवोथी आवी उत्पन्न थाय तो शुं भवनपति वगेरेथी आवी उत्पन्न थाय? (उ०) सर्व वैमानिक देवोथी, यावत्-सर्वार्थसिद्धथी आवी उत्पन्न थाय. बाकीना देवोनो निषेध करवो. (प्र०) हे भगवन्! भावदेवो क्यांथी आवी उत्पन्न थाय? (उ०) जेम व्युत्क्रांतिपदमां भवनवासिओनो उपपात कह्यो छे तेम अहीं कहेवो. ॥ ४६२ ॥

भवियदव्वदेवाणं भंते! केवतियं कालं ठिती पण्णत्ता?, गोयमा! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं, नरदेवाणं पुच्छा गोयमा! जहन्नेणं सत्त वाससयाइं उक्कोसेणं चउरासीई पुव्वसयसहस्साइं, धम्मदेवाणं भंते! पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी, देवाधिदेवाणं पुच्छा गोयमा! जहन्नेणं बावत्तरिं वासाइं उक्कोसेणं चउरासीइं पुव्वसयसहस्साइं, भावदेवाणं पुच्छा गोयमा! जहन्नेणं दस वाससहस्साइं उक्कोसेणं तेत्तीसं सगरोवमाइं ॥ (सूत्र ४६३) ॥

(प्र०) हे भगवन् भव्यद्रव्यदेवोनी केटला काळ सुधी स्थिति कही छे? (उ०) हे गौतम! तेओनी ओछामां ओछी अन्त-

मुहूर्त अने वधारेमां वधारे त्रण पल्योपमनी स्थिति कही छे. (प्र०) नरदेवो संबन्धे प्रश्न. (उ०) हे गौतम! तेओनी जघन्य स्थिति सातसो वर्षनी अने उत्कृष्ट चोराशीलाख पूर्वनी स्थिति कही छे. (प्र०) हे भगवन्! धर्मदेवो संबन्धे प्रश्न. (उ०) हे गौतम! तेओनी जघन्य स्थिति अन्तर्मुहूर्तनी, अने उत्कृष्ट देशोनपूर्वकोटिनी कही छे. (प्र०) देवाधिदेव संबन्धे प्रश्न. (उ०) तेओनी जघन्य स्थिति बहोंतर वर्षनी, अने उत्कृष्ट स्थिति चोराशीलाख पूर्वनी कही छे. (प्र०) भावदेवोनी स्थिति संबन्धे प्रश्न. (उ०) तेओनी जघन्य स्थिति दशहजार वर्षनी, अने उत्कृष्ट स्थिति तेत्रीश सागरोपमनी कही छे. ॥ ४६३ ॥

भवियदव्वदेवा णं भंते! किं एगत्तं पभू विउव्वित्तए पुहुत्तं पभू विउव्वित्तए?, गोयमा! एगत्तंपि पभू विउव्वित्तए पुहुत्तंपि पभू विउव्वित्तए, एगत्तं विउव्वमाणे एगिंदियरूवं वा जाव पंचिंदियरूवं वा पुहुत्तं विउव्वमाणे एगिंदियरूवाणि वा जाव पंचिंदियरूवाणि वा, ताइं संखेज्जाणि वा असंखेज्जाणि वा संबद्धाणि वा असंबद्धाणि वा सरिसाणि वा असरिसाणि वा विउव्वंति विउव्वित्ता तओ पच्छा अप्पणो अहिच्छियाइं कज्जाइं करेंति, एवं नरदेवावि, एवं धम्मदेवावि, देवाधिदेवाणं पुच्छा, गोयमा! एगतंपि पभू विउव्वित्तए पुहुत्तंपि पभू विउव्वित्तए, नो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा विउव्विंति वा विउव्विस्संति वा। भावदेवाणं पुच्छा जहा भवियदव्वदेवा ॥ (सूत्रं ४६४) ॥

(प्र०) हे भगवन्! भव्यद्रव्यदेवो एक रूप विकुर्ववाने समर्थ छे के अनेकरूपो विकुर्ववाने समर्थ छे? (उ०) हे गौतम! (भव्यद्रव्यदेव वैक्रियलब्धिसंपन्न मनुष्य के तिर्यंच) एक रूप विकुर्ववाने समर्थ छे अने अनेकरूपो पण विकुर्ववाने समर्थ छे. एक

रूपने विकुर्वतो एक एकेंद्रियरूपने यावत्-एक पंचेन्द्रियरूपने विकुर्वे छे, अथवा अनेक रूपोने विकुर्वतो अनेक एकेंद्रियरूपोने के अनेक पंचेन्द्रियरूपोने विकुर्वे छे, ते रूपो संख्याता के असंख्याता, संबद्ध के असंबद्ध, समान के असमान विकुर्वे छे, विकुर्व्या पछी पोतानां यथेष्ट कार्यो करे छे. ए प्रमाणे नरदेव अने धर्मदेव संबंधे पण जाणवुं. [प्र०] देवाधिदेवो संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम! तेओ एक रूप विकुर्ववाने पण समर्थ छे, अने अनेक रूप विकुर्ववाने पण समर्थ छे. पण तेणे [औत्सुक्यना अभावथी शक्ति छतां] संप्राप्तिवडे (करवावडे) वैक्रियरूप विकुर्व्युं नथी, विकुर्वता नथी अने विकुर्वशे पण नहि. [प्र०] भावदेवसंबन्धे प्रश्न. [उ०] जेम भव्यद्रव्यदेवो संबन्धे (सू० २१) कह्युं तेम भावदेवसंबन्धे पण जाणवुं. ॥ ४६४ ॥

भवियदव्वदेवाणं भंते! अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं गच्छंति?, कहिं उववज्जंति?, किं नेरइएसु उववज्जंति जाव देवेसु उववज्जंति?, गोयमा! नो नेरइएसु उववज्जंति नो तिरि० नो मणु० देवेसु उववज्जंति, जइ देवेसु उववज्जंति सव्वदेवेसु उववज्जंति जाव सव्वट्ठसिद्धत्ति। नरदेवा णं भंते! अणंतरं उव्वट्टित्ता पुच्छा, गोयमा! नेरइएसु उववज्जंति नो तिरि० नो मणु० णो देवेसु उववज्जंति, जइ नेरइएसु उववज्जंति०, सत्तसुवि पुढवीसु उववज्जंति। धम्मदेवा णं भंते! अणंतरं पुच्छा, गोयमा! नो नेरइएसु उववज्जेज्जा नो तिरि० नो मणु० देवेसु उववज्जंति, जइ देवेसु उववज्जंति किं भवणवासि पुच्छा, गोयमा! नो भवणवासिदेवेसु उववज्जंति नो वाणमंतर० नो जोइसिय० वेमाणियदेवेसु उववज्जंति, सव्वेसु वेमाणिएसु उववज्जंति जाव सव्वट्ठसिद्धअणुत्तरोववाइएसु उववज्जंति, अत्थेगइया सिज्झंति जाव अंतं करेंति। देवाधिदेवा अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं गच्छंति

कहिं उववज्जंति ?, गोयमा ! सिज्झंति जाव अंतं करेंति । भावदेवा णं भंते ! अणंतरं उव्वट्टित्ता पुच्छा जहा वक्कंतीए असुरकुमाराणं उव्वट्टणा तहा भाणियव्वा ॥ भवियदव्वदेवे णं भंते ! भवियदव्वदेवेत्ति कालओ केवचिरं होइ ?, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं तिन्नि पलिओवमाइं, एवं जच्चेव ठिई सच्चेव संचिट्ठणावि जाव भावदेवस्स, नवरं धम्मदेवस्स जह० एक्कं समयं उक्कोसेणं देसूणा पुव्वकोडी ॥

[प्र०] हे भगवन् ! भव्यद्रव्यदेवो तुरतज मरण पामी क्यां जाय-क्यां उत्पन्न थाय ? शुं नैरयिकोमां उपजे, यावद्-देवोमां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोमां, तिर्यंचोमां के मनुष्योमां उत्पन्न थता नथी, पण देवोमां उत्पन्न थाय छे. जो देवोमां उत्पन्न थाय तो ते सर्वदेवोमां उत्पन्न थाय, यावत् सर्वार्थसिद्धमां उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! नरदेवो अन्तररहित-तुरतज मरण पामी क्यां उत्पन्न थाय-ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नैरयिकोमां उत्पन्न थाय, पण तिर्यंच, मनुष्य के देवमां उत्पन्न न थाय, जो नैरयिकोमां उत्पन्न थाय तो साते नरकपृथिवीमां उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मदेवो तुरतज मरण पामी क्यां उत्पन्न थाय-ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकोमां, तिर्यंचोमां के मनुष्योमां उत्पन्न थता नथी, पण देवोमां उत्पन्न थाय छे. [प्र०] जो तेओ (धर्मदेवो) देवोमां उत्पन्न थाय तो शुं भवनवासी देवोमां उत्पन्न थाय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! भवनवासिदेवोमां, वानव्यंतरोमां अने ज्योतिष्कोमां उत्पन्न थता नथी, पण वैमानिक देवोमां उत्पन्न थाय छे. सर्व वैमानिकोमां, यावत्-सर्वार्थसिद्ध अनुत्तरौपपातिक देवोमां यावत्-उत्पन्न थाय छे, अने केटलाक सिद्ध थाय छे, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे छे. [प्र०] हे भगवन् ! देवाधिदेवो अन्तररहित-तुरतज मरण पामी क्यां जाय-क्यां उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! तेओ सिद्ध थाय,

यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करे. [प्र०] हे भगवन्! भावदेवो तुरतज मरण पामी क्यां जाय?-ए प्रश्न. [उ०] जेम 'व्युत्क्रांति' पदमां असुरकुमारोनी उद्वर्तना कही छे तेम अहिं भावदेवोनी पण उद्वर्तना कहेवी. [प्र०] हे भगवन्! भव्यद्रव्यदेवो 'भव्यद्रव्य-देवरूपे' काळथी क्यांसुधी होय? [उ०] हे गौतम! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्टथी त्रण पल्योपम सुधी होय. ए प्रमाणे जेम भवस्थिति कही तेम संस्थिति पण यावद्-भावदेव सुधी जाणवी. परन्तु धर्मदेव जघन्य एक समय सुधी अने उत्कृष्ट कंईक न्यून पूर्वकोटि वर्ष सुधी होय. [प्र०] हे भगवन्! भव्यद्रव्यदेवने परस्पर केटला काळनुं अंतर होय? [उ०] हे गौतम! जघन्य अंत-र्मुहूर्त अधिक दशहजार वर्ष, अने उत्कृष्ट अनंतकाळ-वनस्पतिकाळ पर्यन्त अन्तर होय.

भवियदव्वदेवस्स णं भंते! केवतियं कालं अंतरं होइ?, गोयमा! जह० दसवाससहस्साइं अंतोमुहुत्तमब्भ-हियाइं उक्कोसेणं अणंतं कालं वणस्सइकालो। नरदेवाणं पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं सातिरेगं सागरोवमं उक्कोसेणं अणंतं कालं अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं। धम्मदेवाणं णं पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं पलिओवमपुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं कालं जाव अवड्ढं पोग्गलपरियट्टं देसूणं। देवाधिदेवाणं पुच्छा, गोयमा! नत्थि अंतरं। भावदेवस्स णं पुच्छा, गोयमा! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं अणंतं कालं वणस्सइकालो॥ एएसि णं भंते! भवियदव्वदेवाणं नरदेवाणं जाव भावदेवाण य कयरे २ जाव विसेसाहिया वा?, गोयमा! सव्वत्थोवा नरदेवा देवाधिदेवा संखेज्जगुणा धम्म-देवा संखेज्जगुणा भवियदव्वदेवा असंखेज्जगुणा भावदेवा असंखेज्जगुणा (सूत्रं ४६९)॥

[प्र०] हे भगवन्! नरदेवने परस्पर केटलुं अन्तर होय-ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम! जघन्य कांइक अधिक एक सागरोपम,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अने उत्कृष्ट अनंतकाळ-कांइक न्यून अर्धपुद्गलपरिवर्त पर्यन्त अन्तर होय. [प्र०] हे भगवन्! धर्मदेवने परस्पर केटलुं अन्तर होय. ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम! जघन्यथी पल्योपमपृथक्त्व (बेथी नव पल्योपम) अने उत्कृष्ट अनंतकाळ-कंइक न्यून अपार्ध पुद्गल-परिवर्त पर्यन्त अन्तर होय. [प्र०] हे भगवन! देवाधिदेवने परस्पर केटलुं अन्तर होय- ए संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम! तेने अंतर नथी. [प्र०] भावदेवना परस्पर अन्तर संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त अने उत्कृष्ट अनंतकाळ-वनस्पति-काळ पर्यन्त अन्तर होय. [प्र०] हे भगवन्! भव्यद्रव्यदेवो, नरदेवो, यावद्-भावदेवोमांना कोण कोनाथी यावद् विशेषाधिक छे? [उ०] हे गौतम! सौथी थोडा नरदेवो छे, ते करतां देवाधिदेवो संख्यातगुण छे, तेथी धर्मदेवो संख्यातगुण छे, ते करतां भव्यद्रव्यदेवो असंख्यातगुण छे अने तेथी भावदेवो असंख्यातगुण छे. ॥ ४६५ ॥

एएसि णं भंते! भावदेवाणं भवणवासीणं वाणमंतराणं जोइसियाणं वेमाणियाणं सोहम्मगाणं जाव अच्चुयगाणं गेवेज्जगाणं अणुत्तरोववाइयाण य कयरे २ जाव विसेसाहिया वा?, गोयमा! सव्वत्थोवा अणुत्तरोववाइया भावदेवा उवरिमगेवेज्जा भावदेवा संखेज्जगुणा मज्झिमगेवेज्जा संखेज्जगुणा हेट्ठिमगेवेज्जा संखेज्जगुणा अच्चुए कप्पे देवा संखेज्जगुणा जाव आणयकप्पे देवा संखेज्जगुणा एवं जहा जीवाभिगमे तिविहे देवपुरिसे अप्पाबहुयं जाव जोतिसिया भावदेवा असंखेज्जगुणा। सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ४६६) ॥ बारसमसयस्स नवमो ॥ १२-९ ॥

[प्र०] हे भगवन्! भावदेवो-भवनवासी, वानव्यंतर, ज्योतिष्क, वैमानिक, सौधर्म, ईशान यावद्-अच्युतक, ग्रैवेयक तथा अनुत्तरौपपातिक-एओमांना कोण कोनाथी यावद्-विशेषाधिक छे? [उ०] हे गौतम! सर्वथी थोडा अनुत्तरौपपातिक भावदेवो छे,

For Private And Personal

ते करतां उपरना ग्रैवेयेक भावदेवो संख्यातगुण छे, ते करतां मध्यम ग्रैवेयक भावदेवो संख्यतगुण छे. तेथी अधस्तन ग्रैवेयक भावदेवो संख्यातगुण छे, ते करतां अच्युत कल्पना देवो संख्यातगुण छे, यावद्-आनतकल्पना देवो संख्यातगुण छे. ए प्रमाणे जेम जीवाभिगम'सूत्रमां त्रिविध जीवना अधिकारमां देवपुरुषोनुं अल्पबहुत्व कह्युं छे तेम अहीं पण यावद्-'ज्योतिष्क भावदेवो असंख्येयगुण छे' त्यां सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' (एम कही-भगवान् गौतम यावद् विहरे छे.) ॥ ४६६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक १०

कइविहा णं भंते! आया पण्णत्ता?, गोयमा! अट्ठविहा आया पण्णत्ता, तंजहा-दवियाया कसायाया जोगाया उवयोगाया णाणाया दंसणाया चरित्ताया वीरियाया ॥ जस्स णं भंते! दवियाया तस्स कसायाया जस्स कसायाया तस्स दवियाया?, गोयमा! जस्स दवियाया तस्स कसायाया सिय अत्थि सिय नत्थि, जस्स पुण कसायाया तस्स दवियाया नियमं अत्थि। जस्स णं भंते! दवियाया तस्स जोगाया? एवं जहा दवियाया कसायाया भणिया तहा दवियाया जोगाया य भाणियव्वा। जस्स णं भंते! दवियाया तस्स उवयोगाया एवं सव्वत्थ पुच्छा भाणियव्वा, गोयमा! जस्स दवियाया तस्स उवओगाया नियमं अत्थि, जस्सवि उवओगाया तस्सवि दवियाया नियमं अत्थि, जस्स दवियाया तस्स णाणाया भयणाए, जस्स पुण णाणाया तस्स दवियाया नियमं

अत्थि, जस्स दवियाया तस्स दंसणाया नियमं अत्थि, जस्सवि दंसणाया तस्स दवियाया नियमं अत्थि, जस्स दवियाया तस्स चरित्ताया भयणाए जस्स पुण चरित्ताया तस्स दवियाया नियमं अत्थि, एवं वीरियायाएवि समं।

[प्र०] हे भगवन् ! आत्मा केटला प्रकारना कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! आठ प्रकारना आत्मा छे, ते आ प्रमाणे-१ द्रव्यात्मा, २ कषायात्मा, ३ योगात्मा, ४ उपयोगात्मा, ५ ज्ञानात्मा, ६ दर्शनात्मा, ७ चारित्रात्मा अने ८ वीर्यात्मा. [प्र०] हे भगवन् ! जेने द्रव्यात्मा होय तेने शुं कषायात्मा होय अने जेने कषायात्मा होय तेने शुं द्रव्यात्मा होय ? [उ०] हे गौतम ! जेने द्रव्यात्मा होय तेने कषायात्मा कदाचित् होय अने कदाचित् न होय, पण जेने कषायात्मा होय, तेने तो अवश्य द्रव्यात्मा होय. [प्र०] हे भगवन् ! जेने द्रव्यात्मा होय तेने योगात्मा होय ? (अने जेने योगात्मा होय तेने द्रव्यात्मा होय ?) [उ०] ए प्रमाणे जेम द्रव्यात्मा अने कषायात्मानो संबन्ध कह्यो तेम द्रव्यात्म अने योगात्मानो संबन्ध कहेवो. [प्र०] हे भगवन् ! जेने द्रव्यात्मा होय तेने उपयोगात्मा होय ? (अने जेने उपयोगात्मा होय तेने द्रव्यात्मा होय ?) ए प्रमाणे सर्वत्र प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम ! जेने द्रव्यात्मा होय तेने उपयोगात्मा अवश्य होय, अने जेने उपयोगात्मा होय तेने पण द्रव्यात्मा अवश्य होय, जेने द्रव्यात्मा होय तेने ज्ञानात्मा भजनाए-विकल्पे होय, अने जेने ज्ञानात्मा होय तेने द्रव्यात्मा अवश्य होय. जेने द्रव्यात्मा होय तेने दर्शनात्मा अवश्य होय, जेने दर्शनात्मा होय तेने द्रव्यात्मा पण अवश्य होय, जेने द्रव्यात्मा होय तेने चारित्रात्मा भजनाए-विकल्पे होय, अने जेने चारित्रात्मा होय तेने द्रव्यात्मा अवश्य होय. ए प्रमाणे वीर्यात्मानी साथे पण संबन्ध कहेवो.

जस्स णं भंते ! कसायाया तस्स जोगाया पुच्छा, गोयमा ! जस्स कसायाया तस्स जोगाया नियमं अत्थि,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जस्स पुण जोगाया तस्स कसायाया सिय अत्थि सिय नत्थि, एवं उवओगायाएवि समं कसायाया नेयव्वा, कसायाया य णाणाया य परोप्परं दोवि भइयव्वाओ, जहा कसायाया य उवओगाया य तहा कसायाया य दंसणाया य कसायाया य चरित्ताया य दोवि परोप्परं भइयव्वाओ, जहा कसायाया य जोगाया य तहा कसायाया य वीरियाया य भाणियव्वाओ, एवं जहा कसायायाए वत्तव्वया भणिया तहा जोगायाएवि उवरिमाहिं समं भाणियव्वाओ। जहा दवियायाए वत्तव्वया भणिया तहा उवओगायाएवि उवरिल्लाहिं समं भाणियव्वा। जस्स नाणाया तस्स दंसणाया नियमं अत्थि, जस्स पुण दंसणाया तस्स णाणाया भयणाए, जस्स नाणाया तस्स चरित्ताया सिय अत्थि सिय नत्थि, जस्स पुण चारित्ताया तस्स नाणाया नियमं अत्थि, णाणाया वीरियाया दोवि परोप्परं भयणाए। जस्स दंसणाया तस्स उवरिमाओ दोवि भयणाए, जस्स पुण ताओ तस्स दंसणाया नियमं अत्थि। जस्स चरित्ताया तस्स वीरियाया नियमं अत्थि, जस्स पुण वीरियाया तस्स चरित्ताया सिय अत्थि सिय नत्थि॥ एयासि णं भंते! दवियायाणं कसायायाणं जाव वीरियायाण य कयरे २ जाव विसेसा०? गोयमा! सव्वत्थोवाओ चरित्तायाओ नाणायाओ अणंतगुणाओ कसायाओ अणंत० जोगायाओ वि० वीरियायाओ वि० उवयोगदवियदंसणायाओ तिन्निवि तुल्लाओ वि०॥ (सूत्रं ४६७)

[प्र०] हे भगवन्! जेने कषायात्मा होय तेने शुं योगात्मा होय?—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम? जेने कषायात्मा होय तेने योगात्मा अवश्य होय, अने जेने योगत्मा होय तेने कदाचित् कषायात्मा होय अने कदाचित् न पण होय. ए प्रमाणे उपयोगात्मानी

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

साथे कषायात्मानो संबन्ध जाणवो. तथा कषायात्मा अने ज्ञानात्मा ए बन्ने परस्पर भजनाए-विकल्पे कहेवा. जेम कषायात्मा अने उपयोगात्मानो संबन्ध कह्यो तेम कषायात्मा अने दर्शनात्मानो संबन्ध कहेवो. तथा कषायात्मा अने चारित्रात्मा-ए बन्ने-परस्पर भजनाए कहेवा. जेम कषायात्मा अने योगात्मा कह्या, तेम कषायात्मा अनेवीर्यात्मा पण कहेवा. ए प्रमाणे जेम कषायात्मानी साथे इतर (छ) आत्मानी वक्तव्यता कही, तेम योगात्मानी साथे पण उपरना (पांच) आत्मानी वक्तव्यता कहेवी. जेम द्रव्यात्मानी वक्तव्यता कही तेम उपयोगात्मानी पण उपरना आत्माओनी साथे वक्तव्यता कहेवी. जेने ज्ञानात्मा होय तेने दर्शनात्मा अवश्य होय, अने जेने वळी दर्शनात्मा होय तेने ज्ञानात्मा भजनाए होय. जेने ज्ञानात्मा होय तेने चारित्रात्मा भजनाए होय-एटले कदाचिद् होय अने कदाचिद् न होय, वळी जेने चारित्रात्मा होय तेने ज्ञानात्मा अवश्य होय. तथा ज्ञानात्मा अने वीर्यात्मा ए बन्ने परस्पर भजनाए-विकल्पे होय. जेने दर्शनात्मा होय तेने उपरना चारित्रात्मा, वीर्यात्मा ए बन्ने भजनाए होय, वळी जेने ते बन्ने आत्मा होय तेने दर्शनात्मा अवश्य होय. जेने चारित्रात्मा होय तेने अवश्य वीर्यात्मा होय, वळी जेने वीर्यात्मा होय तेने चारित्रात्मा कदाचिद् होय अने कदाचिद् न होय. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यात्मा, कषायात्मा, यावद्-वीर्यात्मामां कया आत्मा कोनाथी यावद्-विशेषाधिक छे? [उ०] हे गौतम! १ सौथी थोडा चारित्रात्मा छे, २ ते करतां ज्ञानात्मा अनंत गुण छे, ३ तेथी कषायात्मा अनंतगुण छे, ४ ते करतां योगात्मा विशेषाधिक छे, ५ तेथी वीर्यात्मा विशेषाधिक छे, ६ तेकरतां उपयोगात्मा द्रव्यात्मा अने दर्शनात्मा-ए त्रणे विशेषाधिक छे अने परस्पर तुल्य छे. ॥ ४६७ ॥

आया भंते! नाणे अन्नाणे?, गोयमा! आया सिय नाणे सिय अन्नाणे, णाणे पुण नियमं आया ॥ आया

For Private And Personal

भंते! नेरइयाणं नाणे अन्ने नेरइयाणं नाणे?, गोयमा! आया नेरइयाणं सिय नाणे सिय अन्नाणे, नाणे पुण से नियमं आया, एवं जाव थणियकुमाराणं, आया भंते! पुढवि० अन्नाणे अन्ने पुढविकाइयाणं अन्नाणे?, गोयमा! आया पुढविकाइयाणं नियमं अन्नाणे अन्नाणेवि नियमं आया, एवं जाव वणस्सइका०, बेइंदियतेइंदिय जाव वेमाणियाणं जहा नेरइयाणं। आया भंते! दंसणे अन्ने दंसणे?, गोयमा! आया नियमं दंसणे दंसणेऽवि नियमं आया। आया भंते! नेर० दंसणे अन्ने नेरइयाणं दंसणे?, गोयमा! आया नेरइयाणं नियमा दंसणे दंसणेवि से नियमं आया एवं जाव वेमा० निरंतरं दंडओ ॥ (सूत्रं ४६८)॥

[प्र०] हे भगवन्! आत्मा ज्ञानस्वरूप छे के अज्ञानस्वरूप छे? [उ०] हे गौतम! आत्मा कदाचित् ज्ञानस्वरूप छे, अने कदाचित् अज्ञानस्वरूप छे. पण ज्ञान तो अवश्य आत्मस्वरूप छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिकोनो आत्मा ज्ञानरूप छे. के अज्ञानरूप छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिकोनो आत्मा कदाचिद् ज्ञानरूप छे, अने कदाचिद् अज्ञानरूप पण छे. परन्तु तेओनुं ज्ञान अवश्य आत्मरूप छे. ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पृथ्वीकायिकोनो आत्मा ज्ञानरूप छे के अज्ञानरूप छे? [उ०] हे गौतम! पृथ्वीकायिकोनो आत्मा अवश्य अज्ञानरूप छे. अने तेओनुं अज्ञान पण अवश्य आत्मरूप छे. ए प्रमाणे यावद्-वनस्पतिकायिको सुधी जाणवुं. बेइन्द्रिय, त्रीन्द्रिय अने यावद्-वैमानिकोने नैरयिकोनी पेठे (सू० ८) जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! आत्मा दर्शनरूप छे के तेथी दर्शन बीजुं छे? [उ०] हे गौतम! आत्मा अवश्य दर्शनरूप छे अने दर्शन पण अवश्य आत्मा छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिकोनो आत्मा दर्शनरूप छे? के नैरयिकोनुं दर्शन तेथी अन्य छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिकोनो आत्मा अवश्य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

दर्शनरूप छे, अने तेओनुं दर्शन पण अवश्य आत्मा छे. ए प्रमाणे यावद्-वैमानीको सुधी निरंतर (चोवीस) दंडक कहेवा. ॥ ४६८ ॥

आया भंते! रयणप्पभापु० अन्ना रयणप्पभा पुढवी?, गोयमा! रयणप्पभा पुढवी सिय आया सिय नो आया सिय अत्तव्वं आयाति य नो आयाइ य, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ रयणप्पभा पुढवी सिय आया सिय नो आया सिय अवत्तव्वं आतातिय नो आतातिय?, गोयमा! अप्पणो आदिट्ठे आया परस्स आदिट्ठे नो आया तदुभयस्स आदिट्ठे अवत्तव्वं रयणप्पभा पुढवी आयातिय नो आयाति य, से तेणट्ठेणं तं चेव जाव नो आयातिय। आया भंते! सक्करप्पभा पुढवी जहा रयणप्पभा पुढवी तहा सक्करप्पभाएवि, एवं जाव अहे सत्तमा। आया भंते! सोहम्मे कप्पे पुच्छा, गोयमा! सोहम्मे कप्पे सिय आया सिय नो आया जाव नो आयाति य, से केणट्ठेणं भंते! जाव नो आयातिय?, गोयमा! अप्पणो आइट्ठे आया परस्स आइट्ठे नो आया तदुभयस्स आइट्ठे अवत्तव्वं आताति य नो आताति य, से तेणट्ठेणं तं चेव जाव नो आयाति य, एवं जाव अच्चुए कप्पे।

[प्र०] हे भगवन्! रत्नप्रभापृथ्वी आत्मा-सत्स्वरूप छे के अन्य-असत्स्वरूप रत्नप्रभा पृथिवी छे? [उ०] हे गौतम! रत्नप्रभा पृथ्वी १ कथंचित् आत्मा-सद्रूप छे,२ कथंचित् नोआत्म-असद्रूप पण छे, अने ३ सद्रूपे अने असद्रूपे (उभयथा) कथंचित् अवक्तव्य-कहेवाने अशक्य छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, 'रत्नप्रभा पृथिवी कथंचिद् आत्मा-सद्रूप छे, कथंचित् नोआत्मा-असद्रूप छे, अने सद् अने असद्-ए उभयरूपे कथंचिद् अवक्तव्य छे'? [उ०] हे गौतम! रत्नप्रभा पृथिवी पोताना आदेशथी-स्वरूपथी आत्मा-विद्यमान छे, परना आदेशथी-पररूपे विवक्षाथी नोआत्मा-अविद्यमान छे, अने

For Private And Personal

उभयना आदेशथी-स्व अने परनी विवक्षाथी आत्मा-सद्रूपे अने नोआत्मा-असद्रूपे अवक्तव्य छे. ते हेतुथी पूर्व प्रमाणे कह्युं छे तेम आत्मा-सद् अने यावद्-नोआत्मा-असद्रूपे अवक्तव्य छे. [प्र०] हे भगवन्! शर्कराप्रभा पृथ्वी आत्मा-सद्रूप छे?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्नप्रभा पृथ्वी कही तेम शर्कराप्रभा पृथ्वी संबंधे पण जाणवुं. ए प्रमाणे यावद्-अधःसप्तम पृथ्वी सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! सौधर्म देवलोक आत्मा-सद्रूप छे?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! सौधर्म कल्प १ कथंचित् आत्मा-सद्रूप छे, २ कथंचिद् नोआत्मा-असद्रूप छे, यावद्-आत्मा-सद् अने नोआत्मा-असद्रूपे कथंचिद् अवक्तव्य छे, [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, 'ते यवद्-आत्मा अने नोआत्मारूपे अवक्तव्य छे? [उ०] हे गौतम! पोताना आदेशथी आत्मा-विद्यमान छे, परना आदेशथी नोआत्मा-अविद्यमान् छे, अने बन्नेना आदेशथी अवक्तव्य-आत्मा तथा नोआत्मा रूपे अवाच्य छे, माटे ते हेतुथी इत्यादि पूर्वोक्त यावद्-आत्मा तथा नोआत्मा रूपे अवक्तव्य छे. ए रीते यावद्-अच्युतकल्प पण जाणवी.

आया भंते! गेविज्जविमाणे अन्ने गेविज्जविमाणे एवं जहा रयणप्पभा तहेव, एवं अणुत्तरविमाणावि, एवं ईसिपब्भारावि। आया भंते! परमाणुपोग्गले अन्ने परमाणुपोग्गले? एवं जहा सोहम्मे कप्पे तहा परमाणुपोग्गलेवि भाणियव्वे॥ आया भंते! दुपएसिए खंधे अन्ने दुपएसिए खंधे?, गोयमा! दुपएसिए खंधे सिय आया १ सिय नो आया २ सिय अवत्तव्वं आयाइ य नो आयातिय ३ सिय आया य नो आया य ४ सिय आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ५ सिय नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ६, से केणट्ठेणं भंते! एवं तं चेव जाव नो आयाति य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य गोयमा! अप्पणो आदिट्ठे आया १ परस्स

आदिट्ठे नो आया २ तदुभयस्स आदिट्ठे अवत्तव्वं दुपएसिए खंधे आयाति य नो आयाति य ३ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे दुप्पएसिए खंधे आया य नो आया य ४ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे दुपएसिए खंधे आया य अवत्तव्वं आयाइ य नो आयाइ य ५ देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जये देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे दुपएसिए खंधे नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ६ से तेणट्ठेणं तं चेव जाव नो आयाति य ॥

[प्र०] हे भगवन्! ग्रैवेयक विमान आत्मा-विद्यमान छे के तेथी अन्य (अविद्यमान) ग्रैवेयक विमान छे? [उ०] ए बधुं रत्नप्रभा पृथ्वीनी पेठे (सू० १२) जाणवुं, अने ते प्रमाणे अनुत्तर विमान तथा ईषत्प्राग्भारा पृथ्वी (सिद्धशिला) सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! एक परमाणुपुद्गल आत्मा-विद्यमान छे के तेथी अन्य (अविद्यमान) परमाणुपुद्गल छे? [उ०] हे गौतम! जेम सौधर्मकल्प संबन्धे कह्युं (सू० १४) तेम एक परमाणुपुद्गलसंबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! द्विप्रदेशिक स्कंध आत्मा-विद्यमान छे के तेथी अन्य द्विप्रदेशिक स्कंध छे? [उ०] हे गौतम! द्विप्रदेशिक स्कंध १ कथंचित् आत्मा-विद्यमान छे, २ कथंचिद्-नोआत्मा-अविद्यमान छे, अने ३ आत्मा तथा नोआत्मा रूपे कथंचिद् अवक्तव्य छे, ४ कथंचिद् आत्मा छे, अने कथंचिद् नोआत्मा पण छे, ५ कथंचिद् आत्मा छे, अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ६ कथंचित् नोआत्मा छे, अने आत्मा अने नोआत्मा-उभयरूपे अवक्तव्य छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के-इत्यादि पूर्वोक्त यावद्-आत्मा अने नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे? [उ०] हे गौतम! १ (द्विप्रदेशिक स्कंध) पोताना आदेशथी आत्मा छे, २ परना आदेशथी नोआत्मा छे,

३ उभयना आदेशथी आत्मा अने नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ४ एक देशनी अपेक्षाए सद्भावपर्यायनी विवक्षाथी अने एक देशनी अपेक्षाए असद्भावपर्यायनी विवक्षाथी द्विप्रदेशिक स्कंध आत्मा-विद्यमान, तथा नोआत्मा-अविद्यमान छे, ५ एक देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने एक देशना आदेशथी सद्भाव अने असद्भाव ए बन्ने पर्यायनी अपेक्षाए द्विप्रदेशिक स्कंध आत्मा-विद्यमान अने आत्मा तथा नोआत्मा ए उभयरूपे अवक्तव्य छे. ६ एक देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने एक देशना आदेशथी सद्भाव अने असद्भाव-ए बन्ने पर्यायनी अपेक्षाए ते द्विप्रदेशिक स्कंध नोआत्मा-अविद्यमान अने आत्मा तथा नोआत्मारूपे अवक्तव्य छे. ते हेतुथी ए प्रमाणे कह्युं छे के यावद्-नोआत्मा-अविद्यमान छे.'

आया भंते! तिपएसिए खंधे अन्ने तिपएसिए खंधे?, गोयमा! तिपएसिए खंधे सिय आया १ सिय नो आया२ सिय अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य३ सिय आया य नो आया य४ सिय आया य नो आयाओ य ५ सिय आयाओ य नो आया य ६ सिय आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ७ सिय आयाइय अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य ८ सिय आयाओ य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ९ सिय नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १० सिय आया य अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य ११ सिय नो आयाओ य अवत्तव्वं आयाइ य नो आयाइ य १२ सिय आया य नो आया य अवत्तव्वं आयाइ य नो आयाइ य १३ ॥

[प्र०] हे भगवन्! त्रिप्रदेशिक स्कंध आत्मा-विद्यमान छे के तेथी अन्य त्रिप्रदेशिक स्कंध छे? [उ०] हे गौतम! त्रिप्रदेशिक

स्कंध १ कथंचित् आत्मा-विद्यमान छे, २ कथंचिद् नोआत्मा-अविद्यमान छे, ३ आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे कथंचिद् अवक्तव्य छे, ४ कथंचिद् आत्मा तथा कथंचित् नोआत्मा छे, ५ कथंचिद् आत्मा तथा नोआत्माओ छे, (एकवचन अने बहुवचन.) ६ कथंचिद् आत्माओ अने नोआत्मा छे, (बहुवचन अने एकवचन.) ७ कथंचिद् आत्मा अने कथंचिद् आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ८ कथंचिद् आत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्माओ-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे. ९ कथंचिद् आत्माओ अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, १० कथंचिद् नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ११ कथंचित् नोआत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्माओ-ए बन्ने रूपे अवक्तव्यो छे, १२ कथंचिद् नोआत्माओ अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, १३ कथंचिद् आत्मा, नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए बन्नेरूपे अवक्तव्य छे.

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ तिपएसिए खंधे सिय आया एवं चेव उच्चारेयव्वं जाव सिय आया य नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य?, गोयमा! अप्पणो आइट्ठे आया १ परस्स आइट्ठे नो आया २ तदुभयस्स आइट्ठे अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ३ देसे आइट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे तिपएसिए खंधे आया य नो आया य ४ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसा आइट्ठा असब्भावपज्जवे तिपएसिए खंधे आया य नो आयाओ य ५ देसा आदिट्ठा सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे तिपएसिए खंधे आयाओ य नो आया य ६ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे तिपएसिए खंधे आया य अवत्तव्वं आयाइ य नो आयाइ य ७ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसा आदिट्ठा तदुभयपज्जवा तिपएसिए खंधे आया य

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य ८ देसा आदिट्ठा सब्भावपज्जवा देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे तिपएसिए खंधे आयाओ य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ९ एए तिन्नि भंगा, देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे तिपएसिए खंधे नो आया य अवत्तव्वं आयाइ य नो आयाति य १० देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे देसा आदिट्ठा तदुभयपज्जवा तिपएसिए खंधे नो आया य अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य ११ देसा आदिट्ठा असब्भावपज्जवा देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे तिपएसिए खंधे नो आयाओ य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १२ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे तिपएसिए खंधे आया य नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाइ य १३ से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ तिपएसिए खंधे सिय आया तं चेव जाव नो आयाति य ॥

[प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, 'त्रिप्रदेशिक स्कंध कथंचिद् आत्मा छे-इत्यादि पूर्व प्रमाणे कहेवुं, यावद् कथंचिद् आत्मा, नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मारूपे अवक्तव्य छे? [उ०] हे गौतम! (त्रिप्रदेशिक स्कंध) पोताना आदेशथी १ आत्मा छे, २ परना-आदेशथी नोआत्मा छे, ३ उभयना आदेशथी आत्मा अने नोआत्मा-ए उभय रूपे अवक्तव्य छे, ४ एक देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने एक देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए त्रिप्रदेशिक स्कंध आत्मा अने नोआत्मारूप छे, ५ एक देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशोना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिकस्कंध आत्मा तथा नोआत्माओ छे, ६ देशोना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी असद्भाव-

For Private And Personal

र्यायनी अपेक्षाए त्रिप्रदेशिक स्कंध आत्माओ अने नोआत्मारूप छे, ७ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी उभय-सद्भाव तथा असद्भाव पर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिकस्कंध आत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ८ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशोना आदेशथी उभयपर्यायनी विवक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध आत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्माओ-ए उभयरूपे अवक्तव्यो छे, ९ देशोना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध आत्माओ अने आत्मा तथा नोआत्मा ए उभयरूपे अवक्तव्य छे-ए त्रण भांगाओ जाणवा. १० देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी उभयपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा रूपे अवक्तव्य छे, ११ देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशोना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध नोआत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्यो छे, १२ देशोना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध नोआत्मओ अने आत्मा तथा नोआत्मा उभयरूपे अवक्तव्य छे, १३ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए, देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए ते त्रिप्रदेशिक स्कंध (कथंचिद्) आत्मा, नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा उभयरूपे अवक्तव्य छे. माटे हे गौतम! ते हेतुथी एम कह्युं छे के 'त्रिप्रदेशिक स्कंध कथंचिद्-आत्मा छे-इत्यादि यावद्-नो आत्मा छे-' त्यां सुधी बधुं कहेवुं.

आया भंते! चउप्पएसिए खंधे अन्ने पुच्छा, गोयमा! चउप्पएसिए खंधे सिय आया १ सिय नो आया २

सिय अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ३ सिय आया य नो आया य ४ सिय आया य अवत्तव्वं ४ सिय नो आया य अवत्तव्वं ४ सिय आया य नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १६ सिय आया य नो आया य अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य १७ सिय आया य नो आयाओ य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १८ सिय आयाओ य नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १९।

[प्र०] हे भगवन्! चतुःप्रदेशिक स्कन्ध आत्मा विद्यमान छे के तेथी अन्य छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! चतुःप्रदेशिक स्कन्ध १ कथंचिद् आत्मा छे, २ कथंचिद् नोआत्मा छे, ३ आत्मा अने नोआत्मा उभयरूपे कथंचिद् अवक्तव्य छे, ४-७ कथंचिद् आत्मा अने नोआत्मा छे ४, (एकवचन अने बहुवचनना चार भांगाओ) ८-११ कथंचिद् आत्मा अने अवक्तव्य छे, ४-१२-१५ कथंचिद् नोआत्मा अने अवक्तव्य छे ४, १६ कथंचिद् आत्मा अने नोआत्मा तथा आत्मा-नोआत्मारूपे अवक्तव्य छे, १७ कथंचिद् आत्मा, नोआत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्मारूपे अवक्तव्यो छे, १८ कथंचित् आत्मा नोआत्माओ तथा आत्मा अने नोआत्मा उभयरूपे अवक्तव्य छे. १९ कथंचिद् आत्माओ, नोआत्मा तथा आत्मा अने अनात्मरूपे अवक्तव्य छे.

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ चउप्पएसिए खंधे सिय आया य नो आया य अवत्तव्वं तं चेव अट्ठे पडिउच्चारेयव्वं?, गोयमा! अप्पणो आदिट्ठे आया १ परस्स आदिट्ठे नो आया २ तदुभयस्स आदिट्ठे अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ३ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे चउभंगो, सब्भावपज्जवेणं तदुभयेण य चउभंगो, असब्भावेणं तदुभयेण य चउभंगो, देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे

देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे चउप्पएसिए खंधे आया य नो आया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य, देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे देसा आदिट्ठा तदुभयपज्जवा चउप्पएसिए खंधे भवइ आया य नो आया य अवत्तव्वाइं आयाओ य नो आयाओ य १७ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसा आदिट्ठा असब्भावपज्जवा देसे आदिट्ठे तदुभयपज्जवे चउप्पएसिए खंधे आया य नो आयाओ य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १७ देसा आइट्ठा सब्भावपज्जवा देसे आइट्ठे असब्भावप० देसे आइट्ठे तदुभयपज्जवे चउप्पएसिए खंधे आयाओ य नोआया य अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य १९ से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ चउप्पएसिए खंधे सिय आया सिय नो आया सिय अवत्तव्वं निक्खेवे ते चेव भंगा उच्चारेयव्वा जाव नो आयाति य ॥

[प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के चतुःप्रदेशिक स्कन्ध कथंचित् आत्मा, नोआत्मा अने अवक्तव्य छे-इत्यादि पूर्व प्रमाणे अर्थनो पुनरुच्चार करी प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! १ पोताना आदेशथी स्वरूपनी विवक्षाथी आत्मा छे, २ परना आदेशथी पररूपनी विवक्षाथी नोआत्मा छे, ३ तदुभयना आदेशथी आत्मा अने नोआत्मा ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, ४ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए [एकवचन अने बहुवचनना] चार भांगा थाय छे, सद्भावपर्याय अने तदुभयनी अपेक्षाए चार भांगा थाय छे. तथा असद्भाव अने तदुभयनी अपेक्षाए पण चार भांगा थाय छे, तथा १६ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए चतुष्प्रदेशिक स्कंध आत्मा, नोआत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मा-ए उभयरूपे अवक्तव्य छे, १७ देशना

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए, देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशोना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए चतुष्प्रदेशिक स्कंध आत्मा, नोआत्मा अने आत्माओ तथा नोआत्माओरूपे अवक्तव्य छे, १८ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए, देशोना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशोना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए चतुष्प्रदेशिक स्कंध आत्मा, नोआत्माओ अने आत्मा तथा नोआत्मा-उभयरूपे अव्यक्तव्य छे,१९ देशोना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए, देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए, अने देशना आदेशथी तदुभयपर्यायनी अपेक्षाए चतुष्प्रदेशिक स्कंध आत्माओ, नोत्मा अने आत्मा तथा नोआत्मारूपे अवक्तव्य छे. माटे हे गौतम! ते हेतुथी एम कहेवाय छे के, चतुष्प्रदेशिक स्कंध कथंचिद् आत्मा छे, कथंचिद् नोआत्मा छे अने कथंचित् अवक्तव्य छे, ए निक्षेपमां पूर्वोक्त भांगाओ यावद् "नो आत्मा छे" त्यांसुधी कहेवा.

आया भंते! पंचपएसिए खंधे अन्ने पंचपएसिए खंधे?, गोयमा! पंचपएसिए खंधे सिय आया १ सिय नो आया २ सिय अवत्तव्वं आयाति य नो आयाति य ३ सिय आया य नो आया य सिय अवत्तव्वं ४ नो आया य अवत्तव्वेण य ४ तियगसंजोगे एक्को ण पडइ, से केणट्ठेणं भंते! तं चेव पडिउच्चारेयव्वं?, गोयमा! अप्पणो आदिट्ठे आया १ परस्स आदिट्ठे नो आया २ तदुभयस्स आदिट्ठे अवत्तव्वं ३ देसे आदिट्ठे सब्भावपज्जवे देसे आदिट्ठे असब्भावपज्जवे एवं दुयगसंजोगे सव्वे पडंति, तियगसंजोगे एक्को ण पडइ। छप्पएसिए सव्वे पडंति, जहा छप्पएसिए एवं जाव अणंतपएसिए। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरति ॥(सूत्रं ४६९)॥ दसमो उद्देसो संमत्तो ॥ बारसमं सयं संमत्तं ॥ १२-१० ॥

[प्र०] हे भगवन्! पंचप्रदेशिक स्कंध आत्मा छे के तेथी अन्य पंचप्रदेशिक स्कंध छे? [उ०] हे गौतम! पंचप्रदेशिक स्कंध १ कथंचित् आत्मा छे, २ कथंचित् नोआत्मा छे, अने ३ आत्मा तथा नोआत्मारूपे कथंचित् अवक्तव्य छे, ४ कथंचित् आत्मा, नोआत्मा अने आत्मा अने अनात्मा उभयरूपे कथंचित् अवक्तव्य छे. नोआत्मा अने अवक्तव्यवडे ए प्रमाणे चार भांगा करवा. त्रिक संयोगमां (आठ भांगा थाय छे)एक आठमो भांगो उतरतो नथी, एटले सात भांगाओ थाय छे. (कुल मळीने बावीश भांगाओ थाय छे.) [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी (पंचप्रदेशिक स्कन्ध आत्मा छे) इत्यादि पाठनो पुनः उच्चार करवो [उ०] हे गौतम! १ (पंचप्रदेशिक स्कन्ध) पोताना आदेशथी आत्मा छे, २ परना आदेशथी नोआत्मा छे, ३ तदुभयना आदेशथी अवक्तव्य छे, ४ देशना आदेशथी सद्भावपर्यायनी अपेक्षाए अने देशना आदेशथी असद्भावपर्यायनी अपेक्षाए कथंचित् आत्मा छे अने आत्मा नथी. ए प्रमाणे द्विकसंयोगमां सर्वे भांगा उपजे छे, मात्र त्रिकसंयोगमां (आठमो) एक भांगो उतरतो नथी. षट्प्रदेशिक स्कन्धने विषे सर्वे भांगाओ लागु पडे छे, जेम षट्प्रदेशिक स्कन्धने विषे कह्युं, तेम यावत् अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध संबंधे जाणवुं, 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही भगवान् गौतम यावद् विहरे छे. ॥ ४६९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १२ मा शतकमां दशमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीद्वादशशतक समाप्तः ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १३. (उद्देशक १.)

पुढवी १ देव २ मणंतर ३ पुढवी ४ आहारमेव ५ उववाए ६ । भासा ७ कम्म ८ अणगारे केयाघडि या९ समुग्घाए १० ॥ ७३ ॥

[उद्देशक संग्रह-] १ नरक पृथ्वी विषे प्रथम उद्देशक, २ देवनी प्ररूपणा संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ अनन्तराहार-उपपात क्षेत्रनी प्राप्ति समये तुरतज आहार करनारा-नारक संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ पृथिवी-नारकपृथिवीनी वक्तव्यता प्रतिपादन करवा माटे चोथो उद्देशक, ५ आहार-नारकादिना आहारनी प्ररूपणा करवा माटे पांचमो उद्देशक, ६ उपपात-नारकादिना उपपात संबन्धे छट्ठो उद्देशक, ७ भाषा संबन्धे सातमो उद्देशक, ८ कर्मनी प्ररूपणा करवा माटे आठमो उद्देशक, ९ अनगार-भावितात्मा अनगार वैक्रिय लब्धिना सामर्थ्यथी केयाघडिया-हाथमां दोरडाथी बांधेली घटीका लइने [एवारूपे] आकाशमां गमन करी शके-इत्यादिक अर्थनुं प्रतिपादन करवा माटे नवमो उद्देशक, १० अने समुद्घातनुं प्रतिपादन करवा माटे दशमो उद्देशक-ए प्रमाणे तेरमा शतकने विषे दश उद्देशको कहेवामां आवशे.

रायगिहे जाव एवं वयासी—कति णं भंते ! पुढवीओ पन्नत्ताओ ?, गोयमा ! सत्त पुढवीओ पन्नत्ताओ, तंजहा-रयणप्पभा जाव अहेसत्तमा । इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए केवतिया निरयावाससयसहस्सा पण्णत्ता ?, गोयमा ! तीसं निरयावाससयसहस्सा पन्नत्ता, ते णं भंते ! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा?,

For Private And Personal

गोयमा ! संखेज्जवित्थडावि असंखेज्जवित्थडावि, इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु एगसमएणं केवतिया नेरइया उववज्जंति १ ? केवतिया काउलेस्सा उववज्जंति २ ? केवइया कण्हपक्खिया उववज्जंति ३ ? केवतिया सुक्कपक्खिया उववज्जंति ४ ? केवतिया सन्नी उववज्जंति ५ ? केवतिया असन्नी उववज्जंति ६ ? केवतिया भवसिद्धीया उव० ७ ? केवतिया अभवसिद्धीया उवव० ८ ? केवतिया आभिणिबोहियनाणी उव० ९ ? केवइया सुयनाणी उव० १० ? केवइया ओहिनाणी उववज्जंति ११ ? केवइया मइअन्नाणी उवव० १२ ? केवइया सुयअन्नाणी उव० १३ ? केवइया विब्भंगनाणी उवव० १४ ? केवइया चक्खुदंसणी उव० १५ ?

[प्र०] राजगृह नगरमां [भगवान् गौतम] यावत्-ए प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! केटली नरक पृथिवीओ कहेली छे ? [उ०] हे गौतम ! सात नरकपृथिवीओ कहेली छे, ते आ प्रमाणे-१ रत्नप्रभा, यावत् ७ अधः सप्तमनरकपृथिवी. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा नरकपृथिवीने विषे केटला लाख नरकावासो कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! त्रीश लाख नरकावासो कहेला छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते नरकावासो संख्याता योजन विस्तारवाळा छे के असंख्याता योजन विस्तारवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता योजन विस्तारवाळा पण छे अने असंख्याता योजन विस्तारवाळा पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्यातायोजनविस्तारवाळा नरकावासोने विषे एक समये १ केटला नारक जीवो उत्पन्न थाय, २ केटला कापोतलेश्यावाळा उत्पन्न थाय, ३ केटला कृष्णपाक्षिकजीवो उत्पन्न थाय, ४ केटला शुक्लपाक्षिक जीवो उत्पन्न थाय, ५ केटला संज्ञी जीवो उत्पन्न थाय, ६ केटला असंज्ञी जीवो उत्पन्न थाय, ७ केटला भवसिद्धिक जीवो उत्पन्न थाय, ८ केटला अभवसिद्धिक जीवो

उत्पन्न थाय, ९ केटला आभिनिबोधिकज्ञानी-मतिज्ञानी उत्पन्न थाय, १० केटला श्रुतज्ञानी उत्पन्न थाय, ११ केटला अवधिज्ञानी उत्पन्न थाय, १२ केटला मतिअज्ञानी उत्पन्न थाय, १३ केटला श्रुतअज्ञानी उत्पन्न थाय, १४ केटला विभंगज्ञानी उत्पन्न थाय, १५ केटला चक्षुदर्शनी उत्पन्न थाय,

केवइया अचक्खुदंसणी उवव० १६? केवइया ओहिंदसणी उवव० १७? केवइया आहारसन्नोवउत्ता उवव० १८? केवइया भयसन्नोवउत्ता उव० १९? केवइया मेहुणसन्नोवउत्ता उवव २०? केवइया परिग्गहसन्नोव-उत्ता उवव० २१? केवइया इत्थिवेयगा उवव० २२? केवइया पुरिसवेदगा उवव० २३? केवइया नपुंसगवेदगा उवव० २४? केवइया कोहकसाई उवव० २५? जाव केवइया लोभकसायी उवव० २८? केवइया सोइंदियउवउत्ता उव० २९? जाव केवइया फासिंदियोवउत्ता उव० ३३? केवइया नोइंदियोवउत्ता उव० ३४? केवतिया मणजोगी उवव० ३५? केवतिया वइजोगी उवव० ३६? केवतिया कायजोगी उवव० ३७? केवतिया सागारोवउत्ता उव-व० ३८? केवतिया अणागारोवउत्ता उवव० ३९?,

१६ केटला अचक्षुदर्शनी उत्पन्न थाय, १७ केटला अवधिदर्शनी उत्पन्न थाय, १८ केटला आहारसंज्ञाना उपयोगवाळा जीव उत्पन्न थाय, १९ केटला भयसंज्ञाना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, २० केटला मैथुनसंज्ञाना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, २१ केटला परिग्रह संज्ञाना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, २२ केटला स्त्रीवेदी जीव उत्पन्न थाय, २३ केटला पुरुषवेदी उत्पन्न थाय, २४ केटला नपुंसकवेदी उत्पन्न थाय, २५ केटल क्रोधकषायवाळा जीव उत्पन्न थाय, यावत्-२८ केटला लोभकषायवाळा उत्पन्न थाय, २९

केटला श्रोत्रेन्द्रियना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, यावत् ३३ केटला स्पर्शनेन्द्रियना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, ३४ केटला नोइन्द्रिय (मन)ना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय, ३५ केटला मनयोगी उत्पन्न थाय, ३६ केटला वचनयोगी उत्पन्न थाय, ३७ केटला काययोगी उत्पन्न थाय, ३८ केटला साकारोपयोगवाळा उत्पन्न थाय, अने ३९ केटला अनाकारोपयोगवाळा उत्पन्न थाय ?

गोयमा! इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा नेरइया उ०, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्को० संखेज्जा काउलेस्सा उव०, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा कण्हपक्खिया उव०, एवं सुक्कपक्खियावि, एवं सन्नी एवं असन्नीवि एवं भवसिद्धीया एवं अभवसिद्धिया आभिणिबोहियना० सुयना० ओहिना० मइअन्नाणी सुयअन्नाणी विभंगना०, चक्खुदंसणी ण उवव०, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसे० संखे० अचक्खुदंसणी उवव०, एवं ओहिदंसणीवि आहारसन्नोवउत्तावि जाव परिग्गहसन्नोवउ०, इत्थीवेयगा न उव० पुरिसवेयगावि न उव०, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा नपुंसगवेदगा उवव० एवं कोहकसाई जाव लोभ०, सोइंदियउवउत्ता न उवव० एवं जाव फासिंदिओवउत्ता न उवव०, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा नोइंदिओवउत्ता उववज्जंति, मणजोगी ण उववज्जंति एवं वइजोगीवि, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा कायजोगी उववज्जंति, एवं सागारोवउत्तावि, एवं अणागारोवउत्तावि ॥

[उ०] हे गौतम! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्याता योजनना विस्तारवाळा नरकावासोने विषे १

जघन्यथकी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता नारको उत्पन्न थाय छे, २ जघन्यथी एक बे के त्रण, अने उत्कृष्टथी संख्याता कापोतलेश्यावाळा उत्पन्न थाय छे, कारणके प्रथम नरकपृथिवीमां कापोतलेश्या होय छे. ३ जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता कृष्णपाक्षिक जीवो उत्पन्न थाय छे, ए प्रमाणे शुक्लपाक्षिक संबंधे पण जाणवुं, ए रीते संज्ञी अने असंज्ञीने पण कहेवुं, ए प्रमाणे भवसिद्धिक अने अभवसिद्धिक जीवो पण जाणवा. मतिज्ञानी, श्रुतज्ञानी, अवधिज्ञानी, मतिअज्ञानी, श्रुतअज्ञानी, विभंगज्ञानी ए सर्व ए प्रमाणेज उत्पन्न थाय छे. चक्षुदर्शनवाळा जीवो उत्पन्न थता नथी. जघन्यथी एक, बे अथवा त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता अचक्षुदर्शनवाळा जीवो उत्पन्न थाय छे. (कारणके उत्पत्ति समये सामान्य उपयोगरूप अचक्षुदर्शन छे.) एम अवधिदर्शनवाळा पण जाणवा. ए रीते आहार संज्ञाना उपयोगवाळा अने यावत् परिग्रह संज्ञाना उपयोगवाळा पण ए प्रमाणे उत्पन्न थाय छे. स्त्रीवेदवाळा अने पुरुषवेदवाळा जीवो (भवप्रत्यय नपुंसकवेद होवाथी) उत्पन्न थता नथी. जघन्यथकी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता नपुंसकवेदी उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे क्रोधकषायी, अने यावत् लोभकषायी जाणवा. श्रोत्रेन्द्रियना उपयोगवाळा उत्पन्न थता नथी, अने यावत् स्पर्शनेन्द्रियना उपयोगवाळा पण उत्पन्न थता नथी. जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता नोइंद्रियना उपयोगवाळा उत्पन्न थाय छे. मनयोगी अने वचनयोगी उत्पन्न थता नथी. जघन्यथी एक, बे अने त्रण तथा उत्कृष्टथी संख्याता काययोगवाळा उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे साकारोपयोगवाळा अने ए रीते अनाकारोपयोगवाळा पण उत्पन्न थाय छे.

इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु एगसमएणं

केवइया नेरइया उववट्टंति ? केवतिया काउलेस्सा उववट्टंति ? जाव केवतिया अणागारोवउत्ता उव्वट्टंति ?, गोयमा ! इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु एगसमएणं जहन्नेणं एको वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा नेरइया उववट्टंति, एवं जाव सन्नी, असन्नी ण उव्वट्टंति, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा भवसिद्धीया उव्वट्टंति एवं जाव सुयअन्नाणी, विभंगनाणी ण उववट्टंति, चक्खुदंसणी ण उववट्टंति, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा अचक्खुदंसणी उव्वट्टंति, एवं जाव लोभकसायी, सोइंदियउवउत्ता ण उव्वट्टंति एवं जाव फासिंदियोवउत्ता न उव्वट्टंति, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा नोइंदियोवउत्ता उव्वट्टंति, मणजोगी न उव्वट्टंति एवं वइजोगीवि, जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा कायजोगी उव्वट्टंति एवं सागारोवउत्ता अणागारोवउत्ता ॥

[प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्यातायोजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे एक समयमां केटला नारक जीवो उद्वर्ते-मरण पामे, केटला कापोतलेश्यावाळा उद्वर्ते, यावत्-केटला अनाकारोपयोगवाळा उद्वर्ते ? [उ०] हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्याता योजन विस्तारवाळा नरकावासोमां एक समये जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता नारको उद्वर्ते, जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता कापोतलेश्यावाळा उद्वर्ते, ए प्रमाणे यावत्-संज्ञी जीवो सुधी उद्वर्तना जाणवी. असंज्ञी जीवो उद्वर्तता नथी. भवसिद्धिक जीवो जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता उद्वर्ते छे. ए प्रमाणे-यावत् श्रुतअज्ञानी सुधी जाणवुं. विभंगज्ञानी अने चक्षुदर्शनी उद-

वर्तता नथी. जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता अचक्षुदर्शनी उद्वर्ते छे. ए प्रमाणे यावत् लोभकषायी जीवो सुधी जाणवुं. श्रोत्रेन्द्रियना उपयोगवाळा उद्वर्तता नथी. ए प्रमाणे यावत्-स्पर्शनेन्द्रियना उपयोगवाळा पण उद्वर्तता नथी. जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथकी संख्याता नोइन्द्रियना उपयोगवाळा उद्वर्ते छे. मनयोगी उद्वर्तता नथी. ए प्रमाणे वचनयोगी पण उद्वर्तता नथी. काययोगी जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता उद्वर्ते छे. ए प्रमाणे साकारोपयोगवाळा अने अनाकारोपयोगवाळा पण जाणवा. (ए प्रमाणे नारक जीवोने विषे उद्वर्तनानुं परिमाण कह्युं.)

इमीसे णं भंते! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु केवइया नेरइया पन्नत्ता? केवइया काउलेस्सा जाव केवतिया अणागारोवउत्ता पन्नत्ता? केवतिया अणंतरोववन्नगा पन्नत्ता १? केवइया परंपरोववन्नगा पन्नत्ता २? केवइया अणंतरोगाढा पन्नत्ता ३? केवइया परंपरोगाढा प० ४? केवइया अणंतराहारा पं० ५? केवतिया परंपराहारा पं० ६? केवतिया अणंतरपज्जत्ता प० ७? केवतिया परंपरपज्जत्ता पन्नत्ता ८? केवतिया चरिमा प० ९? केवतिया अचरिमा पं० १०?, गोयमा! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु संखेज्जा नेरतिया प० संखेज्जा काउलेसा प० एवं जाव संखेज्जा सन्नी प०, असन्नी सिय अत्थि सिय नत्थि, जइ अत्थि जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा प०, संखेज्जा भवसिद्धीया प० एवं जाव संखेज्जा परिग्गहसन्नोवउत्ता प० इत्थिवेदगा नत्थि, पुरिसवेदगा नत्थि, संखेज्जा नपुंसगवेदगा प०, एवं कोहकसायीवि माणकसाई जहा असन्नी, एवं जाव लोभक०, संखेज्जा सोइं-

दियोवउत्ता प० एवं जाव फासिंदियोवउत्ता, नोइंदियोवउत्ता जहा असन्नी, संखेज्जा मणजोगी प० एवं जाव अणागारोवउत्ता, अणंतरोववन्नगा सिय अत्थि सिय नत्थि, जइ अत्थि जहा असन्नी, संखेज्जा परंपरोववन्न० प०, एवं जहा अणंतरोववन्नगा तहा अणंतरोगाढगा अणंतराहारगा अणंतरपज्जत्तगा, परंपरोगाढगा जाव अचरिमा जहा परंपरोववन्नगा ॥

[प्र०] हे भगवन्! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्याता योजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे १ केटला नारक जीवो कहेला छे? २ केटला कापोतलेश्यावाळा, यावत्-३९ केटला अनाकारोपयोगवाळा कहेला छे. १ केटला अनन्तरोपपन्न-प्रथम समये उत्पन्न थयेला होय छे, अने केटला परंपरोपन्न-उत्पत्ति समयनी अपेक्षाए बे इत्यादि समयोने विषे उत्पन्न थयेला होय छे. केटला अनंतरावगाढ-विवक्षित क्षेत्रने विषे प्रथम समयमां रहेला छे, केटला परंपरावगाढ-विवक्षित क्षेत्रमां द्वितीयादि समयने विषे रहेला छे, केटला अनंतराहार-प्रथम समये आहार करवावाळा छे, केटला परंपराहार-द्वितीयादि समये आहार करवावाळा छे, केटला अनन्तरपर्याप्ता-प्रथम समये पर्याप्ता होय छे, अने केटला परंपरपर्याप्ता-द्वितीयादि समये पर्याप्ता होय छे, केटला चरम-जेने छेल्लो तेज नारकभव बाकी छे एवा होय छे, अथवा केटला नारकभवना चरम छेल्ले समये वर्ते छे, १० अने केटला अचरम-चरमथको विपरीत होय छे? [उ०] हे गौतम! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्याता योजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे १ संख्याता नारक जीवो कहेला छे, २ संख्याता कापोतलेश्यावाळा कहेला छे, ए प्रमाणे यावत्-संख्याता संज्ञी जीवो कहेला छे. असंज्ञी जीवो कदाचित् होय छे अने कदाचित् होता नथी. जो होय छे तो जघन्यथी एक, बे के

त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता होय छे, संख्याता भवसिद्धिक जीवो कहेला छे, ए प्रमाणे यावत् संख्याता परिग्रहसंज्ञाना उपयोगवाळा कहेला छे; स्त्रीवेदी नथी अने पुरुषवेदी पण नथी, नपुंसकवेदी संख्याता होय छे. ए प्रमाणे क्रोधकषायी पण संख्याता होय होय छे. मानकषायी असंज्ञीनी पेठे (कदाचिद् होय छे अने कदाचिद् होता नथी.) ए प्रमाणे यावत्-(मायाकषायी अने) लोभकषायी जाणवा. संख्याता श्रोत्रेन्द्रियना उपयोगवाळा कह्या छे, ए प्रमाणे यावत्-स्पर्शनेन्द्रियना उपयोगवाळा कह्या छे, नोइंद्रियना उपयोगवाळा असंज्ञीनी पेठे जाणवा, संख्याता मनोयोगी कहेला छे, अने ए प्रमाणे यावत् (संख्याता) ३९ अनाकारोपयोगी जाणवा. अनंतरोपपन्न-प्रथम समये उत्पन्न थवावाळा नारको कदाचित् होय छे अने कदाचित् होता नथी. जो होय तो ते असंज्ञीनी पेठे जाणवा. संख्याता परंपरोपपन्न-द्वितीयादि समये उत्पन्न थयेला जाणवा. ए प्रमाणे जेम अनंतरोपपन्न कह्या तेम अनंतरावगाढ अनंतराहारक, अनन्तरापर्याप्तक अने चरम-जेने छेल्लोज नारक भव बाकी छे ते अथवा नारकभवने छेल्ले समये वर्तता-जाणवा. परंपरावगाढ, यावत्-अचरम सुधी जेम परंपरोपपन्न कह्या तेम कहेवा. (ए प्रमाणे संख्याता योजन विस्तारवाळा नरकावासनी वक्तव्यता कही.)

इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु असंखेज्जवित्थडेसु एगसमएणं केवतिया नेरइया उववज्जंति जाव केवतिया अणागारोवउत्ता उववज्जंति ?, गोयमा ! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु असंखेज्जवित्थडेसु नरएसु एगसमएणं जह० एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्को० असंखेज्जा नेरइया उवव०, एवं जहेव संखेज्जवित्थडेसु तिन्नि गमगा तहा असंखेज्जवित्थडेसुवि तिन्नि गमगा, नवरं

असंखेज्जा भा०, सेसं तं चेव जाव असंखेज्जा अचरिमा प०, नाणत्तं लेस्सासु, लेसाओ जहा पढमसए नवरं संखेज्जवित्थडेसुवि असंखेज्जवित्थडेसुवि ओहिनाणी ओहिदंसणी य संखेज्जा उव्वट्टावेयव्वा, सेसं तं चेव ॥

[प्र०] हे भगवन्! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीशलाख नरकावासोमांना असंख्यात योजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे एक समये केटला नारको उत्पन्न थाय, यावत्–केटला अनाकारोपयोगवाळा उत्पन्न थाय? [उ०] हे गोतम! आ रत्नप्रभापृथ्वीना त्रीशलाख नरकावासोमांना असंख्यातयोजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे एक समये जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी असंख्याता नारको उत्पन्न थाय छे, ए प्रमाणे जेम संख्याता विस्तारवाळा नरकने विषे (उत्पाद, च्यवन अने सत्ता) ए त्रण आलापक कह्या तेम असंख्यातयोजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे पण त्रण आलापक कहेवा, परन्तु अहिं 'असंख्याता' एवो पाठ कहेवो. बाकी बधुं पूर्व पेठे जाणवुं, यावत् 'असंख्याता अचरम नारको कहेला छे'–त्यांसुधी कहेवुं. लेश्याने विषे विशेषता छे. अने ते लेश्याओ प्रथम शतकमां कह्या प्रमाणे जाणवी. परन्तु एटलो विशेष छे के संख्यात योजन विस्तारवाळा अने असंख्यात योजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे अवधिज्ञानी अने अवधिदर्शनी संख्याताज च्यवे छे,–एम कहेवुं, बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

सक्करप्पभाए णं भंते! पुढवीए केवतिया निरयावास० पुच्छा, गोयमा! पणवीसं निरयावाससयसहस्सा पण्णत्ता, ते णं भंते! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा एवं जहा रयणप्पभाए तहा सक्करप्पभाएवि, नवरं असन्नी तिसुवि गमएसु न भन्नति, सेसं तं चेव। वालुयप्पभाए णं पुच्छा, गोयमा! पन्नरस निरयावाससयसहस्सा प० सेसं जहा सक्करप्पभाए, णाणत्तं लेसासु, लेसाओ जहा पढमसए॥ पंकप्पभाए पुच्छा, गोयमा! दस

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

निरयावास०, एवं जहा सक्करप्पभाए, नवरं ओहिनाणी ओहिदंसणी य न उव्वट्टंति, सेसं तं चेव ॥ धूमप्पभाए णं पुच्छा, गोयमा ! तिन्नि निरयावाससयसहस्सा एवं जहा पंकप्पभाए ॥ तमाए णं भंते ! पुढवीए केवतिया निरयावास० पुच्छा, गोयमा ! एगे पंचूणे निरयावाससयसहस्से पण्णत्ते, सेसं जहा पंकप्पभाए ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शर्कराप्रभा नरक पृथिवीने विषे केटला नरकावासो होय छे-ते संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पचीश लाख नरकावासो होय छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते नरकावासो शुं संख्यातयोजनविस्तारवाळा होय के असंख्यातयोजनविस्तारवाळा होय ? [उ०] ए प्रमाणे जेम रत्नप्रभा संबन्धे कह्युं तेम शर्कराप्रभा संबन्धे जाणवुं, परन्तु (उत्पाद, उद्वर्तना अने सत्ता) ए त्रणे आलापकने विषे असंज्ञी न कहेवा (कारण के असंज्ञी प्रथम नरकपृथिवीने विषेज उपजे छे.) बाकी बधुं पूर्व पेठे जाणवुं. [प्र०] वालुकाप्रभा संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पंदरलाख नरकावासो कह्या छे, बाकी बधुं शर्कराप्रभानी पेठे जाणवुं. पण लेश्याने विषे विशेषता छे, अने ते प्रथम शतकमां कह्या प्रमाणे जाणवी. [प्र०] हे भगवन् ! पंकप्रभा नरकने विषे केटला नरकावासो कह्या छे ? इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! दश लाख नरकावासो कह्या छे. ए प्रमाणे जेम शर्कराप्रभा संबन्धे कह्युं. तेम अहिं पण जाणवुं. परन्तु अहिंथी अवधिज्ञानी अने अवधिदर्शनी च्यवता नथी, बाकी बधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! धूमप्रभा संबन्धे प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! त्रण लाख नरकावासो कह्या छे, ए प्रमाणे जेम पंकप्रभा संबन्धे कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! तमा नरकपृथिवीने विषे केटला नरकावासो कह्या छे ?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पांच न्यून एक लाख नरकावासो कह्या छे. बाकी बधुं पंकप्रभा पेठे जाणवुं.

For Private And Personal

अहेसत्तमाए णं भंते! पुढवीए कति अणुत्तरा महतिमहालया महानिरया पन्नत्ता ?, गोयमा! पंच अणुत्तरा जाव अपइट्ठाणे, ते णं भंते! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा ?, गोयमा! संखेज्जवित्थडे य असंखेज्जवित्थडा य, अहेसत्तमाए णं भंते! पुढवीए पंचसु अणुत्तरेसु महतिमहालय जाव महानिरएसु संखेज्जवित्थडे नरए एगसमएणं केवतिया उ०?, एवं जहा पंकप्पभाए, नवरं तिसु नाणेसु न उवव० न उव्वट्टं०, पन्नत्ता एसु तहेव अत्थि, एवं असंखेज्जवित्थडेसुवि नवरं असंखेज्जा भाणियव्वा ॥ (सूत्रं ४७०) ॥

[प्र०] हे भगवन्! अधःसप्तम नरकपृथिवीने विषे अनुत्तर अने अत्यंत मोटा एवा केटला महानरकावासो कह्या छे? [उ०] हे गौतम! अनुत्तर अने मोटा पांच नरकावासो कह्या छे. यावत्-(१काल, २महाकाल, ३रोर, ४महारोर, अने) ५अप्रतिष्ठान. [प्र०] हे भगवन्! ते नरकावासो शुं संख्यातयोजनना विस्तारवाळा छे के असंख्यातयोजनना विस्तारवाळा छे? [उ०] हे गौतम! वचेनो अप्रतिष्ठान नरकावास संख्यातयोजनना विस्तारवाळो छे अने बीजा असंख्यातयोजनना विस्तारवाळा छे. [प्र०] हे भगवन्! अधःसप्तम नरकपृथिवीना पांच अनुत्तर अने अत्यंत मोटा यावत्-महानरकावासोमांना संख्यात योजन विस्तारवाळा नरकावासने विषे एक समये केटला नारको उत्पन्न थाय-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पंकप्रभाने विषे कह्युं तेम अहिं जाणवुं; परंतु एटलुं विशेष छे के अहिं त्रण ज्ञानसहित उत्पन्न थता नथी, (केमके सम्यक्त्वभ्रष्टज अहिं उपजे छे.) तेम च्यवता पण नथी. तो पण ए पांच नरकावासोमां ए प्रमाणे-प्रथमादि नरकपृथिवीनी जेम त्रण ज्ञानवाळा होय छे. ए प्रमाणे असंख्यातयोजनविस्तारवाळा नरकावासोने विषे पण जाणवुं, परन्तु त्यां 'असंख्याता' एवो पाठ कहेवो. ॥ ४७० ॥

इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवि० नरएसु किं सम्मद्दिट्ठी नेरतिया उवव० मिच्छादिट्ठी ने० उव० सम्मामिच्छादिट्ठी नेर० उ० ?, गोयमा ! सम्मद्दिट्ठीवि नेरइया उव० मिच्छादिट्ठीवि नेरइया उव० नो सम्मामिच्छादिट्ठी उव० । इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु नरएसु किं सम्मदिट्ठी नेर० उव्वट्टंति ?, एवं चेव । इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडा नरगा किं सम्मद्दिट्ठीहिं नेरइएहिं अविरहिया मिच्छादिट्ठीहिं नेरइएहिं अविरहिया सम्मामिच्छादिट्ठीहिं नेरइएहिं अविरहिया वा ?, गोयमा ! सम्मद्दिट्ठीहिवि नेरइएहिं अविरहिया मिच्छादिट्ठीहिवि० अविरहिया, सम्मामिच्छादिट्ठीहिं० अविरहिया विरहिया वा, एवं असंखेज्जवित्थडेसुवि तिन्नि गमगा भाणियव्वा, एवं सक्करप्पभाएवि, एवं जाव तमाएवि। अहेसत्तमाए णं भंते ! पुढवीए पंचसु अणुत्तरेसु जाव संखेज्जवित्थडे नरए किं सम्मद्दिट्ठी नेरइया पुच्छा, गोयमा ! सम्मद्दिट्ठी नेरइया न उवव० मिच्छादिट्ठी नेरइया उवव० सम्मामिच्छादिट्ठी नेरइया न उवव०, एवं उव्वट्टंतिवि, अविरहिए जहेव रयणप्पभाए, एवं असंखेज्जवित्थडेसुवि तिन्नि गमगा ॥ (सूत्रं ४७१)

[प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभापृथिवीना त्रीशलाख नरकावासोमांना संख्याता योजनविस्तारवाळा नरकावासोने विषे शुं सम्यग्दृष्टि नारको उत्पन्न थाय, मिथ्यादृष्टि नारको उत्पन्न थाय के सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारको उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! सम्यग्दृष्टि पण नारको उपजे, मिथ्यादृष्टि पण नारको उपजे, परन्तु सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारको उत्पन्न थता नथी. [प्र०] हे भगवन् !

आ रत्नप्रभापृथ्वीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्यातयोजनविस्तारवाळा नरकावासोने विषे शुं सम्यग्दृष्टि नारको च्यवे ?–इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! रत्नप्रभापृथ्वीना त्रीश लाख नरकावासोमांना संख्याता योजनविस्तारवाळा नरकावासो शुं सम्यग्दृष्टि नारकोवडे अविरहित–सहित छे, मिथ्यादृष्टि नारकोवडे अविरहित छे के सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारकोवडे अविरहित छे ? [उ०] हे गौतम ! सम्यग्दृष्टि नारकोवडे अविरहित छे, अने मिथ्यादृष्टि नारकोवडे अविरहित छे, परन्तु सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारकोवडे कदाचित् अविरहित होय छे अने कदाचित् विरहित होय छे. ए प्रमाणे असंख्याता योजनविस्तारवाळा नारकोने विषे पण (उत्पाद, उद्वर्तना अने सत्ता संबन्धे) त्रण आलापक कहेवा. ए प्रमाणे शर्कराप्रभाने विषे अने यावत्–तमापृथिवी सुधी कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! अधःसप्तमपृथ्वीना पांच अनुत्तर नरकावासोमांना यावत्–संख्याता नरकावासनें विषे शुं सम्यग्दृष्टि नारको उत्पन्न थाय ?–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! सम्यग्दृष्टि नारको उत्पन्न थता नथी, पण मिथ्यादृष्टि नारको उत्पन्न थाय छे. सम्यग्मिथ्यादृष्टि नारको उत्पन्न थता नथी. (सम्यग्मिथ्यादृष्टि काल न करे माटे न उपजे.) ए प्रमाणे उद्वर्तना पण कहेवी. जेम रत्नप्रभाने विषे सत्ता संबन्धे नारको मिथ्यादृष्ट्यादिवडे अविरहित–सहित कह्या छे तेम अहिं कहेवुं. ए प्रमाणे असंख्याता योजन विस्तारवाळा नरकावासोने विषे पण त्रण आलापको कहेवा. ॥ ४७१ ॥

से नूणं भंते ! कण्हलेस्से नीललेस्से जाव सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु नेरइएसु उवव० ?, हंता गोयमा ! कण्हलेस्से जाव उववज्जंति, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ कण्हलेस्से जाव उववज्जंति ?, गोयमा ! लेस्सट्ठाणेसु संकिलिस्समाणेसु संकि० २ कण्हलेसं परिणमइ कण्ह० २ कण्हलेसेसु नेरइएसु उववज्जंति, से तेणट्ठेणं जाव

उववज्जंति । से नूणं भंते! कण्हलेस्से जाव सुक्कलेसे भवित्ता नीललेस्सेसु नेरइएसु उववज्जंति?, हंता गोयमा! जाव उववज्जंति, से केणट्ठेणं जाव उववज्जंति?, गोयमा! लेस्सट्ठाणेसु संकिलिस्समाणेसु वा विसुज्झमाणेसु वा नीललेस्सं परिणमंति नील० २ नीललेस्सेसु नेरइएसु उवव०, से तेणट्ठेणं गोयमा! जाव उवव०, से नूणं भंते! कण्हलेस्से नील जाव भवित्ता काउलेस्सेसु नेरइएसु उवव० एवं जहा नीललेस्साए तहा काउलेस्साचि भाणियव्वा जाव से तेणट्ठेणं जाव उववज्जंति । सेवं भंते! सेवं भंते! (सूत्रं ४७२) ॥ तेरसमे पढमो १३-१ ॥

[प्र०] हे भगवन्! खरेखर कृष्णलेश्यावाळो, नीललेश्यावाळो, यावत्-शुक्लेश्यावाळो थईने कृष्णलेश्यावाळा नारकोने विषे उत्पन्न थाय? [उ०] हा, गौतम! कृष्णलेश्यावाळो थईने यावत्-उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी आप एम कहो छो के 'कृष्णलेश्यावाळो थईने यावत्-उत्पन्न थाय?' [उ०] हे गौतम! लेश्याना स्थानको संक्लेशने पामतां पामतां कृष्णलेश्यारूपे परिणाम थया बाद ते कृष्णलेश्यावाळा नारकोने विषे उत्पन्न थाय छे, ते कारणथी यावत्-'उत्पन्न थाय छे.' [प्र०] हे भगवन्! शुं खरेखर कृष्णलेश्यावाळो, यावत्-शुक्लेश्यावाळो थईने नीललेश्यावाळा नारकोने विषे उत्पन्न थाय? [उ०] हा गौतम! यावत् उत्पन्न थाय. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी यावत्-उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! लेश्याना स्थानको संक्लेशने पामतां अने विशुद्धि पामतां, नीललेश्यारूपे परिणमे छे, नीललेश्यारूपे परिणाम थया बाद नीललेश्यावाळा नारकोमां ते उत्पन्न थाय छे, ते हेतुथी हे गौतम! यावत् उत्पन्न थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! खरेखर कृष्णलेश्यावाळो, नीललेश्यावाळो, अने यावत्-(शुक्लेश्यावाळो थईने) कापोतलेश्यावाळा नारकोने विषे उत्पन्न थाय? [उ०] हे जेम नीललेश्य संबन्धे कह्युं, तेम कापोतलेश्या संबन्धे पण यावत्-'ते

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

हेतुथी यावद्–उत्पन्न थाय छे.' त्यांसुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ४७२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक २.

कइविहा णं भंते! देवा पण्णत्ता?, गोयमा! चउव्विहा देवा पन्नत्ता, तंजहा-भवणवासी वाणमंतरा जो० वेमा०। भवणवासी णं भंते! देवा कतिविहा पण्णत्ता?, गोयमा! दसविहा पण्णत्ता, तंजहा–असुरकुमारा एवं भेओ जहा बितियसए देवुद्देसए जाव अपराजिया सव्वट्ठसिद्धगा। केवइया णं भंते! असुरकुमारावाससयसहस्सा पण्णत्ता?, गोयमा! चोसट्ठिं असुरकुमारावाससयसहस्सा पण्णत्ता, ते णं भंते! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवि०?, गोयमा! संखेज्जवित्थडावि असंखेज्जवि०. चोसट्ठी णं भंते! असुरकुमारावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु असुरकुमारावासेसु एगसमएणं केवतिया असुरकुमारा उवव० जाव केवतिया तेउलेसा उवव० केवतिया कण्हपक्खिया उववज्जंति एवं जहा रयणप्पभाए तहेव पुच्छा तहेव वागरणं नवरं दोहिं वेदेहिं उववज्जंति, नपुंसगवेयगा न उवव०, सेसं तं०, उव्वट्टंतगावि तहेव नवरं असन्नी उव्वट्टंति, ओहिनाणी ओहिदंसणी य ण उव्वट्टंति, सेसं तं चेव, पन्नत्तएसु तहेव नवरं संखेज्जगा इत्थिवेदगा पण्णत्ता एवं पुरिसवेदगावि, नपुंसगवेदगा नत्थि, कोहकसाई सिय अत्थि सिय नत्थि, जइ अत्थि जह० एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा पण्णत्ता

For Private And Personal

एवं माण० माया० संखेज्जा लोभकसाई पण्णत्ता सेसं तं चेव तिसुवि गमएसु संखेज्जेसु चत्तारि लेस्साओ भाणियव्वाओ, एवं असंखेज्जवित्थडेसुवि नवरं तिसुवि गमएसु असंखेज्जा भाणियव्वा जाव असंखेज्जा अचरिमा पण्णत्ता।

[प्र०] हे भगवन्! केटला प्रकारना देवो कहेला छे? [उ०] हे गौतम! चार प्रकारना देवो कहेला छे, ते आ प्रमाणे-१ भवनवासी, २ वानव्यंतर, ३ ज्योतिषिक अने ४ वैमानिक. [प्र०] हे भगवन्! भवनवासी देवो केटला प्रकारना कहेला छे? [उ०] हे गौतम! दश प्रकारना कहेला छे, ते आ प्रमाणे-' असुरकुमार-इत्यादि भेदो बीजा शतकना देवोद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत् 'अपराजित अने सर्वार्थसिद्ध पर्यन्त कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमारना केटला लाख आवासो कह्या छे? [उ०] हे गौतम! चोसठ लाख असुरकुमारना आवासो कहेला छे. [प्र०] हे भगवन्! ते असुरकुमारना आवासो संख्याता योजनविस्तारवाळा छे के असंख्यातायोजनविस्तारवाळा छे? [उ०] हे गौतम! संख्याता योजनविस्तारवाळा पण छे अने असंख्यातयोजनविस्तारवाळा पण छे. [प्र०] हे भगवन्! चोसठ लाख असुरकुमारना आवासोमांना संख्यातायोजनविस्तारवाळा असुरकुमारोना आवासोमां एक समये केटला असुरकुमारो उपजे, यावत्-केटला तेजोलेश्यावाळा उत्पन्न थाय, केटला कृष्णपाक्षिक जीवो उत्पन्न थाय? ए प्रमाणे जेम रत्नप्रभा संबंधे [उ० १ प्र०] प्रश्न कर्यो हतो, तेम अहिं प्रश्न करवो. अने ते प्रकारे उत्तर पण आपवो, परन्तु एटलो विशेष छे के अहीं बे वेदो सहित उपजे, नपुंसकवेदवाळा न उपजे, बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. उद्वर्तना संबंधे पण तेज प्रमाणे जाणवुं, परन्तु एटलो विशेष छे के असंज्ञी उद्वर्ते छे-च्यवे छे, [कारण के ईशानदेवलोकसुधीना देवो पृथिवीकायादि असंज्ञीमां उपजे छे.] अवधिज्ञानी अने अवधिदर्शनी त्यांथी उद्वर्तता-नीकळतां नथी, [कारण के असुरकुमारादिथी नीकळेला तीर्थंकरादि न थाय अने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अवधिज्ञान अने अवधिदर्शनसहित तीर्थंकरादि ज उद्वर्ते.] बाकीनुं बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. सत्ताने आश्रयी पूर्वे ज कहेलुं छे ते प्रमाणे सर्व कहेवुं. परन्तु एटलो विशेष छे के त्यां संख्याता स्त्रीवेदवाळा कहेला छे. ए प्रमाणे पुरुषवेदवाळा पण कहेला छे, नपुंसकवेदवाळा नथी. क्रोधकषाय वाळा कदाचित् होय छे अने कदाचित् होता नथी. जो होय छे तो जघन्यथी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता होय छे, ए प्रमाणे मान अने माया संबंधे पण जाणवुं. लोभकषायवाळा संख्याता कहेला छे. [कारण के देवगतिमां लोककषायी घणा होय छे, तेथी हमेशां ते संख्याता ज होय.] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. संख्यातासंबन्धे उत्पाद, उद्वर्तना अने सत्ताना त्रण आलापकोने विषे चार लेश्याओ कहेवी. ए प्रमाणे असंख्याता योजनविस्तारवाळा असुरकुमारावासो संबंधे पण जाणवुं, परन्तु त्रणे आलापकोने विषे 'असंख्याता' पाठ कहेवो, यावत्-'असंख्याता अचरम कह्या' छे.

केवतिया णं भंते ! नागकुमारावास० ? एवं जाव थणियकुमारा, नवरं जत्थ जत्तिया भवणा ॥ केवत्तिया णं भंते ! वाणमंतरावाससयसहस्सा पन्नत्ता ?, गोयमा ! असंखेज्जा वाणमंतरावाससयसहस्सा पन्नत्ता, ते णं भंते ! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा?, गोयमा ! संखेज्जवित्थडा, नो असंखेज्जवित्थडा, संखेज्जेसु णं भंते ! वाणमंतरावाससयसहस्सेसु एगसमएणं केवतिया वाणमंतरा उवव० ? एवं जहा असुरकुमाराणं संखेज्जवित्थडेसु तिन्नि गमगा तहेव भाणियव्वा वाणमंतराणवि तिन्नि गमगा। केवतिया णं भंते ! जोतिसियविमाणावाससयसहस्सा पण्णत्ता ?, गोयमा ! असंखेज्जा जोइसियविमाणावाससयसहस्सा पण्णत्ता, ते णं भंते ! किं संखेज्जवित्थडा० ?, एवं जहा वाणमंतराणं तहा जोइसियाणवि तिन्नि गमगा भाणियव्वा नवरं एगा तेउलेस्सा, उववज्जंतेसु पन्नत्तेसु

For Private And Personal

य असन्नी नत्थि, सेसं तं चेव ॥

[प्र०] हे भगवन्! केटला लाख नागकुमारना आवासो कहेला छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवा. यावत्-स्तनितकुमार सुधी [उत्पाद, उद्वर्तना अने सत्ता संबंधे त्रण आलापक] कहेवा, परन्तु एटलो विशेष छे के ज्यां जेटला लाख भवनो होय त्यां तेटला लाख भवनो कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! वानव्यंतरदेवोना केटला लाख आवासो कहेला छे? [उ०] हे गौतम! वानव्यंतरदेवोना असंख्याता लाख आवासो कहेला छे. [प्र०] हे भगवन्! ते आवासो शुं संख्यातयोजनविस्तारवाळा छे के असंख्यातयोजनविस्तारवाळा छे? [उ०] हे गौतम! संख्यात योजनविस्तारवाळा छे, पण असंख्यात योजनविस्तारवाळा नथी. [प्र०] हे भगवन्! संख्याताला योजनविस्तारवाळा वानव्यंतरदेवोना आवासने विषे एक समये केटला वानव्यंतरदेवो उपजे? [उ०] जेम असुरकुमारोना संख्याता योजनविस्तारवाळा आवासोने विषे त्रण आलापको कह्या छे ते प्रमाणे वानव्यंतर संबन्धे पण त्रण आलापको कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! ज्योतिषिक देवोना केटला लाख विमानावासो कह्या छे? [उ०] हे गौतम! ज्योतिषिक देवोना असंख्याता लाख विमानावासो कहेलां छे. [प्र०] हे भगवन्! ते विमानावासो शुं संख्यात योजनविस्तारवाळा छे के असंख्यात योजनविस्तारवाळा छे? [उ०] ए प्रमाणे जेम वानव्यंतर देवो संबंधे कह्युं छे, ते प्रमाणे ज्योतिषिकोने पण त्रण आलापको कहेवा, परन्तु एटलो विशेष छे के अहिं एक मात्र तेजोलेश्या कहेवी. उत्पादने विषे अने सत्ताने विषे असंज्ञी जीवो उपजता तेम उद्वर्तता नथी, बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं.

सोहम्मे णं भंते! कप्पे केवतिया विमाणावाससयसहस्सा पन्नत्ता?, गोयमा! बत्तीसं विमाणावाससयस-

हस्सा पण्णत्ता, ते णं भंते ! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा ?, गोयमा ! संखेज्जवित्थडावि असंखेज्जवित्थडावि, सोहम्मे णं भंते ! कप्पे बत्तीसाए विमाणावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु विमाणेसु एगसमएणं केवतिया सोहम्मा देवा उववज्जंति ? केवइया तेउलेसा उववज्जंति ? एवं जहा जोइसियाणं तिन्नि गमगा तहेव तिन्नि गमगा भाणियव्वा, नवरं तिसुवि संखेज्जा भाणियव्वा, ओहिनाणी ओहिदंसणी य चयावेयव्वा, सेसं तं चेव। असंखेज्जवित्थडेसु एवं चेव तिन्नि गमगा, णवरं तिसुवि गमएसु असंखेज्जा भाणियव्वा, ओहिनाणी य ओहिदंसणी य संखेज्जा चयंति, सेसं तं चेव, एवं जहा सोहम्मे वत्तव्वया भणिया तहा ईसाणेवि छ गमगा भाणियव्वा, सणंकुमारे एवं चेव, नवरं इत्थीवेयगा न उववज्जंति, पन्नत्तेसु य न भण्णंति, असन्नी तिसुवि गमएसु न भण्णंति, सेसं तं चेव, एवं जाव सहस्सारे, नाणत्तं विमाणेसु लेस्सासु य, सेसं तं चेव ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सौधर्म देवलोकने विषे केटला लाख विमानावासो कहेला छे ? [उ०] हे गौतम ! बत्रीश लाख विमानावासो कहेला छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते विमानावासो शुं संख्याता योजनविस्तारवाळा छे के असंख्यातयोजनविस्तारवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! संख्याता योजनविस्तारवाळा छे अने असंख्यात योजनविस्तारवाळा पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! सौधर्म देवलोकने विषे बत्रीश लाख विमानावासोमांना संख्यातायोजन विस्तारवाळा विमानोने विषे एक समये केटला सौधर्म देवो उत्पन्न थाय, केटला तेजोलेश्यावाळा उत्पन्न थाय ? [उ०] जेम ज्योतिषिकोने त्रण आलापको कह्यां तेम अहिं पण त्रण आलापको कहेवां, परन्तु-त्रणे आलापकोमां 'संख्याता' एवो पाठ कहेवो. [अहिंथी नीकळी तीर्थकरादि थाय माटे] 'अवधिज्ञानी अने अवधिदर्शनी च्यवे'-एम

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कहेवुं, बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. असंख्यातायोजनविस्तारवाळा विमानावासोमां ए प्रमाणे त्रण आलापको कहेवा, परन्तु एटलो विशेष छे के ए त्रणे आलापकोमां 'असंख्याता' एवो पाठ कहेवो. अवधिज्ञानी अने अवधिदर्शनी संख्याता च्यवे छे. [केमके तीर्थंकरादिक अवधिज्ञान अने अवधिदर्शन सहित च्यवे अने ते संख्याता होय.] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे जेम सौधर्म देवलोकनी वक्तव्यता कही, तेम ईशान देवलोकने विषे [त्रण संख्याताना अने त्रण असंख्याताना] ए प्रमाणे छ आलापको कहेवा. सनत्कुमारने विषे पण एमज जाणवुं, परन्तु एटलो विशेष छे के अहिं स्त्रीवेदवाळा उत्पन्न थता नथी, तेम सत्तामां पण होता नथी. त्रणे आलापकोने विषे असंज्ञी न कहेवा. [कारण के अहिं संज्ञीथी आवी उपजे छे अने संज्ञीने विषे जाय छे.] बाकीनुं बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सहस्रार देवलोक सुधी जाणवुं, परन्तु विमानो अने लेश्याओमां विशेष छे. बाकी बधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं.

आणयपाणयेसु णं भंते ! कप्पेसु केवतिया विमाणावाससया पण्णत्ता ?, गोयमा ! चत्तारि विमाणावाससया पण्णत्ता, ते णं भंते ! किं संखेज्ज० असंखेज्ज०, गोयमा ! संखेज्जवित्थ० असंखेज्जवि० एवं संखेज्जवित्थडेसु तिन्नि गमगा जहा सहस्सारे असंखेज्जवित्थडे० उववज्जंतेसु य चयंतेसु य एवं चेव संखेज्जा भाणियव्वा, पन्नत्तेसु असंखेज्जा, नवरं नोइंदियोवउत्ता अणंतरोववन्नगा अणंतरोगाढगा अणंतराहारगा अणंतरपज्जत्तगा य एएसिं जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा पं० सेसा असंखेज्जा भाणियव्वा। आरणच्चुएसु एवं चेव जहा आणयपाणएसु, नाणत्तं विमाणेसु, एवं गेवेज्जगावि। कति णं भंते ! अणुत्तरविमाणा पन्नत्ता ?, गोयमा ! पंच अणुत्तरवि-

माणा पन्नत्ता, ते णं भंते! किं संखेज्जवित्थडा असंखेज्जवित्थडा?, गोयमा! संखेज्जवित्थडे य असंखेज्जवित्थडा य, पंचसु णं भंते! अणुत्तरविमाणेसु संखेज्जवित्थडे विमाणे एगसमएणं केवतिया अणुत्तरोववाइया देवा उवव० ?, केवतिया सुक्कलेस्सा उवव० ?, पुच्छा, तहेव गोयमा! पंचसु णं अणुत्तरविमाणेसु संखेज्जवित्थडे अणुत्तरविमाणे एगसमएणं जह० एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं संखेज्जा अणुत्तरोववाइया देवा उववज्जंति एवं जहा गेवेज्जविमाणेसु संखेज्जवित्थडेसु, नवरं किण्हपक्खिया अभवसिद्धिया तिसु अन्नाणेसु एए न उववज्जंति न चयंति न पन्नत्तएसु भाणियव्वा, अचरिमावि खोडिज्जंति जाव संखेज्जा चरिमा पं० सेसं तं०, असंखेज्जवित्थडेसुवि एए न भन्नंति, नवरं अचरिमा अत्थि, सेसं जहा गेवेज्जएसु असंखेज्जवित्थडेसु जाव असंखेज्जा अचरिमा प० ।

[प्र०] हे भगवन्! आनत अने प्राणत देवलोकने विषे केटला शत (सेंकडो) विमानावासो कहेला छे? [उ०] हे गौतम! चारसो विमानावासो कहेला छे. [प्र०] हे भगवन्! ते विमानावासो शुं संख्याता योजनविस्तारवाळा छे के असंख्यातायोजनविस्तारवाळा छे? [उ०] हे गौतम! संख्याता योजन विस्तारवाळा पण छे अने असंख्यातयोजनविस्तारवाळा पण छे. ए प्रमाणे संख्यातायोजनविस्तारवाळा विमानावासो विषे त्रण आलापको सहस्रार देवलोकनी पेठे कहेवा. असंख्यात योजनविस्तारवाळा विमानोने विषे उत्पाद अने च्यवन संबन्धे ए प्रमाणे 'संख्याता' ज कहेवा; सत्तामां असंख्याता कहेवा; परन्तु एटलो विशेष छे के नोइंद्रिय-मनना उपयोगवाळा, अनन्तरोपपन्नक, अनन्तरावगाढ, अनंतराहारक अने अनंतरपर्याप्ता-ए पांच पदने विषे जघन्यथकी एक, बे के त्रण अने उत्कृष्टथी संख्याता उपजे, अने सत्तामां असंख्याता होय-एम कहेवुं. जेम आनत अने प्राणतने विषे कह्युं,

तेम आरण अने अच्युतने विषे पण ए प्रमाणे जाणवुं, परंतु विमानोनी संख्यामां विशेषता छे. ए प्रमाणे ग्रैवेयक संबंधे पण जाणवुं, [प्र०] हे भगवन्! केटलां अनुत्तर विमानो कह्यां छे? [उ०] हे गौतम! पांच अनुत्तर विमानो कहेलां छे. [प्र०] हे भगवन्! ते अनुत्तर विमानो संख्याता योजनविस्तारवाळां छे के असंख्याता योजनविस्तारवाळां छे? [उ०] हे गौतम! संख्याता योजन-विस्तारवाळुं पण छे, तेमज असंख्याता योजनविस्तारवाळां पण छे. [प्र०] हे भगवन्! पांच अनुत्तर विमानोमांना संख्याता योजन विस्तारवाळा विमानने विषे एक समये केटला अनुत्तरौपपातिक देवो उत्पन्न थाय, केटला शुक्ललेश्यावाळा उत्पन्न थाय-इत्यादि प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! पांच अनुत्तरविमानोमां संख्याता योजन विस्तारवाळा सर्वार्थसिद्ध अनुत्तर विमानने विषे जघन्यथी एक, बे के त्रण, अने उत्कृष्टथी संख्याता अनुत्तरौपपातिक देवो उत्पन्न थाय छे. ए प्रमाणे जेम संख्याता विस्तारवाळा ग्रैवेयक विमानो संबन्धे कह्युं ते प्रमाणे अहिं कहेवुं, परन्तु एटलो विशेष के कृष्णपाक्षिको, अभव्यो अने त्रण अज्ञानने विषे वर्तता जीवो अहिं उपजता नथी, च्यवता नथी अने सत्तामां पण होता नथी-एम कहेवुं. अचरमनो (जेने छेल्लो अनुत्तर देवनो भव नथी, पण वधारे भवो छे तेनो) पण प्रतिषेध करवो, [केमके अनुत्तरसर्वार्थसिद्धने विषे जे चरम होय तेज उपजे.] यावत्-त्यां 'संख्याता चरम' (जेने छेल्लो अनुत्तर देवनो भव छे तेओ) कहेला छे. बाकी बधुं पूर्वे पेठे जाणवुं. असंख्याता योजन विस्तारवाळां अनुत्तर विमानोने विषे पण पूर्वोक्त (कृष्णपाक्षिकादिक) न कहेवां, पण त्यां अचरम (जेने ते छेल्लो भव नथी एवा) उपजे छे. बाकी जेम ग्रैवेयकने विषे कह्युं तेम असंख्याता योजन विस्तारवाळा अनुत्तर विमानोने विषे यावत्-'असंख्याता अचरम कह्या छे' त्यांसुधी जाणवुं.

चोसट्ठीए णं भंते! असुरकुमारावाससयसहस्सेसु संखेज्जवित्थडेसु असुरकुमारावासेसु किं सम्मदिट्ठी अ-

सुरकुमारा उवव० मिच्छादिट्ठी एवं जहा रयणप्पभाए तिन्नि आलावगा भणिया तहा भाणियव्वा, एवं असंखे-ज्जवित्थडेसुवि तिन्नि गमगा, एवं जाव गेवेज्जवि० अणुत्तरवि० एवं चेव, नवरं तिसुवि आलावएसु मिच्छादिट्ठी सम्मामिच्छादिट्ठी य न भन्नंति, सेसं तं चेव। से नूणं भंते! कण्हलेस्सा नीलजाव सुक्कलेस्से भवित्ता कण्हलेस्सेसु देवेसु उवव०?, हंता गोयमा! एवं जहेव नेरइएसु पढमे उद्देसए तहेव भाणियव्वं, नीललेसाएवि जहेव नेरइयाणं जहा नीललेसाए, एवं जाव पम्हलेस्सेसु सुक्कलेस्सेसु एवं चेव, नवरं लेसट्ठाणेसु विसुज्झमाणेसु वि० २ सुक्कले-स्सं परिणमति सु० २ सुक्कलेस्सेसु देवेसु उववज्जंति, से तेणट्ठेणं जाव उववज्जंति। सेवं भंते! सेवं भंते! (सूत्र ४७३) ॥ १३-२ ॥

[प्र०] हे भगवन्! चोसठलाख असुरकुमारना आवासोमांना संख्यातयोजन विस्तारवाळा असुरकुमारना आवासोने विषे शुं सम्यग्दृष्टि असुरकुमारो उत्पन्न थाय, मिथ्यादृष्टि असुरकुमारो उत्पन्न थाय, (के मिश्रदृष्टि उत्पन्न थाय)? [उ०] ए प्रमाणे जेम रत्नप्रभा संबन्धे त्रण आलापको कह्या (उ० १ सू० १३.) तेम अहिं पण कहेवा. ए प्रमाणे असंख्याता योजन विस्तारवाळा असुर-कुमारोना आवासोने विषे पण सम्यग्दृष्टि, मिथ्यादृष्टि अने मिश्रदृष्टि संबन्धे ए त्रण आलापको कहेवा. ए प्रमाणे यावत्-ग्रैवेयक विमानने विषे अने अनुत्तर विमानने विषे पण जाणवुं, परन्तु एटलो विशेष छे के अनुत्तरविमानसंबन्धे उत्पाद, च्यवन अने सत्ताना त्रण आलापकने विषे मिथ्यादृष्टि अने मिश्रदृष्टि न कहेवा. बाकी बधुं पूर्व पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! खरेखर कृष्णलेश्यावाळा, नीललेश्यावाळा, यावत्-शुक्कलेश्यावाळा थईने कृष्णलेश्यावाळा देवोमां उत्पन्न थाय? [उ०] हा, गौतम! जेम नारको संबन्धे

प्रथम उद्देशकमां (सू० १९) कह्युं छे ते प्रमाणे जाणवुं. नीललेश्यावाळाने पण जेम नारकोने कह्युं छे तेम कहेवुं जेम नीललेश्यावाळाने विषे कह्युं छे तेम यावत्-पद्मलेश्यावाळा अने शुक्लेश्यावाळा माटे पण जाणवुं. परन्तु एटलो विशेष छे के-लेश्याना स्थानको विशुद्ध थतां थतां शुक्लेश्यारूपे परिणमे छे, शुक्लेश्यारूपे परिणमन थया पछी शुक्लेश्यावाळा देवोमां ते उत्पन्न थाय छे, ते कारणथी हे गौतम ! यावत् 'उत्पन्न थाय छे.' 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ४७३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ३.

नेरइया णं भंते ! अणंतराहारा ततो निव्वत्तणया एवं परियारणापदं निरवसेसं भाणियव्वं। सेवं भंते ! सेवं भंते ! (सूत्रं ४७४) ॥ १३-३ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! नारको [उपजवाना क्षेत्रने प्राप्त थतां] अनन्तराहारी-तुरतज आहार करवावाळा होय ? अने त्यारपछी निर्वर्तना-शरीरनी उत्पत्ति करे, [त्यार पछी लोमाहारादिद्वारा पुद्गलो ग्रहण करे, त्यार पछी इन्द्रियादिरूपे पुद्गलोनो परिणाम करे, त्यारबाद परिचारणा-शब्दादि विषयोनो उपभोग-करे, अने त्यारपछी अनेक प्रकारना रूपो विकुर्वे ? [उ०] [हा, गौतम !] इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रनुं परिचारणा पद समग्र कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ४७४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ४.

कति णं भंते ! पुढवीओ पन्नत्ताओ ?, गोयमा ! सत्त पुढवीओ पण्णत्ताओ, तंजहा–रयणप्पभा जाव अहे-सत्तमा, अहेसत्तमाए णं भंते ! पुढवीए पंच अणुत्तरा महतिमहालया जाव अपइट्ठाणे, ते णं णरगा छट्ठीए त-माए पुढवीए नरएहिंतो महंततरा चेव१ महाविच्छिन्नतरा चेव २ महावगासतरा चेव ३ महापइरिक्कतरा चेव ४, णो तहा महापवेसणतरा चेव १ नो आइन्नतरा चेव २ नो आउलतरा चेव ३ अणोयणतरा चेव ४, तेसु णं नर-एसु नेरतिया छट्ठीए तमाए पुढवीए नेरइएहिंतो महाकम्मतरा चेव १ महाकिरियतरा चेव २ महासवतरा चेव ३ महावेयणतरा चेव ४ नो तहा अप्पकम्मतरा चेव १ नो अप्पकिरियतरा चेव २ नो अप्पासवतरा चेव ३ नो अप्पवेदणतरा चेव ४ अप्पड्डियतरा चेव १ अप्पजुत्तियतरा चेव २ नो तहा महड्डियतरा चेव १ नो महजुइयतरा चेव २। छट्ठीए णं तमाए पुढवीए एगे पंचूणे निरयावाससयसहस्से पण्णत्ते, ते णं नरगा अहेसत्तमाए पुढवीए नेरइएहिंतो नो तहा महन्ततरा चेव महाविच्छिन्न०४ महप्पवेसणतरा चेव आइन्न० ४ तेसु णं नरएसु णं नेरतिया अहेसत्तमाए पुढवीए नेरइएहिंतो अप्पकम्मतरा चेव अप्पकिरि० ४ नो तहा महाकम्मतरा चेव महाकिरिय ४ महड्डीयतरा चेव महाजुइयतरा चेव नो तहा अप्पड्डियतरा चेव अप्पजुइयतरा चेव। छट्ठीए णं तमाए पुढवीए नरगा पंचमाए धूमप्पभाए पु० नरएहिंतो महत्तरा चेव ४ नो तहा महप्पवेसणतरा चेव ४, तेसु णं नरएसु नेर-तिया पंचमाए धूमप्पभाए पुढवीएहिंतो महाकम्मतरा चेव ४ नो तहा अप्पकम्मतरा चेव ४ अप्पड्डियतरा चेव २

नो तहा महड्डियतरा चेव २, पंचमाए णं धूमप्पभाए पुढवीए तिन्नि निरयावाससयसहस्सा पन्नत्ता एवं जहा छट्ठीए भणिया एवं सत्तवि पुढवीओ परोप्परं भण्णंति जाव रयणप्पभंति जाव नो तहा महड्डियतरा चेव अप्पजुत्तियतरा चेव (सूत्रं ४७९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! केटली नरक पृथिवीओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! सात पृथिवीओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ रत्नप्रभा, यावत्-७ अधःसप्तम पृथिवी. [प्र०] हे भगवन् ! अधःसप्तम नरकपृथिवीमां पांच अनुत्तर अने अत्यन्त मोटा नरकावासो यावत्-'अप्रतिष्ठान' सुधी कहेला छे, ते नरकावासो छट्ठी तमःप्रभापृथिवीना नरकावासोथी अत्यन्त मोटा, अतिविस्तारवाळा, घणा अवकाशवाळा, घणाजन रहित अने शून्य छे, परन्तु ते महाप्रवेशवाळा नथी, [अर्थात् छट्ठी नरक पृथिवीमां जेम घणा जीवोनो प्रवेश थाय छे, तेम सप्तम नरकपृथिवीमां घणा जीवोनो प्रवेश थतो नथी.] [घणा नारकोवडे] ते अत्यन्त संकीर्ण अने अत्यन्त व्याप्त नथी, अर्थात् ते नरकावासो घणा विशाल छे. ते नरकावासोमां रहेला नारको छट्ठी तमा पृथिवीना नारकोथी महाकर्मवाळा, महाक्रियावाळा, महाआश्रववाळा, अने महावेदनावाळा छे, परंतु तेओ [छट्ठी नरक पृथिवीनी अपेक्षाए] अल्पकर्मवाळा, अल्पक्रियावाळा, अल्पआश्रववाळा अने अल्पवेदनावाळा नथी. ते नारको अत्यन्त अल्पऋद्धिवाळा अने अत्यन्त अल्पद्युतिवाळा छे; परन्तु ते महाऋद्धिवाळा अने महाद्युतिवाळा नथी . छट्ठी तमा नरकपृथिवीमां पांच न्यून एक लाख नरकावासो कहेला छे. ते नरकावासो सातमी नरकपृथिवीना नरकावासो करतां तेवा अत्यन्त मोटा अने महाविस्तारवाळा नथी, परन्तु ते महाप्रवेशवाळा अने नारकोवडे अत्यन्त संकीर्ण छे. ते नरकावासोमां नारको सातमी नरकपृथिवीना नारको करतां अल्पकर्मवाळा अने अल्पक्रियावाळा छे, परन्तु

तेवा अत्यन्त महाकर्मवाळा अने महाक्रियावाळा नथी. तेओ सप्तमनरकपृथिवीना नारकोथी महाऋद्धिवाळा अने महाद्युतिवाळा छे. परन्तु तेथी अल्पऋद्धिवाळा अने अल्पद्युतिवाळा नथी, छट्ठी तमा नरकपृथिवीना नरकावासो पांचमी धूमप्रभानरकपृथिवीना नरकावासोथी अत्यन्त मोटा छे–इत्यादि चार बोल कहेवा. परन्तु तेनी पेठे ते महाप्रवेशवाळा नथी, अर्थात् तेमां घणा जीवो प्रवेश करता नथी ते नरकावासोमां नारकीओ पांचमी धूमप्रभा पृथिवीना नारको करतां महाकर्मवाळा छे ४, परन्तु तेवा अल्पकर्मवाळा नथी–४, ते अल्पऋद्धिवाळा छे, परन्तु ते प्रमाणे ते अत्यन्त महर्द्धिक नथी. पांचमी धूमप्रभा नरकपृथिवीमां त्रण लाख नरकावासो कहेला छे–इत्यादि जेम छट्ठी तमापृथिवी संबंधे कह्युं, तेम साते नरकपृथिवीओ संबंधे परस्पर यावत्–'रत्नप्रभा'–सुधी कहेवुं, यावत्–तेथी [शर्कराप्रभाना नारको] महाऋद्धिवाळा नथी, पण अल्पद्युतिवाळा छे. ॥ ४७५ ॥

रयणप्पभापुढविनेरइया णं भंते ! केरिसयं पुढविफासं पच्चणुभवमाणा विहरंति ?, गोयमा ! अणिट्ठं जाव अमणामं एवं जाव अहेसत्तमपुढविनेरइया एवं आउफासं एवं जाव वणस्सइफासं (सूत्रं ४७६) ॥

[प्र] हे भगवन् ! रत्नप्रभा पृथिवीनां नारको केवा प्रकारना पृथिवीना स्पर्शने अनुभवता विहरे छे? [उ] हे गौतम ! अनिष्ट, यावत्–मनने प्रतिकूळ–(पृथिवीना स्पर्शने अनुभवता विहरे छे.) इत्यादि यावत्–अधःसप्तम पृथिवीना नारको संबंधे जाणवुं ए रीते (अनुष्ट अने प्रतिकूल) पाणीना स्पर्शने, यावत्–वनस्पतिना स्पर्शने (अनुभवता विहरे छे.) ॥ ४७६ ॥

इमा णं भंते ! रयणप्पभा पुढवी दोच्चं सक्करप्पभं पुढविं पणिहाय सव्वमहंतिया बाहल्लेणं सव्वक्खुड्डिया सव्वंतेसु एवं जहा जीवाभिगमे बितिए नेरइयउद्देसए ॥ (सूत्रं ४७७) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथ्वी बीजी शर्कराप्रभापृथिवीनी अपेक्षाए जाडाइमां सर्व करतां मोटी छे, अने चारे दिशाए लंबाइ पहोळाइमां सर्वथी न्हानी छे ? [उ०] हा गौतम ! इत्यादि-जेम जीवाभिगम सूत्रना बीजा नैरयिक उद्देशकमां कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं. ॥ ४७७ ॥

इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए णिरयपरिसामंतेसु जे पुढविक्काइया एवं जहा नेरइयउद्देसए जाव अहेसत्तमाए ॥ (सूत्रं ४७८) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथ्वीना नरकावासोनी आसपास जे पृथ्वीकायिक जीवो छे, यावत्-वनस्पतिकायिक जीवो छे ते (महाकर्मवाळा अने महावेदनावाळा छे ? [उ०] हा गौतम ! इत्यादि-जेम जीवाभिगम नैरयिक सूत्रना उद्देशकमां कह्युं छे तेम यावत्-अधःसप्तमनरकपृथिवी सुधी जाणवुं. ॥ ४७८ ॥

कहि णं भंते ! लोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते ?, गोयमा ! इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए उवासंतरस्स असंखेज्जतिभागं ओगाहेत्ता एत्थ णं लोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते । कहिं णं भंते ! अहेलोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते ?, गोयमा ! चउत्थीए पंकप्पभाए पुढवीए उवासंतरस्स सातिरेगं अद्धं ओगाहित्ता एत्थ णं अहेलोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते, कहिं णं भंते ! उड्डलोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते ?, गोयमा ! उप्पिं सणंकुमारमाहिंदाणं कप्पाणं हेट्ठिं बंभलोए कप्पे रिट्ठविमाणे पत्थडे एत्थ णं उड्ढलोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते । कहिन्नं भंते ! तिरियलोगस्स आयाममज्झे पण्णत्ते ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे २ मंदरस्स पव्वयस्स बहुमज्झदेसभाए इमीसे रयणप्पभाए

पुढवीए उवरिमहेट्ठिलेसु खुड्डागपयरेसु एत्थ णं तिरियलोगस्समज्झे अट्ठपएसिए रुयए पण्णत्ते, जओ णं इमाओ दस दिसाओ पवहंति, तंजहा–पुरच्छिमा पुरच्छिमदाहिणा एवं जहा दसमसए नामधेज्जत्ति ॥ (सूत्रं ४७९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना आयाम–लंबाईनो मध्य भाग क्यां कहेलो छे? [उ०] हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना आकाशना खंडनो असंख्यातमो भाग उल्लंघन कर्या पछी अहीं लोकना आयामनो मध्यभाग कहेलो छे. [प्र०]हे भगवन् !क्यां अधोलोकना आयाम–लंबाइनो मध्य भाग कह्यो छे? [उ०] हे गौतम ! चोथी पंकप्रभा पृथिवीना आकाशना खंडनो कंइक अधिक अरधो भाग उल्लंघन कर्या पछी अहीं अधोलोकना आयामनो मध्य भाग कहेलो छे. [प्र०] हे भगवन् ! क्यां ऊर्ध्वलोकनी लंबाइनो मध्यभाग कहेलो छे? [उ०] हे गौतम ! सनत्कुमार अने माहेन्द्र देवलोकना उपर अने ब्रह्मदेवलोकनी नीचे रिष्ट नामे त्रीजा प्रतरने विषे अहिं ऊर्ध्वलोकना आयामनो मध्य भाग कहेलो छे. [प्र०] हे भगवन् ! तिर्यग्लोकना आयामनो मध्यभाग क्यां कहेलो छे? [उ०] हे गौतम जंबूद्वीपमां मेरुपर्वतना बरोबर मध्यभागने विषे आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपर अने नीचेना क्षुद्र (सर्व करतां लघु) एवा बे प्रतरो छे, तेने विषे तिर्यग्लोकना मध्यभागरूप आठ प्रदेशनो रुचक कहेलो छे, ज्यांथी आ दश दिशाओ नीकळे छे, ते आ प्रमाणे–१ पूर्वदिशा, २ पूर्वदक्षिण–इत्यादि जेम दशमा शतकना प्रथम उद्देशकने विषे कह्युं छे ते प्रमाणे यावत् 'दिशाना दश नाम छे'–त्यां सुधी जाणवुं. ॥ ४७९ ॥

इंदा णं भंते ! दिसा किमादीया किंपवहा कतिपदेसादीया कतिपदेसुत्तरा कतिपदेसीया किंपज्जवसिया किंसंठिया पन्नत्ता ?, गोयमा ! इंदा णं दिसा रुयगादीया रुयगप्पवहा दुपएसादीया दुपएसुत्तरा लोगं पडुच्च असं-

खेज्जपएसिया अलोगं पडुच्च अणंतपएसिया लोगं पडुच्च साईया सपज्जवसिया अलोगं पडुच्च साईया अपज्जवसिया लोगं पडुच्च मुरजसंठिया अलोगं पडुच्च सगडुद्धिसंठिया पन्नत्ता। अग्गेयी णं भंते! दिसा किमादीया किंपवहा कतिपएसादीया कतिपएसविच्छिन्ना कतिपएसीया किंपज्जवसिया किंसंठिया पन्नत्ता?, गोयमा! अग्गेयी णं दिसा रुयगादीया रुयगप्पवहा एगपएसादीया एगपएसविच्छिन्ना अणुत्तरा लोगं पडुच्च असंखेज्जपएसिया अलोगं पडुच्च अणंतपएसिया लोगं पडुच्च साइया सपज्जव० अलोगं पडुच्च साइया अपज्जवसिया छिन्नमुत्तावलिसंठिया पण्णत्ता। जमा जहा इंदा, नेरई जहा अग्गेयी, एवं जहा इंदा तहा दिसाओ चत्तारि, जहा अग्गेई तहा चत्तारिवि विदिसाओ। विमला णं भंते! दिसा किमादीया०? पुच्छा जहा अग्गेयीए, गोयमा! विमला णं दिसा रुयगादीया रुयगप्पवहा चउप्पएसादीया चउपएसविच्छिन्ना अणुत्तरा लोगं पडुच्च सेसं जहा अग्गेयीए नवरं रुयगसंठिया पण्णत्ता, एवं तमावि॥ (सूत्र ४८०)॥

[प्र०] हे भगवन्! १ ऐन्द्री (पूर्व) दिशानी आदिमां शुं छे? २ ते क्यांथी नीकळे छे? ३ तेनी आदिमां केटला प्रदेशो छे? ४ केटला प्रदेशोनी उत्तरोत्तर वृद्धि थाय छे? ५ ते केटला प्रदेशनी छे? ६ तेनो अन्त क्यां छे? अने ७ ते केवा आकारे कहेली छे? [उ०] हे गौतम! १ ऐन्द्री दिशानी आदिमां रुचक छे, २ ते रुचक थकी नीकळे छे, ३ तेनी आदिमां बे प्रदेशो छे, ४ बे प्रदेशनी उत्तरोत्तर वृद्धि थाय छे, ५ लोकने आश्रयी ते असंख्यातप्रदेशवाळी छे, अलोकने आश्रयी अनन्तप्रदेशात्मक छे, ६ लोकने आश्रयी आदि अने अन्तसहित छे, अने अलोकने आश्रयी सादि अने अनन्त छे, ७ लोकने आश्रयी मुरज-मृदंगने आकारे छे,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अने अलोकने आश्रयी गाडानी ऊधने आकारे कहेली छे. [प्र०] हे भगवन्! १ आग्नेयी दिशानी आदिमां शुं छे? २ ते क्यांथी नीकळे छे? ३ तेनी आदिमां केटला प्रदेशो छे? ४ ते केटला प्रदेशना विस्तारवाळी छे? ५ ते केटला प्रदेशनी छे? ६ तेने अन्ते शुं छे? ७ अने ते केवा आकारे छे? [उ०] हे गौतम! १ आग्नेयी दिशानी आदिमां रुचक छे, २ ते रुचक थकी नीकळे छे, ३ तेनी आदिमां एक प्रदेश छे, ४ ते एक प्रदेशना विस्तारवाळी छे, ५ ते उत्तरोत्तर वृद्धिरहित छे, अने लोकने आश्रयी असंख्यप्रदेशात्मक छे, अलोकने आश्रयी अनन्त प्रदेशात्मक छे, ६ लोकने आश्रयी आदि अने अन्त सहित छे, अने अलोकने आश्रयी सादि अने अनन्त छे. अने ७ ते तूटी गएली मोतीनी माळाना आकारे कहेली छे. याम्या (दक्षिण) दिशा ऐन्द्री (पूर्व) दिशानी पेठे जाणवी नैर्ऋती आग्नेयी दिशानी पेठे जाणवी-इत्यादि जेम ऐन्द्री दिशा कही, तेम चारे दिशाओ अने आग्नेयी दिशा कही तेम चारे विदिशाओ जाणवी. [प्र०] हे भगवन्! विमला (ऊर्ध्व) दिशानी आदिमां शुं छे? इत्यादि आग्नेयीनी पेठे प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! १ विमला दिशानी आदिमां रुचक छे, २ ते रुचक थकी नीकळे छे, ३ तेनी आदिमां चार प्रदेश छे, ४ ते बे प्रदेशना विस्तारवाळी छे, ५ उत्तरोत्तर वृद्धिरहित ते दिशा लोकने आश्रयी असंख्यातप्रदेशात्मक छे. बाकी बधुं आग्नेयी दिशाने विषे कह्युं छे तेम जाणवुं. परन्तु एटलुं विशेष छे के ते रुचकने आकारे कहेली छे. ए प्रमाणे तमा (अधो) दिशा पण जाणवी. ॥ ४८० ॥

किमियं भंते! लोएत्ति पवुच्चइ?, गोयमा! पंचत्थिकाया, एस णं एवतिए लोएत्ति पवुच्चइ, तंजहा-धम्मत्थिकाए अहम्मत्थिकाए जाव पोग्गलत्थिकाए। धम्मत्थिकाए णं भंते! जीवाणं किं पवत्तति?, गोयमा! धम्मत्थिकाएणं जीवाणं आगमणगमणभासुम्मेसमणजोगा वइजोगा कायजोगा जे यावन्ने तहप्पगारा चला भावा सव्वे

ते धम्मत्थिकाए पवत्तंति, गइलक्खणे णं धम्मत्थिकाए। अहम्मत्थिकाएणं जीवाणं किं पवत्तति?, गोयमा! अहम्मत्थिकाएणं जीवाणं ठाणनिसीयणतुयट्टण मणस्स य एगत्तीभावकरणता जे यावन्ने० थिरा भावा सव्वे ते अहम्मत्थिकाए पवत्तंति, ठाणलक्खणे णं अहम्मत्थिकाए॥

[प्र०] हे भगवन्! आ लोक केवो कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! आ लोक पंचास्तिकायरूप कहेवाय छे, ते आ प्रमाणे–१ धर्मास्तिकाय, २ अधर्मास्तिकाय, यावत्–(३ आकाशास्तिकाय ४ जीवास्तिकाय अने ५ पुद्गलास्तिकाय. [प्र०] धर्मास्तिकायवडे जीवोनी शी प्रवृत्ति थाय? [उ०] हे गौतम! धर्मास्तिकाय वडे जीवोनुं आगमन, गमन, भाषा, उन्मेष (नेत्रनुं उघडवुं) मनोयोग वचनयोग अने काययोग प्रवर्ते छे; ते शिवाय बीजा तेवा प्रकारना गमनशील भावो छे, ते सर्व धर्मास्तिकायथी प्रवर्ते छे, केमके गतिलक्षण धर्मास्तिकाय छे. [प्र०] हे भगवन्! अधर्मास्तिकायवडे जीवोनी शी प्रवृत्ति थाय? [उ०] हे गौतम! अधर्मास्तिकाय वडे जीवोनुं उभा रहेवुं, बेसवुं, सुवुं अने मनने स्थिर करवुं–वगेरे प्रवर्ते छे, ते शिवाय बीजा स्थिर भावो छे ते सर्वे अधर्मास्तिकाय थकी प्रवर्ते छे, केमके स्थितिलक्षण अधर्मास्तिकाय छे.

आगासत्थिकाए णं भंते! जीवाणं अजीवाण य किं पवत्तति?, गो० आगासत्थिकाएणं जीवदव्वाण य अजीवदव्वाण य भायणभूए–एगेणवि से पुन्ने दोहिवि पुन्ने सयंपि माएज्जा। कोडिसएणवि पुन्ने कोडिसहस्संपि माएज्जा॥१॥ अवगाहणालक्खणे णं आगासत्थिकाए। जीवत्थिकाएणं भंते! जीवाणं किं पवत्तति?, गोयमा! जीवत्थिकाएणं जीवे अणंताणं आभिणिबोहियनाणपज्जवाणं अणंताणं सुयनाणपज्जवाणं एवं जहा बितियसए

अत्थिकायउद्देसए जाव उवओगं गच्छति, उवओगलक्खणे णं जीवे॥ पोग्गलत्थिकाए णं पुच्छा, गोयमा! पोग्गलत्थिकाएणं जीवाणं ओरालियवेउव्वियआहारए तेयाकम्मए सोइंदियचक्खिदियघाणिंदियजिभिंदियफासिंदियमणजोगवयजोगकायजोगआणापाणूणं च गहणं पवत्तति, गहणलक्खणे णं पोग्गलत्थिकाए॥ (सूत्रं ४८१)॥

[प्र०] हे भगवन्! आकाशास्तिकायवडे जीवोनी अने अजीवोनी शी प्रवृत्ति थाय? [उ०] हे गौतम! आकाशास्तिकाय जीव अने अजीव द्रव्यनो आश्रयरूप छे. अर्थात् तेथी जीव अने अजीवद्रव्यनो अवगाह प्रवर्त्ते छे. "एक-(परमाणु)-थी के बे (परमाणु) थी पूर्ण एक आकाशप्रदेशनी अंदर सो परमाणुओ पण माय, अने सो क्रोड (परमाणुओ) वडे पूर्ण एक आकाशप्रदेशमां हजार क्रोड (परमाणुओ) पण माय;" केमके अवगाहनालक्षण आकाशास्तिकाय छे. [प्र०] हे भगवन्! जीवास्तिकायवडे जीवोनुं शुं प्रवर्त्ते? [उ०] हे गौतम! जीवास्तिकायवडे जीव अनन्त आभिनिबोधिक-मतिज्ञानना पर्यायो, अने अनन्त श्रुतज्ञानना पर्यायोना इत्यादि जेम बीजा शतकना अस्तिकाय उद्देशकमां कह्युं छे तेम अहिं कहेवुं, यावत्-ते (ज्ञान अने दर्शनना) उपयोगने प्राप्त थाय छे, केमके उपयोगलक्षण जीव छे. [प्र०] हे भगवन्! पुद्गलास्तिकायवडे शुं प्रवर्त्ते? [उ०] हे गौतम! पुद्गलास्तिकायवडे जीवोने औदारिक, वैक्रिय, आहारक, तैजस, कार्मण, श्रोत्रेन्द्रिय, चक्षुइन्द्रिय, घ्राणेन्द्रिय, रसनेन्द्रिय, स्पर्शनेन्द्रिय, मनोयोग, वचनयोग, काययोग अने श्वासोच्छ्वासनुं ग्रहण प्रवर्ते छे. केमके ग्रहणलक्षण पुद्गलास्तिकाय छे. ॥ ४८१ ॥

एगे भंते! धम्मत्थिकायपदेसे केवतिएहिं धम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे? गोयमा! जहन्नपदे तिहिं उक्कोसपदे छहिं। केवतिएहिं अहम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे?, गोयमा! जहन्नपए चउहिं उक्कोसपए सत्तहिं। केवतिएहिं

आगासत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे ?, गोयमा ! सत्तहिं । केवतिएहिं जीवत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे ?, गोयमा ! अणंतेहिं । केवतिएहिं पोग्गलत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे ?, गोयमा ! अणंतेहिं । केवतिएहिं अद्धासमएहिं पुट्ठे ?, सिय पुट्ठे सिय नो पुट्ठे, जइ पुट्ठे नियमं अणंतेहिं ॥ एगे भंते ! अहम्मत्थिकायपएसे केवतिएहिं धम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे ?, गोयमा ! जहन्नपए चउहिं उक्कोसपए सत्तहिं । केवतिएहिं अहम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे ?, जहन्नपए तिहिं उक्कोसपए छहिं, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स ॥

[प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायेलो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यपदे त्रण प्रदेशोवडे, अने उत्कृष्टपदे छ प्रदेशोवडे स्पर्शायेलो होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायेलो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यपदे चार, अने उत्कृष्ट पदे सात अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायेलो होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय ? [उ०] हे गौतम ! आकाशास्तिकायना सात प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय ? [उ०] हे गौतम ! जीवास्तिकायना अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय. [प्र०] केटला पुद्गलास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय ? [उ०] हे गौतम ! पुद्गलास्तिकायना अनन्तप्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय. [प्र०] केटला अद्धा–काल–ना समयोवडे स्पर्शायलो होय ? [उ०] हे गौतम ! कदाचित् कालना समयोवडे स्पर्शायेलो होय अने कदाचित् स्पर्शायलो न होय. जो स्पर्श करायलो होय तो अवश्य अनन्तसमयोवडे स्पर्श करायलो होय. [प्र०] हे भगवन् ! अधर्मास्तिकायनो एक प्रदेश केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायलो होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यपदे चार, अने उत्कृष्टपदे सात धर्मास्ति-

कायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय? [उ०] हे गौतम! जघन्यपदे त्रण अने उत्कृष्टपदे छ प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय. बाकी बधुं धर्मास्तिकायना प्रदेशनी पेठे जाणवुं.

एगे भंते! आगासत्थिकायपएसे केवतिएहिं धम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे?, गोयमा! सिय पुट्ठे सिय नो पुट्ठे, जइ पुट्ठे जहन्नपदे एक्केण वा दोहिं वा तीहिं वा चउहिं वा उक्कोसपए सत्तहिं, एवं अहम्मत्थिकायप्पएसेहिवि। केवतिएहिं आगासत्थिकाय० ? छहिं, केवतिएहिं जीवत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे?, सिय पुट्ठे सिय नो पुट्ठे, जइ पुट्ठे नियमं अणंतेहिं। एवं पोग्गलत्थिकायपएसेहिवि, अद्धासमएहिवि॥ एगे भंते! जीवत्थिकायपएसे केवतिएहिं धम्मत्थि० पुच्छा जहन्नपदे चउहिं उक्कोसपए सत्तहिं एवं अहम्मत्थिकायपएसेहिवि। केवतिएहिं आगासत्थि०?, सत्तहिं। केवतिएहिं जीवत्थि० ?, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स॥ एगे भंते! पोग्गलत्थिकायपएसे केवतिएहिं धम्मत्थिकायपए० ? एवं जहेव जीवत्थिकायस्स॥ (सूत्रं ४८२)॥

[प्र०] हे भगवन्! आकाशास्तिकायनो एक प्रदेश केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय? [उ०] हे गौतम! कदाचित् [लोकने आश्रीयी] स्पर्श करायेलो होय अने कदाचित् [अलोकने आश्रयी] स्पर्श करायेलो न होय. जो स्पर्श करायेलो होय तो जघन्यपदे एक, बे, त्रण के चार धर्मास्तिकायना प्रदेशवडे स्पर्श करायेलो होय, अने उत्कृष्टपदे सात प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशोनी साथे पण स्पर्श जाणवो. [प्र०] केटला आकास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] हे गौतम! छ प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०]

कदाचित् स्पर्श करायेलो होय अने कदाचित् स्पर्श न करायेल पण होय जो स्पर्श करायलो होय तो अवश्य अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय ए प्रमाणे पुद्गलास्तिकायना प्रदेशोवडे अने अद्धा–कालना समयोवडे पण स्पर्शना जाणवी. [प्र०] हे भगवन् जीवास्तिकायनो एक प्रदेश केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय–ए प्रश्न. [उ०] जघन्यपदे चार अने उत्कृष्टपदे सात प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे पण स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] सात प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] बाकी बधुं धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलास्तिकायनो एक प्रदेश केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] जेम जीवास्तिकायना एक प्रदेश संबन्धे कह्युं तेम अहिं जाणवुं ॥ ४८२ ॥

दो भंते ! पोग्गलत्थिकायपएसा केवतिएहिं धम्मत्थिकायप्पएसेहिं पुट्ठा ?, जहन्नपए छहिं उक्कोसपए बारसहिं, एवं अहम्मत्थिकायप्पएसेहिवि । केवतिएहिं आगासत्थिकाय० ?, बारसहिं, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स ॥ तिन्नि भंते ! पोग्गलत्थिकायपएसा केवतिएहिं धम्मत्थि० ?, जहन्नपए अट्ठहिं उक्कोसपए सत्तरसहिं । एवं अहम्मत्थिकायपएसेहिवि । केवतिएहिं आगासत्थि० ?, सत्तरसहिं, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स । एवं एएणं गमेणं भाणियव्वं जाव दस, नवरं जहन्नपदे दोन्नि पक्खिवियव्वा उक्कोसपए पंच । चत्तारि पोग्गलत्थिकायस्स०, जहन्नपए दसहिं उक्को० बावीसाए, पंच पुग्गल०, जह० बारसहिं उक्कोस० सत्तावीसाए, छ पोग्गल० जह० चोद्दसहिं उक्को० बत्तीसाए, सत्त पो० जहन्नेणं सोलसहिं उक्को० सत्ततीसाए, अट्ठ पो० जहन्न० अट्ठारसहिं उक्कोसेणं बाया-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

लीसाए, नव पो० जहन्न० वीसाए उक्को० सीयालीसाए, दस ज० बावीसाए उक्को० बावन्नाए आगासत्थिकायस्स सव्वत्थ उक्कोसगं भाणियव्वं ॥

[प्र०] हे भगवन् ! पुद्गलास्तिकायना बे प्रदेशो केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यपदे छ प्रदेशोवडे, अने उत्कृष्टपदे बार प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे पण स्पर्शना जाणवी. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायाना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय ? [उ०] बार प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. बाकी बधुं धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! त्रण पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय ? [उ०] जघन्यपदे आठ, अनेउत्कृष्टपदे सत्तर प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे पण स्पर्श करायेला होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय ? [उ०] सत्तर प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. बाकी बधुं धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे आ पाठ वडे यावत्–दश प्रदेशो सुधी कहेवुं परन्तु एटलो विशेष छे के जघन्यपदे बेनो अने उत्कृष्टपदे पांचनो प्रक्षेप करवो. चार पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो जघन्यदे दश अने उत्कृष्टपदे बावीश प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. पुद्गलास्तिकायना पांच प्रदेशो जघन्यपदे बार अने उत्कृष्टपदे सत्यावीश प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. पुद्गलास्तिकायना छ प्रदेशो जघन्यपदे चौद अने उत्कृष्टपदे बत्रीश प्रदेशो वडे स्पर्श करायेला होय. पुद्गलास्तिकायना सात प्रदेशो जघन्यपदे सोळ अने उत्कृष्टपदे साडत्रीश प्रदेशोवडे स्पर्श करायेला होय. पुद्गलास्तिकायना आठ प्रदेशो जघन्यपदे अढार अने उत्कृष्टपदे बेंतालीश प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय. पुद्गलास्तिकायना नव प्रदेशो जघन्यपदे वीश अने उत्कृष्टपदे सुडतालीश प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय. पुद्ग-

For Private And Personal

लास्तिकायना दश प्रदेशो जघन्यपदे बावीश अने उत्कृष्टपदे बावन प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय.आकाशास्तिकायनुं सर्वत्र उत्कृष्टपद कहेवुं.

संखेज्जा भंते! पोग्गलत्थिकायपएसा केवतिएहिं धम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठा? जहन्नपदे तेणेव संखेज्जएणं दुगुणेणं दुरूवाहिएणं उक्कोसपए तेणेव संखेज्जएणं पंचगुणेणं दुरूवाहिएणं, केवतिएहिं अधम्मत्थिकायएहिं एवं चेव, केवतिएहिं आगासत्थिकाय० तेणेव संखेज्जएणं पंचगुणेणं दुरूवाहिएणं, केवइएहिं जीवत्थिकाय० ?, अणंतेहिं। केवइएहिं पोग्गलत्थिकाय० ?, अणंतेहिं, केवइएहिं अद्धासमएहिं ?, सिय पुट्ठे सिय नो पुट्ठे जाव अणंतेहिं। असंखेज्जा भंते! पोग्गलत्थिकायप्पएसा केवतिएहिं धम्मत्थि०?, जहन्नपए तेणेव असंखेज्जएणं दुगुणेणं दुरूवाहिएणं उक्को० तेणेव असंखेज्जएणं पंचगुणेणं दुरूवाहिएणं, सेसं जहा संखेज्जाणं जाव नियमं अणंतेहिं॥ अणंता भंते! पोग्गलत्थिकायपएसा केवतिएहिं धम्मत्थिकाय०, एवं जहा असंखेज्जा तहा अणंतावि निरवसेसं॥

[प्र०] हे भगवन्! संख्याता पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय [उ०] जघन्यपदे तेज संख्याता प्रदेशने बमणा करी बे रूप अधिक करीए, अने उत्कृष्टपदे तेज संख्याता प्रदेशने पांच गुणा करी बे रूप अधिक करीए. [तेटला प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय.] [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शाय? [उ०] ए प्रमाणे [धर्मास्तिकायनी पेठे] जाणवुं. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्शायेला होय? [उ०] तेज संख्याताने पांचगुणा करी बे रूप अधिक करीए [तेटला प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय.] [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला पुद्गलास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०]

केटला अद्धासमयोवडे स्पर्श करायेल होय, [उ०] कदाच स्पर्श करायेल होय, अने कदाच स्पर्श न करायेल होय, यावत्-अनन्त समयोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] हे भगवन्! पुद्गलास्तिकायना असंख्याता प्रदेशो केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श कराय? [उ०] जघन्यपदे तेज असंख्याताने बमणा करीए अने बे रूप अधिक करीए तेटला प्रदेशोवडे स्पर्श कराय, अने उत्कृष्टपदे तेज असंख्याताने पांच गुणा करीए, अने बे रूप अधिक करीए एटला प्रदेशोवडे स्पर्श कराय. बाकी बधुं जेम संख्यातासंबन्धे कह्युं तेम अहिं जाणवुं, यावत्—'अवश्य अनन्त समयोवडे स्पर्श कराय' त्यां सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पुद्गलास्तिकायना अनन्त प्रदेशो केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श कराय? [उ०] ए प्रमाणे जेम असंख्याता प्रदेशो संबन्धे कह्युं तेम अनन्ता प्रदेश संबन्धे पण समग्र जाणवुं.

एगे भंते! अद्धासमए केवतिएहिं धम्मत्थिकायपएसेहिं पुट्ठे?, सत्तहिं, केवतिएहिं अहम्मत्थि०?, एवं चेव, एवं आगासत्थिकाएहिवि, केवतिएहिं जीव०?, अणंतेहिं, एवं जाव अद्धासमएहिं॥ धम्मत्थिकाए णं भंते! केवतिएहिं धम्मत्थिकायप्पएसेहिं पुट्ठे?, नत्थि एक्केणवि, केवतिएहिं अधम्मत्थिकायप्पएसेहिं?, असंखेज्जेहिं, केवतिएहिं आगासत्थि० प०?, असंखेज्जेहिं, केवतिएहिं जीवत्थिकायपए०?, अणंतेहिं, केवतिएहिं पोग्गलत्थिकायपएसेहिं?, अणंतेहिं, केवतिएहिं अद्धासमएहिं? सिय पुट्ठे सिय नो पुट्ठे, जइ पुट्ठे नियमा अणंतेहिं। अहम्मत्थिकाए णं भंते! केव० धम्मत्थिकाया०? असंखेज्जेहिं केवतिएहिं, अहम्मत्थि०?, णत्थि एक्केणवि, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स, एवं एएणं गमएणं सव्वेवि सट्ठाणए नत्थि एक्केणवि पुट्ठा, परट्ठाणए आदिल्लएहिं तिहिं असंखे-

जेहिं भाणियव्वं, पच्छिल्लएसु तिसु अणंता भाणियव्वा, जाव अद्धासमयोत्ति, जाव केवतिएहिं अद्धासमएहिं पुट्ठे ?, नत्थि एक्केणवि ॥

[प्र०] हे भगवन् ! अद्धा-कालनो एक समय केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] अद्धासमय सात प्रदेशोवडे स्पर्श करायेलो होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] उपर प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे पण स्पर्शना जाणवी. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. ए प्रमाणे यावत्-(अनन्त) अद्धासमयोवडे स्पर्शना जाणवी. [प्र०] हे भगवन् ! धर्मास्तिकायद्रव्य केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] एक पण प्रदेशवडे स्पर्श करायेल न होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] असंख्याता प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] असंख्याता प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] अनन्ता प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला पुद्गलास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला अद्धासमयोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] कदाच स्पर्श करायेल होय अने कदाच स्पर्श करायेल न होय. जो स्पर्श करायेल होय तो अवश्य अनन्त समयोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] हे भगवन् ! अधर्मास्तिकाय केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] असंख्याता प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय ? [उ०] एक पण प्रदेशवडे स्पर्श करायेल न होय. बाकी बधुं

धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. ए प्रमाणे ए पाठवडे सर्वे पण स्वस्थानके एक पण प्रदेशवडे स्पर्श करायेल नथी, परस्थानके-आदिना त्रण स्थानके-धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए त्रण स्थळे असंख्याता प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय एम कहेवुं. अने पछीना त्रण स्थळे 'अनन्त प्रदेशोवडे स्पर्श करायेल होय'-एम यावत्-अद्धा समय सुधी कहेवुं. यावत्-[प्र०] केटला अद्धा समयोवडे स्पर्श करायेल होय? [उ०] एक पण समयवडे स्पर्श करायेल न होय.

जत्थ णं भंते! एगे धम्मत्थिकायपएसे ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थिकायप्पएसा ओगाढा?, नत्थि एक्कोवि, केवतिया अहम्मत्थिकायप्पएसा ओगाढा?, एक्को, केवतिया आगासत्थिकाय० ?, एक्को, केवतिया जीवत्थि० ?, अणंता, केवतिया पोग्गलत्थि०?, अणंता, केवतिया अद्धासमया?, सिय ओगाढा सिय नो ओगाढा, जइ ओगाढा अणंता। जत्थ णं भंते! एगे अहम्मत्थिकायपएसे ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थि० ?, एक्को, केवतिया अहम्मत्थि० ?, नत्थि एक्कोवि, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स। जत्थ णं भंते! एगे आगासत्थिकायपएसे ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थिकाय० ?, सिय ओगाढा सिय नो ओगाढा, एक्को, एवं अहम्मत्थिकायपएसावि, केवइया आगासत्थिकाय० ?, नत्थि एक्कोवि, केवतिया जीवत्थि० ?, सिय ओगाढा सिय नो ओगाढा, जइ ओगाढा अणंता, एवं जाव अद्धासमया। जत्थ णं भंते! एगे जीवत्थिकायपएसे ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थि० ?, एक्को, एवं अहम्मत्थिकाय०, एवं आगासत्थिकायपएसावि, केवतिया जीवत्थि० ?, अणंता, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स।

[प्र०] हे भगवन्! ज्यां धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ-रहेलो होय त्यां बीजा केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ

होय छे ? [उ०] एक पण प्रदेश अवगाढ नथी. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ-रहेला होय ? [उ०] एक अधर्मास्तिकायनो प्रदेश रहेलो होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेश अवगाढ होय. [उ०] एक प्रदेश अवगाढ होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय? [उ०] अनन्त प्रदेशो अवगाढ होय. [प्र०] केटला पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] अनन्ता प्रदेशो अवगाढ होय. [प्र०] केटला अद्धासमयो अवगाढ होय ? [उ०] अद्धासमयो कदाच अवगाढ होय अने कदाच अवगाढ न होय; जो अवगाढ होय तो अनन्त अद्धासमयो अवगाढ होय. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां अधर्मास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ-रहेलो होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] त्यां धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय? [उ०] एक पण नथी. बाकी बधुं धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां आकाशास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] त्यां धर्मास्तिकायना प्रदेशो कदाच अवगाढ-रहेला होय, अने कदाच न अवगाढ होय. जो अवगाढ होय तो एक प्रदेश अवगाढ होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशो पण जाणवा. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] एक पण न होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] कदाच अवगाढ होय अने कदाच अवगाढ न होय. जो अवगाढ होय तो अनन्त प्रदेशो अवगाढ होय. ए प्रमाणे यावत्-अद्धासमय सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां जीवास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय ? [उ०] हे गौतम ! त्यां एक प्रदेश अवगाढ होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकायना प्रदेशो पण जाणवा. आकाशास्तिकायना प्रदेशो पण ए रीते जाणवा. [प्र०] जीवास्तिकायना केटला प्रदेशो अव-

गाढ होय? [उ०] अनन्ता प्रदेशो अवगाढ होय. बाकी बधुं धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं.

जत्थ णं भंते! एगे पोग्गलत्थिकायपएसे ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थिकाय०?, एवं जहा जीवत्थिकायपएसे तहेव निरवसेसं। जत्थ णं भंते! दो पोग्गलत्थिकायपदेसा ओगाढा तत्थ केवतिया धम्मत्थिकाय०?, सिय एक्को सिय दोन्नि, एवं अहम्मत्थिकायस्सवि, एवं आगासत्थिकायस्सवि, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स। जत्थ णं भंते! तिन्नि पोग्गलत्थि० तत्थ केवइया धम्मत्थिकाय०?, सिय एक्को सिय दोन्नि सिय तिन्नि, एवं अहम्मत्थिकायस्सवि, एवं आगासत्थिकायस्सवि, सेसं जहेव दोण्हं, एवं एक्केक्को वड्डियव्वो पएसो आइल्लएहिं तिहिं अत्थिकाएहिं, सेसं जहेव दोण्हं जाव दसण्हं सिय एक्को सिय दोन्नि सिय तिन्नि जाव सिय दस, संखेज्जाणं सिय एक्को सिय दोन्नि जाव सिय दस सिय संखेज्जा, असंखेज्जाणं सिय एक्को जाव सिय संखेज्जा सिय असंखेज्जा, जहा असंखेज्जा एवं अणंतावि। जत्थ णं भंते! एगे अद्धासमए ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थि०?, एक्को, केवतिया अहम्मत्थि०?, एक्को, केवतिया आगासत्थि०?, एक्को, केवइया जीवत्थि०?, अणंता, एवं जाव अद्धासमया।

[प्र०] हे भगवन्! ज्यां पुद्गलास्तिकायनो एक प्रदेश अवगाढ होय त्यां धर्मास्तिकायना केटला प्रदेशो अवगाढ होय? [उ०] ए प्रमाणे जेम जीवास्तिकायना प्रदेश संबन्धे कह्युं तेम बधुं कहेवुं. [प्र०] हे भगवन्! ज्यां पुद्गलास्तिकायना बे प्रदेशो अवगाढ होय त्यां धर्मास्तिकायना केटला प्रदेशो अवगाढ-रहेला होय? [उ०] कदाच एक प्रदेश अवगाढ होय, अने कदाच बे प्रदेशो अवगाढ होय. ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय संबन्धे पण जाणवुं, ए प्रमाणे आकाशास्तिकाय संबंधे पण जाणवुं. बाकी बधुं (जीवास्तिकाय,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमय संबन्धे) जेम धर्मास्तिकायना प्रदेशनी वक्तव्यतामां कह्युं छे तेम पुद्गलास्तिकायना बे प्रदेशनी वक्तव्यताने विषे पण कहेवुं. (अर्थात् तेओना अनन्त प्रदेशो अवगाढ होय छे.) [प्र०] हे भगवन्! ज्यां पुद्गलास्तिकायना त्रण प्रदेशो अवगाढ-रहेला छे त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय? [उ०] कदाच एक, कदाच बे अने कदाच त्रण प्रदेशो अवगाढ होय. (कारणके ज्यारे पुद्गलास्तिकायना त्रण प्रदेशो एक आकाशास्तिकायना प्रदेशने अवगाहीने रहे त्यारे तेने विषे एक धर्मास्तिकायनो प्रदेश अवगाहीने रहे, ज्यारे बे आकाशास्तिकायना प्रदेशने अवगाहीने रहे त्यारे त्यां बे धर्मास्तिकायना प्रदेशो रहे, अने ज्यारे त्रण आकाशास्तिकायना प्रदेशोने अवगाहीने रहे त्यारे त्यां त्रण धर्मास्तिकायना प्रदेशो रहे.] ए प्रमाणे अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकायना संबन्धे कहेवुं. बाकी जीवास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमयने आश्रयी जेम बे पुद्गलप्रदेशसंबन्धे कह्युं तेम त्रण पुद्गलप्रदेश संबन्धे पण कहेवुं. [अर्थात्-त्रण पुद्गल प्रदेशने स्थाने अनन्त जीवप्रदेशो, अनन्त पुद्गलपरमाणुओ अने अनन्त अद्धासमय अवगाढ होय.] ए प्रमाणे आदिना त्रण आस्तिकायने विषे एक एक प्रदेश वधारवो, बाकीनाने विषे जेम बे पुद्गलास्तिकायना प्रदेश संबन्धे कह्युं तेम यावत्-दश प्रदेश संबन्धे पण कहेवुं. एटले ज्यां पुद्गलास्तिकायना दश प्रदेशो अवगाढ होय त्यां धर्मास्तिकायनो कदाचित् एक प्रदेश, कदाचित् बे प्रदेश, कदाचित् त्रण प्रदेश, यावत्-कदाचित् दश प्रदेशो अवगाढ होय. ज्यां संख्याता पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो अवगाढ होय त्यां धर्मास्तिकायनो कदाचित् एक प्रदेश, कदाचित् बे प्रदेश, यावत् कदाचित् दश प्रदेशो, यावत्-संख्याता प्रदेशो अवगाढ होय. असंख्याता पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो ज्यां अवगाढ-रहेला होय त्यां धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश, यावत्-कदाचित् संख्याता प्रदेशो, अने कदाचित् असंख्याता प्रदेशो अवगाढ होय.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जेम असंख्याता पुद्गलास्तिकायना प्रदेशो माटे कह्युं तेम अनन्त प्रदेशो माटे पण जाणवुं. [अर्थात् ज्यां पुद्गलास्तिकायना अनन्त प्रदेशो अवगाढ होय त्यां धर्मास्तिकायना कदाचित् एक, यावत्-संख्याता अने यावत्-असंख्याता प्रदेशो रहेला होय.] [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां एक धर्मास्तिकाय अवगाढ होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] एक प्रदेश रहेलो होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय? [उ०] एक प्रदेश रहेलो होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय? [उ०] एक प्रदेश रहेलो होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय? [उ०] अनन्त प्रदेशो रहेला होय. ए प्रमाणे यावत् अद्धासमय सुधी जाणवुं. [अर्थात् पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमयो अनन्ता रहेला होय.]

जत्थ णं भंते ! धम्मत्थिकाए ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थिकायप० ओगाढा ?, नत्थि एक्कोवि, केवतिया अहम्मत्थिकाय० ?, असंखेज्जा, केवतिया आगास० ?, असंखेज्जा, केवतिया जीवत्थिकाय० ?, अणंता, एवं जाव अद्धासमया । जत्थ णं भंते ! अहम्मत्थिकाए ओगाढे तत्थ केवतिया धम्मत्थिकाय० ?, असंखेज्जा, केवतिया अहम्मत्थि० ?, नत्थि एक्कोवि, सेसं जहा धम्मत्थिकायस्स. एवं सव्वे, सट्ठाणे नत्थि एक्कोवि भाणियव्वं, परट्ठाणे आदिल्लगा तिन्नि असंखेज्जा भाणियव्वा, पच्छिल्लगा तिन्नि अणंता भाणियव्वा जाव अद्धासमओत्ति जाव केवतिया अद्धासमया ओगाढा ?, नत्थि एक्कोवि ॥ (सूत्रं ४८२) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ज्यां एक धर्मास्तिकाय अवगाढ होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] त्यां धर्मास्तिकायनो एक पण प्रदेश रहेलो न होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] असंख्याता प्रदेशो रहेला

For Private And Personal

होय. [प्र०] केटला आकाशास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] असंख्याता प्रदेशो रहेला होय. [प्र०] केटला जीवास्तिकायना प्रदेशो होय ? [उ०] अनन्ता होय. ए प्रमाणे यावत्-अद्धासमय सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यां एक अधर्मास्तिकाय अवगाढ-रहेलो होय त्यां केटला धर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] असंख्याता प्रदेशो रहेला होय. [प्र०] केटला अधर्मास्तिकायना प्रदेशो रहेला होय ? [उ०] एक पण प्रदेश न होय. बाकी (आकाशास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय अने अद्धासमयने) धर्मास्तिकायनी पेठे जाणवुं. सर्व धर्मास्तिकायादि द्रव्यने 'स्वस्थानके एक पण प्रदेश नथी'-ए प्रमाणे कहेवुं, अने परस्थानके आदिना त्रण द्रव्यने (धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकायने) 'असंख्याता' कहेवा, अने पाछळना त्रण द्रव्यने 'अनन्ता' यावत्-अद्धासमय सुधी कहेवा. यावत्—[प्र०] केटला अद्धासमय अवगाढ होय ? [उ०] एक पण नथी. ॥ ४८३ ॥

जत्थ णं भंते ! एगे पुढविकाइए ओगाढे तत्थ णं केवतिया पुढविक्काइया ओगाढा ?, असंखेज्जा, केवतिया आउकाइया ओगाढा?, असंखेज्जा, केवइया तेउकाइया ओगाढा?, असंखेज्जा, केवइया वाउ० ओगाढा ?, असंखेज्जा, केवतिया वणस्सइकाइया ओगाढा ?, अणंता, जत्थ णं भंते ! एगे आउकाइए ओगाढे तत्थ णं केवतिया पुढवि० असंखेज्जा, केवतिया आउ० असंखेज्जा, एवं जहेव पुढविकाइयाणं वत्तव्वता तहेव सव्वेसिं निरवसेसं भाणियव्वं जाव वणस्सइकाइयाणं जाव केवतिया वणस्सइकाइया ओगाढा ?, अणंता ॥ (सूत्रं ४८४) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ज्यां एक पृथिवीकायिक जीव अवगाढ होय त्यां बीजा केटला पृथिवीकायिक जीवो रहेला होय ? [उ०] असंख्याता पृथिवीकायिको रहेला होय. [प्र०] केटला अप्कायिक जीवो अवगाढ होय ? [उ०] असंख्याता जीवो अवगाढ होय ?

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन्! केटला तेजःकायिक जीवो रहेला होय? [उ०] हे गौतम! असंख्याता रहेला होय. [प्र०] हे भगवन्! केटला वायुकायिक जीवो रहेला होय? [उ०] हे गौतम! असंख्याता रहेला होय. [प्र०] केटला वनस्पतिकायिको रहेला होय. [उ०] अनन्ता वनस्पतिकायिको रहेला होय. [प्र०] हे भगवन्! ज्यां एक अप्कायिक रहेलो होय त्यां केटला पृथिवीकायिक जीवो रहेला होय? [उ०] हे गौतम! असंख्याता रहेला होय. [प्र०] केटला अप्कायिको रहेला होय? [उ०] असंख्याता रहेला होय. ए प्रमाणे जेम पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कही, तेम सर्वेनी सघळी वक्तव्यता यावत्-वनस्पतिकाय सुधी कहेवी. यावत्-[प्र०] केटला वनस्पतिकायिको रहेला होय? [उ०] अनन्ता रहेला होय. ॥ ४८४ ॥

एयंसि णं भंते! धम्मत्थिकाय० अधम्मत्थिकाय० आगासत्थिकायंसि चक्किया केई आसइत्तए वा चिट्ठित्तए वा निसीइत्तए वा तुयट्टित्तए वा?, नो इणट्ठे समट्ठे, अणंता पुण तत्थ जीवा ओगाढा, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-एतंसि णं धम्मत्थि० जाव आगासत्थिकायंसि णो चक्किया केई आसइत्तए वा जाव ओगाढा?, गोयमा! से जहा नामए-कूडागारसाला सिया दुहओ लित्ता गुत्ता गुत्तदुवारा जहा रायप्पसेणइज्जे जाव दुवारवयणाइं पिहेइ दु० २ तीसे कूडागारसालाए बहुमज्झदेसभाए जहन्नेणं एक्को वा दो वा तिन्नि वा उक्कोसेणं पदीवसहस्सं पलीवेज्जा, से नूणं गोयमा! ताओ पदीवलेस्साओ अन्नमन्नसंबद्धाओ अन्नमन्नपुट्ठाओ जाव अन्नमन्नघडत्ताए चिट्ठंति?, हंता चिट्ठंति, चक्किया णं गोयमा! केई तासु पदीवलेस्सासु आसइत्तए वा जाव तुयट्टित्तए वा?, भगवं! णो तिणट्ठे समट्ठे, अणंता पुण तत्थ जीवा ओगाढा, से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ जाव ओगाढा (सूत्रं ४८५)

For Private And Personal

[प्र०] हे भगवन्! आ धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, अने आकाशास्तिकायने विषे कोइ पुरुष बेसवाने, उभो रहेवाने, नीचे बेसवाने अने आळोटवाने शक्तिमान् होय ? [उ०] हे गौतम! आ अर्थ यथार्थ नथी, परन्तु ते स्थाने तो अनन्ता जीवो अवगाढ-रहेला छे. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहो छो के आ 'धर्मास्तिकाय, यावत्-आकाशास्तिकायने विषे कोइ पुरुष बेसवाने शक्तिमान नथी'-इत्यादि-त्यां अनन्ता जीवो अवगाढ-रहेला छे ? [उ०] हे गौतम! जेम कोइ कूडागारशाला होय, तेने अंदर ने बहार लींपी होय, चारे तरफथी ढांकेली होय, अने तेनां बारणां पण बन्ध कर्यां होय—इत्यादि राजप्रश्नीय सूत्रमां कह्या प्रमाणे तेनुं वर्णन जाणवुं, यावत्-ते कूटागार शालाना द्वारना कमाडने बंध करी, ते कूटागारशालाना बराबर मध्यभागमां जघन्यथी एक, बे, त्रण अने उत्कृष्टथी एक हजार दीवाओ सळगावे. हे भगवन्! खरेखर ते दीवाओनुं तेज परस्पर मळीने, परस्पर स्पर्श करीने, यावत् एक बीजा साथे एकरूपे थइने रहे ? हा, गौतम! रहे, हे भगवन्! कोइ पण पुरुष ते दिवाओना तेजमां बेसवाने यावत्—अथवा आळोटवाने शक्तिमान् थाय? हे गौतम! ए अर्थ योग्य नथी, पण अनन्ता जीवो त्यां अवगाढ-रहेला होय छे. ते माटे हे गौतम! एम कहेवाय छे के यावत्-'अनन्ता जीवो त्यां अवगाढ होय छे.' ॥ ४८५ ॥

कहि णं भंते! लोए बहुसमे ? कहि णं भंते! लोए सव्वविग्गहिए पण्णत्ते ?, गोयमा! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उवरिमहेट्ठिल्लेसु खुड्डागपयरेसु एत्थ णं लोए बहुसमे एत्थ णं लोए सव्वविग्गहिए पण्णत्ते। कहि णं भंते! विग्गहविग्गहिए लोए पण्णत्ते?, गोयमा! विग्गहकंडए एत्थ णं विग्गहविग्गहिए लोए पण्णत्ते (सूत्रं ४८६)॥

[प्र०] हे भगवन्! लोकनो बराबर सम (प्रदेशनी वृद्धि हानिरहित) भाग क्यां कहेलो छे? हे भगवन! लोकनो सर्वथी

संक्षिप्त-सांकडो भाग क्यां कहेलो छे ? [उ०] हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीना उपर अने नीचेना क्षुद्र (लघु) प्रतरने विषे अहिं लोकनो बराबर समभाग कहेलो छे, अने अहिंज लोकनो सर्वथी संक्षिप्त सांकडो भाग कहेलो छे. [प्र०] हे भगवन् ! क्यां विग्रह विग्रहिक-लोकरूप शरीरनो वक्रतायुक्त भाग छे ? [उ०] हे गौतम ! ज्यां विग्रहकंडक-वक्रतायुक्त अवयव छे अर्थात् [लोकरूप शरीरनो ब्रह्मदेवलोकरूप कोणीनो भाग छे, त्यां प्रदेशनी वृद्धि-हानि होवाथी वक्र अवयव छे] त्यां लोकरूपशरीर वक्रतायुक्त छे.४८६

किंसंठिए णं भंते ! लोए पण्णत्ते ?, गोयमा ! सुपइट्ठियसंठिए लोए पण्णत्ते, हेट्ठा विच्छिन्ने मज्झे जहा सत्तमसए पढमुद्देसे जाव अंतं करेंति ॥ एयस्स णं भंते ! अहेलोगस्स तिरियलोगस्स उड्ढलोगस्स य कयरे २ हिंतो जाव विसेसाहिया वा ?, गोयमा ! सव्वत्थोवे तिरियलोए उड्ढलोए असंखेज्जगुणे अहेलोए विसेसाहिए । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ४८७) ॥ १३-४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकनुं संस्थान केवा प्रकारे कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! लोकनुं सुप्रतिष्ठक-(उंधा वाळेला शरावना उपर मूकेला शरावसंपुट) ने आकारे आ लोक कह्यो छे. नीचे विस्तीर्ण, मध्यमां संक्षिप्त-इत्यादि जेम सातमा शतकना प्रथम उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्-'संसारनो अन्त करे छे'--त्यांसुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आ अधोलोक, तिर्यग्लोक, अने ऊर्ध्वलोकमां कयो लोक कोनाथी यावद् विशेषाधिक छे ? [उ०] सर्वथी थोडो तिर्यग्लोक छे, तेथी असंख्यातगुण ऊर्ध्वलोक छे अने तेथी विशेषाधिक अधोलोक छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ४८७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ५.

नेरइया णं भंते! किं सचित्ताहारा अचित्ताहारा मीसाहारा?, गोयमा! नो सचित्ताहारा अचित्ताहारा नो मीसाहारा, एवं असुरकुमारा पढमो नेरइयउद्देसओ निरवसेसो भाणियव्वो ॥ सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ४८८) ॥ १३-५ ॥

[प्र०] हे भगवन्! नैरयिको शुं सचित्ताहारी छे, अचित्ताहारी छे के मिश्राहारी (सचित्त अने अचित्त उभय आहारवाळा) छे? [उ०] हे गौतम! तेओ सचित्ताहारी नथी, मिश्राहारी नथी, परन्तु अचित्ताहारी छे. असुरकुमारो ए प्रमाणे जाणवा. अहीं ['प्रज्ञापना'सूत्रना अठ्यावीशमा आहारपदनो] प्रथम नैरयिक उद्देशक समग्र कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. एम कही भगवान् गौतम यावद् विहरे छे. ॥ ४८८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ६.

रायगिहे जाव एवं वयासी-संतरं भंते! नेरतिया उववज्जंति निरंतरं नेरइया उववज्जंति?, गोयमा! संतरंपि नेरइया उवव० निरंतरंपि नेरइया उववज्जंति, एवं असुरकुमारावि, एवं जहा गंगेये तहेव दो दंडगा जाव संतरंपि वेमाणिया चयंति निरंतरंपि वेमाणिया चयंति ॥ (सूत्रं ४८९) ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां (भगवान् गौतम) यावत् आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! नारको सांतर समयादिकना अंतर सहित उपजे, के निरन्तर समयादिकना अंतर रहित उपजे ? [उ०] हे गौतम ! सांतर पण उपजे छे, अने निरन्तर पण उपजे छे. असुरकुमारो पण ए प्रमाणे जाणवा, ए प्रमाणे जेम गांगेय उद्देशकमां कह्युं छे तेम उत्पाद अने उद्वर्तना संबंधे बे दंडको यावत् वैमानिको सांतर पण च्यवे छे, अने निरन्तर पण च्यवे छे—त्यांसुधी कहेवा. ॥ ४८९ ॥

कहिन्नं भंते! चमरस्स असुरिंदस्स असुररन्नो चमरचंचा नामं आवासे पण्णत्ते ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे २ मंदरस्स पव्वयस्स दाहिणेणं तिरियमसंखेज्जे दीवसमुद्दे एवं जहा बितियए सभाउद्देसए वत्तव्वया सच्चेव अपरिसेसा नेयव्वा, नवरं इमं नाणत्तं जाव तिगिच्छकूडस्स उप्पायपव्वयस्स चमरचंचाए रायहाणीए चमरचंचस्स आवासपव्वयस्स अन्नेसिं च बहूणं सेसं तं चेव जाव तेरस य अंगुलाइं अद्धंगुलं च किंचिविसेसा० परिक्खेवेणं, तीसे णं चमरचंचाए रायहाणीए दाहिणपच्चच्छिमेणं छक्कोडिसए पणपन्नं च कोडीओ पणतीसं च सयसहस्साइं पन्नासं च सहस्साइं अरुणोदयसमुद्दं तिरियं वीइवइत्ता एत्थ णं चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो चमरचंचे नामं आवासे पण्णत्ते, चउरासीइं जोयणसहस्साइं आयामविक्खंभेणं दो जोयणसयसहस्सा पन्नट्ठिं च सहस्साइं छच्च बत्तीसे जोयणसए किंचिविसेसाहिए परिक्खेवेणं, से णं एगेणं पागारेणं सव्वओ समंता संपरिक्खित्ते, से णं पागारे दिवड्ढं जोयणसयं उड्ढं उच्चत्तेणं एवं चमरचंचाए रायहाणीए वत्तव्वया भाणियव्वा सभाविहूणा जाव चत्तारि पासायपंतीओ ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन्! असुरकुमारना इन्द्र अने असुरकुमारना राजा चमरनो चमरचंचा नामे आवास क्यां कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! जंबुद्वीप नामे द्वीपमां मेरु पर्वतनी दक्षिणे तिर्यग् असंख्याता द्वीपसमुद्रो उल्लंघीने (अरुणवर द्वीपनी बाह्य वेदिकाना अन्तथी अरुणवर समुद्रमां बेंतालीश लाख योजन गया बाद चमरेन्द्रनो तिगिच्छककूटनामे उत्पातपर्वत आवे छे, तेनी दक्षिण दिशाए ६५५ क्रोड, ३५ लाख अने पचासहजार योजन अरुणोदक समुद्रमां तीर्छा गया बाद नीचे रत्नप्रभा पृथिवीनी अंदर चालीशहजार योजन जइए एटले चमरेन्द्रनी चमरचंचा नामे राजधानी आवे छे इत्यादि) बीजा शतकना आठमा सभा उद्देशकमां जे वक्तव्यता कही छे ते समग्र अहिं कहेवी, परंतु तेमां आ विशेष छे के तिगिच्छककूट नामे उत्पात पर्वत, चमरचंचा नामे राजधानी, चमरचंचा नामे आवासपर्वत, अने बीजा घणाना–इत्यादि बधुं ते प्रमाणे कहेवुं. यावत्–त्रण लाख, सोळ हजार, बसो सत्यावीश योजन (त्रण गाउ, बसो अठ्यावीश धनुष अने कंइक विशेषाधिक) साडा तेर अंगुल–एटली चमरचंचानी परिधि छे, ते चमरचंचा राजधानीथी दक्षिण–पश्चिम दिशाए (नैऋत्य कोणने विषे छसो पंचावन क्रोड, पांत्रीश लाख, अने पचास हजार योजन अरुणोदक समुद्रमां तिर्छा गया बाद अहिं असुरकुमारना इंद्र अने असुरकुमारना राजा चमरनो चमरचंच नामे आवास कह्यो छे. ते लंबाइ अने पहोळाइमां चोराशी हजार योजन छे. तेनी परिधि बे लाख, पांसठहजार अने छसो बत्रीश योजनथी कंइक विशेषाधिक छे. ते आवास एक प्रकारथी (किल्लाथी) चोतरफ विंटाएलो छे. ते प्राकार उंचो–उंचाइमां दोढसो योजन छे. ए प्रमाणे चमरचंचा राजधानीनी बधी वक्तव्यता यावत्–"चार प्रासाद पंक्तिओ छे" त्यांसुधी कहेवी, परन्तु (१ सुधर्मासभा, २ उपपातसभा, ३ अभिषेकसभा, ४ अलंकारसभा अने ५ व्यवसायसभा) ए पांच सभा न कहेवी.

For Private And Personal

चमरे णं भंते ! असुरिंदे असुरकुमारराया चमरचंचे आवासे वसहिं उवेति?, नो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं खाइ अट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ चमरचंचे आवासे च० २?, गोयमा ! से जहानामए- इहं मणुस्सलोगंसि उवगारियलेणाइ वा उज्जाणियलेणाइ वा णिज्जाणियलेणाइ वा धारिवारियलेणाइ वा तत्थ णं बहवे मणुस्सा य मणुस्सीओ य आसयंति सयंति जहा रायप्पसेणइज्जे जाव कल्लाणफलवित्तिविसेसं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति अन्नत्थ पुण वसहिं उवेंति, एवामेव गोयमा ! चमरस्स असुरिंदस्स असुरकुमाररन्नो चमरचंचे आवासे केवलं किड्डारतिपत्तियं, अन्नत्थ पुण वसहिं उवेति, से तेण० जाव आवासे, सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति जाव विहरइ (सूत्रं ४९०) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! असुरेंद्र असुरकुमारना राजा चमर चमरचंच नामे आवासमां रहे छे? [उ०] ए अर्थ यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! एम शा हेतुथी कहो छो के, चमरचंच नामे आवासमां-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! जेमके आ मनुष्यलोकमां उपकारक-पीठबद्ध घरो, उद्यानमां रहेला लोकने उपकारक (नगरप्रवेश गृहो) घरो, नगरनिर्गम-नगरथी बहार नीकळवां प्राप्त थवां घरो अने वारिधारायुक्त (फुवारायुक्त) घरो होय, त्यां घणा पुरुषो अने स्त्रीओ बेसे, सुवे-इत्यादि राजप्रश्नीय सूत्रमां कह्या प्रमाणे यावत्-'कल्याणरूप फळ अने वृत्तिविशेषने अनुभवतां रहे छे' त्यांसुधी कहेवु, पण त्यां रहेठाण करता नथी, अर्थात् पोतानो निवास तो बीजे स्थळे करे छे, ए प्रमाणे हे गौतम ! असुरेन्द्र असुरकुमारना राजा चमरनो चमरचंच नामे आवास केवल क्रीडा अने रति निमित्ते छे, अने बीजे स्थळे ते पोतानो वास करे छे; ते हेतुथी एम कह्युं छे के चमरचंच आवासने विषे ते पोतानो वास करतो नथी.' 'हे भगवन् ! ते ए प्रमाणे छे, हे भगवन् ! ते ए प्रमाणे छे.' एम कही यावद् विहरे छे. ॥ ४९० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कयाइ रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ जाव विहरइ। तेणं कालेणं तेणं समएणं चंपा नामं नयरी होत्था वन्नओ, पुन्नभद्दे चेइए वन्नओ, तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कदाइ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव विहरमाणे जेणेव चंपा नगरी जेणेव पुन्नभद्दे चेतिए तेणेव उवाग० २ जाव विहरइ, तेणं कालेणं २ सिंधुसोवीरेसु जणवएसु वीतीभए नामं नगरे होत्था वन्नओ, तस्स णं वीतीभयस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए एत्थ णं मियवणे नामं उज्जाणे होत्था सव्वोउय० वन्नओ, तत्थ णं वीतीभए नगरे उदायणे नामं राया होत्था महया० वन्नओ, तस्स णं उदायणस्स रन्नो पभावती नामं देवी होत्था सुकुमाल० वन्नओ, तस्स णं उदायणस्स रन्नो पुत्ते पभावतीए देवीए अत्तए अभीतिनामं कुमारे होत्था सुकुमाल० जहा सिवभद्दे जाव पचुवेक्खमाणे विहरति, तस्स णं उदायणस्स रन्नो नियए भायणेज्जे केसीनामं कुमारे होत्था सुकुमाल० जाव सुरूवे, से णं उदायणे राया सिंधुसोवीरप्पामोक्खाणं सोलसण्हं जणवयाणं वीतीभयप्पामोक्खाणं तिण्हं तेसट्ठीणं नगरागरसयाणं महसेणप्पामोक्खाणं दसण्हं राईणं बद्धमउडाणं विदिन्नछत्तचामरवालवीयणाणं अन्नेसिं च बहूणं राईसरतलवरजाव सत्थवाहप्पभिईणं आहेवच्चं जाव कारेमाणे पालेमाणे समणोवासए अभिगयजीवाजीवे जाव विहरइ।

त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीर अन्य कोइ दिवसे राजगृह नगरथकी अने गुणसिलक चैत्यथकी यावद् विहार करे छे. ते काले ते समये चंपा नामनी नगरी हती. वर्णन. पूर्णभद्र चैत्य हतुं. वर्णन. त्यारबाद श्रमणभगवंत महावीर अन्य कोइ दिवसे अनुक्रमे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गमन करता, यावत्-विहार करता ज्यां चंपा नगरी छे, अने ज्यां पूर्णभद्र चैत्य छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने यावद्--विहरे छे. ते काले ते समये सिंधुसौवीर देशने विषे वीतिभय नामे नगर हतुं. ते वीतिभय नगरनी बहार उत्तरपूर्व दिशाए (ईशान कोणने विषे मृगवन नामनुं उद्यान हतुं. ते सर्व ऋतुना पुष्पादिकथी समृद्ध हतुं-इत्यादि वर्णन जाणवुं. ते वीतिभय नगरने विषे उदायन नामे राजा हतो, ते महाहिमवान् जेवो-इत्यादि वर्णन जाणवुं. ते उदायन राजाने प्रभावती नामनी देवी (राणी) हती, सुकुमालहाथपगवाळी इत्यादि वर्णन जाणवुं. ते उदायन राजाने प्रभावती देवीथी थयेलो अभीचि नामे कुमार हतो. ते सुकुमाल-इत्यादि वर्णन शिवभद्रनी पेठे जाणवुं, यावत्-ते राज्यनी चिंता करतो विहरे छे, ते उदायन राजाने पोतानो भाणेज केशी नामे कुमार हतो, ते सुकुमालहाथपगवाळो अने यावत् सुरूप हतो. ते उदायन राजा सिंधुसौवीर प्रमुख सोळ देश, वीतभयप्रमुख त्रणसोने त्रेसठ नगर अने आकरनुं (सुवर्णादि खाणोनुं) तथा जेने छत्र चामर अने वालव्यजन (विंजणो) आपेला छे एवा महासेन प्रमुख दश मुकुटबद्ध राजाओ, अने एवा बीजा घणा राजा, युवराज, तलवर (कोटवाल) यावत्-सार्थवाह प्रमुखनुं अधिपतिपणुं करतो, राज्यनुं पालन करतो, जीवाजीव तत्त्वने जाणतो, श्रमणोनो उपासक थईने यावत्-विहरे छे.

तए णं से उदायणे राया अन्नया कयाइ जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ जहा संखे जाव विहरइ। तए णं तस्स उदायणस्स रन्नो पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि धम्मजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—धन्ना णं ते गामागरनगरखेडकब्बडमडंबदोणमुहपट्टणासमसंवाहसंनिवेसा जत्थ णं समणे भगवं महावीरे विहरइ, धन्ना णं ते राईसरतलवरजावसत्थवाहप्पभिईओ जे णं समणं भगवं महा-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वीरं वंदंति नमंसंति जाव पज्जुवासंति, जइ णं समणे भगवं महावीरे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं जाव विहरमाणे इहमागच्छेज्जा इह समोसरेज्जा इहेव वीतीभयस्स नगरस्स बहिया मियवये उज्जाणे अहापडिरूवं उग्गहं उग्गिण्हित्ता संजमेणं तवसा जाव विहरेज्जा तो णं अहं समणं भगवं महावीरं वंदेज्जा नमंसेज्जा जाव पज्जुवासेज्जा,

त्यारबाद ते उदायन राजा अन्य कोइ दिवसे ज्यां पोषधशाला छे त्यां आवे छे, अने शंख श्रमणोपासकनी पेठे यावत्–विहरे छे. त्यारबाद ते उदायन राजाने मध्यरात्रीने समये धर्मजागरण करता आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत् उत्पन्न थयो —"ते गाम, आकर, नगर, खेड, कर्बट, मंडब, द्रोणमुख, पट्टन, आश्रम, संबाध अने सन्निवेश धन्य छे, ज्यां श्रमण भगवंत महावीर विचरे छे, ते राजा, शेठ, तलवर यावद् सार्थवाह प्रमुख धन्य छे, जेओ श्रमण भगवंत महावीरने वंदन–नमस्कार करे छे अने यावत् पर्युपासना करे छे. जो श्रमण भगवंत महावीर अनुक्रमे विचरता एक गामथी बीजे गाम जता, यावद् विहार करता अहिं आवे, अहिं समोसरे, अने आ वीतभय नगरनी बहार मृगवन नामे उद्यानमां यथायोग्य अवग्रहने ग्रहण करी संयम अने तपवडे आत्माने भावित करता यावद् विचरे तो हुं श्रमण भगवंत महावीरने वंदन करुं, अने नमस्कार करुं, यावत् तेमनी पर्युपासना करुं.

तए णं समणे भगवं महावीरे उदायणस्स रन्नो अयमेयारूवं अब्भत्थियं जाव समुप्पन्नं वियाणित्ता चंपाओ नगरीओ पुन्नभद्दाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति पडिनि० २ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणु० जाव विहरमाणे जेणेव सिंधुसोवीरे जणवए जेणेव वीतीभये णगरे जेणेव मियवणे उज्जाणे तेणेव उवा० २ जाव विहरति। तए णं वीतिभये नगरे सिंघाडगजाव परिसा पज्जुवासइ। तए णं से उदायणे राया इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठतुट्ठ०

For Private And Personal

कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति को० २ एवं वयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वीयीभयं नगरं सब्भिंतरबाहिरियं जहा कूणिओ उववाइए जाव पज्जुवासति, पभावतीपामोक्खाओ देवीओ तहेव जाव पज्जुवासंति, धम्मकहा। तए णं से उदायणे राया समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठे उट्ठाए उट्ठेइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो जाव नमंसित्ता एवं वयासी-एवमेयं भंते ! तहमेयं भंते ! जाव से जहेयं तुज्झे वद-हत्तिकट्टु जं नवरं देवाणुप्पिया ! अभीयिकुमारं रज्जे ठावेमि, तए णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतिए मुंडे भवित्ता जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणुप्पिया ! मा पडिबंधं। तए णं से उदायणे राया समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ तमेव आभिसेक्कं हत्थिं दुरूहइ २ त्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियाओ मियवणाओ उज्जाणाओ पडिनिक्खमति प० २ जेणेव वीतीभये नगरे तेणेव पहारेत्थ गमणाए।

त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीर उदायन राजाना आवा प्रकारना उत्पन्न थएला आ संकल्पने जाणीने चंपा नगरीथी अने पूर्णभद्र चैत्य थकी नीकळे छे, नीकळीने अनुक्रमे गमन करता, एक गामथी बीजे गाम यावत् विहरता, ज्यां सिंधुसौवीर देश छे, ज्यां वीतभय नगर छे, अने ज्यां मृगवन नामे उद्यान छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने यावद् विहरे छे. ते समये वीतभय नगरमां शृंगाटक-शींगोडाना जेवा त्रिकोण (आकारवाळा) इत्यादि मार्गोमां (घणा माणसो परस्पर कहे छे के 'अहिं मृगवन उद्यानमां भगवान महावीर पधार्या छे' एम सांभळीने घणा क्षत्रियो वगेरे वंदन करवा नीकळे छे इत्यादि) यावद्—परिषद् पर्युपासना करे छे.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

त्यारपछी भगवान् महावीर आव्यानी आ वातथी विदित थयेला ते उदायन राजाए हर्षित अने संतुष्ट थई कौटुंबिक पुरुषोने बोलावी आ प्रमाणे कह्यु के—"हे देवानुप्रियो! तमे शीघ्र वीतभय नगरने अंदर अने बहार साफ करावो" इत्यादि बधुं औपपातिक सूत्रमां कूणिक संबन्धे कह्यु छे तेम अहिं पण कहेवुं. यावत् ते पर्युपासना करे छे. तथा प्रभावती प्रमुख देवीओ पण तेज प्रमाणे यावत्—पर्युपासना करे छे. त्यारबाद (भगवंते) धर्म कथा कही. पछी ते उदायन राजा श्रमण भगवंत महावीरनी पासे धर्मने सांभळी, अवधारी हर्षित अने संतुष्ट थई उठी उभो थाय छे, उभो थइने श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी यावत् नमस्कार करीने आ प्रमाणे बोल्यो–'हे भगवन्! ए ए प्रमाणेज छे, हे भगवन्! ते ते प्रकारे छे' यावत् जे प्रकारे आ तमे कहो छो, परन्तु एटलो विशेष छे के, हे देवानुप्रिय! अभीचिकुमारने राज्यने विषे स्थापन करुं, अने त्यारबाद हुं देवानुप्रिय एवा आपनी पासे मुंड थईने यावत् प्रव्रज्यानो स्वीकार करुं (भगवंते कह्यु के) हे देवानुप्रिय! जेम सुख थाय तेम करो, प्रतिबंध न करो.' त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीरे उदायन राजाने ए प्रमाणे कह्युं एटले ते हर्षित अने संतुष्ट थई श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करे छे, वंदन अने नमस्कार करीने ते अभिषेकने योग्य (पट्ट) हस्ती उपर चढी श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने मृगवन नामना उद्यानथी नीकळीने ज्यां वीतभय नामे नगर छे ते तरफ जवानो तेणे विचार कर्यो.

तए णं तस्स उदायणस्स रन्नो अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अभीयीकुमारे ममं एगे पुत्ते इट्ठे कंते जाव किमंग पुण पासणयाए?, तं जति णं अहं अभीयिकुमारं रज्जे ठावेत्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं मुंडे भवित्ता जाव पव्वयामि तो णं अभीयिकुमारे रज्जे य जाव जणवए

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

माणुस्सएसु य कामभोगेसु मुच्छिए गिद्धे गढिए अज्झोववन्ने अणादीयं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टिस्सइ, तं नो खलु मे सेयं अभीयीकुमारं रज्जे ठावेत्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स जाव पव्वइत्तए, सेयं खलु मे णियगं भाइणेज्जं केसिं कुमारं रज्जे ठावेत्ता समणस्स भगवओ जाव पव्वइत्तए, एवं संपेहेइ एवं संपे० २ जेणेव वीतीभये नगरे तेणेव उवागच्छइ २ वीतीभयं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव सए गेहे जेणेव बाहिरिया उवट्ठाणसाला तेणेव उवाग० २ आभिसेक्कं हत्थिं ठवेति आभि० २ आभिसेक्काओ हत्थीओ पच्चोरुभइ आ० २ जेणेव सीहासणे तेणेव उवागच्छति २ सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहे निसीयति नि० २ कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति को० २ एवं वयासी—खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! वीतीभयं नगरं सब्भिंतरबाहिरियं जाव पच्चप्पिणंति, तए णं से उदायणे राया दोच्चंपि कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति स० २ एवं वयासी–खिप्पामेव भो देवाणुप्पिया ! केसिस्स कुमारस्स महत्थं ३ एवं रायाभिसेओ जहा सिवभद्दस्स कुमारस्स तहेव भाणियव्वो जाव परमाउं पालयाहि इट्ठजणसंपरिवुडे सिंधुसोवीरपामोक्खाणं सोलसण्हं जणवयाणं वीतीभयपामोक्खाणं० महसेण० राया अन्नेसिं च बहूणं राईसर जाव कारेमाणे पालेमाणे विहराहित्तिकट्टु जयजयसद्दं पउंजंति। तए णं से केसी कुमारे राया जाए महया जाव विहरति।

त्यारपछी ते उदायन राजाने आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत् उत्पन्न थयो के 'ए प्रमाणे खरेखर अभीचिकुमार मारे एक पुत्र छे अने ते मने इष्ट अने प्रिय छे, यावत् तेनुं नाम श्रवण पण दुर्लभ छे, तो पछी तेनुं दर्शन दुर्लभ होय तेमां शुं कहेवुं ! ते

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

माटे जो हुं अभीचिकुमारने राज्यने विषे स्थापीने श्रमण भगवंत महावीरनी पासे मुंड थई यावत् प्रव्रज्या ग्रहण करुं, तो अभीचिकुमार राज्य, राष्ट्र, यावत् जनपदमां अने मनुष्यसंबंधी कामभोगोमां मूर्छित, गृद्ध, ग्रथित अने तल्लीन थई अनादि अनंत अने दीर्घमार्गवाळा चारगतिरूप संसार अटवीने विषे परिभ्रमण करशे, ते माटे अभीचिकुमारने राज्यने विषे स्थापन करी श्रमण भगवंत भगवंत महावीरनी पासे यावत् प्रव्रज्या लेवी' ए श्रेयरूप नथी, परंतु मारे मारा भाणेज केशीकुमारने राज्यने विषे स्थापन करीने श्रमण भगवंत महावीरनी पासे प्रव्रज्या लेवी श्रेयरूप छे' ए प्रमाणे विचार करे छे. एम विचारीने ज्यां वीतभय नगर छे, त्यां आवी वीतभय नगरनी वच्चे ज्यां पोतानुं घर छे, अने ज्यां बाहेरनी उपस्थानशाला छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने अभिषेकने योग्य—पट्ट हस्तीने उभो राखीने तेना उपरथी नीचे उतरे छे, नीचे उतरीने ज्यां सिंहासन छे, त्यां आवी उत्तम सिंहासन उपर पूर्व दिशासन्मुख बेसे छे, बेसीने कौटुंबिक पुरुषोने बोलावी तेणे ए प्रमाणे कह्युं—'हे देवानुप्रियो! शीघ्र वीतभय नगरने बहार अने अंदरथी साफ करावो' इत्यादि यावत् तेओ तेम करीने आज्ञा पाछी आपे छे. त्यारपछी ते उदायन राजाए बीजीवार कौटुंबिक पुरुषोने बोलावीने आ प्रमाणे कह्युं—'हे देवानुप्रियो! शीघ्र केशीकुमारनो महाअर्थवाळो ३ विपुल राज्याभिषेक करो.' ए प्रमाणे जेम शिवभद्रकुमारनो राज्याभिषेक कह्यो छे तेम अहिं 'दीर्घायुषि थाओ' त्यांसुधी कहेवो. हवे ते यावत्—इष्टजनथी परिवृत थई सिंधुसौवीर प्रमुख सोळ देशो, वीतभय प्रमुख त्रणसो त्रेसठ नगरो अने खाणोनुं तथा महासेन प्रमुख दश राजाओ, अन्य बीजा घणा राजा अने युवराज वगेरेनुं स्वामिपणुं यावत् करतो, पालन करतो विहर' एम कही 'जय जय' शब्द बोले छे, त्यारे ते केशीकुमार राजा थयो अने ते मोटा हिमवान् पर्वतना जेवो इत्यादि वर्णन जाणवुं, यावत्—ते विहरे छे.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

तए णं से उदायणे राया केसिं रायाणं आपुच्छइ, तए णं से केसीराया कोडुंबियपुरिसे सद्दावेति एवं जहा जमालिस्स तहेव सब्भिंतरबाहिरियं तहेव जाव निक्खमणाभिसेयं उवट्ठवेंति, तए णं से केसीराया अणेगगणणायग जाव संपरिवुडे उदायणं रायं सीहासणवरंसि पुरत्थाभिमुहे निसीयावेति २ अट्ठसएणं सोवन्नियाणं एवं जहा जमालिस्स जाव एवं वयासी–भण सामी! किं देमो? किं पयच्छामो? किणा वा ते अट्ठो?, तए णं से उदायणे राया केसिं रायं एवं वयासी–इच्छामि णं देवाणुप्पिया! कुत्तियावणाओ एवं जहा जमालिस्स नवरं पउमावती अग्गकेसे पडिच्छइ पियविप्पयोगदूसहा, तए णं से केसी राया दोचंपि उत्तरावक्कमणं सीहासणं रयावेति दो० २ उदायणं रायं सेयापीतएहिं कलसेहिं सेसं जहा जमालिस्स जाव सन्निसन्ने तहेव अम्मधाती नवरं पउमावती हंसलक्खणं पडसाडगं गहाय सेसं तं चेव जाव सीयाओ पच्चोरुभति सी० २ जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो वंदति नमंसति वं० नमं० उत्तरपुरच्छिमं दिसीभागं अवक्कमति उ० २ सयमेव आभरणमल्लालंकारं तं चेव पउमावती पडिच्छति जाव घडियव्वं सामी! जाव नो पमादेयव्वंतिकट्टु. केसी राया पउमावती य समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति २ जाव पडिगया॥ तए णं से उदायणे राया सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं सेसं जहा उसभदत्तस्स जाव सव्वदुक्खप्पहीणे (सूत्रं ४९१) ॥

त्यारबाद उदायन राजा केशी राजा पासे (दीक्षा लेवानी) रजा मागे छे, त्यारपछी ते केशीराजा कौटुंबिक पुरुषोने बोलावे छे इत्यादि जेम जमालि संबन्धे कह्युं छे तेम नगरनी बहार अने अंदर साफ करावो इत्यादि यावद् निष्क्रमणाभिषेक दीक्षाभिषेक करे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

छे. त्यारपछी अनेक गणनायक वगेरेना परिवारयुक्त ते केशीराजा उदायन राजाने उत्तम सिंहासन उपर पूर्वदिसा सन्मुख वेसाडीने एकसो आठ सोनाना कलशोवडे अभिषेक करे छे इत्यादि जेम जमालि संबन्धे कह्युं छे तेम कहेवुं, यावत् ते केशी राजाए ए प्रमाणे कह्युं के-'हे स्वामिन्! अमे शुं दइए, अमे शुं आपीए, अने तमारे शेनुं प्रयोजन छे? पछी ते उदायन राजाए केशी राजाने ए प्रमाणे कह्युं-'हे देवानुप्रिय! कुत्रिकापणथी (हुं एक रजोहरण अने एक पात्र) मंगाववा इच्छुं छुं. इत्यादि जेम जमालि संबन्धे कह्युं तेम अहिं जाणवुं. परन्तु एटलो विशेष छे के जेने प्रियनो वियोग दुःसह छे एवी पद्मावती अग्रकेशोने ग्रहण करे छे. त्यारबाद केशी राजा बीजीवार पण उत्तर दिसा तरफ सिंहासन गोठवावीने उदायन राजानो श्वेत अने पीत (सोना रुपाना) कळशोवडे अभिषेक करे छे. बाकी बधुं जमालिनी पेठे जाणवुं, यावत् ते शिबिकामां बेठो. ते प्रमाणे धावमाता संबन्धे जाणवुं, परन्तु एटलो विशेष छे के अहिं पद्मावती हंसना चिह्नवाळा रेशमी पटने ग्रहण करी—इत्यादि बाकी बधुं ते प्रमाणे जाणवुं, यावत् ते उदायन राजा शिबिका थकी उतरीने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे, त्यां आवीने श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार वंदन अने नमस्कार करी उत्तर-पूर्व दिशा ईशान कोण तरफ जईने पोतेज आभरण, माला अने अलंकारने मूके छे इत्यादि पूर्व प्रमाणे कहेवुं, यावत् पद्मावती तेने ग्रहण करे छे, अने यावत् (ते बोली के) 'हे स्वामिन्! संयमने विषे प्रयत्न करजो, यावत् प्रमाद न करशो' एम कही केशी राजा अने पद्मावती श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करे छे. वंदन अने नमस्कार करीने तेओ पोताने स्थानके गया पछी उदायन राजा पोतानी मेळे पंचमुष्टिक लोच करे छे–बाकीनुं वृत्तांत ऋषभदत्तनी पेठे जाणवुं, यावत् ते सर्व दुःखथी रहित थाय छे. ॥ ४९१ ॥

तए णं तस्स अभीयिस्स कुमारस्स अन्नदा कयाई पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि कुडुंबजागरियं जागरमा-

For Private And Personal

णस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु अहं उदायणस्स पुत्ते पभावतीए देवीए अत्तए, तए णं से उदायणे राया ममं अवहाय नियगं भायणिज्जं केसिकुमारं रज्जे ठावेत्ता समणस्स भगवओ जाव पव्वइए, इमेणं एयारूवेणं महया अप्पत्तिएणं मणोमाणसिएणं दुक्खेणं अभिभूए समाणे अंतेपुरपरियालसंपरिवुडे सभंडमत्तोवगरणमायाए वीतीभयाओ नयराओ निग्गच्छंति नि० २ पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव चंपा नयरी जेणेव कूणिए राया तेणेव उवा० २ कूणियं रायं उवसंपज्जित्ताणं विह०, तत्थवि णं से विउलभोगसमितिसमन्नागए यावि होत्था, तए णं से अभीयीकुमारे समणोवासए यावि होत्था, अभिगय जाव विहरइ, उदायणंमि रायरिसिंमि समणुबद्धवेरे यावि होत्था, तेणं कालेणं २ इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए निरयपरिसामंतेसु चोसट्ठिं असुरकुमारावाससयसहस्सा पन्नत्ता, तए णं से अभीयीकुमारे बहूइं वासाइं समणोवासगपरियागं पाउणति पा० २ अद्धमासियाए संलेहणाए तीसं भत्ताइं अणसणाए छेएइ २ तस्स ठाणस्स अणालोइयपडिक्कंते कालमासे कालं किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए तीसाए निरयपरिसामंतेसु चोयट्ठीए आयावा जाव सहस्सेसु अन्नयरंसि आयावा असुरकुमारावासंसि आतावगाणं असुरकुमारदेवत्ताए उव०, तत्थ णं अत्थेग० आयावगाणं असुरकुमाराणं देवाणं एगं पलिओवमं ठिई प० तत्थ णं अभीयिस्सवि देवस्स एगं पलि० ठिई पण्णत्ता । से णं भंते! अभीयी देवे ताओ देवलोगाओ आउक्ख० ३ अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं ग०? कहिं उव०?, गोयमा! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं काहिति, सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ४९२) ॥ १३-६ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

त्यार पछी अन्य कोई दिवसे अभीचीकुमारने मध्यरात्रिने समये कुटुंबजागरण करता आवा प्रकारनो आ विचार उत्पन्न थयो—'ए प्रमाणे खरेखर हुं उदायन राजानो पुत्र अने प्रभादेवीनी कुक्षिथी उत्पन्न थयो छुं, अने ते उदायन राजाए मने छोडी पोताना भाणेज केशिकुमारने राज्य उपर बेसाडी श्रमण भगवंत महावीरनी पासे यावत्—प्रव्रज्या लीधी'—आवा प्रकारना आ मोटा अप्रीतिरूप मानसिक आंतर दुःखथी पीडित थएलो ते अभीचिकुमार पोताना अंतःपुरना परिवारसहित पोतानुं भांडमात्रोपकरण—पात्र वगेरे सामग्री लईने नीकळे छे, नीकळी अनुक्रमे जतां—एक गामथी बीजे गाम जतां ज्यां चंपा नगरी छे, अने ज्यां कूणिक राजा छे त्यां आवी कूणिकनो आश्रय करी विहरे छे. अने त्यां पण तेने विपुल भोगनी सामग्री प्राप्त थई. पछी ते अभीचिकुमार श्रावक पण थयो, अने जीवाजीवतत्त्वनो ज्ञाता थइ यावत्—विहरे छे, तो पण ते अभीचिकुमार उदायन राजर्षिने विषे वैरना अनुबन्धथी युक्त हतो. ते काले ते समये आ रत्नप्रभा पृथिवीना नरकावासोनी पासे चोसठ लाख असुरकुमारोना आवासो कह्या छे, हवे ते अभीचिकुमार घणा वर्षो सुधी श्रमणोपासक पर्यायने पाळी अर्ध मासिक संलेखनाथी त्रीश भक्तो अनशनपणे व्यतीत करी, ते पाप स्थानकनी आलोचना अने प्रतिक्रमण कर्या सिवाय मरणसमये काळधर्म पामी आ रत्नप्रभा पृथिवीना नरकावासोनी पासे चोसठ लाख आयाव (आताप—प्रकाशरूप) असुरकुमारावासोमांना कोइ एक आयावरूप असुरकुमारावासमां आतावरूप असुरकुमार देवपणे उत्पन्न थयो. त्यां केटलाक आयावरूप असुरकुमार देवोनी एक पल्योपम स्थिति कही छे, अने त्यां अभीचिदेवनी पण एक पल्योपमनी स्थिति कही छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते अभीचिदेव आयुःक्षय थया पछी तथा भवक्षय थया पछी मरण पामीक्यां जशे—क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! महाविदेह क्षेत्रने विषे सिद्ध थशे, यावत्—सर्व दुःखोनो अंत करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ते

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

एमज छे'—एम कही भगवान् गौतम यावत्—विहरे छे. ॥ ४९२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ७.

रायगिहे जाव एवं वयासी—आया भंते! भासा अन्ना भासा?, गोयमा! नो आया भासा अन्ना भासा, रूविं भंते! भासा अरूविं भासा?, गोयमा! रूविं भासा नो अरूविं भासा, सचित्ता भंते! भासा अचित्ता भासा?, गोयमा! नो सचित्ता भासा अचित्ता भासा, जीवा भंते! भासा अजीवा भासा?, गोयमा! नो जीवा भासा अजीवा भासा। जीवाणं भंते! भासा अजीवाणं भासा?, गोयमा! जीवाणं भासा नो अजीवाणं भासा, पुव्विं भंते! भासा भासिज्जमाणी भासा भासासमयवीतिक्कंता भासा?, गोयमा! नो पुव्विं भासा भासिज्जमाणी भासा, णो भासासमयवीतिक्कंता भासा, पुव्विं भंते! भासा भिज्जति भासिज्जमाणी भासा भिज्जति भासासमयवीतिक्कंता भासा भिज्जति?, गोयमा! नो पुव्विं भासा भिज्जति भासिज्जमाणी भासा भिज्जइ नो भासासमयवीतिक्कंता भासा भिज्जति। कतिविहा णं भंते! भासा पण्णत्ता?, गोयमा! चउव्विहा भासा पण्णत्ता, तंजहा-सच्चा मोसा सच्चामोसा असच्चामोसा (सूत्रं ४९३)॥

[प्र०] राजगृह नगरमां भगवान् गौतम यावत्—आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! भाषा ए आत्मा-जीवस्वरूप छे के तेथी

For Private And Personal

अन्य छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषा ए आत्मा नथी, पण तेथी अन्य (पुद्गलस्वरूप) भाषा छे. [प्र०] हे भगवन् ! भाषा रूपी-रूपवाळी छे के अरूपी—रूप विनानी छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषा (पुद्गलमय होवाथी) रूपी छे, पण रूप विनानी नथी. [प्र०] हे भगवन् ! भाषा सचित्त—सजीव छे के अचित्त-अजीव छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषा सचित्त नथी, पण अचित्त छे. [प्र०] हे भगवन् ! भाषा जीवरूप—प्राणधारणरूप छे के अजीवस्वरूप छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषा जीवरूप नथी, पण अजीवरूप छे. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोने भाषा होय छे के अजीवोने होय छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवोने भाषा होय छे, पण अजीवोने भाषा नथी होती. [प्र०] हे भगवन् ! शुं [बोलाया] पूर्वे भाषा कहेवाय, बोलाती होय त्यारे भाषा कहेवाय, के बोलाया पछी भाषा कहेवाय ? [उ०] हे गौतम ! बोलाया पहेला भाषा न कहेवाय, तेमज बोलाया पछी पण भाषा न कहेवाय, पण बोलाती होय त्यारे भाषा कहेवाय. [प्र०] हे भगवन् ! शुं बोलाया पहेलां भाषा भेदाय, बोलाती भाषा भेदाय, के बोलाया पछी भाषा भेदय ? [उ०] हे गौतम ! बोलाया पहेलां भाषा न भेदाय, तेमज बोलाया पछी भाषा न भेदाय, पण बोलाती होय त्यारे भाषा भेदाय. [प्र०] हे भगवन् केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! भाषा चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—१ सत्य, २ मृषा—असत्य, ३ सत्यमृषा—सत्य अने असत्य मिश्र, ४ असत्यामृषा—सत्य पण नहि तेम असत्य पण नहि. ॥ ४९३ ॥

आया भंते ! मणे अन्ने मणे ?, गोयमा ! नो आया मणे अन्ने मणे जहा भासा तहा मणेवि जाव नो अजीवाणं मणे, पुव्विं भंते ! मणे मणिज्जमाणे मणे ? एवं जहेव भासा, पुव्विं भंते ! मणे भिज्जति मणिज्जमाणे मणे भिज्जति मणसमयवीतिक्कंते मणे भिज्जति ?, एवं जहेव भासा । कतिविहे णं भंते ! मणे पण्णत्ते ?, गोयमा ! च-

उव्विहे मणे पन्नत्ते, तंजहा-सच्चे जाव असच्चामोसे (सूत्रं ४९४) ॥

[प्र०] मन ए आत्मा छे, के तेथी अन्य मन छे ? [उ०] हे गौतम ! मन ए आत्मा नथी, पण मन अन्य छे—इत्यादि जेम भाषा संबन्धे कह्युं तेम मनसंबन्धे पण जाणवुं, यावत्—अजीवोने मन नथी. [प्र०] हे भगवन् ! [मननी] पूर्वे मन होय, मनन समये मन होय, के मननसमय वीत्या पछी मन होय ? [उ०] जेम भाषासंबन्धे कह्युं तेम जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! मननी पूर्वे मन भेदाय, मननसमये मन भेदाय, के मननसमय वीत्या पछी मन भेदाय ? [उ०] जेम भाषासंबन्धे कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं. हे भगवन् मन केटला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! मन चार प्रकारनुं कह्युं छे, ते आ प्रमाणे-१ सत्य, २ असत्य, [३ मिश्र] यावत्-४ असत्यामृषा-सत्य पण नहि अने असत्य पण नहि ॥ ४९४ ॥

आया भंते ! काये अन्ने काये?, गोयमा ! आयावि काये अन्नेवि काये, रूविं भंते ! काये अरूविं काये?, पुच्छा, गोयमा ! रूविंपि काये अरूविंपि काए, एवं एक्केक्के पुच्छा, गोयमा ! सचित्तेवि काये अचित्तेवि काए, जीवेवि काए अजीवेवि काए, जीवाणवि काए अजीवाणवि काए, पुव्विं भंते ! काये पुच्छा, गोयमा ! पुव्विंपि काए कायिज्जमाणेवि काए कायसमयवीतिक्कंतेवि काये, पुव्विं भंते ! काये भिज्जति पुच्छा, गोयमा ! पुव्विंपि काए भिज्जति जाव काए भिज्जति ॥ कइविहे णं भंते ! काये पन्नत्ते ?, गोयमा ! सत्तविहे काये पन्नत्ते, तंजहा—ओराले ओरालियमीसए वेउव्विए वेउव्वियमीसए आहारए आहारगमीसए कम्मए ॥ (सूत्रं ४९५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! काय-शरीर आत्मा छे के तेथी अन्य-आत्माथी भिन्न-काय छे ? [उ०] हे गौतम ! काय आत्मा पण

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

छे, अने आत्माथी भिन्न पण काय छे. [प्र०] हे भगवन् ! काय रूपी छे के अरूपी छे ? [उ०] हे गौतम ! काय रूपी पण छे अने काय अरूपी पण छे. ए प्रमाणे पूर्ववत् एक एक प्रश्न करवो. हे गौतम ! काय सचित्त पण छे अने अचित्त पण छे, काय जीवरूप पण छे अने अजीवरूप पण छे, तथा काय जीवोने होय छे, तेम अजीवोने पण होय छे. [प्र०] हे भगवन् ! पूर्वे काय होय ?— इत्यादि (पूर्ववत्) प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! काय-शरीर (जीवनो संबन्ध थया) पूर्वे पण होय, चीयमान-पुद्गलोना ग्रहण समये पण काय होय, अने कायसमय-पुद्गल ग्रहण समय वीत्या पछी पण काय होय. [प्र०] हे भगवन् ! काय (जीवे ग्रहण कर्या) पूर्वे भेदाय ?-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! पूर्वे पण काय भेदाय, यावत्—(पुद्गल ग्रहण समय वीत्या बाद) पण यावत् भेदाय. [प्र०] हे भगवन् ! काय केटला प्रकारे कहेल छे ? [उ०] हे गौतम ! काय सात प्रकारे कहेल छे, ते आ प्रमाणे—१ औदारिक, २ औदारिकमिश्र, ३ वैक्रिय, ४ वैक्रियमिश्र, ५ आहारक, ६ आहारकमिश्र, ७ कार्मण. ॥ ४९५ ॥

कतिविहे णं भंते ! मरणे पन्नत्ते ?, गोयमा ! पंचविहे मरणे पण्णत्ते, तंजहा-आवीचियमरणे ओहिमरणे आदितियमरणे बालमरणे पंडियमरणे । आवीचियमरणे णं भंते ! कतिविहे पण्णत्ते ?, गोयमा ! पंचविहे पण्णत्ते, तंजहा—दव्वावीचियमरणे खेत्तावीचियमरणे कालावीचियमरणे भवावीचियमरणे भावावीचियमरणे । दव्वावीचियमरणे णं भंते ! कतिविहे पण्णत्ते ?, गोयमा ! चउव्विहे पण्णत्ते, तंजहा—नेरइयदव्वावीचियमरणे तिरिक्खजोणियदव्वावीचियमरणे मणुस्सदव्वावीचियमरणे देवदव्वावीचियमरणे, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ नेरइयदव्वावीचियमरणे नेरइयदव्वावीचियमरणे ?, गोयमा ! जण्णं नेरइया नेरइए दव्वे वट्टमाणा जाइं दव्वाइं नेर-

For Private And Personal

इयाउयत्ताए गहियाइं बद्धाइं पुट्ठाइं कडाइं पट्ठवियाइं निविट्ठाइं अभिनिविट्ठाइं अभिसमन्नागयाइं भवंति ताइं दव्वाइं आवीची अणुसमयं निरंतरं मरंतित्तिकट्टु, से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ नेरइयदव्वावीचियमरणे, एवं जाव देवदव्वावीचियमरणे, खेत्तावीचियमरणे णं भंते! कतिविहे पण्णत्ते?, गोयमा! चउव्विहे पण्णत्ते, तंजहा–नेरइयखेत्तावीचियमरणे जाव देव०, से केणट्ठेणं भंते! एवं० नेरइयखेत्तावीचियमरणे नेर० २?, जण्णं नेरइया नेरइयखेत्ते वट्टमाणा जाइं दव्वाइं नेरइयाउयत्ताए एवं जहेव दव्वावीचियमरणे तहेव खेत्तावीचियमरणेवि, एवं जाव भावावीचियमरणे।

[प्र०] हे भगवन्! मरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! मरण पांच प्रकारनुं कह्युं छे, ते आ प्रमाणे–१ आवीचिकमरण, २ अवधिमरण, ३ आत्यंतिकमरण, ४ बालमरण, ५ पंडितमरण. [प्र०] हे भगवन्! आवीचिकमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! आवीचिकमरण पांच प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे–१ द्रव्यावीचिकमरण, २ क्षेत्रावीचिकमरण, ३ कालावीचिकमरण, ४ भवावीचिकमरण, अने ५ भावावीचिकमरण. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यावीचिकमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! चार प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे—१ नैरयिकद्रव्यावीचिकमरण, २ तिर्यंचयोनिकद्रव्यावीचिकमरण, ३ मनुष्यद्रव्यावीचिकमरण अने ४ देवद्रव्यावीचिकमरण. [प्र०] हे भगवन्! एम शा हेतुथी नैरयिकद्रव्यावीचिकमरणने नैरयिकद्रव्यावीचिकमरण कहो छो? [उ०] हे गौतम! नारकजीवपणे वर्तता नारकोए जे द्रव्योने नैरयिकआयुषपणे (स्पर्शथकी) ग्रह्यां छे, (बंधनथी) बांधेलां छे, (प्रदेशथी) पुष्ट कर्यां छे, (विशिष्टरसथी) करेलां छे, (स्थितिबद्ध) प्रस्थापित कर्यां छे, (जीवप्रदेशोमां) निविष्ट–प्रवेशेलां छे,

अभिनिविशिष्ट-अत्यंत गाढ प्रवेशेलां छे, अने अभिसमन्वागत-उदयाभिमुख थयेलां छे, ते द्रव्योने आवीचिक-निरंतर प्रतिसमय मरे छे-छोडे छे, माटे ते हेतुथी हे गौतम! नैरयिक द्रव्यावीचिकमरण नैरयिकद्रव्यावीचिकमरण कहेवाय छे. ए प्रमाणे (तिर्यंचयोनिकद्रव्यावीचिकमरण, मनुष्यद्रव्यावीचिकमरण अने) यावत् देवद्रव्यावीचिकमरण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! क्षेत्रावीचिकमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! चार प्रकारे कहेल छे, ते आ प्रमाणे—नैरयिकक्षेत्रावीचिकमरण, २ तिर्यंचयोनिकक्षेत्रावीचिकमरण, यावत्-४ देवक्षेत्रावीचिकमरण. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे शा हेतुथी नारकक्षेत्रावीचिकमरण नारकक्षेत्रावीचिकमरण कहेवाय छे? [उ०] नारकक्षेत्रमां वर्तता नारक जीवोए जे द्रव्योने पोते नारकायुषपणे ग्रहण करेलां छे, अने ते (द्रव्योने प्रतिसमय निरंतर मूके छे) इत्यादि द्रव्यावीचिकमरण संबंधे कहेलुं छे ते अहिं कहेवुं, ते माटे नैरयिकक्षेत्रावीचिकमरण कहेवाय छे. अने ए प्रमाणे यावत् (कालावीचिकमरण, भवावीचिकमरण, तथा) भावावीचिकमरण पण जाणवुं.

ओहिमरणे णं भंते! कतिविहे पण्णत्ते?, गोयमा! पंचविहे पण्णत्ते, तंजहा—दव्वोहिमरणे खेत्तोहिमरणे जाव भावोहिमरणे। दव्वोहिमरणे णं भंते! कतिविहे पण्णत्ते?, गोयमा! चउव्विहे पण्णत्ते तंजहा—नेरइयदव्वोहिमरणे जाव देवदव्वोहिमरणे, से केणट्ठेणं भंते! एवं वु० नेरइयदव्वोहिमरणे २?, गोयमा! जण्णं नेरइया नेरइयदव्वे वट्टमाणा जाइं दव्वाइं संपयं मरंति जण्णं नेरइया ताइं दव्वाइं अणागए काले पुणोवि मरिस्संति से तेणट्ठेणं गोयमा! जाव दव्वोहिमरणे, एवं तिरिक्खजोणिय० मणुस्स० देवोहिमरणेवि, एवं एएणं गमेणं खेत्तोहिमरणेवि कालोहिमरणेवि भवोहिमरणेवि भावोहिमरणेवि। आइंतियमरणे णं भंते! पुच्छा, गोयमा! पंचविहे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पन्नत्ते, तं०—दव्वादितियमरणे खेत्तादितियमरणे जाव भावादितियमरणे, दव्वादितियमरणे णं भंते ! कतिविहे प० ?, गो० ! चउव्विहे प० तं०—नेरइयदव्वाइंतियमरणे जाव देवदव्वादितियमरणे,

[प्र०] हे भगवन् ! अवधिमरण केटला प्रकारे कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे—१ द्रव्यावधिमरण, २ क्षेत्रावधिमरण, (३ कालावधिमरण, ४ भवावधिमरण) यावत् अने ५ भावावधिमरण. [प्र०] हे भगवन् ! द्रव्यावधिमरण केटला प्रकारे कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! चार प्रकारे कह्युं छे. ते आ प्रमाणे—१ नैरयिकद्रव्यावधिमरण, २ यावत् (तिर्यञ्चयोनिकद्रव्यावधिमरण, ३ मनुष्यद्रव्यावधिमरण) अने देवद्रव्यावधिमरण. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकद्रव्यावधिमरण शा माटे कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! नारकपणे वर्तता नारक जीवो जे द्रव्योने सांप्रत काले मूके छे, अने वळी ते नारको थइने तेज द्रव्योने भविष्यकाळे फरीथी (ग्रहण करीने) पण छोडशे, ते माटे हे गौतम ! नैरयिकद्रव्यावधिमरण कहेवाय छे. ए प्रमाणे तिर्यंचयोनिकद्रव्यावधिमरण, मनुष्यद्रव्यावधिमरण अने देवद्रव्यावधिमरण पण जाणवुं. तथा ए पाठवडे क्षेत्रावधिमरण, कालावधिमरण, भवावधिमरण अने भावावधिमरण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आत्यंतिकमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे द्रव्यात्यंतिकमरण, २ क्षेत्रात्यंतिकमरण, यावत् ५ भावात्यंतिकमरण. [प्र०] हे भगवन् ! द्रव्यान्तिकमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम ! चार प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे १ नैरयिकद्रव्यात्यंतिकमरण, अने यावत् ४ देवद्रव्यात्यंतिकमरण.

से केणट्ठेणं एवं वु० नेरइयदव्वादितियमरणे नेर० २ ?, गो० ! जण्णं नेरइया नेरइयदव्वे वट्टमाणा जाइं दव्वाइं संपयं मरंति जे णं नेरइया ताइं दव्वाइं अणागए काले नो पुणोवि मरिस्संति से तेणट्ठेणं जावमरणे, एवं तिरि-

For Private And Personal

क्ख० मणुस्स० देवाइंतियमरणे, एवं खेत्ताइंतियमरणेवि एवं जाव भावाइंतियमरणेवि। बालमरणे णं भंते! कतिविहे प०?, गो०! दुवालसविहे पं० तंजहा—वलयमरणं जहा खंदए जाव गद्धपट्ठे॥ पंडियमरणे णं भंते! कइविहे पण्णत्ते?, गोयमा! दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—पाओवगमणे य भत्तपच्चक्खाणे य। पाओवगमणे णं भंते! कतिविहे प०?, गोयमा! दुविहे पं०, तं—णीहारिमे य अनीहारिमे य जाव नियमं अपडिकम्मे। भत्तपच्चक्खाणे णं भंते! कतिविहे प०?, एवं तं चेव नवरं नियमं सपडिकम्मे। सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ४९६)॥ १३-७॥

[प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी 'नैरयिकद्रव्यात्यंतिकमरण' २ कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! नारकपणे वर्तता जे नारक जीवो जे द्रव्योने सांप्रत काळे छोडे छे, ते नैरयिको ते द्रव्योने भविष्यकाळे फरीवार नहि छोडे, हे गौतम! ते हेतुथी 'नैरयिकद्रव्यात्यंतिकमरण' २ कहेवाय छे. ए प्रमाणे तिर्यंचयोनिकद्रव्यात्यंतिकमरण, मनुष्यद्रव्यात्यन्तिकमरण, अने देवद्रव्यात्यन्तिकमरण पण जाणवुं, तथा ए प्रमाणे क्षेत्रात्यन्तिकमरण, यावत्—(कालात्यंतिकमरण, भवात्यंतिकमरण अने) भावात्यंतिकमरण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! बालमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! बार प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे—१ वलयमरण, इत्यादि स्कन्दकना अधिकारमां कह्या प्रमाणे यावत्—१२ गृध्रस्पृष्टमरण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पंडितमरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! बे प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे—१ पादपोपगमन (पडेला पादप–वृक्षनी पेठे हाल्या चाल्या शिवाय एकज स्थितिमां उपगमन रहेवुं), २ भक्तप्रत्याख्यान (आहार पाणीनो त्याग करवो). [प्र०] हे भगवन्! पादपोपगमन मरण केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! बे प्रकारनुं कह्युं छे, ते आ प्रमाणे—१ निर्हारिम (वसतिना एक भागमां पादपोपगमन कराय के ज्यांथी मृत

कलेवरने बहार काढवुं पडे ते निर्हारिम पादपोपगमन) २ अनिर्हारिम (पर्वतनी गुफामां के तेवा बीजा स्थळे पादपोपगमन करे के ज्यांथी तेनुं मृत कलेवर बहार न काढवुं पडे ते) यावत् आ बंने प्रकारनुं पादपोपगमन मरण अवश्य अप्रतिकर्म (शरीरसंस्काररहित) होय छे. [प्र०] हे भगवन् ! भक्तप्रत्याख्यानरूप मरण केटला प्रकारे कह्युं छे ? [उ०] ए प्रमाणे पूर्वे कह्या प्रमाणे तेना (निर्हारिम अने अनिर्हारिम ए बे भेद जाणवा) पण विशेष ए छे के आ बन्ने प्रकारनुं भक्तप्रत्यानरूप मरण अवश्य सप्रतिकर्म—शरीरसंस्कारसहित होय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' एम कही विहरे छे. ॥ ४९६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ८.

कति णं भंते ! कम्मपगडीओ पण्णत्ताओ?, गोयमा ! अट्ठ कम्मपगडीओ पण्णत्ताओ, तं०-एवं बंधट्ठिइउद्देसो भाणियव्वो निरवसेसो जहा पन्नवणाए। सेवं भंते ! सेवं भंते ! (सूत्रं ४९७) ॥ १३-८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! कर्मनी केटली प्रकृतीओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! कर्मनी आठ प्रकृतिओ कही छे. अहिं प्रज्ञापनासूत्रनो बंधस्थिति नामे संपूर्ण उद्देशक कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' एम कही यावत् विहरे छे. ॥ ४९७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ९.

रायगिहे जाव एवं वयासीसे जहानामए केइ पुरिसे केयाघडियं गहाय गच्छेज्जा, एवामेव अणगारेवि भावियप्पा केयाघडियाकिच्चहत्थगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पाएज्जा ?, गोयमा ! हंता उप्पाएज्जा, अणगारे णं भंते ! भावियप्पा केवतियाइं पभू केयाघडियाहत्थकिच्चगयाइं रूवाइं विउव्वित्तए ?, गोयमा ! से जहानामए—जुवतिं जुवाणे हत्थेणं हत्थे एवं जहा तइयसए पंचमुद्देसए जाव नो चेव णं संपत्तीए विउव्विंसु वा विउव्विंति वा विउव्विस्संति वा, से जहानामए—केइ पुरिसे हिरन्नपेलं गहाय गच्छेज्जा, एवामेव अणगारेवि भावियप्पा हिरण्णपेलहत्थकिच्चगएणं अप्पाणेणं सेसं तं चेव, एवं सुवन्नपेलं, एवं रयणपेलं वइरपेलं वत्थपेलं आभरणपेलं, एवं वियलकिड्डं सुंबकिड्डं चम्मकिड्डं कंबलकिड्डं एवं अयभारं तंबभारं तउयभारं सीसगभारं सुवन्नभारं हिरन्नभारं वइरभारं, से जहानामए—वग्गुली सिया दोवि पाए उल्लंबिया २ उड्ढंपादा अहोसिरा चिट्ठेज्जा एवामेव अणगारेवि भावियप्पा वग्गुलीकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं, एवं जन्नोवइयवत्तव्वया भा० जाव विउव्विस्संति वा,

[प्र०] राजगृहमां (भगवान् गौतम) यावत् आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन् ! जेम कोइ एक पुरुष दोरडाथी बांधेली घटिकाने लइने गमन करे, ए प्रमाणे भावितात्मा साधु दोरडाथी बांधेली घटिकानुं कार्य हस्तगत करी (वैक्रियलब्धिथी एवुं रूप धारण करी) पोते ऊंचे आकाशमां उडे ? [उ०] हा गौतम ! उडे. [प्र०] हे भगवन् ! भावितात्मा अनगार दोरडाथी बांधेली घटिकाने

हाथमां धारण करवारूप केटलां रूपो विकुर्वी शकवाने समर्थ होय ? [उ०] हे गौतम ! 'जेम कोइ एक युवान पुरुष युवति स्त्रीने हाथवडे आलिंगे'-इत्यादि ए प्रकारे तृतीयशतकना पांचमा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्-संप्राप्ति (संपादन) करवावडे तेवां रूपो विकुर्व्यां नथी, विकुर्वता नथी अने विकुर्वशे पण नहि. [प्र०] हे भगवन् ! जेम कोइ एक पुरुष हिरण्यनी पेटीने लइने गमन करे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण हिरण्यनी पेटीना कृत्यने हस्तगत करी (एवुं रूप विकुर्वी) पोते गगनमां उडे ? [उ०] बाकी बधुं पूर्ववत् जाणवुं. ए प्रकारे सुवर्णनी पेटी, रत्ननी पेटी, वज्रनी पेटी, वस्त्रनी पेटी अने घरेणांनी पेटीने लइने (आकाशमां गमन करे ?) ए प्रमाणे विदलकट-वांसनी सादडी, शुंबकट-घासनी सादडी, चर्मकट, चामडाथी भरेल खाटली वगेरे, अने कांबळकट-पाथरवाना उनना कांबळा, तथा लोढाना भारने, तांबाना भारने, कलइना भारने, सीसाना भारने, हिरण्यना-रूपाना भारने, सुवर्णना भारने अने वज्रना भारने लइने पण गमन करे. [प्र०] हे भगवन् ! जेम कोइ एक वडवागुली होय अने ते पोताना बन्ने पग (वृक्षादिक साथे) उंचा लटकावी, उंचा पग अने माथुं नीचे राखीने रहे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण वागुलीना कृत्यने प्राप्त थयेलो (अर्थात् वागुलीनी पेठे) पोते आकाशमां उंचे उडे ? [उ०] हा, उडे. एज प्रमाणे यज्ञोपवीतनी (जनोइनी) वक्तव्यता पण कहेवी. (जेम कोइ ब्राह्मण गळामां जनोइ नाखी गमन करे तेम भावितात्मा अनगार तेवुं रूप विकुर्वे-इत्यादि), परन्तु (संप्राप्तिवडे तेवां रूपो) विकुर्वशे नहि.

से जहानामए-जलोया सिया उदगंसि कायं उव्विहिया २ गच्छेज्जा एवामेव सेसं जहा वग्गुलीए, से जहाणामए बीयंबीयगसउणे सिया दोवि पाए समतुरंगेमाणे स० २ गच्छेज्जा एवामेव अणगारे सेसं तं चेव, से जहा-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

णामए पक्खिविरालिए सिया रुक्खाओ रुक्खं डेवेमाणे गच्छेज्जा एवामेव अणगारे सेसं तं चेव, से जहानामए जीवंजीवगसउणे सिया दोवि पाए समतुरंगेमाणे स० २ गच्छेज्जा एवामेव अणगारे सेसं तं चेव, से जहाणामए हंसे सिया तीराओ तीरं अभिरममाणे २ गच्छेज्जा एवामेव अणगारे हंसकिच्चगएणं अप्पाणेणं तं चेव, से जहानामए समुद्दवायसए सिया वीईओ वीइं डेवेमाणे गच्छेज्जा एवामेव तहेव, से जहानामए-केइ पुरिसे चक्कं गहाय गच्छेज्जा एवामेव अणगारेवि भावियप्पा चक्कहत्थकिच्चगएणं अप्पाणेणं सेसं जहा केयाघडियाए, एवं छत्तं एवं चामरं,

[प्र०] हे भगवन् ! जेम कोइएक जळो होय अने ते पोताना शरीरने पाणीमां प्रेरी प्रेरीने गमन करे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार तेवुं रूप विकुर्वी आकाशमां गमन करे ? [उ०] बाकी बधुं वागुलीनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जेम कोइएक बीजंबीजक पक्षी होय अने ते पोताना बन्ने पगने घोडानी पेठे साथे उपाडतुं गमन करे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार (तेवा आकारे आकाशमां उडे ? [उ०] हा, उडे. बाकी बधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक विलाडक नामे पक्षी होय, अने ते एक वृक्षथी बीजा वृक्षे जतुं, बीजा वृक्षथी त्रीजा वृक्षे जतुं गति करे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार (तेवा आकारे गमन करे ? [उ०] हा गमन करे. बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइएक जीवंजीवक नामे पक्षी होय, अने ते पण पोताना बन्ने पगने घोडानी पेठे साथे उपाडतुं गति करे, एज प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण पोते तेवा आकारे आकाशमां उडे ? [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइएक हंस होय अने ते आ कांठेथी बीजे कांठे रमतो रमतो गति करे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण हंस कृत्यने प्राप्त करी पोते गगनमां (हंसने आकारे उडे ?) [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक समुद्रवायस

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

(समुद्रनो कागडो) होय, अने ते एक तरंगथी बीजा तरंगे जतो गति करे, ए प्रमाणे (भावितात्मा साधु पोते एवा आकारे गगनमां गति करे ? [उ०] ते प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक पुरुष चक्रने लइने गति करे, एज प्रमाणे भावितात्मा अनगार पोते चक्रकृत्यने हस्तगत करीने (एवा आकारे आकाशमां उडे ?) [उ०] बाकी बधुं पूर्वे कहेली दोरडाथी बांधेल घटिकानी पेठे (सू० १) जाणवुं. एज प्रमाणे छत्र तथा चामरने लइने गमन करे.

से जहानामए-केइ पुरिसे रयणं गहाय गच्छेज्जा एवं चेव, एवं वइरं वेरुलियं जाव रिट्ठं, एवं उप्पलहत्थगं एवं पउमहत्थगं एवं कुमुदहत्थगं एवं जाव से जहानामए-केइ पुरिसे सहस्सपत्तगं गहाय गच्छेज्जा एवं चेव, से जहानामए-केइ पुरिसे भिसं अवदालिय २ गच्छेज्जा एवामेव अणगारेवि भिसकिच्चगएणं अप्पाणेणं तं चेव, से जहानामए—मुणालिया सिया उदगंसि कायं उम्मज्जिय २ चिट्ठिज्जा एवामेव सेसं जहा वग्गुलीए, से जहानामए वणसंडे सिया किण्हे किण्होभासे जाव निकुरुंबभूए पासादीए ४ एवामेव अणगारेवि भावियप्पा वणसंडकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा सेसं तं चेव, से जहानामए— पुक्खरिणी सिया चउक्कोणा समतीरा अणुपुव्वसुजायजावसद्दुन्नइयमहुरसरणादिया पासादीया ४ एवामेव अणगारेवि भावियप्पा पोक्खरिणीकिच्चगएणं अप्पाणेणं उड्ढं वेहासं उप्पएज्जा?, हंता उप्पएज्जा, अणगारे णं भंते ! भावियप्पा केवतियाइं पभू पोक्खरिणीकिच्चगयाइं रूवाइं विउव्वित्तए?, सेसं तं चेव जाव विउव्विस्संति वा। से भंते ! किं मायी विउव्वति अमायी विउव्वति?, गोयमा ! मायी विउव्वइ नो अमायी विउव्वइ, मायी णं तस्स ठाणस्स अणालोइय० एवं जहा तइयसए

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

चउत्थुद्देसए जाव अत्थि तस्स आराहणा। सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरइत्ति (सूत्रं ४९८) ॥ १३-९ ॥

[प्र०] जेम कोइ एक पुरुष रत्नने लइने गमन करे, ए प्रमाणे वज्र, वैडुर्य, यावत्-रिष्ट (श्यामरत्न) ए प्रमाणे उत्पलने हस्तगत करी, पद्मने हस्तगत करी. ए प्रमाणे यावत् कोइ एक पुरुष सहस्रपत्रने लइने गति करे, तेम भावितात्मा अनगार पोते एवा आकारे आकाशमां गति करे? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! जेम कोइ एक पुरुष बिसनी-कमळनी डांडलीने तोडी तोडीने गति करे, ते प्रमाणे अनगार पण पोते बिसकृत्यने प्राप्त करी (एवा आकारे) पोते गगनमां गमन करे? [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक मृणालिका-कमलनो छोड पाणीमां कायने-पोताना शरीरने डुबाडी डुबाडी (मुख बहार राखी) रहे, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार पोते एवा आकारे गगनमां उडे? बाकी बधुं वागुलीनी पेठे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक वनखंड होय, अने ते काळो, काळा प्रकाशवाळो, यावत्-मेघना समूहरूप, प्रसन्नता देनार अने (दर्शनीय) होय, एज प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण पोते वनखंडना कृत्यने प्राप्त करी अर्थात् एवा आकारे पोते गगनमां उडे? [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] जेम कोइ एक पुष्करिणी-वाव होय, अने ते चोखंडी, समान कांठावाळी, जेने अनुक्रमे शुशोभित वप्र-वंढी छे एवी, पोपट वगेरे पक्षीओना मोटा शब्दवाळी, तेओना मधुर स्वरवाळी अने प्रसन्नता आपनार होय, ए प्रमाणे भावितात्मा अनगार पण पुष्करिणीना कृत्यने प्राप्त करी-एवा आकारने विकुर्वी पोते आकाशमां उडे? [उ०] हा उडे. [प्र०] हे भगवन्! भावितात्मा अनगार पुष्करिणीना कृत्यने प्राप्त-एवा आकारवाळां केटलां रूपो विकुर्ववाने समर्थ थाय? [उ०] बाकी पूर्व प्रमाणे जाणवुं, पण ते संप्राप्तिथी यावत् विकुर्वशे नहि. [प्र०] हे भगवन्! (पूर्वोक्त रूपो) मायावाळो विकुर्वे के मायारहित (अनगार विकुर्वे? [उ०] हे गौतम!

For Private And Personal

मायावाळो विकुर्वे, पण मायारहित साधु न विकुर्वे. मायावाळो साधु विकुर्वणारूप प्रमाद स्थानकनी आलोचना अने प्रतिक्रमण कर्या शिवाय काळ करे–इत्यादि तृतीय शतकना चोथा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे जाणवुं, यावत् 'तेने आराधना थाय छे' त्यां सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही (भगवान् गौतम) यावत् विहरे छे. ॥ ४९८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक १०.

कति णं भंते! छाउमत्थियसमुग्घाया पन्नत्ता?, गोयमा! छ छाउमत्थिया समुग्घाया पन्नत्ता, तंजहा—वेयणासमुग्घाए एवं छाउमत्थियसमुग्घाया नेयव्वा जहा पन्नवणाए जाव आहारगसमुग्घायेत्ति। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ४९९) ॥ १३–१० ॥ तेरसमं सयं समत्तं ॥

[प्र०] हे भगवन्! छाद्मस्थिक समुद्घातो केटला कह्या छे? [उ०] हे गौतम! छाद्मस्थिक छ समुद्घातो कह्या छे, ते आ प्रमाणे–१ वेदनासमुद्घात–इत्यादि ए प्रमाणे छाद्मस्थिक समुद्घातो प्रज्ञापनासूत्रना समुद्घात पदमां कह्या प्रमाणे–आहारसमुद्घात सुधी जाणवा. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'–एम कही (भगवान् गौतम) यावत् विहरे छे. ॥ ४९९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १३ मा शतकमां दशमा उद्देसानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे त्रयोदशं शतं समाप्तं ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १४. (उद्देशक १.)

चरमु १ म्माद २ सरीरे ३ पोग्गल ४ अगणी ५ तहा किमाहारे ६। संसिट्ठ ७ मंतरे खलु ८ अणगारे ९ केवली चेव १० ॥ ७९ ॥

(उद्देशक संग्रह) १ चरमशब्दसहित होवाथी चरमनामे प्रथम उद्देशक, २ उन्मादना अर्थनो प्रतिपादक होवाथी उन्माद नामे बीजो उद्देशक, ३ शरीरशब्दसहित होवाथी शरीरनामे त्रीजो उद्देशक, ४ पुद्गल-पुद्गलार्थ प्रतिपादित करवाथी पुद्गलनामे चोथो उद्देशक, ५ अग्निशब्दसहित होवाथी अग्निनामे पंचम उद्देशक, ६ किमाहार (कई दिशाना आहारवाळो होय छे? (ए प्रश्नयुक्त होवाथी किमाहारनामे षष्ठ उद्देशक, ७ 'चिरसंसिट्ठोसि गोयमा!' आ पदमां आवेला संश्लिष्टशब्दसहित होवाथी सातमो संश्लिष्ट उद्देशक, ८ नरकपृथिवीना अन्तरने प्रतिपादन करवाथी आठमो अन्तर उद्देशक, ९ प्रारंभमां 'अनगार'-पद होवाथी नवमो अनगार उद्देशक, अने १० आरंभमां 'केवली' ए पद होवाथी दशमो केवली उद्देशक. (ए प्रमाणे चौदमा शतकमां दश उद्देशको कहेवामां आवशे.)

रायगिहे जाव एवं वयासी-अणगारे णं भंते! भावियप्पा चरमं देवावासं वीतिक्कंते परमं देवावासमसंपत्ते एत्थ णं अंतरा कालं करेज्जा तस्स णं भंते! कहिं गती कहिं उववाए पन्नत्ते?, गोयमा! जे से तत्थ परियस्सओ तल्लेसा देवावासा तहिं तस्स उववाए पन्नत्ते, से य तत्थ गए विराहेज्जा कम्मलेस्सामेव पडिवडइ, से य तत्थ गए नो विराहेज्जा एयामेव लेस्सं उवसंपज्जित्ताणं विहरति ॥ अणगारे णं भंते! भावियप्पा चरमं असुरकुमारा-

For Private And Personal

वासे वीतिकंते परमअसुरकुमारावासं एवं चेव एवं जाव थणियकुमारावासं जोइसियावासं एवं वेमाणियावासं जाव विहरइ ॥ (सूत्रं ५००) ॥

राजगृह नगरमां (भगवान् गौतम) यावत्–आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! भावितात्मा अनगार (साधु) जेणे चरम–छेल्ला देवावासनुं उल्लंघन कर्युं छे, अने हजी परम–आगळना देवावासने प्राप्त थयो नथी, आ अवसरे ते काळ करे–मरण पामे तो हे भगवन्! तेनी क्यां गति थाय अने तेनो क्यां उत्पाद थाय? (उत्तरोत्तर प्रशस्त अध्यवसायस्थानने विषे वर्त्तमान अनगार चरम–सौधर्मादिदेवलोकना आ छेडे वर्त्तमान देवावासनी स्थित्यादिना बन्धने योग्य अध्यवसायस्थानने ओळंगी गयो छे, अने परम–उपर रहेला सनत्कुमारादि देवलोकना स्थित्यादिना बन्धने योग्य अध्यवसायने प्राप्त थयो नथी, आ अवसरे काळ करे तो ते क्यां उपजे? [उ०] हे गौतम! चरम देवावास अने परम देवावासनी पासे ते लेश्यावाळां देवावासो छे त्यां तेनी गति अने त्यां तेनो उत्पाद कहेलो छे. सौधर्मादिदेवलोक अने सनत्कुमारादि देवलोकनी पासे ईशानादि देवलोकमां जे लेश्याए साधु मरण पामे ते लेश्यावाळा देवावासोने विषे तेनी गति अने तेनो उत्पाद थाय छे.) ते साधु त्यां जइने पोतानी पूर्व लेश्याने विराधे-छोडे तो ते कर्मलेश्या–भावलेश्याथी पडे छे, अने जो ते त्यां जइने न विराधे तो तेज लेश्यानो आश्रय करी विहरे छे. [प्र०] हे भगवन्! भावितात्मा अनगार–आ तरफ छेल्ला असुरकुमारावासने ओळंगी गयो छे अने परम असुरकुमारावासने प्राप्त थयो नथी, ते जो आ अवसरे मरण पामे तो ते क्यां उपजे? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. ए रीते यावत्–स्तनितकुमारावास, ज्योतिषिकावास अने वैमानिकावासपर्यन्त यावत् 'विहरे छे' त्यांसुधी जाणवुं. ॥ ५०० ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नेरइयाणं भंते ! कहं सीहा गती कहं सीहे गतिविसए पण्णत्ते ?, गोयमा ! से जहानामए-केइ पुरिसे तरुणे बलवं जुगवं जाव निउणसिप्पोवगए आउट्टियं बाहं पसारेज्जा पसारियं वा बाहं आउंटेज्जा विक्खिण्णं वा मुट्ठिं साहरेज्जा साहरियं वा मुट्ठिं विक्खिरेज्जा उन्निमिसियं वा अच्छिं निमिसेज्जा निमिसियं वा अच्छिं उम्मिसेज्जा, भवे एयारूवे ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, नेरइया णं एगसमएण वा दुसमएण वा तिसमएण वा विग्गहेणं उववज्जंति. नेरइयाणं गोयमा ! तहा सीहा गती तहा सीहे गतिविसए पण्णत्ते एवं जाव वेमाणियाणं, नवरं एगिंदियाणं चउसमइए विग्गहे भाणियव्वे । सेसं तं चेव ॥ (सूत्रं ५०१) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! नैरयिकोनी केवा प्रकारनी शीघ्र गति कही छे, अने तेओनो केवा प्रकारनी शीघ्र गतिनो विषय (समय) कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोइ एक पुरुष तरुण, बलिष्ठ, युगवाळो (विशिष्ट बलवाळा सुषमादिकाळमां उत्पन्न थयेलो) अने यावत् निपुण शिल्पशास्त्रनो ज्ञाता होय; ते पोताना संकुचित हाथने (त्वराथी) पसारे अने पसारेला हाथने संकुचित करे. पसारेली मुठिने संकुचित करे, अने संकोचेली मुठीने पसारे-उघाडे, उघाडेली आंखने मींची दे अने मींचेली आंखने उघाडे, हे गौतम ! (नारकोनी) आवा प्रकारनी-शीघ्रगति अथवा शीघ्र गतिनो विषय होय ! आ अर्थ यथार्थ नथी. नारको एक समयनी (ऋजुगतिवडे) अने बे समय के त्रण समयनी विग्रहगतिवडे उत्पन्न थाय छे. हे गौतम ! तेवा प्रकारे (एक समय, बे समय के त्रण समयनी) नैरयिकोनी शीघ्रगति अथवा शीघ्रगतिनो विषय कह्यो छे. ए प्रमाणे यावद्-वैमानिको सुधी जाणवुं. परन्तु विशेष ए छे के, एकेन्द्रियोने (उत्कृष्ट) चार समयनी विग्रहगति कहेवी. बाकी (पृथिवीकायिकादि दंडकने विषे) बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ॥ ५०१ ॥

For Private And Personal

नेरइया णं भंते ! किं अणंतरोववन्नगा परंपरोववन्नगा अणंतरपरंपरअणुववन्नगा ?, गोयमा ! नेर० अणंतरोववन्नगावि परंपरोववन्नगावि अणंतरपरंपरअणुववन्नगावि, से केण०एवं वु० जाव अणंतरपरंपरअणुववन्नगावि?, गोयमा! जे णं नेरइया पढमसमयोववन्नगा ते णं नेरइया अणंतरोववन्नगा, जे णं नेरइया अपढमसमयोववन्नगा ते णं नेरइया परंपरोववन्नगा, जे णं नेर० विग्गहगइसमावन्नगा ते णं नेरइया अणंतरपरंपरअणुववन्नगा, से तेणट्ठेणं जाव अणुववन्नगावि, एवं निरंतरं जाव वेमा० । अणंतरोववन्नगा णं भंते ! नेरइया किं नेरइयाउयं पकरेंति? तिरिक्ख० मणुस्स० देवाउयं पकरेंति ?, गोयमा! नो नेरइयाउयं पकरेंति जाव नो देवाउयं पकरेंति ।

[प्र०] हे भगवन्! शुं नैरयिको अनन्तरोपपन्न (जेओनी उत्पत्तिमां समयादिकनुं अन्तर नथी, अर्थात् नारकभवना प्रथम समये उत्पन्न थयेला एवा) छे, परंपरोपपन्न (जेओनी उत्पत्तिने बे-त्रण-इत्यादि समयनी परंपरा थयेली छे तेवा) छे, अनंतरपरंपरानुपपन्न जेओनी अनन्तर अने परम्पर—ए बन्ने प्रकारनी उत्पत्ति थयेली नथी एवा) छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिको अनन्तरोपपन्न छे, परंपरोपपन्न छे अने अने अनन्तरपरंपरानुपपन्न पण छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, नैरयिको यावत्-अनन्तरपरंपरानुपपन्न छे? [उ०] हे गौतम! जे नैरयिको प्रथम समये उत्पन्न थया छे तेओ 'अनन्तरोपपन्न कहेवाय छे, जे नैरयिकोनी उत्पत्तिमां प्रथम समय शिवाय द्वितीयादि समयो व्यतीत थया छे तेओ 'परंपरोपपन्न' कहेवाय छे अने जे नैरयिको विग्रहगतिने प्राप्त थया छे ते 'अनन्तरपरंपरानुपपन्न' कहेवाय छे, माटे ते हेतुथी हे गौतम! नैरयिको पूर्वे प्रमाणे यावत्-अनन्तरपरम्परानुपपन्न छे' त्यांसुधी कहेवुं. ए प्रमाणे निरन्तर यावत्-वैमानिको सुधी कहेवुं. [प्र०] हे भगवन्! अनन्तरोपपन्न (प्रथम समये उत्पन्न थयेला)

नैरयिको शुं नैरयिकनुं आयुष बांधे, तिर्यंचनुं आयुष बांधे, मनुष्यनुं आयुष बांधे, के देवनुं आयुष बांधे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकनुं आयुष न बांधे, यावद्–देवनुं आयुष पण न बांधे.

परंपरोववन्नगा णं भंते ! नेरइया किं नेरइयाउयं पकरेंति जाव देवाउयं पकरेंति ?, गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेंति तिरिक्खजोणियाउयंपि पकरेंति मणुस्साउयंपि पकरेंति नो देवाउयं पकरेंति । अणंतरपरंपरअणुववन्नगा णं भंते ! नेर० किं नेरइयाउयं प० पुच्छा, गोयमा ! नो नेरइयाउयं पकरेंति जाव नो देवाउयं पकरेंति, एवं जाव वेमाणिया, नवरं पंचिंदियतिरिक्खजोणिया मणुस्सा य परंपरोववन्नगा चत्तारिवि आउयाइं प०, सेसं तं चेव २॥ नेरइया णं भंते ! किं अणंतरनिग्गया परंपरनिग्गया अनंतरपरंपरअनिग्गया ?, गोयमा ! नेरइया णं अणंतरनिग्गयावि जाव अणंतरपरंपरअनिग्गयावि, से केणट्ठेणं जाव अणिग्गयावि ?, गोयमा ! जे णं नेरइया पढमसमयनिग्गया ते णं नेरइया अणंतरनिग्गया, जे णं नेरइया अपढमसमयनिग्गया ते णं नेरइया परंपरनिग्गया, जे णं नेरइया विग्गहगतिसमावन्नगा ते णं नेरइया अणंतरपरंपरअणिग्गया, से तेणट्ठेणं गोयमा ! जाव अणिग्गयावि, एवं जाव वेमाणिया ३ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! परंपरोपपन्न नैरयिको शुं नैरकयिकनुं आयुष बांधे, यावद्–देवनुं आयुष बांधे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ नैरयिकनुं आयुष बांधता नथी, तिर्यंचनुं आयुष बांधे छे, मनुष्यनुं आयुष पण बांधे छे, देवनुं आयुष बांधता नथी. [प्र०] हे भगवन् ! अनन्तरपरंपरानुपपन्न (विग्रहगतिने प्राप्त थयेला) नैरयिको शुं नैरयिकनुं आयुष बांधे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ

नैरयिकनुं आयुष न बांधे, यावत्-देवायुष पण न बांधे. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. परन्तु एटलो विशेष छे के परंपरोपपन्न पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिको अने मनुष्यो चारे प्रकारना आयुष बांधे छे. बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं नैरयिको अन्तरनिर्गत (नरकादिथी नीकळी भवान्तर प्राप्त थयेला जेओने प्रथम समय वर्ते छे, समयादिना अन्तरनो अभाव छे) परंपरनिर्गत (नरकादिथी नीकळी भवान्तरने प्राप्त थयेला जेओने बे-त्रण-इत्यादि समयोनुं अन्तर छे) अने अनन्तर-परम्परानिर्गत (जेओ नरकथी नीकळी विग्रहगतिमां वर्तता होय छे, अने ज्यांसुधी उत्पत्ति क्षेत्रने प्राप्त न थाय त्यांसुधी ते अनन्तरभावे अने परंपरभावे अनिर्गत एवा) छे? [उ०] हे गौतम! नारको अन्तरनिर्गत पण होय छे, यावत्-अनन्तरपरम्परानिर्गत पण होय छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के यावत्—'नारको अनन्तरपरम्परानिर्गत छे'? [उ०] हे गौतम! जे नैरयिको नरकथी प्रथम समये नीकळेला छे तेओ अनन्तरनिर्गत, जेओ प्रथमसमय व्यतिरिक्त द्वितीयादि समयथी नीकळेला छे तेओ परंपरनिर्गत, अने जेओ विग्रहगतिने प्राप्त थयेला छे तेओ अनन्तरपरंपरानिर्गत छे. माटे ते हेतुथी हे गौतम! एम कहेवाय छे के नैरयिको यावत्-अनन्तरपरम्परानिर्गत छे. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी (ए त्रण त्रण आलापको) कहेवा.

अणंतरनिग्गया णं भंते! नेरइया किं नेरइयाउयं पकरेंति जाव देवाउयं पकरेंति?, गोयमा! नो नेरइयाउयं पकरेंति जाव नो देवाउयं पकरेंति। परंपरनिग्गया णं भंते! नेरइया किं नेरइयाउयं० पुच्छा, गोयमा! नेरइयाउयंपि पकरेंति जाव देवाउयंपि पकरेंति। अणंतरपरंपरअणिग्गया णं भंते! नेरइया पुच्छा, गोयमा! नो नेरइयाउयं पकरेंति जाव नो देवाउयं पकरेंति, एवं निरवसेसं जाव वेमाणिया ४॥ नेरइया णं भंते! किं अणंतरं

खेदोववन्नगा परंपरं खेदोववन्नगा अणंतरपरंपरखेदाणुववन्नगा?, गोयमा! नेरइया० एवं एएणं अभिलावेणं ते चेव चत्तारि दंडगा भाणियव्वा। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५०२)॥ चोद्दसमसयस्स पढमो १४-१॥

[प्र०] हे भगवन्! अनन्तरनिर्गत नारको शुं नरकायुष बांधे, के यावद्-देवायुष बांधे, [उ०] हे गौतम! तेओ नरकायुष न बांधे, यावत्-देवायुष न बांधे. [प्र०] हे भगवन्! परंपरनिर्गत नारको शुं नरकायुष बांधे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! तेओ नरकायुष पण बांधे, यावत्-देवायुष पण बांधे. [प्र०] हे भगवन्! अनन्तरपरंपरानिर्गत नारको शुं नारकायुष बांधे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम! तेओ नरकायुष न बांधे, यावद् देवायुष पण न बांधे. (कारणके अनन्तरपरंपरानिर्गत नारको विग्रहगतिने विषे होय छे अने त्यां आयुषनो बन्ध थतो नथी.) ए प्रमाणे समग्र यावद्-वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिको शुं अनन्तरखेदोपपन्न (समयादिना अन्तररहित प्रथम समये जेओनो दुःखयुक्त उत्पाद छे एवा छे, परंपरखेदोपपन्न (जेओना खेदयुक्त उत्पादमां बे-त्रण इत्यादि समयो थयेला छे एवा) छे के अनन्तरपरंपरखेदानुपपन्न (जेओनी उत्पत्ति अनन्तर-तुरतज अने परम्पर खेदवडे नथी तेवा) छे? [उ०] हे गौतम! ए नैरयिको अनन्तरखेदोपपन्न-इत्यादि त्रणे प्रकारना छे. ए प्रमाणे ए अभिलापथी पूर्व प्रमाणे चार दंडको कहेवा हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. एम कही भगवान् गौतम यावत्-विहरे छे.॥५०२॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उद्देशक २.

कतिविहे णं भंते! उम्मादे पण्णत्ते?, गोयमा! दुविहे उम्मादे पण्णत्ते, तंजहा-जक्खावेसे य मोहणिज्जस्स य कम्मस्स उदएणं, तत्थ णं जे से जक्खाएसे से णं सुहवेयणतराए चेव सुहविमोयणतराए चेव, तत्थ णं जे से मोहणिज्जस्स कम्मस्स उदएणं से णं दुहवेयणतराए चेव दुहविमोयणतराए चेव ॥ नेरइयाणं भंते! कतिविहे उम्मादे पण्णत्ते?, गोयमा! दुविहे उम्मादे पण्णत्ते, तंजहा-जक्खावेसे य मोहणिज्जस्स य कम्मस्स उदएणं, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ० नेरइयाणं दुविहे उम्मादे पण्णत्ते, तंजहा-जक्खावेसे य मोहणिज्जस्स जाव उदएणं?, गोयमा! देवे वा से असुभे पोग्गले पक्खिवेज्जा, से णं तेसिं असुभाणं पोग्गलाणं पक्खेवणयाए जक्खाएसं उम्मादं पाउणेज्जा, मोहणिज्जस्स वा कम्मस्स उदएणं मोहणिज्जं उम्मायं पाउणेज्जा, से तेणट्ठेणं जाव उम्माए। असुरकुमाराणं भंते! कतिविहे उम्मादे पण्णत्ते?, एवं जहेव नेरइयाणं नवरं देवे वा से महिड्ढीयतराए असुभे पोग्गले पक्खिवेज्जा, से णं तेसिं असुभाणं पोग्गलाणं पक्खेवणयाए जक्खाएसं उम्मादं पाउणेज्जा, मोहणिज्जस्स वा सेसं तं चेव, से तेणट्ठेणं जाव उदएणं एवं जाव थणियकुमाराणं, पुढविकाइयाणं जाव मणुस्साणं, एएसिं जहा नेरइयाणं, वाणमंतरजोइसवेमाणियाणं जहा असुरकुमाराणं (सूत्रं ५०३) ॥

[प्र०] हे भगवन्! केटला प्रकारनो उन्माद कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! बे प्रकारनो उन्माद कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—१

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

यक्षना आवेशरूप अने मोहनीयकर्मना उदयथी थयेलो. तेमां जे यक्षावेशरूप उन्माद छे ते सुखपूर्वक वेदी शकाय अने सुखपूर्वक मूकी शकाय तेवो छे, अने तेमां जे मोहनीयकर्मना उदयथी थयेलो उन्माद छे ते दुःखपूर्वक वेदवा लायक अने दुःखपूर्वक मूकी शकाय तेवो छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिकोने केटला प्रकारनो उन्माद कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! तेओने बे प्रकारनो उन्माद होय छे, ते आ प्रमाणे-१ यक्षावेशरूप उन्माद अने २ मोहनीयकर्मना उदयथी थयेलो उन्माद. [प्र०] हे भगवन्! आप एम शा हेतुथी कहो छो के, नैरयिकोने एक यक्षावेशरूप अने बीजो मोहनीयकर्मजन्य एम बे प्रकारनो उन्माद होय छे? [उ०] हे गौतम! देव ते नैरयिकना उपर अशुभ पुद्गलोनो प्रक्षेप करे अने ते अशुभ पुद्गलोना प्रक्षेपथी ते नारक यक्षावेशरूप उन्मादने प्राप्त थाय; अने मोहनीय कर्मना उदयथी मोहनीयजन्य उन्मादने पामे; माटे हे गौतम! ते हेतुथी यावत्—'मोहनीयजन्य उन्माद कह्यो छे.' [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमारोने केटला प्रकारनो उन्माद कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिकनी पेठे यावत् बे प्रकारनो उन्माद कह्यो छे. परन्तु विशेष ए छे के तेनाथी महर्द्धिक-महासामर्थ्यवाळो देव ते (असुरकुमारो उपर) अशुभ पुद्गलोनो प्रक्षेप करे, अने ते अशुभ पुद्गलोना प्रक्षेप करवाथी ते यक्षावेशरूप उन्मादने प्राप्त थाय. अथवा मोहनीयकर्मना उदयथी मोहनीयजन्य उन्मादने प्राप्त थाय. बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे 'ते हेतुथी यावत्-मोहनीयजन्य उन्माद कह्यो छे' त्यांसुधी जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमार सुधी जाणवुं. पृथिवीकायिकथी आरंभी यावत् मनुष्योने नैरयिकनी पेठे जाणवुं. जेम असुरकुमारोने कह्युं तेम वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक संबन्धे पण कहेवुं. ॥ ५०३ ॥

अत्थि णं भंते! पज्जन्ने कालवासी वुट्ठिकायं पकरेंति ?, हंता अत्थि ॥ जाहे णं भंते! सक्के देविंदे देवराया

For Private And Personal

वुट्ठिकायं काउकामे भवति से कहमियाणिं पकरेति ?, गोयमा ! ताहे चेव णं से सक्के देविंदे देवराया अब्भितरपरिसए देवे सद्दावेति, तए णं ते अब्भितरपरिसगा देवा सद्दाविया समाणा मज्झिमपरिसए देवे सद्दावेंति, तए णं ते मज्झिमपरिसगा देवा सद्दाविया समाणा बाहिरपरिसए देवे सद्दावेंति, तए णं ते बाहिरपरिसगा देवा सद्दाविया समाणा बाहिरं बाहिरगे देवे सद्दावेंति, तए णं ते बाहिरगा देवा सद्दाविया समाणा आभिओगिए देवे सद्दावेंति, तए णं ते जाव सद्दाविया समाणा वुट्ठिकाए देवे सद्दावेंति, तए णं ते वुट्ठिकाइया देवा सद्दाविया समाणा वुट्ठिकायं पकरेंति, एवं खलु गोयमा ! सक्के देविंदे देवराया वुट्ठिकायं पकरेंति ॥ अत्थि णं भंते ! असुरकुमारावि देवा वुट्ठिकायं पकरेंति?, हंता अत्थि, किं पत्तियन्नं भंते ! असुरकुमारा देवा वुट्ठिकायं पकरेंति?, गोयमा ! जे इमे अरहंता भगवंता एएसि णं जम्मणमहिमासु वा निक्खमणमहिमासु वा णाणुप्पायमहिमासु वा परिनिव्वाणमहिमासु वा एवं खलु गोयमा ! असुरकुमारावि देवा वुट्ठिकायं पकरेंति, एवं नागकुमारावि एवं जाव थणियकुमारा वाणमंतरजोइसियवे० एवं चेव ॥ (सू० ५०४) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शुं एम छे के काले वरसनार पर्जन्य (मेघ) वृष्टिकाय (जलसमूह) ने वरसावे? (अथवा जिन जन्ममहोत्सवादिकाले वृष्टि करनार पर्जन्य-इन्द्र वृष्टि करे ? [उ०] हा, गौतम वृष्टि करे. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे देवेन्द्र अने देवनो राजा शक्र वृष्टि करवानी इच्छावाळो होय त्यारे ते वृष्टि केवी रीते करे ? [उ०] हे गौतम ! (ज्यारे ते वृष्टि करवानी इच्छावाळो होय) त्यारे देवेन्द्र अने देवनो राजा शक्र अभ्यन्तर परिषदना देवोने बोलावे छे, अने बोलावेला ते अभ्यन्तर परिषदना देवो मध्यम

परिषदना देवोने बोलावे छे, मध्यम परिषद्ना बोलावेला ते देवो बहारनी परिषद्ना देवोने बोलावे छे, त्यारपछी बहारनी परिषदना बोलावेला ते देवो बहारबहारना देवोने बोलावे छे, अने बोलावेला ते बहार बहारना देवो आभियोगिक देवोने बोलावे छे, अने बोलावेला ते आभियोगिक देवो वृष्टिकायिक (वृष्टि करनारा) देवोने बोलावे छे, पछी ते बोलावेला वृष्टिकायिक देवो वृष्टि करे छे. ए प्रमाणे हे गौतम! देवेन्द्र देवनो राजा शक्र वृष्टिकाय करे छे. [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमार देवो पण शुं वृष्टि करे छे? [उ०] हे गौतम! हा, करे छे. [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमार देवो शा हेतुथी वृष्टि करे छे? [उ०] हे गौतम! जे आ अरिहंत भगवंतो छे, एओना जन्मोत्सवनिमित्ते, दीक्षोत्सवनिमित्ते, ज्ञानोत्पत्तिनिमित्ते अने निर्वाणना उत्सवनिमित्ते ए प्रमाणे असुरकुमार देवो वृष्टि करे छे. ए प्रमाणे नागकुमारो अने यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. वानव्यंतर ज्योतिषिक अने वैमानिक संबन्धे पण ए प्रमाणे जाणवुं. ॥ ५०४ ॥

जाहे णं भंते! ईसाणे देविंदे देवराया तमुक्कायं काउकामे भवति से कहमियाणिं पकरेति?, गोयमा! ताहे चेव णं से ईसाणे देविंदे देवराया अब्भिंतरपरिसए देवे सद्दावेन्ति, तए णं ते अब्भिंतरपरिसगा देवा सद्दाविया समाणा एवं जहेव सक्कस्स जाव तए णं ते आभिओगियदेवा सद्दाविया समाणा तमुक्काइए देवे सद्दावेंति, तए णं ते तमुक्काइया देवा सद्दाविया समाणा तमुक्कायं पकरेंति, एवं खलु गोयमा! ईसाणे देविंदे देवराया तमुक्कायं पकरेति॥ अत्थि णं भंते! असुरकुमारावि देवा तमुक्कायं पकरेंति?, हंता अत्थि। किं पत्तियन्नं भंते! असुरकुमारा देवा तमुक्कायं पकरेंति?, गोयमा! किड्डारतिपत्तियं वा पडिणीयविमोहणट्ठयाए वा गुत्तीसंरक्खणहेउं वा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

अप्पणो वा सरीरपच्छायणट्ठयाए, एवं खलु गोयमा! असुरकुमारावि देवा तमुक्कायं पकरेंति एवं जाव वेमाणिया। सेवं भंते २ त्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५०५) ॥ १४-२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! देवेन्द्र अने देवना राजा ईशान ज्यारे तमस्कायने करवाने इच्छे त्यारे ते तेने केवी रीते करे ? [उ०] हे गौतम! त्यारे देवेन्द्र अने देवना राज ईशान अभ्यन्तर परिषदना देवोने बोलावे छे, त्यारबाद बोलावेला ते अभ्यन्तर परिषदना देवो- इत्यादि पूर्वोक्त बधुं शक्रनी पेठे यावत्–बोलावेला ते आभियोगिक देवो तमस्कायिक (तमस्काय करनार) देवोने बोलावे छे, अने त्यारपछी बोलावेला ते तमस्कायिक देवो तमस्काय करे छे. हे गौतम ! ए प्रमाणे देवेंद्र अने देवना राजा ईशान तमस्काय करे छे. [प्र०] हे भगवन् ! शुं एम छे के असुरकुमार देवो पण तमस्कायने करे ? [उ०] हे गौतम ! हा, करे छे. [प्र०] हे भगवन् ! असुरकुमार देवो शा हेतुथी तमस्काय करे छे ? [उ०] हे गौतम ! क्रीडा के रतिनिमित्ते, शत्रुने मोह पमाडवा निमित्ते, छुपावेला द्रव्यने साचववा निमित्ते अथवा पोताना शरीरने ढांकी देवा निमित्ते हे गौतम ! ते असुरकुमार देवो पण तमस्काय करे छे. ए प्रमाणे यावत्–वैमानिको सुधी जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. एम कही भगवान् गौतम विहरे छे. ॥५०५॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

उद्देशक ३.

देवे णं भंते ! महाकाए महासरीरे अणगारस्स भावियप्पणो मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा ?, गोयमा ! अत्थेगइए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ अत्थेगतिए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा ?, गोयमा ! दुविहा देवा पण्णत्ता, तंजहा-मायी मिच्छादिट्ठीउववन्नगा य अमायी सम्मदिट्ठीउववन्नगा य, तत्थ णं जे से मायी मिच्छदिट्ठीउववन्नए देवे से णं अणगारं भावियप्पाणं पासइ २ नो वंदति नो नमंसति नो सक्कारेति नो कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं जाव पज्जुवासति, से णं अणगारस्स भावियप्पणो मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा, तत्थ णं जे से अमायी सम्मद्दिट्ठिउववन्नए देवे से णं अणगारं भावियप्पाणं पासइ पासित्ता वंदति नमंसति जाव पज्जुवासति, से णं अणगारस्स भावियप्पणो मज्झंमज्झेणं नो वीयीवएज्जा, से तेण० गोयमा ! एवं वुच्चइ जाव नो वीइवएज्जा । असुरकुमारे णं भंते ! महाकाये महासरीरे एवं चेव एवं देवदंडओ भाणियव्वो जाव वेमाणिए ॥ (सूत्र ५०६) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! महाकाय-मोटा परिवारवाळो अने मोटा शरीरवाळो देव भावितात्मा अनगारनी वच्चे थईने जाय ? [उ०] हे गौतम ! केटलाएक देव जाय, अने केटला एक देव न जाय. [प्र०] हे भगवन् ! आप एम शा हेतुथी कहो छो के, 'केटलाएक देव जाय अने केटलाएक न जाय' ? [उ०] हे गौतम ! देवो बे प्रकारना कह्या छे ते आ प्रमाणे-१ मायीमिथ्यादृष्टिउपपन्न अने २

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अमायीसम्यग्दृष्टिउपपन्न; तेमां जे मायीमिथ्यादृष्टिउपपन्न देवो छे ते भावितात्मा अनगारने जुए छे अने जोइने वांदतो नथी, नमतो नथी, सत्कार करतो नथी, सन्मान करतो नथी, अने कल्याणरूप अने मंगलभूत देवचैत्यनी पेठे यावत्—तेनी पर्युपासना करतो नथी, तेथी ते देव भावितात्मा अनगारनी वच्चे थईने जाय. तेमां जे अमायीसम्यग्दृष्टिउपपन्न देवो छे, ते भावितात्मा अनगारने जुए छे, जोइने वांदे छे, नमे छे, यावत्-तेनी पर्युपासना करे छे, तेथी ते भावितात्मा अनगारनी वच्चे थईने न जाय, माटे ते हेतुथी हे गौतम! एम कह्युं छे के. 'कोइ जाय अने कोइ न जाय.' [प्र०] हे भगवन्! घणा परिवारवाळा अने महाशरीरवाळा असुरकुमारो [भावितात्मा अनगारनी वच्चे थइने जाय?] इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. ए प्रमाणे देवदंडक यावत्-वैमानिको सुधी कहेवो.

अत्थि णं भंते! नेरइयाणं सक्कारेति वा सम्माणेति वा किइकम्मेइ वा अब्भुट्ठाणेइ वा अंजलिपग्गहेति वा आसणाभिग्गहेति वा आसणाणुप्पदाणेति वा इंतस्स पच्चुग्गच्छणया ठियस्स पज्जुवासणया गच्छंतस्स पडिसंसाहणया?, नो तिणट्ठे समट्ठे। अत्थि णं भंते! असुरकुमाराणं सक्कारेति वा सम्माणेति वा जाव पडिसंसाहणया वा?, हंता अत्थि, एवं जाव थणियकुमाराणं, पुढविकाइयाणं जाव चउरिंदियाणं, एएसिं जहा नेरइयाणं, अत्थि णं भंते! पंचिंदियतिरिक्खजोणियाणं सक्कारेइ वा जाव पडिसंसाहणया?, हंता अत्थि, नो चेव णं आसणाभिग्गहेइ वा आसणाणुप्पयाणेइ वा, मणुस्साणं जाव वेमाणियाणं जहा असुरकुमाराणं ॥ (सूत्रं ५०७) ॥

[प्र०] हे भगवन्! नारकोमां सत्कार (विनय करवाने योग्य व्यक्तिनो आदर करवो), सन्मान (तथाविध सेवा करवी) कृतिकर्म (वंदन), अभ्युथान (गौरव करवाने लायक व्यक्तिने जोता आसननो त्याग करी उभा थवुं), अञ्जलिकरण (बंने हाथ जोडवा),

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

आसनाभिग्रह (आसन आपवुं), आसनानुप्रदान–गौरवने योग्य व्यक्तिमाटे आसनने एक स्थानथी बीजे स्थाने लाववुं, गौरव योग्य मनुष्यनी सामा जवुं, बेठेलानी सेवा करवी, अने जाय त्यारे तेनी पाछळ जवुं—इत्यादि विनय छे? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ–युक्त नथी. अर्थात्-नैरयिकोने सत्कारादि विनय नथी. [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमारोमां सत्कार, सन्मान यावत्–जनारनी पाछळ जवुं–वगेरे विनय छे? [उ०] हे गौतम! हा छे. ए प्रमाणे यावत्—स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. जेम नैरयिकोने कह्युं तेम पृथिवीकायिकथी आरंभी यावत्—चतुरिन्द्रिय जीवो संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिकोमां सत्कार, यावत्–जनारनी पाछळ वळावा जवुं–इत्यादि विनय होय छे? [उ०] हे गौतम! हा, होय छे. परन्तु आसनाभिग्रह–आसन आपवुं, आसनानुप्रदान—आसनने एक स्थानथी बीजे स्थानके लाववुं—इत्यादि विनय होतो नथी. मनुष्यो अने यावत्—वैमानिकोने जेम असुरकुमारने कह्युं तेम कहेवु. ॥ ५०७ ॥

अप्पड्ढीए णं भंते! देवे महड्ढियस्स देवस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा?, नो तिणट्ठे समट्ठे, समिड्ढीए णं भंते! देवे समिड्ढियस्स देवस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा, णो इणमट्ठे समट्ठे, पमत्तं पुण वीइवएज्जा, से णं भंते! किं सत्थेणं अवक्कमित्ता पभू अणक्कमित्ता पभू?, गोयमा! अवक्कमित्ता पभू नो अणक्कमित्ता पभू, से णं भंते! किं पुव्विं सत्थेणं अवक्कमित्ता पच्छा वीयीवएज्जा पुव्विं वीईव० पच्छा सत्थेणं अवक्कमेज्जा?, एवं एएणं अभिलावेणं जहा दसमसए आइड्ढीउद्देसए तहेव निरवसेसं चत्तारि दंडगा भाणियव्वा जाव महड्ढिया वेमाणिणी अप्पड्ढियाए वेमाणिणीए ॥ (सूत्रं ५०८) ॥

For Private And Personal

[प्र०] हे भगवन्! अल्पऋद्धिवाळो देव महाऋद्धिवाळा देवनी वच्चे थइने जाय? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ-यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन्! समानऋद्धिवाळो देव समानऋद्धिवाळा देवनी वच्चे थईने जाय? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ यथार्थ नथी. पण जो ते (समाऋद्धिवाळो देव) प्रमत्त होय तो तेनी वच्चे थईने जाय. [प्र०] हे भगन्! (वच्चे थईने जनार ते देव) शुं शस्त्रथी प्रहार करीने जवा समर्थ थाय के प्रहार कर्या शिवाय जवा समर्थ थाय? [उ०] हे गौतम! शस्त्रप्रहार करीने जवा समर्थ थाय, पण प्रहार कर्या शिवाय जवा समर्थ न थाय. [प्र०] हे भगवन्! शुं ते (देव) प्रथम शस्त्रप्रहार करे अने पछी जाय के पहेलां जाय अने पछी शस्त्रप्रहार करे? [उ०] इत्यादि आ प्रकारना अभिलापथी दशम शतकना आइड्ढिअनामे (आत्मर्द्धिक) उद्देशकमां कह्या प्रमाणे समग्रपणे चार दंडको (त्रण आलापकसहित) कहेवा, यावद् 'मोटी ऋद्धिवाळी वैमानिक देवी अल्प ऋद्धिवाळी वैमानिक देवीनी वच्चे थईने जाय.' ॥ ५०८ ॥

रयणप्पभापुढविनेरइया णं भंते! केरिसियं पोग्गलपरिणामं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति?, गोयमा! अणिट्ठं जाव अमणामं, एवं जाव अहेसत्तमापुढविनेरइया, एवं वेदणापरिणामं, एवं जहा जीवाभिगमे बितिए नेरइयउद्देसए जाव अहेसत्तमापुढविनेरइया णं भंते! केरिसयं परिग्गहसन्नापरिणामं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति?, गोयमा! अणिट्ठं जाव अमणामं। सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ५०९) ॥ १४-३ ॥

[प्र०] हे भगवन्! रत्नप्रभापृथिवीना नारको केवा प्रकारना पुद्गलपरिणामने अनुभवता विहरे छे? [उ०] हे गौतम! तेओ अनिष्ट, यावत्-मनने नहि गमता पुद्गलपरिणामने अनुभवता विहरे छे. ए प्रमाणे यावत्-सातमी नरकपृथ्वीना नारको सुधी

जाणवुं. ए रीते यावत्-वेदनापरिणामने पण अनुभवे छे-इत्यादि जेम जीवाभिगमसूत्रना बीजा नैरयिक उद्देशकमां कह्युं छे ते प्रमाणे अहिं कहेवुं. यावत्-[प्र०] हे भगवन्! सातमी नरकपृथिवीना नैरयिको केवा प्रकारना परिग्रहसंज्ञापरिणामने अनुभवे छे? [उ०] हे गौतम! तेओ अनिष्ट, यावत्-मनने नहि गमतापरिग्रहसंज्ञापरिणामनो अनुभव करता विहरे छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही (भगवन् गौतम) यावद् विहरे छे. ॥ ५०९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ४.

एस णं भंते! पोग्गले तीतमणंतं सासयं समयं लुक्खी समयं अलुक्खी समयं लुक्खी वा अलुक्खी वा? पुव्विं च णं करणेणं अणेगवन्नं अणेगरूवं परिणामं परिणमति?, अह से परिणामे निज्जिन्ने भवति तओ पच्छा एगवन्ने एगरूवे सिया?, हंता गोयमा! एस णं पोग्गले तीते तं चेव जाव एगरूवे सिया ॥ एस णं भंते! पोग्गले पडुप्पन्नं सासयं समयं?, एवं चेव, एवं अणागयमणंतंपि ॥ एस णं भंते! खंधे तीतमणंतं?, एवं चेव खंधेवि जहा पोग्गले ॥ (सूत्रं ५१०) ॥

[प्र०] हे भगवन्! आ पुद्गल (परमाणु के स्कन्ध) अनन्त-अपरिमित अने शाश्वत अतीतकाळने विषे एक समय सुधी रुक्ष-स्पर्शवाळो, एक समय सुधी अरुक्ष-स्निग्धस्पर्शवाळो, तथा एक समय सुधी रुक्ष अने स्निग्ध-बन्ने प्रकारना स्पर्शवाळो हतो? अने

पूर्वे करण-प्रयोगकरण अने विस्रसाकरणथी अनेक वर्णवाळा अने (अनेक गन्ध, रस, स्पर्श अने संस्थानना भेदथी) अनेकरूपवाळा परिणामरूपे परिणत थयो हतो? (परमाणुनो भिन्न भिन्न समये अनेक वर्णादिरूपे परिणाम थाय छे, अने स्कन्धनो एकसमये अनेक वर्णादिरूपे परिणाम थाय छे.) हवे ते अनेकवर्णादिपरिणाम क्षीण थाय त्यार पछी ते पुद्गल एकवर्णवाळो अने एकरूपवाळो हतो? [उ०] हा गौतम! आ पुद्गल अतीतकालने विषे-इत्यादि यावत्-'एकरूपवाळो हतो'-त्यां सुधी समग्र पाठ कहेवो. [प्र०] हे भगवन्! आ पुद्गल (परमाणु के स्कन्ध) शाश्वत वर्तमान काळने विषे (एक समय सुधी रूक्षस्पर्शवाळो, स्निग्धस्पर्शवाळो, तथा स्निग्ध अने रूक्ष-बन्ने स्पर्शवाळो होय? अने प्रयोग अने विस्रसाथी अनेक वर्णादिरूपे परिणत थाय? ते परिणामना क्षीण थया बाद एकवर्णवाळो अने एकरूपवाळो होय?) [उ०] पूर्वप्रमाणे उत्तर जाणवो. ए प्रमाणे अनागतकाल संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! अनन्त-अपरिमित अने शाश्वत अतीतकालने विषे पुद्गलस्कन्ध (एक समय सुधी रूक्षस्पर्शवाळो, स्निग्धस्पर्शवाळो तथा स्निग्ध अने रूक्ष-ए बन्ने स्पर्शवाळो हतो? अने अनेकवर्ण अने अनेकरूपवाळा परिणामरूपे परिणत थयो हतो? पछी ते परिणामना क्षीण थवाथी तेनो एकवर्णवाळो अने एकरूपवाळो परिणाम थयो हतो?) [उ०] ए प्रमाणे जेम पुद्गलसंबन्धे कर्युं तेम स्कन्धसंबन्धे पण जाणवुं. ॥ ५१० ॥

एस णं भंते! जीवे तीतमणंतं सासयं समयं दुक्खी समयं अदुक्खी समयं दुक्खी वा अदुक्खी वा? पुव्विं च करणेणं अणेगभूयं परिणामं परिणमइ अह से वेयणिज्जे निज्जिण्णे भवति तओ पच्छा एगभावे एगभूए सिया?, हंता गोयमा! एस णं जीवे जाव एगभूए सिया, एवं पडुप्पन्नं सासयं समयं, एवं अणागयमणंतं सासयं समयं ॥

[प्र०] हे भगवन्! आ जीव अनन्त-अपरिमित अने शाश्वत अतीतकाळने विषे एक समय (दुःखना हेतुथी) दुःखी, एक समय (सुखना हेतुथी) अदुःखी-सुखी, तथा एक समय (सुख अने दुःखना हेतुथी) दुःखी के सुखी हतो? अने पूर्वे कारणथी-काल-स्वभावादि कारणवडे शुभाशुभकर्मबंधना हेतुभूत क्रियाथी-अनेक प्रकारना सुखिपणुं अने दुःखिपणुं-इत्यादि भाववाळा, अने अनेक-रूपवाळा परिणामरूपे परिणत थयो हतो? त्यारपछी वेदवा लायक ज्ञानावरणादि कर्मनी निर्जरा थया बाद जीव एकभाववाळो अने एकरूपवाळो हतो? [उ०] हा, गौतम! आ जीव यावत्-एक रूपवाळो हतो. ए प्रमाणे शाश्वत एवा वर्तमानसमयसंबन्धे तथा अनन्त अने शाश्वत भविष्यकाळ संबन्धे पण जाणवुं. ॥ ५११ ॥

परमाणुपोग्गले णं भंते! किं सासए असासए?, गोयमा! सिय सासए सिय असासए, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ सिय सासए सिय असासए?, गोयमा! दव्वट्ठयाए सासए वन्नपज्जवेहिं जाव फासपज्जवेहिं असासए से तेणट्ठेणं जाव सिय सासए सिय असासए (सूत्रं ५१२) ॥

[प्र०] हे भगवन्! परमाणुपुद्गल शाश्वत छे के अशाश्वत छे? [उ०] हे गौतम! ते कथंचित् शाश्वत छे अने कथंचित् अ-शाश्वत छे. [प्र०] हे भगवन्! आप एम शा हेतुथी कहो छो के 'कथंचित् शाश्वत छे अने कथंचित् अशाश्वत छे' [उ०] हे गौतम! द्रव्यार्थरूपे ते परमाणुपुद्गल शाश्वत छे, अने वर्णपर्यायवडे यावत्-स्पर्शपर्यायवडे अशाश्वत छे, माटे ते हेतुथी हे गौतम! एम कह्युं छे के 'परमाणुपुद्गल कथंचित् शाश्वत छे अने कथंचित् छे.' ॥ ५१२ ॥

परमाणुपोग्गले णं भंते! किं चरमे अचरमे?, गोयमा! दव्वादेसेणं नो चरिमे अचरिमे, खेत्तादेसेणं सिय चरिमे

सिय अचरिमे, कालादेसेणं सिय चरिमे सिय अचरिमे, भावादेसेणं सिय चरिमे सिय अचरिमे (सूत्रं ५१३) ॥

[प्र०] हे भगवन्! शुं परमाणुपुद्गल चरम छे के अचरम छे? [उ०] हे गौतम! (परमाणुपुद्गल) द्रव्यनी अपेक्षाए चरम नथी, पण अचरम छे. क्षेत्रादेशथी कदाचित् चरम छे अने कदाचित् अचरम छे. कालादेशथी कदाचित् चरम छे अने कदाचित् अचरम छे. भावादेशथी कथंचित् चरम अने कथंचित् अचरम छे. ॥ ५१३ ॥

कइविहे णं भंते! परिणामे पण्णत्ते?, गोयमा! दुविहे परिणामे पण्णत्ते, तंजहा-जीवपरिणामे य अजीवपरिणामे य, एवं परिणामपयं निरवसेसं भाणियव्वं। सेवं भंते! २ जाव विहरति (सूत्रं ५१४) ॥ १४-४ ॥

[प्र०] हे भगवन्! परिणाम केटला प्रकारनो कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! परिणाम बे प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे— जीवपरिणाम अने अजीवपरिणाम. ए प्रमाणे अहिं (प्रज्ञापना सूत्रनुं) परिणामपद संपूर्ण कहेवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही (भगवान गौतम) यावत् विहरे छे. ॥ ५१४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ५.

नेरइए णं भंते! अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा?, गोयमा! अत्थेगतिए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ अत्थेगइए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा?, गोयमा! नेरइया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

दुविहा पण्णत्ता, तंजहा-विग्गहगतिसमावन्नगा य अविग्गहगतिसमावन्नगा य, तत्थ णं जे से विग्गहगतिसमावन्नए नेरतिए से णं अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीइवएज्जा से णं तत्थ झियाएज्जा ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, नो खलु तत्थ सत्थं कमइ, तत्थ णं जे से अविग्गहगइसमावन्नए नेरइए से णं अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं णो वीइवएज्जा, से तेणट्ठेणं जाव नो वीइवएज्जा ॥ असुरकुमारे णं भंते ! अगणिकायस्स पुच्छा, गोयमा ! अत्थेगतिए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा, से केणट्ठेणं जाव नो वीइवएज्जा ?, गोयमा ! असुरकुमारा दुविहा पण्णत्ता, तंजहा-विग्गहगइसमावन्नगा य अविग्गहगइसमावन्नगा य, तत्थ णं जे से विग्गहगइसमावन्नए असुरकुमारे से णं एवं जहेव नेरतिए जाव कमति, तत्थ णं जे से अविग्गहगइसमावन्नए असुरकुमारे से णं अत्थेगतिए अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीतीवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइव०, जे णं वितीवएज्जा से णं तत्थ झियाएज्जा ?, नो तिणट्ठे समट्ठे, नो खलु तत्थ सत्थं कमति, से तेणट्ठेणं एवं जाव थणियकुमारे, एगिंदिया जहा नेरइया । बेइंदिया णं भंते ! अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं जहा असुरकुमारे तहा बेइंदिएवि, नवरं जे णं वीइवएज्जा से णं तत्थ झियाएज्जा ?, हंता झियाएज्जा, से णं तं चेव एवं जाव चउरिंदिए ॥

[प्र०] हे भगवन् ! नारक अग्निकायना मध्यभागमां थईने जाय ? [उ०] हे गौतम ! कोइ एक नारक जाय अने कोइ एक नारक न जाय. [प्र०] ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के, 'कोइ एक नारक जाय अने कोइ एक नरक न जय' ? [उ०] हे गौतम ! नैरयिको बे प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे- विग्रहगतिने प्राप्त थयेला, अने अविग्रहगतिसमापन्न-उत्पत्तिक्षेत्रने प्राप्त थयेला.

For Private And Personal

तेमां जे विग्रहगतिने प्राप्त थयेल नारक छे ते अग्निकायना मध्यमां थईने जाय. [प्र०] ते त्यां बळे? [उ०] आ अर्थ यथार्थ नथी, केमके तेने अग्निरूप शस्त्र असर करतुं नथी. तेमां जे अविग्रहगतिने प्राप्त थयेल नारक छे ते अग्निकायनी मध्यमां थईने न जाय. माटे हे गौतम! ते हेतुथी एम कह्युं के, 'कोइ एक नारक जाय अने कोइ एक न जाय.' [प्र०] हे भगवन्! असुरकुमारो अग्निकायनी वच्चे थईने जाय?-ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम! कोइ एक (असुरकुमार) जाय अने कोइ एक न जाय. [प्र०] हे भगवन्! एम आप शा हेतुथी कहो छो के, 'कोइ एक जाय अने कोइ एक न जाय'? [उ०] हे गौतम! असुरकुमरो बे प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे-विग्रहगतिने प्राप्त थएला अने अविग्रहगतिने प्राप्त थयेला. तेमां जे विग्रहगतिने प्राप्त असुरकुमारो छे-इत्यादि बधुं नारकनी पेठे जाणवुं. यावत्-'तेने (अग्नि वगेरे) शस्त्र असर करतुं नथी.' तेमां जे अविग्रहगति प्राप्त असुरकुमारो छे तेमांना कोइ एक अग्निनी वच्चे थईने जाय अने कोइ एक न जाय. [प्र०] जे अग्नि वच्चे थईने जाय ते त्यां बळे? [उ०] ए अर्थ यथार्थ नथी. केमके तेने अग्नि वगेरे शस्त्र असर करतुं नथी. ते हेतुथी हे गौतम! एम कह्युं छे के 'कोइ एक (असुरकुमार) जाय अने कोइ एक न जाय.' ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. एकेन्द्रियो संबन्धे नैरयिकनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! बेइन्द्रिय जीवो अग्निकायनी मध्यमां थईने जाय? [उ०] जेम असुरकुमारो संबन्धे कह्युं तेम बेइन्द्रिय संबन्धे कहेवुं. परन्तु विशेष ए छे के, [प्र०] 'जे बेइन्द्रिय अग्नि वच्चे थईने जाय, ते त्यां बळे? [उ०] हा, ते त्यां बळे'-एम कहेवुं. अने बाकी बधुं पूर्वे कह्या प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय सुधी जाणवुं.

पंचिंदियतिरिक्खजोणिए णं भंते! अगणिकायस्स पुच्छा, गोयमा! अत्थेगतिए वीइवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा, से केणट्ठेणं०?, गोयमा! पंचिंदियतिरिक्खजोणिया दुविहा पण्णत्ता, तंजहा-विग्गहगतिसमावन्नगा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

य अविग्गहगइसमावन्नगा य, विग्गहगइसमावन्नए जहेव नेरइए जाव नो खलु तत्थ सत्थं कमइ, अविग्गहगइ-समावन्नगा पंचिंदियतिरिक्खजोणिया दुविहा पन्नत्ता, तंजहा—इड्डिप्पत्ता य अणिड्डिप्पत्ता य, तत्थ णं जे से इड्डिप्पत्ते पंचिंदियतिरिक्खजोणिए से णं अत्थेगइए अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीयीवएज्जा अत्थेगइए नो वीयीवएज्जा, जे णं वीयीवएज्जा से णं तत्थ झियाएज्जा?, नो तिणट्ठे समट्ठे, नो खलु तत्थ सत्थं कमइ, तत्थ णं जे से अणिड्डिप्पत्ते पंचिंदियतिरिक्खजोणिए से णं अत्थेगतिए अगणिकायस्स मज्झंमज्झेणं वीयीवएज्जा अत्थेगतिए नो वीइवएज्जा, जे णं वीयीवएज्जा से णं तत्थ झियाएज्जा?, हंता झियाएज्जा, से तेणट्ठेणं जाव नो वीयीवएज्जा, एवं मणुस्सेवि, वाणमंतरजोइसियवेमाणिए जहा असुरकुमारे ॥ (सूत्रं ५१५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! पंचेन्द्रिय तिर्यग्योनिक जीव अग्निनी वचे थईने जाय ?—ए प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! कोइ एक जाय अने कोइ एक न जाय. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के 'कोइ एक जाय अने कोइ एक न जाय' ? [उ०] हे गौतम ! पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिको बे प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे-विग्रहगतिने प्राप्त थयेला अने अविग्रहगतिने प्राप्त थयेला. तेमां जे विग्रहगतिने प्राप्त थयेला पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिको छे ते नैरयिकनी पेठे जाणवा, यावत्-'तेने शस्त्र असर करतुं नथी.' जे पंचेन्द्रियतिर्यंचो अविग्रहगतिने प्राप्त थयेला छे ते बे प्रकारना कह्या छे, ते आ प्रमाणे—ऋद्धिप्राप्त (वैक्रियलब्धियुक्त) अने ऋद्धिने अप्राप्त (वैक्रियलब्धिरहित). तेमां जे पंचेन्द्रियतिर्यंचो ऋद्धिने प्राप्त थयेला छे, तेमांथी कोइ एक अग्निनी वचे थइने जाय अने कोइ एक अग्निनी वचे थईने न जाय. [प्र०] जे अग्निनी वचे थईने जाय छे ते त्यां बळे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ—यथार्थ नथी,

For Private And Personal

केमके तेने शस्त्र असर करतुं नथी. तेमां जे पंचेन्द्रिय तिर्यंचो ऋद्धिने प्राप्त थयेला नथी तेमांथी कोइ एक अग्निनी वचे थईने' जाय अने कोइ एक न जाय. [प्र०] जे जाय ते बळे ? [उ०] हा, बळे; माटे हे गौतम ! ते हेतुथी एम कह्युं छे के, यावत्–'कोइ एक अग्निनी वचे थइने जाय अने कोइ एक न जाय' ए प्रमाणे मनुष्य संबन्धे पण जाणवुं. जेम असुरकुमारो संबन्धे कह्युं, तेम वानव्यतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक संबन्धे पण कहेवुं. ॥ ५१५ ॥

नेरतिया दस ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति, तंजहा–अणिट्ठा सद्दा अणिट्ठा रूवा अणिट्ठा गंधा अणिट्ठा रसा अणिट्ठा फासा अणिट्ठा गती अणिट्ठा ठिती अणिट्ठे लावन्ने अणिट्ठे जसोकित्ती अणिट्ठे उट्ठाणकम्मबलवीरियपुरिसक्कारपरक्कमे । असुरकुमारा दस ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति, तंजहा–इट्ठा सद्दा इट्ठा रूवा जाव इट्ठे उट्ठाणकम्मबलवीरियपुरिसक्कारपरक्कमे, एवं जाव थणियकुमारा। पुढविक्काइया छट्ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा वि०, तं०–इट्ठाणिट्ठा फासा इट्ठाणिट्ठा गती एवं जाव परक्कमे, एवं जाव वणस्सइकाइया । बेइंदिया सत्तट्ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति, तंजहा–इट्ठाणिट्ठा रसा सेसं जहा एगिंदियाणं, तेंदिया णं अट्ठट्ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा वि०, तं–इट्ठाणिट्ठा गंधा सेसं जहा बेंदियाणं, चउरिंदिया नवट्ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति, तं०–इट्ठाणिट्ठा रूवा सेसं जहा तेंदियाणं, पंचिंदियतिरिक्खजोणिया दस ठाणाइं पच्चणुब्भवमाणा विहरंति, तंजहा–इट्ठाणिट्ठा सद्दा जाव परक्कमे, एवं मणुस्सावि, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा असुरकुमारा (सूत्रं ५१६) ॥

नारको दश स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे–१ अनिष्ट शब्द, २ अनिष्ट रूप, ३ अनिष्ट गंध, ४ अनिष्ट रस, ५

अनिष्ट स्पर्श; ६ अनिष्ट गति, ७ अनिष्ट स्थिति, ८ अनिष्ट लावण्य, ९ अनिष्ट यशः कीर्ति अने १० अनिष्ट उत्थान, कर्म, बल, वीर्य तथा पुरुषकारपराक्रम. असुरकुमारो दश स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्ट शब्द, २ इष्ट रूप, यावत्-१० इष्ट उत्थान, कर्म, बल, वीर्य अने पुरुषकार पराक्रम-ए प्रमाणे यावत्-स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. पृथिविकायिको छ स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्टानिष्ट स्पर्श, २ इष्टानिष्ट गति, यावत्-६ 'इष्टानिष्ट पुरुषकार-पराक्रम'-ए प्रमाणे यावत्-वनस्पतिकायिक सुधी जाणवुं. बेइन्द्रिय जीवो सात स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्टानिष्ट रस-इत्यादि समग्र एकेन्द्रियोनी पेठे अहिं कहेवुं. तेइन्द्रिय जीवो आठ स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्टानिष्ट गन्ध-इत्यादि बाकी बधुं बेइन्द्रियोनी पेठे कहेवुं. चउरिन्द्रिय जीवो नव स्थानोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्टानिष्ट रूप-इत्यादि बाकी बधुं तेइन्द्रिय जीवोनी पेठे जाणवुं. पंचेन्द्रियतिर्यंचयोनिको दश स्थानकोने अनुभवता विहरे छे, ते आ प्रमाणे-१ इष्टानिष्ट शब्द—इत्यादि यावत्-पराक्रम सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे मनुष्यो पण जाणवा. जेम असुरकुमार संबन्धे कह्युं तेम वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक संबन्धे कहेवुं. ॥ ५१६ ॥

देवे णं भंते! महिड्ढीए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू तिरियपव्वयं वा तिरियभित्तिं वा उल्लंघेत्तए वा पलंघेत्तए वा ?, गोयमा! णो तिणट्ठे समट्ठे। देवे णं भंते! महिड्ढिए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू तिरिय जाव पलंघेत्तए वा ?, हंता पभू। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति (सूत्रं ५१७) ॥१४-५॥

[प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना-भवधारणीय शरीर व्यतिरिक्त पुद्गलोने ग्रहण कर्या

शिवाय तिर्छा पर्वतने के तिर्छी (प्रकारनी) भींतने उल्लंघवा के वारंवार उल्लंघवा समर्थ थाय? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ यथार्थ नथी, (अर्थात् भवधारणीय शरीर व्यतिरिक्त बीजा बहारना पुद्गलोने ग्रहण कर्या शिवाय पर्वतादिने उल्लंघवानुं सामर्थ्य प्रवर्ततुं नथी.) [प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण करी तिर्छा (पर्वतने के तिर्छी प्राकारनी भींतने उल्लंघवा समर्थ छे? [उ०] हा गौतम! समर्थ छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही (भगवान् गौतम यावद् विहरे छे.) ॥ ५१७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४मां शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ६.

रायगिहे जाव एवं वयासी-नेरइया णं भंते! किमाहारा किंपरिणामा किंजोणीया किंठितीया पण्णत्ता?, गोयमा! नेरइया णं पोग्गलाहारा पोग्गलपरिणामा पोग्गलजोणिया पोग्गलट्ठितीया कम्मोवगा कम्मनियाणा कम्मट्ठितीया कम्मुणामेव विप्परियासमेंति, एवं जाव वेमाणिया (सूत्रं ५१८) ॥

[प्र०] राजगृहमां (भगवन् गौतम) आ प्रमाणे बोल्या के हे भगवन्! नारको शो आहार करे, अने ते (आहारनो) शो परिणाम थाय, तेनी योनि (उत्पत्तिस्थानक) केवी होय, अने तेनी स्थिति-अवस्थानुं कारण शुं छे? [उ०] हे गौतम! नारको पुद्गलनो आहार करे, अने तेनो पुद्गलरूपे परिणाम थाय, (शीत अने उष्ण स्पर्शवाळा) पुद्गलो एज तेनी योनि-उत्पत्तिस्थानक छे, (आयुषक-

मेना) पुद्गलो ए तेनी नरकमां स्थितिनुं कारण छे. तथा ते (बन्धद्वारा) कर्मने प्राप्त थयेला छे, ते नारकपणानुं निमित्तभूतकर्मवाळा छे, कर्मपुद्गलथी तेओनी स्थिति छे, अने कर्मने लीधे अन्य पर्यायने प्राप्त थाय छे. ए प्रमाणे यावद्-वैमानिको सुधी जाणवुं. ॥५१८॥

नेरइया णं भंते ! किं वीचीदव्वाइं आहारेंति अवीचिदव्वाइं आहारेंति ?, गोयमा ! नेरतिया वीचिदव्वाइंपि आहारेंति अवीचिदव्वाइंपि आहारेंति, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ नेरतिया वीचि० तं चेव जाव आहारेंति ?, गोयमा ! जे णं नेरइया एगपएसूणाइंपि दव्वाइं आहारेंति ते णं नेरतिया वीचिदव्वाइं आहारेंति, जे णं नेरतिया पडिपुन्नाइं दव्वाइं आहारेंति, ते णं नेरइया अवीचिदव्वाइं आहारेंति, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ जाव आहारेंति, एवं जाव वेमाणिया आहारेंति ॥ (सूत्रं ५१९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! नारको वीचिद्रव्योनो आहार करे छे के अवीचि द्रव्योनो आहार करे छे ? [उ०] हे गौतम नारको वीचिद्रव्योनो पण आहार करे छे अने अवीचिद्रव्योनो पण आहार करे छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के, 'नारको वीचिद्रव्यो अने अवीचिद्रव्योनो पण आहार करे छे' ? [उ० हे गौतम ! जे नारको एक प्रदेश पण न्यून द्रव्योनो आहार करे छे तेओ वीचिद्रव्योनो आहार करे छे, अने जे नैरयिको परिपूर्ण द्रव्योनो आहार करे छे तेओ अवीचि द्रव्योनो आहार करे छे, ते हेतुथी हे गौतम ! एम कह्युं छे के, 'नारको वीचि तथा अवीचि ए बन्ने प्रकारना द्रव्योनो आहार करे छे.' ए प्रमाणे यावद्-'वैमानिको आहार करे छे' त्यां सुधी जाणवुं. ॥ ५१९ ॥

जाहे णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजिउंकामे भवति से कहमियाणिं पकरेति ?,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गोयमा! ताहे चेव णं [ग्रंथाग्रम् ९०००] से सक्के देविंदे देवराया एगं महं नेमिपडिरूवगं विउव्वति एगं जोयणसयसहस्सं आयामविक्खंभेणं तिन्नि जोयणसयसहस्सं जाव अद्धंगुलं च किंचिविसेसाहियं परिक्खेवेणं, तस्स णं नेमिपडिरूवस्स उवरिं बहुसमरमणिज्जे भूमिभागे पन्नत्ते जाव मणीणं फासे, तस्स णं नेमिपडिरूवगस्स बहुमज्झदेसभागे तत्थ णं महं एगं पासायवडेंसगं विउव्वति पंच जोयणसयाइं उड्ढं उच्चत्तेणं अड्ढाइज्जाइं जोयणसयाइं विक्खंभेणं अब्भुग्गयमूसियवन्नओ जाव पडिरूवं, तस्स णं पासायवडिंसगस्स उल्लोए पउमलयभत्तिचित्ते जाव पडिरूवे, तस्स णं पासायवडेंसगस्स अंतो बहुसमरमणिज्जे भूमिभागे जाव मणीणं फासो, मणिपेढिया अट्ठजोयणिया जहा वेमाणियाणं, तीसे णं मणिपेढियाए उवरिं महं एगं देवसयणिज्जं विउव्वइ, सयणिज्जवन्नओ जाव पडिरूवे, तत्थ णं से सक्के देविंदे देवराया अट्ठहिं अग्गमहिसीहिं सपरिवाराहिं दोहि य अणीएहिं नट्टाणीएण य गंधव्वाणीएण य सद्धिं महयाहयनट्टजाव दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ ॥

[प्र०] हे भगवन्! देवोनो इन्द्र अने देवोनो राजा शक्र ज्यारे भोगववा योग्य दिव्य (मनोज्ञ स्पर्शादिक) भोगोने भोगववाने इच्छे त्यारे ते तेने ते वखते केवी रीते भोगवे? [उ०] हे गौतम! त्यारे ते देवोनो इन्द्र अने देवोनो राजा शक्र एक मोटुं चक्रना जेवुं (वृत्ताकार) स्थान विकुर्वे छे, तेनी लंबाइ अने पहोळाइ एक लाख योजननी अने तेनी परिधि त्रण लाख (सोळ हजार बसो सत्यावीश योजन त्रण कोश, एकसो अठ्यावीश धनुष अने कंइक अधिक साडातेर) आंगुल छे. ते चक्रना आकारवाळा स्थाननी उपर बरोबर सम अने रमणीय भूमिभाग कहेलो छे. (तेनुं वर्णन) यावत्–'मनोज्ञ स्पर्श होय छे' त्यां सुधी जाणवुं. ते चक्राकारवाळा ते

For Private And Personal

स्थाननी बरोबर मध्यभागे एक मोटो प्रासादावतंसक-भूषणरूप सुन्दर प्रासाद विकुर्वे छे. ते उंचाइमां पांचसे योजन उंचो अने तेनो विष्कंभ-विस्तार अढीसो योजननो छे, ते प्रासाद अभ्युद्गत-अत्यन्त उंचो (अने प्रभाना पुंजवडे व्याप्त होवाथी जाणे हसतो होयनी!) इत्यादि प्रासादवर्णन जाणवुं, यावत्-ते प्रतिरूप-सुंदर अने दर्शनीय छे. तथा ते प्रासादावतंसकनो उल्लोच-उपरनो भाग पद्म अने लताओना चित्रामणथी विचित्र अने यावद्-दर्शनीय छे. वळी ते प्रासादावतंसकनो अंदरनो भाग बराबर सम अने रमणीय छे, यावत् 'त्यां मणिओनो स्पर्श होय छे' त्यांसुधी वर्णन जाणवुं. वळी त्यां आठ योजन उंची एक मणिपीठिका छे, अने ते वैमानिकोनी मणिपीठिका जेवी जाणवी. ते मणिपीठिकानी उपर एक मोटी देवशय्या विकुर्वे छे, ते देवशय्यानुं वर्णन यावत्—'प्रतिरूप' छे त्यांसुधी कहेवुं. त्यां देवनो इन्द्र अने देवनो राजा शक्र पोतपोताना परिवारयुक्त आठ पट्टराणीओ साथे गन्धर्वानीक अने नाट्यानीक ए बे प्रकारना अनीकनी साथे मोटेथी आहत-वगाडेला नाट्य, गीत अने वादित्रना शब्दवडे यावत्-भोगववा योग्य दिव्य भोगोने भोगवतो विहरे छे.

जाहे ईसाणे देविंदे देवराया दिव्वाइं जहा सक्के तहा ईसाणेवि निरवसेसं, एवं सणंकुमारेवि नवरं, पासायवडेंसओ छ जोयणसयाइं उड्ढं उच्चत्तेणं तिन्नि जोयणसयाइं विक्खंभेणं, मणिपेढिया तहेव अट्ठजोयणिया, तीसे णं मणिपेढियाए उवरिं एत्थ णं महेगं सीहासणं विउव्वइ सपरिवारं भाणियव्वं, तत्थ णं सणंकुमारे देविंदे देवराया बावत्तरीए सामाणियसाहस्सीहिं जाव चउहिं बावत्तरीहिं आयरक्खदेवसाहस्सीहि य बहूहिंसणं कुमारकप्पवासीहिं वेमाणिएहिं देवेहि य देवीहि य सद्धिं संपरिवुडे महया जाव विहरइ। एवं जहा सणंकुमारे तहा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जाव पाणओ अच्चुओ नवरं जो जस्स परिवारो सो तस्स भाणियव्वो, पासायउच्चत्तं जं सएसु २ कप्पेसु विमाणाणं उच्चत्तं अद्धद्धं वित्थारो जाव अच्चुयस्स नवजोयणसयाइं उड्ढं उच्चत्तेणं अद्धपंचमाइं जोयणसयाइं विक्खंभेण, तत्थ णं गोयमा! अच्चुए देविंदे देवराया दसहिं सामाणियसाहस्सीहिं जाव विहरइ, सेसं तं चेव, सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ५२०) ॥ १४-६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! देवेन्द्र अने देवनो राजा ईशान दिव्य भोगोने भोगववा इच्छे त्यारे ते केवी रीते भोगवे? [उ०] जेम शक्र संबन्धे कह्युं तेम ईशान संबन्धे पण समग्र कहेवुं. ए प्रमाणे सनत्कुमारने विषे पण जाणवुं, परन्तु विशेष ए छे के, ए प्रासादावतंसक उंचाईमां छसो योजन अने पहोळाइमां त्रणसो योजन छे. तथा ते मणिपीठिकानी उपर एक मोटुं सिंहासन सपरिवार-पोताना परिवारने योग्य आसनो सहित विकुर्वे छे-इत्यादि कहेवुं. तेमां देवेन्द्र अने देवनो राजा सनत्कुमार बहोंतेर हजार सामानिक देवो साथे, यावत्-बे लाख अठ्यासी हजार आत्मरक्षक देवो साथे, अने सनत्कुमार कल्पमां रहेनारा घणा वैमानिक देवो अने देवीओ साथे परिवृत थइ (मोटा गीत अने वादित्रना) शब्दोवडे यावत्-विहरे छे. ए प्रमाणे जेम सनत्कुमार संबन्धे कह्युं, तेम यावत्-प्राणत तथा अच्युत देवलोक सुधी जाणवुं. परन्तु विशेष ए छे के, जेनो जेटलो परिवार होय तेनो तेटलो अहिं कहेवो. पोतपोताना कल्पना विमानोनी उंचाइना जेटली प्रासादनी उंचाइ जाणवी, अने उंचाइना अडधा भाग जेटलो तेनो विस्तार जाणवो, यावत्-अच्युत देवलोकनो प्रासादावतंसक नवसो योजन उंचो छे, अने साडाचारसो योजन पहोळो छे. तेमां हे गौतम! देवेन्द्र देवराज अच्युत दश हजार सामानिक देवो साथे यावत्—विहरे छे. बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

एम कही यावद्—(भगवान् गौतम) विहरे छे. || ५२० ||

भगवत सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां छठ्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ७.

रायगिहे जाव एवं वयासी, परिसा पडिगया, गोयमादी! समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं आमंतेत्ता एवं वयासी-चिरसंसिट्ठोऽसि मे गोयमा! चिरसंथुओऽसि मे गोयमा! चिरपरिचिओऽसि मे गोयमा! चिरजुसिओऽसि मे गोयमा! चिराणुगओऽसि मे गोयमा! चिराणुवत्तीसि मे गोयमा! अणंतरं देवलोए अणंतरं माणुस्सए भवे, किं परं!, मरणा कायस्स भेदा इओ चुता दोवि तुल्ला एगट्ठा अविसेसमणाणत्ता भविस्सामो (सूत्रं ५२१) ||

राजगृहमां यावत्—परिषद् वांदीने पाछी गई. (भगवान् श्रीमहावीरस्वामी केवलज्ञाननी अप्राप्तिथी खिन्न थयेला गौतमस्वामीने आश्वासन आपवा माटे पोतानो तेमनी साथेनो लांबा कालनो परिचय बतावी भविष्यमां पोतानी साथे तेमनी तुल्यता बतावे छे-) श्रमण भगवंत महावीरे 'हे गौतम!' एम भगवान् गौतमने बोलावी आ प्रमाणे कह्युं-"हे गौतम! तुं मारी साथे घणां काळ सुधी स्नेहथी बंधायेल छे, हे गौतम! तें घणा लांबा काळथी (स्नेहने लीधे) मारी प्रशंसा करी छे, हे गौतम! तारो मारी साथे घणा लांबा काळथी परिचय छे, हे गौतम! तें घणा लांबा काळथी मारी सेवा करी छे, हे गौतम! तुं घणा लांबा काळथी मने अनुसर्यो छे, हे गौतम! तुं घणा लांबा काळथी मारी साथे अनुकूलपणे वर्त्यो छे, हे गौतम! अनन्तर (तुरतना) देवभवमां अने तुरतना

For Private And Personal

मनुष्यभवमां (ए प्रमाणे तारी साथे संबन्ध छे,) वधारे शुं ? पण मरण पछी शरीरनो नाश थया बाद अहींथी च्यवी आपणे बन्ने सरखा, एकार्थ-एकप्रयोजनवाळा, (अथवा एक सिद्धिक्षेत्रमां रहेवावाळा) विशेषता अने भेदरहित थईशुं. ॥ ५२१ ॥

जहा णं भंते ! वयं एयमट्ठं जाणामो पासामो तहा णं अणुत्तरोववाइयावि देवा एयमट्ठं जा० पा० ?, हंता गोयमा ! जहा णं वयं एयमट्ठं जाणामो पासामो तहा अणुत्तरोववाइयावि देवा एयमट्ठं जा० पा०, से केणट्ठेणं जाव पासंति ?, गोयमा ! अणुत्तरोववाइया णं अणंताओ मणोदव्ववग्गणाओ लद्धाओ पत्ताओ अभिसमन्नागयाओ भवंति, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ जाव पासंति (सूत्रं ५२२) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जेम आपणे बन्ने आ (पूर्वोक्त) अर्थने जाणीए छीए अने जोइए छीए, तेम अनुत्तरौपपातिक देवो पण ए वातने जाणे छे अने जुए छे ? [उ०] हा, गौतम ! जेम आपणे बन्ने पूर्वोक्त वातने जाणीए छीए अने जोइए छीए तेम अनुत्तरौपपातिक देवो पण ए वातने जाणे छे अने जुए छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के 'जेम आपणे जाणीए छीए तेम अनुत्तरौपपातिक देवो पण जाणे छे अने जुए छे'? [उ०] हे गौतम ! अनुत्तरौपपातिक देवोए मनोद्रव्यनी अनंत वर्गणाओ (अवधिज्ञाननी लब्धिथी (ज्ञेयरूपे) मेळवी छे, प्राप्त करी छे, अने (गुण-पर्यायना ज्ञानथी) व्याप्त करी छे, माटे हे गौतम ! एम कहेवाय छे के ते (अनुत्तरौपपातिक देवो) जाणे छे अने जुए छे. ॥ ५२२ ॥

कइविहे णं भंते ! तुल्लए पण्णत्ते ?, गोयमा ! छव्विहे तुल्लए पण्णत्ते, तंजहा-दव्वतुल्लए खेत्ततुल्लए कालतुल्लए भवतुल्लए भावतुल्लए संठाणतुल्लए, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ दव्वतुल्लए २?, गोयमा ! परमाणुपोग्गले परमाणु-

पोग्गलस्स दव्वओ तुल्ले, परमाणुपोग्गले परमाणुपोग्गलवइरित्तस्स दव्वओ णो तुल्ले, दुपएसिए खंधे दुपएसियस्स खंधस्स दव्वओ तुल्ले, दुपएसिए खंधे दुपएसियवइरित्तस्स खंधस्स दव्वओ णो तुल्ले, एवं जाव दसपएसिए, तुल्लसंखेज्जपएसिए खंधे तुल्लसंखेज्जपएसियस्स खंधस्स दव्वओ तुल्ले, तुल्लसंखेज्जपएसिए खंधे तुल्लसंखेज्जपएसियवइरित्तस्स खंधस्स दव्वओ णो तुल्ले, एवं तुल्लअसंखेज्जपएसिएवि एवं तुल्लअणंतपएसिएवि, से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ दव्वओ तुल्लए। से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-खेत्ततुल्लए २?, गोयमा! एगपएसोगाढे पोग्गले एगपएसोगाढस्स पोग्गलस्स खेत्तओ तुल्ले, एगपएसोगाढे पोग्गले एगपएसोगाढवइरित्तस्स पोग्गलस्स खेत्तओ णो तुल्ले, एवं जाव दसपएसोगाढे, तुल्लसंखेज्जपएसोगाढे० तुल्लसंखेज्ज०, एवं तुल्लअसंखेज्जपएसोगाढेवि, से तेण० जाव खेत्ततुल्लए।

[प्र०] हे भगवन्! केटला प्रकारे तुल्य कहेल छे? [उ०] हे गौतम! तुल्य छ प्रकारे कहेलुं छे, ते आ प्रमाणे-१ द्रव्यतुल्य, २ क्षेत्रतुल्य, ३ कालतुल्य, ४ भवतुल्य, ५ भावतुल्य अने ६ संस्थानतुल्य. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यतुल्य ए 'द्रव्यतुल्य' एम केम कहेवाय? [उ०] हे गौतम! एक परमाणुपुद्गल बीजा परमाणुपुद्गलनी साथे द्रव्यथी तुल्य छे, पण परमाणुपुद्गल परमाणुपुद्गल शिवायना बीजा पदार्थ साथे द्रव्यथी तुल्य नथी; ए प्रमाणे द्विप्रदेशिक स्कन्ध (बीजा) द्विप्रदेशिक स्कन्धनी साथे द्रव्यथी तुल्य छे, पण द्विप्रदेशिक स्कन्ध द्विप्रदेशिक स्कन्ध सिवायना बीजा पदार्थ साथे द्रव्यथी तुल्य नथी. ए प्रमाणे यावत्-दशप्रदेशिक स्कन्ध सुधी कहेवुं. तुल्यसंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध (तेना) तुल्यसंख्यातप्रदेशिक स्कन्धनी साथे द्रव्यथी तुल्य छे, पण तुल्यसंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध तुल्यसंख्यातप्रदेशिक स्कन्ध सिवायना बीजा पदार्थ साथे द्रव्यथी तुल्य नथी, ए प्रमाणे तुल्यअसंख्यात प्रदेशिक स्कन्ध

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

तथा तुल्यअनन्तप्रदेशिक स्कन्ध संबन्धे पण जाणवुं. माटे हे गौतम! ते कारणथी द्रव्यतुल्य ए 'द्रव्यतुल्य' कहेवाय छे. [प्र०] हे भगवन्! क्षेत्रतुल्य ए 'क्षेत्रतुल्य' शा कारणथी कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! आकाशना एक प्रदेशावगाढ–एक प्रदेशमां रहेल पुद्गल द्रव्य एक प्रदेशमां रहेल पुद्गलद्रव्यनी साथे क्षेत्रथी तुल्य कहेवाय छे; पण एक प्रदेशमां रहेल पुद्गलद्रव्य सिवायना द्रव्य साथे क्षेत्रथी तुल्य नथी. ए प्रमाणे यावत्–दशप्रदेशावगाढ–दश प्रदेशमां रहेल पुद्गल द्रव्य संबन्धे पण जाणवुं. तथा तुल्यसंख्यातप्रदेशावगाढ स्कन्धनी साथे तुल्यसंख्यातप्रदेशावगाढ स्कन्ध तुल्य होय, ए प्रमाणे तुल्यअसंख्यातप्रदेशावगाढ स्कन्ध संबन्धे पण जाणवुं. माटे हे गौतम! ते हेतुथी क्षेत्रतुल्य ए 'क्षेत्रतुल्य' कहेवाय छे.

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ कालतुल्लए२ ?, गोयमा! एगसमयठितीए पोग्गले एग० २ कालओ तुल्ले एगसमयठितीए पोग्गले एगसमयठितीवइरित्तस्स पोग्गलस्स कालओ णो तुल्ले, एवं जाव दससमयट्ठितीए, तुल्लसंखेज्जसमयठितीए एवं चेव, एवं तुल्लअसंखेज्जसमयट्ठितीएवि, से तेणट्ठेणं जाव कालतुल्लए। से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ–भवतुल्लए २?, गोयमा! नेरइए नेरइयस्स भवट्ठयाए तुल्ले नेरइयवइरित्तस्स भवट्ठयाए नो तुल्ले, तिरिक्खजोणिए एवं चेव, एवं मणुस्से एवं, देवेवि, से तेणट्ठेणं जाव भवतुल्लए। से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ–भावतुल्लए भावतुल्लए?, गोयमा! एगगुणकालए पोग्गले एगगुणकालगस्स पोग्गलस्स भावओ तुल्ले एगगुणकालए पोग्गले एगगुणकालगवइरित्तस्स पोग्गलस्स भावओ णो तुल्ले, एवं जाव दसगुणकालए, एवं तुल्लसंखेज्जगुणकालए पोग्गले, एवं तुल्लअसंखेज्जगुणकालएवि, एवं तुल्लअणंतगुणकालएवि, जहा कालए एवं नीलए लोहियए हालिद्दे सुक्किल्लए, एवं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सुब्भिगंधे एवं दुब्भिगंधे, एवं तित्ते जाव महुरे, एवं कक्खडे जाव लुक्खे, उदइए भावे उदइयस्स भावस्स भावओ तुल्ले, उदइए भावे उदइयभावघइरित्तस्स भावस्स भावओ नो तुल्ले, एवं उवसमिए० खइए० खओवसमिए० पारिणामिए० संनिवाइए भावे संनिवाइयस्स भावस्स० से तेणट्ठेणं गोयमा! एवं वुच्चइ–भावतुल्लए २।

[प्र०] हे भगवन्! कालतुल्य ए 'कालतुल्य' शा हेतुथी कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! एक समयनी स्थितिवाळुं पुद्गलद्रव्य एक समयनी स्थितिवाळा पुद्गलनी साथे कालथी तुल्य छे. एक समयनी स्थितिवाळुं पुद्गलद्रव्य एक समयनी स्थिति सिवायना पुद्गलद्रव्यनी साथे कालथी तुल्य नथी. ए प्रमाणे यावत्–दशसमयनी स्थितिवाळा पुद्गलद्रव्य संबन्धे जाणवुं. तुल्यसंख्यातासमयनी स्थितिवाळा अने तुल्यअसंख्यात समयनी स्थितिवाळा पुद्गलद्रव्य संबन्धे पण ए प्रमाणे जाणवुं. ते हेतुथी ए प्रमाणे कालतुल्य ए 'कालतुल्य' कहेवाय छे. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के–भवतुल्य ए 'भवतुल्य' छे? [उ०] हे गौतम! नारक जीव नारकनी साथे भवरूपे तुल्य छे, नारक नारक सिवायना बीजा जीव साथे भवरूपे तुल्य नथी. ए प्रमाणे तिर्यंचयोनिक, मनुष्य अने देवसंबन्धे पण जाणवु. माटे हे गौतम! ते हेतुथी यावत्–'भवतुल्य' कहेवाय छे. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के–भावतुल्य ए 'भावतुल्य' छे? [उ०] हे गौतम! एकगुण काळावर्णवाळुं पुद्गलद्रव्य एकगुण काळावर्णवाळा पुद्गलद्रव्यनी साथे भावथी तुल्य छे, परन्तु एकगुण काळावर्णवाळुं पुद्गलद्रव्य एकगुणकाळा वर्ण शिवायना बीजा पुद्गलद्रव्य साथे भावतुल्य नथी. ए प्रमाणे यावत् दशगुण काळावर्णवाळा पुद्गल संबन्धे जाणवुं. तुल्यसंख्यातगुणकाळा, तुल्यअसंख्यातगुणकाळा अने तुल्यअनंतगुणकाळा पुद्गलद्रव्य संबन्धे पण ए प्रमाणे जाणवुं. जेम काळावर्णवाळा पुद्गलद्रव्य संबन्धे कह्युं, तेम नील (लीला)

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

राता, पीळा अने शुक्ल पुद्गलद्रव्य संबन्धे पण जाणवुं. ए प्रमाणे सुगंधी, दुर्गंधी, कटुक यावत् मधुर द्रव्य संबन्धे तथा कर्कश (बरसठ) यावत्–रुक्ष पुद्गलद्रव्य संबन्धे जाणवुं. औदयिक भाव औदयिक भावनी साथे भावथी तुल्य छे. औदयिक भाव सिवायना बीजा भाव साथे भावथी तुल्य नथी. ए प्रमाणे औपशमिक, क्षायिक, क्षायोपशमिक तथा पारिणामिक भावसंबन्धे जाणवुं. सांनिपातिक (अनेक भावना मळवावडे थयेला) भाव सांनिपातिक भावनी साथे भावथी तुल्य छे ते हेतुथी हे गौतम! एम कहेवाय छे के भावतुल्य ए 'भावतुल्य' छे.

से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ–संठाणतुल्लए २१, गोयमा! परिमंडले संठाणे परिमंडलस्स संठाणस्स संठाणओ तुल्ले, परिमंडलसंठाणवइरित्तस्स संठाणओ नो तुल्ले, एवं वट्टे तंसे चउरंसे आयए, समचउरंससंठाणे समचउरंसस्स संठाणस्स संठाणओ तुल्ले, समचउरंसे संठाणे समचउरंससंठाणवइरित्तस्स संठाणस्स संठाणओ नो तुल्ले, एवं परिमंडले, एवं जाव हुंडे, से तेण० जाव संठाणतुल्लए सं० २ (सूत्रं ५२३) ॥

[प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के–संस्थानतुल्य ए 'संस्थानतुल्य' छे? [उ०] हे गौतम! (१) परिमंडल-संस्थान परिमंडलसंस्थानमी साथे संस्थानवडे तुल्य छे, परिमंडलसंस्थान ते शिवायना बीजा संस्थाननी साथे संस्थानवडे तुल्य नथी. ए प्रमाणे (२) वृत्त (गोळ) संस्थान, (३) त्र्यस्र (त्रिकोण) संस्थान, (४) चतुरस्र–चोरससंस्थान अने (५) आयत लांबुं संस्थान पण जाणवुं. तथा समचतुरस्र संस्थान समचतुरस्र संस्थाननी साथे संस्थानथी तुल्य छे, पण समचतुरस्र सिवायना बीजा संस्थाननी संस्थानथी तुल्य नथी. ए प्रमाणे न्यग्रोधपरिमंडल, अने यावत्–हुंड संस्थान सुधी जाणवुं. माटे हे गौतम! ते हेतुथी यावत्–संस्थानतुल्य ए 'संस्थानतुल्य' कहेवाय छे. ॥ ५२३ ॥

For Private And Personal

भत्तपच्चक्खायए णं भंते! अणगारे मुच्छिए जाव अज्झोववन्ने आहारमाहारेति अहे णं वीससाए कालं करेति तओ पच्छा अमुच्छिए अगिद्धे जाव अणज्झोववन्ने आहारमाहारेति ?, हंता गोयमा! भत्तपच्चक्खायए णं अणगारे तं चेव, से केणट्ठेणं भन्ते! एवं वु०-भत्तपच्चक्खायए णं तं चेव ?, गोयमा! भत्तपच्चक्खायए णं अणगारे मुच्छिए जाव अज्झोववन्ने आहारए भवइ अहे णं वीससाए कालं करेइ तओ पच्छा अमुच्छिए जाव आहारे भवइ से तेणट्ठेणं गोयमा! जाव आहारमाहारेति (सूत्रं ५२४) ॥

[प्र०] हे भगवन्! भक्तप्रत्याख्यान करनार (आहारनो त्यागी) अनगार मूर्छित, यावत्-अत्यन्त आसक्त थईने आहार करे, अने पछी स्वभावथी काल-मारणांतिक समुद्घात करे, त्यार पछी अमूर्छित-मूर्छा विना, अगृद्ध-लालच विना यावत्-अनासक्त थई आहार करे ? [उ०] हा, गौतम! भक्तप्रत्याख्यान करनार अनगार-इत्यादि पूर्व प्रमाणे आहार करे. [प्र०] हे भगवान्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के भक्तप्रत्याख्यान करनार अनगार-इत्यादि [पूर्व प्रमाणे] आहार करे ? [उ०] हे गौतम! भक्तप्रत्याख्यान करनार अनगार [प्रथम] मूर्छित, यावत्-आहारने विषे आसक्त होय छे, त्यार पछी स्वभावथी ते काल-मारणांतिक समुद्घात करे छे अने त्यार बाद यावद् आहारने विषे अमूर्छित-रागरहित थई आहार करे छे. माटे हे गौतम! ते हेतुथी भक्तप्रत्याख्यान करनार अनगार पूर्व प्रमाणे यावत्-'आहार करे छे.' ॥ ५२४ ॥

अत्थि णं भंते! लवसत्तमा देवा ल० २ ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भन्ते! एवं वुच्चइ-लवसत्तमा देवा ल० २ ?, गोयमा! से जहानामए-केइ पुरिसे तरुणे जाव निउणसिप्पोवगए सालीण वा वीहीण वा गोधूमाण वा ज-

वाण वा जवजवाण वा पक्काणं परियालाणं हरियाणं हरियकंडाणं तिक्खेणं णवपज्जणएणं असिअएणं पडिसाहरिया प०२ पडिसंखिविया २ जाव इणामेव २ त्तिकट्टु सत्त लवए लुएज्जा, जति णं गोयमा ! तेसिं देवाणं एवतियं कालं आउए पहुप्पते तो णं ते देवा तेणं चेव भवग्गहणेणं सिज्झंता जाव अंतं करेंता, से तेणट्ठेणं जाव लवसत्तमा देवा लवसत्तमा देवा (सूत्रं ५२५) ॥

[प्र०] हे भगवान् ! शुं लवसत्तम देवो ए लवसत्तम देवो छे ? [उ०] हा, गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवान् ! लवसत्तम देवो ए 'लवसत्तम देवो' एम शा हेतुथी कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई जुवान पुरुष यावत्–निपुण शिल्पनो ज्ञाता होय, अने ते पाकेला, लणवाने योग्य थयेला, पीळा थयेला अने पीळीनाळवाळा शालि, व्रीहि, गहुं जव अने जवजव (धान्यविशेष) ने (हाथथी) एकठा करी मुठिवडे ग्रहण करी, आ काप्या' ए प्रमाणे शीघ्रतापूर्वक नवीन पाणी चडावेल तीक्ष्ण दातरडावडे सात लव (कोळी) जेटला समयमां कापी नाखे, हे गौतम ! जो ते देवोनुं एटलुं (सात लव जेटलुं) आयुष्य वधारे होत तो देवो तेज भवमां सिद्ध थात, यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करत. माटे ते हेतुथी हे गौतम ! ते लवसत्तम देवो ए 'लवसत्तम' एम कहेवाय छे. ॥ ५२५ ॥

अत्थि णं भंते ! अणुत्तरोववाइया देवा अ०२ ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुचइ अ०२ ?, गोयमा ! अणुत्तरोववाइयाणं देवाणं अणुत्तरा सद्दा जाव अणुत्तरा फासा, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुचइ जाव अणुत्तरोववाइया देवा अ० २। अणुत्तरोववाइया णं भंते ! देवा णं केवतिएणं कम्मावसेसेणं अणुत्तरोववाइयदेवत्ताए उववन्ना ?, गोयमा ! जावतियं छट्ठभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतिएणं कम्मावसेसेणं अणुत्तरोववाइया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

देवा देवत्ताए उववन्ना। सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ५२६) ॥ १४-७ ॥

[प्र०] हे भगवन्! अनुत्तरौपपाति देवो २ छे? [उ०] हा गौतम! छे. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी अनुत्तरौपपातिक देवो 'अनुत्तरौपपातिक' एम कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! अनुत्तरौपपातिक देवोनी पासे अनुत्तर शब्दो, यावत्-अनुत्तर स्पर्शो होय छे, माटे हे गौत्तम! ते हेतुथी यावद् तेओने अनुत्तरौपपातिक देवो कहेवामां आवे छे. [प्र०] हे भगवन्! केटलुं कर्म बाकी रहेवाथी अनुत्तरौपपातिक देवो अनुत्तरौपपातिकदेवपणे उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! श्रमण निर्ग्रन्थ छट्ठ भक्तवडे जेटला कर्मनी निर्जरा करे तेटलुं कर्म बाकी रहेवाथी अनुत्तरौपपातीक देवो अनुत्तरौपपातिकदेवपणे उत्पन्न थाय छे. 'हे भगवान्! ते एमज छे हे भगवान्! ते एमज छे' एम कही [भगवान् गौतम] यावद् विहरे छे. ॥ ५२६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतासूत्रना १४ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक ८.

इमीसे णं भंते! रयणप्पभाए पुढवीए सक्करप्पभाए य पुढवीए केवतियं अबाहाए अंतरे पण्णत्ते?, गोयमा! असंखेज्जाइं जोयणसहस्साइं अबाहाए अंतरे पण्णत्ते, सक्करप्पभाए णं भंते! पुढवीए वालुयप्पभाए य पुढवीए केवतियं एवं चेव, एवं जाव तमाए अहेसत्तमाए य, अहेसत्तमाए णं भंते! पुढवीए अलोगस्स य केवतियं आबाहाए अंतरे पण्णत्ते?, गोयमा! असंखेज्जाइं जोयणसहस्साइं आबाहाए अंतरे पण्णत्ते। इमीसे णं भंते! रयण-

For Private And Personal

प्पभाए पुढवीए जोतिसस्स य केवतियं पुच्छा, गोयमा! सत्तनउए जोयणसए आबाहाए अंतरे पण्णत्ते, जोतिसस्स णं भंते! सोहम्मीसाणाण य कप्पाणं केवतियं पुच्छा, गोयमा! असंखेज्जाइं जोयण जाव अंतरे पण्णत्ते, सोहम्मीसाणाणं भंते! सणंकुमारमाहिंदाण य केवतियं एवं चेव, सणंकुमारमाहिंदाणं भंते! बंभलोगस्स कप्पस्स य केवतियं एवं चेव, बंभलोगस्स णं भंते! लंतगस्स य कप्पस्स केवतियं एवं चेव, लंतयस्स णं भंते! महासुकस्स य कप्पस्स केवतियं एवं चेव, एवं महासुक्कस्स कप्पस्स सहस्सारस्स य, एवं सहस्सारस्स आणयपाणयकप्पाणं, एवं आणयपाणयाण य कप्पाणं आरणच्चुयाण य कप्पाणं, एवं आरणच्चुयाणं गेविज्जविमाणाण य, एवं गेविज्जविमाणाणं अणुत्तरविमाणाण य। अणुत्तरविमाणाणं भंते! ईसिंपब्भाराए य पुढवीए केवतिए पुच्छा, गोयमा! दुवालसजोयणे अबाहाए अंतरे पण्णत्ते, ईसिंपब्भाराए णं भंते! पुढवीए अलोगस्स य केवतिए अबाहाए पुच्छा, गोयमा! देसूणं जोयणं अबाहाए अंतरे पण्णत्ते (सूत्रं ५२७)॥

[प्र०] हे भगवन्! आ रत्नप्रभा पृथ्वी अने शर्कराप्रभा पृथ्वीनुं अबाधावडे-व्यवधानवडे केटलुं अन्तर कहेलुं छे? [उ०] हे गोतम! असंख्यलाख योजन [अबाधाए] अंतर कहेलुं छे. [प्र०] हे भगवन्! शर्कराप्रभा अने वालुकाप्रभा पृथिवीनुं केटलुं अबाधावडे अंतर कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! पूर्ववत् जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-तमा-छट्ठी नरकपृथिवी अने अधःसप्तम-सातमी नरक पृथिवी सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! सातमी नरक पृथिवी अने अलोकनुं केटलुं अबाधावडे अंतर कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! असंख्य लाख योजन अबाधाए अंतर कह्युं छे. [प्र०] हे भगवन्! आ रत्नप्रभा पृथिवी अने ज्योतिषिकनुं (सूर्य-चन्द्रादिनुं)

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

केटलुं अबाधावडे अंतर कह्युं छे-एम प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! सातसो ने नेवुं योजन अबाधावडे अंतर कह्युं छे. [प्र०] हे भगवन्! ज्योतिषिक अने सौधर्म-ईशानकल्पनुं केटलुं अन्तर कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! असंख्याता योजन यावत्-अन्तर कह्युं छे [प्र०] हे भगवन्! सौधर्म-ईशान अने सनत्कुमार-माहेन्द्रनुं केटलुं अन्तर कह्युं छे? [उ०] पूर्वप्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवान्! सनत्कुमार-माहेन्द्र अने ब्रह्मलोक कल्पनुं केटलुं अन्तर होय छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! ब्रह्मलोक अने लांतककल्प वच्चे केटलुं अन्तर छे? [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! लांतक अने महाशुक्र कल्पनुं केटलुं अंतर होय छे? [उ०] पूर्ववत् जाणवुं. ए प्रमाणे महाशुक्र कल्प अने सहस्रारनुं अन्तर जाणवुं, तथा सहस्रार अने आनत-प्राणतकल्प अने आरण-अच्युतकल्पनुं, आरण-अच्युतकल्प अने ग्रैवेयकनुं, अने ग्रैवेयक अने अनुत्तरविमाननुं अन्तर पूर्ववत् जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! अनुत्तरविमान अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवीनुं केटलुं अन्तर होय छे? [उ०] हे गौतम! बार योजननुं अबाधावडे अन्तर कह्युं छे. [प्र०] हे भगवन्! ईषत्प्राग्भारा पृथिवी अने अलोकनुं केटलुं अबाधावडे अंतर कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! कंइक न्यून एक योजन अबाधाए अन्तर छे. ॥ ५२७ ॥

एस णं भंते! सालरुक्खे उण्हाभिहए तण्हाभिहए दवग्गिजालाभिहए कालमासे कालं किच्चा कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति?, गोयमा! इहेव रायगिहे नगरे सालरुक्खत्ताए पच्चायाहिति, से णं तत्थ अच्चियवंदियपूइयसक्कारियसम्माणिए दिव्वे सच्चे सच्चोवाए सन्निहियपाडिहेरे लाउल्लोइयमहिए यावि भविस्सइ, से णं भंते! तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं गमिहिति कहिं उववज्जिहिति?, गोयमा! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अंतं काहिति ॥ एस णं भंते! साललट्ठिया उण्हाभिहया तण्हाभिहया दवग्गिजालाभिहया कालमासे कालं किच्चा जाव कहिं उववज्जिहिति?, गोयमा! इहेव जंबुद्दीवे २ भारहे वासे विंझगिरिपायमूले महेसरीए नगरीए सामलिरुक्खत्ताए पच्चायाहिति, से णं तत्थ अच्चियवंदियपूइय जाव लाउल्लोइयमहिए यावि भविस्सइ, से णं भंते! तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता सेसं जहा सालरुक्खस्स जाव अंतं काहिति। एस णं भंते! उंबरलट्ठिया उण्हाभिहया ३ कालमासे कालं किच्चा जाव कहिं उववज्जिहिति?, गोयमा! इहेव जंबुद्दीवे २ भारहे वासे पाडलिपुत्ते नामं नगरे पाडलिरुक्खत्ताए पच्चायाहिति, से णं तत्थ अच्चियवंदिय जाव भविस्सति, से णं भंते! अणंतरं उव्वट्टित्ता सेसं तं चेव जाव अंतं काहिति (सूत्रं ५२८) ॥

[प्र०] हे भगवन्! [सूर्यनी] गरमीथी पीडित थयेलो, तृषाथी हणायेलो अने दावानळनी जाळथी बळेलो आ शालवृक्ष कालमासे-मरणसमये काल करी क्यां जशे अने क्यां उत्पन्न थशे? [उ०] हे गौतम! आज राजगृह नगरमां फरीथी उत्पन्न थशे, अने ते त्यां अर्चित, वंदित, पूजित, सत्कारित, सम्मानित अने दिव्य-प्रधानभूत थशे. तथा सत्यरूप-सत्यावपात-जेनी सेवा सफळ थाय छे एवो, [पूर्वभवसंबन्धी देवोए] जेनुं प्रतिहारपणुं सांनिध्य कर्युं छे एवो, तथा जेनी पीठ-चोतरो लींपेलो अने धोळेलो छे एवो ते (पूजनीय) थशे. [प्र०] हे भगवन्! [ते शालवृक्ष] त्यांथी मरण पामी क्यां जशे अने क्यां उत्पन्न थशे? [उ०] हे गौतम! महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे. तथा यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] हे भगवन्! सूर्यनी गरमीथी हणायेल, तृषाथी पीडित थयेल तथा दावानळनी जाळथी बळेली आ शालयष्टिका-शालवृक्षनी न्हानी शाखाओ कालमासे-मरण समये काल

For Private And Personal

करी क्यां जशे अने क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! आ ज जंबूद्वीपना भारतवर्षमां विन्ध्याचलनी तळेटीमां माहेश्वरी' नगरीमां ते शाल्मली वृक्षरूपे उत्पन्न थशे, अने ते त्यां अर्चित, वंदित अने पूजित थशे, तथा यावत्-तेनो चोतरो लींपेलो, धोळेलो अने पूजित थशे. [प्र०] हे भगवन् ! ते त्यांथी मरण पामी क्यां जशे अने क्यां उत्पन्न थशे ?-इत्यादि बधुं शालवृक्षनी पेठे जाणवुं, यावत्-ते सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] हे भगवन् ! [सूर्यनी] गरमीथी हणायेल, तृषाथी पीडायेल अने दवाग्निजाळथी बळी गयेल आ उंबरवृक्षनी शाखा मरणसमये काल करी क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! ते आज जंबूद्वीपना भारतवर्षमां पाटलिपुत्र नामना नगरमां पाटलिवृक्षपणे उत्पन्न थशे. अने त्यां ते अर्चित, वंदित अने यावत्-पूजनीय थशे. [प्र०] ते त्यांथी मरण पामी क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] ए बधुं पूर्वनी पेठे जाणवुं, यावत्-सर्व दुःखोनो अंत करशे. ॥ ५२८ ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं अम्मडस्स परिव्वायगस्स सत्त अंतेवासीसया गिम्हकालसमयंसि एवं जहा उववाइए जाव आराहगा (सूत्रं ५२९) ॥

ते काले, ते समये अंबड परिव्राजकना सातसो शिष्यो ग्रीष्म कालने समयने विषे विहार करता-इत्यादि बधुं औपपातिक सूत्रमां कह्या प्रमाणे अहिं कहेवुं. यावत्-'तेओ आराधक थया'-त्यां सुधी जाणवुं. ॥ ५२९ ॥

बहुजणे णं भंते ! अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ एवं-खलु अम्मडे परिव्वायए कंपिल्लपुरे नगरे घरसए एवं जहा उववाइए अम्मडस्स वत्तव्वया जाव दढप्पइण्णो अंतं काहिति (सूत्रं ५३०) ॥

हे भगवन् ! घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे के, 'अंबड परिव्राजक कांपिल्यपुर नगरमां सो घेर जमे छे'-इत्यादि

बधुं औपपातिक सूत्रमां कह्या प्रमाणे अंबडनी बधी वक्तव्यता कहेवी, यावत्–दृढप्रतिज्ञानी पेठे यावत्–'ते सर्व दुःखोनो अंत करशे.'

अत्थि णं भंते! अव्वाबाहा देवा अव्वाबाहा देवा?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ–अव्वाबाहा देवा २?, गोयमा! पभू णं एगमेगे अव्वाबाहे देवे एगमेगस्स पुरिसस्स एगमेगंसि अच्छिपत्तंसि दिव्वं देविड्ढिं दिव्वं देवज्जुतिं दिव्वं देवज्जुत्तिं दिव्वं देवाणुभागं दिव्वं बत्तीसतिविहं नट्टविहिं उवदंसेत्तए, णो चेव णं तस्स पुरिसस्स किंचिवि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएइ छविच्छेयं वा करेति, एसुहुमं च णं उवदंसेज्जा, से तेणट्ठेणं जाव अव्वाबाहा देवा २ (सूत्रं ५३१)॥

[प्र०] हे भगवन्! शुं एम छे के अव्याबाध देवो ए 'अव्याबाध देवो' (पीडा नहि करनारा) कहेवाय छे? [उ०] हा गौतम! एम छे. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी एम कहेवाय छे के अव्याबाध देवो ए 'अव्याबाध देवो' छे? [उ०] हे गौतम! एक एक अव्याबाध देव एक एक पुरुषनी एक एक पांपण उपर दिव्य देवर्धि, दिव्य देवद्युति, दिव्य देवानुभाव अने बत्रीश प्रकारना दिव्य नाट्यविधिने बतावी शकवा समर्थ छे. परन्तु ते पुरुषने स्वल्प के अधिक दुःख थवा देतो नथी, तेम तेना अवयवना छेद पण करतो नथी. एवी सूक्ष्मतापूर्वक (नाट्यविधि) बतावी शके छे, ते हेतुथी अव्याबाध देवो ए 'अव्याबाध' (पीडा नहि करनार देवो) एम कहेवामां आवे छे. ॥ ५३१ ॥

पभू णं भंते! सक्के देविंदे देवराया पुरिसस्स सीसं पाणिणा असिणा छिंदित्ता कमंडलुंमि पक्खिवित्तए?, हंता पभू, से कहमिदाणिं पकरेति?, गोयमा! छिंदिया २ च णं पक्खिवेज्जा भिंदिया भिंदिया च णं पक्खि-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वेज्जा कोट्टिया कोट्टिया च णं पक्खिवेज्जा चुन्निया चुन्निया च णं पक्खिवेज्जा तओ पच्छा खिप्पामेव पडिसंघाएज्जा, नो चेव णं तस्स पुरिसस्स किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएज्जा छविच्छेदं पुण करेति, एसुहुमं च णं पक्खिवेज्जा ॥ (सूत्रं ५३२) ॥

[प्र०] हे भगवन्! देवना इन्द्र अने देवना राजा शक्र (कोइ) पुरुषना माथाने हाथवडे तरवारथी कापी नाखी कमंडलुमां नाखवा समर्थ छे? [उ०] हा, समर्थ छे. [प्र०] ते ते वखते कमंडलमा केवी रीते नांखे? [उ०] ते शक्र माथाने छेदी छेदीने, भेदी भेदीने कूटी कूटीने अने चूर्ण करी करीने कमंडलुमां नांखे, अने त्यार पछी तुरतज (ते माथाना अवयवोने) मेळवे-एकठा करे, एटलुं सूक्ष्म करी कमंडलमां नांखे, तेना अवयवोनो छेद करे तो पण ते पुरुषने जरा पण पीडा उत्पन्न न थाय. ॥ ५३२ ॥

अत्थि णं भंते! जंभया देवा जंभया देवा?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-जंभया देवा जंभया देवा?, गोयमा! जंभगा णं देवा निच्चं पमुइयपक्कीलिया कंदप्परतिमोहणसीला जन्नं ते देवे कुद्धे पासेज्जा से णं पुरिसे महंतं अयसं पाउणिज्जा, जे णं ते देवे तुट्ठे पासेज्जा से णं महंतं जसं पाउणेज्जा, से तेणट्ठेणं गोयमा! जंभगा देवा २॥ कतिविहा णं भंते! जंभगा देवा पण्णत्ता?, गोयमा! दसविहा पण्णत्ता, तंजहा-अन्नजंभगा पाणजंभगा वत्थजंभगा लेणजंभगा सयणजंभगा पुप्फजंभगा फलजंभगा पुप्फफलजंभगा विज्जाजंभगा अवियत्तजंभगा, जंभगा णं भंते! देवा कहिं वसहिं उवेंति?, गोयमा! सव्वेसु चेव दीहवेयड्ढेसु चित्तविचित्तजमगपव्वएसु कंचणपव्वएसु य एत्थ णं जंभगा देवा वसहिं उवेंति। जंभगाणं भंते! देवाणं केवतियं कालं ठिती पण्णत्ता?

गोयमा ! एगं पलिओवमं ठिती पण्णत्ता । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति जाव विहरति (सूत्रं ५३३) ॥ १४-८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शुं एम छे के जृंभक देवो ते जृंभक (स्वच्छन्दचारी) देवो छे ? [उ०] हा, गौतम ! एम छे. [प्र०] हे भगवन् ! क्या हेतुथी जृंभकदेवो ए 'जृंभकदेवो' (स्वच्छन्दचारी देवो) कहेवाय ? [उ०] हे गौतम ! जृंभकदेवो हंमेशा प्रमोदवाळा, अत्यन्त क्रीडाशील, कंदर्पने विषे रतिवाळा अने मैथुन सेववाना स्वभाववाळा होय छे, जे ते देवोने गुस्से थयेला जुए छे, ते पुरुषो घणो अपयश पामे छे, तथा जेओ ते देवोने तुष्ट थयेला जुए छे तेओ घणो यश पामे छे, माटे हे गौतम ! ते हेतुथी जृंभकदेवो ए 'जृंभकदेवो' एम कहेवाय छे. [प्र०] हे भगवन् ! जृंभक देवो केटला प्रकारना कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! दश प्रकारना कह्या छे–१ अन्नजृंभक, २ पानजृंभक, ३ वस्त्रजृंभक, ४ गृहजृंभक, ५ शयनजृंभक, ६ पुष्पजृंभक, ७ फलजृंभक, ८ पुष्प-फलजृंभक, ९ विद्याजृंभक,अने १० अव्यक्तजृंभक. [प्र०] हे भगवन् ! जृंभक देवो क्यां वसे छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओ (जृंभक) बधा दीर्घ वैताढ्योमां, चित्र, विचित्र, यमक अने समक पर्वतोमां तथा कांचनपर्वतोमां वसे छे. [प्र०] हे भगवन् ! जृंभक देवनी स्थिति केटला काळनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी एक पल्योपमनी स्थिति कही छे. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'–एम कही भगवान् गौतम यावद् विहरे छे. ॥ ५३३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उद्देशक ९.

अणगारे णं भंते ! भावियप्पा अप्पणो कम्मलेस्सं न जाणइ न पासइ तं पुण जीवं सरूविं सकम्मलेस्सं जाणइ पासइ ?, हंता गोयमा ! अणगारे णं भावियप्पा अप्पणो जाव पासति ॥ अत्थि णं भंते ! सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासंति ४ ?, हंता अत्थि ॥ कयरे णं भंते ! सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासंति जाव पभासेंति ?, गोयमा ! जाओ इमाओ चंदिमसूरियाणं देवाणं विमाणेहिंतो लेस्साओ बहिया अभिनिस्सडाओ ताओ ओभासंति पभासेंति एवं एएणं गोयमा ! ते सरूवी सकम्मलेस्सा पोग्गला ओभासेंति ४ (सूत्रं ५३४) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! (संयमभावनावडे) भावितात्मा अनगार जे पोतानी कर्मलेश्याने (विशेषरूपे) जाणतो नथी, अने (सामन्यरूपे) जोतो नथी ते सरूपी–सशरीरी अने कर्म लेश्यासहित जाणे अने जुए ? [उ०] हा, गौतम ! भावितात्मा अनगार जे पोताना कर्मसंबन्धी लेश्याने जाणतो अने जोतो नथी ते शरीरसहित अने कर्म–लेश्यावाळा पोताना आत्माने यावत्–जुए छे [प्र०] हे भगवन् ! रूपी–वर्णादियुक्त सकर्मलेश्य–कर्मने योग्य कृष्णादि लेश्याना पुद्गलस्कन्धो प्रकाशित थाय छे ? [उ०] हा, गौतम ! तेवा पुद्गलस्कन्धो प्रकाशित थाय छे. [प्र०] हे भगवन् ! रूपवाळा अने कर्मने योग्य अथवा कर्मसंबन्धी लेश्याना जे पुद्गलो प्रकाशित थाय छे, यावत् प्रकाशित थाय छे ते केटला छे ? [उ०] हे गौतम ! चंद्र अने सूर्यना विमानोथी जे आ बहार नीकळेली लेश्याओ (प्रकाशना पुद्गलो) छे तेओ अवभासित थाय छे, प्रभासित थाय छे, ए प्रमाणे हे गौतम ! ए बधा रूपयुक्त, कर्मने योग्य लेश्यावाळा पुद्गलो प्रकाशित थाय छे. ॥ ५३४ ॥

For Private And Personal

नेरइयाणं भंते! किं अत्ता पोग्गला अणत्ता पोग्गला?, गोयमा! नो अत्ता पोग्गला अणत्ता पोग्गला, असुरकुमाराणं भंते! किं अत्ता पोग्गला अणत्ता पोग्गला?, गोयमा! अत्ता पोग्गला णो अणत्ता पोग्गला, एवं जाव थणियकुमाराणं, पुढविकाइयाणं पुच्छा, गोयमा! अत्तावि पोग्गला अणत्तावि पोग्गला, एवं जाव मणुस्साणं, वाणमंतरजोइसियवेमाणियाणं जहा असुरकुमाराणं, नेरइयाणं भंते! किं इट्ठा पोग्गला अणिट्ठा पोग्गला?, गोयमा! नो इट्ठा पोग्गला अणिट्ठा पोग्गला जहा अत्ता भणिया एवं इट्ठावि कंतावि पियावि मणुन्नावि भाणियव्वा, एए पंच दंडगा॥ देवे णं भंते! महड्ढिए जाव महेसक्खे रूवसहस्सं विउव्वित्ता पभू भासासहस्सं भासित्तए?, हंता पभू, सा णं भंते! किं एगा भासा भासासहस्सं?, गोयमा! एगा णं सा भासा णो खलु तं भासासहस्सं (सूत्रं ५३२)॥

[प्र०] हे भगवान्! शुं नैरयिकोने आत्त-सुखकारक पुद्गलो होय छे के अनात्त-दुःखकारक पुद्गलो होय छे? [उ०] हे गौतम! तेओने आत्त पुद्गलो नथी पण अनात्त पुद्गलो होय छे. [प्र०] हे भगवन्! शुं असुरकुमारोने आत्त-सुखकारक पुद्गलो होय छे के अनात्त पुद्गलो होय छे? [उ०] हे गौतम! तेओने आत्त पुद्गलो होय छे, पण अनात्त पुद्गलो होता नथी. ए प्रमाणे यावत् स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवान्! शुं पृथिवीकायिकोने आत्त पुद्गलो होय छे के अनात्त पुद्गलो होय छे? [उ०] हे गौतम! तेओने आत्त पुद्गलो पण होय छे, अने अनात्त पुद्गलो पण होय छे. ए प्रमाणे यावत्-मनुष्यो सुधी जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिकोने असुरकुमारोनी पेठे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं नारकोने इष्ट पुद्गलो होय छे के अनिष्ट

पुद्गलो होय छे? [उ०] हे गौतम! तेओने इष्ट पुद्गलो होता नथी, पण अनिष्ट पुद्गलो होय छे. जेम आत्त पुद्गलो संबंधे कह्युं, तेम इष्ट, कांत, प्रिय तथा मनोज्ञ पुद्गलो संबन्धे पण कहेवुं. वळी ए प्रमाणे अहिं पांच दंडक कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! महर्द्धिक यावत् मोटा सुखवाळो देव हजार रूपोने विकुर्वीने हजार भाषा बोलवा समर्थ छे? [उ०] हा, गौतम! तेम करवा समर्थ छे.५३५

तेणं कालेणं २ भगवं गोयमे अचिरुग्गयं बालसूरियं जासुमणाकुसुमपुंजप्पकासं लोहितगं पासइ पासित्ता जायसड्ढे जाव समुप्पन्नकोउहल्ले जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ जाव नमंसित्ता जाव एवं वयासी-किमिदं भंते! सूरिए किमिदं भंते! सूरियस्स अट्ठे?, गोयमा! सुभे सूरिए सुभे सूरियस्स अट्ठे। किमिदं भंते! सूरिए किमिदं भंते! सूरियस्स पभा एवं चेव, एवं छाया एवं लेस्सा (सूत्रं ५३६)॥

[प्र०] हे भगवन्! ते एक भाषा छे के हजार भाषा छे? [उ०] हे गौतम! ते एक भाषा छे, पण हजार भाषा नथी. ते काले, ते समये भगवंत गौतमे तुरतनो उगेलो अने जासुमणाना पुष्पना पुंज जेवो रातो बालसूर्य जोयो, ते सूर्यने जोइने श्रद्धावाळा, अने यावत्-जेने प्रश्ननुं कुतूहल उत्पन्न थयुं छे एवा भगवंत गौतमस्वामी ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आव्या, अने यावत्-नमीने यावत्- आ प्रमाणे बोल्या-[प्र०] हे भगवन्! सूर्य ए शुं छे अने भगवन्! सूर्यनो अर्थ शो हेतु छे? [उ०]हे गौतम! सूर्य ए शुभ पदार्थ छे, अने सूर्यनो अर्थ पण शुभ छे. [प्र०] हे भगवन्! सूर्य ए शुं छे अने सूर्यनी प्रभा ए शुं छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे छाया-प्रतिबिंब अने लेश्या-प्रकाशना समूह संबन्धे पण जाणवुं. ॥ ५३६ ॥

जे इमे भंते! अज्जत्ताए समणा निग्गंथा विहरंति एते णं कस्स तेयलेस्सं वीतीवयंति?, गोयमा! मासप-

रियाए समणे निग्गंथे वाणमंतराणं देवाणं तेयलेस्सं वीइवयंति, दुमासपरियाए समणे निग्गंथे असुरिंदवज्जियाणं भवणवासीणं देवाणं तेयलेस्सं वीयीवयंति, एवं एएणं अभिलावेणं तिमासपरियाए समणे नि० असुरकुमाराणं देवाणं तेय० चउम्मासपरियाए सगहनक्खत्ततारारूवाणं जोतिसियाणं देवाणं तेय० पंचमासपरियाए य सचंदिमसूरियाणं जोतिसिंदाणं जोतिसरायाणं तेय० छम्मासपरियाए समणे सोहम्मीसाणाणं देवाणं० सत्तमासपरियाए सणंकुमारमाहिंदाणं देवाणं० अट्ठमासपरियाए बंभलोगलंतगाणं देवाणं तेय० नवमासपरियाए समणे महासुक्कसहस्साराणं देवाणं तेय० दसमासपरियाए आणयपाणयआरणच्चुयाणं देवाणं० एक्कारसमासपरियाए गेवेज्जगाणं देवाणं० बारसमासपरियाए समणे निग्गंथे अणुत्तरोववाइयाणं देवाणं तेयलेस्सं वीयीवयंति, तेण परं सुक्के सुक्काभिजाए भवित्ता तओ पच्छा सिज्झति जाव अंतं करेति। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५३७) ॥ १४—९ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे आ श्रमण निर्ग्रंथो आर्यपणे–पापकर्मरहितपणे विहरे छे, तेओ कोनी तेजोलेश्याने–सुखने अतिक्रमे छे? अर्थात्–तेमनुं सुख कोनाथी चडीयातुं छे? [उ०] हे गौतम! एक मासना दीक्षा पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ वानव्यंतर देवोनी तेजो–लेश्याने–सुखने अतिक्रमे छे, (अर्थात्–वानव्यंतर देवो करतां अधिक सुखी छे) बे मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ असुरेंद्र सिवायना भवनवासी देवोनी तेजोलेश्याने–सुखने अतिक्रमे छे. ए प्रमाणे ए पाठ वडे त्रण मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ असुरकुमार देवोनी तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे, चार मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ ग्रहगण, नक्षत्र अने तारारूप ज्योतिषिक देवोनी

वेजोलेश्याने अतिक्रमे छे, पांच मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ, ज्योतिष्कना इन्द्र, ज्योतिष्कना राजा चन्द्र अने सूर्यनी तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे, छ मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ सौधर्म अने ईशानवासी देवोनी (तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे), सात मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ सनत्कुमार अने माहेन्द्र देवोनी, आठ मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ ब्रह्मलोक अने लांतक देवोनी, नव मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ महाशुक्र अने सहस्रार देवोनी तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे, दश मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ आनत, प्राणत, आरण अने अच्युत देवोनी तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे, अगीयार मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ ग्रैवेयक देवोनी अने बार मासना पर्यायवाळो श्रमण निर्ग्रंथ अनुत्तरौपपातिक देवोनी तेजोलेश्याने अतिक्रमे छे. त्यार बाद शुद्ध अने शुद्धतर परिणामवाळो थइने पछी सिद्ध थाय छे, यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करे छे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही यावत् विहरे छे. ॥ ५३७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

उद्देशक १०.

केवली णं भंते! छउमत्थं जाणइ पासइ?, हंता जाणइ पासइ, जहा णं भंते! केवली छउमत्थं जाणइ पासइ तहा णं सिद्धेवि छउमत्थं जाणइ पासइ?, हंता जाणइ पासइ, केवली णं भंते! आहोहियं जाणइ पासइ एवं चेव, एवं परमाहोहियं, एवं केवलिं एवं सिद्धं जाव जहा णं भंते! केवली सिद्धं जाणइ पासइ तहा णं सि-

द्धेवि सिद्धं जाणइ पासइ ?, हंता जाणइ पासइ। केवली णं भंते! भासेज्ज वा वागरेज्ज वा ?, हंता भासेज्ज वा वागरेज्ज वा, जहा णं भंते! केवली भासेज्ज वा वागरेज्ज वा तहा णं सिद्धेवि भासेज्ज वा वागरेज्ज वा ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ जहा णं केवली णं भासेज्ज वा वागरेज्ज वा णो तहा णं सिद्धे भासेज्ज वा वागरेज्ज वा ?, गोयमा! केवली णं सउट्ठाणे सकम्मे सबले सवीरिए सपुरिसक्कारपरक्कमे, सिद्धे णं अणुट्ठाणे जाव अपुरिसक्कारपरक्कमे, से तेणट्ठेणं जाव वागरेज्ज वा, केवली णं भंते! उम्मिसेज्ज वा निमिसेज्ज वा?, हंता उम्मिसेज्ज वा निम्मिसेज्ज वा एवं चेव, एवं आउट्टेज्ज वा पसारेज्ज वा, एवं ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेएज्जा,

[प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी छद्मस्थने जाणे अने जुए? [उ०] हा, जाणे अने जुए. [प्र०] हे भगवन्! जेम केवलज्ञानी छद्मस्थने जाणे अने जुए तेम सिद्ध पण छद्मस्थ जीवने जाणे अने जुए? [उ०] हा, गौतम! जाणे अने जुए. [प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी आधोवधिकने-प्रतिनियतक्षेत्रविषक अवधिज्ञानवंतने जाणे अने जुए? [उ०] हा, गौतम! जाणे अने जुए. एम परमावधिज्ञानीने पण जाणे अने जुए. ए प्रमाणे केवलज्ञानी अने सिद्धने पण जाणे, यावत्-[प्र०] जेम 'हे भगवन्! केवलज्ञानी सिद्धने जाणे अने जुए तेम सिद्ध पण सिद्धने जाणे अने जुए? [उ०] हा, जाणे अने जुए. [प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी बोले अथवा प्रश्ननो उत्तर कहे? [उ०] हा, गौतम! केवली बोले अथवा प्रश्ननो उत्तर कहे. [प्र०] हे भगवन्! जेम केवलज्ञानी बोले अथवा प्रश्ननो उत्तर कहे तेम सिद्ध पण बोले अथवा प्रश्ननो उत्तर आपे? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ-युक्त नथी, अर्थात् सिद्ध बोले नहि. [प्र०] हे भगवन्! क्या हेतुथी एम कहो छो के-'जेम केवलज्ञानी बोले अथवा कहे तेम सिद्ध बोले नहि अथवा प्रश्नोत्तर न

कहे' ? [उ०] हे गौतम ! केवलज्ञानी उत्थान–उभा थवुं, कर्म–गमनादि क्रिया, बल, वीर्य अने पुरुषकार–पराक्रम सहित होय छे पण सिद्धो उत्थानरहित, यावत्–पुरुषकार–पराक्रमरहित होय छे, माटे हे गौतम ! सिद्धो केवलीनी पेठे यावत्–प्रश्नोत्तर कहेता नथी. [प्र०] हे भगवन् ! केवलज्ञानी पोतानी आंख उघाडे अने मीचे ? [उ०] हा, गौतम ! आंख उघाडे अने मीचे, एज प्रमाणे शरीरने संकुचित करे अने प्रसारे, उभा रहे, बेसे अने आडे पडखे थाय, तथा शय्या (वसति) अने नैषेधिकी (थोडा काल माटे वसति) करे.

केवली णं भंते ! इमं रयणप्पभं पुढविं रयणप्पभापुढवीति जाणति पासति ?, हंता जाणइ पासइ, जहा णं भंते ! केवली इमं रयणप्पभं पुढविं रयणप्पभापुढवीति जाणइ पासइ तहा णं सिद्धेवि इमं रयणप्पभं पुढविं रयणप्पभपुढवीति जाणइ पासइ ?, हंता जाणइ पासइ, केवली णं भंते ! सक्करप्पभं पुढविं सक्करप्पभापुढवीति जाणइ पासइ ?, एवं चेव, एवं जाव अहेसत्तमा, केवली णं भंते ! सोहम्मं कप्पं सोहम्मकप्पेत्तिजाणइ पासइ ?, हंता जाणइ पासइ, एवं चेव, एवं ईसाणं एवं जाव अच्चुयं, केवली णं भंते ! गेवेज्जविमाणे गेवेज्जविमाणेत्ति जाणइ पासइ ?, एवं चेव, एवं अणुत्तरविमाणेवि, केवली णं भंते ! ईसिपब्भारं पुढविं ईसिपब्भारपुढवीति जाणइ पासइ ?, एवं चेव, केवली णं भंते ! परमाणुपोग्गलं परमाणुपोग्गलेत्ति जाणइ पासइ?, एवं चेव, एवं दुपएसियं खंधं एवं जाव जहा णं भंते ! केवली अणंतपएसियं खंधं अणंतपएसिए खंधेत्ति जाणइ पासइ तहा णं सिद्धेवि अणंतपएसियं जाव पासइ ?, हंता जाणइ पासइ । सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति (सूत्रं ५३८) ॥ १४-१० ॥ चोद्दसमं सयं समत्तं ॥ १४ ॥

[प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी रत्नप्रभा पृथिवीने आ 'रत्नप्रभा पृथिवी' ए प्रमाणे जाणे अने देखे? [उ०] हा गौतम! जाणे अनेदेखे. [प्र०] हे भगवन्! जेम केवलज्ञानी रत्नप्रभा पृथिवीने आ 'रत्नप्रभा' एम जाणे अने देखे तेम सिद्ध पण रत्नप्रभा पृथिवीने 'रत्नभप्रा'-एम जाणे अने देखे? [उ०] हा,! गौतम जाणे अने देखे. [प्र०] हे भगवान्! केवलज्ञानी शर्कराप्रभा पृथिवीने 'शर्कराप्रभापृथिवी' ए प्रमाणे जाणे अने देखे? [उ०] पूर्वे प्रमाणे जाणवुं. ए प्रमाणे यावत्-सातमी नरकपृथिवी सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! केवली सौधर्मकल्पने 'सौधर्मकल्प' एम जाणे अने देखे? [उ०] हा, गौतम! जाणे अने देखे. ए प्रमाणे ईशान अने यावत् अच्युतकल्प सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी ग्रैवेयकविमामनने 'ग्रैवेयकविमान' ए जाणे अने देखे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं ए प्रमाणे यावत्-अनुत्तरविमान संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी ईषत्प्राग्भारा पृथिवीने 'ईषत्प्राग्भारा पृथिवी' ए प्रमाणे जाणे अने देखे? [उ०] ए प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी परमाणुपुद्गलने 'परमाणुपुद्गल' ए प्रमाणे जाणे अने देखे? [उ०] हा, गौतम! जाणे अने देखे. ए प्रमाणे द्विप्रदेशिक स्कन्ध, अने यावत्-जेम-[प्र०] हे भगवन्! केवलज्ञानी अनन्तप्रदेशिक स्कन्धने 'अनन्तप्रदेशिक स्कन्ध'-एम जाणे अने देखे तेम सिद्ध पण अनन्तप्रदेशिक स्कन्धने यावत्-जुए? [उ०] हा, जाणे अने जुए. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'. ॥ ५३८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १४ मा शतकमां दसमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

॥ इतिश्री चतुर्दशं शतकं समाप्तं. ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १५. (उद्देशक १.)

नमो सुयदेवयाए भगवईए। तेणं कालेणं २ सावत्थी नामं नगरी होत्था, वन्नओ, तीसे णं सावत्थीए नगरीए बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए तत्थ णं कोट्ठए नामं चेइए होत्था, वन्नओ, तत्थ णं सावत्थीए नगरीए हालाहला नामं कुंभकारी आजीविओवासिया परिवसति अड्डा जाव अपरिभूया आजीवियसमयंसि लद्धट्ठा गहियट्ठा पुच्छियट्ठा विणिच्छियट्ठा अट्ठिमिंजपेम्माणुरागरत्ता अयमाउसो ! आजीवियसमये अट्ठे अयं परमट्ठे सेसे अणट्ठेत्ति आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणी विहरइ। तेणं कालेणं २ गोसाले मंखलिपुत्ते चउव्वीसवासपरियाए हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि आजीवियसंघपरिवुडे आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, तए णं तस्स गोसा० मंखलिपु० अन्नदा कदायि इमे छ दिसाचरा अंतियं पाउब्भवित्था, तंजहा--साणे कलंदे कणियारे अच्छिद्दे अग्गिवेसायणे अज्जुणे गोमायुपुत्ते, तए णं ते छ दिसाचरा अट्ठविहं पुव्वगयं मग्गदसमं सतेहिं २ मतिदंसणेहिं निज्जुहंति स० २ गोसालं मंखलिपुत्तं उवट्ठाइंसु, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते तेणं अट्ठंगस्स महानिमित्तस्स केणइ उल्लोयमेत्तेणं सव्वेसिं पाणाणं भूयाणं जीवाणं सत्ताणं इमाइं छ अणइक्कमणिज्जाइं वागरणाइं वागरेति, तं० लाभं अलाभं सुहं दुक्खं, जीवियं मरणं तहा। तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते तेणं अट्ठंगस्स महानिमित्तस्स केणइ उल्लोयमेत्तेणं सावत्थीए नगरीए अजिणे जिणप्पलावी अणरहा अरहप्पलावी अ-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

केवली केवलिप्पलावी असव्वन्नू सव्वन्नुप्पलावी अजिणे जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ (सूत्रं ५३९) ॥

ते काले अने ते समये श्रावस्ती नामे नगरी हती. वर्णन ते श्रावस्ती नगरीनी उत्तर-पूर्व दिशाए (ईशानकोणमां) कोष्ठक नामे चैत्य हतुं. वर्णन. ते श्रावस्ती नगरीमां आजीविक मतनी उपासिका हालाहला नामे कुंभारण रहेती हती. ते ऋद्धिवाळी यावत्-कोइथी पराभव न पामे तेवी हती. तेणे आजीविकना सिद्धांतनो अर्थ (रहस्य) ग्रहण कर्यो हतो, अर्थ पूछयो हतो अने अर्थनो निश्चय कर्यो हतो. तेना अस्थिनी मज्जा प्रेम अनें अनुरागवडे रंगाएली हती. 'हे आयुष्मान ! आजीविकना सिद्धांतरूप अर्थ तेज खरो अर्थ छे अने तेज परमार्थ छे, बाकी सर्व अनर्थ छे'-ए प्रमाणे ते आजीविकना सिद्धांतवडे आत्माने भावित करती विहरती हती. ते कालेअने ते समये चोवीश वर्षना दीक्षा पर्यायवाळो मंखलिपुत्र गोशालक हालाहला नामे कुंभारणना कुंभकारापण—हाटमां आजीविकाना संघवडे परिवृत थई आजीविकना सिद्धांतवडे आत्माने भावित करतो विहरे छे. ते वखते ते मंखलिपुत्र गोशालकनी पासे अन्य कोइ दिवसे आ छ दिशाचरो आव्या. ते आ प्रमाणे १ शान, २ कलंद, ३ कर्णिकार, ४ अछिद्र, ५ अग्निवेश्यायन अने ६ गोमायुपुत्र अर्जुन. त्यार पछी ते छ दिशाचरोए पूर्वश्रुतमां कहेला आठ प्रकारना निमित्त, (नवमा) गीतमार्ग अने दशमा नृत्यमार्गने पोतपोतानी मतिना दर्शनवडे (पूर्वश्रुतमांथी) उद्धरी मंखलिपुत्र गोशालकनो (शिष्यभावे) आश्रय कर्यो. त्यार बाद ते मंखलिपुत्र गोशालक ते अष्टांग महानिमित्तना कइंक (स्वल्प) उपदेशवडे सर्व प्राणीओ, सर्व भूतो, सर्व जीवो अने सर्व सत्त्वोने आ छ बाबतना अनतिक्रमणीय-अन्यथा न थाय तेवा उत्तर आपे छे, ते छ बाबत आ प्रमाणेः-तेस १ लाभ, २ अलाभ, ३ सुख, ४ दुःख, ५ जीवित अने ६ मरण. त्यार पछी ते मंखलिपुत्र गोशालक अष्टांग महानिमित्तना कोइक एवा उपदेशमात्रवडे श्रावस्ती

For Private And Personal

नगरीमां अजिन छतां 'हूं जिन छुं' एम प्रलाप करतो, अर्हत् नहि छतां 'हुं अर्हत् छुं' एम मिथ्या बकवाद करतो, केवली नहि छतां 'हुं केवली छुं' एम निरर्थक बोलतो, सर्वज्ञ नहि छतां 'हुं सर्वज्ञ छुं' एम मिथ्या कथन करतो अने अजिन छतां जिन शब्दनो प्रकाश करतो विचरे छे. ॥ ५३९ ॥

तए णं सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव पहेसु बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव एवं परूवेति-एवं खलु देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते अजिणे जिणप्पलावी जाव पगासेमाणे विहरति, से कहमेयं मन्ने एवं?, तेणं कालेणं २ सामी समोसढे जाव परिसा पडिगया, तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स जेट्ठे अंतेवासी इंदभूतीणामं अणगारे गोयमगोत्तेणं जाव छट्ठंछट्ठेणं एवं जहा बितियसए नियंठुद्देसए जाव अडमाणे बहुजणसद्दं निसामेति, बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ ४-एवं खलु देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते अजिणे जिणप्पलावी जाव पगासेमाणे विहरति, से कहमेयं मन्ने एवं?, तए णं भगवं गोयमे बहुजणस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म जाव जायसड्ढे जाव भत्तपाणं पडिदंसेति जाव पज्जुवासमाणे एवं व०-एवं खलु अहं भंते! तं चेव जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरति से कहमेयं भंते! एवं?, तं इच्छामि णं भंते! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स उट्ठाणपरियाणियं परिकहियं, गोयमादी! समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी-जण्णं गोयमा! से बहुजणे अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ ४-एवं खलु गोसाले मंखलिपुत्ते अजिणे जिणप्पलावी जाव पगासेमाणे विहरइ तण्णं मिच्छा, अहं पुण गोयमा! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि-एवं खलु एयस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स मंखलि-

नामं मंखे पिता होत्था, तस्स णं मंखलिस्स मंखस्स भद्दानामं भारिया होत्था सुकुमाल जाव पडिरूवा, तए णं सा भद्दा भारिया अन्नदा कदायि गुव्विणी यावि होत्था, तेणं कालेणं २ सरवणे नामं सन्निवेसे होत्था रिद्धत्थिमिए जाव सन्निभप्पगासे पासादीए ४, तत्थ णं सरवणे सन्निवेसे गोबहुले नामं माहणे परिवसति अड्ढे जाव अपरिभूए रिउव्वेद जाव सुपरिनिट्ठिए यावि होत्था, तस्स णं गोबहुलस्स माहणस्स गोसाला यावि होत्था, तए णं से मंखली मंखे नामं अन्नया कयाइ भद्दाए भारियाए गुव्विणीए सद्धिं चित्तफलगहत्थगए मंखत्तणेणं अप्पाणं भावेमाणे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव सरवणे सन्निवेसे जेणेव गोबहुलस्स माहणस्स गोसाला तेणेव उवा० २ गोबहुलस्स माहणस्स गोसालाए एगदेसंसि भंडनिक्खेवं करेति भंड० २ सरवणे सन्निवेसे उच्चनीयमज्झिमाइं कुलाइं घरसमुदाणस्स भिक्खायरियाए अडमाणे वसहीए सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेति वसहीए सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेमाणे अन्नत्थ वसहिं अलभमाणे तस्सेव गोबहुलस्स माहणस्स गोसालाए एगदेसंसि वासावासं उवागए, तए णं सा भद्दा भारिया नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाण राइंदियाणं वीतिक्कंताणं सुकुमालजाव पडिरूवगं दारगं पयाया, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो एक्कारसमे दिवसे वीतिक्कंते जाव बारसाहे दिवसे अयमेयारूवं गुणणं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं क०-जम्हा णं अम्हं इमे दारए गोबहुलस्स माहणस्स गोसालाए जाए तं होउ णं अम्हं इमस्स दारगस्स नामधेज्जं गोसाले गोसालेत्ति, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधेज्ज करेंति गोसालेति, तए णं से गोसाले दारए उम्मुक्कबालभावे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

विण्णायपरिणयमेत्ते जोव्वणगमणुप्पत्ते सयमेव पाडिएक्कं चित्तफलगं करेंति सयमेव चित्तफलगहत्थगए मंखत्तणेणं अप्पाणं भावेमाणे विहरति (सूत्रं ५४०) ॥

त्यार बाद श्रावस्ती नगरीना शृंगाटकना आकारवाळा त्रिक अने यावत्-राजमार्गोने विषे घणा माणसो परस्पर ए प्रमाणे कहे छे, यावत्-एम प्ररूपे छे के 'हे देवानुप्रिय ! ए प्रमाणे खरेखर मंखलिपुत्र गोशालक जिन थईने पोताने जिन कहेतो, यावत्—जिन शब्दनो प्रकाश करतो विचरे छे, तो ए प्रमाणे केम मानी शकाय' ? ते काले ते समये महावीर स्वामी समोसर्या; यावत्-पर्षदा (वांदीने) पाछी गइ. ते काले-ते समये श्रमणभगवंत महावीरना ज्येष्ठ अंतेवासी [शिष्य] गौतमगोत्रीय इन्द्रभूति नामे अनगार यावत्-छट्ठ छट्ठने पारणे-इत्यादि बीजा शतकना निर्ग्रन्थ उद्देशकमां कह्या प्रमाणे यावत्-गोचरी माटे फरता घणा माणसोनो शब्द सांभळे छे, घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे के, 'हे देवानुप्रिय ! खरेखर मंखलिपुत्र गोशालक जिन थईने पोताने जिन कहेतो, यावत्—जिन शब्दनो प्रकाश करतो विचरे छे, तो ए प्रमाणे केम मानी शकाय' ? त्यार बाद भगवान् गौतम घणा माणसो पासेथी आ वात सांभळीने अने अवधारीने श्रद्धावाळा थई यावत्—भातपाणी देखाडी यावत्-पर्युपासना करता आ प्रमाणे बोल्या-'ए प्रमाणे खरेखर हे भगवान् ! 'हुं छट्ठ छट्ठने पारणे इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं, यावत्-ते गोशालक जिन शब्दनो प्रकाश करतो विहरे छे, तो हे भगवान् ! ए प्रमाणे केम होय ? माटे हे भगवान् ! मंखलिपुत्र गोशालकनो जन्मथी आरंभीने अन्त सुधीनो आपनाथी कहेवायेलो वृत्तान्त सांभळवा इच्छुं छुं.' 'हे गौतम ! ए प्रमाणे कही श्रमण भगवान् महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कह्युं-हे गौतम ! जे घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे के ए प्रमाणे खरेखर मंखलिपुत्र गोशालक जिन थइने अने पोताने

For Private And Personal

जिन कहेतो यावत् शब्दनो प्रकाश करतो विचरे छे, ते मिथ्या-असत्य छे.' हे गोतम ! हुं आ प्रमाणे कहुं छुं, यावत्-प्ररूपुं छुं-'ए प्रमाणे खरेखर आ मंखलिपुत्र गोशालकनो मंखलिनामे मंखजातिनो पिता हतो. ते मंखलिनामे मंखने भद्रा नामे स्त्री हती. ते सुकुमाल हाथ-पगवाळी, यावत् प्रतिरूप सुंदर हती. त्यारबाद ते भद्रा नामे स्त्री अन्य कोइ दिवसे गर्भिणीथइ. ते काले अने ते समये सरवण नामे गाम हतुं. ते ऋद्धिवाळुं, उपद्रवरहित, यावत् देवलोक समान प्रकाशवाळुं अने मनने प्रसन्नता आपनार हतुं. ते सरवण नामे गामने विषे गोबहुल नामे ब्राह्मण रहेतो हतो. ते धनिक, यावत् कोइथी पराभव न पामे तेवो अने ऋग्वेद इत्यादि यावत् ब्राह्मणना शास्त्रोने विषे निपुण हतो. ते गोबहुल ब्राह्मणने एक गोशाला हती. ते वखते ते मंखलि नामे मंखभिक्षाचर अन्य कोइ दिवसे गर्भिणी एवी भद्रा नामे स्त्री साथे चित्रनुं पाटीउं हाथमां लइ भिक्षाचरपणावडे आत्माने भावित करतो अनुक्रमे विचरतो एक गामथी बीजे गाम जतो ज्यां सरवण नामे सन्निवेश-ग्राम छे अने ज्यां गोबहुल नामे ब्राह्मणनी गोशाला छे त्यां आव्यो; त्यां आवीने गोबहुल नामे ब्राह्मणनी गोशालाना एक भागमां पोतानुं राचरचीलुं मूक्युं, मूकीने सरवण नामे गाममां उच्च, नीच अने मध्यम कुळना घर समुदायमां भिक्षाचर्या माटे फरतो रहेवा माटे चोतरफ स्थाननी गवेषणा करवा लाग्यो, चोतरफ गवेषणा करतां कोइ पण स्थळे रहेवानुं स्थान नहि मळतां तेणे गोबहुल ब्राह्मणनी गोशालाना एक भागमां वर्षाऋतु माटे आवास कर्यो. ते वखते ते भद्रानामे स्त्रीए पूरा नवमास अने साडासात दिवस वित्या पछी सुकुमालहाथपगवाळा अने यावत् सुन्दर एवा पुत्रने जन्म आप्यो. त्यार बाद ते बाळकना माता-पिताए अगियारमो दिवस वीत्या पछी यावद्-बारमे दिवसे आ आवा प्रकारनुं गुणयुक्त अने गुण-निष्पन्न नाम पाड्युं. कारण के 'आ बाळक गोबहुलनामे ब्राह्मणनी गोशालामां उत्पन्न थयो छे, ते माटे आ बाळकनुं नाम

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गोशालक हो'–एम विचारी मातापिताए ते बाळकनुं 'गोशालक' एवुं नाम पाडयुं. त्यार बाद ते गोशालक नामे बाळक बाल्यावस्थानो त्याग करी विज्ञानवडे परिणतमतिवाळो थइ यौवनने प्राप्त थयो अने पोतेज स्वतंत्र चित्रपट हाथमां लइ मंखपणावडे आत्माने भावित करतो विहरवा लाग्यो. ॥ ५४० ॥

तेणं कालेणं तेणं समएणं अहं गोयमा! तीसं वासाइं आगारवासमज्झे वसित्ता अम्मापिईहिं देवत्तगएहिं एवं जहा भावणाए जाव एगं देवदूसमादाय मुंडे भवित्ता अगाराओ अणगारियं पव्वइए, तए णं अहं गोयमा! पढमं वासावासं अद्धमासंअद्धमासेणं खममाणे अट्ठियगामं निस्साए पढमं अंतरावासं वासावासं उवागए, दोच्चं वासं मासंमासेणं खममाणे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जेणेव रायगिहे नगरे जेणेव नालिंदा बाहिरिया जेणेव तंतुवायसाला तेणेव उवागच्छामि ते० २ अहापडिरूवं उग्गहं ओगिण्हामि अहा० २त्ता तंतुवायसालाए एगदेसंसि वासावासं उवागए, तए णं अहं गोयमा! पढमं मासखमणं उवसंपज्जित्ता णं विहरामि। तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते चित्तफलगहत्थगए मंखत्तणेणं अप्पाणं भावेमाणे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव दूइज्जमाणे जेणेव रायगिहे नगरे जेणेव नालिंदा बाहिरिया जेणेव तंतुवायसाला तेणेव उवागच्छइ ते० २त्ता तंतुवायसालाए एगदेसंसि भंडनिक्खेवं करेति भं० २ रायगिहे नगरे उच्चनीय जाव अन्नत्थ कत्थवि वसहिं अलभमाणे तीसे य तंतुवायसालाए एगदेसंसि वासावासं उवागए।

ते काले अने ते समये हे गौतम! में त्रीस वर्ष सुधी गृहवासमां रहीने मातापिता देवगत थया पछी ए प्रमाणे –(आचारां-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गना बीजा श्रुतस्कंधना पंदरमा) भावना अध्ययनने विषे कह्या प्रमाणे 'मातापिता जीवता दीक्षा नहि लउं' आवो अभिग्रह पूर्ण थयो जाणी सुवर्णनो त्याग करी, बलनो त्याग करी-इत्यादि यावत्–एक देवदूष्य वस्त्रने ग्रहण करी मुंड–दीक्षित थईने गृहस्थावासथी त्याग करी प्रव्रज्यानो स्वीकार कर्यो. ते वखते हे गौतम! हुं पहेला वर्षने विषे अर्धमास अर्धमासक्षमण करतां अस्थिग्रामनी निश्राए प्रथम वर्षाकालमां रहेवा माटे आव्यो, बीजा वर्षे मासक्षमण करतां करतां अनुक्रमे विहार करतां, एक गामथी बीजे गाम जतां ज्यां राजगृह नगर छे, ज्यां नालंदानो बाह्य भाग छे अने ज्यां तंतुवाय–वणकरनी शाला छे त्यां आव्यो, आवीने यथायोग्य अवग्रहने ग्रहण करी तंतुवायनी शालाना एक भागमां वर्षाऋतुमां रह्यो. त्यार बाद हे गौतम! हुं प्रथम मासक्षमणनो स्विकार करी विहरवा लाग्यो. ते समये मंखलिपुत्र गोशालक चित्रपट हाथमां ग्रहण करी मंखपणावडे-भिक्षाचरपणावडे आत्माने भावित करतो अनुक्रमे विचरतो, यावत्–एक गामथी बीजे गाम जतो ज्यां राजगृह नगर छे, ज्यां नालंदानो बाह्य भाग छे अने ज्यां वणकरनी शाला छे त्यां आव्यो, त्यां आवीने तंतुवायनी शालाना एक भागमां राचरचीलुं मूकयुं. मूकीने राजगृह नगरमां उच्च, नीच अने मध्यम कुळमां आहारने माटे जतो, यावत्–बीजे क्यांइ पण वसति नहि मळतां ते तंतुवायनी शालाना एक भागमां ज्यां हुं रहेलो हतो त्यां वर्षाऋतुमां रहेवा माटे आव्यो.

तए णं अहं गोयमा! पढममासक्खमणपारणगंसि तंतुवायसालाओ पडिनिक्खमामि तंतु० २ णालंदाबाहिरियं मज्झंमज्झेणं जेणेव रायगिहे नगरे तेणेव उवा० २ रायगिहे नगरे उच्चनीय जाव अडमाणे विजयस्स गाहावइस्स गिहं अणुपविट्ठे, तए णं से विजए गाहावती ममं एज्जमाणं पासति २ हट्ठतुट्ठ० खिप्पामेव आसणाओ

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अब्भुट्ठेइ ख्रि०२ पायपीढाओ पच्चोरुहइ २ पाउयाओ ओमुयइ पा०२ एगसाडियं उत्तरासंगं करेति अंजलिमउलियहत्थे ममं सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ२ मम तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेति २ ममं वंदति नमंसति २ ममं विउलेणं असणपाणखाइमसाइमेणं पडिलाभेस्सामित्तिकट्टु तुट्ठपडि लाभेमाणेवि तुट्ठे पडिलाभितेवि तुट्ठे, तए णं तस्स विजयस्स गाहावइस्स तेणं दव्वसुद्धेणं दायगसुद्धेणं[तवस्सिविसुद्धेणं तिकरणसुद्धेणं] पडिगाहगसुद्धेणं तिविहेणं तिकरणसुद्धेणं दाणेणं मए पडिलाभिए समाणे देवाउए निबद्धे संसारे परित्तीकए गिहंसि य से इमाइं पंच दिव्वाइं पाउब्भूयाइं, तंजहा–वसुधारा वुट्ठा १ दसद्धवन्ने कुसुमे निवातिए २ चेलुक्खेवे कए ३ आहयाओ देवदुंदुभीओ ४ अंतरावि य णं आगासे अहो दाणे २ त्ति घुट्ठे देवेहिं ५, तए णं रायगिहे नगरे सिंघाडगजाव पहेसु बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव एवं परूवेइ–धन्ने णं देवाणुप्पिया! विजए गाहावती, कयत्थे णं देवाणुप्पिया! विजये गाहावई, कयपुन्ने णं देवाणुप्पिया! विजए गाहावई, कयलक्खणे णं देवाणुप्पिया! विजये गाहावई, कया णं लोया देवाणुप्पिया! विजयस्स गाहावइस्स, सुलद्धे णं देवाणुप्पिया! माणुस्सए जम्मजीवियफले विजयस्स गाहावइस्स, जस्स णं गिहंसि तहारूवे साधू साधुरूवे पडिलाभिए समाणे इमाइं पंच दिव्वाइं पाउब्भूयाइं, तंजहा–वसुधारा वुट्ठा जाव अहो दाणे २ घुट्ठे, तं धन्ने कयत्थे कयपुन्ने कयलक्खणे कया णं लोया सुलद्धे माणुस्सए जम्मजीवियफले विजयस्स गाहावइस्स विज० २।

त्यार बाद हे गौतम! हुं प्रथम मासक्षमणना पारणाने दिवसे तंतुवायनी शालाथकी बहार नीकळी नालंदाना बहारना भागना

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

मध्य भागमां थई ज्यां राजगृह नगर छे त्यां आव्यो. राजगृह नगरमां उच्च, नीच अने मध्यम कुळमां यावत्-आहार माटे फरता में विजयनामे गाथापतिना घरमां प्रवेश कर्यो. ते वखते ते विजयनामे गाथापतिए मने आवतां जोयो, मने आवता जोईने प्रसन्न अने संतुष्ट थइ ते तुरत आसनथी उठ्यो, उठीने जल्दी सिंहासनथी उतरी पादुकानो त्याग करी एक साडीवाळुं उतरासंग करी, अंजलिवडे हाथ जोडी सात आठ पगलां मारी सामो आव्यो, मारी सामो आवीने मने त्रण वार प्रदक्षिणा करी, वंदन अने नमस्कार कर्या. वंदन अने नमस्कार करी 'मने पुष्कळ अशन, पान, खादिम अने स्वादिम आहारथी प्रतिलाभिश-सत्कारीश'-एम विचारी ते संतुष्ट थयो, प्रतिलाभतां पण संतुष्ट थयो, प्रतिलाभ्या बाद पण संतुष्ट थयो, अने त्यार पछी ते विजयगाथापतिए द्रव्यनी शुद्धिथी, दायकनी शुद्धिथी अने पात्रनी शुद्धिथी तथा त्रिविध-मन, वचन, कायानी शुद्धिथी अने त्रिकरण शुद्धिथी दानवडे मने प्रतिलाभवाथी देवनुं आयुष बांध्युं, संसार अल्प कर्यो अने तेना घरमां आ पांच दिव्यो प्रगट थयां, ते आ प्रमाणे-१ वसुधारानी वृष्टि, २ पांच वर्णना पुष्पोनी वृष्टि, ३ ध्वजारूप वस्त्रनी वृष्टि, ४ देवदुंदुभिनुं वागवुं अने ५ आकाशने विषे 'आश्चर्यकारी दान, आश्चर्यकारी दान'-एवी उद्घोषणा. त्यार बाद राजगृह नगरमां शृंगाटक-त्रिकमार्ग, यावत्-राजमार्गमां घणा माणसो परस्पर एम कहे छे, यावत् एवी प्ररूपणा करे छे के 'हे देवानुप्रिय! विजयगाथापति धन्य छे, हे देवानुप्रिय! विजयगाथापति कृतार्थ छे, हे देवानुप्रिय! विजयगाथापति पुण्यशाली छे, हे देवानुप्रिय! विजयगाथापति कृतलक्षण छे, हे देवानुप्रिय! विजयगाथापतिना उभय लोक सार्थक छे अने विजयगाथापतिनुं मनुष्यसंबन्धी जन्म अने जीवितनुं फल प्रशंसनीय छे, जेना घरने विषे तेवा प्रकारना साधु-उत्तम अने सौम्य आकारवाळा-श्रमणने प्रतिलाभवाथी आ पांच दिव्यो प्रगट थयां; ते पांच दिव्यो आ प्रमाणे-१ वसु-

For Private And Personal

धारानी वृष्टि, यावत् ५ 'आश्चर्यकारी दान, आश्चर्यकारी दान'—एवी उद्घोषणा. ते माटे ते धन्य छे, कृतार्थ छे, कृतपुण्य छे, कृतलक्षण छे अने तेना बन्ने लोक सार्थक छे, तेमज विजयगाथापतिनुं मनुष्यसंबन्धी जन्म अने जीवितनुं फल प्रशंसनीय छे.'

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते बहुजणस्स अंतिए एयमट्ठं सोचा निसम्म समुप्पन्नसंसए समुप्पन्नकोउहल्ले जेणेव विजयस्स गाहावइस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ तेणेव० २ पासइ विजयस्स गाहावइस्स गिहंसि वसुहारं वुट्ठं दसद्धवन्नं कुसुमं निवडियं ममं च णं विजयस्स गाहावइस्स गिहाओ पडिनिक्खममाणं पासति २ हट्ठतुट्ठे जेणेव ममं अंतिए तेणेव उवाग० २ ममं तिक्खुत्तो आयाहिणपयाहिणं करेइ २ ममं वं० नमं० २ ममं एवं वयासी—तुज्झे णं भंते! ममं धम्मायरिया, अहन्नं तुज्झं धम्मंतेवासी, तए णं अहं गोयमा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स एयमट्ठं नो आढामि नो परिजाणामि तुसिणीए संचिट्ठामि, तए णं अहं गोयमा! रायगिहाओ नगराओ पडिनिक्खमामि प० २ णालंदं बाहिरियं मज्झंमज्झेणं जेणेव तंतुवायसाला तेणेव उवा० २ दोचं मासक्खमणं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि, तए णं अहं गोयमा! दोचं मासक्खमणपारणगंसि तंतुवायसालाओ पडिनिक्खमामि तं० २ नालंदं बाहिरियं मज्झंमज्झेणं जेणेव रायगिहे नगरे जाव अडमाणे आणंदस्स गाहावइस्स गिहं अणुप्पविट्ठे, तए णं से आणंदे गाहावती ममं एज्जमाणं पासति एवं जहेव विजयस्स नवरं ममं विउलाए खज्जगविहीए पडिलाभेस्सामीति तुट्ठे सेसं तं चेव जाव तचं मासक्खमणं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि,

त्यार बाद ते मंखलिपुत्र गोशालक घणा माणसो पासेथी आ वात सांभळी, अवधारी जेने संशय अने कुतूहल उत्पन्न थया छे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

एवो ते विजयगृहपतिना घेर आव्यो. आवीने तेणे विजयगृहपतिना घरने विषे वर्षेली वसुधारा, नीचे पडेलां पांच वर्णोना पुष्पो, तथा घरथी बहार नीकळतां मने अने विजयगृहपतिने जोया; जोईने प्रसन्न अने संतुष्ट थइ ते गोशालक ज्यां हुं हतो त्यां आव्यो, त्यां आवी मने त्रणवार प्रदक्षिणा करी, वंदन अने नमस्कार करी तेणे आ प्रमाणे कह्युं 'हे भगवान्! तमे मारा धर्माचार्य छो अने हुं तमारो धर्मशिष्य छुं.' ते वखते हे गौतम! में मंखलिपुत्र गोशालकनी आ वातनो आदर न कर्यो, तेम स्वीकार न कर्यो; परन्तु हुं मौन रह्यो. त्यार बाद हे गौतम! हुं राजगृह नगर थकी नीकळी नालंदाना बहारना मध्य भागमां थई ज्यां तंतुवायनी शाला छे त्यां आव्या, त्यां आवी बीजा मासक्षमणनो स्वीकार करी विहरवा लाग्यो. त्यार पछी हे गौतम! बीजा मासक्षमणना पारणाने विषे तंतुवायनी शालाथी नीकळी नालंदाना बहारना मध्य भागमां थई ज्यां राजगृह नगर छे त्यां यावद् भिक्षा माटे जतां आनंदगृहपतिना घेर प्रवेश कर्यो. त्यार बाद ते आनंदगृहपति मने आवतो जोई-इत्यादि बधो वृत्तांत विजयगृहपतिनी पेठे [सू॰ ३.] जाणवो, परन्तु एटलो विशेष छे के 'मने अनेक प्रकारनी भोजन विधिथी प्रतिलाभिश'-एम विचारी ते आनंदगृहपति संतुष्ट थयो-इत्यादि बाकीनुं वृत्तान्त पूर्वे कह्या प्रमाणे जाणवुं, यावत्-हुं त्रीजा मासक्षमणनो स्वीकार करी विहरवा लाग्यो.

तए णं अहं गोयमा! तच्चमासक्खमणपारणगंसि तंतुवायसालाओ पडिनिक्खमामि तं॰ २ तहेव जाव अडमाणे सुणंदस्स गाहावइस्स गिहं अणुपविट्ठे, तए णं से सुणंदे गाहावती एवं जहेव विजयगाहावती नवरं ममं सव्वकामगुणिएणं भोयणेणं पडिलाभेति सेसं तं चेव जाव चउत्थं मासक्खमणं उवसंपज्जित्ताणं विहरामि, तीसे णं नालंदाए बाहिरियाए अदूरसामंते एत्थ णं कोल्लाए नामं सन्निवेसे होत्था सन्निवेसवन्नओ, तत्थ णं को-

For Private And Personal

ल्लाए संनिवेसे बहुले नामं माहणे परिवसइ अड्ढे जाव अपरिभूए रिउव्वेयजावसुपरिनिट्ठिए यावि होत्था, तए णं से बहुले माहणे कत्तियचाउम्मासियपाडिवगंसि विउलेणं महुघयसंजुत्तेणं परमण्णेणं माहणे आयामेत्था, तए णं अहं गोयमा! चउत्थमासक्खमणपारणगंसि तंतुवायसालाओ पडिनिक्खमामि तं०२ णालंदं बाहिरियं मज्झं-मज्झेणं निग्गच्छामि नि० २ जेणेव कोल्लाए संनिवेसे तेणेव उवागच्छामि २ कुल्लाए सन्निवेसे उच्चनीय० जाव अडमाणे बहुलस्स माहणस्स गिहं अणुप्पविट्ठे, तए णं से बहुले माहणे ममं एज्जमाणं तहेव जाव ममं विउलेणं महुघयसंजुत्तेणं परमन्नेणं पडिलाभेस्सामीति तुट्ठे सेसं जहा विजयस्स जाव बहुले माहणे बहु० ।

त्यार बाद हे गौतम! में त्रीजा मासक्षमणना पारणाने विषे तंतुवायनी शालाथी बहार नीकळी यावत्-भिक्षाए जतां सुनन्द-गृहपतिना घेर प्रवेश कर्यो. त्यार बाद ते सुनन्दगृहपतिए-इत्यादि सर्व वृत्तांत विजयगृहपतिनी पेठे (सू० ३) जाणवो, परन्तु एटलो विशेष छे के तेणे मने सर्वकामना गुणयुक्त भोजनवडे प्रतिलाभ्यो, बाकीनुं बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. त्यार पछी हुं चोथा मास-क्षमणनो स्वीकार करी विहरवा लाग्यो. हवे ते नालंदाना बहारना भागथी थोडे दूर एक कोल्लाक नामे सन्निवेश हतो. अहीं सन्नि-वेशनुं वर्णन जाणवुं, ते कोल्लाक सन्निवेशनें विषे बहुल नामे ब्राह्मण वसतो हतो. ते धनिक, यावत्-कोइथी पराभव न पामे तेवो हतो. ते ऋग्वेद-इत्यादि ब्राह्मणोना शास्त्र तथा रीत-रीवाजमां कुशळ हतो. त्यार बाद ते बहुल नामे ब्राह्मणे कार्तिक चातुर्मासनी प्रतिपद्ने विषे पुष्कळ मधु-खांड अने घी संयुक्त परमान्न-क्षीरवडे ब्राह्मणोने जमाड्या. ते वखते हे गौतम! हुं चोथा मासक्षमणना पारणाने विषे तंतुवायनी शालाथी नीकळी नालंदाना बहारना मध्यभागमां थई ज्यां कोल्लाक नामे सन्निवेश हतो त्यां आव्यो,

त्यां आवी कोल्लाक सन्निवेशने उच्च, नीच अने मध्यम कुळमां यावत्-भिक्षाचर्याए जतां मे बहुल ब्राह्मणना घेर प्रवेश कर्यो. त्यार पछी ते बहुल ब्राह्मणे मने आवतां जोयो-इत्यादि पूर्व प्रमाणे कहेवुं, यावत्-'मने मधु अने घृत संयुक्त परमान्नवडे प्रतिलाभीश' एम धारी ते संतुष्ट थयो-बाकी बधुं विजयगृहपतिनी पेठे (सू० ३) जाणवुं, यावत्-'बहुल ब्राह्मण धन्य छे'.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं तंतुवायसालाए अपासमाणे रायगिहे नगरे सब्भिंतरबाहिरियाए ममं सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेति ममं कत्थवि सुतिं वा खुतिं वा पवत्तिं वा अलभमाणे जेणेव तंतुवायसाला तेणेव उवा० २ साडियाओ य पाडियाओ य कुंडियाओ य पाहणाओ य चित्तफलगं च माहणे आयामेति आयामेत्ता सउत्तरोट्ठं मुंडं कारेति स० २ तंतुवायसालाओ पडिनिक्खमति तं० २ णालंदं बाहिरियं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ निग्ग० २ जेणेव कोल्लागसन्निवेसे तेणेव उवागच्छइ, तए णं तस्स कोल्लागस्स संनिवेसस्स बहिया बहिया बहुजणोअन्नमन्नस्स एवमाइक्खति जाव परूवेति--धन्ने णं देवाणुप्पिया! बहुले माहणे तं चेव जाव जीवियफले बहुलस्स माहणस्स ब० २, तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स बहुजणस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था-जारिसिया णं ममं धम्मायरियस्स धम्मोवदेसगस्स समणस्स भगवओ महावीरस्स इड्ढी जुत्ती जसे बले वीरिए पुरिसक्कारपरक्कमे लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए नो खलु अत्थि तारिसिया णं अन्नस्स कस्सइ तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा इड्ढी जुत्ती जाव परिक्कमे लद्धे पत्ते अभिसमन्नागए तं निस्संदिद्धं च णं एत्थ ममं धम्मायरिए धम्मोवदेसए समणे भगवं महावीरे

भविस्सतीतिकट्टु कोल्लागसन्निवेसे सब्भिंतरबाहिरिए ममं सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेइ ममं सव्वओ जाव करेमाणे कोल्लागसंनिवेसस्स बहिया पणियभूमीए मए सद्धिं अभिसमन्नागए, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते हट्ठतुट्ठे ममं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं जाव नमंसित्ता एवं वयासी-तुज्झे णं भंते! मम धम्मायरिया अहन्नं भंते! तुज्झं अंतेवासी, तए णं अहं गोयमा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स एयमट्ठं पडिसुणेमि, तए णं अहं गोयमा! गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं सद्धिं पणियभूमीए छव्वासाइं लाभं अलाभं सुखं दुक्खं सक्कारमसक्कारं पच्चणुभवमाणे अणिच्चजागरियं विहरित्था (सूत्रं ५४१) ॥

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके मने तन्तुवायनी शाळामां नहि जोवाथी राजगृह नगरनी बहार ने अंदर चोतरफ मारी गवेषणा—तपास करी, परंतु मारी क्यांइ पण श्रुति, क्षुति-शब्द के प्रवृत्ति नहि मळवाथी ज्यां तन्तुवायनी शाळा हती त्यां ते गयो, त्यां जईने तेणे शाटिका-अंदरना वस्त्रो, पाटिका उपरना वस्त्रो, कुंडीओ, उपानह-पगरखां अने चित्रपटने ब्राह्मणोने आपीने दाढी अने मुंछनुं मुंडन् कराव्युं. त्यारबाद तन्तुवायनी शाळा थकी नीकळी नालंदाना बाहेरना मध्य भागमां थई ज्यां कोल्लाक नामे सन्निवेश छे त्यां आव्यो. त्यारपछी कोल्लाक सन्निवेशनां बहारना भागमां घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे, यावत् प्ररूपे छे के—'हे देवानुप्रियो! बहुल नामे ब्राह्मण धन्य छे' इत्यादि पूर्वे कह्या प्रमाणे कहेवुं, यावत्-'बहुल ब्राह्मणनो जन्म अने जीवितव्यनुं फळ प्रशंसनीय छे.' ते वखते घणा माणसो पासेथी आ वात सांभळीने अने अवधारीने मंखलिपुत्र गोशालकने आवा प्रकारनो आ विचार यावत्-उत्पन्न थयो 'मारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण भगवान् महावीरने जेवी ऋद्धि, द्युति—तेज,

यश, बल, वीर्य अने पुरुषकार–पराक्रम लब्ध छे, प्राप्त थएल छे, सन्मुख थयेल छे, तेवा प्रकारनी ऋद्धि, द्युति–तेज, यावत्—पुरुषकार पराक्रम अन्य कोई तेवा प्रकारना श्रमण या ब्राह्मणने लब्ध, प्राप्त के सन्मुख थएल नथी, ते माटे अवश्य अहिं मारा धर्माचार्य अने उपदेशक श्रमण भगवंत महावीर हशे'–एम विचारी ते कोल्लाक सन्निवेशनी बहार अने अंदर चोतरफ मारी मार्गणा अने गवेषणा करवा लाग्यो. चोतरफ मारी गवेषणा करतां कोल्लाक सन्निवेषना बहारना भागमां मनोज्ञ भूमिनें विषे ते मने मल्यो त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालक प्रसन्न अने संतुष्ट थई मने त्रणवार प्रदक्षिणा करी यावत्-नमस्कार करी आ प्रमाणे बोल्यो—'हे भगवन्! तमे मारा धर्माचार्य छो, अने हुं तमारो शिष्य छुं'. त्यारे हे गौतम! में मंखलिपुत्र गोशालकनी ए वातने स्वीकारी. त्यारबाद हे गौतम! हुं मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे प्रणीतभूमीने विषे छ वर्ष सुधी लाभ, अलाभ, सुख, दुःख, सत्कार अने असत्कारनो अनुभव करतो अने तेनी अनित्यतानो विचार करतो विहरवा लाग्यो. ॥ ५४१ ॥

तए णं अहं गोयमा! अन्नया कदायि पढमसरदकालसमयंसि अप्पवुट्ठिकायंसि गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं सद्धिं सिद्धत्थगामाओ नगराओ कुम्मार(कुम्म)गामं नगरं संपट्ठिए विहाराए, तस्स णं सिद्धत्थस्स गामस्स नगरस्स कुम्मार(कुम्म)गामस्स नगरस्स य अंतरा एत्थ णं महं एगे तिलथंभए पत्तिए पुप्फिए हरियगरेरिज्जमाणे सिरीए अतीव २ उवसोभेमाणे २ चिट्ठइ, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते तं तिलथंभगं पासइ २ ममं वं० नमं २ एवं वयासी-एस णं भंते! तिलथंभए किं निप्फज्जिस्सइ नो निप्फज्जिस्सति?, एए य सत्त तिलपुप्फजीवा उद्दाइत्ता २ कहिं गच्छिहिंति कहिं उववज्जिहिंति?, तए णं अहं गोयमा! गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी–गोसाला! एस णं तिलथंभए

निप्फज्जिस्सइ, नो न निप्फज्जिस्सइ, एए य सत्त तिलपुप्फजीवा उद्दाइत्ता २ एयस्स चेव तिलथंभगस्स एगाए तिलसंगलियाए सत्त तिला पच्चायाइस्संति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एवं आइक्खमाणस्स एयमट्ठं नो सद्दहति नो पत्तियति नो रोएइ एयमट्ठं असद्दहमा० अपत्तिय० अरोएमाणे ममं पणिहाए अयण्णं मिच्छावादी भवउत्तिकट्टु ममं अंतियाओ सणियं २ पच्चोसक्कइ २ जेणेव से तिलथंभए तेणेव उवा० २ तं तिलथंभगं सलेट्ठुयायं चेव उप्पाडेइ उ० २ एगंते एडेति, तक्खणमेत्तं च णं गोयमा! दिव्वे अब्भवद्दलए पाउब्भूए, तए णं से दिव्वे अब्भवद्दलए खिप्पामेव पतणतणाएति २ खिप्पामेव पविज्जुयाति २ खिप्पामेव नच्चोदगं णातिमट्टियं पविरलपफुसियं रयरेणुविणासणं दिव्वं सलिलोदगं वासं वासति जेणं से तिलथंभए आसत्थे पच्चायाए तत्थेव बद्धमूले तत्थेव पतिट्ठिए, ते य सत्त तिलपुप्फजीवा उद्दाइत्ता २ तस्सेव तिलथंभगस्स एगाए तिलसंगलियाए सत्त तिला पच्चायाया ॥ (सूत्रं ५४२) ॥

त्यारबाद हे गौतम! अन्य कोई दिवसे प्रथम शरद काळना समयमां ज्यारे वृष्टि थती न होती त्यारे में मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे सिद्धार्थ ग्रामनामे नगरथी कूर्मग्राम नामे नगर तरफ जवा माटे प्रयाण कर्युं, सिद्धार्थ ग्रामनामे नगर अने कूर्मग्राम नगरनी वच्चे अहिं एक मोटो तलनो छोड पत्रवाळो, पुष्पवाळो, हरितपणाथी अत्यंत शोभतो अने शोभावडे अत्यंत अधिक अधिक दीपतो हतो. हवे ते मंखलिपुत्र गोशालके ते तलना छोडने जोयो, जोईने मने वंदन अने नमस्कार करी आ प्रमाणे कह्युं के 'हे भगवन्! आ तलनो छोड नीपजशे के नहि नीपजे? आ सात तलना पुष्पना जीवो मरी मरीने क्यां जशे अने क्यां उपजशे? हे गौतम! त्यारे

मंखलिपुत्र गोशालकने में आ प्रमाणे कहुं-'हे गोशालक! आ तलनो छोड नीपजशे, नहि नीपजे एम नहि, आ सात तलना पुष्पना जीवो मरीमरीने आज तलना छोडनी एक तलफडीने विषे सात तलरूपे उपजशे.' त्यारे ए प्रमाणे कहेतां मारी आ वातनी मंखलिपुत्र गोशालके श्रद्धा, प्रतीति तेम रूचि न करी, आ वातनी श्रद्धा नहि करतां, प्रतीति नहि करतां अने अरूचि करतां 'मारा निमित्ते आ मिथ्यावादी थाओ'-एम समजी मारी पासेथी धीमे धीमे गयो, अने ज्यां ते तलनो छोड छे, त्यां आवीने तेणे ते तलना छोडने माटीसहित मूळथी उखेडी नांख्यो, उखेडीने तेने एकान्ते मूक्यो. हे गौतम! तत्काळ ज आकाशमां दिव्य वादळ थयुं, अने ते दिव्य वादळ क्षण वारमां ज गर्जना करवा लाग्युं, एकदम वीजळी चमकवा लागी, अने तुरतज अत्यंत पाणी अने अत्यंत कादव न थाय तेवा थोडा पाणीनां बिंदुवाळी, रज अने धूळने शांत करनार एवी दिव्य उदकनी वृष्टि थई. (अथवा सीतादिक महानदीओना पाणी जेवा पाणीनी वृष्टि थई.) जेथी करी ते तलनो छोड स्थिर थयो, विशेष स्थिर थयो, उग्यो अने बद्धमूल थई त्यां ज प्रतिष्ठित थयो. ते सात तल पुष्पना जीवो मरण पामी पामीने तेज तलना छोडनी एक तलफळीमां सात तलरूपे उत्पन्न थया. ॥ ५४२ ॥

तए णं अहं गोयमा! गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं सद्धिं जेणेव कुंडग्गामे नगरे तेणेव उवा०, तए णं तस्स कुंडग्गामस्स नगरस्स बहिया वेसियायणे नामं बालतवस्सी छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय २ सूराभिमुहे आयावणभूमीए आयावेमाणे विहरइ, आइच्चतेयतवियाओ य से छप्पईओ सव्वओ समंता अभिनिस्सवंति पाणभूयजीवसत्तदयट्ठयाए च णं पडियाओ २ तत्थेव २ भुज्जो २ पच्चोरुभेति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते वेसियायणं बालतवस्सिं पासति पा० २ ममं अंतियाओ सणियं २ पच्चोसक्कइ ममं० २

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जेणेव वेसियायणे बालतवस्सी तेणेव उवा० २ वेसियायणं बालतवस्सिं एवं वयासी—किं भवं मुणी मुणिए उदाहु जूयासेज्जायरए ?, तए णं से वेसियायणे बालतवस्सी गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स एयमट्ठं णो आढाति नो परियाणाति तुसिणीए संचिट्ठति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते वेसियायणं बालतवस्सिं दोचंपि तचंपि एवं वयासी–किं भवं मुणी मुणिए जाव सेज्जायरए, तए णं से वेसियायणे बालतवस्सी गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं दोचंपि तचंपि एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे आयावणभूमीओ पच्चोरुभति आ०२ तेयासमुग्घाएणं समोहन्नइ तेयासमुग्घाएणं समोहन्नित्ता सत्तट्ठ पयाइं पच्चोसक्कइ प० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स वहाए सरीरगंसि तेयलेस्सं निसिरइ, तए णं अहं गोयमा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अणुकंपणट्ठयाए वेसियायणस्स बालतवस्सिस्स तेयपडिसाहरणट्ठयाए एत्थ णं अंतरा अहं सीयलियं तेयलेस्सं निसिरामि जाए सा ममं सीयलियाए तेयलेस्साए वेसियायणस्स बालतवस्सिस्स सीओसिणा तेयलेस्सा पडिहया, तए णं से वेसियायणे बालतवस्सी ममं सीयलियाए तेयलेस्साए सीओसिणं तेयलेस्सं पडिहयं जाणित्ता गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगस्स किंचि आबाहं वा वाबाहं वा छविच्छेदं वा अकीरमाणिं पासित्ता सीओसिणं तेयलेस्सं पडिसाहरइ सीओ० २ ममं एवं वयासी–से गयमेयं भगवं! से गयमेयं भगवं!, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एवं वयासी–किण्णं भंते! एस जूयासिज्जायरए तुज्झे एवं वयासी?–से गयमेयं भगवं! गयगयमेयं भगवं!, तए णं अहं गोयमा! गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—तुमं णं गोसाला! वेसियायणं बालतवस्सिं पाससि पासित्ता ममं अंतियाओ

For Private And Personal

तुसिणियं २ पच्चोसक्कसि जेणेव वेसियायणे बालतवस्सी तेणेव उवागच्छसि ते० २ वेसियायणं बालतवस्सिं एवं वयासी—किं भवं मुणी मुणिए उदाहु जूयासेज्जायरए ?, तए णं से वेसियायणे बालतवस्सी तव एयमट्ठं नो आढाति नो परिजाणाति तुसिणीए संचिट्ठइ, तए णं तुमं गोसाला वेसियायणं बालतवस्सिं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वयासी—किं भवं मुणी मुणिए जाव सेज्जायरए ?, तए णं से वेसियायणे बालतवस्सी तुमं दोच्चंपि तच्चंपि एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते जाव पच्चोसक्कति प० २ तव वहाए सरीरगंसि तेयलेस्सं निस्सरइ, तए णं अहं गोसाला ! तव अणुकंपणट्ठयाए वेसियायणस्स बालतवस्सिस्स सीओसिणतेयलेस्सापडिसाहरणट्ठयाए एत्थ णं अंतरा सीयलियतेयलेस्सं निसिरामि जाव पडिहयं जाणित्ता तव य सरीरगस्स किंचि आवाहं वा वाबाहं वा छविच्छेदं वा अकीरमाणिं पासेत्ता सीओसिणं तेयलेस्सं पडिसाहरति सी० २ ममं एवं वयासी—से गयमेयं भगवं ! गयगयमेयं भगवं !, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं अंतियाओ एयमट्ठं सोचा निसम्म भीए जाव संजायभये ममं वंदति नमंसति ममं २ एवं वयासी—कहन्नं भंते ! संखित्तविउलतेयलेस्से भवति ?, तए णं अहं गोयमा ! गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—जे णं गोसाला एगाए सणहाए कुम्मासपिंडियाए एगेण य वियडासएणं छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय २ जाव विहरति से णं अंतो छण्हं मासाणं संखित्तविउलतेयलेस्से भवति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एयमट्ठं सम्मं विणएणं पडिसुणेति (सूत्र ५४२) ॥

त्यारबाद हे गौतम ! हुं मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे ज्यां कूर्मग्राम नामे नगर छे त्यां आव्यो. ते वखते ते कूर्मग्राम नग-

रनी बहार वेश्यायन नामे बालतपस्वी निरंतर छट्ठ छट्ठना तप करवावडे पोताना बन्ने हाथ उंचा राखी राखीने सूर्यना सन्मुख उभो रही आतापनाभूमिने विषे आतापना लेतो विहरतो हतो. सूर्यना तेजवडे तपेली यूकाओ चोतरफथी नीकळती हती, अने ते सर्व प्राण, भूत, जीव अने सत्त्वनी दयाने माटे पडी गयेली ते यूकाओने पाछी त्यां ने त्यां मूकतो हतो. हवे ते मंखलिपुत्र गोशालके वेश्यायन नामे बालतपस्वीने जोयो, जोईने मारी पासेथी ते धीमे धीमे पाछो गयो. पाछो जईने ज्यां वेश्यायन नामे बालतपस्वी छे त्यां आवी वेश्यायन नामे बालतपस्वीने ए प्रमाणे कह्युं-'शुं तमे मुनि छो के मुनिक-चसकेल छो, अथवा यूकाना शय्यातर छो'? त्यारे ते वेश्यायन नामे बालतपस्वीए मंखलिपुत्र गोशालकना ए कथननो आदर अने स्वीकार कर्यो नहि, परन्तु मौन धारण कर्यु. त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालके वेश्यायन नामे बालतपस्वीने बीजीवार अने त्रीजीवार पण ए प्रमाणे कह्युं के 'तमे मुनि छो, चसकेल छो, के यूकाना शय्यातर छो'? ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके बीजी वार अने त्रीजी वार ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते वेश्यायन नामे बालतपस्वी एकदम कुपित थयो अने यावत्-क्रोधे धमधमायमान थई आतापनाभूमिथी नीचे उतर्यो. नीचे आवीने तेजःसमुद्घात करी सात आठ पगला पाछो खसी मंखलिपुत्र गोशालकना वधने तेणे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढी. त्यारबाद हे गोतम! मंखलिपुत्र गोशालकना उपर अनुकंपाथी वेश्यायन बालतपस्वीनी तेजोलेश्यानुं प्रतिसंहरण करवा माटे आ प्रसंगे में शीत तेजोलेश्या बहार काढी, अने मारी शीत तेजोलेश्याए वेश्यायन बालतपस्वीनी उष्ण तेजोलेश्यानो प्रतिघात कर्यो. त्यारपछी ते वेश्यायन बालतपस्वीए मारी शीततेजोलेश्याथी पोतानी उष्ण तेजोलेश्यानो प्रतिघात थयेलो जाणीने अने मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने कंइ पण थोडी के वधारे पीडा अथवा अवयवनो छेद नहि करायेलो जोईने पोतानी उष्ण तेजोलेश्याने पाछी खेंची लीधी,

पोतानी उष्ण तेजोलेश्याने पाछी खेंचीने ते आ प्रमाणे बोल्यो-'हे भगवन्! में जाण्युं, हे भगवन्! में जाण्युं.' त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालके मने ए प्रमाणे कह्युं के 'हे भगवन्'! आ यूकाना शय्यातर बालतपस्वीए आपने 'हे भगवन्! में जाण्युं, हे भगवन्! में जाण्युं'—एम शुं कह्युं? त्यारे हे गौतम! मंखलिपुत्र गोशालकने में आ प्रमाणे कह्युं के—हे गोशालक! तें वेश्यायन बालतपस्वीने जोयो अने जोईने मारी पासेथी धीमे धीमे तुं पाछो गयो, पाछो जईने ज्यां वेश्यायन बालतपस्वी हतो त्यां गयो, अने त्यां जईने तें वेश्यायन बालतपस्वीने एम कह्युं के—'शुं तमे मुनि छो, चमकेल छो के यूकाना शय्यातर छो'? तो पण वेश्यायन बालतपस्वीए तारा ए कथननो आदर—स्वीकार न कर्यो अने तें मौन रह्यो. त्यारबाद हे गोशालक! तें वेश्यायन बालतपस्वीने बीजीवार अने त्रीजीवार पण ए प्रमाणे कह्युं के-'तमे मुनि छो, चमकेल छो के यूकाना शय्यातर छो'? त्यारबाद ज्यारे तें बीजीवार अने त्रीजीवार पण ए प्रमाणे कह्यु एटले ते वेश्यायन बालतपस्वी गुस्से थयो, अने यावत्—पाछो जईने तारो वध करवा माटे तेणे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढी. त्यारपछी हे गोशालक! में तारी दयाथी वेश्यायन बालतपस्वी तेजोलेश्यानुं प्रतिसंहरण करवा माटे ए अवसरे में शीत तेजोलेश्या मूकी, यावत् तेणे तेनी उष्ण तेजोलेश्या प्रतिघात थएली जाणीने अने तारा शरीरने कंइ पण थोडी के वधारे पीडा अथवा अवयवनो छेद नहि करायेलो जोईने पोतानी उष्ण तेओलेश्या पाछी खेंची लीधी; अने पाछी खेंचीने मने ए प्रमाणे कह्युं के-'हे भगवन्! में जाण्युं, हे भगवन्! में जाण्युं.' त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालक मारी पासेथी आ वात सांभळी, हृदयमां अवधारी भय पाम्यो, यावत्-भयभीत थई मने वंदन अने नमस्कार करी आ प्रमाणे बोल्यो-'हे भगवन्! (अप्रयोगकाळे) संक्षिप्त अने (प्रयोगकाळे) विपुल तेजोलेश्या केम प्राप्त थाय'? त्यारे हे गौतम! मंखलिपुत्र गोशालकने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

में ए प्रमाणे कह्युं–'हे गोशालक! जे नखसहित वाळेली अडदना बाकडानी मुठीवडे अने एक विकटाशय–एक चुलुक पाणीवडे निरन्तर छठ्ठछठ्ठनो तप करी उंचा हाथ राखी राखीने यावत्–विहरे तो तेने छ मासने अन्ते [अप्रयोगकाळे] संक्षिप्त अने (प्रयोगकाळे) विस्तीर्ण एवी तेजोलेश्या प्राप्त थाय'. त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालके मारा आ कथननो विनयवडे सारी रीते स्वीकार कर्यो.॥५४३॥

तए णं अहं गोयमा! अन्नदा कदाइ गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं सद्धिं कुम्मगामाओ नगराओ सिद्धत्थग्गामं नगरं संपट्ठिए विहाराए, जाहे य मो तं देसं हव्वमागया जत्थ णं से तिलथंभए, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एवं वयासी—तुज्झे णं भंते! तदा ममं एवं आइक्खह जाव परूवेह–गोसाला! एस णं तिलथंभए निप्फज्जिस्सइ ननिप्फज्जिस्सइ तं चेव जाव पच्चाइस्संति तण्णं मिच्छा, इमं च णं पच्चक्खमेव दीसइ एस णं से तिलथंभए णो निप्फन्ने अनिप्फन्नमेव, ते य सत्त तिलपुप्फजीवा उद्दाइत्ता २ नो एयस्स चेव तिलथंभगस्स एगाए तिलसंगलियाए सत्त तिला पच्चायाया, तए णं अहं गोयमा! गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी–तुमं णं गोसाला! तदा ममं एवं आइक्खमाणस्स जाव परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सद्दहसि नो पत्तियसि नो रोययसि एयमट्ठं असद्दहमाणे अपत्तियमाणे अरोएमाणे ममं पणिहाए अयन्नं मिच्छावादी भवउत्तिकट्टु ममं अंतियाओ सणियं २ पच्चोसक्कसि प० २ जेणेव से तिलथंभए तेणेव उवा० २ जाव एगंतमंते एडेसि, तक्खणमेत्तं गोसाला! दिव्वे अब्भवद्दलए पाउब्भूए, तए णं से दिव्वे अब्भवद्दलए खिप्पामेव तं चेव जाव तस्स चेव तिलथंभगस्स एगाए तिलसंगलियाए सत्त तिला पच्चायाया, तं एस णं गोसाला! से तिलथंभए निप्फन्ने णो अनिप्फन्नमेव, ते य सत्त

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

तिलपुप्फजीवा उद्दाइत्ता २ एयस्स चेव तिलथंभयस्स एगाए तिलसंगलियाए सत्त तिला पच्चायाया, एवं खलु गोसाला! वणस्सइकाइया पउट्टपरिहारं परिहरंति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एवमाइक्खमाणस्स जाव परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सद्दहति ३ एयमट्ठं असद्दहमाणे जाव अरोएमाणे जेणेव से तिलथंभए तेणेव उवा० २ ताओ तिलथंभयाओ तं तिलसंगलियं खुड्डति खुड्डित्ता करयलंसि सत्त तिले पप्फोडेइ, तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स ते सत्त तिले गणेमाणस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु सव्वजीवावि पउट्टपरिहारं परिहरंति, एस णं गोयमा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स पउट्टे, एस णं गोयमा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स ममं अंतियाओ आयाए अवक्कमणे पं० (सूत्रं ५४४) ॥

त्यारबाद हे गौतम! अन्य कोई दिवसे मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे कूर्मग्रामनगरथी सिद्धार्थग्रामनगर तरफ जवा माटे में प्रयाण कर्युं. ज्यारे अमे ज्यां ते तलनो छोड हतो ते प्रदेश तरफ तुरत आव्या त्यारे मंखलिपुत्रे गोशालके मने ए प्रमाणे कह्यु—हे भगवन्! तमे मने ते वखते ए प्रमाणे कह्युं हतु, यावत्—एम प्ररूप्युं हतुं के 'हे गोशालक! आ तलनो छोड नीपजशे, नहि नीपजे एम नहि—इत्यादि यावत्—तलरूपे उपजशे' ते मिथ्या—असत्य थयुं. आ प्रत्यक्ष देखाय छे के आ पेलो तलनो छोड उग्यो नथी. अने तेथी उग्या शिवाय ते सात तल पुष्पना जीवो मरण पामी पामीने आज तलना छोडनी एक तरफळीमां सात तलरूपे उत्पन्न थया नथी. त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालकने में ए प्रमाणे कह्युं के 'हे गोशालक! ते वखते ए प्रमाणे कहेतां, यावत्—प्ररूपणा करता मारा ए कथननी तुं श्रद्धा करतो न होतो, प्रतीति करतो न होतो, रुचि करतो न होतो, ए कथननी श्रद्धा नहि करतां,

For Private And Personal

प्रतीति नहि करतां अने रुचि नहि करतां मने आश्रयी-मारा निमित्ते आ मिथ्यावादी थाओ'-एम समजी मारी पासेथी धीमे धीमे तुं पाछो गयो, पाछो जईने ज्यां ते तलनो छोड हतो त्यां आवी यावत्-तेने माटीसहित उखाडीने एकांते मूक्यो. हे गोशालक! ते वखते तत्क्षणमां आकाशमां दिव्य वादळ प्रगट थयुं, त्यारबाद ते दिव्य पाणीनुं वादळ एकदम गर्जना करवा लाग्युं-इत्यादि यावत् ते तलना छोडनी एक तलफळीमां सात तलरूपे उत्पन्न थया छे. ते माटे हे गोशालक! ते तलनो छोड निष्पन्न थयो छे, अनिष्पन्न छे एम नथी. ते सात तलना पुष्पना जीवो मरीने आज तलना छोडनी एक तलफळीमां सात तलरूपे उत्पन्न थया छे. ए प्रमाणे हे गोशालक! वनस्पतिकायिको मरीने प्रवृत्त परिहारनो परिहार-उपभोग करे छे. अर्थात्-मरीने तेज शरीरमां पुनः उपजे छे. त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालके ए प्रमाणे कहेतां यावत्—प्ररूपणा करता मारा आ कथननी श्रद्धा, प्रतीति अने रुचि न करी, आ कथननी अश्रद्धा, यावत्-अरुचि करतां ज्यां ते तलनो छोड हतो त्यां जईने तेणे ते तलना छोडथी ते तलनी तलफळीने तोडीने हस्ततळमां मसळी सात तल बहार काढया. त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालकने ते सात तलने गणतां आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत्-उत्पन्न थयोके 'ए प्रमाणे खरेखर सर्व जीवो पण प्रवृत्त परिहार परिहारे छे.' अर्थात्-मरीने तेज शरीरमां उत्पन्न थाय छे. हे गौतम! मंखलिपुत्र गोशालकनो आ परिवर्तवाद छे. अने हे गौतम! मारी पासेथी (तेजोलेश्यानो उपदेश) ग्रहण करीने मंखलिपुत्र गोशालकनुं आ अपक्रमण (जुदा पडवुं) छे.॥ ५४२ ॥

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते एगाए सणहाए कुम्मासपिंडियाए एगेण य वियडासएणं छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय २ जाव विहरइ, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते अंतो छण्हं मासाणं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

संखित्तविउलतेयलेसे जाए (सूत्रं ५४५) ॥

त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालक नखसहित एक अडदना बाकुळानी मुठीवडे अने एक विकटाशय—चुल्लक पाणीवडे निरन्तर छट्ठ छट्ठनो तप करी उंचा हाथ राखी राखीने विचरे छे. त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालकने छ मासने अन्ते संक्षिप्त अने विपुल तेजोलेश्या उत्पन्न थई. ॥ ५४५ ॥

तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अन्नया कयावि इमे छद्दिसाचरा अंतियं पाउब्भवित्था, तं० साणो तं चेव सव्वं जाव अजिणे जिणसद्दं पगासेमाणे विहरति, तं नो खलु गोयमा! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे, जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, गोसाले णं मंखलिपुत्ते अजिणे जिणप्पलावी जाव पगासेमाणे विहरइ, तए णं सा महतिमहालया महच्चपरिसा जहा सिवे जाव पडिगया। तए णं सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव बहुजणो अन्नमन्नस्स जाव परूवेइ—जन्नं देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव विहरइ तं मिच्छा, समणे भगवं महावीरे एवं आइक्खइ जाव परूवेइ—एवं खलु तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स मंखली नामं मंखे पिता होत्था, तए णं तस्स मंखलिस्स एवं चेव तं सव्वं भाणियव्वं जाव अजिणे जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, तं नो खलु गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे, जिणप्पलावी जाव विहरइ, गोसाले मंखलिपुत्ते अजिणे जिणप्पलावी जाव विहरइ, समणे भगवं महावीरे जिणे, जिणऽप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते बहुजणस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे आयावण-

For Private And Personal

भूमीओ पच्चोरुहइ आयावणभूमीओ पच्चोरुहइत्ता सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे तेणेव उवागच्छइ तेणे० २ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि आजीवियसंघसंपरिवुडे महया अमरिसं वहमाणे एवं वावि विहरइ (सूत्रं ५४६) ॥

त्यारपछी ते मंखलिपुत्र गोशालकने अन्य कोई दिवसे आ छ दिशाचरो आवी मळया. तेना नाम आ प्रमाणे--१ ज्ञान-इत्यादि सर्व पूर्वोक्त यावत्-'जिन नहि छतां जिनशब्दने प्रकाशित करतो ते विहरे छे' त्यां सुधी कहेवुं. माटे हे गौतम ! मंखलिपुत्र गोशालक खरी रीते जिन नथी, परंतु जिननो प्रलाप करतो, यावत्—जिन शब्दनो प्रकाश करतो विहरे छे. मंखलिपुत्र गोशालक अजिन छे, तो पण पोताने जिन कहेतो यावद्-जिन शब्दनो प्रकाश करतो ते विहरे छे. त्यारबाद अत्यन्त मोटी पर्षदा शिवराजर्षिना चरित्रने विषे कह्युं छे तेम वांदीने पाछी गइ. त्यारपछी श्रावस्ती नगरीमां शृंगाटक—त्रिक मार्ग, यावत्-राजमार्गमां घणा माणसो परस्पर यावत्-प्ररूपणा करे छे के हे 'देवानुप्रियो ! मंखलिपुत्र गोशालक जिन थई जिननो प्रलाप करतो यावत् विहरे छे, ते मिथ्या-असत्य छे. श्रमण भगवान् महावीर एम कहे छे, यावद्-प्ररूपे छे के ए प्रमाणे खरेखर ते मंखलिपुत्र गोशालकने मंखलीनामे मंख (भिक्षाचरविशेष) पिता हतो. हवे ते मंखलिने-इत्यादि सर्व यावत्-जिन नहि छतां जिन शब्दनो प्रकाश करतो विहरे छे त्यां सुधी कहेवुं. ते माटे मंखलिपुत्र गोशालक जिन नथी, परन्तु जिननो प्रलाप करतो यावद्-विहरे छे. श्रमण भगवान् महावीर जिन छे, अने जिनप्रलापी, यावत्—जिन शब्दनो प्रकाश करता विहरे छे.' त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालक घणा माणसो पासेथी आ कथन सांभळी, विचारी, अत्यन्त गुस्से थयो, यावत्-अतिशय क्रोधे बळतो ते आतापना भूमिथी नीचे उतर्यो, आतापनाभूमिथी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नीचे उतरी श्रावस्ती नगरीना मध्य भागमां थईने ज्यां हालाहला कुंभारणनो कुंभकारापण-हाट छे त्यां आव्यो, आवीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण-हाटमां आजीविक संघवडे सहित अत्यन्त अमर्षने धारण करतो ए प्रमाणे विहरवा लाग्यो. ॥ ५४६ ॥

तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी आणंदे नामं थेरे पगइभद्दए जाव विणीए छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं तवोकम्मेणं संजमेणं तवसा अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, तए णं से आणंदे थेरे छट्ठक्खमणपारणगंसि पढमाए पोरसीए एवं जहा गोयमसामी तहेव आपुच्छइ तहेव जाव उच्चनीयमज्झिम जाव अडमाणे हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स अदूरसामंतेणं वीइवयइ, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते आणंदं थेरं हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स अदूरसामंतेणं वीइवयमाणं पासइ पा० २ एवं वयासि-एहि ताव आणंदा! इओ एगं महं उवमियं निसामेहि, तए णं से आणंदे थेरे गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवागच्छति, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते आणंदं थेरं एवं वयासी—

ते काळे अने ते समये श्रमण भगवान् महावीरना शिष्य आनन्द नामे स्थविर प्रकृतिना भद्र अने यावद्-विनीत हता. ते छट्ठ छट्ठना निरन्तर तपकर्म करवावडे अने संयमवडे आत्माने भावित करता विहरता हता. हवे ते आनन्द स्थविरे छट्ठक्षपणना पारणाने दिवसे प्रथम पौरुषीने विषे-इत्यादि गौतमस्वामीनी पेठे रजा मागी, अने यावत्-ते उच्च, नीच अने मध्यम कुळमां यावत्-गोचरीए जता हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण-हाटथी थोडे दूर गया. ते वखते मंखलिपुत्र गोशालके हालाहला कुंभार-

For Private And Personal

णना हाटथी थोडे दूर जतां आनन्द स्थविरने जोया, जोईने तेणे ए प्रमाणे कह्युं के 'हे आनन्द! अहिं आव, अने एक मारुं दृष्टान्त सांभळ, ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके ए प्रमाणे कह्युं एटले ते आनन्द स्थविर ज्यां हालाहला कुंभारणनुं कुंभकारापण छे, अने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक छे त्यां आव्या.' हवे ते मंखलिपुत्र गोशालके आनन्द स्थविरने आ प्रमाणे कह्युं—

एवं खलु आणंदा! इतो चिरातीयाए अद्धाए केइ उच्चावगा वणिया अत्थअत्थी अत्थलुद्धा अत्थगवेसी अत्थकंखिया अत्थपिवासा अत्थगवेसणयाए णाणाविहविउलपणियभंडमायाए सगडीसागडेणं सुबहुं भत्तपाणं पत्थयणं गहाय एगं महं आगामियं अणोहियं छिन्नावायं दीहमद्धं अडविं अणुप्पविट्ठा, तए णं तेसिं वणियाणं तीसे आकामियाए अणोहियाए छिन्नावायाए दीहमद्धाए अडवीए किंचि देसं अणुप्पत्ताणं समाणाणं से पुव्वगहिए उदए अणुपुव्वेणं परिभुंजेमाणे परि० २ खीणे, तए णं ते वणिया खीणोदगा समाणा तण्हाए परिब्भवमाणा अन्नमन्नं सद्दावेंति अन्न० २ एवं व०—एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमीसे आगामियाए जाव अडवीए किंचि देसं अणुप्पत्ताणं समाणाणं से पुव्वगहिए उदए अणुपुव्वेणं परिभुंजेमाणे परि० खीणे, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमीसे आगामियाए जाव अडवीए उदगस्स सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेत्तएत्तिकट्टु अन्नमन्नस्स अंतिए एयमट्ठं पडिसुणेंति अन्न० २ तीसे णं आगामियाए जाव अडवीए उदगस्स सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेंति उदगस्स सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेमाणा एगं महं वणसंडं आसादेंति किण्हं किण्होभासं जाव निकुरंबभूयं पासादीयं जाव पडिरूवं, तस्स णं वणसंडस्स बहुमज्झदेसभाए एत्थ णं महेगं वम्मीयं आसादेंति,

तस्स णं वम्मियस्स चत्तारि वप्पुओ अब्भुग्गयाओ अभिनिसढाओ तिरियं सुसंपग्गहियाओ अहे पन्नगद्धरूवाओ पन्नगद्धसंठाणसंठियाओ पासादीयाओ जाव पडिरूवाओ, तए णं ते वाणिया हट्ठतुट्ठ० अन्नमन्नं सद्दावेंति अ० २ एवं वयासी—एवं खलु देवा०! अम्हे इमीसे आगामियाए जाव सव्वओ समंता मग्गणगवेसणं करेमाणेहिं इमे वणसंडे आसादिए किण्हे किण्होभासे इमस्स णं वणसंडस्स बहुमज्झदेसभाए इमे वम्मीए आसादिए इमस्स णं वम्मीयस्स चत्तारि वप्पुओ अब्भुग्गयाओ जाव पडिरूवाओ तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमस्स वम्मीयस्स पढमं वप्पिं भिन्दित्तए, अवियाइं ओरालं उदगरयणं अस्सादेस्सामो, तए णं ते वाणिया अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिसुणेंति अं० २ तस्स वम्मीयस्स पढमं वप्पिं भिंदंति, ते णं तत्थ अच्छं पत्थं जच्चं तणुयं फालियवन्नाभं ओरालं उदगरयणं आसादेंति, तए णं ते वणिया हट्ठतुट्ठ० पाणियं पिबंति पा० २ वाहणाइं पज्जेंति वा० २ भायणाइं भरेंति भा० २ दोच्चंपि अन्नमन्नं एवं वदासी—

'हे आनन्द! ए प्रमाणे खरेखर आजथी घणा काल पहेलां अनेक प्रकारना धनना अर्थी, धनना लोभी, धननी गवेषणा करनारा, धनना कांक्षी, अने धननी तृष्णावाळा केटला एक वणिकोए धन मेळववा माटे अनेक प्रकारना पुष्कळ प्रणीत-सुन्दर भांड वस्तुओ (अथवा करीयाणारूप भांडने) लईने तथा गाडी अने गाडाओना समूहवडे पुष्कळ अनाज अने पाणीरूप पाथेय ग्रहण करीने एक मोटी गामरहित, पाणीना प्रवाहरहित, सार्थादिकना आगमनरहित अने लांबा मार्गवाळी अटवीमां प्रवेश कर्यो.' त्यारपछी ते वणिकोनुं गामरहित, पाणीना प्रवाहरहित, सार्थादीकना आगमनरहित अने लांबा रस्तावाळी ते अटवीनो कंइक भाग गया पछी पूर्वे

लीधेलुं पाणी अनुक्रमे पीतां पीतां खूटयुं. त्यारे पाणिरहित थयेला अने तृषाथी पीडाता ते वणिकोए परस्पर बोलावीने आ प्रमाणे कह्युं-'ए प्रमाणे खरेखर हे देवानुप्रियो! आ गामरहित-इत्यादि यावत्-अटवीमां कंइक भाग गया पछी पहेलां लीधेलुं आपणुं पाणी अनुक्रमे पीतां पीतां खूटी गयुं छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! आ गामरहित, यावत्-अटवीने विषे आपणे पाणीनी चोतरफ गवेषणा करवी श्रेयस्कर छे'—एम विचार करी एक बीजानी पासेथी आ वात सांभळीने तेओए गामरहित यावत्-अटवीमां पाणीनी चोतरफ तपास करी. पाणीनी चोतरफ तपास करतां तेओने एकमोटुं वनखंड प्राप्त थयुं. जे वनखंड श्याम अने श्याम कान्तिवाळुं यावत्-महामेघना समूह जेवुं, प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने यावत्-सुन्दर हतुं. ते वनखंडना बरोबर मध्य भागमां तेओए एक मोटो वल्मिक-राफडो जोयो. ते वल्मिकने सिंहनी केशवाळी जेवां अवयवोवाळां उंचां चार शिखरो हतां, ते तीर्छा-विस्तीर्ण नीचे अर्ध सर्पना जेवां, अर्ध सर्पनी आकृतिवाळां, प्रसन्नता उत्पन्न करनार अने यावत्-सुन्दर हतां. ते वल्मिकने जोईने प्रसन्न अने संतुष्ट थयेला ते वणिकोए एक बीजाने बोलावीने आ प्रमाणे कह्युं के 'हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे खरेखर आपणे आ गामरहित-एवी अटवीमां यावत्-चोतरफ तपास करतां आ श्याम अने श्याम कान्तिवाळुं वनखंड जोयुं, अने आ वनखंडना बरा-बर मध्य भागमां आ वल्मिक जोयो. आ वल्मिकने चार उंचां यावत्-प्रतिरूप-सुन्दर शिखरो छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! आ वल्मिकनुं पहेलुं शिखर फोडवुं ए श्रेयस्कर छे, के जेथी आपणे पुष्कळउत्तम पाणी प्राप्त करीए.' त्यारपछी ते वणिकोए एक बीजा पासेथी आ कथन सांभळीने ते वल्मिकना प्रथम शिखरने फोड्युं. तेथी तेओने त्यां स्वच्छ, हितकारक, उत्तम, हलकुं अने स्फटि-कना वर्ण जेवुं, पुष्कळ अने उत्तम पाणी प्राप्त थयुं. त्यारपछी प्रसन्न अने संतुष्ट थयेला ते वणिकोए पाणी पीधुं, अने (बळद

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वगेरे) वाहनोने पाणी पायुं, पाणी पाईने पात्रो भर्यां, पात्रो भरीने बीजी वार तेओने परस्पर आ प्रमाणे कह्युं—

एवं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमस्स वम्मीयस्स पढमाए वप्पीए भिण्णाए ओराले उदगरयणे अस्सादिए तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमस्स वम्मीयस्स दोचंपि वप्पिं भिंदित्तए, अवि याइं एत्थ ओरालं सुवन्नरयणं आसादेस्सामो, तए णं ते वणिया अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिसुणेंति अं० २ तस्स वम्मीयस्स दोचंपि वप्पिं भिंदंति ते णं तत्थ अच्छं जच्चं तवणिज्जं महत्थं महग्घं महरिहं ओरालं सुवन्नरयणं अस्सादेंति, तए णं ते वणिया हट्ठतुट्ठ० भायणाइं भरेंति २ पवहणाइं भरेंति २ तच्चंपि अन्नमन्नं एवं व०—एवं खलु दे०! अम्हे इमस्स वम्मीयस्स पढमाए वप्पीए भिन्नाए ओराले उदगरयणे आसादिए दोच्चाए वप्पाए भिन्नाए ओराले सुवन्नरयणे अस्सादिए तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमस्स वम्मीयस्स तच्चंपि वप्पिं भिंदित्तए, अवि याइं एत्थ ओरालं मणिरयणं अस्सादेस्सामो, तए णं ते वणिया अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिसुणेंति अं० २ तस्स वम्मीयस्स तच्चंपि वप्पिं भिंदंति, ते णं तत्थ विमलं निम्मलं नित्तलं निक्कलं महत्थं महग्घं महरिहं ओरालं मणिरयणं अस्सादेंति, तए णं ते वणिया हट्ठतुट्ठ० भायणाइं भरेंति भा० २ पवहणाइं भरेंति २ चउत्थंपि अन्नमन्नं एवं वयासी--एवं खलु देवा०! अम्हे इमस्स वम्मीयस्स पढमाए वप्पाए भिन्नाए ओराले उदगरयणे अस्सादिए दोच्चाए वप्पाए भिन्नाए ओराले सुवण्णरयणे अस्सादिए तच्चाए वप्पाए भिन्नाए ओराले मणिरयणे अस्सादिए तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं इमस्स वम्मीयस्स चउत्थंपि वप्पिं भिंदित्तए, अवि याइं उत्तमं

For Private And Personal

महग्घं महरिहं ओरालं वइररयणं अस्सादेस्सामो, तए णं तेसिं वणियाणं एगे वणिए हियकामए सुहकामए पत्थकामए आणुकंपिए निस्सेयसिए हियसुहनिस्सेयसकामए ते वणिए एवं वयासी—एवं खलु देवा०! अम्हे इमस्स वम्मीयस्स पढमाए वप्पाए भिन्नाए ओराले उदगरयणे जाव तच्चाए वप्पाए भिन्नाए ओराले मणिरयणे अस्सादिए, तं होउ अलाहि पज्जत्तं णे, एसा चउत्थी वप्पा मा भिज्जउ, चउत्थी णं वप्पा सउवसग्गा यावि होत्था, तए णं ते वणिया तस्स वणियस्स हियकामगस्स सुहकामजाव हियसुहनिस्सेयसकामगस्स एवमाइक्खमाणस्स जाव परूवेमाणस्स एयमट्ठं नो सद्दहंति जाव नो रोयंति, एयमट्ठं असद्दहमाणा जाव अरोएमाणा तस्स वम्मीयस्स चउत्थंपि वप्पिं भिंदंति,

'हे देवानुप्रियो! आपणे ए प्रमाणे खरेखर आ वल्मिकना प्रथम शिखर भेदवावडे पुष्कळ उत्तम पाणी प्राप्त कर्युं, तो हे देवानुप्रियो! हवे आपणे आ वल्मिकना बीजा शिखरने भेदवुं श्रेयस्कार योग्य छे, के जेथी आपणे अहिं उदार अने उत्तम सुवर्ण प्राप्त करीए.! त्यारबाद ते वणिकोए एक बीजानी पासेथी आ कथन सांभळीने ते वल्मिकना बीजा शिखरने पण फोडयुं. तेथी तेमां स्वच्छ, उत्तम, तापने सहन करनार महाअर्थवाळुं—महाप्रयोजनवाळुं—अने महामूल्यवाळुं पुष्कळ उत्तम सुवर्ण प्राप्त कर्युं. सुवर्णने प्राप्त करवाथी प्रसन्न अने संतुष्ट थयेला ते वणिकोए पात्रो भर्यां, पात्रो भरीने वाहनो भर्यां, वाहनो भरीने त्रीजी वार तेओ परस्पर ए प्रमाणे बोल्या—'हे देवानुप्रियो! आपणे आ वल्मिकना प्रथम शिखरने भेदतां उदार एवुं उत्तम जल प्राप्त अने बीजुं शिखर भेदतां उदार एवुं उत्तम सुवर्ण प्राप्त कर्युं. ते माटे हे देवानुप्रियो! आपणे हवे आ वल्मिकनुं त्रीजुं शिखर तोडवुं श्रेयस्कर छे, के जेथी

अहिं उदार एवुं मणिरत्न प्राप्त करीए.' त्यारपछी ते वणिकोए एक बीजानी पासेथी आ कथन सांभळीने ते वल्मिकनुं त्रीजुं शिखर पण भेद्युं. तेथी तेओए त्यां विमल, निर्मल, अत्यन्त गोळ, निष्कल-त्रासादिदोषरहित, महाअर्थ—महाप्रयोजनवाळुं, महामूल्यवाळुं अने उदार एवुं मणिरत्न प्राप्त कर्युं. मणिरत्नने प्राप्त करवाथी हृष्ट अने संतुष्ट थयेला ते वणिकोए पात्रो भर्या, पात्रो भरीने वाहनो भर्यां, वाहनो भरीने तेओए चोथी वार पण एक बीजाने कह्युं के 'हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे खरेखर आ वल्मिकना प्रथम शिखरने भेदवाथी पुष्कळ अने उत्तम पाणी प्राप्त कर्युं, बीजुं शिखर भेदवाथी पुष्कळ सुवर्ण प्राप्त कर्युं, त्रीजुं शिखर भेदवाथी उदार मणिरत्न प्राप्त कर्युं, तो हे देवानुप्रियो! आपणे हवे आ वल्मिकना चोथा शिखरने पण भेदवुं योग्य छे, के जेथी आपणे उत्तम, महामूल्य, महाप्रयोजनवाळुं, महापुरुषने योग्य अने उदार एवुं वज्ररत्न प्राप्त करीए.' त्यारपछी ते वणिकोना हितनी इच्छावाळो, सुखनी इच्छावाळो, पथ्यनी इच्छावाळो, अनुकम्पावाळो, निश्रेयस-कल्याणनी इच्छावाळो, तेमज हित, सुख अने निश्रेयसनी इच्छावाळो एक वणिक हतो, तेणे ते वणिकोने ए प्रमाणे कह्युं-'हे देवानुप्रियो! आपणे आ वल्मिकना प्रथम शिखरने भेदवाथी उदार अने उत्तम जल प्राप्त कर्युं, यावत्-त्रीजुं शिखर भेदवाथी उदार मणिरत्न प्राप्त कर्युं, एटलुं घणुं छे, हवे आपणे आ चोथुं शिखर भेदवुं योग्य नथी, कारण के चोथुं शिखर कदाच आपणने उपद्रव करनार थाय' त्यारे ते वणिकोए हितनी इच्छावाळा, सुखनी इच्छावाळा यावत्-हित, सुख अने निश्रेयसनी इच्छावाळा तथा उपर प्रमाणे कहेता, यावत्-प्ररूपणा करता एवा ते वणिकना कथनमां श्रद्धा न करी, यावत्—रुचि न करी, तेना कथननी श्रद्धा नहि करता, यावत्-रुचि नहि करता ते वणिकोए—ते वल्मिकना चोथा शिखरने पण भेद्युं.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ते णं तत्थ उग्गविसं चंडविसं घोरविसं महाविसं अतिकायं महाकायं मसिमूसाकालगं नयणविसरोसपुन्नं अंजणपुंजनिगरप्पगासं रत्तच्छं जमलजुयलचंचलचलंतजीहं धरणितलवेणिभूयं उक्कडफुडकुडिलजडुलकक्खडविकडफडाडोवकरणदच्छं लोहागरधम्ममाणधमधमेंतघोसं अणागलियचंडतिव्वरोसं समुहिं तुरियं चंचलं धमंतं दिट्ठीविसं सप्पं संघट्टेंति, तए णं से दिट्ठीविसे सप्पे तेहिं वणिएहिं संघट्टिए समाणे आसुरुत्ते जाव मिसमिसेमाणे सणियं २ उट्ठेति २ सरसरसरस्स वम्मीयस्स सिहरतलं दुरूहेइ सि०२ आइच्चं णिज्झाति आ०२ ते वणिए अणिमिसाए दिट्ठीए सव्वओ समंता समभिलोएति, तए णं ते वणिया तेणं दिट्ठीविसेणं सप्पेणं अणिमिसाए दिट्ठीए सव्वओ समंता समभिलोइया समाणा खिप्पामेव सभंडमत्तोवगरणमायाए एगाहच्चं कूडाहच्चं भासरासी कया यावि होत्था, तत्थ णं जे से वणिए तेसिं वणियाणं हियकामए जाव हियसुहनिस्सेयसकामए से णं अणुकंपयाए देवयाए सभंडमत्तोवगरणमायाए नियगं नगरं साहिए, एवामेव आणंदा! तववि धम्मायरिएणं धम्मोवएसएणं समणेणं नायपुत्तेणं ओराले परियाए आसाइए, ओराला कित्तिवन्नसद्दसिलोगा, सदेवमणुयासुरे लोए पुव्वंति गुव्वंति थुव्वंति इति खलु समणे भगवं महावीरे इति० २, तं जदि मे से अज्ज किंचिवि वदति तो णं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं भासरासिं करेमि जहा वा वालेणं ते वणिया, तुमं च णं आणंदा! सारक्खामि संगोवामि जहा वा से वणिए तेसिं वणियाणं हियकामए जाव निस्सेयसकामए अणुकंपयाए देवयाए सभंडमत्तोव० जाव साहिए, तं गच्छ णं तुमं आणंदा! तव धम्मायरियस्स धम्मोवएसगस्स समणस्स नायपुत्तस्स एय-

For Private And Personal

मट्ठं परिकहेहि । तए णं से आणंदे थेरे गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे भीए जाव संजायभए गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अंतियाओ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणाओ पडिनिक्खमति २ सिग्घं तुरियं सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ नि० जेणेव कोट्ठए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवा०२ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिणं करेति २ वंदति नमं० २ एवं व०–एवं खलु अहं भंते! छट्ठक्खमणपारणगंसि तुब्भेहिं अब्भणुन्नाए समाणे सावत्थीए नगरीए उच्चनीयजाव अडमाणे हालाहलाए जाव वीयीवयामि, तए णं गोसाले मंखलिपुत्ते ममं हालाहलाए जाव पासित्ता एवं वयासी–एहि ताव आणंदा! इओ एगं महं उवमियं निसामेहि, तए णं अहं गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं एवं वुत्ते समाणे जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवागच्छामि, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते ममं एवं वयासी—एवं खलु आणंदा! इओ चिरातीयाए अद्धाए केइ उच्चावया वणिया एवं तं चेव जाव सव्वं निरवसेसं भाणियव्वं जाव नियगनगरं साहिए, तं गच्छ णं तुमं आणंदा! धम्मायरियस्स धम्मोव० जाव परिकहेहि (सूत्रं ५४७) ॥

तेथी तेओए त्यां उग्रविषवाळो, प्रचंडविषवाळो, घोरविषवाळो, महाविषवाळो, अतिकायवाळो, मोटा शरीरवाळो अने मषी तथा मूषाना समान काळावर्णवाळो, दृष्टिना विष अने रोषवडे पूर्ण, मषीना ढगलाना जेवी कान्तिवाळो लाल आंखवाळो, जेने चपल अने साथे चालती बे जीभो छे एवो पृथिवीतलमां वेणिसमान, उत्कट स्पष्ट वक्र जटिल–केशवाळीयुक्त अने विस्तीर्ण फणानो आटोप करवामां दक्ष, आकर—खाणने विषे अग्निथी तपावेला लोढाना जेवो धमधमायमान शब्द छे जेनो एवो, नहि जाणी शकाय

तेवो उग्र अने तीव्र रोषवाळो, श्वानना मुखपेठे त्वरित अने चपल शब्द करतो एवो दृष्टिविष सर्प स्पर्श्यो. त्यारबाद ते वणिकोए ते दृष्टिविष सर्पनो स्पर्श कर्यो एटले अत्यन्त गुस्से थयेला, अने यावत्-क्रोधथी बळता तेणे धीमे धीमे उठी सरसराट् करता वल्मिकना शिखर उपर चढीने सूर्यने जोइने ते वणिकोने अनिमिष दृष्टिवडे चोतरफ जोया. त्यारपछी ते दृष्टिविष सर्पे चोतरफ जोई ते वणिकोने पात्र विगेरे उपकरणसहित एक प्रहारवडे कूटाघात-पाषाणमययंत्रना आघातनी पेठे जल्दी भस्मराशिरूप कर्या, ते वणिकोमां जे वणिक ते वणिकोना हितनी इच्छावाळो, यावत्-हित, सुख अने निःश्रेयसत्रकल्याणनी इच्छावाळो हतो तेना उपर दयाथी ते देवे पात्र वगेरे उपकरण सहित तेने पोताना नगरे मूक्यो'. ए प्रमाणे हे आनन्द! तारा पण धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्रे उदार पर्याय-अवस्था प्राप्त कर्यो छे, अने तेनी देवो, मनुष्यो अने असुरोसहित आ जीवलोकमां 'श्रमण भगवान् महावीर, श्रमण भगवान् महावीर'--एवी उदार कीर्ति, वर्ण, शब्द अने श्लोक-यश व्याप्त थया छे, व्याकुल थया छे, अने स्तवाया छे. तो जो मने ते आज कंइ पण कहेशे तो मारा तपना तेजवडे एक घाए कूटाघात-पाषाणमयन्त्रना आघातनी पेठे जेम सर्पे वणिकोने बाळया तेम बाळीने भस्म करीश. हे आन्द! जेम ते वणिकोनुं हित इच्छनार यावत्-निःश्रेयस-कल्याण इच्छनार ते वणिकने देवताए अनुकम्पाथी पात्रो वगेरे उपकरण सहित पोताने नगरे मूक्यो तेम हुं तारु संरक्षण अने संगोपन करीश, ते माटे हे आनन्द! तुं जा, अने तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण ज्ञातपुत्रने आ वात कहे. त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालाए ते आनन्द स्थविरने आ प्रमाणे कह्युं एटले ते भय पाम्या, अने यावत्-भयभीत थयेला ते मंखलिपुत्र गोशालानी पासेथी अने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणथी पाछा वळीने शीघ्र अने त्वरित श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमांथी नीकळीने ज्यां कोष्ठक चैत्य हतुं अने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ज्यां श्रमण भगवान् महावीर हता, त्यां आव्या. त्यां आवीने श्रमण भगवान् महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी वंदन अने नमस्कार करी आ प्रमाणे बोल्या-'हे भगवन्! खरेखर ए प्रमाणे हुं छट्ठखमणना पारणाने विषे आपनी अनुज्ञाथी श्रावस्ती नगरीमां उच्च, नीच अने मध्यमकुळमां गोचरीए जतां हालाहला कुंभारणना घर पासेथी यावत्-जतो हतो, त्यां मंखलिपुत्र गोशालाए मने हालाहला कुंभारणना घरथी थोडे दूर जतां यावत्-जोइने ए प्रमाणे कह्युं-'हे आनन्द! अहीं आव, अने मारुं एक दृष्टान्त सांभळ.' त्यारपछी मंखलिपुत्र गोशालके ए प्रमाणे कह्युं एटले ज्यां हालाहला कुंभारणनुं कुंभकारापण हतुं, अने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो, त्यां हुं आव्यो, त्यारे मंखलिपुत्र गोशालके मने आ प्रमाणे कह्युं-'हे आनन्द! खरेखर आजथी घणा काल पूर्वे अनेक प्रकारना केटलाएक वणिको-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व कहेवुं, यावत्-देवताए पोताना नगरे मूक्यो.' ते माटे हे आनन्द! तुं जा अने तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशकने यावत्-कहे. ॥ ५४७ ॥

तं पभू णं भंते! गोसाले मंखलिपुत्ते तवेणं तेएणं एगाहचं कूडाहचं भासरासिं करेत्तए? विसए णं भंते! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स जाव करेत्तए? समत्थे णं भंते! गोसाले जाव करेत्तए?, पभू णं आणंदा! गोसाले मंखलिपुत्ते तवेणं जाव करेत्तए, विसए णं आणंदा! गोसालस्स जाव करेत्तए, समत्थे णं आणंदा! गोसाले जाव करे०, नो चेव णं अरिहंते भगवंते, पारियावणियं पुण करेज्जा, जावतिए णं आणंदा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवतेए एत्तो अणंतगुणविसिट्ठयरए चेव तवतेए अणगाराणं भगवंताणं, खंतिखमा पुण अणगारा भगवंतो, जावइए णं आणंदा! अणगाराणं भगवंताणं तवतेए एत्तो अणंतगुणविसिट्ठयरए चेव तवतेए थेराणं भग-

For Private And Personal

वंताणं, खंतिखमा पुण थेरा भगवंतो, जावतिए णं आणंदा! थेराणं भगवंताणं तवतेए एत्तो अणंतगुणविसिट्ठि-यतराए चेव तवतेए अरिहंताणं भगवंताणं, खंतिखमा पुण अरिहंता भग०, तं पभू णं आणंदा! गोसाले मंखलिपुत्ते तवेणं तेएणं जाव करेत्तए विसए णं आणंदा! जाव करे० समत्थे णं आणंदा! जाव करे० नो चेव णं अरिहंते भगवंते, पारियावणियं पुण करेज्जा (सूत्रं ५४८)॥

[प्र०] हे भगवन्! मंखलिपुत्र गोशालक पोताना तपना तेजवडे एक घाए कूटाघातनी पेठे भस्मराशि करवाने प्रभु-समर्थ छे, हे भगवन्! मंखलिपुत्र गोशालकनो यावत्-तेम करवानो विषय छे, हे भगवन्! गोशालक यावत्-तेम करवाने समर्थ छे? [उ०] हे आनन्द! मंखलिपुत्र गोशालक तपना तेजवडे यावत्-तेम करवाने प्रभु समर्थ छे, हे आनन्द! गोशालक मंखलिपुत्रनो तेम करवानो यावत्-विषय छे, हे आनन्द! तेम करवाने यावद्-गोशालक समर्थ छे, परन्तु अरिहंत भगवंतने बाळी भस्म करवा समर्थ नथी, तो पण तेमने परिताप-दुःख उत्पन्न करवा समर्थ छे. हे आनन्द! मंखलिपुत्र गोशालकनुं जेटलुं तपनुं तेज छे, तेथी अनगार भगवंतनुं अनंतगुण विशिष्ट तपतेज छे, कारण के अनगार भगवंत क्षमा-क्रोधनो निग्रह-करवामां समर्थ छे. हे आनंद! अनगार भगवंतोनुं जेटलुं तपोबल छे, तेथी अनंतगुण विशिष्ट तपोबळ स्थविर भगवंतोनुं छे, केमके स्थविर भगवंतो क्षमा करवामां समर्थ होय छे. हे आनंद! स्थविर भगवंतोनुं जेटलुं तपोबळ होय छे, तेथी अनंतगुण विशिष्ट तपोबल अरिहंत भगवंतोनुं होय छे, कारण के अरिहंत भगवंतो क्षमा करवामां समर्थ होय छे. हे आनंद! मंखलिपुत्र गोशालक पोताना तप-तेजवडे यावत्-भस्मराशि करवाने समर्थ छे, हे आनंद! यावत्-तेम करवानो तेनो विषय (शक्ति) छे, हे आनंद! तेम करवाने यावत्-समर्थ छे. परन्तु अरिहंत भगवंतने

तेम करवाने समर्थ नथी, मात्र तेमने दुःख उत्पन्न करवाने शक्तिमान् छे. ॥ ५४८ ॥

तं गच्छ णं तुमं आणंदा ! गोयमाईणं समणाणं निग्गंथाणं एयमट्ठं परिकहेहि–मा णं अज्जो ! तुज्झं केइ गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएउ, मा णं धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारेउ, मा णं धम्मिएणं पडोयारेणं पडोयारेउ, गोसाले णं मंखलिपुत्ते समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विपडिवन्ने, तए णं से आणंदे थेरे समणेणं भ० महावीरेणं एवं वुत्ते स० समणं भ० म० वं० नमं २ जेणेव गोयमादिसमणा निग्गंथा तेणेव उवाग० २ गोयमादिसमणे निग्गंथे आमंतेति आ० २ एवं व०–एवं खलु अज्जो ! छट्ठक्खमणपारणगंसि समणेणं भगवया महावीरेणं अब्भणुन्नाए समाणे सावत्थीए नगरीए उच्चनीय तं चेव सव्वं जाव नायपुत्तस्स एयमट्ठं परिकहेहि, तं मा णं अज्जो ! तुज्झे केई गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएउ जाव मिच्छं विपडिवन्ने (सूत्रं ५४९) ॥

हे आनंद ! ते माटे तुं जा, अने गौतमादि श्रमण निर्ग्रन्थोने आ वात कहे के–'हे आर्यो ! तमे कोई मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे धर्मसम्बन्धी प्रतिचोदना–तेना मतथी प्रतिकूल वचन न कहेशो, धर्मसंबंधी प्रतिसारणा–तेना मतथी प्रतिकूलपणे अर्थनुं स्मरण न करावशो, अने धर्मसंबंधी प्रत्युपचार—तिरस्कार वडे तेनो तिरस्कार न करशो. मंखलिपुत्र गोशालके श्रमण निर्ग्रन्थो साथे मिथ्यात्व–म्लेच्छपणुं अथवा अनार्यपणुं विशेषतः आदर्युं छे.' त्यारपछी श्रमण भगवान् महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते आनंद स्थविर श्रमण भगवंत महावीरने वांदी अने नमी ज्यां गौतमादि श्रमण निर्ग्रन्थो छे त्यां आवीने तेणे गौतमादि श्रमण निर्ग्रंथोने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

बोलाव्या बोलावीने आ प्रमाणे कह्युं के—'हे आर्यो! छट्ठ क्षपणना पारणाने दिवसे श्रमण भगवंत महावीरे अनुज्ञा आपी एटले हुं श्रावस्ती नगरीमां उच्च, नीच अने मध्यकुळमां गोचरीए जतो हतो-इत्यादि सर्व यावत् ज्ञातपुत्रने आ अर्थने कहे जे'—त्यांसुधी कहेवुं, ते माटे हे आर्यो! तमे कोइ मंखलिपुत्र गोशालकने धर्मसंबन्धी तेना मतने प्रतिकूल वचन न कहेशो, यावत्-तेणे निर्ग्रन्थोनी साथे विशेषतः अनार्यपणुं आदर्युं छे. ॥ ५४९ ॥

जावं च णं आणंदे थेरे गोयमाईणं समणाणं निग्गंथाणं एयमट्ठं परिकहेइ तावं च णं से गोसाले मंख० पु० हालाह० कुं० कुंभकारावणाओ पडिनि० पडिनि० आजीवियसंघसंपरिवुडे महया अमरिसं वहमाणे सिग्घं तुरियं जाव सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं निग्ग० २ जेणेव कोट्ठए चेइए जेणेव समणे भ० महा० तेणेव उवा० २ समणस्स भ० म० अदूरसामंते ठिच्चा समणं भ० महा० एवं वयासी—सुट्ठु णं आउसो! कासवा! ममं एवं वयासी, साहु णं आउसो! कासवा! ममं एवं वयासी—गोसाले मंखलिपुत्ते ममं धम्मंतेवासी गोसाले० २, जे णं से मंखलिपुत्ते तव धम्मंतेवासी से णं सुक्के सुक्काभिजाइए भवित्ता कालमासे कालं किच्चा अन्नयरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ने, अहन्नं उदाइनामं कुंडियायणीए अज्जुणस्स गोयमपुत्तस्स सरीरगं विप्पजहामि, अ० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं अणुप्पविसामि गो० २ इमं सत्तमं पउट्टपरिहारं परिहरामि,

जेटलामां आनन्द स्थविर गौतमादि श्रमण निर्ग्रन्थोने आ वात कहे छे तेटलामां हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण-हाटथी नीकळी आजीविकसंघसहित घणा अमर्षने धारण करतो मंखलिपुत्र गोशालक शीघ्र अने त्वरित गतिए यावत्-श्रावस्ती नगरीना

For Private And Personal

मध्यभागमांथी नीकळी ज्यां कोष्ठक चैत्य छे अने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आव्यो. त्यां आवीने तेणे श्रमण भगवंत महावीरथी थोडे दूर उभा रही श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं—'हे आयुष्मान् काश्यपगोत्रीय! मने ए प्रमाणे सारुं कहो छो, हे आयुष्यमान् काश्यप! तमे मने एम ठीक कहो छो के 'मंखलिपुत्र गोशालक मारो धर्मसंबन्धी शिष्य छे' २. जे मंखलिपुत्र गोशालक तमारो धर्म संबन्धी शिष्य हतो ते शुक्ल-पवित्र अने शुक्लाभिजातिवाळो-पवित्रपरिणामवाळो थईने मरणसमये काळ करी कोइपण देवलोकने विषे देवपणे उत्पन्न थयो छे, हुं कौंडिन्यायनगोत्रीय उदायी नामे छुं, अने में गौतम पुत्र अर्जुनना शरीरनो त्याग करी मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरमां प्रवेश करीने आ सातमो प्रवृत्तपरिहार—शरीरान्तर प्रवेश कर्यो छे.

जेवि याइं आउसो! कासवा! अम्हं समयंसि केइ सिज्झिंसु वा सिज्झंति वा सिज्झिस्संति वा सव्वे ते चउरासीतिं महाकप्पसयसहस्साइं सत्त दिव्वे सत्त संजूहे सत्त संनिगब्भे सत्त पउट्टपरिहारे पंच कम्माणि सयसहस्साइं सट्ठिं च सहस्साइं छच्च सए तिन्नि य कम्मंसे अणुपुव्वेणं खवइत्ता तओ पच्छा सिज्झंति बुज्झंति मुचंति परिनिव्वाइंति सव्वदुक्खाणमंतं करेंसु वा करेंति वा करिस्संति वा, से जहा वा गंगा महानदी जओ पवूढा जहिं वा पज्जुवत्थिया एस णं अद्धपंचजोयणसयाइं आयामेणं अद्धजोयणं विक्खंभेणं पंच धणुसयाइं उव्वेहेणं एएणं गंगापमाणेणं सत्त गंगाओ सा एगा महागंगा सत्त महागंगाओ सा एगा सादीणगंगा सत्त सादीणगंगाओ सा एगा मच्चुगंगा सत्त मच्चुगंगाओ सा एगा लोहियगंगा सत्त लोहियगंगाओ सा एगा आवतीगंगा सत्त आवतीगंगाओ सा एगा परमावती एवामेव सपुव्वावरेणं एगं गंगासयसहस्सं सत्तर सहस्सा छच्चगुणपन्ना गंगासया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

भवंतीति मक्खाया, तासिं दुविहे उद्धारे पण्णत्ते, तंजहा—

वळी हे आयुष्मान् काश्यप! जे कोई अमारा सिद्धान्तने अनुसारे मोक्षे गयेला छे, जाय छे अने जशे ते सर्वे चोराशी लाख महाकल्प (कालविशेष), सात देवभवो, सात संयूथ निकायो, सात संज्ञीगर्भ-मनुष्यगर्भवास, सात प्रवृत्तपरिहार-शरीरान्तरप्रवेश अने पांच लाख, साठ हजार, छसो त्रण कर्मना भेदोनो अनुक्रमे क्षय कर्या पछी सिद्ध थाय छे, बुद्ध थाय छे, मूकाय छे, निर्वाण पामे छे अने सर्व दुःखनो अन्त कर्यो छे, करे छे अने करशे. जेम गंगा महानदी ज्यांथी नीकळे छे अने ज्यां समाप्त थाय छे ते गंगानो अद्धा-मार्ग आयमलंबाइवडे पांचसो योजन छे, विष्कंभ-विस्तार अर्ध योजन छे, अने उंडाइमां पांचसो धनुष छे-ए रीते गंगाप्रमाणे सात गंगाओ मळीने एक महागंगा थाय छे, सात महागंगाओ मळीने एक सादीन गंगा थाय छे, सात सादीन गंगाओ मळीने एक मृत्युगंगा थाय छे, सात मृत्युगंगा मळीने एक लोहितगंगा थाय छे, सात लोहितगंगाओ मळीने एक अवंतीगंगा थाय छे, सात अवंतीगंगाओ मळीने एक परमावतीगंगा थाय छे. ए प्रमाणे पूर्वापर मळीने एक लाख, सत्तर हजार, छसो अने ओगण पचास गंगा नदीओ थाय छे-एम कह्युं छे. ते गंगानदीनी वालुकाकणनो बे प्रकारे उद्धार कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—

सुहुमबोंदिकलेवरे चेव बायरबोंदिकलेवरे चेव, तत्थ णं जे से सुहुमे बोंदिकलेवरे से ठप्पे, तत्थ णं जे से बायरे बोंदिकलेवरे तओ णं वाससए २ गए २ एगमेगं गंगावालुयं अवहाय जावतिएणं कालेणं से कोट्ठे खीणे णीरए निल्लेवे निट्ठिए भवति सेत्तं सरे सरप्पमाणे, एएणं सरप्पमाणेणं तिन्नि सरसयसाहस्सीओ से एगे महाकप्पे, चउरासीइ महाकप्पसयसहस्साइं से एगे महामाणसे, अणंताओ संजूहाओ जीवे चयं चइत्ता उवरिल्ले

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

माणसे संजूहे देवे उववज्जति, ते णं तत्थ दिव्वाइं भोगभोगाइं भुंजमाणे विहरइ विहरित्ता ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं अणंतरं चयं चइत्ता पढमे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति,

१ सूक्ष्मबोंदिकलेवररूप अने २ बादरबोंदिकलेवररूप. [जेमां वालुकाकणना सूक्ष्मबोंदि—सूक्ष्मआकारवाळा कलेवरो-असंख्यात खंडो कल्पेला छे ते सूक्ष्मबोंदिकलेवररूप उद्धार कहेवाय छे, अने जेमां बादरबोंदि-बादरआकारवाळा कलेवरो-वालुकाकणो छे ते बादरबोंदिकलेवररूप उद्धार कहेवाय छे.] तेमां सूक्ष्म बोंदिकलेवररूप उद्धार छे ते स्थापी राखवा योग्य छे. [अर्थात् निरुपयोगी होवाथी तेना विचारनी आवश्यकता नथी.] तेमां जे बादरबोंदिकलेवररूप उद्धार छे तेमांथी सो सो वर्षे एक एक वालुकाना कणनो अपहार करीए अने जेटला काळे गंगाना समुदायरूप ते कोठो क्षीण खाली थाय, नीरज-वालुकारहित थाय, निर्लेप थाय, अने निष्ठित समाप्त थाय त्यारे सरप्रमाण काल कहेवाय छे एवा प्रकारना त्रणलाख सरप्रमाण काळवडे एक महाकल्प थाय छे, चोराशीलाख महा कल्पे एक महामानस थाय छे. अनन्त संयूथ-अनन्तजीवना समुदायरूप निकायथी जीव च्यवी संयूथ-देवभवने विषे उपरना मानस-सरप्रमाण आयुषवडे उत्पन्न थाय छे १, अने ते त्यां दीव्य अने भोग्य एवा भोगोने भोगवतो विहरे छे. हवे ते देवलोकथी आयुषनो क्षय थवाथी, भवना क्षयथी अने स्थितिना क्षयथी तुरतज च्यवीने प्रथम संज्ञी गर्भज पंचेन्द्रिय मनुष्यपणे उत्पन्न थाय छे १.

ते णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता मज्झिल्ले माणसे संजूहे देवे उववज्जइ, से णं तत्थ दिव्वाइं भोगभोगाइं जाव विहरित्ता ताओ देवलोयाओ आउ०३ जाव चइत्ता दोच्चे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति, से णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता हेट्ठिल्ले माणसे संजूहे देवे उववज्जइ, से णं तत्थ दिव्वाइं जाव चइत्ता तच्चे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति,

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

से णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता उवरिल्ले माणुसुत्तरे संजूहे देवे उववज्जिहिति, से णं तत्थ दिव्वाइं भोग जाव चइत्ता चउत्थे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति, से णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता मज्झिल्ले माणुसुत्तरे संजूहे देवे उववज्जति, से णं तत्थ दिव्वाइं भोग जाव चइत्ता पंचमे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति,

त्यारबाद ते त्यांथी च्यवीने तुरतज मध्यम मानस-सरप्रमाण आयुषवडे संयूथ-देवनिकायविषे उत्पन्न थाय छे. २ त्यां दिव्य भोगववा योग्य भोगोने भोगवी यावत्-विहरी ते देवलोकथी आयुषना क्षयथी ३ यावत्-च्यवीने बीजा संज्ञीगर्भ-गर्भज मनुष्यने विषे जन्मे छे. २. त्यारपछी त्यांथी नीकळी तुरत हेठेना मानस प्रमाण आयुषवडे संयूथ-देवनिकायने विषे उपजे छे त्यां दिव्य भोगोने भोगवी त्यांथी च्यवी त्रीजा संज्ञीगर्भ-गर्भज मनुष्यने विषे जन्मे छे, ३ त्यांथी यावत्-नीकळी उपरना मानसोत्तर-महामानस आयुषवडे संयूथ-देवनिकायने विषे उपजे छे. ४ त्यां दिव्य भोगोने भोगवी यावत्-त्यांथी च्यवी चोथा संज्ञीगर्भ-गर्भजमनुष्यने विषे उपजे छे. ४. त्यांथी च्यवीने तुरत मध्यम मानसोत्तर आयुषवडे संयूथ-देवनिकायमां उपजे छे ६. त्यां दिव्य भोगो भोगवी यावत्-त्यांथी च्यवी पांचमा संज्ञीगर्भ-गर्भज मनुष्यमां उत्पन्न थाय छे. ५.

से णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता हिट्ठिल्ले माणुसुत्तरे संजूहे देवे उववज्जति, से णं तत्थ दिव्वाइं भोग जाव चइत्ता छट्ठे सन्निगब्भे जीवे पच्चायाति, से णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता बंभलोगे नामं से कप्पे पन्नत्ते पाईणपडीणायते उदीणदाहिणविच्छिन्ने जहा ठाणपदे जाव पंच वडेंसगा पं०, तंजहा-असोगवडेंसए जाव पडिरूवा, से णं तत्थ देवे उववज्जइ, से णं तत्थ दस सागरोवमाइं दिव्वाइं भोग जाव चइत्ता सत्तमे सन्निगब्भे जीवे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पच्चायाति, से णं तत्थ नवण्हं मासाणं बहुपडिपुन्नाणं अद्धट्ठमाण जाव वीतिक्कंताणं सुकुमालगभद्दलए मिउकुंडलकुंचियकेसए मट्ठगंडतलकण्णपीढए देवकुमारसप्पभए दारए पयायति, से णं अहं कासवा!, तेणं अहं आउसो! कासवा! कोमारियाए पव्वज्जाए कोमारएणं बंभचेरवासेणं अविद्धकन्नए चेव संखाणं पडिलभामि स० २ इमे सत्त पउट्टपरिहारे परिहरामि,

त्यांथी च्यवीने तुरत हेठेना मानसोत्तर आयुषरहित संयूथ–देवनिकायमां उपजे छे. ६. त्यां दिव्य भोगोने भोगवी यावत्—च्यवी छट्ठा संज्ञी गर्भज मनुष्योमां उपजे छे. ६. त्यांथी नीकळी तुरत ब्रह्मलोक नामे कल्प देवलोक कह्यो छे, ते पूर्व तथा पश्चिम लांबो छे, अने उत्तर तथा दक्षिण विस्तारवाळो छे, जेम प्रज्ञापना सूत्रना स्थानपदने विषे कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं, यावत्–तेमां पांच अवतंसक विमानो कह्यां छे, ते आ प्रमाणे—१ अशोकावतंसक, यावत्–प्रतिरूप–सुन्दर छे; ते देवलोकमां उत्पन्न थाय छे. ७. त्यां दश सागरोपम सुधी दिव्य भोगो भोगवीने यावत्–त्यांथी च्यवीने सातमा संज्ञीगर्भ–गर्भज मनुष्यमां उपजे छे. ७. त्यां नव मास बरोबर पूर्ण थया पछी अने साडासात दिवस व्यतीत थया बाद सुकुमाल, भद्र, मृदु अने दर्भना कुंडलनी पेठे संकुचित केशवाळो, कर्णना आभूषणवडे जेना गालने स्पर्श थयो छे एवो, देव कुमारसमानकान्तिवाळो बाळक जन्म्यो; हे काश्यप! ते हुं छुं. त्यारपछी हे आयुष्मन् काश्यप! कुमारावस्थामां प्रव्रज्यावडे कुमारावस्थामांब्रह्मचर्यवडे अविद्धकर्ण–व्युत्पन्न बुद्धिवाळा एवा मने प्रव्रज्या ग्रहण करवानी बुद्धि थई अने सात प्रवृत्त परिहार–शरीरान्तरने विषे संचार कर्यो.

तंजहा–एणेज्जगस्स मल्लरामस्स मंडियस्स रोहस्स भारद्दाइस्स अज्जुणगस्स गोयमपुत्तस्स गोसालस्स मंख-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

लिपुत्तस्स, तत्थ णं जे से पढमे पउट्टपरिहारे से णं रायगिहस्स नगरस्स बहिया मंडियकुच्छिसि चेइयंसि उदाइस्स कुंडियायणस्स सरीरं विप्पजहामि उदा० २ एणेज्जगस्स सरीरगं अणुप्पविसामि एणे० २ बावीसं वासाइं पढमं पउट्टपरिहारं परिहरामि, तत्थ णं जे से दोच्चे पउट्टपरिहारे से णं उद्दंडपुरस्स नगरस्स बहिया चंदोयरणंसि चेइयंसि एणेज्जगस्स सरीरगं विप्पजहामि २ त्ता मल्लरामस्स सरीरगं अणुप्पविसामि मल्ल० २ एकवीसं वासाइं दोच्चं पउट्टपरिहारं परिहरामि, तत्थ णं जे से तच्चे पउट्टपरिहारे से णं चंपाए नगरीए बहिया अंगमंदिरंमि चेइयंसि मल्लरामस्स सरीरगं विप्पजहामि मल्ल० मंडियस्स सरीरगं अणुप्पविसामि मंडि० २ वीसं वासाइं तच्चं पउट्टपरिहारं परिहरामि, तत्थ णं जे से चउत्थे पउट्टपरिहारे से णं वाणारसीए नगरीए बहिया काममहावणंसि चेइयंसि मंडियस्स सरीरगं विप्पजहामि मंडि० २ रोहस्स सरीरगं अणुप्पविसामि, रोह० २ एकूणवीसं वासाइं य चउत्थं पउट्टपरिहारं परिहरामि, तत्थ णं जे से पंचमे पउट्टपरिहारे से णं आलभियाए नगरीए बहिया पत्तकालगयंसि चेइयंसि रोहस्स सरीरगं विप्पजहामि रोह० २ भारद्दाइस्स सरीरगं अणुप्पविसामि भा० २ अट्ठारस वासाइं पंचमं पउट्टपरिहारं परिहरामि,

ते आ प्रमाणे—१ ऐणेयक, २ मल्लराम, ३ मंडिक, ४ रोह, ५ भारद्वाज, ६ गौतमपुत्र अर्जुन अने ७ मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरमां प्रवेश कर्यो. तेमांजे प्रथम प्रवृत्तपरिहार—शरीरान्तर प्रवेशमां राजगृहनगरनी बहार मंडिकुक्षिनामे चैत्यने विषे कुंडियायन गोत्रीय उदायनना शरीरनो त्याग करी ऐणेयकना शरीरमां प्रवेश कर्यो. प्रवेश करी बावीश वर्ष सुधी प्रथम शरीरान्तरमां परावर्तन

For Private And Personal

कर्युं. बीजा शरीरान्तरप्रवेशमां उद्दंडपुर नगरनी बहार चन्द्रावतरण चैत्यने विषेना ऐणेयकना शरीरनो त्याग करी मल्लरामना शरीरमां प्रवेश कर्यो, अने प्रवेश करीने एकवीश वरस सुधी बीजा शरीरान्तरमां परावर्तन कर्युं. त्रीजा शरीरान्तरप्रवेशमां चंपानगरीनी बहार अंगमंदिरनामे चैत्यने विषे मल्लरामना शरीरनो त्याग करी मंडिकना शरीरमां प्रवेश कर्यो, अने त्यां वीश वर्ष सुधी त्रीजुं शरीरान्तर परावर्तन कर्युं. तेमां जे चोथुं शरीरान्तर परावर्तन छे ते वाराणसी नगरीनी बहार काममहावन नामे चैत्यने विषे मंडिकना शरीरनो त्याग करी रोहकना शरीरमां प्रवेश कर्यो, प्रवेश करीने त्यां ओगणीश वर्ष सुधी चोथुं शरीरान्तर परावर्तन कर्युं. तेमां जे पांचमुं शरीरान्तर परावर्तन छे ते आलभिका नगरीनी बहार प्राप्तकाल नामे चैत्यने विषे रोहना शरीरनो त्याग करी भारद्वाजना शरीरमां प्रवेश कर्यो, प्रवेश करीने अढार वर्ष सुधी पांचमुं शरीरान्तर परावर्तन कर्युं.

तत्थ णं जे से छट्ठे पउट्टपरिहारे से णं वेसालीए नगरीए बहिया कोंडियायणंसि चेइयंसि भारद्दाइयस्स सरीरं विप्पजहामि भा० २ अज्जुणगस्स गोयमपुत्तस्स सरीरगं अणुप्पविसामि अ० २ सत्तरस वासाइं छट्ठं पउट्टपरिहारं परिहरामि, तत्थ णं जे से सत्तमे पउट्टपरिहारे से णं इहेव सावत्थीए नगरीए हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अज्जुणगस्स गोयमपुत्तस्स सरीरगं विप्पजहामि अज्जुणयस्स २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं अलं थिरं धुवं धारणिज्जं सीयसहं उण्हसहं खुहासहं विविहदंसमसगपरीसहोवसग्गसहं थिरसंघयणंतिकट्टु तं अणुप्पविसामि तं० २ तं से णं सोलस वासाइं इमं सत्तमं पउट्टपरिहारं परिहरामि, एवामेव आउसो! कासवा! एगेणं तेत्तीसेणं वाससएणं सत्त पउट्टपरिहारा परिहरिया भवंतीति मक्खाया, तं सुट्ठु

णं आउसो ! कासवा ! ममं एवं वयासी, साधु णं आउसो ! कासवा ! ममं एवं वयासी-गोसाले मंखलिपुत्ते ममं धम्मंतेवासित्ति गोसाले० २ (सूत्रं ५५०) ॥

तेमां जे छट्ठुं शरीरान्तर परावर्तन छे ते वैशाली नगरीनी बहार कुंडियायननामे चैत्यने विषे भारद्वाजना शरीरनो त्याग करी गौतमपुत्र अर्जुनना शरीरमां प्रवेश कर्यो, प्रवेश करीने त्यां सत्तर वर्ष सुधी छट्ठुं शरीरान्तर परावर्तन कर्युं. तेमां जे सातमुं शरीरान्तर परावर्तन छे ते आज श्रावस्ती नगरीने विषे हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण-हाटने विषे गौतमपुत्र अर्जुनना शरीरनो त्याग करी मंखलिपुत्र गोशालकनुं शरीर समर्थ, स्थिर, ध्रुव, धारण करवा योग्य, शीतने सहन करनार, उष्णताने सहन करनार, क्षुधाने सहन करनार, विविध डांस मच्छर वगेरे परिषह अने उपसर्गने सहन करनार, तथा स्थिरसंघयणावाळुं छे'-एम समजी तेमां में प्रवेश कर्यो, अने तेमां सोळ वरससुधी आ सातमुं शरीरान्तरपरावर्तन कर्युं छे. ए प्रमाणे हे आयुष्मन् काश्यप ! में एकसो तेत्रीश वर्षमां सात शरीरान्तर परावर्तन कर्यां छे—एम में कह्युं छे. ते माटे हे आयुष्मन् काश्यप ! तमे मने ए प्रमाणे सारुं कहो छो, हे आयुष्मन् काश्यप ! तमे मने ए प्रमाणे ठीक कहो छो के 'मंखलिपुत्र गोशालक मारो धर्मान्तेवासी छे'. २. ॥ ५५० ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी-गोसाला ! से जहानामए-तेणए सिया गामेल्लएहिं परब्भमाणे प० २ कत्थय गड्डं वा दरिं वा दुग्गं वा णिन्नं वा पव्वयं वा विसमं वा अणस्सादेमाणे एगेणं महं उन्नालोमेण वा सणलोमेण वा कप्पासपम्हेण वा तणसूएण वा अत्ताणं आवरेत्ताणं चिट्ठेज्जा, से णं अणावरिए आवरियमिति अप्पाणं मन्नइ अप्पच्छण्णे य पच्छण्णमिति अप्पाणं मन्नति अणिलुक्के णिलुक्कमिति

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अप्पाणं मन्नति अपलाए पलायमिति अप्पाणं मन्नति एवामेव तुमंपि गोसाला ! अणन्ने संते अन्नमिति अप्पाणं उपलभसि, तं मा एवं गोसाला !, नारिहसि गोसाला !, सच्चेव ते सा छाया नो अन्ना (सूत्रं ५५१) ॥

उपर प्रमाणे गोशालके कह्युं एटले श्रमण भगवान् महावीरे मंखलिपुत्र गोशालकने आ प्रमाणे कह्युं—'हे गोशालक ! जेम कोइ चोर होय अने ते ग्रामवासी अनोथी पराभव पामतो २ कोइ गर्ता—खाडो, गुफा, दुर्ग—दुःखे जवा योग्य स्थान, निम्न—नीचाण प्रदेश, पर्वत के विषम—खाडा अने टेकरावाळा प्रदेशने नहि प्राप्त करतो एक मोटा ऊनना लोमथी, शणना लोमथी, कपासना लोमथी अने तृणना अग्रभागथी पोताने ढांकीने रहे, अने ते नहि ढंकाया छतां हुं ढंकायेल छुं एम पोताने माने, अप्रच्छन्न—नहि छूपाया छतां पोताने प्रच्छन्न-छूपायेल माने, नहि संतावा छतां पोताने संतायेल माने, अपलापित-गुप्त नहि छतां पोताने गुप्त माने, ए प्रमाणे हे गोशालक ! तुं पण अन्य नहि छतां हुं अन्य छुं-एम पोताने देखाडे छे. ते माटे हे गोशालक ! एम नहि कर, हे गोशालक ! एम करवाने तुं योग्य नथी. तेज आ तारी प्रकृति छे, अन्य नथी. ॥ ५५१ ॥

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ समणं भगवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसति उच्चा० २ उच्चावयाहिं उद्धंसणाहिं उद्धंसेति उद्धंसेत्ता उच्चावयाहिं निब्भंछणाहिं निब्भंछेति उ० २ उच्चावयाहिं निच्छोडणाहिं निच्छोडेति उ० २ एवं वयासी—नट्ठेसि कदाइ विणट्ठेसि कदाइ भट्ठोऽसि कयाइ नट्ठविणट्ठे भट्ठेसि कदायि, अज्ज ! न भवसि, नाहि ते ममाहिंतो सुह मत्थि ॥ (सूत्रं ५५२) ॥

श्रमण भगवान् महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक एकदम गुस्से थयो अने श्रमण भगवान् महावीरने अनेक प्रकारना अनुचित वचनोवडे आक्रोश करवा लाग्यो, आक्रोश करीने अनेक प्रकारनी उद्धर्षणा–पराभवना वचनोवडे तिरस्कार करवा लाग्यो, तिरस्कार करी अनेक प्रकारनी निर्भर्त्सना वडे निर्भर्त्सित करवा लाग्यो, निर्भर्त्सना करी अनेक प्रकारनी निश्छोटना कर्कश वचनोवडे हलका पाडवा प्रयत्न करवा लाग्यो, अने तेम करी ते गोशालक आ प्रमाणे बोल्यो–"कदाचित्–हुं एम मानुं छुं के तुं नष्ट थयो छे, कदाचित् विनष्ट थयो छे, कदाचित् भ्रष्ट थयो छे, अने कदाचित् नष्ट, विनष्ट अने भ्रष्ट थयो छे, कदाचित् तुं आजे हइश नहि, तने माराथी सुख थवानुं नथी". ॥ ५५२ ॥

तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ म० अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूती णामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए धम्मायरियाणुरागेणं एयमट्ठं असद्दहमाणे उट्ठाए उट्ठेति उ० २ जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवा० २ गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी–जेवि ताव गोसाला! तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा अंतियं एगमवि आयरियं धम्मियं सुवयणं निसामेति सेवि ताव वंदति नमंसति जाव कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासइ, किमंग पुण तुमं गोसाला! भगवया चेव पव्वाविए भगवया चेव मुंडाविए भगवया चेव सेहाविए भगवया चेव सिक्खाविए भगवया चेव बहुस्सुतीकए भगवओ चेव मिच्छं विप्पडिवन्ने, तं मा एवं गोसाला!, नारिहसि गोसाला!, सच्चेव ते सा छाया नो अन्ना, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सव्वाणुभूतिणा अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ सव्वाणुभूतिं अणगारं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं जाव भासरासिं करेति, तएणं से

गोसाले मंखलिपुत्ते सव्वाणुभूतिं अणगारं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं जाव भासरासिं करेत्ता दोच्चंपि समणं भगवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसइ जाव सुहं नत्थि ।

ते काळे अने ते समये श्रमण भगवंत महावीरना अन्तेवासी–शिष्य पूर्व देशमां उत्पन्न थयेला सर्वानुभूति नामे अनगार भद्र प्रकृतिना अने यावत् विनीत हता. ते पोताना धर्माचार्यना अनुरागथी आ गोशालकनी वातनी अश्रद्धा करता उठ्या, उठीने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने आ प्रमाणे कह्युं–" हे गोशालक ! जे तेवा प्रकारना श्रमण के ब्राह्मणनी पासे एक पण आर्य–निर्दोष अने धार्मिक सुवचन सांभळे छे ते पण तेने वंदन अने नमस्कार करे छे, यावत्–ते कल्याणकर अने मंगलकर देवना चैत्यनी पेठे तेनी पर्युपासना करे छे; पण हे गोशालक ! तारे माटे तो शुं कहेवुं ! ! ! भगवंते तने दीक्षा आपी, अर्थात् शिष्यरूपे स्वीकार कर्यो, भगवंते तने मुंड्यो, भगवंते तने व्रतसमाचार शीखव्यो, भगवंते तने शिक्षित कर्यो अने भगवंते तने बहुश्रुत कर्यो, तो पण तें भगवंतनी साथे अनार्यपणुं आदर्युं छे; ते माटे हे गोशालक ! एम नहि कर, हे गोशालक तुं एम करवाने योग्य नथी. आ तेज तारी प्रकृति छे, अन्य नथी." ए प्रमाणे सर्वानुभूति अनगारे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक गुस्से थयो, अने सर्वानुभूति अनगारने पोताना तपना तेजथी एक प्रहारे करी कूटाघात–पाषाणमय यंत्रना आघातनी पेठे बाळी भस्म कर्या. त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके सर्वानुभूति अनगारने पोताना तपना तेजथी एक घाए कूटाघातनी पेठे भस्मराशि करीने बीजी वार पण श्रमण भगवंत महावीरने अनेक प्रकारनी आक्रोशना वडे आक्रोश कर्यो, यावत्–'माराथी तमने सुख थवानुं नथी.''

तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी कोसलजाणवए सुणक्खत्ते णामं अणगारे पगइ-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

भद्दए जाव विणीए धम्मायरियाणुरागेणं जहा सव्वाणुभूती तहेव जाव सच्चेव ते सा छाया नो अन्ना । तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सुणक्खत्तेणं अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ सुनक्खत्तं अणगारं तवेणं तेएणं परितावेइ, तए णं से सुनक्खत्ते अणगारे गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो २ वंदइ नमंसइ २ सयमेव पंच महव्वयाइं आरुभेति स० २ समणा य समणीओ य खामेइ सम० २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते आणुपुव्वीए कालगए ।

ते काळे अने ते समये श्रमण भगवान् महावीरना अन्तेवासी कोशलदेश–अयोध्यादेशमां उत्पन्न थयेला सुनक्षत्र नामे अनगार भद्र प्रकृतिना अने यावत्–विनीत हता. ते धर्माचार्यना असुरागथी–इत्यादि जेम सर्वानुभूति संबन्धे कह्युं तेम अहिं यावत्–'आ तारी प्रकृति छे अन्य नथी' त्यांसुधी कहेवुं; सुनक्षत्र अनगारे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक अत्यंत गुस्से थयो, अने सुनक्षत्र अनगारने तेणे तपना तेजथी बाळया. मंखलिपुत्र गोशालकवडे तपना तेजथी बळेला सुनक्षत्र अनगारे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवी श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी वन्दन अने नमस्कार करी स्वयमेव पांच महाव्रतनो उच्चार करी साधुओ अने साध्वीओने खमाव्या, खमावीने आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने प्राप्त थई ते अनुक्रमे काळधर्मने पाम्या.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सुनक्खत्तं अणगारं तवेणं तेएणं परितावेत्ता तच्चंपि समणं भगवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसति सव्वं तं चेव जाव सुहं नत्थि । तए णं समणे भगवं महावीरे गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—जेवि ताव गोसाला ! तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा तं चेव जाव पज्जुवासेइ,

किमंग पुण गोसाला ! तुमं मए चेव मुंडाविए पव्वाविए मए चेव जाव मए चेव बहुस्सुईकए मम चेव मिच्छं विप्पडिवन्ने ?, तं मा एवं गोसाला ! जाव नो अन्ना, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ तेयसमुग्घाएणं समोहन्नइ तेया० सत्तट्ठ पयाइं पच्चोसक्कइ २ समणस्स भगवओ महावीरस्स वहाए सरीरगंसि तेयं निसिरति, से जहानामए वाउक्कलियाइ वा वायमंडलियाइ वा सेलंसि वा कुड्डंसि वा थंभंसि वा थूभंसि वा आवरिज्जमाणी वा निवारिज्जमाणी वा सा णं तत्थेव णो कमति नो पक्कमति एवामेव गोसालस्सवि मंखलिपुत्तस्स तवे तेए समणस्स भगवओ महावीरस्स वहाए सरीरगंसि निसिट्ठे समाणे से णं तत्थ नो कमति नो पक्कमति अंचियंचिं करेति अंचि० २ आयाहिणपयाहिणं करेति आ० २ उड्ढं वेहासं उप्पइए, से णं तओ पडिहए पडिनियत्ते समाणे तमेव गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं अणुडहमाणे २ अंतो २ अणुप्पविट्ठे, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सएणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे समणं भगवं महावीरं एवं वयासी– तुमं णं आउसो ! कासवा ! ममं तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्ससि, तए णं समणे भगवं महावीरे गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—नो खलु अहं गोसाला ! तव तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं जाव कालं करेस्सामि, अहन्नं अन्नाइं सोलस वासाइं जिणे सुहत्थी विहरिस्सामि, तुमं णं गोसाला ! अप्पणा चेव सयेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो सत्तरत्तस्स पित्तज्जरपरिगयसरीरे जाव छउमत्थे चेव कालं करेस्ससि,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालक सुनक्षत्र अनगारने तपना तेजथी बाळीने त्रीजीवार श्रमण भगवंत महावीरने अनेक प्रकारना अनुचित वचनोथी आक्रोश करवा लाग्यो-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व कहेवुं, यावत्-"तने माराथी सुख थवानुं नथी." त्यारे श्रमण भगवान् महावीरे मंखलिपुत्र गोशालकने आ प्रमाणे कह्युं के 'हे गोशालक! जे तेवा प्रकारना श्रमण अने ब्राह्मणनुं [आर्य अने धार्मिक सुवचन सांभळे छे-इत्यादि] पूर्वोक्त कहेवुं, ते तेनी यावत्-पर्युपासना करे छे, तो हे गोशालक! तारे माटे तो शुं कहेवुं!! में तने प्रव्रज्या आपी, यावत्-में तने बहुश्रुत कर्यो, अने तें मारी साथे मिथ्यात्व-अनार्यपणुं आदर्युं छे. ते माटे हे गोशालक! एम नहि कर, यावत्-ते आ तारी ज प्रकृति छे, अन्य नथी.' श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक अत्यंत गुस्से थयो, अने तैजस समुद्घात करी, सात आठ पगला पाछो खसी तेणे श्रमण भगवंत महावीरनो वध करवा माटे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढी. जेम कोइ वातोत्कलिका [जे रही रहीने वायु वाय ते] के वंटोळीओ होय ते पर्वत, भींत, स्तंभ, के स्तूपवडे आवरण करायेलो के निवारण करायेलो होय तो पण तेने विषे समर्थ थतो नथी, विशेष समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे मंखलिपुत्र गोशालकनी तपोजन्य तेजोलेश्या श्रमण भगवंत महावीरनो वध करवा माटे शरीरमांथी बहार काढ्या छतां तेने विषे समर्थ थती नथी, विशेष समर्थ थती नथी, पण गमनागमन करे छे, गमनागमन करीने प्रदक्षिणा करे छे, प्रदक्षिणा करी उंचे आकाशमां उछळे छे, अने त्यांथी स्खलित थईने पाछी फरती तपोजन्य तेजोलेश्या मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने बाळती बाळती तेना शरीरनी अंदर प्रविष्ट थाय छे. त्यारबाद पोतानी तेजोलेश्यावडे पराभवने प्राप्त थयेला मंखलिपुत्र गोशालके श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं-'हे आयुष्मन् काश्यप! मारी तपोजन्य तेजोलेश्याथी पराभवने प्राप्त थई छ मासने अन्ते पित्तज्वरयुक्त शरीर छे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जेनुं एवो तुं दाहनी पीडाथी छद्मस्थ अवस्थामां काळ करीश.' त्यारे श्रमण भगवंत महावीरे मंखलिपुत्र गोशालकने ए प्रमाणे कह्युं के 'हे गोशालक! हुं तारी तपोजन्य तेजोलेश्याथी पराभव पामी छ मासने अन्ते यावत्-काळ करीश नहिं, पण बीजा सोळ वरस सुधी जिन-तीर्थंकरपणे गन्धहस्तीनी पेठे विचरीश, परन्तु हे गोशालक! तुं पोतेज तारा तेजथी पराभव पामी सात रात्रिने अन्ते पित्तज्वरथी पीडित शरीरवाळो थई छद्मस्थावस्थामां काळ करीश.'

तए णं सावत्थीए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसु बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव एवं परूवेइ, एवं खलु देवाणुप्पिया! सावत्थीए नगरीए बहिया कोट्ठए चेइए दुवे जिणा संलवंति, एगे वयति—तुमं पुव्विं कालं करेस्ससि, एगे वदति-तुमं पुव्विं कालं करेस्ससि, तत्थ णं के पुण सम्मावादी? के पुण मिच्छावादी?, तत्थ णं जे से अहप्पहाणे जणे से वदति-समणे भगवं महावीरे सम्मावादी, गोसाले मंखलिपुत्ते मिच्छावादी, अज्जोति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेत्ता एवं वयासी-अज्जो! से जहानामए तणरासीइ वा कट्ठरासीइ वा पत्तरासीइ वा तयारासीइ वा तुसरासीइ वा भुसरासीइ वा गोमयरासीइ वा अवकररासीइ वा अगणिझामिए अगणिझूसिए अगणिपरिणामिए हयतेये गयतेये नट्ठतेये भट्ठतेये लुत्ततेएविणट्ठतेये जाव एवामेव गोसाले मंखलिपुत्ते मम वहाए सरीरगंसि तेयं निसिरेत्ता हयतेये गयतेये जाव विणट्ठतेये जाए, तं छंदेणं अज्जो! तुज्झे गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएह धम्मि० २ धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारेह धम्मि० २ धम्मिएणं पडोयारेणं पडोयारेह धम्मि० २ अट्ठेहि य हेऊहि य पसिणेहि य वागरणेहि य कारणेहि य

For Private And Personal

निप्पट्ठपसिणवागरणं करेह,

त्यार पछी श्रावस्तीनगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा त्रिकोण मार्गमां यावत्–राजमार्गमां घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे, यावत्–आ प्रमाणे प्ररूपे छे–"हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे खरेखर श्रावस्तीनगरीनी बहार कोष्ठक चैत्यने विषे बे जिनो परस्पर कहे छे, तेमां एक आ प्रमाणे कहे छे के 'तुं प्रथम काळ करीश' अने बीजा एम कहे छे के 'तुं प्रथम काळ करीश.' तेमां कोण सम्यग्वादी–सत्यवादी छे, अने कोण मिथ्यावादी छे? तेमां जे जे प्रधान–मुख्य माणसो छे ते बोले छे के श्रमण भगवान् महावीर सम्यग्वादी छे, अने मंखलिपुत्र गोशालक मिथ्यावादी छे." श्रमण भगवान् महावीरे 'हे आर्यो!' ए प्रमाणे निर्ग्रन्थोने बोलावी एम कह्युं के हे 'आर्यो! जेम कोइ तृणनो कोइ काष्ठनो राशि, पांदडानो राशि, त्वचा–छालनो राशि, तुष–फोतरानो राशि, भुसानो राशि, छाणनो राशि, अने कचरानो राशि अग्निथी दग्ध थयेलो, अग्निथी युक्त अने अग्निथी परिणमेलो होय तो ते जेनुं तेज हणायुं छे, जेनुं तेज गयेलुं छे, जेनुं तेज नष्ट थयुं छे, जेनुं तेज भ्रष्ट थयुं छे, जेनुं तेज लुप्त थयेलुं छे अने जेनुं विनष्ट थयेलुं छे एवो यावत्–थाय, ए प्रमाणे मंखलिपुत्र गोशालक मारो वध करवा माटे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढीने जेनुं तेज हणायुं छे एवो, तेजरहित अने यावत्–विनष्टतेजवाळो थयो छे; माटे हे आर्यो! तमारी इच्छाथी तमे मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे धार्मिक प्रतिचोदना–तेना मतथी प्रतिकूल वचन कहो, धार्मिक प्रतिचोदना करी धार्मिक प्रतिसारणा–तेना मतथी प्रतिकूलपणे विस्मृत अर्थनुं संस्मरण करावो, धार्मिक प्रतिसारणा करी धार्मिक वचनना प्रत्युपचारवडे प्रत्युपचार करो, तेमज अर्थ–प्रयोजन, हेतु, प्रश्न, व्याकरण–उत्तर अने कारण वडे पूछेला प्रश्ननो उत्तर न आपी शके तेम निरुत्तर करो'.

तए णं ते समणा निग्गंथा समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ता समाणा समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति वं० न० जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवागच्छंति तेणेव २ गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएंति ध० २ धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारेंति ध० २ धम्मिएणं पडोयारेणं पडोयारेंति ध० २ अट्ठेहि य हेऊहि य कारणेहि य जाव वागरणं वागरेंति। तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते समणेहिं निग्गंथेहिं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोतिज्जमाणे जाव निप्पट्ठपसिणवागरणे कीरमाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे नो संचाएति समणाणं निग्गंथाणं सरीरगस्स किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएत्तए छविच्छेदं वा करेत्तए, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालं मंखलिपुत्तं समणेहिं निग्गंथेहिं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएज्जमाणं धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारिज्जमाणं धम्मिएणं पडोयारेण य पडोयारिज्जमाणं अट्ठेहि य हेऊहि य जाव कीरमाणं आसुरुत्तं जाव मिसिमिसेमाणं समणाणं निग्गंथाणं सरीरगस्स किंचिवि आबाहं वा वाबाहं वा छविच्छेदं वा अकरेमाणं पासंति पा० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अंतियाओ आयाए अवक्कमंति आयाए अवक्कमित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छंति ते० समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आ० २ वंदंति नमं० २ समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, अत्थेगइया आजीविया थेरा गोसालं चेव मंखलिपुत्तं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति।

ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते श्रमण निर्ग्रन्थो श्रमण भगवंत महावीरने वांदे छे, नमे छे. वंदन–

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नमस्कार करी ज्यां गोशालक मंखलिपुत्र छे त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने धर्मसंबन्धी प्रतिचोदना-तेना मतथी प्रतिकूल वचनो कहे छे, धर्मसंबन्धी प्रतिचोदना करी धार्मिक प्रतिसारणा-तेना मतने प्रतिकूलपणे अर्थनुं स्मरण करावे छे, धर्मसंबन्धी प्रतिसारणा करी धर्मसंबन्धी वचनना प्रत्युपचारवडे प्रत्युपचार करे छे अने अर्थ-प्रयोजन, हेतु अने कारणवडे यावत्-तेने निरुत्तर करे छे, त्यार बाद श्रमण निर्ग्रन्थोए धार्मिक प्रतिचोदना-तेना मतथी प्रतिकूल प्रश्नो करी अने यावत्-तेने निरुत्तर कर्यो एटले मंखलिपुत्र गोशालक अत्यन्त गुस्से थयो अने यावत्-क्रोधथी अत्यंत प्रज्वलित थयो, परन्तु श्रमण निर्ग्रन्थोना शरीरने कंइपण पीडा के उपद्रव करवाने तथा तेना कोइ अवयवनो छेद करवाने समर्थ न थयो. त्यारपछी आजीविक स्थविरो श्रमण निर्ग्रन्थो वडे धर्मसंबन्धी तेना मतथी प्रतिकूलपणे कहेवायेला, धर्मसंबन्धी प्रतिसारणा-तेना मतथी प्रतिकूलपणे स्मरण करावायेला, अने धर्मसंबन्धी प्रत्युपचारवडे प्रत्युचार करायेला तथा अर्थ अने हेतुथी यावत्-निरुत्तर करायेला, अत्यन्त गुस्से करायेला, यावत् क्रोधथी बळता, श्रमण अने निर्ग्रन्थना शरीरने कंइपण पीडा-उपद्रव के अवयवोना छेद नहि करता एवा मंखलिपुत्र गोशालकने जोइने तेनी पासेथी पोते नीकळ्या, अने त्यांथी नीकळी ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आव्या, त्यां आवीने श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी, वांदी अने नमीने श्रमण भगवान् महावीरनो आश्रय करी विहरवा लाग्या, अने केटलाएक आजीविक स्थविरो मंखलिपुत्र गोशालकनोज आश्रय करी विहरवा लाग्या.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते जस्सट्ठाए हव्वमागए तमट्ठं असाहेमाणे रुंदाइं पलोएमाणे दीहुण्हाइं नीसासमाणे दाढियाए लोमाइं लुंचमाणे अवडुं कंडूयमाणे पुयलिं पप्फोडेमाणे हत्थे विणिद्धुणमाणे दोहिवि पाएहिं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

भूमिं कोट्टेमाणे हा हा अहो! हओऽहमस्सीतिकट्टु समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति प० २ जेणेव सावत्थी नगरी जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे तेणेव उवागच्छइ ते० २ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए मज्जपाणगं पियमाणे अभिक्खणं गायमाणे अभिक्खणं नच्चमाणे अभिक्खणं हालाहलाए कुंभकारीए अंजलिकम्मं करेमाणे सीयलएणं मट्टियापाणएणं आयंचणिउदएणं गायाइं परिसिंचमाणे विहरति (सूत्रं ५५३)॥

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालक जेने माटे शीघ्र आव्यो हतो ते कार्यने नहि साधतो, दिशाओ तरफ लांबी दृष्टिथी जोतो, दीर्घ अने उष्ण नीसासा नांखतो, दाढिना वाळने खेंचतो, अवटु-डोकनी पाछळना भागने खजवाळतो, पुतप्रदेशने प्रस्फोटित करतो, हस्तने हलावतो अने बन्ने पगवडे भूमिने कूटतो, 'हा हा! अरे! हुं हणायो छुं'-एम विचारी श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने कोष्ठक चैत्यथी नीकळी ज्यां श्रावस्ती नगरी छे, अने ज्यां हालाहलानामे कुंभारणनुं कुंभकारापण-हाट छे त्यां आव्यो, त्यां आवीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणमां जेना हाथमां आम्रफल रहेलुं छे एवो, मद्यपान करतो,वारंवार गातो, वारंवार नाचतो, वारंवार हालाहला कुंभारणने अंजलि करतो अने माटीना भाजनमां रहेला शीतल माटीना पाणीवडे गात्रने सींचतो विहरे छे. ॥ ५५३ ॥

अज्जोति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेत्ता एवं वयासी—जावतिए णं अज्जो! गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं ममं वहाए सरीरगंसि तेये निसट्ठे से णं अलाहि पज्जत्ते सोलसण्हं जणवयाणं, तं०-अंगाणं वंगाणं मगहाणं मलयाणं मालवगाणं अत्थाणं वत्थाणं कोत्थाणं पाढाणं लाढाणं वज्जाणं मोलीणं कासीणं कोसलाणं

For Private And Personal

अबाहाणं सुंभुत्तराणं घाताए वहाए उच्छादणयाए भासीकरणयाए, जंपिय अज्जो! गोसाले मंखलिपुत्ते हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए मज्जपाणं पियमाणे अभिक्खणं जाव अंजलिकम्मं करेमाणे विहरइ, तस्सवि य णं वज्जस्स पच्छादणट्ठयाए इमाइं अट्ठ चरिमाइं पन्नवेति, तंजहा—चरिमे पाणे चरिमे गेये चरिमे नट्टे चरिमे अंजलिकम्मं चरिमे पोक्खलसंवट्टए महामेहे चरिमे सेयणए गंधहत्थी चरिमे महासिलाकंटए संगामे अहं च णं इमीसे ओसप्पिणीए समाए चउवीसाए तित्थकराणं चरिमे तित्थकरे सिज्झिस्सं जाव अंतं करेस्संति, जंपि य अज्जो! गोसाले मंखलिपुत्ते सीयलएणं मट्टियापाणएणं आयंचणिउदएणं गायाइं परिसिंचमाणे विहरइ तस्सवि य णं वज्जस्स पच्छादणट्ठयाए इमाइं चत्तारि पाणगाइं पन्नवेति, से किं तं पाणए?, पाणए चउव्विहे पन्नत्ते, तंजहा—गोपुट्ठए हत्थमद्दियए आयवतत्तए सिलापब्भट्ठए, सेत्तं पाणए,

'हे आर्यो!' एम कहीने श्रमण भगवान् महावीरे श्रमण निर्ग्रन्थोने आमंत्रीने ए प्रमाणे कह्युं के हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालके मारो वध करवा माटे शरीरथकी तेजोलेश्या काढी हती, ते आ प्रमाणे—१ अंग, २ बंग, ३ मगध, ४ मलय, ५ मालव, ६ अच्छ, ७ वत्स, ८ कौत्स, ९ पाट, १० लाट, ११ वज्र, १२ मौली, १३ काशी, १४ कोशल, १५ अबाध अने १६ संभुक्तर—ए सोळ देशनो घात करवा माटे, वध करवा माटे, उच्छेदन करवा माटे, भस्म करवा माटे समर्थ हती, वळी हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालक हालाहला कुंभारणना कुंभकारपणमां आम्रफल हाथमां ग्रहण करी मद्यपान करतो, वारंवार यावत्-अंजलिकर्म करतो विहरे छे ते अवद्य-दोषने प्रच्छादन-ढांकवा माटे आ आठ चरम-छेल्ली वस्तु कहे छे. ते आ प्रमाणे-१ चरम पान, २ चरम गान,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

३ चरम नाट्य, ४ चरम अंजलिकर्म, ५ चरम पुष्कल संवर्त महामेघ, ६ चरम सेचनक गन्धहस्ती, ७ चरम महाशिलाकंटक संग्राम अने ८ हुं आ अवसर्पिणीमां चोवीश तीर्थंकरोमां चरम तीर्थंकरपणे सिद्ध थईश, अने यावत्-'सर्व दुःखोनो अन्त करीश'. वळी हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालक माटीना पात्रमां रहेला माटीमिश्रित शीत पाणीवडे शरीरने सींचतो विचरे छे ते अवद्यने पण ढांकवाने माटे आ चार प्रकारना पानक-पीणां अने चार नहि पीवा योग्य (शीतल अने दाहोपशमक) अपानक जणावे छे—[प्र०] पाणी केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] पाणी चार प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे-१ गायना पृष्ठथी पडेलुं, २ हाथथी मसळेलुं, ३ सूर्यना तापथी तपेलुं, अने ४ शिलाथी पडेलुं. ए प्रमाणे पाणी कह्युं.

से किं तं अपाणए?, अपाणए चउव्विहे पण्णत्ते, तंजहा-थालपाणए तयापाणए सिंबलिपाणए सुद्धपाणए, से किं तं थालपाणए?, २ जण्णं दाथालगं वा दावारगं वा दाकुंभगं वा दाकलसं वा सीयलगं उल्लगं हत्थेहिं परामुसइ न य पाणियं पियइ सेत्तं थालपाणए, से किं तं तयापाणए?, २ जण्णं अंबं वा अंबाडगं वा जहा पओगपदे जाव बोरं वा तिंदुरुयं वा तरुयं वा तरुणगं वा आमगं वा आसगंसि आवीलेति वा पवीलेति वा न य पाणियं पियइ सेत्तं तयापाणए, से किं तं सिंबलिपाणए?, २ जण्णं कलसंगलियं वा मुग्गसंगलियं वा माससंगलियं वा सिंबलिसंगलियं वा तरुणियं आमियं आसगंसि आवीलेति वा पवीलेति वा ण य पाणियं पियति सेत्तं सिंबलिपाणए, से किं तं सुद्धपाणए?, सु० जण्णं छम्मासे सुद्धखाइमं खाइति दो मासे पुढविसंथारोवगए दो मासे कट्ठसंथारोवगए दो मासे दब्भसंथारोवगए, तस्स णं बहुपडिपुण्णाणं छण्हं मासाणं अंतिमराइए इमे दो

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

देवा महड्डिया जाव महेसक्खा अंतियं पाउब्भवंति, तं०—पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तए णं ते देवा सीयलएहिं उल्लएहिं हत्थेहिं गायाइं परामुसंति जे णं ते देवे साइज्जति से णं आसीविसत्ताए कम्मं पकरेति जे णं ते देवे नो साइज्जति तस्स णं संसि सरीरगंसि अगणिकाए संभवति, से णं सएणं तेएणं सरीरगं झामेति स० २ तओ पच्छा सिज्झति जाव अंतं करेति, सेत्तं सुद्धपाणए।

[प्र०] अपानक केटला प्रकारे छे? [उ०] अपानक चार प्रकारे छे, ते आ प्रमाणे—१ स्थालनुं पाणी, २ वृक्षादिनी छालनुं पाणी, ३ शींगोनुं पाणी अने ४ शुद्ध पाणी (देवहस्तना स्पर्शनुं पाणी.) [प्र०] स्थालपाणी केवा प्रकारे कह्युं छे? [उ०] जे उदकथी भींजायेलो स्थाल, पाणीथी भीनो वारक–करवडो, पाणीथी भीनो मोटो घट, पाणीथी भीनो न्हानो घट, अथवा पाणीथी भीना माटीना वासण, तेनो हाथथी स्पर्श करे पण पाणी न पीए ते स्थालपाणी, ए प्रमाणे स्थालपाणी कह्युं. [प्र०] त्वचापाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे आंबो अंबाडग–इत्यादि प्रयोगपदमां कह्या प्रमाणे यावत्–बोर तिंदुरुक सुधी जाणवा, ते तरुण–अपक्व अने आम–काचा होय, तेने मुखमां नांखी थोडुं चावे, विशेष चावे, पण पाणी न पीए ते त्वचापाणी. ए प्रमाणे त्वचापाणी कह्युं. [प्र०] शींगोनुं पाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे कलायसिंबली–वटाणानी शींग, मगनी शींग, अडदनी शींग के शिंबलीनी शींग वगेरे तरुण–अपक्व अने आम–काची होय तेने मुखमां थोडुं चावे के विशेष चावे, पण तेनुं पाणी न पीए ते शींगोनुं पाणी कहेवाय, ए प्रमाणे शींगनुं पाणी कह्युं. [प्र०] शुद्ध पाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे छ मास सुधी शुद्ध खादिम आहारने खाय, तेमां बे मास सुधी पृथिवीरूप संस्तारकने विषे रहे, बे मास सुधी लाकडाना संस्तारकने विषे रहे, अने बे मास सुधी दर्भना संस्तारकने

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

विषे रहे, तेने बरोबर पूर्ण थयेला छ मासनी छेल्ली रात्रीए महर्द्धिक अने यावत् महासुखवाळा बे देवो तेनी पासे प्रगट थाय, ते आ प्रमाणे–पूर्णभद्र अने माणिभद्र; त्यारपछी ते देवो शीतल अने आर्द्र हस्तवडे शरीरना अवयवोनो स्पर्श करे, हवे जे ते देवोने अनुमोदे, एटले तेना आ कार्यने सारुं जाणे ते आशीविषपणे कर्म करे, जे ते देवोने न अनुमोदे, तेना पोताना शरीरमां अग्निकाय उत्पन्न थाय, अने ते पोताना तेजवडे शरीरने बाळे, अने त्यारपछी ते सिद्ध थाय, यावत्–सर्व दुःखोनो अन्त करे, ते शुद्ध पानक कहेवाय. ए प्रमाणे शुद्ध पानक कह्युं.

तत्थ णं सावत्थीए नयरीए अयंपुले णामं आजीविओवासए परिवसइ अड्ढे जाव अपरिभूए जहा हालाहला जाव आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरति, तए णं तस्स अयंपुलस्स आजीविओवासगस्स अन्नया कदायि पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि कुडुंबजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–किंसंठिया हल्ला पण्णत्ता ?, तए णं तस्स अयंपुलस्स आजीविओवासगस्स दोच्चंपि अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–एवं खलु ममं धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते उप्पन्ननाणदंसणधरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी इहेव सावत्थीए नगरीए हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि आजीवियसंघसंपरिवुडे आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, तं सेयं खलु मे कल्लं जाव जलंते गोसालं मंखलिपुत्तं वंदित्ता जाव पज्जुवासेत्ता इमं एयारूवं वागरणं वागरित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेति एवं०२ कल्लं जाव जलंते ण्हाए कयजाव अप्पमहग्घाभरणालंकिय सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति सा०२ पायविहारचारेणं सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव हालाहलाए

कुंभकारीए कुंभकारावणे तेणेव उवाग० २ पासइ गोसालं मंखलिपुत्तं हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगयं जाव अंजलिकम्मं करेमाणं, सीयलएणं मट्टिया जाव गायाइं परिसिंचमाणं पासइ २ लज्जिए विलिए विड्डे सणियं २ पच्चोसक्कइ, तए णं ते आजीविया थेरा अयंपुलं आजीवियोवासगं लज्जियं जाव पच्चोसक्कमाणं पासइ पा० २ एवं वयासी-एहि ताव अयंपुला! एत्तओ, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए आजीवियथेरेहिं एवं वुत्ते समाणे जेणेव आजीविया थेरा तेणेव उवागच्छइ तेणेव० २ आजीविए थेरे वंदति नमंसति २ नच्चासन्ने जाव पज्जुवासइ, अयंपुलाइ आजीविया थेरा अयंपुलं आजीवियोवासगं एवं व०-से नूणं ते अयंपुला! पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि जाव किंसंठिया हल्ला पण्णत्ता?, तए णं तव अयंपुला! दोच्चंपि अयमेया० तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे जेणेव इहं तेणेव हव्वमागए, से नूणं ते अयंपुला! अट्ठे समट्ठे?, हंता अत्थि, जंपि य अयंपुला! तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए जाव अंजलि करेमाणे विहरति तत्थवि णं भगवं इमाइं अट्ठ चरिमाइं पन्नवेति, तं०—चरिमे पाणे जाव अंतं करेस्सति, जंपि य अयंपुला! तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते सीयलएणं मट्टिया जाव विहरति तत्थवि णं भगवं इमाइं चत्तारि पाणगाइं चत्तारि अपाणगाइं पन्नवेति, से किं तं पाणए? २ जाव तओ पच्छा सिज्झति जाव अंतं करेति, तं गच्छ णं तुमं अयंपुला! एस चेव तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते इमं एयारूवं वागरणं वागरेहिति,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ते श्रावस्ती नगरीमां अयंपुलनामे आजीविकमतनो उपासक-श्रावक रहेतो हतो. ते धनिक, यावत्-कोइथी पराभव न पामे तेवो अने हालाहला कुंभारणनी पेठे यावत्-आजीविकना सिद्धान्तवडे आत्माने भावीत करतो विहरतो हतो. त्यापछी ते अयंपुलनामे आजीविकोपासकने अन्य कोइ दिवसे कुटुंबजागरण करता मध्यरात्रिना समये आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत्-उत्पन्न थयो के "केवा आकारे (कीटविशेष) कहेली छे ?" त्यारपछी ते अयंपुलनामे आजीविकोपासकने बीजीवार आवा प्रकारनो आ संकल्प उत्पन्न थयो के "ए प्रमाणे खरेखर मारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक उत्पन्न थयेला ज्ञान-दर्शनने धारण करनारा, यावत् सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी छे, तेओ आज श्रावस्ती नगरीमां हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण-हाटमां आजीविकसंघसहित आजीविकना सिद्धान्तवडे आत्माने भावित करता विहरे छे. ते माटे मारे आवती काले यावत्-सूर्योदय थये मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन करी, पर्युपासना करी आवा प्रकारनो आ प्रश्न पूछवो श्रेयरूप छे"—एम विचारी काले यावत्-सूर्योदय थये स्नान करी, बलिकर्म करी, अल्प अने महामूल्य आभरणवडे शरीरने अलंकृत करी, पोताना घर थकी बहार नीकळी, पगे चाली, श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां थई, ज्यां हालाहला नामे कुंभारणनुं कुंभकारापण छे, त्यां आवी ते हालहला नामे कुंभारणना कुंभकारापणमां जेना हाथमां आम्रफल रहेलुं छे एवा यावत्-हालाहला कुंभारणने अंजलिकर्म करता अने शीतल माटीमिश्रित जलवडे यावत्-शरीरना अवयवने सिंचता मंखलिपुत्र गोशालकने जुए छे; जोइने ते लज्जित, विलखो अने व्रीडित थई धीमे धीमे पाछो जाय छे. त्यारपछी ते आजीविक स्थविरोए लज्जित यावत्-पाछा जता आजीविकोपासक अयंपुलने जोई ए प्रमाणे कह्युं—'हे अयंपुल ! अहिं आव.' ज्यारे आजीविक स्थविरोए ए प्रमाणे कह्यु त्यारे ते अयंपुल ज्यां आजीविक स्थविरो हता त्यां आव्यो, जने त्यां आवी आजीविक

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

स्थविरोने वंदन–नमस्कार करी अत्यन्त पासे नहि तेम अत्यंत दूर नहि एम बेसी पर्युपासना करवा लाग्यो. 'हे अयंपुल!' एम कही आजीविक स्थविरोए आजीविकोपासक अयंपुलने ए प्रमाणे कह्युं–"हे अयंपुल! खरेखर तने मध्यरात्रिना समये यावत्–केवा आकारवाळी हल्ला कहेली छे? (एवो संकल्प थयो हतो?) त्यारपछी तेने बीजीवार आवा प्रकारनो आ संकल्प थयो हतो?'— इत्यादि पूर्वोक्त सर्व कहेवुं, यावत्–श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां ज्यां हालाहला कुंभारणनुं कुंभकारापण छे अने ज्यां आ स्थान छे, त्यां तुं शीघ्र आव्यो. हे अयंपुल! खरेखर आ वात सत्य छे? हा सत्य छे. हे अयंपुल! वळी तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणामां आम्रफल हाथमां लई यावत्–अंजलि करता विहरे छे, तेमां पण ते भगवान् आठ चरमनी प्ररूपणा करे छे. ते आ प्रमाणे—१ चरमपानक०, यावत् सर्व दुःखनो अन्त करशे. वळी हे अयंपुल! तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक शीतल माटीना पाणीवडे यावत्–शरीरने छांटता यावत्–विहरे छे, तेमां पण ते भगवान् चार पानक अने चार अपानक प्ररूपे छे. पानक केवा प्रकारे छे? यावत्–त्यारपछी ते सिद्ध थाय छे, यावत्— 'सर्व दुःखोनो अन्त करे छे.' ते माटे हे अयंपुल! तुं जा, अने आ तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालकने आवा प्रकारनो आ प्रश्न पूछजे.'

तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए आजीविएहिं थेरेहिं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे उट्ठाए उट्ठेति उ० २ जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अंब-कूणगएडावणट्ठयाए एगंतमंते संगारं कुव्वइ, तए णं गोसाले मंखलिपुत्ते आजीवियाणं थेराणं संगारं पडिच्छइ

For Private And Personal

सं २ अंबकूणगं एगंतमंते एडेइ, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवाग० तेणेव० २ गोसालं मंखलिपुत्तं तिक्खुत्तो जाव पज्जुवासति, अयंपुलादी गोसाले मंखलिपुत्ते अयंपुलं आजीवियोवासगं एवं वयासी-से नूणं अयंपुला! पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि जाव जेणेव ममं अंतियं तेणेव हव्वमागए, से नूणं अयंपुला! अट्ठे समट्ठे?, हंता अत्थि, तं नो खलु एस अंबकूणए, अंबचोयए णं एसे, किंसंठिया हल्ला पन्नत्ता?, वंसीमूलसंठिया हल्ला पण्णत्ता, वीणं वाएहि रे वीरगा वी० २, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं इमं एयारूवं वागरणं वागरिए समाणे हट्ठतुट्ठे जाव हियए गोसालं मंखलिपुत्तं वं० न० २ पसिणाइं पु० प० २ अट्ठाइं परियादियइ अ० २ उट्ठाए उट्ठेति उ० २ गोसालं मंखलिपुत्तं वं० न० २ जाव पडिगए।

त्यारबाद ते अयंपुल आजीविक स्थविरोए ए प्रमाणे कह्युं एटले हृष्ट अने संतुष्ट थई उठ्यो, उठीने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां जवा तेणे विचार कर्यो. त्यारे ते आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकने आम्रफल एक स्थळे मूकाववा माटे संकेत कर्यो. त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालक आजीविक स्थविरोनो संकेत जाणी आम्रफलने एक स्थळे मूके छे. त्यारपछी ते आजीविकोपासक अयंपुल ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने त्रणवार प्रदक्षिणा करी यावत्-पर्युपासना करे छे. 'हे अयंपुल!' ए प्रमाणे कही मंखलिपुत्र गोशालके आजीविकोपासक अयंपुलने आ प्रमाणे कह्युं-अयंपुल! खरेखर तने मध्यरात्रिना समये यावत्-तने संकल्प थयो हतो, अने ज्यां हुं छुं त्यां मारी पासे तुं शीघ्र आव्यो, हे अयंपुल! खरेखर आ वात सत्य छे?' हा सत्य छे. ते माटे खरेखर आ आम्रनी गोटली नथी, परन्तु ते आम्रफलनी छाल छे. "केवा आकारवाळी हल्ला होय छे"

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[आवो जे संकल्प थयो हतो तेना उत्तरमां] वांसना मूलना आकार जेवी हल्ला होय छे. [वळी बच्चे गोशालक उन्मादमां कहे छे] " हे वीरा ! वीणा वगाड, हे वीरा ! वीणा वगाड. " त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके आवा प्रकारनो आ प्रश्ननो उत्तर आप्यो एटले प्रसन्न-संतुष्ट अने जेनुं चित्त आकर्षित थयुं छे एवो आजीविकोपासक अयंपुल मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन-नमस्कार करी प्रश्नो पूछे छे, प्रश्नो पूछीने अर्थ ग्रहण करे छे, अर्थ ग्रहण करी उठी (पुनः) मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन अने नमस्कार करी यावत्-ते (स्वस्थानके) पाछो जाय छे.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते अप्पणो मरणं आभोएइ २ आजीविए थेरे सद्दावेइ आ० २ एवं वयासी—तुज्झे णं देवाणुप्पिया ! ममं कालगयं जाणेत्ता सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेह सु० २ पम्हलसुकुमालाए गंधकासाईए गायाइं लूहेह गा० २ सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपह स० २ महरिहं हंसलक्खणं पडसाडगं नियंसेह मह० २ सव्वालंकारविभूसियं करेह स० २ पुरिससहस्सवाहिणिं सीयं दूरूहेह पुरि० २ सावत्थीए नयरीए सिंघाडगजावपहेसु महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा एवं वदह-एवं खलु देवाणुप्पिया ! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरित्ता इमीसे ओसप्पिणीए चउवीसाए तित्थयराणं चरिमे तित्थयरे सिद्धे जाव सव्वदुक्खप्पहीणे इड्ढिसक्कारसमुदएणं मम सरीरगस्स णीहरणं करेह, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेंति (सूत्रं ५५४) ॥

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके पोतानुं मरण (नजीक) जाणीने आजीविक स्थविरोने बोलाव्या, अने बोलावी तेणे ए प्रमाणे

For Private And Personal

कह्युं-'हे देवानुप्रियो! ज्यारे मने कालधर्म प्राप्त थयेलो जाणो त्यारे सुगंधी गन्धोदकवडे स्नान करावजो, स्नान करावी छेडावाला अने सुकुमाल गन्धकाषाय (सुगंधी भगवा) वस्त्रवडे शरीरने साफ करजो, शरीरने साफ करी सरस गोशीर्षचन्दनवडे शरीरने विलेपन करजो, विलेपन करी महामूल्य हंसना चिह्नवाळा पटशाटकने पहेरावजो, पहेरावी सर्वालंकारथी विभूषित करजो, विभूषित करी हजार पुरुषोथी उपाडवा लायक शीबिकामां बेसाडजो, शीबिकामां बेसाडी श्रावस्ती नगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा यावत्-राजमार्गमां मोटा मोटा शब्दथी उद्घोषणा करता आ प्रमाणे कहेजो-"ए प्रमाणे खरेखर हे देवानुप्रियो! मंखलिपुत्र गोशालक जिन, जिनप्रलापी, यावत्-जिनशब्दने प्रकाश करता विहरीने आ अवसर्पिणीना चोवीश तीर्थंकरोमां छेल्ला तीर्थंकर थइने सिद्ध थया, यावत्-सर्वदुःखरहित थया-आ प्रमाणे ऋद्धि अने सत्कारना समुदायथी मारा शरीरने बहार काढजो." त्यारे ते आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकनी ए वातनो विनयपूर्वक स्वीकार कर्यो. ॥ ५५४ ॥

तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सत्तरत्तंसि परिणममाणंसि पडिलद्धसम्मत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—णो खलु अहं जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरंति, अहं णं गोसाले चेव मंखलिपुत्ते समणघायए समणमारए समणपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए अवण्णकारए अकित्तिकारए बहूहिं असब्भावुब्भावणाहिं मिच्छत्ताभिनिवेसेहि य अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे विहरित्ता सएणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो सत्तरत्तस्स पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्सं, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, एवं संपे-

हेति एवं संपेहित्ता आजीविए थेरे सद्दावेइ आ० २ उच्चावयसवहसाविए करेति उच्चा० २ एवं वयासी-नो खलु अहं जिणे जिणप्पलावी जाव पकासेमाणे विहरंति, अहन्नं गोसाले मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालं करेस्सं, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, तं तुज्झे णं देवाणुप्पिया! ममं कालगयं जाणेत्ता वामे पाए सुंबेणं बंधह वा० २ तिक्खुत्तो मुहे उट्ठुहह ति० २ सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव पहेसु आकड्ढिविकिड्ढिं करेमाणा महया २ सद्देणं उग्घोसेमाणा उ० एवं वदह-नो खलु देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव विहरिए, एस णं गोसाले चेव मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव विहरइ महया अणिड्ढीअसक्कारससमुदएणं ममं सरीरगस्स नीहरणं करेज्जाह, एवं वदित्ता कालगए (सूत्रं ५५५) ॥

हवे ते मंखलिपुत्र गोशालकने सात रात्री परिणमतां-व्यतीत थतां सम्यक्त्व प्राप्त थयुं, अने तेने आवा प्रकारनो अध्यवसाय संकल्प उत्पन्न थयो—"हुं खरेखर जिन नथी, तो पण जिनप्रलापी, यावत् जिन शब्दने प्रकाशतो विहर्यो छुं. हुं श्रमणनो घात करनार, श्रमणने मारनार, श्रमणनो प्रत्यनीक-विरोधी, आचार्य अने उपाध्यायनो अपयश करनार, अवर्णवादकारक अने अपकीर्ति करनार मंखलिपुत्र गोशालक छुं. तथा घणी असद्भावनावडे अने मिथ्यात्वाभिनिवेशवडे पोताने, परने अने बन्नेने व्युद्ग्राहित-भ्रान्त करतो, व्युत्पादित (मिथ्यात्वयुक्त) करतो विहरीने मारा पोतानी तेजोलेश्यावडे पराभव पामी सात रात्रीना अन्ते पित्तज्वरथी व्याप्त शरीरवाळो थई दाहनी उत्पत्तिथी छद्मावस्थामां ज काल करीश. श्रमण भगवान् महावीर जिन छे अने जिनप्रलापी यावत्—

जिनशब्दने प्रकाशित करता विहरे छे" एम विचारी ते (गोशालक) आजीविक स्थविरोने बोलावे छे, बोलावीने अनेक प्रकारना सोगन आपे छे, सोगन आपीने ते आ प्रमाणे बोल्यो-"हुं खरेखर जिन नथी, पण जिनप्रलापी-जिनशब्दने प्रकाश करतो विहर्यो छुं, हुं श्रमणनो घात करनार मंखलिपुत्र गोशालक छुं, यावत्-छद्मस्थावस्थामां काळ करीश. श्रमण भगवान् महावीर जिन, जिनप्रलापी, यावत्-जिनशब्दनो प्रकाश करता विहरे छे; ते माटे हे देवानुप्रियो! तमे मने काळधर्म पामेलो जाणीने मारा डाबा पगने दोरडावती बांधी त्रणवार मुखमां थूंकजो, थूंकीने श्रावस्ती नगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा, यावत्-राजमार्गने विषे घसडता अत्यन्त मोटे शब्दे उद्घोषणा करता करता एम कहेजो के 'हे देवानुप्रियो! मंखलिपुत्र गोशालक जिन नथी, पण जिनप्रलापी अने जिनशब्दने प्रकाशित करतो विहर्यो छे. आ श्रमणनो घात करनार मंखलिपुत्र गोशालक यावत्-छद्मावस्थामांज काळधर्म पाम्यो छे, श्रमण भगवान् महावीर जिन अने जिनप्रलापी थई यावत्-विहरे छे, एम ऋद्धि अने सत्कारना समुदाय शिवाय मारा शरीरने बहार काढजो"-एम कहीने ते (गोशालक) काळधर्म पाम्यो. ॥ ५५५ ॥

तए णं आजीविया थेरा गोसालं मंखलिपुत्तं कालगयं जाणित्ता हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स दुवाराइं पिहंति दु० २ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स बहुमज्झदेसभाए सावत्थिं नगरिं आलिहंति सा० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं वामे पादे सुंबेणं बंधंति बा० २ तिक्खुत्तो मुहे उट्ठुभंति २ सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव पहेसु आकड्ढविकड्ढिं करेमाणा णीयं २ सद्देणं उग्घोसेमाणा उ० २ एवं वयासी-नो खलु देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव विहरिए एस णं चेव गोसा० मंखलिपु० समणघायए

जाव छउमत्थे चेव कालगए सम० भ० महा० जिणे जिणप्प जाव विहरइ सवहपडिमोक्खणगं करेंति स० २ दोचंपि पूयासक्कारथिरीकरणट्ठयाए गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स वामाओ पादाओ सुंबं मुयंति सु० २ हालाहला० कुं० कुं० दुवारवयणाइं अवगुणंति अ० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेंति तं चेव जाव महया इड्ढिसक्कारसमुदएणं गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरस्स नीहरणं करेंति ॥ (सूत्रं ५५६) ॥

त्यारपछी आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकने काळधर्म पामेल जाणीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना द्वार बन्ध कर्यां. बारणा बन्ध करीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना बरोबर मध्यभागमां श्रावस्ती नगरीने आळेखीने मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने डाबे पगे दोरडावडे बांधीने त्रणवार मुखमां थूंकीने श्रावस्ती नगरीना शृंगाटकना आकारवाळा, यावत्-राजमार्गने विषे घसडता धीमा धीमा शब्दथी उद्घोषणा करता करता आ प्रमाणे बोल्या—" हे देवानुप्रियो ! मंखलिपुत्र-गोशालक जिन नथी, पण जिनप्रलापी थईने यावत्-विहर्यो छे, आ श्रमणघातक मंखलिपुत्र गोशालक यावत् छद्मस्थावस्थामांज काळधर्म पाम्यो छे. श्रमण भगवान् महावीर जिन, अने जिनप्रलापी थईने यावत्-विहरे छे," ए प्रमाणे तेओ शपथथी छूटा थाय छे, अने बीजीवार तेनी पूजा अने सत्कारने स्थिर करवामाटे मंखलिपुत्र गोशालकना डाबा पगथी दोरडुं छोडी नांखे छे, छोडी नांखी हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना द्वार उघाडे छे, उघाडीने मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने सुगन्धी गन्धोदकवडे स्नान करावे छे-इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं, यावत्-अत्यन्त मोटी ऋद्धि अने सत्कारना समुदायथी मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने बहार काढे छे. ॥ ५५६ ॥

तए णं सम० भ० म० अन्नया कदायि सावत्थीओ नगरीओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति पडि० २

बहिया जणवयविहारं विहरइ । तेणं कालेणं २ मेंढियगामे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तस्स णं मेंढियगामस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए एत्थ णं सालकोट्ठए नामं चेइए होत्था, वन्नओ जाव पुढविसिलापट्टओ, तस्स णं सालकोट्ठगस्स णं चेइयस्स अदूरसामंते एत्थ णं महेगे मालुयाकच्छए यावि होत्था किण्हे किण्होभासे जाव निकुरंबभूए पत्तिए पुप्फिए फलिए हरियगरेरिज्जमाणे सिरीए अतीव २ उवसोभेमाणे चिट्ठति, तत्थ णं मेंढियगामे नगरे रेवती नामं गाहावइणी परिवसति अड्ढा जाव अपरिभूया, तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कदापि पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव जेणेव मेंढियगामे नगरे जेणेव सालकोट्ठे चेइए जाव परिसा पडिगया । तए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स सरीरगंसि विपुले रोगायंके पाउब्भूए उज्जले जाव दुरहियासे पित्तज्जर-परिगयसरीरे दाहवक्कंतीए यावि विहरति, अवियाइं लोहियवच्चाइंपि पकरेइ, चाउव्वन्नं च णं वागरेति–एवं खलु समणे भ० महा० गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं पित्तज्जरपरिग-यसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्सति । तेणं कालेणं २ समणस्स भग० महा० अंतेवासी सीहे नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए मालुयाकच्छगस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं २ तवोकम्मेणं उड्ढं-बाहा जाव विहरति,

त्यारपछी श्रमण भगवान् महावीर अन्य कोइ दिवसे श्रावस्ती नगरीथी अने कोष्ठक चैत्यथी नीकळी बहारना देशोमां विहरे छे. ते काले ते समये मेंढिकग्राम नामे नगर हतुं. वर्णन. ते मेंढिकग्राम नामे नगरनी बहार उत्तर-पूर्व दिशाने विषे अहिं

साणकोष्ठक (श्वानकोष्ठक ?) नामे चैत्य हतुं. वर्णन. यावत्-पृथिवीशिलापट्ट हतो. ते साणकोष्ठक चैत्यनी थोडे दूर अहिं एक मोटुं एक मालुका (एक बीजवाळा) वृक्षनुं वन हतुं. ते श्याम, श्यामकान्तिवाळुं, यावत्-महामेघना समूह जेवुं हतुं. वळी ते पत्रवाळुं, पुष्पवाळुं, फलवाळुं, हरितवर्णवडे अत्यन्त देदीप्यमान अने श्री-शोभावडे अत्यन्त सुशोभित हतुं. ते मेंढिकग्राम नामे नगरमां रेवतीनामे गृहपत्नी (घरधणियाणी) रहेती हती. ते ऋद्धिवाळी अने कोइथी पराभव न पामे तेवी हती. ते समये श्रमण भगवान् महावीर अन्य कोइ दिवसे अनुक्रमे विहार करता यावत्-ज्यां मेंढिकग्राम नामे नगर छे, अने ज्यां साणकोष्ठक नामे चैत्य छे त्यां आव्या, यावत्-पर्षदा वांदीने पाछी गई. ते वखते श्रमण भगवंत महावीरना शरीरने विषे महान् पीडाकारी, उज्ज्वल-अत्यन्त दाह करनार, यावत्-दुःखे सहन करवा योग्य, यावत्-जेणे पित्तज्वरवडे शरीर व्याप्त कर्युं छे एवो अने जेमां दाह उत्पन्न थाय छे एवो रोग पेदा थयो, अने तेथी लोहीवाळा झाडा थवा लाग्या. चार वर्णना मनुष्यो कहे छे के—"ए प्रमाणे खरेखर श्रमण भगवान् महावीर मंखलिपुत्र गोशालकना तपना तेजवडे पराभव पामी छ मासने अन्ते पित्तज्वरयुक्त शरीरवाळा थईने दाहनी उत्पत्तिथी छद्मस्थावस्थामां काळ करशे." ते काले ते समये श्रमण भगवान् महावीरना अन्तेवासी-शिष्य सिंहनामे अनगार प्रकृतिवडे भद्र, यावत्-विनीत हता. ते मालुकावचनथी थोडे दूर निरन्तर छट्ठनो तप करवावडे बाहु उचा राखी यावत् विहरे छे.

तए णं तस्स सीहस्स अणगारस्स झाणंतरियाए वट्टमाणस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु ममं धम्मायरियस्स धम्मोवदेसगस्ससमणस्स भगवओ महावीरस्स सरीरगंसि विउले रोगायंके पाउब्भूए उज्जले जाव छउमत्थे चेव कालं करिस्सति, वदिस्संति य णं अन्नतित्थिया छउमत्थे चेव कालगए,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

इमेणं एयारूवेणं महया मणोमाणसिएणं दुक्खेणं अभिभूए समाणे आयावणभूमीओ पच्चोरुभइ आया० २ जेणेव मालुयाकच्छए तेणेव उवा० २ मालुयाकच्छगं अंतो २ अणुपविसइ मालुया० २ महया २ सद्देणं कुहुकुहुस्स परुन्ने। अज्जोत्ति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेति आ० २ एवं वयासी—एवं खलु अज्जो! ममं अंतेवासी सीहे नामं अणगारे पगइभद्दए तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव परुन्ने, तं गच्छह णं अज्जो! तुज्झे सीहं अणगारं सद्दावेह, तए णं ते समणा निग्गंथा समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ता समाणा समणं भगवं महावीरं वं० न० २ समणस्स भग० म० अंतियाओ सालकोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमंति सा० २ जेणेव मालुयाकच्छए जेणेव सीहे अणगारे तेणेव उवागच्छन्ति २ सीहं अणगारं एवं वयासी—सीहा! तव धम्मायरिया सद्दावेंति,

ते वखते ते सिंह अनगारने ध्यानान्तरिकाने विषे वर्तता आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत्–उत्पन्न थयो "ए प्रमाणे खरेखर मारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण भगवंत महावीरना शरीरने विषे अत्यन्त दाह करनार, महान् पीडाकारी रोग पेदा थयो छे इत्यादि यावत्–ते छद्मावस्थामां काळधर्म पामशे, अन्यतीर्थिको कहेशे के ते छद्मस्थवस्थामां काळधर्म पाम्या"–आवा प्रकारना आ मोटा मानसिक दुःखवडे पीडित थयेल ते (सिंह अनगार) आतापना भूमिथी नीचे उतरी ज्यां मालुकावन छे त्यां आवीने मालुकावननी अंदर प्रवेश करीने तेणे मोटा शब्दथी कुहुकुहु (ठुठवो मूकी) ए रीते अत्यन्त रुदन कर्युं. श्रमण भगवान् महावीरे 'हे आर्यो! ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थोने बोलावी ए प्रमाणे कह्युं—"हे आर्यो! ए प्रमाणे खरेखर मारा अन्तेवासी सिंहनामे अनगार

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

प्रकृतिवडे भद्र छे–इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं, यावत्–तेणे अत्यन्त रुदन कर्युं, ते माटे हे आर्यो! जाओ, अने तमे सिंह अनगारने बोलावो." ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते श्रमण निर्ग्रन्थो श्रमण भगवंत महावीरने वंदन करे छे, नमे छे, वंदन करी नमीने श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने साणकोष्ठक चैत्यथी नीकळी ज्यां मालुकावन छे अने ज्यां सिंह अनगार छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने तेणे सिंह अनगारने ए प्रमाणे कह्युं—"हे सिंह! धर्माचार्य तमने बोलावे छे."

तए णं से सीहे अणगारे समणेहिं निग्गंथेहिं सद्धिं मालुयाकच्छगाओ पडिनिक्खमति प० २ जेणेव सालकोट्ठए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवा० २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आ० २ जाव पज्जुवासति, सीहादि! समणे भगवं महावीरे सीहं अणगारं एवं वयासी—से नूणं ते सीहा! झाणंतरियाए वट्टमाणस्स अयमेयारूवे जाव परुन्ने, से नूणं ते सीहा! अट्ठे समट्ठे?, हंता अत्थि, तं नो खलु अहं सीहा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं जाव कालं करेस्सं, अहन्नं अन्नाइं अद्धसोलस वासाइं जिणे सुहत्थी विहरिस्सामि, तं गच्छह णं तुमं सीहा! मेंढियगामं नगरं रेवतीए गाहावतिणीए गिहे, तत्थ णं रेवतीए गाहावतिणीए ममं अट्ठाए दुवे कवोयसरीरा उवक्खडिया तेहिं नो अट्ठो, अत्थि से अन्ने पारियासिए मज्जारकडए कुक्कुडमंसए तमाहराहि एएणं अट्ठो, तए णं से सीहे अणगारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे जाव हियए समणं भगवं महावीरं वं० नमं० वं० न० अतुरियमचवलमसंभंतं मुहपोत्तियं पडिलेहेति मु० २ जहा गोयमसामी जाव जेणेव समणे भ० म० तेणेव उवा० २ समणं भ०

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

महा० वंद० न० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ सालकोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति प० २ अतुरियजाव जेणेव मेंढियगामे नगरे तेणेव उवा० २ मेंढियगामं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव रेवतीए गाहावइणीए गिहे तेणेव उवा० २ रेवतीए गाहावतिणीए गिहं अणुप्पविट्ठे, तए णं सा रेवती गाहावतिणी सीहं अणगारं एज्जमाणं पासति पा० २ हट्ठतुट्ठ० खिप्पामेव आसणाओ अब्भुट्ठेइ २ सीहं अणगारं सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ, स० २ तिक्खुत्तो आ० २ वंदति न० २ एवं वयासी—संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! किमागमणप्पयोयणं ?,

त्यारें ते सिंह अनगार श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मालुकावनथी नीकळी ज्यां साणकोष्ठक चैत्य छे, अने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवे छे, त्यां आवी श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करे छे, यावत् पर्युपासना करे छे. श्रमण भगवंत महावीरे 'हे सिंह!' ए प्रमाणे सिंह अनगारने बोलावी आ प्रमाणे कह्युं—'हे सिंह! खरेखर ध्यानान्तरिकामां वर्तता तने आवा प्रकारनो आ संकल्प थयो हतो, यावत् तें अत्यन्त रुदन कर्युं हतुं ? हे सिंह! खरेखर आ वात सत्य छे ? हा, सत्य छे. हे सिंह! हुं नक्की मंखलिपुत्र गोशालकना तपना तेजथी पराभव पामी छ मासने अन्ते यावत् काळ करीश नहि, हुं बीजा सोळ वरस जिनपणे गन्धहस्तिनी पेठे विचरीश. ते माटे हे सिंह! तुं मेंढिकग्राम नगरमां रेवती गृहपत्नीना घेर जा, त्यां रेवती गृहपत्नीए मारे माटे बे कोहळाना फळो संस्कार करी तैयार कर्यां छे, तेनुं मारे प्रयोजन नथी, परन्तु तेणी बीजो गइकाले करेलो मार्जारकृत—मार्जारनामे वायुने शान्त करनार बीजोरापाक छे, तेने लाव, एनुं मारे प्रयोजन छे. त्यारपछी श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते सिंह अनगार प्रसन्न अने संतुष्ट, यावत् प्रफुल्लितहृदयवाळा थई श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी त्वरा, चपलता

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अने उतावळरहितपणे मुखवस्त्रिकानुं प्रतिलेखन करी गौतमस्वामिनी पेठे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवे छे. त्यां आवीने श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने साणकोष्ठक चैत्यथी नीकळे छे, त्यांथी नीकळी त्वरारहितपणे यावत्–ज्यां मेंढिकग्राम नामे नगर छे त्यां आवे छे, त्यां आवी मेंढिकग्राम नगरना मध्यभागमां थई ज्यां रेवती गृहपत्नीनुं घर छे, त्यां आवी तेणे रेवती गृहपत्नीना घरमां प्रवेश कर्यो. त्यारे ते रेवती गृहपत्नीए सिंह अनगारने आवता जोया, जोईने प्रसन्न अने संतुष्ट थई जल्दी आसनथी उभी थई, उभी थईने सिंह अनगारनी सामे सात आठ पगलां सामी गई, सामी जइने तेणे अणगार प्रदक्षिणा करी वंदन अने नमस्कार करी ए प्रमाणे कह्युं—"हे देवानुप्रिय! आगमननुं प्रयोजन कहो."

तए णं से सीहे अणगारे रेवतिं गाहावइणीं एवं वयासी–एवं खलु तुमे देवाणुप्पिए! समणा० भ० म० अट्ठाए दुवे कवोयसरीरा उवक्खडिया तेहिं नो अत्थे, अत्थि ते अन्ने पारियासिए मज्जारकडए कुक्कुडमंसए एयमाहराहि, तेणं अट्ठो, तए णं सा रेवती गाहावइणी सीहं अणगारं एवं वयासी–केस णं सीहा! से णाणी वा तवस्सी वा जे णं तव एस अट्ठे मम ताव रहस्सकडे हव्वमक्खाए जओ णं तुमं जाणासि! एवं जहा खंदए जाव जओ णं अहं जाणामि, तए णं सा रेवती गाहावतिणी सीहस्स अणगारस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा जेणेव भत्तघरे तेणेव उवा० २ पत्तगं मोएति पत्तगं मोएत्ता जेणेव सीहे अणगारे तेणेव उवा० २ सीहस्स अणगारस्स पडिग्गहगंसि तं सव्वं संमं निस्सिरति, तए णं तीए रेवतीए गाहावतिणीए तेणं दव्वसुद्धेणं जाव दाणेणं सीहे अणगारे पडिलाभिए समाणे देवाउए निबद्धे जहा विजयस्स जाव जम्मजीवियफले० रेवतीए गाहावतिणीए रेवती०

For Private And Personal

२, तए णं से सीहे अणगारे रेवतीए गाहावतिणीए गिहाओ पडिनिक्खमति० २ मेंढियगामं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति निग्गच्छइत्ता जहा गोयमसामी जाव भत्तपाणं पडिदंसेति २ समणस्स भगवओ महावीरस्स पाणिंसि तं सव्वं संमं निस्सिरिति, तए णं समणे भगवं महावीरे अमुच्छिए जाव अणज्झोववन्ने बिलमिव पन्नगभूएणं अप्पाणेणं तमाहारं सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति, तए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स तमाहारं आहारियस्स समाणस्स से विपुले रोगायंके खिप्पामेव उवसमं पत्ते हट्ठे जाए आरोगे बलियसरीरे तुट्ठा समणा तुट्ठाओ समणीओ तुट्ठा सावया तुट्ठाओ सावियाओ तुट्ठा देवा तुट्ठाओ देवीओ, सदेवमणुयासुरे लोए हट्ठे तुट्ठे जाए समणे भगवं महावीरे हट्ठ० २। (सूत्रं ५५७) ॥

त्यारे ते सिंह अनगारे रेवती गृहपत्नीने एम कह्यु-"ए प्रमाणे खरेखर तमे श्रमण भगवंत महावीरने माटे बे कोहळा संस्कार करी तैयार कर्या छे, तेनुं प्रयोजन नथी, परन्तु बीजो गइकाले करेलो मार्जारकृत (मार्जारवायुने शमावनार) बीजोरापाक छे तेने आपो, तेनुं प्रयोजन छे." त्यारे ते रेवती गृहपत्नीए सिंह अनगारने ए प्रमाणे कह्यु-"हे सिंह! कोण आ ज्ञानी के तपस्वी छे के जेणे तने आ रहस्य (गुप्त) अर्थ तुरत कह्यो, अने जेथी तुं जाणे छे?' ए प्रमाणे स्कन्दकना अधिकारमां कह्या प्रमाणे अहिं कहेवुं, यावत्-जेथी (भगवंतना कथनथी) हुं जाणुं छुं. त्यारे ते रेवती गृहपत्नी सिंह अनगारनी ए वात सांभळी, हृदयमां अवधारी हृष्ट अने संतुष्ट थई ज्यां भक्तगृह-रसोडुं छे त्यां आवीने पात्र नीचे मूके छे, पात्र नीचे मूकीने ज्यां सिंह अनगार छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने सिंह अनगारना पात्रने विषे ते सर्व (बीजोरापाक) आपे छे. ते समये ते रेवती गृहपत्नीए द्रव्यशुद्ध एवा यावत्-ते दानवडे

सिंह अनगारने प्रतिलाभित करवाथी देवायुष बांध्युं, यावत्–विजयनी पेठे रेवतीए 'जन्म अने जीवितव्यनुं फल प्राप्त कर्युं २'–एवी उद्घोषणा थई. हवे ते सिंह अनगार रेवती गृहपत्नीना घरथी नीकळी मेंढिकग्राम नगरना मध्यभागमां थईने नीकळे छे, नीकळी गौतमस्वामिनी पेठे भात-पाणी देखाडे छे. देखाडी श्रमण भगवंत महावीरना हाथमां ते सर्व सारी रीते मूके छे. त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीर मूर्छा–आसक्तिरहित, यावत्–तृष्णारहितपणे सर्प जेम बिलमां पेसे तेम पोते ते आहारने शरीररूप कोष्ठमां नांखे छे. हवे ते आहारने खाधा पछी श्रमण भगवंत महावीरनो ते महान् पीडाकारी रोग तुरतज शान्त थयो. ते हृष्ट, रोगरहित अने बलवानशरीरवाळा थया. श्रमणो तुष्ट थया, श्रमणीओ तुष्ट थई, श्रावको तुष्ट थया, श्राविकाओ तुष्ट थई, देवो तुष्ट थया, देवीओ तुष्ट थई, अने देव, मनुष्य अने असुरो सहित समग्र विश्व संतुष्ट थयुं के 'श्रमण भगवान् महावीर हृष्ट–रोगरहित थया.' ॥५५७॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमं० २ एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूतीनामं अणगारे पगतिभद्दए जाव विणीए, से णं भंते! तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं भासरासीकए समाणे कहिं ग० कहिं उववन्ने?, एवं खलु गोयमा! ममं अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूतीनामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं भासरासीकए समाणे उड्ढं चंदिमसूरिय जाव बंभलंतकमहासुक्के कप्पे वीइवइत्ता सहस्सारे कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं अट्ठारस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता तत्थ णं सव्वाणुभूतिस्सवि देवस्स अट्ठारस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं भंते! सव्वाणुभूती देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेहिति । एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कोसलजाणवए सुनक्खत्ते नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं भंते ! तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे कालमासे कालं किच्चा कहिं गए कहिं उववन्ने ?, एवं खलु गोयमा ! ममं अंतेवासी सुनक्खत्ते नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव उवा० २ वंदति नमं० २ सयमेव पंच महव्वयाइं आरूभेति सयमेव पंच महव्वयाइं० समणा य समणीओ य खामेति २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उड्ढं चंदिमसूरियजाव आणयपाणयारणए कप्पे वीईवइत्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं बावीसं सागरोवमाइं ठिती पण्णत्ता, तत्थ णं सुनक्खत्तस्सवि देवस्स बावीसं सागरोवमाइं सेसं जहा सव्वाणुभूतिस्स जाव अंतं काहिति ॥ (सूत्रं ५५८) ॥

[प्र०] भगवान् गौतमे 'भगवन् !' एम कही श्रमण भगवान् महावीरने वंदन अने नमस्कार करी ए प्रमाणे कह्यु–ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपना अन्तेवासी पूर्वदेशमां उत्पन्न थयेला सर्वानुभूति नामे अनगार जे प्रकृतिना भद्र हता, यावत्–विनीत हता, हे भगवन् ! ज्यारे तेने मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी भस्मराशिरूप कर्या त्यारे ते मरीने क्यां गया, क्यां उत्पन्न थया ? [उ०] "ए प्रमाणे खरेखर हे गौतम ! मारा अन्तेवासी पूर्वदेशोत्पन्न सर्वानुभूतिनामे अनगार प्रकृतिना भद्र यावत्–विनीत हता, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके भस्मराशिरूप कर्या त्यारे ते ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने, यावत्–ब्रह्म, लान्तक अने महाशुक्र

For Private And Personal

कल्पने ओळंगी सहस्रार कल्पमां देवरूपे उत्पन्न थयां. त्यां केटलाएक देवोनी अढार सागरोपमनी स्थिति कही छे. त्यां सर्वानुभूति देवनी पण अढार सागरोपमनी स्थिति छे, ते सर्वानुभूति देव ते देवलोकथी आयुषनो क्षय थवाथी यावत्-महाविदेहक्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपना शिष्य कोशल देशमां उत्पन्न थयेला सुनक्षत्र नामे अनगार प्रकृतिना भद्र, यावत्-विनीत हता, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी परिताप उत्पन्न कर्यो त्यारे ते मरणसमये काळ करीने क्यां गया, क्यां उत्पन्न थया ? [उ०] हे गौतम ! ए प्रमाणे खरेखर मारो शिष्य सुनक्षत्र नामे अनगार प्रकृतिनो भद्र यावत्-विनीत हतो, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी परिताप उत्पन्न कर्यो त्यारे ते मारी पासे आव्यो, मारी पासे आवी वन्दन-नमस्कार करी स्वयमेव पांच महाव्रतोनो उच्चार करी श्रमण अने श्रमणीओने खमावी, आलोचना अने प्रतिक्रमण करी, समाधिने प्राप्त थई मरणसमये काळ करीने ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने तथा यावत्-आणत, प्राणत अने आरण कल्पने ओळंगी अच्युतदेवलोकमां देवपणे उत्पन्न थयो. त्यां केटलाएक देवोनी बावीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. तेमां सुनक्षत्र देवनी पण बावीश सागरोपमनी स्थिति छे. बाकी बधुं सर्वानुभूति संबन्धे कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं; यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥५५८॥

एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कुसिस्से गोसाले नामं मंखलिपुत्ते से णं भंते ! गोसाले मंखलिपुत्ते कालमासे कालं किच्चा कहिं ग० कहिं उव० ?, एवं खलु गोयमा ! ममं अंतेवासी कुसिस्से गोसाले नामं मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालमासे कालं किच्चा उड्ढं चंदिम जाव अच्चुए कप्पे दे० उव०, तत्थ णं अत्थेग० देवाणं बावीसं सा० ठिती प० तत्थ णं गोसालस्सवि देवस्स बावीसं सा० ठिती प० । से णं भंते ! गोसाले देवे

ताओ देव० आउक्ख० ३ जाव कहिं उववज्जिहिति ?, गोयमा ! इहेव जंबू० २ भारहे वासे विंझगिरिपायमूले पुंडेसु जणवएसु सयदुवारे नगरे संमुतिस्स रन्नो भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिति, से णं तत्थ नवण्हं मासाणं बहुप० जाव वीतिक्कंताणं जाव सुरूवे दारए पयाहिति, जं रयणिं च णं से दारए जाइहिति तं रयणिं च णं सयदुवारे नगरे सब्भिंतरबाहिरिए भारग्गसो य कुंभग्गसो य पउमवासे य रयणवासे य वासे वासिहिति, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो एक्कारसमे दिवसे वीतिक्कंते जाव संपत्ते बारसाहदिवसे अयमेयारूवं गोण्णं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं काहिंति—जम्हा णं अम्हं इमंसि दारगंसि जायंसि समाणंसि सयदुवारे नगरे सब्भिंतरबाहिरिए जाव रयणवासे वुट्ठे तं होउ णं अम्हं इमस्स दारगस्स नामधेज्जं महापउमे महा०, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधेज्जं करेहिंति महापउमोत्ति, तए णं तं महापउमं दारगं अम्मापियरो सातिरेगट्ठवासजायगं जाणित्ता सोभणंसि तिहिकरणदिवसनक्खत्तमुहुत्तंसि महया २ रायाभिसेगेणं अभिसिंचेहिंति, से णं तत्थ राया भविस्सइ महया हिमवंतमहंत वन्नओ जाव विहरिस्सइ, तए णं तस्स महापउमस्स रन्नो अन्नदा कदायि दो देवा महड्ढिया जाव महेसक्खा सेणाकम्मं काहिंति, तं०—पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरतलवर जाव सत्थवाहप्पभिईओ अन्नमन्नं सद्दावेहिंति, अ० २ एवं वदेहिंति—जम्हा णं देवाणुप्पिया ! अम्हं महापउमस्स रन्नो दो देवा महड्ढिया जाव सेणाकम्मं करेंति, तं०-पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तं होउ णं देवाणुप्पिया ! अम्हं महापउमस्स रन्नो दोच्चेवि नामधेज्जे देवसेणे दे० २, तए णं तस्स महापउमस्स रन्नो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

दोच्चेऽवि नामधेज्जे भविस्सति देवसेणेत्ति दे्व०,

[प्र०] ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपनो अन्तेवासी कुशिष्य मंखलिपुत्र गोशालक छे, ते मंखलिपुत्र गोशालक मरण समये काळ करीने क्यां गयो, क्यां उत्पन्न थयो ? [उ०] ए प्रमाणे खरेखर हे गौतम ! मारो अन्तेवासी कुशिष्य मंखलिपुत्र गोशालक जे श्रमणनो घातक अने यावत्–छद्मस्थ हतो, ते मरण समये काळ करीने ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने ओळंगी यावत् अच्युतकल्पने विषे देवपणे उत्पन्न थयो. त्यां केटलाएक देवोनी बावीश सागरोपमनी स्थिति कही छे, त्यां गोशालक देवनी पण बावीश सागरोपमनी स्थिति छे. [प्र०] ते गोशालक देव ते देवलोकथी आयुषना क्षय थवाथी ? यावत्–क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! आ जंबूद्वीपनामे द्वीपमां भरतक्षेत्रने विषे विन्ध्याचल पर्वतनी तळेटीमां पुंड्रनामे देशने विषे शतद्वारनामे नगरमां संमुति (सन्मूर्ति) नामे राजाने भद्रा नामे भार्यानी कुक्षिने विषे पुत्ररूपे उत्पन्न थशे. ते त्यां नवमास बरोबर पूर्ण थया बाद अने साडासात दिवस वीत्या पछी यावत्—सुन्दर बाळकने जन्म आपशे. जे रात्रिने विषे ते बाळकनो जन्म थशे, ते रात्रिने विषे शतद्वार नामे नगरमां अंदर अने बहार अनेक भारप्रमाण अनेक कुंभप्रमाण वृष्टिरूप पद्मनी वृष्टि अने रत्ननी वृष्टि थशे. ते वखते ते बाळकना मात–पिता अगीयारमो दिवस वीत्या पछी बारमे दिवसे आवा प्रकारनुं गुणयुक्त अने गुणनिष्पन्न नाम करशे—"जे हेतुथी अमारा आ बाळकनो जन्म थयो एटले शतद्वार नगरने विषे बाह्य अने अंदर रत्ननी वृष्टि थई, ते माटे अमारा आ बाळकनुं नाम 'महापद्म' र हो." त्यारपछी ते बाळकना मात–पिता 'महापद्म' एवुं नाम पाडशे. त्यारपछी ते महापद्म बाळकने मातापिता कंइक अधिक आठ वर्षनो थयेलो जाणीने सारा तिथि, करण, दिवस नक्षत्र अने मुहूर्तने विषे अत्यन्त मोटा राज्याभिषेकवडे अभिषेक करशे. हवे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ते राजा थशे, ते महाहिमवान् आदि पर्वतनी जेम बलवाळो थशे–इत्यादि वर्णन जाणवुं, यावत्–ते विहरशे. हवे अन्य कोई दिवसे ते महापद्म राजानुं महर्द्धिक यावत्–महासुखवाळा बे देवो सेनाकर्म करशे. ते देवोना नाम आ प्रमाणे—पूर्णभद्र अने माणिभद्र. त्यारपछी शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ, युवराजा, तलवर, यावत्–सार्थवाह प्रमुख परस्पर बोलावीने ए प्रमाणे कहेशे के:–हे देवानुप्रियो! 'जे हेतुथी अमारा महापद्म राजानुं बे महर्द्धिक देवो यावत्–सेनाकर्म करे छे, ते देवोना नाम आ प्रमाणे–पूर्णभद्र अने माणिभद्र, ते माटे हे देवानुप्रियो! अमारा महापद्म राजानुं बीजुं नाम 'देवसेन' २ हो, ते वखते ते महापद्म राजानुं 'देवसेन' एवुं बीजुं नाम थशे.

तए णं तस्स देवसेणस्स रन्नो अन्नया कयाइ सेते संखतलविमलसन्निगासे चउद्दंते हत्थिरयणे समुप्पज्जिस्सइ, तए णं से देवसेणे राया तं सेयं संखतलविमलसन्निगासं चउद्दंतं हत्थिरयणं दूरूढे समाणे सयदुवारं नगरं मज्झंमज्झेणं अभिक्खणं २ अतिजाहिति निज्जाहिति य, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरजाव पभिईओ अन्नमन्नं सद्दावेंति अ० २ वदेहिंति–जम्हा णं देवाणुप्पिया! अम्हं देवसेणस्स रन्नो सेते संखतलविमलसन्निकासे चउद्दंते हत्थिरयणे समुप्पन्ने तं होउ णं देवाणुप्पिया! अम्हं देवसेणस्स रन्नो तच्चेवि नामधेज्जे विमलवाहणे वि० २, तए णं तस्स देवसेणस्स रन्नो तच्चेवि नामधेज्जे भवि० विमलवाहणेत्ति। तए णं से विमलवाहणे राया अन्नया कदायि समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवज्जिहिति अप्पेगतिए आउसेहिति अप्पेगतिए अवहसिहिति अप्पेगतिए निच्छोडेहिति अप्पेगतिए निब्भत्थेहिति अप्पेगतिए बंधेहिति अप्पेगतिए णिरुंभेहिति अप्पेगतियाणं छविच्छेदं करेहिति

For Private And Personal

अप्पेगतिए पमारेहिइ अप्पेगतियाणं उद्दवेहिति अप्पेगतियाणं वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं आच्छिंदिहिति विच्छिंदिहिति भिंदिहिति अवहरिहिति अप्पेगतियाणं भत्तपाणं वोच्छिंदिहिति अप्पेगतिए णिन्नगरे करेहिति अप्पेगतिए निव्विसए करेहिति, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरजाव वदिहिंति—एवं खलु देवाणु० विमलवाहणे राया समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ने अप्पेगतिए आउस्सति जाव निव्विसए करेति, तं नो खलु देवाणुप्पिया! एयं अम्हं सेयं नो खलु एयं विमलवाहणस्स रन्नो सेयं नो खलु एयं रज्जस्स वा रट्ठस्स वा बलस्स वा वाहणस्स वा पुरस्स वा अंतेउरस्स वा जणवयस्स वा सेयं जण्णं विमलवाहणे राया समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ने, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं विमलवाहणं रायं एयमट्ठं विन्नवित्तएत्तिकट्टु अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिसुणेंति अ० २ जेणेव विमलवाहणे राया तेणेव उ० २ करयलपरिग्गहा विमलवाहणं रायं जएणं विजएणं वद्धावेंति ज० २ एवं व०—एवं खलु देवाणु० समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ना अप्पेगतिए आउस्संति जाव अप्पेगतिए निव्विसए करेंति, तं नो खलु एयं देवाणुप्पियाणं सेयं नो खलु एयं अम्हं सेयं नो खलु एयं रज्जस्स वा जाव जणवयस्स वा सेयं जं णं देवाणुप्पिया! समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ना, तं विरमंतु णं देवाणुप्पिया! एअस्स अट्ठस्स अकरणयाए,

त्यारबाद ते देवसेन राजाने अन्य कोई दिवसे श्वेत, निर्मल शंखना तळीयासमान अने चार दन्तवाळुं हस्तिरत्न उत्पन्न थशे, त्यारे ते देवसेन राजा श्वेत, निर्मल शंखना तळसमान अने चार दन्तवाळा हस्तिरत्न उपर चढीने शतद्वार नगरना मध्यभागमां थईने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वारंवार जशे अने नीकळशे. ते वखते शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ, युवराजा यावत्–सार्थवाह प्रमुख एक बीजाने बोलावशे, बोलावीने कहेशे के 'हे देवानुप्रियो! जेथी अमारा देवसेन राजाने श्वेत, निर्मल शंखतळना जेवो अने चार दांतवाळो उत्तम हस्ती उत्पन्न थयो छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! अमारा देवसेन राजानुं त्रीजुं नाम 'विमलवाहन' हो. त्यारे ते देवसेन राजानुं 'विमलवाहन' एवुं त्रीजुं नाम पडशे. त्यारबाद ते विमलवाहन राजा अन्य कोइ दिवसे श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्यात्व–अनार्यपणुं आचरशे, केटलाएक श्रमण निर्ग्रन्थोनो आक्रोश करशे, केटलाकनी हांसी करशे. केटलाएकने जूदा पाडशे, केटलाएकनी निर्भर्त्सना करशे, केटलाएकने बांधशे, केटलाएकने रोकशे, केटलाएकना अवयवोनो छेद करशे, केटलाएकने मारशे, केटलाएकने उपद्रव करशे, केटलाएकना वस्त्र, पात्र, कांबल अने पादपुंच्छन छेदशे, विशेष छेदशे, भेदशे, अपहरण करशे; केटलाएकना भात–पाणीनो विच्छेद करशे, केटलाएकने नगरथी बहार काढशे अने केटलाएकने देशथी बहार काढशे. ते समये शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ अने युवराजाओ यावत् परस्पर–कहेशे के 'हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे स्वरेखर विमलवाहन राजाए श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या–अनार्यपणुं स्वीकार्युं छे, यावत्–केटलाएकने देशथी बहार काढे छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! ए आपणने श्रेयरूप नथी, आ विमलवाहन राजाने श्रेयरूप नथी, तेमज आ राज्यने, आ राष्ट्रने, बलने, वाहनने, पुरने, अन्तःपुरने के देशने श्रेयरूप नथी के जे विमलवाहन राजाए श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या-अनार्यपणुं स्वीकार्युं छे. ते माटे हे देवानुप्रियो! आपणे विमलवाहन राजाने आ वात जणाववी योग्य छे.' एम विचारी एकबीजानी पासे आ वातनो स्वीकार करे छे, स्वीकार करीने ज्यां विमलवाहन राजा छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने करतल परिगृहीत करीने–हाथ जोडीने विमलवाहन राजाने जय अने विजयथी

For Private And Personal

वधावे छे. वधावीने एम कहेशे के—'हे देवानुप्रिय! आप श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या-अनार्यपणाने आचरता केटलाएकनो आक्रोश करो छो, यावत्-केटलाएकने देशथी बहार काढो छो, ते देवानुप्रिय एवा आपने श्रेयरूप नथी, ए अमने पण श्रेयरूप नथी, तेमज आ राज्यने, यावत्-देशने श्रेयरूप नथी के जे देवानुप्रिय एवा आप श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्यात्व-अनार्यपणुं आचरो छो, ते माटे हे देवानुप्रिय! आप नहि करवावडे आ कार्यथी बन्ध पडो.'

तए णं से विमलवाहणे राया तेहिं बहूहिं राईसरजाव सत्थवाहप्पभिईहिं एयमट्ठे विन्नत्ते समाणे नो धम्मोत्ति नो तवोत्ति मिच्छाविणएणं एयमट्ठं पडिसुणेहिति, तस्स णं सयदुवारस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे एत्थ णं सुभूमिभागे नामं उज्जाणे भविस्सइ सव्वोउय० वन्नओ। तेणं कालेणं तेणं समएणं विमलस्स अरहओ पउप्पए सुमंगले नामं अणगारे जाइसंपन्ने जहा धम्मघोसस्स वन्नओ जाव संखित्तविउलतेयलेस्से तिनाणोवगए सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं अणि० जाव आयावेमाणे विहरिस्सति। तए णं से विमलवाहणे राया अन्नया कदायि रहचरियं काउं निज्जाहिति, तए णं से विमलवाहणे राया सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते रहचरियं करेमाणे सुमंगलं अणगारं छट्ठंछट्ठेणं जाव आयावेमाणं पासिहिति पा० २ आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे सुमंगलं अणगारं रहसिरेणं [ग्रन्थाग्रम् १००००] णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रन्ना रहसिरेणं नोल्लाविए समाणे सणियं २ उट्ठेहिति उ० २ दोच्चंपि उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय जाव आयावेमाणे विहरिहिति, तए णं से विमलवाहणे राया सुमंगलं अणगारं दोच्चंपि रहसिरेणं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रन्ना दोच्चंपि रहसिरेणं णोल्लाविए समाणे सणियं २ उट्ठेहिति उ० २ ओहिं पउंजेहिति २ त्ता विमलवाहणस्स रण्णो तीतद्धं ओहिणा आभोएहिति २ त्ता विमलवाहणं रायं एवं वइहिति—नो खलु तुमं विमलवाहणे राया नो खलु तुमं देवसेणे राया नो खलु तुमं महापउमे राया, तुमण्णं इओ तच्चे भवग्गहणे गोसाले नामं मंखलिपुत्ते होत्था समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए, तं जति ते तदा सव्वाणुभूतिणा अणगारेणं पभुणावि होऊणं सम्मं सहियं खमियं तितिक्खियं अहियासियं, जइ ते तदा सुनक्खत्तेणं अण० जाव अहियासियं, जइ ते तदा समणेणं भगवया महावीरेणं पभुणावि जाव अहियासियं, तं नो खलु ते अहं तहा सम्मं सहिस्सं जाव अहियासिस्सं, अहं ते नवरं सहयं सरहं ससारहियं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं भासरासिं करेज्जामि,

ज्यारे ते घणा मांडलिक राजाओ, युवराजाओ यावत्–सार्थवाहप्रमुख आ बाबत विनंति करशे त्यारे ते विमलवाहन राजा 'धर्म नथी, तप नथी'–एवी बुद्धिथी मिथ्या विनयवडे आ वात कबूल करशे. हवे ते शतद्वार नगरनी बहार उत्तर–पूर्व दिशाए अहिं सुभूमिभाग नामे उद्यान हशे. ते सर्व ऋतुना पुष्पादिकयुक्त–इत्यादि वर्णन जाणवुं. ते काले ते समये विमलनामे तीर्थंकरना प्रपौत्र शिष्य परंपरामां थयेला सुमंगल नामे अनगार हशे. ते जातिसंपन्न–इत्यादि धर्मघोष अनगारना वर्णन प्रमाणे वर्णन करवुं. यावत्–संक्षिप्त अने विपुल तेजोलेश्यावाळा, त्रण ज्ञानवडे सहित ते सुमंगल नामे अनगार सुभूमिभाग नामे उद्यानथी थोडे दूर निरन्तर छट्ठनो तप करवावडे यावत्–आतापना लेता विहरशे. हवे ते विमलवाहन राजा अन्य कोई दिवसे रथचर्या करवा निकळशे त्यारे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सुभूमिभाग नामे उद्यानथी थोडे दूर रथचर्या करतो ते विमलवाहन राजा निरंतर छठ्ठनो तप करता यावत् आतापना लेता सुमंगल अनगारने जोशे. जोइने कोपाविष्ट थयेलो यावत्—क्रोधथी अत्यन्त बळतो एवो ते राजा रथना अग्रभागवडे सुमंगल अनगारने अभिघात [illegible] पाडी नांखशे. ज्यारे विमलवाहन राजा रथना अग्रभागवडे ते सुमंगल अनगारने पाडी नाखशे त्यारे ते सुमंगल अनगार धीमे धीमे उठशे, उठीने बीजीवार ऊंचा हाथ करी करीने आतापना लेता विहरशे; त्यारे ते विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने बीजीवार रथना अग्रभागवडे अभिघात करी पाडी नांखशे. ज्यारे विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने बीजीवार रथना अग्रभागवडे अभिघात करी पाडी नांखशे त्यारे ते सुमंगल अनगार धीमे धीमे उठशे, उठीने अवधिज्ञान प्रयुंजशे, अवधिज्ञान प्रयुंजीने विमलवाहन राजाने अतीतकाळे अवधिज्ञान वडे जोशे, जोईने विमलवाहन राजाने एम कहेशे—"तुं खरेखर विमलवाहन राजा नथी, तुं खरेखर देवसेन राजा नथी, तुं खरेखर महापद्म राजा नथी, तुं आ भवथी त्रीजा भवमां मंखलिपुत्र गोशालकनामे हतो, अने श्रमणनो घात करनार तुं छद्मस्थावस्थामां काळधर्म पाम्यो हतो, जो ते वखते सर्वानुभूति अनगारे समर्थ छतां पण तारो अपराध सम्यक् प्रकारे सहन कर्यो, तेनी क्षमा करी, तितिक्षा करी अने तेने अध्यासित कर्यो; जो के ते वखते सुनक्षत्र अनगारे पण यावत्—अध्यासित-सहन कर्यो, जो के ते समये श्रमण भगवान् महावीरे समर्थ छतां पण यावत्—सहन कर्यो, परन्तु खरेखर हुं ते प्रमाणे सम्यक् सहन नहिं करुं, यावत्—अध्यासिश नहि, हुं घोडा, रथ अने सारथिसहित तने मारा तपना तेजथी एकघाए कूटाघात—पाषाणमय यंत्रना आघातनी जेम भस्मराशिरूप करीश."

तए णं से विमलवाहणे राया सुमंगलेणं अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सुमंगलं अणागारं तच्चंपि रहसिरेणं णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रण्णा तच्चंपि रहसिरेणं नोल्लाविए समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे आयावणभूमीओ पच्चोरुभइ आ० २ तेया-समुग्घाएणं समोहंनिहिति तेया० २ सत्तट्ठ पयाइं पच्चोसक्किहिति सत्तट्ठ० २ विमलवाहणं रायं सहयं सरहं ससारहियं तवेणं तेएणं जाव भासरासिं करेहिति। सुमंगले णं भंते! अणगारे विमलवाहणं रायं सहयं जाव भासरासिं करेत्ता कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति ?, गोयमा! सुमंगले अणगारे णं विमलवाहणं रायं सहयं जाव भासरासिं करेत्ता बहूहिं चउत्थछट्ठट्ठमदसमदुवालसजावविचित्तेहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे बहूइं वासाइं सामण्णपरियागं पाउणेहिति २ त्ता मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए जाव छेदेत्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते उड्ढं चंदिमजाव गेविज्जविमाणावाससयं वीयीवइत्ता सव्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववज्जिहिति, तत्थ णं देवाणं अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती प०, तत्थ णं सुमंगलस्सवि देवस्स अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता। से णं भंते! सुमंगले देवे ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेति (सूत्रं ५५९) ॥

ज्यारे ते सुमंगल अनगारे ए प्रमाणे कह्युं त्यारे अत्यन्त गुस्से थयेलो अने यावत्-अत्यन्त क्रोधथी बळतो ते विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने त्रीजी वार पण रथना अग्रभाग वडे अभिघात करी पाडी नांखशे; ज्यारे विमलवाहन राजा रथना अग्रभागवडे त्रीजीवार ते सुमंगल अनगारने अभिघात करी पाडी नांखशे. त्यारे अत्यंत गुस्से थयेला अने यावत्-क्रोधथी बळता एवा

For Private And Personal

ते सुमंगल अनगार आतापना भूमिथी उतरी तैजस समुद्घात करशे, तैजस समुद्घात करीने, सात आठ पगलां पाछा जइ घोडा, रथ अने सारथिसहित विमलवाहन राजाने भस्मराशिरूप करशे. [प्र०] हे भगवन्! सुमंगल अनगार घोडासहित, यावत्-विमलवाहन राजाने भस्मराशिरूप करीने [काळ करी] क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे? [उ०] हे गौतम! सुमंगल अनगार विमलवाहन राजाने घोडासहित यावत्-भस्मराशिरूप करीने घणा प्रकारना छट्ठ, अट्ठम, दशम [चार उपवास], द्वादश भक्त [पांच उपवास] यावत्-विचित्र तपकर्म वडे आत्माने भावित करता घणा वरस सुधी श्रमणपणाना पर्यायने पाळशे. पाळीने मासिक संलेखना वडे साठ भक्त अनशनपणे वीतावीने आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने प्राप्त थई ऊर्ध्व लोकमां चन्द्र अने सूर्य, यावत्-सो ग्रैवेयक विमानावासने ओळंगी सर्वार्थसिद्ध महाविमानमां देवपणे उपजशे. त्यां देवोनी जघन्य अने उत्कृष्टरहित एवी तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. त्यां सुमंगल देवनी पण जघन्य अने उत्कृष्टरहित एवी तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति हशे. ते सुमंगल देव ते देवलोकथी यावत्-भवना क्षय थवाथी महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥ ५५९ ॥

विमलवाहणे णं भंते! राया सुमंगलेणं अणगारेणं सहए जाव भासरासीकए समाणे कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति?, गोयमा! विमलवाहणे णं राया सुमंगलेणं अणगारेणं सहये जाव भासरासीकए समाणे अहेसत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठिइयंसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं ततो अणंतरं उव्वट्टित्ता मच्छेसु उववज्जिहिति, से णं तत्थ सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा दोच्चंपि अहे सत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओऽणंतरं उव्वट्टित्ता दोच्चंपि मच्छेसु उववज्जिहिति,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा छट्ठीए तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठिइयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता इत्थियासु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे दाह जाव दोच्चंपि छट्ठीए तमाए पुढवीए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि इत्थियासु उवव०, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा पंचमाए धूमप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता उरएसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि पंचमाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि उरएसु उववज्जिहिति, जाव किच्चा चउत्थीए पंकप्पभाए पुढवीए उक्कोसकाल-ट्ठितीयंसि जाव उव्वट्टित्ता सीहेसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे तहेव जाव किच्चा दोच्चंपि चउत्थीए पंकजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि सीहेसु उवव० जाव किच्चा तच्चाए वालुयप्पभाए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता पक्खीसु उवव० तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि तच्चाए वालुयजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि पक्खीसु उवव० जाव किच्चा दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता सिरीसवेसु उवव० तत्थवि णं सत्थ० जाव किच्चा दोच्चंपि दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि सिरीसवेसु उवव० जाव किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसकाल-ट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, जाव उव्वट्टित्ता सण्णीसु उवव०, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा असण्णीसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्ठितीयंसि णरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओ जाव उव्वट्टित्ता जाइं इमाइं खहयर-विहाणाइं भवंति, तं०—चम्मपक्खीणं लोमपक्खीणं समुग्गपक्खीणं विययपक्खीणं तेसु अणेगसयसहस्सखुत्तो

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उद्दाइत्ता २ तत्थेव २ भुज्जो २ पच्चायाहिति, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा जाइं इमाइं भुयपरिसप्पविहाणाइं भवंति, तंजहा-गोहाणं नउलाणं जहा पन्नवणापए जाव जाहगाणं, तेसु अणेगसयसहस्सखुत्तो सेसं जहा खहचराणं जाव किच्चा जाइं इमाइं उरपरिसप्पविहाणाइं भवंति, तं०-अहीणं अयगराणं आसालियाणं महोरगाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउप्पदविहाणाइं भवंति, तं०—एगखुराणं दुखुराणं गंडीपदाणं सणहपदाणं, तेसु अणेगसयसहस्स जाव किच्चा जाइं इमाइं जलयरविहाणाइं भवंति तं०-मच्छाणं कच्छभाणं जाव सुसुमाराणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउरिंदियविहाणाइं भवंति, तं-अंधियाणं पोत्तियाणं जहा पन्नवणापदे जाव गोमयकीडाणं, तेसु अणेगसयसह जाव किच्चा जाइं इमाइं तेइंदियविहाणाइं भवंति, तं०—उवचियाणं जाव हत्थिसोंडाणं तेसु अणेगजाव किच्चा जाइं इमाइं बेइंदियविहाणाइं भवंति तं०-पुलाकिमियाणं जाव समुद्दलिक्खाणं तेसु अणेगसयजाव किच्चा जाइं इमाइं वणस्सइविहाणाइं भवंति, तं०-रुक्खाणं गुच्छाणं जाव कुहणाणं, तेसु अणेगसय जाव पच्चायाइस्सइ, उस्सन्नं च णं कडुयरुक्खेसु कडुयवल्लीसु सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं वाउक्काइयविहाणाइं भवंति, तंजहा-पाईणवायाणं जाव सुद्धवायाणं तेसु अणेगसयसहस्सजाव किच्चा जाइं इमाइं तेउक्काइयविहाणाइं भवंति, तं०-इंगालाणं जाव सूरकंतमणिनिस्सियाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं आउक्काइयविहाणाइं भवंति, तं०—उस्साणं जाव खातोदगाणं, तेसु अणेगसयसहजाव पच्चायातिस्सइ, उस्सण्णं च णं खारोदएसु

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

खातोदएसु, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं पुढविकाइयविहाणाइं भवंति, तं०-पुढवीणं सक्कराणं जाव सूरकंताणं, तेसु अणेगसयजाव पच्चायाहिति, उस्सण्णं च णं खरबायरपुढविक्काइएसु, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा रायगिहे नगरे बाहिंखरियत्ताए उववज्जिहिइ, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दुच्चंपि रायगिहे नगरे अंतोखरियत्ताए उववज्जिहिति, (सूत्रं ५६०) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे सुमंगल अनगार घोडासहित विमलवाहन राजाने यावत्—भस्मराशिरूप करशे त्यारबाद ते क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! सुमंगल अनगारे घोडासहित यावत्–भस्मराशिरूप कर्या पछी ते विमलवाहन राजा अधःसप्तम पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकने विषे नारकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी च्यवीने तुरत मत्स्योने विषे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी दाहनी पीडावडे मरणसमये काळ करीने बीजीवार पण अधःसप्तम नरकपृथिवीमां उत्कृष्टस्थितिवाळा नरकावासने विषे नारकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवी बीजीवार पण मत्स्योमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्—काळ करीने छट्ठी तमा नामे नरकपृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी नीकळी तुरतज स्त्रीने विषे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रद्वारा वध थतां दाहनी पीडाथी यावत्—बीजीवार छट्ठी तमा पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकमां नारकपणे उत्पन्न थशे. यावत् त्यांथी नीकळीने बीजीवार पण स्त्रीओमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ करीने पांचमी धूमप्रभाने विषे उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकवासमां यावत् उत्पन्न थशे. त्यांथी नीकळीने उरःपरिसर्पमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी काळ करीने बीजीवार पांचमी नरकपृथि-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वीमां उत्पन्न थइ, त्यांथी नीकळी यावत् बीजीवार उरःपरिसर्पोमां उत्पन्न थशे. त्यांथी यावत् काळ करीने चोथी पंकप्रभा पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकने विषे नारकपणे उत्पन्न थइ, यावत् त्यांथी नीकळी सिंहोमां उत्पन्न थशे, त्यां पण शस्त्र वडे वध थवाथी ते प्रमाणेज यावत् काळ करीने बीजीवार चोथी पंकप्रभामां उत्पन्न थई, यावत् त्यांथी नीकळी बीजीवार सिंहोमां उत्पन्न थशे, त्यांथी यावत्-काळ करीने त्रीजी वालुकाप्रभामां उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा नरकवासमां उत्पन्न थई, त्यांथी नीकळी पक्षीओमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ-करी बीजीवार त्रीजी वालुकाप्रभामां उत्पन्न थई, यावत्-त्यांथी नीकळी बीजीवार पक्षीओमां उत्पन्न थशे. यावत्-काळ करी त्यांथी बीजी शर्कराप्रभामां उत्पन्न थई, यावत्—त्यांथी नीकळी सरीसृप (शीकारी पशुओ) ने विषे उपजशे. त्यां शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्-काळ करी बीजीवार शर्कराप्रभाने विषे यावत्-उत्पन्न थशे. अने त्यांथी नीकळी बीजीवार सरीसृपमां उत्पन्न थशे, यावत् काळकरीने आ रत्नप्रभापृथिवीने विषे उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकावासमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. यावत्-त्यांथी नीकळीने संज्ञीने विषे उपजशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्-काळ करीने असंज्ञीमां उत्पन्न थशे. त्यांपण शस्त्रवडे वध थतां यावत्-काळ करीने बीजीवार पण आ रत्नप्रभापृथिवीमां पल्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा नरकावासमां नारकपणे उत्पन्न थशे. हवे त्यांथी यावत् नीकळीने जे खेचरना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-चर्मपक्षीओ (चामडानी पांखवाळा), लोमपक्षीओ (पिंछानी पांखवाळा), समुद्गकपक्षीओ [जेनी सर्वदा उडतां पण पांखो बीडायेल होय ते] अने वितत पक्षीओमां [जेनी हमेशां विस्तारेली पांख होय तेमां] अनेक लाख वार मरण पामी पामीने त्यां वारंवार उत्पन्न थशे. सर्वत्र शस्त्रवध थवाथी दाहनी उत्पत्तिवडे मरणसमये काळ करी जे आ भुजपरिसर्पना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-घो, नोळीआ

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रना प्रथम प्रज्ञापना पदने विषे कह्युं छे ते प्रमाणे जाणवुं, यावत्-जाहक अने चउप्पाइअ जीवोमां अनेक लाखवार मरण पामी पुनः त्यां वारंवार उत्पन्न थशे. बाकी बधुं खेचरनी पेठे जाणवुं. यावत्—काळ करी जे आ उरःपरिसर्पना भेदो होय छे, ते आ प्रमाणे— साप, अजगर, आशालिका अने मनोरग; तेमां अनेक लाखवार मरण पामी यावत्-काळ करी जे आ चतुष्पदना भेदो होय छे. ते आ प्रमाणे-१ एक खरीवाळा, २ बे खरीवाळा, ३ गंडीपद अने ४ नखसहित पगवाळा, तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे, त्यांथी यावत् काळ करी जे आ जलचरना भेदो होय छे, ते आ प्रमाणे—कच्छप [काचबा] यावत् सुसुमार तेओमां अनेक लाखवार उपजशे, यावत्-काळ करी जे आ चउरिन्द्रिय जीवोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-अंधिक, पौत्रिक इत्यादि जेम प्रज्ञापनासूत्रना प्रथम प्रज्ञापनापदमां कह्या प्रमाणे यावत् गोमयकीडाओमां अनेक लाखवार उपजशे. त्यां उत्पन्न थई काळ करी जे आ तेइन्द्रिय जीवोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-उपचित, यावत् हस्तिशौंड, तेओमां उत्पन्न थइ यावत् काळ करी जे आ बेइन्द्रियोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—पुलाकृमि यावत् समुद्रलिक्षा, तेओमां अनेक लाखवार उपजशे. उपजी यावत् काळ करी जे आ वनस्पतिना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-वृक्षो, गुच्छक, यावत् कुहुना; तेओमां अनेक लाखवार मरण पामी उत्पन्न थशे, विशेषे करीने कडुक वृक्षोमां अने कडुक वेलीमां उपजशे, अने सर्व स्थळे शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ करीने जे आ वायुकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—पूर्वनो वायु, यावत् शुद्ध वायु; तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. यावत् काळ करी जे आ तेउकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—अंगारा, यावत् सूर्यकान्तमणि निश्रित अग्नि, तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. उत्पन्न थई जे आ अप्कायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-अवश्याय-झाकळनुं पाणी, यावत् खाईनुं पाणी; तेमां अनेक लक्षवार यावत् उत्पन्न थशे. बहुधा खारा

For Private And Personal

पाणीमां अने खाईना पाणीमां उत्पन्न थशे; अने सर्व स्थळे शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्-काळ करीने जे आ पृथिवीकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-पृथिवी, शर्करा-कांकरा, यावत्-सूर्यकान्तमणि; तेओमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. विशेषतः खरबादरपृथिवीकायिकने विषे, सर्वत्र शस्त्रवडे वध थवाने लीधे यावत्-काळ करीने राजगृह नगरनी बाहेर वेश्यापणे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थतां यावत्—काळ करी बीजीवार राजगृह नगरनी अंदर वेश्यापणे उत्पन्न थशे. ॥ ५६० ॥

तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे विंझगिरिपायमूले वेभेले सन्निवेसे माहणकुलंसि दारियत्ताए पच्चायाहिति । तए णं तं दारियं अम्मापियरो उम्मुक्कबालभावं जोव्वणगमणुप्पत्तं पडिरूवएणं सुंकेणं पडिरूवएणं विणएणं पडिरूवयस्स भत्तारस्स भारियत्ताए दलइस्सति, सा णं तस्स भारिया भविस्सति इट्ठा कंता जाव अणुमया भंडकरंडगसमाणा तेल्लकेला इव सुसंगोविया चेलपेडा इव सुसंपरिग्गहिया रयणकरंडओविव सुसारक्खिया सुसंगोविया मा णं सीयं मा णं उण्हं जाव परिसहोवसग्गा फुसंतु । तए णं सा दारिया अन्नदा कदायि गुव्विणी ससुरकुलाओ कुलघरं निज्जमाणी अंतरा दवग्गिजालाभिहया कालमासे कालं किच्चा दाहिणिल्लेसु अग्गिकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति,

त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्-काळ करीने आज जंबूद्वीपमां भारत वर्षने विषे विन्ध्याचलपर्वतनी पासे बिभेल नामे गाममां ब्राह्मणकुलने विषे पुत्रीपणे उत्पन्न थशे. ते पुत्री ज्यारे बाल्यभावनो त्याग करी यौवनने प्राप्त थशे त्यारे तेना मातापिता उचित द्रव्य अने उचित विनयवडे योग्य भर्तारने भार्यापणे आपशे. ते पुत्री तेनी स्त्री थशे. ते इष्ट, कान्त, यावत्-अनुमत, घरेणाना करं-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

डीया जेवी, तेलनी कुल्लीनी पेठे अत्यंत सुरक्षित, वस्त्रनी पेटीनी पेठे सारी रीते (निरुपद्रव स्थाने) राखेली अने रत्नना करंडीयानी पेठे सारी रीते रक्षण करायेली हशे. ते शीत, उष्ण, यावत्—परिषह अने उपद्रवो न स्पर्शे माटे अत्यंत संगोपित-रक्षण करायेली हशे. हवे अन्य कोई दिवसे ते ब्राह्मणपुत्री गर्भिणी थशे, अने श्वसुरगृहथी पीयेर जतां रस्तामां दवाग्निनी ज्वाला वडे बळी मरणसमये काळ करी दक्षिणदिशाना अग्निकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे.

से णं ततोहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति माणुस्सं २ केवलं बोहिं बुज्झिहिति के० २ मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारियं पव्वइहिति, तत्थवि य णं विराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा दाहिणिल्लेसु असुरकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता माणुसं विग्गहं तं चेव जाव तत्थवि णं विराहियसामन्ने कालमासे जाव किच्चा दाहिणिल्लेसु नागकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं एवं एएणं अभिलावेणं दाहिणिल्लेसु सुवन्नकुमारेसु एवं दाहिणिल्लेसु विज्जुकुमारेसु एवं अग्गिकुमारवज्जं जाव दाहिणिल्लेसु थणियकुमारेसु, से णं तओ जाव उव्वट्टित्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति जाव विराहियसामन्ने जोइसिएसु देवेसु उववज्जिहिति, से णं तओ अणंतरं चयं चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति जाव अविराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं चयं चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति केवलं बोहिं बुज्झिहिति, तत्थवि णं अविराहियसामन्ने कालमासे कालं [किच्चा ईसाणे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओ चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति, तत्थवि णं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अविराहियसामन्ने कालमासे कालं] किच्चा सणंकुमारे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो एवं जहा सणंकुमारे तहा बंभलोए महासुक्के आणए आरणे, से णं तओ जाव अविराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा सव्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं चयं चइत्ता महाविदेहे वासे जाइं इमाइं कुलाइं भवंति तं०–अड्ढाइं जाव अपरिभूयाइं, तहप्पगारेसु कुलेसु पुत्तत्ताए पच्चायाहिति, एवं जहा उववाइए दढप्पइन्नवत्तव्वया सच्चेव वत्तव्वया निरवसेसा भाणियव्वा जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पज्जिहिति ।

त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवीने मनुष्यना देहने धारण करी मात्र बोधि—सम्यग्दर्शन पामशे. केवळ सम्यग्दर्शन पामी मुंड थई गृहवासनो त्याग करी अनगारिता–दीक्षा ग्रहण करशे. त्यां पण श्रामण्य दीक्षाने विराधी दक्षिण दिशाना असुरकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यारपछी ते त्यांथी यावत्–नीकळी मनुष्य शरीर प्राप्त करी–इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं यावत्–त्यां पण श्रमणपणुं विराधी मरणसमये काळ करी दक्षिण निकायना नागकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे हवे ते त्यां अन्तररहितपणे च्यवी—इत्यादि ए पाठ वडे दक्षिण निकायना सुवर्णकुमारने विषे, ए प्रमाणे विद्युत्कुमारने विषे, एम यावत्—अग्निकुमार सिवाय दक्षिण निकायना स्तनितकुमारने विषे उत्पन्न थशे. यावत्–ते त्यांथी निकळी मनुष्य शरीर प्राप्त करशे, यावत्—श्रमणपणुं विराधी ज्योतिषिक देवमां उत्पन्न थशे. हवे ते त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवीने पुनः मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, यावत्–श्रमणपणुं विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करी सौधर्मदेवलोकने विषे देवपणे उत्पन्न थशे. ते त्यांथी अन्तररहित च्यवीने मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, अने केवळ सम्यग्दर्शननो अनुभव करशे. त्यां पण श्रमणपणुं विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करी ईशानदेवलोकमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

च्यवी मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, त्यां पण श्रमणपणुं विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करी सनत्कुमार देवलोकमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी च्यवी जेम सनत्कुमारने विषे कह्युं तेम ब्रह्मदेवलोक, महाशुक्र, आनंत अने आरण देवलोकने विषे जाणवुं. हवे ते त्यांथी च्यवी यावत्–श्रमणपणाने विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करीने सर्वार्थसिद्ध महाविमानने विषे देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी अन्तररहित च्यवी महाविदेहक्षेत्रने विषे जे आ आवा प्रकारना धनिक, यावत्—कोइथी पराभव नहि पामे तेवां कुलो छे, तेवा कुलोमां पुत्ररूपे उत्पन्न थशे. ए प्रमाणे जेम औपपातिकसूत्रने विषे दृढप्रतिज्ञनी वक्तव्यता कही छे ते सघळी वक्तव्यता अहिं कहेवी, यावत्–तेने उत्तम केवलज्ञान अने केवलदर्शन उत्पन्न थशे.

तए णं से दढप्पइन्ने केवली अप्पणो तीअद्धं आभोएहिइ अप्प० २ समणे निग्गंथे सद्दावेहिति सम० २ एवं वदिही—एवं खलु अहं अज्जो! इओ चिरातीयाए अद्धाए गोसाले नामं मंखलिपुत्ते होत्था समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए तम्मूलगं च णं अहं अज्जो! अणादीयं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टिए, तं मा णं अज्जो! तुज्झंपि केयि भवतु आयरियपडिणीए उवज्झायपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए अवन्नकारए अकित्तिकारए, मा णं सेऽवि एवं चेव अणादीयं अणवदग्गं जाव संसारकंतारं अणुपरियट्टिहिति जहा णं अहं। तए णं ते समणा निग्गंथा दढप्पइन्नस्स केवलिस्स अंतियं एयमट्ठं सोचा निसम्म भीया तत्था तसिया संसारभउव्विग्गा दढप्पइन्नं केवलिं वंदिहिंति वं० २ तस्स ठाणस्स आलोइएहिंति निंदिहिंति जाव पडिवज्जिहिंति, तए णं से दढप्पइन्ने केवली बहूइं वासाइं केवलपरियागं पाउणिहिति बहूहिं २ अप्पणो आउ-

For Private And Personal

सेसं जाणेत्ता भत्तं पच्चक्खाहिति एवं जहा उववाइए जाव सव्वदुक्खाणमंतं काहिति । सेवं भंते ! २ त्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५६१) ॥ तेयनिसग्गो समत्तो ॥ समत्तं च पन्नरसमं सयं एक्कसरयं ॥ १५-१ ॥

त्यारबाद ते दृढप्रतिज्ञ केवली पोतानो अतीत काळ जोशे, जोईने श्रमण निर्ग्रन्थोने बोलावशे, बोलावीने ए प्रमाणे कहेशे— 'हे आर्यो ! ए प्रमाणे खरेखर आजथी घणां काळ पहेलां हुं मंखलिपुत्र गोशालक नामे हतो; अने हुं श्रमणोनो घात करी यावत् छद्मस्थावस्थामां काळधर्म पाम्यो. हे आर्यो ! ते निमित्ते हुं अनादि, अनन्त अने दीर्घमार्गवाळा चारगतिरूप संसाराटवीमां भम्यो. ते माटे तमे कोई आचार्यना प्रत्यनीक=द्वेषी न थशो, उपाध्यायना प्रत्यनीक न थशो, आचार्य अने उपाध्यायना अयश करनारा, अवर्णवाद करनारा अने अकीर्ति करनारा न थशो, अने ए प्रमाणे मारी पेठे अनादि, अनन्त यावत् संसाराटवीमां न भमशो. त्यारपछी ते श्रमण निर्ग्रन्थो दृढप्रतिज्ञ केवलीनी पासे ए वात सांभळी, अवधारी भय पामी, त्रस्त थई, त्रास पामी अने संसारना भयथी उद्विग्न थई दृढप्रतिज्ञ केवलीने वंदन करशे, नमस्कार करशे, वंदन=नमस्कार करी ते पापस्थानकनी आलोचना अने निन्दा करशे, यावत् चारित्रनो स्वीकार करशे. त्यारपछी दृढप्रतिज्ञ केवली घणा वर्ष पर्यन्त केवलपर्यायने पाळी पोतानुं आयुष थोडुं बाकी जाणीने भक्तप्रत्याख्यान करशे, ए प्रमाणे औपपातिकसूत्रमां कह्या प्रमाणे यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' एम कही [भगवान् गौतम] यावत् विहरे छे. ॥ ५६१ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १५ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १६. (उद्देशक १)

अहिगरणी जरा कम्मे आवतियं गंगदत्त ५ सुमिणे य। उवओग लोग बलि ओही १० दीव उदही दिसा थणिया १४ ॥ ७६ ॥

[उद्देशकार्थसंग्रह—] १ अधिकरणी-एरण प्रमुख संबन्धे पहेलो उद्देशक, २ जरादि अर्थ संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ कर्म वगेरे संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ उद्देशकना प्रारंभमां 'जावतिय' यावतिक शब्द होवाथी यावतिक नामे चोथो उद्देशक, ५ गंगदत्त देव संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६ स्वप्न विषे छट्ठो उद्देशक, ७ उपयोग संबन्धे सातमो उद्देशक, ८ लोकस्वरूप संबन्धे आठमो उद्देशक, ९ बलीन्द्र संबन्धे नवमो उद्देशक, १० अवधिज्ञान संबन्धे दशमो उद्देशक, ११ द्वीपकुमार संबन्धे अगीयारमो उद्देशक, तथा १२ उदधिकुमार, १३ दिक्कुमार अने १४ स्तनितकुमार संबन्धे बारमाथी चौदमा सुधी त्रण उद्देशको—ए प्रमाणे सोळमा शतकमां चौद उद्देशको कहेवाना छे.

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासी—अत्थि णं भंते! अधिकरणिंसि वाउयाए वक्कमति ?, हंता अत्थि, से भंते! किं पुट्ठे उद्दाइ अपुट्ठे उद्दाइ ?, गोयमा! पुट्ठे उद्दाइ नो अपुट्ठे उद्दाइ, से भंते! किं ससरीरी निक्खमइ असरीरी निक्खमइ एवं जहा खंदए जाव नो असरीरी निक्खमइ (सूत्रं ५६२)।

[प्र०] ते काळे ते समये राजगृह नगरमां यावत् पर्युपासना करता (भगवान् गौतम) आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन्!

For Private And Personal

अधिकरणी (एरण) उपर (हथोडो मारती वखते) वायुकाय उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! हा, थाय. [प्र०] हे भगवन् ! ते वायुकायनो बीजा कोइ पदार्थ साथे स्पर्श थाय तोज ते मरे के स्पर्श थया सिवाय पण मरे ? [उ०] हे गौतम ! तेनो बीजा पदार्थ साथे स्पर्श थाय तोज मरे, पण स्पर्श थया सिवाय न मरे. [प्र०] हे भगवन् ! (ज्यारे ते वायुकाय मरण पामे त्यारे) ते शरीरसहित भवान्तरे जाय के शरीररहित जाय ? [उ०] हे गौतम ! आ बाबतमां जेम स्कंदकना उद्देशकमां कह्युं छे, ते प्रमाणे यावत् 'शरीररहित थईने जतो नथी' त्यांसुधी अहिं जाणवुं. ॥ ५६२ ॥

इंगालकारियाए णं भंते ! अगणिकाए केवतियं कालं संचिट्ठति ?, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं तिन्नि राइंदियाइं, अन्नेवि तत्थ वाउयाए वक्कमति, न विणा वाउयाएणं अगणिकाए उज्जलति (सूत्रं ५६३) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सगडीमां अग्निकाय केटला काळ सुधी (सचेतन) रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त सुधी अने उत्कृष्टथी त्रण रात्रिदिवस सुधी रहे. वळी त्यां अन्य वायुकायिक जीवो पण उत्पन्न थाय छे, कारणके वायुकाय विना अग्निकाय प्रज्वलित थतो नथी. ॥ ५६३ ॥

पुरिसे णं भंते ! अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहमाणे वा पव्विहमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहिति वा पव्विहिति वा तावं च णं से पुरिसे कातियाए जाव पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो अए निव्वत्तिए अयकोट्ठे निव्वत्तिए संडासए निव्वत्तिए इंगाला निव्वत्तिया इंगालकड्ढिणी निव्वत्तिया भत्था

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

निव्वत्तिया तेवि य णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा। पुरिसे णं भंते! अयं अयकोट्ठाओ अयोमएणं संडासएणं गहाय अहिकरणिंसि उक्खिवमाणे वा निक्खिवमाणे वा कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठाओ जाव निक्खिवइ वा० तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो अयो निव्वत्तिए संडासए निव्वत्तिए चम्मेट्ठे निव्वत्तिए मुट्ठिए निव्वत्तिए अधिकरणि० अधिकरणिखोडी णि० उदगदोणी णि० अधिकरणसाला निव्वत्तिया तेवि य णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा (सूत्रं ५६४)॥

[प्र०] हे भगवन्! लोढाने तपाववानी भट्ठीमां लोढाना सांडसावडे लोढाने ऊंचुं के नीचुं करनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! ज्यांसुधी ते पुरुष लोढाने तपाववानी भट्ठीमां लोढाना सांडसावडे लोढाने उंचुं के नीचुं करे छे त्यांसुधी ते पुरुषने कायिकीथी मांडीने प्राणातिपात क्रिया सुधीनी पांच क्रियाओ लागे छे. वळी जे जीवोना शरीरथी लोढुं बन्युं छे, लोढानी भट्ठी बनी छे, सांडसो बन्यो छे, अंगारा बन्या छे, अंगाराकर्षणी (अंगारा काढवानो सळीयो) बनी छे अने धमण बनी छे ते बधा जीवोने पण कायिकी यावत्-पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! लोढानी भट्ठीमांथी लोढाना सांडसावडे लोढाने लई तेने एरण उपर लेता अने मूकता पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! ते पुरुष ज्यांसुधी लोढानी भट्ठीमांथी लोढाने लई यावत् एरण उपर मूके छे, त्यांसुधी ते पुरुषने कायिकी यावत् प्राणातिपात सुधीनी पांच क्रियाओ लागे छे. वळी जे जीवोना शरीरथी लोढुं बन्युं छे, सांडसो बन्यो छे, चर्मेष्टक घण बन्यो छे, नानो हथोडो बन्यो छे, एरण बनी छे, एरण खोडवानुं लाकडुं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

बन्युं छे, गरम लोढाने ठारवानी पाणीनी द्रोणी (कुंडी) बनी छे अने अधिकरणशाला (लोहारनी कोढ) बनी छे ते जीवोने पण कायिकी यावत् पांच क्रियाओ लागे छे. || ५६४ ||

जीवे णं भंते ! किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! जीवे अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जीवे अधिकरणीवि अधिकरणंपि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च से तेणट्ठेणं जाव अहिकरणंपि ॥ नेरइए णं भंते ! किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, एवं जहेव जीवे तहेव नेरइएवि, एवं निरंतरं जाव वेमाणिए ॥ जीवे णं भंते ! किं साहिकरणी निरहिकरणी ?, गोयमा ! साहिकरणी नो निरहिकरणी, से केणट्ठेणं पुच्छा, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जीवे नो निरहिकरणी एवं जाव वेमाणिए ॥ जीवे णं भंते ! किं आयाहिकरणी पराहिकरणी तदुभयाहिकरणी ?, गोयमा ! आयाहिकरणीवि पराहिकरणीवि तदुभयाहिकरणीवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव तदुभयाहिकरणीवि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव तदुभयाहिकरणीवि, एवं जाव वेमाणिए । जीवाणं भंते ! अधिकरणे किं आयप्पओगनिव्वत्तिए परप्पयोगनिव्वत्तिए तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिए ?, गोयमा ! आयप्पयोगनिव्वत्तिएवि परप्पयोगनिव्वत्तिएवि तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिएवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिएवि, एवं जाव वेमाणियाणं (सूत्रं ५६५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जीव अधिकरणी अधिकरणवाळो छे के अधिकरण छे ? [उ०] हे गौतम ! जीव अधिकरणी पण छे अने

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीव अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिक अधिकरणी छे के अधिकरण छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिक अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे, जेम जीव संबंधे कह्युं तेम नैरयिक संबंधे पण जाणवुं, अने ए प्रमाणे यावत् निरंतर वैमानिक सुधीना जीव संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव साधिकरणी छे के निरधिकरणी छे? [उ०] हे गौतम! जीव साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव साधिकरणी छे अने निरधिकरणी नथी'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अवरतिरूप हेतुथी जीवो साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे के तदुभयाधिकरणी छे? [उ०] हे गौतम! जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे अने तदुभयाधिकरणी छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव आत्माधिकरणी, पराधिकरणी अने तदुभयाधिकरणी पण छे'? [उ] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीव यावत्-निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीवोनुं 'अधिकरण आत्मप्रयोगथी थाय छे, परप्रयोगथी थाय छे के तदुभयप्रयोगथी थाय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी पण थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी थाय छे? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् जीवोनुं अधिकरण अविरतिरूप हेतुथी यावत् तदुभयप्रयोगथी थाय छे. ए

For Private And Personal

प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. ॥ ५६५ ॥

कइ णं भंते ! सरीरगा पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंच सरीरगा पण्णत्ता, तंजहा—ओरालिए जाव कम्मए, कति णं भंते ! इंदिया पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंच इंदिया पण्णत्ता, तंजहा—सोइंदिए जाव फासिंदिए, कतिविहे णं भंते ! जोए पण्णत्ते ?, गोयमा ! तिविहे जोए पण्णत्ते, तंजहा—मणजोए वइजोए कायजोए ॥ जीवे णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ-अधिकरणीवि अधिकरणंपि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जावअधिकरणंपि, पुढविकाइए णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, एवं चेव, एवं जाव माणुस्से । एवं वेउव्वियसरीरंपि, नवरं जस्स अत्थि, जीवे णं भंते ! आहारगसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी० ?, पुच्छा गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं जाव अधिकरणंपि ?, गोयमा ! पमायं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव अधिकरणंपि, एवं मणुस्सेवि, तेयासरीरं जहा ओरालियं, नवरं सव्वजीवाणं भाणियव्वं, एवं कम्मगसरीरंपि । जीवे णं भंते ! सोइंदियं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, एवं जहेव ओरालियसरीरं तहेव सोइंदियंपि भाणियव्वं, नवरं जस्स अत्थि सोइंदियं, एवं चक्खिंदियघाणिंदियजिब्भिंदियफासिंदियाणवि, नवरं जाणियव्वं जस्स जं अत्थि । जीवे णं भंते ! मणजोगं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं, एवं जहेव सोइंदियं तहेव निरवसेसं वइजोगो एवं चेव, नवरं एगिंदियवज्जाणं, एवं कायजोगोवि, नवरं सव्वजीवाणं जाव वेमाणिए ।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति (सूत्रं ५६६) ॥ १६-१ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शरीरो केटलां कह्यां छे ! [उ०] हे गौतम ! शरीरो पांच कह्यां छे, ते आ प्रमाणे—१ औदारिक, यावत् ५ कार्मण. [प्र०] हे भगवन् ! इंद्रियो केटली कही छे ? [उ०] हे गौतम ! इंद्रियो पांच कही छे, ते आ प्रमाणे—१ श्रोत्रेंद्रिय, यावत् ५ स्पर्शेन्द्रिय. [प्र०] हे भगवन् ! योगना केटला प्रकार कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! योगना त्रण प्रकार कह्या छे, ते आ प्रमाणे–१ मनयोग, २ वचनयोग अने ३ काययोग. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'औदारिक' शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे अने अधिकरण पण छे' ? [उ०] हे गौतम ! अविरतिने आश्रयी. अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी पूर्व प्रमाणे यावत्–अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीरने बांधतो पृथ्वीकायिक जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे यावत् मनुष्यो सुधी जाणवुं. ए प्रमाणे वैक्रिय शरीर संबंधे पण समजवुं, पण तेमां ए विशेष छे के जे जीवोने जे शरीर होय तेमना विषे ते शरीर संबन्धे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आहारक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के ते यावत्–'अधिकरण पण छे' ? [उ०] हे गौतम ! प्रमादने आश्रयी, अर्थात् प्रमादरूप कारणने लइने ते यावत्–'अधिकरण पण छे.' ए प्रमाणे मनुष्य संबंधे पण जाणवुं. औदारिक शरीरनी पेठे तैजस शरीर संबंधे पण कहेवुं, पण तेमां विशेष ए छे के, [तैजस शरीर सर्व जीवोने होवाथी] सर्व जीवोने विषे ए प्रमाणे समजवुं. एज प्रमाणे कार्मण शरीर विषे पण जाणवुं.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन् ! श्रोत्रेन्द्रियने बांधतो जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम औदारिक शरीरने विषे कहेलुं छे तेम श्रोत्रेंद्रियने विषे पण कहेवुं. विशेष ए छे के जे जीवोने श्रोत्रेंद्रिय होय तेमना विषे ते कहेवुं. ए प्रमाणे चक्षुरिंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, जिह्वेंद्रिय, अने स्पर्शेंद्रिय संबंधे पण जाणवुं. विशेष ए के जे जीवोने जे इन्द्रिय होय तेमना विषे ते इन्द्रिय संबन्धे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! मनोयोगने बांधतो जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे? [उ०] हे गौतम ! जेम श्रोत्रेंद्रियना विषयमां कह्युं छे तेम आ विषयमां पण बधुं कहेवुं. ए प्रमाणे वचनयोग संबन्धे पण समजवुं. विशेष ए के वचनयोगमां एकेंद्रिय जीवो न लेवा. ए प्रमाणे काययोग संबन्धे जाणवुं. अने तेमां विशेष ए के काययोग सर्वे जीवोने होवाथी सर्वना विषे ते समजवुं. ए प्रमाणे यावत्–वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ५६६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां प्रथमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक २)

रायगिहे जाव एवं वयासी–जीवाणं भंते ! किं जरा सोगे ?, गोयमा ! जीवाणं जरावि सोगेवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वु० जाव सोगेवि ?, गोयमा ! जे णं जीवा सारीरं वेदणं वेदेंति तेसि णं जीवाणं जरा, जे णं जीवा माणसं वेदणं वेदेंति तेसि णं जीवाणं सोगे, से तेणट्ठेणं जाव सोगेवि, एवं नेरइयाणवि, एवं जाव थणियकुमाराणं, पुढविकाइयाणं भंते ! किं जरा सोगे ?, गोयमा ! पुढविकाइयाणं जरा, नो सोगे, से केणट्ठेणं जाव नो सोगे ?,

For Private And Personal

गोयमा! पुढविकाइया णं सारीरं वेदणं वेदेंति नो माणसं वेदणं वेदेंति से तेणट्ठेणं जाव नो सोगे, एवं जाव चउरिंदियाणं, सेसाणं जहा जीवाणं जाव वेमाणियाणं, सेवं भंते! २ त्ति जाव पज्जुवासति (सूत्रं ५६७) ॥

[प्र०] राजगृहमां भगवान् गौतम यावत् आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! शुं जीवोने जरा-वृद्धावस्था अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोने जरा पण होय छे अने शोक पण होय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, जीवोने जरा अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! जे जीवोने शारीरिक वेदना होय छे ते जीवोने जरा होय छे, अने जे जीवोने मानसिक वेदना होय छे ते जीवोने शोक होय छे माटे ते हेतुथी एम कह्युं छे के जीवोने जरा अने शोक होय छे, ए प्रमाणे नैरयिको संबंधे तथा यावत् स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पृथिवीकायिकोने जरा अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिकने जरा होय छे, पण शोक नथी होतो. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण के पृथिवीकायिकोने जरा होय अने शोक न होय? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिको शारीरिक वेदनाने अनुभवे छे, पण मानसिक वेदनाने अनुभवता नथी माटे तेओने जरा होय छे, पण शोक नथी होतो. ए प्रमाणे यावत् चतुरिंद्रिय जीवो सुधी जाणवुं. बाकीना जीवो माटे सामान्य जीवोनी पेठे समजवुं. अने ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे २' एम कही यावत् पर्युपासना करे छे. ॥ ५६७ ॥

तेणं कालेणं २ सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी पुरंदरे जाव भुंजमाणे विहरइ, इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्दीवं २ विपुलेणं ओहिणा आभोएमाणे २ पासति समणं भगवं महावीरं जंबुद्दीवे २ एवं जहा ईसाणे तइयसए तहेव सक्कोवि नवरं आभिओगे ण सद्दावेति हरी पायत्ताणियाहिवई सुघोसा घंटा पालओ विमाणकारी पालगं विमाणं

उत्तरिल्ले निज्ञाणमग्गे दाहिणपुरच्छिमिल्ले रतिकरपव्वए सेसं तं चेव जाव नामगं सावेत्ता पज्जुवासति धम्मकहा जाव परिसा पडिगया, तए णं से सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ० समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी—कतिविहे णं भंते! उग्गहे पन्नत्ते!, सक्का! पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते, तंजहा-देविंदोग्गहे रायोग्गहे गाहावइउग्गहे सागारियउग्गहे साहम्मियउग्गहे॥ जे इमे भंते! अज्जत्ताए समणा निग्गंथा विहरंति एएसि णं अहं उग्गहं अणुजाणामीतिकट्टु समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरूहति २ जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए। भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महा० वंदति नम० २ एवं वयासी—जं णं भंते! सक्के देविंदे देवराया तुज्झे णं एवं वदइ सच्चे णं एसमट्ठे?, हंता सच्चे (सूत्रं ५६८)॥

ते काळे ते समये शक्र, देवेंद्र, देवराज, वज्रपाणि, पुरंदर यावत्–सुखने भोगवतो विहरे छे, अने पोताना विशाल अवधिज्ञान वडे आ समस्त जंबूद्वीपने अवलोकतो अवलोकतो जंबूद्वीपमां श्रमण भगवंत महावीरने जुए छे. अहीं तृतीय शतकमां कहेल ईशानेन्द्रनी वक्तव्यता प्रमाणे शक्रनी बधी वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए छे के आ शक्र आभियोगिक देवोने बोलावतो नथी. एनो सेनाधिपति हरिनैगमेषी देव छे, घंटा सुघोषा छे, पालक नामे देव विमाननो बनावनार छे, विमाननुं नाम पालक छे, एनो निकळवानो मार्ग उत्तर दिशाए छे, दक्षिण पूर्वमां—अग्निकोणमां रतिकर पर्वत छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. यावत्–शक्र पोतानुं नाम संभळावी भगवंतनी पर्युपासना करे छे. श्रमण भगवंत महावीरे धर्मकथा कही. यावत्–सभा पाछी गई,. त्यारबाद ते शक्र, देवेन्द्र,

देवराज श्रमण भगवंत महावीर पासेथी धर्मने सांभळी, अवधारी हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो—[प्र०] हे भगवन् ! अवग्रह केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे शक्र ! अवग्रह पांच प्रकारनो कह्यो छे. ते आ प्रमाणे-१ देवेन्द्रावग्रह, २ राजावग्रह, ३ गृहपतिअवग्रह, ४ सागारिकावग्रह अने ५ साधर्मिकावग्रह. जे आ श्रमण निर्ग्रन्थो आजकाल विचरे छे तेओने हुं अवग्रहनी अनुज्ञा आपुं छुं. एम कही ते शक्र श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी तेज दिव्य विमान उपर बेसी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां चाल्यो गयो. [प्र०] 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराजे जे अपने पूर्व प्रमाणे [अवग्रह संबंधी] कह्यु ते अर्थ सत्य छे ? [उ०] हा गौतम ! ए अर्थ सत्य छे. ॥ ५६८ ॥

सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सम्मावादी मिच्छावादी ?, गोयमा ! सम्मावादी नो मिच्छावादी ॥ सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सच्चं भासं भासति मोसं भासं भासति सच्चामोसं भासं भासति असच्चामोसं भासं भासति ?, गोयमा ! सच्चंपि भासं भासति जाव असच्चामोसंपि भासं भासति ॥ सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सावज्जं भासं भासति ?, अणवज्जं भासं भासति ?, गोयमा ! सावज्जंपि भासं भासति अणवज्जंपि भासं भासति, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ—सावज्जंपि जाव अणवज्जंपि भासं भासति ?, गोयमा ! जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं अणिजूहित्ताणं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया सावज्जं भासं भासति, जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं निजूहित्ताणं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया अणवज्जं भासं

भासति, से तेणट्ठेणं जाव भासति. सक्के णं भंते! देविंदे देवराया किं भवसिद्धीए अभवसि० सम्मदिट्ठीए एवं जहा मोउद्देसए सणंकुमारो जाव नो अचरिमे ॥ (सूत्रं ५६९) ॥

[प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज शुं सत्यवादी छे के मिथ्यावादी छे? [उ०] हे गौतम! ते सत्यवादी छे पण मिथ्यावादी नथी. [प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज सत्यभाषा बोले छे, मृषा भाषा बोले छे, सत्यमृषा भाषा बोले छे के असत्यामृषा भाषा बोले छे? [उ०] हे गौतम! ते सत्य भाषा बोले छे, यावत्–असत्यामृषा भाषा पण बोले छे. [प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज सावद्य (पापयुक्त) भाषा बोले के निरवद्य (पापरहित) भाषा बोले? [उ०] हे गौतम! ते सावद्य अने निरवद्य बन्ने भाषा बोले. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण के शक्र सावद्य अने निरवद्य ए बन्ने भाषा बोले? [उ०] हे गौतम! शक्र देवेंद्र देवराज ज्यारे सूक्ष्म काय–हस्त अथवा वस्त्र वडे मुख ढांक्या विना बोले त्यारे ते सावद्य भाषा बोले छे अने मुख ढांकीने बोले त्यारे ते निरवद्य भाषा बोले छे, माटे ते हेतुथी ते शक्र सावद्य अने निरवद्य बन्ने भाषा बोले छे. [प्र०] हे भगवन्! ते शक्र देवेन्द्र देवराज भवसिद्धिक छे, अभवसिद्धिक छे, सम्यग्दृष्टि छे, [के मिथ्यादृष्टि छे?] [उ०] जेम त्रीजा शतकना प्रथम उद्देशकमां सनत्कुमार माटे कह्यु छे तेम अहिं पण जाणवुं. अने ते यावत्,–'अचरम नथी' ए पाठ सुधी कहेवुं. ॥ ५६९ ॥

जीवा णं भंते! किं चेयकडा कम्मा कज्जंति अचेयकडा कम्मा कज्जंति?, गोयमा! जीवाणं चेयकडा कम्मा कज्जंति नो अचेयकडा कम्मा कज्जंति, से केण० भंते! एवं वुच्चइ जाव कज्जंति?, गोयमा! जीवाणं आहारोवचिया पोग्गला बोंदिचिया पोग्गला कलेवरचिया पोग्गला, तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति नत्थि अचेयकडा

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कम्मा समणाउसो!, दुट्ठाणेसु दुसेज्जासु दुन्निसीहियासु तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो!, आयंके से वहाए होंति, संकप्पे से वहाए होंति, मरणंते से वहाए होंति, तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति, नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो!, से तेणट्ठेणं जाव कम्मा कज्जंति, एवं नेरतियाणवि एवं जाव वेमाणियाणं। सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५७०) ॥ १६-२ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे के अचैतन्यकृत होय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण छे के 'जीवोना कर्मो चैतन्य कृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता'? [उ०] हे गौतम! जीवोए ज आहाररूपे, शरीररूपे अने कलेवररूपे उपचित (संचित) करेला पुद्गलो ते ते रूपे परिणमे छे, माटे हे आयुष्मन् श्रमण! अचैतन्यकृत कर्मो नथी. तथा दुःस्थानरूपे, दुःशय्यारूपे, अने दुर्निषद्यारूपे ते ते पुद्गलो परिणमे छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण! अचैतन्यकृत कर्मपुद्गलो नथी. तथा ते आतंकरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे, संकल्परूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे अने मरणांतरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण! कर्मपुद्गलो अचैतन्यकृत नथी. ते कारणथी यावत्-जीवोना कर्मो अचैतन्यकृत नथी. ए प्रमाणे नैरयिको संबंधे अने यावत् वैमानिको संबंधे पण जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही यावद् विहरे छे. ॥ ५७० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १६. (उद्देशक ३)

रायगिहे जाव एवं वयासी—कति णं भंते! कम्मपयडीओ पण्णत्ताओ?, गोयमा! अट्ठ कम्मपयडीओ पण्णत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं जाव अंतराइयं, एवं जाव वेमा० । जीवे णं भंते! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणे कति कम्मपगडीओ वेदेति ?, गोयमा! अट्ठ कम्मप्पगडीओ, एवं जहा पन्नवणाए वेदावेउद्देसओ सो चेव निरवसेसो भाणियव्वो, वेदाबंधोवि तहेव, बंधावेदोवि तहेव, बंधाबंधोवि तहेव भाणियव्वो जाव वेमाणियाणंति । सेवं भंते! २ जाव विहरति (सूत्रं ५७१) ॥

[प्र०] राजगृहमां (भगवान् गौतम) यावत् आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन्! केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे? [उ०] हे गौतम! आठ कर्मप्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय, यावत् ८ अंतराय. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो जीव बीजी केटली कर्मप्रकृतिओ वेदे छे? [उ०] हे गौतम! आठे कर्मप्रकृतिओने वेदे छे. ए प्रमाणे अहीं प्रज्ञापनासूत्रमां कहेल 'वेदावेद' नामनो समग्र उद्देशक कहेवो. तथा तेज प्रकारे 'वेदाबंध' नामनो उद्देशक पण कहेवो. तेवीज रीते 'बंधावेद' नामनो तथा 'बंधाबंध' नामनो उद्देशक पण कहेवो. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही यावत्-विहरे छे. ॥ ५७१ ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति

For Private And Personal

२ बहिया जणवयविहारं विहरति, तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तस्स णं उल्लुयतीरस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए एत्थ णं एगजंबूए नामं चेइए होत्था, वन्नओ, तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव एगजंबूए समोसढे जाव परिसा पडिगया, भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी–अणगारस्स णं भंते! भावियप्पणो छट्ठंछट्ठेणं अणिक्खित्तेणं जाव आयावेमाणस्स जाव तस्स णं पुरच्छिमेणं अवड्ढं दिवसं नो कप्पति हत्थं वा पादं वा बाहं वा ऊरुं वा आउट्टावेत्तए वा पसारेत्तए वा, पच्चच्छिमेणं से अवड्ढं दिवसं कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव ऊरुं वा आउंटावेत्तए वा पसारेत्तए वा, तस्स णं अंसियाओ लंबंति तं च वेज्जे अदक्खु ईसिं पाडेति ईसिं २ अंसियाओ छिंदेज्जा से नूणं भंते! जे छिंदति तस्स किरिया कज्जति जस्स छिज्जति नो तस्स किरिया कज्जइ णण्णत्थेगेणं धम्मंतराइएणं?, हंता गोयमा! जे छिंदति जाव धम्मंतराएणं। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ५७२) ॥ १६-३ ॥

त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीरे अन्य कोई दिवसे राजगृह नगरना गुणसिलक चैत्यथी नीकळी बहारना बीजा देशोमां विहार कर्यो. ते काळे ते समये उल्लुकतीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक ते उल्लुकतीर नामना नगरनी बहार ईशान कोणमां एकजंबुक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. त्यार पछी अनुक्रमे विचरता श्रमण भगवंत महावीर अन्य कोई दिवसे एकजंबूनामक चैत्यमां समोसर्या, यावत्–सभा पाछी गई. त्यार पछी 'भगवन्'! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी आ प्रमाणे बोल्या—

[प्र०] हे भगवन् ! छट्ठ छट्ठना तपपूर्वक यावत्-निरंतर आतापना लेता भावितात्मा एवा अनगारने दिवसना पूर्वार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उरु-साथळने संकोचवा के पहोळा करवा कल्पता नथी, अने दिवसना पश्चिमार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत् उरुने संकोचवा अने पोहळा करवा कल्पे छे. हवे (कायोत्सर्गमां रहेला) एवा ते अनगारने (नासिकामां) अर्शोने लटकता होय अने ते अर्शोने कोई वैद्य जुए, जोईने ते अर्शोने कापवाने ते ऋषिने भूमि उपर सूवाडीने तेना अर्शो कापे तो हे भगवन् ! ते कापनार वैद्यने क्रिया लागे के जेना अर्शो कपाय छे तेने धर्मांतराय रूप क्रिया सिवाय बीजी पण क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! हा, जे कापे छे तेने शुभ क्रिया लागे छे, अने जेना अर्शो कपाय छे तेने धर्मांतराय सिवाय बीजी क्रिया नथी लागती. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ५७२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ४)

रायगिहे जाव एवं वयासी—जावतियन्नं भंते ! अन्नइलायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु किं नेरतियाणं वासेण वा वासेहिं वा वाससएहिं वा खवति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियण्णं भंते ! चउत्थभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु किं नेरइया वाससएणं वा वाससएहिं वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेहिं (ण) वा खवयंति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियन्नं भंते ! छट्ठभत्तिए समणे

निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरइया वाससहस्सेण वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेण(हिं) वा खवयंति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियन्नं भंते ! अट्ठमभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वाससयसहस्सेण वा वाससयसहस्सेहिं वा वासकोडीए(हिं) वा खवयंति ?, नो तिणट्ठे समट्ठे,

[प्र०] राजगृहमां यावत् आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन् ! अन्नग्लायक (अन्न विना ग्लान थएलो–नित्यभोजी) श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के सो वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ–यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! चतुर्थभक्त (एक उपवास) करनार श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के हजार वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी [प्र०] हे भगवन् ! छट्ठभक्त (बे उपवास) करी श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक हजार वरसे, अनेक हजार वरसे के एक लाख वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! अष्टम भक्त (त्रण उपवास) करी श्रमण-निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक लाख वरसे, अनेक लाख वरसे के एक क्रोड वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

जावतियन्नं भंते ! दसमभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वासकोडीए वा वासकोडीहिं वा वासकोडाकोडीए वा खवयंति ?, नो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेण भंते ! एवं वुच्चइ जावतियं अन्नइ-लातए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वासेण वा वासेहिं वा वाससएण वा(जाव)

वास(सय)सहस्सेण वा नो खवयंति जावतियं चउत्थभत्तिए, एवं तं चेव पुव्वभणियं उच्चारेयव्वं जाव वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति ?, गोयमा ! से जहानामए—केइ पुरिसे जुन्ने जराजज्जरियदेहे सिढिलतयावलितरंगसंपिणद्धगत्ते पविरलपरिसडियदंतसेढी उण्हाभिहए तण्हाभिहए आउरे झुंझिए पिवासिए दुब्बले किलंते एगं महं कोसंबगंडियं सुक्कं जडिलं गंठिल्लं चिक्कणं वाइद्धं अपत्तियं मुंडेण परसुणा अवक्कमेज्जा, तए णं से पुरिसे महंताइं २ सद्दाइं करेइ नो महंताइं २ दलाइं अवद्दालेइ, एवामेव गोयमा ! नेरइयाणं पावाइं कम्माइं गाढीकयाइं चिक्कणीकयाइं एवं जहा छट्ठसए जाव नो महापज्जवसाणा भवंति, से जहानामए—केई पुरिसे अहिकरणिं आउडेमाणे महया जाव नो महापज्जवसाणा भवंति, से जहानामए—केई पुरिसे तरुणे बलवं जाव मेहावी निउणसिप्पोवगए एगं महं सामलिगंडियं उल्लं अजडिलं अगंठिल्लं अचिक्कणं अवाइद्धं सपत्तियं तिक्खेण परसुणा अक्कमेज्जा, तए णं से पुरिसे नो महंताइं २ सद्दाइं करेति महंताइं २ दलाइं अवद्दालेति, एवामेव गोयमा ! समणाणं निग्गंथाणं अहाबादराइं कम्माइं सिढिलीकयाइं णिट्ठियाइं कयाइं जाव खिप्पामेव परिविद्धत्थाइं भवंति जावतियं तावतियं जाव महापज्जवसाणा भवंति, से जहा वा केइ पुरिसे सुक्कतणहत्थगं जायतेयंसि पक्खिवेज्जा एवं जहा छट्ठसए तहा अयोकवल्लेवि जाव महाप० भवंति, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ जावतियं अन्नइलायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति तं चेव जाव वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति ॥ 'सेवं भंते ! सेवं भंते !'त्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५७३) ॥ १६-४ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन्! दशम भक्त (चार उपवास) करनारो श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक क्रोड वरसे, अनेक क्रोड वरसे के कोटाकोटी वरसे खपावे? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के 'अन्नग्लायक श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के एक सो वरसे पण खपावे, अने चतुर्थभक्त करनार श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के लाख वरसे न खपावे–इत्यादि बधुं पूर्व सूत्रनी पेठे कहेवुं, यावत्—कोटाकोटी वरसे न खपावे?' [उ०] हे गौतम! जेम कोई एक घरडो, घडपणथी जर्जरित शरीरवाळो, ढीला पडी गएला अने चामडीना वळीयावडे व्याप्त थयेला गात्रवाळो, थोडा अने पडी गएला दांतवाळो, गरमीथी व्याकुल थयेलो, तरसथी पीडाएल, दुःखी, भूख्यो तरस्यो, दुर्बल अने मानसिक क्लेशवाळो पुरुष होय अने ते एक मोटा कोशंब नामना वृक्षनी सूकी, वांकी चुंकी गांठोवाळी, चिकणी, वांकी अने निराधार रहेली गंडिका–गंडेरी उपर एक मुंड (बुट्टा) परशुवडे प्रहार करे, तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो (हुंकार) करे पण मोटा मोटा ककडा न करी शके. एज प्रमाणे हे गौतम! नैरयिकोए पोताना पापकर्मो गाढ कर्यां छे, चिकणा कर्यां छे–इत्यादि बधुं छट्ठा शतकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. यावत्–तेथी ते नैरयिको (अत्यंत वेदनाने वेदतां छतां पण महानिर्जरावाळा अने) निर्वाणरूप फलवाळा थता नथी. वळी जेम कोई एक पुरुष एरण उपर घण मारतो मोटा शब्द करे (परन्तु ते एरणना स्थूल पुद्गलोने तोडवाने समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे नैरयिको गाढ कर्मवाळा होय छे, तेथी तेओ) यावत्–महापर्यवसानवाळा नथी. तथा जेम कोई एक तरुण बलवान्, यावत्–मेधावी अने निपुण कारीगर पुरुष एक मोटा शिमळाना वृक्षनी लीली, जटा विनानी, गांठो विनानी, चिकाश

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

विनानी, सीधी अने आधारवाळी गंडिका उपर तीक्ष्ण कुहाडावडे प्रहार करे तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो करतो नथी पण मोटा मोटा दळने फाडे छे, एज प्रमाणे हे गौतम ! जे श्रमण निर्ग्रंथोए पोताना कर्मोने यथास्थूल, शिथिल यावत्-निष्ठित करेलां छे, यावत्-ते कर्मो शीघ्रज नाश पामे छे अने यावत्-तेओ (श्रमणो) महापर्यवसानवाळा थाय छे. वळी जेम कोइ एक पुरुष सूका घासना पूळाने यावत्-अग्निमां फेंके (अने ते शीघ्र बळी जाय ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थोना यथा बादर कर्मो शीघ्र नाश पामे छे.) तथा पाणीना टीपाने तपावेल लोढाना कडायामां नाखे तो ते जलदी नाश पामे ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थना कर्म शीघ्र विध्वस्त थाय छे-इत्यादि बधुं छट्ठा शतकनी पेठे कहेवुं, यावत्-तेओ महापर्यवसानवाळा थाय छे. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी एम कयुं छे के 'अन्नग्लायक श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे'-इत्यादि बधुं पूर्व प्रमाणेज कहेवुं-यावत् तेटलुं कर्म कोटाकोटी वरसे पण नैरयिक जीव न खपावे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-' एम कही यावत्-विहरे छे. ॥ ५७३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ५)

तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था वन्नओ, एगजंबूए चेइए वन्नओ, तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी एवं जहेव बितियउद्देसए तहेव दिव्वेणं जाणविमाणेणं आगओ जाव जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २

For Private And Personal

जाव नमंसित्ता एवं वयासी—देवे णं भंते! महड्डिए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू आगमित्तए?, नो तिणट्ठे समट्ठे, देवे णं भंते! महड्डिए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू आगमित्तए?, हंता पभू, देवे णं भंते! महड्डिए एवं एएणं अभिलावेणं गमित्तए २ एवं भासित्तए वा वागरित्तए वा ३ उम्मिसावेत्तए वा निमिसावेत्तए वा ४ आउट्टावेत्तए वा पसारेत्तए वा ५ ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेइत्तए वा ६ एवं विउव्वित्तए वा ७ एवं परियारावेत्तए वा ८ जाव हंता पभू, इमाइं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ, इमाइं २ त्ता संभंतियवंदणएणं वंदति संभंतिय० २ त्ता तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरूहति २ जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए (सूत्र ५७४)॥

ते काळे, ते समये उल्लुकतीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. एकजंबूक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. ते काळे ते समये स्वामी समोसर्या. यावत्–सभा पर्युपासना करे छे. ते काळे ते समये शक्र देवेन्द्र देवराज वज्रपाणि–इत्यादि जेम बीजा उद्देशकमां कहेवामां आव्युं छे तेम दिव्य विमान वडे अहीं आव्यो, अने यावत्–जे तरफ श्रमण भगवंत महावीर हता ते तरफ जइ यावत्–नमी आ प्रमाणे बोल्यो [प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्–मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण कर्या सिवाय अहीं आववा समर्थ छे? [उ०] हे शक्र! ना, ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्–मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने अहीं आववा समर्थ छे? [उ०] हे शक्र! हा समर्थ छे. हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो देव यावत्–एज प्रमाणे बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने १ जवाने, २ बोलवाने, ३ उत्तर देवाने, ४ आंख उघाडवाने के आंख मींचवाने, ५ शरीरना अवयवोने

संकोचवाने के पहोळां करवाने, ६ स्थान शय्या के निषद्या-स्वाध्यायभूमिने भोगववाने, ७ विकुर्ववाने अने ८ परिचारणा-विषयोपभोग करवाने समर्थ छे ? [उ०] हा यावत्-समर्थ छे. ते देवेन्द्र देवराज पूर्वोक्त संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकता-उतावळ पूर्वक भगवंत महावीरने वांदी तेज दिव्य विमान उपर चढी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां ते पाछो चाल्यो गयो. ॥ ५७४ ॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी—अन्नदा णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं वंदति नमंसति सक्कारेति जाव पज्जुवासति, किण्हं भंते ! अज्ज सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ २ संभंतियवंदणएणं वंदति णमंसति २ जाव पडिगए ?. गोयमादि समणे भ० भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयमा ! तेणं कालेणं २ महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे दो देवा महड्डिया जाव महेसक्खा एगविमाणंसि देवत्ताए उववन्ना, तं०—मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नए य अमायिसम्मदिट्ठिउववन्नए य, तए णं से मायिमिच्छादिट्ठिउववन्नए देवे तं अमायिसम्मदिट्ठिउववन्नगं देवं एवं वयासी—परिणममाणा पोग्गला नो परिणया अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया अपरिणया, तए णं से अमायिसम्मदिट्ठीउववन्नए देवे तं मायिमिच्छदिट्ठीउववन्नगं देवं एवं वयासी-परिणममाणा पोग्गला परिणया नो अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला परिणया नो अपरिणया, तं मायिमिच्छदिट्ठीउववन्नगं एवं पडिहणइ २ ओहिं पउंजइ ओहिं २ ममं ओहिणा आभोएइ ममं २ अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु समणे भगवं महावीरे जंबुद्दीवे २ जेणेव भारहे वासे जेणेव उल्लुयतीरे नगरे एगजंबूए चेइए अहापडिरूवं जाव विहरति, तं सेयं

खलु मे समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्ता इमं एयारूवं वागरणं पुच्छित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेइ एवं, संपेहित्ता चउहिवि सामाणियसाहस्सीहिं परिवारो जहा सूरियाभस्स जाव निग्घोसनाइयरवेणं जेणेव जंबुद्दीवे २ जेणेव भारहे वासे जेणेव उल्लुयातीरे नगरे जेणेव एगजंबूए चेइए जेणेव ममं अंतियं तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं से सक्के देविंदे देवराया तस्स देवस्स तं दिव्वं देवड्ढिं दिव्वं देवजुतिं दिव्वं देवाणुभागं दिव्वं तेयलेस्सं असहमाणे ममं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ संभंतिय जाव पडिगए (सूत्रं ५७५) ॥

[प्र०] 'भगवन्' ! एम कही पूज्य गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! अन्य दिवसे देवेन्द्र देवराज शक्र देवानुप्रिय आपने वंदन, नमन, सत्कार यावत्-पर्युपासना करे छे, पण हे भगवन् ! आजे तो ते शक्र देवेन्द्र देवराज देवानुप्रिय एवा आपने संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वांदी नमी यावत्-केम चाल्यो गयो ? [उ०] 'हे गौतम' ! एम कही, श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कह्युं-हे गौतम ! ए प्रमाणे खरेखर ते काळे ते समये महाशुक्र कल्पना महासामान्य नामना विमानमां मोटी ऋद्धिवाळा, यावत्-मोटा सुखवाळा बे देवो एकज विमानमां देवपणे उत्पन्न थया, तेमां एक मायी मिथ्यादृष्टि रूपे उत्पन्न थयो अने एक अमायी सम्यग्दृष्टिरूपे उत्पन्न थयो. त्यारपछी उत्पन्न थयेला ते मायिमिथ्यादृष्टि देवे उत्पन्न थयेला अमायिसम्यग्दृष्टि देवने आ प्रमाणे कह्युं के-परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. कारण के (हजी) ते परिणमे छे माटे ते परिणत नथी, पण 'अपरिणत' छे. त्यारबाद उत्पन्न थयेला ते अमायी सम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला तें मायी मिथ्यादृष्टि देवने कह्युं के, परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' कहेवाय, पण 'अपरिणत' न

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वाण वा जवजवाण वा पक्काणं परियालाणं हरियाणं हरियकंडाणं तिक्खेणं णवपज्जणएणं असिअएणं पडिसाहरिया प०२ पडिसंखिविया २ जाव इणामेव २ त्तिकट्टु सत्त लवए लुएज्जा, जति णं गोयमा ! तेसिं देवाणं एवतियं कालं आउए पहुप्पते तो णं ते देवा तेणं चेव भवग्गहणेणं सिज्झंता जाव अंतं करेंता, से तेणट्ठेणं जाव लवसत्तमा देवा लवसत्तमा देवा (सूत्रं ५२५) ॥

[प्र०] हे भगवान् ! शुं लवसत्तम देवो ए लवसत्तम देवो छे ? [उ०] हा, गौतम ! छे. [प्र०] हे भगवान् ! लवसत्तम देवो ए 'लवसत्तम देवो' एम शा हेतुथी कहेवाय छे ? [उ०] हे गौतम ! जेम कोई जुवान पुरुष यावत्–निपुण शिल्पनो ज्ञाता होय, अने ते पाकेला, लणवाने योग्य थयेला, पीळा थयेला अने पीळीनाळवाळा शालि, व्रीहि, गहुं जव अने जवजव (धान्यविशेष) ने (हाथथी) एकठा करी मुठिवडे ग्रहण करी, आ काप्या' ए प्रमाणे शीघ्रतापूर्वक नवीन पाणी चडावेल तीक्ष्ण दातरडावडे सात लव (कोळी) जेटला समयमां कापी नाखे, हे गौतम ! जो ते देवोनुं एटलुं (सात लव जेटलुं) आयुष्य वधारे होत तो देवो तेज भवमां सिद्ध थात, यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करत. माटे ते हेतुथी हे गौतम ! ते लवसत्तम देवो ए 'लवसत्तम' एम कहेवाय छे. ॥ ५२५ ॥

अत्थि णं भंते ! अणुत्तरोववाइया देवा अ०२ ?, हंता अत्थि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ अ०२ ?, गोयमा ! अणुत्तरोववाइयाणं देवाणं अणुत्तरा सद्दा जाव अणुत्तरा फासा, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ जाव अणुत्तरोववाइया देवा अ० २। अणुत्तरोववाइया णं भंते ! देवा णं केवतिएणं कम्मावसेसेणं अणुत्तरोववाइयदेवत्ताए उववन्ना ?, गोयमा ! जावतियं छट्ठभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतिएणं कम्मावसेसेणं अणुत्तरोववाइया

कहेवाय, कारण के ते परिणमे छे माटे ते परिणत कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय. ए प्रमाणे कही उत्पन्न थयेला ते अमायिसम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला मायिमिथ्यादृष्टि देवनो पराभव कर्यो. त्यारपछी तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) अवधिज्ञाननो उपयोग कर्यो, अने अवधिद्वारा मने जोईने ते सम्यग्दृष्टि देवने आ प्रकारनो संकल्प उत्पन्न थयो के जंबूद्वीपमां भारतवर्षमां ज्यां उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने ते नगरमां ज्यां एकजंबूक नामनुं चैत्य छे, त्यां श्रमण भगवंत महावीर यथायोग्य अवग्रह लेइने विहरे छे, तो त्यां जई ते श्रमण भगवंत महावीरने वांदी यावत्–पर्युपासी आ प्रकारनो प्रश्न पूछवो ए मारे माटे श्रेयरूप छे, एम विचारी चार हजार सामानिक देवोना परिवार साथे–जेम सूर्याभ देवनो परिवार कह्यो छे तेम अहिं पण समजवुं–यावत्–निर्घोष नादित रवपूर्वक जे तरफ जंबूद्वीप छे, जे तरफ भारतवर्ष छे, जे तरफ उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने जे तरफ एकजंबूक नामनुं चैत्य छे तथा ज्यां आगळ हुं विद्यमान छुं ते तरफ आववाने तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) विचार कर्यो. त्यारबाद ते देवेन्द्र देवराज शक्र मारी तरफ आवता ते देवनी तेवा प्रकारनी दिव्य देवर्धि, दिव्य देवद्युति, दिव्य देवप्रभाव अने दिव्य तेजोराशिने न सहन करतो आठ संक्षिप्त प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वांदी यावत्–चाल्यो गयो. ॥ ५७५ ॥

जावं च णं समणे भगवं महावीरे भगवओ गोयमस्स एयमट्ठं परिकहेति तावं च णं से देवे तं देसं हव्वमागए, तए णं से देवे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो वंदति नमंसति २ एवं वयासी––एवं खलु भंते! महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे एगे मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नए देवे ममं एवं वयासी–परिणममाणा पोग्गला नो परिणया अपरिणया परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया अपरिणया, तए णं अहं तं मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नगं देवं

एवं वयासी-परिणममाणा पोग्गला परिणया नो अपरिणया परिणमंतीति पोग्गला परिणया णो अपरिणया, से कहमेयं भंते ! एवं ?, गंगदत्तादि ! समणे भगवं महावीरे गंगदत्तं एवं वयासी-अहंपि णं गंगदत्ता ! एवमाइक्खामि परिणममाणा पोग्गला जाव नो अपरिणया सच्चेणमेसे अट्ठे, तए णं से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं एयमट्ठं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमं० २ नच्चासन्ने जाव पज्जुवासति, तए णं समणे भ० महावीरे गंगदत्तस्स देवस्स तीसे य जाव धम्मं परिकहेइ जाव आराहए भवति, तए णं से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ० अंतिए धम्मं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठे उट्ठाए उट्ठेति उ० २ समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी-अहं णं भंते ! गंगदत्ते देवे किं भवसिद्धिए अभव सिद्धिए ?, एवं जहा सूरियाभो जाव बत्तीसतिविहं नट्टविहं उवदंसेति उव० २ जाव तामेव दिसं पडिगए (सूत्रं ५७६) ॥

जे वखते श्रमण भगवंत महावीर पूर्व प्रमाणेनी वात पूज्य गौतमने कही रह्या छे तेज वखते ते (सम्यग्दृष्टि देव) त्यां शीघ्र आव्यो अने पछी ते देवे श्रमण भगवंत महावीरने त्रण वार प्रदक्षिणा करी वांदी नमी आ प्रमाणे कह्यु के-[प्र०] हे भगवन् ! महाशुक्र कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उत्पन्न थएला मायी मिथ्यादृष्टि देवे मने आ प्रमाणे कह्युं के परिणाम पामतां पुद्गलो 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो हजी परिणमे छे माटे ते 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. पछी में ते मायी मिथ्यादृष्टि देवेने आ प्रमाणे कह्युं के-परिणाम पामता पुद्गलो 'परीणत' कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो परिणमे छे, माटे ते 'अपरिणत' न कहेवाय, पण 'परिणत' कहेवाय. तो हे भगवन् ! ए मारुं

कथन केवुं छे ? [उ०] 'गंगदत्त'! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे ते गंगदत्त देवने आ प्रमाणे कह्युं के-हे गंगदत्त! हुं पण ए प्रमाणे कहुं छुं ४, के परिणाम पामता पुद्गलो यावत्-'अपरिणत' नथी पण 'परिणत' छे, अने ते अर्थ सत्य छे. त्यार पछी श्रमण भगवंत महावीर पासेथी ए वातने सांभळी अवधारी ते गंगदत्त देव हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी बहु दूर नहि अने बहु नजीक नहीं एवी रीते पासे बेसी तेओनी पर्युपासना करे छे. पछी श्रमण भगवंत महावीरे ते गंगदत्त देवने अने ते मोटामां मोटी सभाने धर्मकथा कही, यावत्-ते आराधक थयो. पछी ते गंगदत्त देव श्रमण भगवंत महावीर पासेथी धर्मने सांभळी अवधारी हर्ष अने संतोषयुक्त थई उभो थयो, उभो थईने श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो के-[प्र०] हे भगवंत! हुं गंगदत्त देव भवसिद्धिक छुं के अभवसिद्धिक छुं? [उ०] जेम सूर्याभ देव संबन्धे कह्युं तेनी पेठे बधुं जाणवुं; यावत् ते गंगदत्त देव बत्रीश प्रकारना नाटक देखाडी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां पाछो चाल्यो गयो. ॥ ५७६ ॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं जाव एवं वयासी—गंगदत्तस्स णं भंते! देवस्स सा दिव्वा देवड्डी दिव्वा देवजुत्ती जाव अणुपविट्ठा ?, गोयमा! सरीरं गया सरीरं अणुप्पविट्ठा कूडागारसालादिट्ठंतो जाव सरीरं अणुप्पविट्ठा। अहो णं भंते! गंगदत्ते देवे महड्डिए जाव महेसक्खे ?, गंगदत्तेणं भंते! देवेणं सा दिव्वा देवड्डी दिव्वा देवजुत्ती किण्णा लद्धा जाव गंगदत्तेणं देवेणं सा दिव्वा देवड्डी जाव अभिसमन्नागया ?, गोयमादी! समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी—एवं खलु गोयमा! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्दीवे २ भारहे वासे हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था वन्नओ, सहसंबवणे उज्जाणे वन्नओ, तत्थ णं हत्थिणापुरे नगरे गंगदत्ते नामं

गाहावती परिवसति अड्ढे जाव अपरिभूए, तेणं कालेणं २ मुणिसुव्वए अरहा आदिगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी आगासगएणं चक्केणं जाव पकड्ढिज्जमाणेणं प० सीसगणसंपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जाव जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जाव विहरति परिसा निग्गया जाव पज्जुवासति, तए णं से गंगदत्ते गाहावती इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठतुट्ठ जाव कयबलिजाय सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति २ पायविहारचारेणं हत्थिणागपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति २ जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव मुणिसुव्वए अरहा तेणेव उवागच्छइ २ मुणिसुव्वयं अरहं तिक्खुत्तो आ० २ जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासति,

[प्र०] 'हे भगवन्! एम कही पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं के-हे भगवन्! ए गंगदत्त देवनी ते दिव्य देवर्द्धि, दिव्य देवद्युति यावत्-क्यां गई? [उ०] हे गौतम! ते दिव्य देवर्द्धि ते गंगदत्त देवना शरीरमां गइ, अने शरीरमां अनुप्रविष्ट थई. आ स्थळे पूर्वोक्त कूटागार शालानो दृष्टांत जाणवो. अने ते यावत्-'शरीरमां अनुप्रविष्ट थई'. हे भगवन्! ए गंगदत्त देव तो मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो छे. [प्र०] हे भगवन्! गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्द्धि अने दिव्य देवद्युति शाथी मेळवी, यावत्-दिव्य देवर्द्धि तेने शाथी अभिसमन्वागत-प्राप्त थई? [उ०] 'भो गौतम! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे पूज्य गौतमने आ प्रमाणे कह्युं के-हे गौतम! ते काळे ते समये आज जंबूद्वीपमां, भारतवर्षमां हस्तिनापुर नामनुं नगर हतुं. वर्णन. त्यां सहस्राम्रवण नामनुं उद्यान हतुं. वर्णन. ते हस्तिनापुर नगरमां आढ्य, यावत्-अपरिभूत एवो गंगदत्त नामनो गृहपति रहेतो हतो. ते काळे, ते समये आदिकर, यावत्-सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, आकाशगत चक्रसहित, यावत्-देवोवडे खेंचाता धर्मध्वजयुक्त, शिष्यगणथी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

संपरिवृत थई पूर्वानुपूर्वी विचरता अने ग्रामानुग्राम विहरता यावत्–श्रीमुनिसुव्रत नामे अरहंत यावत्–जे तरफ सहस्राम्रवण नामनुं उद्यान हतुं त्यां आव्या अने यावत् विहरवा लाग्या. सभा वांदवा नीकळी अने यावत्–पर्युपासना करवा लागी. त्यारबाद ते गंगदत्त नामे गृहपति आवी रीते श्रीमुनिसुव्रत स्वामी आव्यानी वात सांभळी हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई यावत्–बलिकर्म करी शरीरने शणगारी पोतानाघरथी नीकळ्यो, नीकळी पगे चालीने हस्तिनापुर नगरनी वच्चोवच्च थई जे तरफ सहस्राम्रवण नामनुं उद्यान हतुं अने ज्यां श्रीमुनिसुव्रत अरहंत हता त्यां आवी मुनिसुव्रत अरहंतने त्रण वार प्रदक्षिणा करी, यावत्–त्रण प्रकारनी पर्युपसासना वडे पर्युपासना करवा लाग्यो.

तए णं मुणिसुव्वए अरहा गंगदत्तस्स गाहावतिस्स तीसे य महतिजाव परिसा पडिगया, तए णं से गंगदत्ते गाहावती मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियं धम्मं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठ० उट्ठाए उट्ठेति २ मुणिसुव्वयं अरहं वंदति नमंसति वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी–सद्दहामि णं भंते! निग्गंथं पावयणं जाव से जहेयं तुज्झे वदह, जं नवरं देवाणुप्पिया! जेट्ठपुत्तं कुडुंबे ठावेमि तए णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतियं मुंडे जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं करेह,

त्यार पछी ते श्रीमुनिसुव्रत स्वामीए ते गंगदत्त गृहपतिने तथा ते मोटी महासभाने धर्मकथा कही; यावत्–सभा पाछी गई. त्यार बाद ते गंगदत्त नामे गृहपति श्रीमुनिसुव्रत अरिहंत पासेथी धर्मने सांभळी, अवधारी हर्ष तथा संतोषयुक्त थई उभो थयो, उठीने श्रीमुनिसुव्रत स्वामीने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो के हे भगवन्! हुं निर्ग्रंथना प्रवचनमां श्रद्धा करुं छुं, यावत्–आप जे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

प्रमाणे कहो छो ते तेमज मानुं छुं. विशेष ए के हे देवानुप्रिय ! मारा मोटा पुत्रने कुटुंबनो मुख्यभूत स्थापीने आप देवानुप्रियनी पासे मुंड थई यावत्-प्रव्रज्या लेवा इच्छुं छुं. (श्रीमुनिसुव्रत स्वामीए कह्युं के) हे देवानुप्रिय ! जेम सुख थाय तेम कर, विलंब न कर.

तए णं से गंगदत्ते गाहावई मुणिसुव्वएणं अरहया एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठ० मुणिसुव्वयं अरिहं वंदति नमंसति, वंदित्ता न० मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियाओ सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पडिनिक्खमति प०२ जेणेव हत्थिणापुरे नगरे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ विउलं असणं पाणं जाव उवक्खडावेति उ० २ मित्तणातिणियगजाव आमंतेति आमंतेत्ता तओ पच्छा ण्हाए जहा पूरणे जाव जेट्ठपुत्तं कुडुंबे ठावेति तं मित्तणाति जाव जेट्ठपुत्तं च आपुच्छति आ० २ पुरिससहस्सवाहणियं सीयं दुरूहति पुरिससह० २ मित्तणातिनियगजाव परिजणेणं जेट्ठपुत्तेण य समणुगम्ममाणमग्गे सव्विड्ढीए जावणादिनरवेणं हत्थिणागपुरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ नि० २ जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे तेणेव उवा० २ छत्तादिते तित्थगरातिसए पासति एवं जहा उदायणो जाव सयमेव आभरणं मुयइ स० २ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति स २ जेणेव मुणिसुव्वए अरहा एवं जहेव उदायणो तहेव पव्वइए, तहेव एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ जाव मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए जाव छेदेति सट्ठिं भत्ताइं० २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि जाव गंगदत्तदेवत्ताए उववन्ने, तए णं से गंगदत्ते देवे अहुणोववन्नमेत्तए समाणे पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तिभावं गच्छति, तंजहा-आहारपज्जत्तीए जाव भासामणपज्जत्तीए, एवं खलु गोयमा ! गंगद-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

त्तेणं देवेणं सा दिव्वा देवड्ढी जाव अभिसम० । गंगदत्तस्स णं भंते! देवस्स केवलियं कालं ठिती पन्नत्ता ?, गोयमा! सत्तरससागरोवमाइं ठिती, गंगदत्ते णं भंते! देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं काहिति ॥ 'सेवं भंते! सेवं भंते!'त्ति ॥ (सूत्रं ५७७) ॥ १६-५ ॥

ज्यारे ते मुनिसुव्रत स्वामीए ते गंगदत्त नामे गृहपतिने ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते हर्षयुक्त अने संतोषयुक्त थई मुनिसुव्रत स्वामीने वांदी, नमी मुनिसुव्रत स्वामी पासेथी सहस्राम्रवण नामना उद्यानथी नीकळी जे तरफ हस्तिनापुर नगर छे अने ज्यां पोतानुं घर छे त्यां आव्यो. आवीने विपुल अशन, पान-यावत्-तैयार करावी पोताना मित्र, ज्ञाति स्वजन वगेरेने नोतर्या. पछी स्नान करी पूरण शेठनी पेठे यावत्-पोताना मोटा पुत्रने कुटुंबमां मुख्य तरीके स्थापी पोताना मित्र, ज्ञाति स्वजन वगेरेने तथा मोटा पुत्रने पूछी हजार पुरुषवडे उपाडी शकाय तेवी शिबिकामां बेसी, पोताना, मित्र, ज्ञाति स्वजन यावत् परिवारवडे तथा मोटा पुत्रवडे अनुसरातो सर्व ऋद्धिसहित यावत्-वादित्रना थता घोषपूर्वक हस्तिनापुरनी वच्चोवच्च निकळी जे तरफ सहस्राम्रवण नामे उद्यान छे, ते तरफ आवी तीर्थंकरना छत्रादि अतिशय जोई यावत्-उदायन राजानी पेठे यावत्-पोतानी मेळेज पोताना घरेणा उतार्यां अने पोतानी मेळेज पंचमुष्टिक लोच कर्यो. त्यार बाद श्रीमुनिसुव्रतस्वामीनी पासे जई उदायन राजानी पेठे दीक्षा लीधी. यावत्-तेज प्रमाणे ते गंगदत्त अणगार अगीयार अंगो भण्यो, यावत्-एक मासनी संलेखना वडे साठ भक्त-त्रीश दिवस अनशनपणे वीतावी आलोचन-प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक मरणसमये मृत्यु प्राप्त करी ते महाशुक्र कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उपपात सभाना देवशयनीयमां यवात्-गंगदत्त देवपणे उत्पन्न थयो. पछी ते तुरतज उत्पन्न थयलो गंगदत्त देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिवडे

For Private And Personal

पर्याप्तपणाने पाम्यो. ते पर्याप्तिना पांच प्रकार आ प्रमाणे छे–आहारपर्याप्ति, यावत्–भाषामनःपर्याप्ति. ए प्रमाणे हे गौतम ! ते गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्धि पूर्वोक्त कारणथी यावत्–प्राप्त करी छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देवनी स्थिति केटला काळनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेनी स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते गंगदत्त देव तेना आयुषनो क्षय थया पछी ते देवलोकथी निकळी क्यां जशे ? [उ०] हे गौतम ! ते महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत्–सर्व दुःखोनो नाश करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५७७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. उद्देशक ६.

कतिविहे णं भंते ! सुविणदंसणे पण्णत्ते ?, गोयमा ! पंचविहे सुविणदंसणे पण्णत्ते, तंजहा–अहातच्चे पयाणे चिंतासुविणे तव्विवरीए अवत्तदंसणे ॥ सुत्ते णं भंते ! सुविणं पासति जागरे सुविणं पासति सुत्तजागरे सुविणं पासति ?, गोयमा ! नो सुत्ते सुविणं पासइ नो जागरे सुविणं पासइ सुत्तजागरे सुविणं पासइ ॥ जीवा णं भंते ! किं सुत्ता जागरा सुत्तजागरा ?, गोयमा ! जीवा सुत्तावि जागरावि सुत्तजागरावि, नेरइया णं भंते ! किं सुत्ता० ? पुच्छा, गोयमा ! नेरइया सुत्ता नो जागरा नो सुत्तजागरा, एवं जाव चउरिंदिया, पंचिंदियतिरिक्खजोणिया णं भंते ! किं सुत्ता० पुच्छा, गोयमा ! सुत्ता नो जागरा सुत्तजागरावि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया ॥ (सूत्रं ५७८) ॥

For Private And Personal

[प्र०] हे भगवन् ! स्वप्नदर्शन केटला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनुं स्वप्नदर्शन कह्युं छे. ते आ प्रमाणे- १ यथातथ्य स्वप्नदर्शन, २ प्रतान स्वप्नदर्शन, ३ चिंता स्वप्नदर्शन, ४ तद्विपरित स्वप्नदर्शन, अने ५ अव्यक्त स्वप्नदर्शन. [प्र०] हे भगवन् ! सूतेलो प्राणी स्वप्न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न जुए के सूतो जागतो प्राणी स्वप्न जुए ? [उ०] हे गौतम ! सूतेलो प्राणी स्वप्न न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न न जुए पण सूतो जागतो प्राणी स्वप्नने जुए. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो सूतेला छे, जागृत छे के सूता-जागता छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो सूतेला पण छे, जागृत पण छे अने सूता-जागता पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको सूतेला छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको सूतला छे. पण जागता के सूता-जागता नथी. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनिको सुतेला छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ सूतेला छे अने सूता जागता पण छे. पण (तद्दन) जागता नथी. मनुष्यना प्रश्नमां सामान्य जीवोनी पेठे जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमनिक देवोना प्रश्नमां नैरयिकोनी पेठे समजवुं. ॥ ५७८ ॥

संवुडे णं भंते ! सुविणं पासइ असंवुडे सुविणं पासइ संवुडासंवुडे सुविणं पासइ ?, गोयमा ! संवुडेवि सुविणं पासइ, असंवुडेवि सुविणं पासइ, संवुडासंवुडेवि सुविणं पासइ, संवुडे सुविणं पासति अहातचं पासति, असंवुडे सुविणं पासति तहाविं तं होज्जा अन्नहा वा तं होज्जा, संवुडासंवुडे सुविणं पासति एवं चेव ॥ जीवा णं भंते ! किं संवुडा असंवुडा संवुडासंवुडा ?, गोयमा ! जीवा संवुडावि असंवुडावि संवुडासंवुडावि, एवं जहेव सुत्ताणं दंडओ तहेव भाणियव्वो ॥ कति णं भंते ! सुविणा पण्णत्ता ?, गोयमा ! बायालीसं सुविणा पन्नत्ता,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कइ णं भंते! महासुविणा पण्णत्ता?, गोयमा! तीसं महासुविणा पण्णत्ता, कति णं भंते! सव्वसुविणा पण्णत्ता?, गोयमा! बावत्तरिं सव्वसुविणा पण्णत्ता। तित्थयरमायरो णं भंते! तित्थगरंसि गब्भं वक्कममाणंसि कति महासुविणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति?, गोयमा! तित्थयरमायरो णं तित्थयरंसि गब्भं वक्कममाणंसि एएसिं तीसाए महासुविणाणं इमे चोद्दस महासुविणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति, तं०—गयउसभसीहअभिसेयजाव सिहिं च। चक्कवट्टिमायरो णं भंते! चक्कवट्टिंसि गब्भं वक्कममाणंसि कति महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति?, गोयमा! चक्कवट्टिमायरो चक्कवट्टिंसि जाव वक्कममाणंसि एएसिं तीसाए महासु० एवं जहा तित्थगरमायरो जाव सिहिं च। वासुदेवमायरो णं पुच्छा, गोयमा! वासुदेवमायरो जाव वक्कममाणंसि एएसिं चोद्दसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे सत्त महासुविणे पासित्ताणं पडिबु०। बलदेवमायरो वा णं पुच्छा, गोयमा! बलदेवमायरो जाव एएसिं चोद्दसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे चत्तारि महासुविणे पासित्ताणं पडि०। मंडलियमायरो णं भंते! पुच्छा, गोयमा! मंडलियमायरो जाव एएसिं चोद्दसण्हं महासु० अन्नयरं एगं महं सुविणं जाव पडिबु० (सूत्रं ५७९)॥

[प्र०] हे भगवन्! संवृत्त जीव स्वप्न जुए, असंवृत जीव स्वप्न जुए के संवृतासंवृत जीव स्वप्न जुए? [उ०] हे गौतम! संवृत, असंवृत अने संवृतासंवृत ए त्रणे जीवो स्वप्न जुए, पण संवृत जीव सत्य स्वप्न जुए, असंवृत जीव जे स्वप्न जुए ते सत्य पण होय असत्य पण होय; तथा असंवृतनी पेठे संवृतासंवृत जीव पण स्वप्न जुए. [प्र०] हे भगवन्! जीवो संवृत छे, असंवृत छे के संवृतासंवृत छे? [उ०] हे गौतम! जीवो संवृत, असंवृत अने संवृतासंवृत ए त्रणे प्रकारना छे. जेम सुप्त जीवोनुं वर्णन करेलुं छे तेम अहीं पण

समजवुं. [प्र०] हे भगवन् ! स्वप्न केटला प्रकारना कह्यां छे? [उ०] हे गौतम ! स्वप्नो बेंतालीश प्रकारना कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! महास्वप्न केटला प्रकारना कह्यां छे? [उ०] हे गौतम ! महास्वप्न त्रीश प्रकारना कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! बधा मळीने केटलां स्वप्नो कह्यां छे ? [उ०] हे गौतम ! बधा मळीने बहोंतेर स्वप्नो कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे तीर्थंकरनो जीव गर्भमां होय त्यारे तीर्थंकरनी माताओ केटला महास्वप्न जोईने जागे? [उ०] हे गौतम ! ज्यारे तीर्थंकरनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे तीर्थंकरनी माताओ त्रीस महास्वप्नोमांथी चौद महास्वप्नो जोईने जागे छे. ते आ प्रमाणे १ हाथी, २ बलद, ३ सिंह, यावत् १४ अग्नि. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे चक्रवर्तीनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे चक्रवर्तीनी माताओ केटला महास्वप्न जोईने जागे ? [उ०] हे गौतम ! ज्यारे चक्रवर्तीनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे चक्रवर्तीनी माताओ ए त्रीस महास्वप्नोमांथी चौद महास्वप्नो तीर्थंकरनी माताओनी पेठेज जुए छे अने पछी जागे छे, ते चौद स्वप्न पूर्व प्रमाणे जाणवा, यावत्-अग्नि. [प्र०] एज प्रमाणे वासुदेवनी मातानी स्वप्नसंबन्धे पृच्छा। [उ०] हे गौतम ! ज्यारे वासुदेवनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे वासुदेवनी माताओ ए चौद महास्वप्नोमांथी कोइ पण सात महास्वप्नो जोईने जागे छे. [प्र०] ए प्रमाणे बलदेवनी माताओ संबन्धे स्वप्ननो प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! बलदेवनी माताओ ए चौद महास्वप्नोमांथी कोई पण चार महास्वप्नो जोईने जागे छे. [प्र०] मांडलिक राजानी माताना स्वप्ननी एज प्रमाणे पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! मांडलिक राजाओनी माताओ ए चौद स्वप्नोमांथी कोई पण एक महास्वप्नने जोईने जागे छे. ॥५७९॥

समणे भ० महावीरे छउमत्थकालियाए अंतिमराइयंसि इमे दस महासुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे, तं०—एगं च णं महं घोररूवदित्तधरं तालपिसायं सुविणे पराजियं पासित्ताणं पडिबुद्धे १ एगं च णं महं सुक्किल्लपक्खगं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पुंसकोइलं सुविणे पासि० २ एगं च णं महं चित्तविचित्तपक्खगं पुंसकोइलगं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे ३ एगं च णं महं दामदुगं सव्वरयणामयं सुविणे पासित्ता० ४ एगं च णं महं सेयगोवग्गं सुविणे पा० ५ एगं च णं महं पउमसरं सव्वओ समंता कुसुमिय० सुविणे० ६ एगं च णं महं सागरं उम्मीवीयीसहस्सकलियं भुयाहिं तिन्नं सुविणे पासित्ता० ७ एगं च णं महं दिणयरं तेयसा जलंतं सुविणे पासि० ८ एगं च णं महं हरिवेरुलियवन्नाभेणं नियगेणं अंतेणं माणुसुत्तरं पव्वयं सव्वओ समंता आवेढियं परिवेढियं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे ९ एगं च णं महं मंदरे पव्वए मंदरचूलियाए उवरिं सीहासणवरगयं अप्पाणं सुविणे पासित्ता णं पडिबुद्धे १० ।

ज्यारे श्रमण भगवंत महावीर छद्मस्थपणामां हता त्यारे तेओ एक रात्रिना छेल्ला प्रहरमां आ दश महास्वप्नो जोईने जाग्या. ते आ प्रमाणे—(१) 'एक मोटा भयंकर अने तेजस्वी रूपवाळा ताड जेवा पिशाचने पराजित कर्यो' एवुं स्वप्न जोईने तेओ जाग्या. (२) एक मोटा धोळी पांखवाळा पुंस्कोकिलने (नरजातिना कोयलने) तेओए स्वप्नमां जोयो अने जोईने जाग्या. (३) एक मोटा चित्रविचित्र पांखवाळा पुंस्कोकिलने स्वप्नमां जोई तेओ जाग्या. (४) एक महान् सर्वरत्नमय मालायुगलने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (५) एक मोटा अने धोळा गायना धणने स्वप्नमां जोई तेओ जाग्या. (६) चारे बाजुथी कुसुमित थएला एक मोटा पद्मसरोवरने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (७) 'हजारो तरंग अने कल्लोलथी व्याप्त एक महासागरने पोते हाथवडे तर्यो' एवुं स्वप्न जोई तेओ जाग्या. (८) तेजथी जळहळता एक मोटा सूर्यने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (९) एक मोटा मानुषोत्तर पर्वतने लीला वैडूर्यना वर्ण जेवा पोताना आंतरडावडे सर्व बाजुएथी आवेष्टित अने परिवेष्टित थयेला स्वप्नमां जोईने जाग्या. (१०) अने एक महान् मंदर (मेरु) पर्वतनी

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

मंदर चूलिका उपर सिंहासनमां बेठेल पोताना आत्माने जोई तेओ जाग्या.

जण्णं समणं भगवं म० एगं घोररूवदित्तधरं तालपिसायं सुविणे पराजियं पा० जाव पडिबुद्धे तण्णं समणेणं भगवया महा० मोहणिज्जे कम्मे मूलाओ उग्घायिए १ जन्नं समणे भ० म० एगं महं सुक्किलजाव पडिबुद्धे तण्णं समणे भ० म० सुक्कज्झाणोवगए विहरति २ जण्णं समणे भ० म० एगं महं चित्तविचित्तजाव पडिबुद्धे तण्णं समणे भ० म० विचित्तं ससमयपरसमइयं दुवालसंगं गणिपिडगं आघवेति पन्नवेति परूवेति दंसेति निदंसेति उवदंसेति, तंजहा-आयारं सूयगडं जाव दिट्ठिवायं ३, जण्णं समणे भ० म० एगं महं दामदुगं सव्वरयणामयं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे तण्णं समणे भ० म० दुविहं धम्मं पन्नवेति, तं०-आगारधम्मं वा अणागारधम्मं वा ४, जण्णं समणे भ० म० एगं महं सेयगोवग्गं जाव पडिबुद्धे तण्णं समणस्स भ० म० चाउव्वण्णाइन्ने समणसंघे, तं०—समणा समणीओ सावया सावियाओ ५, जण्णं समणे भ० म० एगं महं पउमसरं जाव पडिबुद्धे तण्णं समणे जाव वीरे चउव्विहे देवे पन्नवेति, तं०—भवणवासी वाणमंतरे जोतिसिए वेमाणिए ६, जन्नं समणे भग० म० एगं महं सागरं जाव पडिबुद्धे तन्नं समणेणं भगवया महावीरेणं अणादीए अणवदग्गे जाव संसारकंतारे तिन्ने ७, जन्नं समणे भगवं म० एगं महं दिणयरं जाव पडिबुद्धे तन्नं समणस्स भ० म० अणंते अणुत्तरे [नि० नि० क० पडि० केवल० दंस०] (जाव) समुप्पन्ने ८, जण्णं समणे जाव वीरे एगं महं हरिवेरुलिय जाव पडिबु० तण्णं समणस्स भ० म० ओराला कित्तिवन्नसद्दसिलोया सदेवमणुयासुरे लोए परिभमंति-इति खलु समणे भगवं महा-

वीरे इति० ९, जन्नं समणे भगवं महावीरे मंदरे पव्वए मंदरचूलियाए जाव पडिबुद्धे तण्णं समणे भगवं महावीरे सदेवमणुआसुराए परिसाए मज्झगए केवली धम्मं आघवेति जाव उवदंसेति ॥ (सूत्रं ५८०) ॥

(१) श्रमण भगवंत महावीर (प्रथम स्वप्नमां) जे भयंकर अने तेजस्वी रूपवाळा तथा ताडना जेवा एक पिशाचने पराजित करेलो जोईने जाग्या तेथी (तेना फळरूपे) श्रमण भगवंत महावीरे मोहनीय कर्मने मूळथी नष्ट कर्युं. (२) श्रमण भगवंत महावीरे (बीजा स्वप्नमां) जे एक मोटो धोळी पांखवाळो यावत्-पुंस्कोकिल जोयो अने जाग्या तेथी तेना फळरूपे श्रमण भगवंत महावीर शुक्ल ध्यान प्राप्त करी विहर्या. (३) श्रमण भगवंत महावीर (त्रीजा स्वप्नमां) जे एक मोटो चित्र विचित्र पांखवाळो यावत्-पुंस्कोकिल जोईने जाग्या तेथी श्रमणभगवंत महावीरे विचित्र स्वसमय अने परसमयना (विविध विचारयुक्त) द्वादशांग गणिपिटक कह्युं, प्रज्ञाप्युं, दर्शाव्युं. निदर्शाव्युं अने उपदर्शाव्युं. ते द्वादशांगना नाम आ प्रमाणे छे-(१) आचार (२) सूत्रकृत, यावत्-(१२) दृष्टिवाद. (४) श्रमण भगवंत महावीरे (चोथा स्वप्नमां) जे एक महान् सर्वरत्नमय मालायुगल जोयुं अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे बे प्रकारनो धर्म कह्यो, ते आ प्रमाणे-सागार धर्म अने अनगार धर्म. (५) श्रमण भगवंत महावीर (पांचमा स्वप्नमां) जे एक धोळी गायोनुं महान् धण जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरनो चार प्रकारनो संघ थयो, ते आ प्रमाणे-१ साधु, २ साध्वी, ३ श्रावक अने ४ श्राविका. (६) श्रमण भगवंत महावीरे (छठ्ठा स्वप्नमां) जे एक मोटुं यावत्-पद्म सरोवर जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे भवनवासी, वानव्यंतर, ज्योतिषिक, अने वैमानिक एवा चार प्रकारना देवोने प्रतिबोध कर्यो. (७) श्रमण भगवंत महावीरे (सातमा स्वप्नमां) जे एक मोटा यावत् महासागरने पोते हाथ वडे तरेलो जोयो अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे

अनादि अने अनन्त यावत्-संसाररूप कांतारने पार कर्यो. (८) श्रमण भगवंत महावीरे (आठमा स्वप्नमां) जे तेजथी जळहळतो एक मोटो सूर्य जोयो अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरने अनंत, अनुत्तर, निरावरण, निर्व्याघात, समग्र अने प्रतिपूर्ण एवुं केवळ ज्ञान अने केवळ दर्शन उत्पन्न थयुं. (९) श्रमण भगवंत महावीरे (नवमा स्वप्नमां) एक मोटा मानुषोत्तर पर्वतने नील वैडूर्यना वर्ण जेवा, पोताना आंतरडाथी चारे बाजुए आवेष्टित अने परिवेष्टित करेलो जोयो अने जोइने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरनी देवलोक, मनुष्यलोक अने असुरलोकमां-"आ श्रमण भगवंत महावीर छे" एवी उदार कीर्ति, स्तुति, सन्मान अने यश व्याप्त थया. (१०) श्रमण भगवंत महावीरे (दशमा स्वप्नमां) पोताना आत्माने मंदरपर्वतनी चूलिका परना सिंहासनमां बेठेलो जोयो अने जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे केवळी थई देव, मनुष्य अने असुर युक्त परिषदमां बेसी धर्म कह्यो, यावत्-उपदर्श्यो. ५८०

इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हयपंतिं वा गयपंतिं वा जाव वसभपंतिं वा पासमाणे पासति दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं दामिणिं पाईणपडिणायतं दुहओ समुद्दे पुट्ठं पासमाणे पासति संवेल्लेमाणे संवेल्लेइ संवेल्लियमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा एगं महं रज्जुं पाईणपडिणायतं दुहओ लोगंते पुट्ठं पासमाणे पासति छिंदमाणे छिंदति छिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं किण्हसुत्तगं वा जाव सुक्किल्लसुत्तगं वा पासमाणे पासति उग्गोवेमाणे उग्गोवेइ उग्गोवितमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव जाव

अंतं करेति । इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं अयरासिं वा तंबरासिं वा तउयरासिं वा सीसगरासिं वा पासमाणे पासति दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति दोच्चे णं भवग्गहणे णं सिज्झति जाव अंतं करेति । इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हिरन्नरासिं वा सुवन्नरासिं वा रयणरासिं वा वइररासिं वा पासमाणे पासइ दुरूहमाणे दुरूहइ दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति जाव अंतं करेति । इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं तणरासिं वा जहा तेयनिसग्गे जाव अवकररासिं वा पासमाणे पासति विक्खिरमाणे विक्खिरइ विकिण्णमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति ।

कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटी अश्वपंक्ति, गजपंक्ति, यावत्-वृषभ (बलद) पंक्तिने जुए अने तेना उपर चढे तथा ते उपर पोते चढयो छे एम पोताने माने, अने ए प्रमाणे जोई जो तुरत जागे जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते समुद्रने बन्ने पडखे अडकेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम तरफ लांबुं एक मोटुं दामण जुए, अने तेने वींटाळे अने ते पोते वींटाळ्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत् सर्व दुःखोनो नाश करे. कोइ स्त्री अथवा पुरुष (स्वप्नने अन्ते) बन्ने बाजुए लोकान्तने स्पर्शेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम लांबुं एक मोटुं दोरडुं जुए, अने तेने कापी नाखे अने ते पोते कापी नाख्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोइ शीघ्र जागे तो ते यावत् सर्व दुःखोनो नाश करे. कोइ स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटुं काळुं सूतर, यावत्-धोळुं सूतर जुए तथा तेने उकेले अने

For Private And Personal

तेने पोते उकेल्युं छे एम पोताने माने अने एम जोई पछी ते तुरत जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा लोढाना ढगलाने, तांबाना ढगलाने, कथीरना ढगलाने अने सीसाना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा एम जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-बे भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने छेडे एक मोटा हिरण्य-रूपाना ढगलाने, सुवर्णना ढगलाने, रत्नना ढगलाने अने वज्रना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा तुरत जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा घासना ढगलाने, तेजोनिसर्ग नामना पंदरमा शतकमां कह्या प्रमाणे यावत्-कचराना ढगलाने जुए अने तेने विखेरे अने पोते विखेर्यो छे एम पोताने माने अने जो तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सरथंभं वा वीरणिथंभं वा वंसीमूलथंभं वा वल्लीमूलथंभं वा पासमाणे पासइ उम्मूलेमाणे उम्मूलेइ उम्मूलितमिति अप्पाणं मन्नइ तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं खीरकुंभं वा दधिकुंभं वा घयकुंभं वा मधुकुंभं वा पासमाणे पासति उप्पाडेमाणे उप्पाडेइ उप्पाडितमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेइ। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सुराचियडकुंभं वा सोवीरवियडकुंभं वा तेल्लकुंभं वा वसाकुंभं वा पासमाणे पासति भिंदमाणे भिंदति भिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति दोच्चेणं भव० जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे

वा सुविणंते एगं महं पउमसरं कुसुमियं पासमाणे पासति ओगाहमाणे ओगाहति ओगाढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव० तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा जाव सुविणंते एगं महं सागरं उम्मीवीयीजाव कलियं पासमाणे पासति तरमाणे तरति तिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बु० तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा जाव सुविणंते एगं महं भवणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासति [दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति०] अणुप्पविसमाणे अणुप्पविसति अणुप्पविट्ठमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं विमाणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासइ दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति ॥ (सूत्रं ५८१) ॥

कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा शरस्तंभने, वीरणस्तंभने, वंशीमूलस्तंभने वा वल्लिमूलस्तंभने जुए अने तेने उखेडे अने पोते तेने उखेडयो छे एम पोताने माने अने पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री या पुरुष स्वप्नने छेडे एक मोटा क्षीरकुंभने, दधिकुंभने, घृतकुंभने अने मधुकुंभने जुए अने तेने उपाडे तथा पोते तेने उपाडयो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा सुराना विकट (मोटा) कुंभने, सौवीरना मोटा कुंभने तैलकुंभने, के वसाकुंभने जुए, तेने भेदे अने पोते तेने भेदी नांख्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो ते भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते कुसुमित एवा एक मोटा पद्म सरोवरने जुए, तेमां प्रवेश करे अने पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश

करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते तरंगो अने कल्लोलोथी व्याप्त एक मोटा सागरने जुए अने तरे, तथा पोते तेने तरी गयो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते सर्व रत्नमय बनेलुं एक मोटुं भवन जुए अने तेमां प्रवेशे, पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते सर्व रत्नमय एक मोटुं विमान जुए, तेना उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने. त्यारपछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. ॥ ५८१ ॥

अह भंते ! कोट्ठपुडाण वा जाव केयतीपुडाण वा अणुवायंसि उब्भिज्जमाणाण वा जाव ठाणाओ वा ठाणं संकामिज्जमाणाणं किं कोट्ठे वाति जाव केयई वाइ ?, गोयमा ! नो कोट्ठे वाति जाव नो केयई वाती घाणसहगया पोग्गला वाति । सेवं भंते २ त्ति (सूत्रं ५८२) ॥ १६-६ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! कोष्ठपुटो, यावत्-केतकीपुटो यावत्-एक स्थानथी स्थानान्तरे लई जवाता होय त्यारे पवनानुसारे जे (तेमनो गंध) वाय छे तो ते कोष्ठ वाय छे के यावत्-केतकी वाय छे ? [उ०] हे गौतम ! कोष्ठपुटो के केतकी पुटो वाता नथी, पण गंधना जे पुद्गलो छे ते वाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५८२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां छठ्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १६. (उद्देशक ७.)

कतिविहे णं भंते ! उवओगे पन्नत्ते ?, गोयमा ! दुविहे उवओगे पन्नत्ते एवं जहा उवयोगपदं पन्नवणाए तहेव निरवसेसं भाणियव्वं, पासणयापदं च निरवसेसं नेयव्वं । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ५८३) ॥ १६-७ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! केटला प्रकारनो उपयोग कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! उपयोग बे प्रकारनो कह्यो छे. जेम प्रज्ञापना सूत्रमांना उपयोग पदामां कहेवामां आव्युं छे तेम अहीं बधुं कहेवुं. तेमज अहीं आखुं 'पश्यत्तापद' पण समग्र कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५८३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ८.)

किंमहालए णं भंते ! लोए पन्नत्ते ?, गोयमा ! महतिमहालए जहा बारसमसए तहेव जाव असंखेज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ परिक्खेवेणं, लोयस्स णं भंते ! पुरच्छिमिल्ले चरिमंते किं जीवा जीवदेसा जीवपएसा अजीवा अजीवदेसा अजीवपएसा ?, गोयमा ! नो जीवा जीवदेसावि जीवपएसावि अजीवावि अजीवदेसावि अजीवपएसावि ॥ जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स य देसे एवं जहा

दसमसए अग्गेयीदिसा तहेव नवरं देसेसु अणिंदियाणं आइल्लविरहिओ । जे अरूवी अजीवा ते छव्विहा, अद्धासमयो नत्थि, सेसं तं चेव सव्वं निरवसेसं । लोगस्स णं भंते! दाहिणिल्ले चरिमंते किं जीवा० ?, एवं चेव, एवं पच्छिमिल्लेवि, उत्तरिल्लेवि, लोगस्स णं भंते! उवरिल्ले चरिमंते किं जीवा० ? पुच्छा, गोयमा! नो जीवा जीवदेसावि जाव अजीवपएसावि । जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा य अणिंदियदेसा य अहवा एगिंदियदेसा य अणिंदिय० बेंदियस्स य देसे, अहवा एगिंदियदेसा य अणिंदियदेसा य बेंदियाण य देसा, एवं मज्झिल्लविरहिओ जाव पंचिंदि०, जे जीवप्पएसा ते नियमं एगिंदियप्पएसा य अणिंदियप्पएसा य अहवा एगिंदियप्पएसा य अणिंदियप्पएसा य बेंदियस्सप्पदेसा य अहवा एगिंदियपएसा य अणिंदियप्पएसा य बेइंदियाण य पएसा, एवं आदिल्लविरहिओ जाव पंचिंदियाणं, अजीवा जहा दसमसए तमाए तहेव निरवसेसं ॥

[प्र०] हे भगवन्! लोक केटलो मोटो कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! लोक अत्यन्त मोटो कह्यो छे. जेम बारमा शतकमां कह्यु छे तेम अहीं पण लोक संबंधी बधी हकीकत कहेवी, यावत्-ते लोकनो परीक्षेप-परिधि असंख्येय कोटाकोटी योजन छे. [प्र०] हे भगवन्! लोकना पूर्व चरमांतमां (पूर्व बाजुना छेडाना अंते) १ जीवो छे, २ जीवदेशो छे, ३ जीवप्रदेशो छे, ४ अजीवो छे, ५ अजीवदेशो छे, ६ के अजीवप्रदेशो छे? [उ०] हे गौतम! त्यां जीवो नथी, पण जीवदेशो छे, जीवप्रदेशो छे, अजीवो छे, अजीवदेशो छे अने अजीवप्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेन्द्रिय जीवना देशो छे, अथवा एकेंद्रियना देशो अने अनिन्द्रियनो (एक) देश छे-इत्यादि बधुं दशमा शतकमां कहेल आग्नेयी दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे कहेवुं. विशेष ए के, देशोना विष-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

यमां अनिंद्रियो माटे प्रथम भांगो न कहेवो. त्यां जे अरूपी अजीवो रहेला छे ते छ प्रकारना छे अने अद्धासमय (काळ) नथी. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! लोकना दक्षिण दिशाना चरमांतमां (दक्षिण बाजुना छेडाने अंते) जीवो छे— इत्यादि सर्व पूर्व प्रमाणे पूछवु. [उ०] पूर्व प्रमाणेज बधुं कहेवुं, अने ए प्रमाणे पश्चिम चरमांतमां तथा उत्तर चरमांतमां पण समजवुं. [प्र०] हे भगवन् ! लोकना उपरना चरमांतमां जीवो छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी, पण जीवदेशो छे, जीवप्रदेशो छे, यावत्-अजीवप्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियोना देशोअने अनिंद्रियोना देशो छे. १ अथवा एकेंद्रियोना देशो, अनिंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियनो एक देश छे. २ अथवा एकेंद्रियोना देशो अनिंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियोना देशो छे, एम वचला भांगा सिवायना त्रिकसंयोगी बीजा बधा भांगा कहेवा. ए प्रमाणे यावत्—पंचेंद्रियो सुधी कहेवुं. त्यां जे जीवप्रदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियोना प्रदेशो अने अनिंद्रियोना प्रदेशो छे. १ अथवा एकेंद्रियोना प्रदेशो, अनिंद्रियोना प्रदेशो अने एक बेइंद्रियना प्रदेशो छे. २ अथवा एकेंद्रियोना प्रदेशो, अनिंद्रियोना प्रदेशो अने बेइंद्रियोना प्रदेशो छे. ए प्रमाणे प्रथम भांगा सिवायना बीजा बधा भांगा कहेवा. तथा ए प्रमाणे यावत्-पंचेंद्रिय सुधी जाणवुं. अने दशमा शतकमां कहेल तमा दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे अहीं अजीवोनी वक्तव्यता कहेवी.

लोगस्स णं भंते ! हेट्ठिल्ले चरिमंते किं जीवा० पुच्छा ?, गोयमा ! नो जीवा जीवदेसावि जाव अजीवप्पएसावि, जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स देसे अहवा एगिंदियदेसा य बेंदियाण य देसा एवं मज्झिल्लविरहिओ जाव अणिंदियाणं पदेसा आइल्लविरहिया सव्वेसिं जहा पुरच्छिमिल्ले चरि-

For Private And Personal

मंते तहेव, अजीवा जहेव उवरिल्ले चरिमंते तहेव ॥ इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते किं जीवा० ? पुच्छा, गोयमा ! नो जीवा एवं जहेव लोगस्स तहेव चत्तारिवि चरिमंता जाव उत्तरिल्ले, उवरिल्ले जहा दसमसए विमला दिसा तहेव निरवसेसं, हेट्ठिल्ले चरिमंते तहेव नवरं देसे पंचिंदिएसु तियभंगोत्ति सेसं तं चेव, एवं जहा रयणप्पभाए चत्तारि चरिमंता भणिया एवं सक्करप्पभाएवि उवरिमहेट्ठिल्ला जहा रयणप्पभाए हेट्ठिल्ले। एवं जाव अहे सत्तमाए, एवं सोहम्मस्सवि जाव अच्चुयस्स गेविज्जविमाणाणं एवं चेव, नवरं उवरिमहेट्ठिल्लेसु चरमंतेसु देसेसु पंचिंदियाणवि मज्झिल्लविरहिओ चेव एवं जहा गेवेज्जविमाणा तहा अणुत्तरविमाणावि ईसिपब्भारावि (सूत्रं ५८४) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना हेठळना चरमांतमां शुं जीवो छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी, जीवदेशो छे. जीवप्रदेशो छे, यावत्-[अजीवो, अजीवना देशो अने] अजीवना प्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियना देशो छे १ अथवा एकेंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियनो देश छे. २ अथवा एकेंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियोना देशो छे. ए प्रमाणे वचला भांगा शिवाय बीजा बधा भांगा कहेवा, अने ते यावत्-अनिंद्रियो सुधी जाणवुं. सर्वना प्रदेशोनी बाबतमां पूर्व चरमांतना प्रश्नोत्तर प्रमाणे जाणवुं, पण तेमां प्रथम भांगो न कहेवो. अजीवोनी बाबतमां उपरना चरमांतमां कह्या प्रमाणे बधुं कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथ्वीना पूर्व चरमांतमां जीवो छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी. जेम लोकना चार चरमांत कह्या तेम रत्नप्रभाना पण चारे चरमांत यावत्-उत्तरना चरमांत सुधी जाणवा. दशमा शतकमां कहेल विमला दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे

आ रत्नप्रभाना उपरना चरमांतनी पण वक्तव्यता जाणवी. तथा रत्नप्रभा पृथ्वीनो नीचलो चरमांत पण लोकनी नीचेना चरमांतनी पेठे जाणवो. परन्तु विशेष ए के जीवदेशोना संबंधे पंचेंद्रियोमां त्रण भांगा कहेवा. बाकीनुं बधुं तेज प्रमाणे कहेवु. रत्नप्रभा पृथ्वीना चार चरमांतनी पेठे शर्कराप्रभा पृथिवीना पण चार चरमांत कहेवा. अने रत्नप्रभा पृथिवीना नीचेना चरमांतनी पेठे शर्कराप्रभानो उपलो तथा नीचेलो चरमांत समजवो. ए प्रमाणे यावत्–सातमी पृथिवी सुधी जाणवुं. तथा सौधर्म [देवलोक] यावत्–अच्युत [देवलोक] संबंधे पण एज प्रमाणे समजवुं. ग्रैवेयक विमानो संबंधे पण तेज प्रमाणे जाणवुं पण तेमां विशेष ए छे के उपला अने हेठला चरमांत विषे देशो संबंधे पंचेंद्रियोमां पन वचलो भांगो न कहेवो. बाकीनुं बधुं पूर्व प्रमाणे ज कहेवुं. तथा ग्रैवेयक विमाननी पेठे अनुत्तर विमाननी अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवीनी पण वक्तव्यता कहेवी. ॥ ५८४ ॥

परमाणुपोग्गले णं भंते! लोगस्स पुरच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पच्चच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति? पच्चच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पुरच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति? दाहिणिल्लाओ चरिमंताओ उत्तरिल्लं जाव गच्छति? उत्तरिल्लाओ दाहिणिल्लं जाव गच्छति? उवरिल्लाओ चरमंताओ हेट्ठिल्लं चरिमंतं एग जाव गच्छति? हेट्ठिल्लाओ चरिमंताओ उवरिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति?, हंता गोयमा! परमाणुपोग्गले णं लोगस्स पुरच्छिमिल्लं तं चेव जाव उवरिल्लं चरिमंतं गच्छति ॥ (सूत्रं ५८५) ॥

[प्र०] हे भगवन्! परमाणुपुद्गल एक समयमां लोकना पूर्व चरमांतथी–छेडाथी पश्चिम चरमांतमां, पश्चिम चरमांतथी पूर्व चरमांतमां; दक्षिण चरमांतथी उत्तर चरमांतमां, उत्तर चरमांतथी दक्षिण चरमांतमां; उपरना चरमांतथी नीचेना चरमांतमां, अने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय ? [उ०] हे गौतम ! हा, परमाणु पुद्गल एक समये लोकना पूर्व चरमान्तथी पश्चिम चरमांतमां, यावत्–नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय. ॥ ५८५ ॥

पुरिसे णं भंते ! वासं वासति ? नो वासं वासतीति ? हत्थं वा पायं वा बाहुं वा ऊरुं वा आउट्टावेमाणे वा पसारेमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे वासं वासति वासं नो वासतीति हत्थं वा जाव ऊरुं वा आउट्टावेति वा पसारेति वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे (सूत्रं ५८६) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! 'वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो' ए [जाणवाने] माटे कोई पुरुष पोतानो हाथ, पग, बाहु, के उरु संकोचे के पसारे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! 'वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो' ए जाणवाने माटे जे पुरुष पोतानो हाथ, यावत्–उरु संकोचे के पसारे ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे. ॥ ५८६ ॥

देवे णं भंते ! महड्ढिए जाव महेसक्खे लोगंते ठिच्चा पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव ऊरुं वा आउंटावेत्तए वा पसारेत्तए वा ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ देवे णं महड्ढीए जाव लोगंते ठिच्चा णो पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव पसारेत्तए वा ?, गोयमा ! जीवाणं आहारोवचिया पोग्गला बोंदिचिया पोग्गला कलेवरचिया पोग्गला पोग्गलामेव पप्प जीवाण य अजीवाण य गतिपरियाए आहिज्जइ, अलोए णं नेवत्थि जीवा नेवत्थि पोग्गला से तेणट्ठेणं जाव पसारेत्तए वा ॥ सेवं भंते ! २ त्ति ॥ (सूत्रं ५८७) ॥ १६–८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्–मोटा सुखवाळो देव लोकांतमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्–उरुने

For Private And Personal

संकोचवा के पसारवा समर्थ छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'मोटी ऋद्धिवाळो देव लोकान्तमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्-उरुने पसारवा समर्थ नथी' [उ०] हे गौतम ! जीवोने (अनुगत एवा) आहारोपचित, शरीरोपचित अने कलेवरोपचित पुद्गलो होय छे, तथा पुद्गलोने आश्रयीनेज जीवोनो अने अजीवोनो (पुद्गलोनो) गतिपर्याय कहेवाय छे. अलोकमां तो जीवो नथी, तेम पुद्गलो पण नथी माटे ते हेतुथी पूर्वोक्त देव यावत्-पसारवा समर्थ नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५८७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ९.)

कहिन्नं भंते ! बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरन्नो सभा सुहम्मा पन्नत्ता ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स उत्तरेणं तिरियमसंखेज्जे जहेव चमरस्स जाव बायालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहित्ता एत्थ णं बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइ० २ रुयगिंदे नामं उप्पायपव्वए पन्नत्ते सत्तरस एक्कवीसे जोयणसए एवं पमाणं जहेव तिगिच्छकूडस्स पासायवडेंसगस्सवि तं चेव पमाणं सीहासणं सपरिवारं बलिस्स परियारेणं अट्ठो तहेव नवरं रुयगिंदप्पभाइं ३ सेसं तं चेव जाव बलिचंचाए रायहाणीए अन्नेसिं च जाव रुयगिंदस्स णं उप्पायपव्वयस्स

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उत्तरेणं छक्कोडिसए तहेव जाव चत्तालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहित्ता एत्थ णं बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरन्नो बलिचंचा नामं रायहाणी पन्नत्ता एगं जोयणसयसहस्सं पमाणं तहेव जाव बलिपेढस्स उववाओ जाव आयरक्खा सव्वं तहेव निरवसेसं नवरं सातिरेगं सागरोवमं ठिती पन्नत्ता सेसं तं चेव जाव बली वइरोयणिंदे बली २ ॥ सेवं भंते! २ जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५८८) ॥ १६-९ ॥

[प्र०] हे भगवन्! वैरोचनेन्द्र अने वैरोचन राजा एवा बलिनी सुधर्मा सभा क्यां कहेली (आवेली) छे? [उ०] हे गौतम! जंबूद्वीप नामे द्वीपमां मंदर पर्वतनी उत्तरे तिरछुं असंखेय (द्वीप-समुद्रो ओळंगीने)–इत्यादि जेम चमरनी हकीकतमां कह्युं छे तेम अरुणवर द्वीपनी बाह्यवेदिकाथी अरुणवर समुद्रमां बेंतालीश हजार योजन अवगाह्या पछी वैरोचनेन्द्र अने वैरोचनराजा एवा बलिनो रुचकेंद्र नामनो उत्पात पर्वत कह्यो छे. ते उत्पात पर्वत १७२१ योजन उंचो छे. बाकीनुं बधुं तेनुं प्रमाण तिगिच्छिकूट पर्वतनी पेठे जाणवुं तेना प्रासादावतंसकनुं पण प्रमाण तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा बलिना परिवार साथे सपरिवार सिंहासन पण ते प्रमाणे कहेवुं. रुचकेन्द्र नामनो अर्थ पण ते प्रमाणे कहेवो. विशेष ए के अहिं रुचकेन्द्र (रत्नविशेष)नी प्रभावाळां उत्पलादि जाणवां. बाकी बधुं तेज प्रमाणे यावत्–ते बलिचंचा राजधानीनुं तथा अन्योनुं (आधिपत्य करतो विहरे छे.) त्यांसुधी कहेवुं. ते रुचकेन्द्र उत्पात पर्वतनी उत्तरे छ सो (पंचावन क्रोड, पांत्रीश लाख, पचास हजार योजन अरुणोदय समुद्रमां तिरछुं जइने नीचे रत्नप्रभा पृथ्वीमां) इत्यादि पूर्ववत् यावत्–चालीस हजार योजन गया पछी त्यां वैरोचनेन्द्र वैरोचनराजा एवा बलिनी 'बलिचंचा' नामनी राजधानी कही (आवेली) छे. ते राजधानीनो विष्कंभ-विस्तार एक लाख योजन छे, बाकीनुं बधुं प्रमाण पूर्व प्रमाणे जाणवुं, अने ते यावत्–

For Private And Personal

बलिपीठ सुधी समजवुं तथा उपपात, यावत्-आत्मरक्षको-ए बधुं पूर्ववत् समजवुं. विशेष ए के वैरोचनेन्द्र वैरोचन राजा एवा बलिनी स्थिति सागरोपम करतां कंइक अधिक कही छे. अने बाकी बधुं ते संबंधे पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. यावत्-'वैरोचनेन्द्र बलि छे, वैरोचनेन्द्र बलि छे' त्यां सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ५८८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक १०.)

कतिविहे णं भंते! ओही पन्नत्ते?, गोयमा! दुविहा ओही प०, ओहीपदं निरवसेसं भाणियव्वं ॥ सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५८९) ॥ १६-१० ॥

[प्र०] हे भगवन्! अवधिज्ञान केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! अवधिज्ञान बे प्रकारे कह्युं छे. अहिं 'प्रज्ञापना' सूत्रनुं तेत्रीसमुं अवधिपद संपूर्ण कहेवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे-एम कही यावद्-विहरे छे. ॥ ५८९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां दशमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

दीवकुमारा णं भंते ! सव्वे समाहारा सव्वे समुस्सासनिस्सासा ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, एवं जहा पढमसए बितियउद्देसए दीवकुमाराणं वत्तव्वया तहेव जाव समाउया समुस्सासनिस्सासा । दीवकुमाराणं भंते ! कति लेस्साओ पन्नत्ताओ ?, गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पन्नत्ताओ, तंजहा—कण्हलेसा जाव तेउलेस्सा । एएसि णं भंते ! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साण य कयरे २ हिंतो जाव विसेसाहिया वा ?, गोयमा ! सव्वत्थोवा दीवकुमारा तेउलेस्सा काउलेस्सा असंखेज्जगुणा नीललेस्सा विसेसाहिया कण्हलेस्सा विसेसाहिया । एएसि णं भंते ! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साण य कयरे २ हिंतो अप्पड्डिया वा महड्डिया वा ?, गोयमा ! कण्हलेस्साहिंतो नीललेस्सा महड्डिया जाव सव्वमहड्डिया तेउलेस्सा । सेवं भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति ॥ उदहिकुमारा णं भंते ! सव्वे समाहारा० एवं चेव, सेवं० १६-१२ ॥ एवं दिसाकुमारावि ॥ १६-१३ ॥ एवं थणियकुमाराऽवि, सेवं भंते सेवं भंते ! जाव विहरइ ॥ १६-१४ ॥ सोलसमं सयं समत्तं (सूत्रं ५९०) ॥ १६-१४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! द्वीपकुमारो बधा समानआहारवाळा छे, समानउच्छ्वास-निःश्वासवाळा छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. अहिं जेम प्रथम शतकना द्वितीय उद्देशकमां द्वीपकुमारोनी वक्तव्यता कहेली छे ते बधी कहेवी, यावत्—समान आयुष्यवाळा अने समान उच्छ्वास-निःश्वासवाळा (नथी) त्यां सुधी जाणवुं [प्र०] हे भगवन् ! द्वीपकुमारोने केटली लेश्याओ कही छे ?

For Private And Personal

[उ०] हे गौतम ! तेओने चार लेश्याओ कही छे. ते आ प्रमाणे- १ कृष्णलेश्या, यावत्-४ तेजोलेश्या. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा यावत्-तेजोलेश्यावाळा ए द्वीपकुमारोमां कोण कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे? [उ०] हे गौतम ! सौथी थोडा द्वीपकुमारो तेजोलेश्यावाळा छे, कापोतलेश्यावाळा असंख्येयगुणा छे, तेथी नीललेश्यावाळा विशेषाधिक छे, अने तेना करतां कृष्णलेश्यावाळा विशेषाधिक छे. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा, यावत् तेजोलेश्यावाळा-ए द्वीपकुमारोमां कोण कोनाथी अल्पर्धिक छे अने महर्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! कृष्णलेश्यावाळा करतां नीललेश्यावाळा द्वीपकुमारो महर्धिक छे; यावत्-तेजोलेश्यावाळा सौथी महर्धिक छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावद् विहरे छे.-(१६-११) [प्र०] हे भगवन् ! शुं उदधिकुमारो बधा समान आहारवाळा छे-इत्यादि पूर्व प्रमाणे प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणेज बधुं जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-(१६-१२) ए प्रमाणे दिक्कुमारो विषे तेरमो उद्देशक जाणवो अने ए प्रमाणे स्तनितकुमारो विषे चौदमो उद्देशक समजवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे-एम कही यावद्-विहरे छे. ॥ ५९० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां ११-१२-१३-१४ उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे षोडशं शतं समाप्तम् ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १७. (उद्देशक १.)

नमो सुयदेवयाए भगवईए ॥ कुंजर १ संजय २ सेलेसि ३ किरिय ४ ईसाण ५ पुढवि ६–७ दग ८–९ वाऊ १०–११ । एगिंदिय १२ नाग १३ सुवन्न १४ विज्जु १५ वायु १६ ऽग्गि १७ सत्तरसे ॥ ७७ ॥

(उद्देशक संग्रह–) १ कुंजर–कोणिकना प्रधान हस्ती संबन्धे प्रथम उद्देशक, २ संयतादि संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ शैलेशी प्राप्त अनगार संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ क्रिया–कर्म संबन्धे चोथो उद्देशक, ५ ईशानेन्द्रनी सुधर्मासभा संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६–७ पृथिवीकायिक संबन्धे छठ्ठो अने सातमो उद्देशक, ८–९ अप्कायिक संबन्धे आठमो अने नवमो उद्देशक, १०–११ वायुकायिक संबन्धे दशमो अने अगीयारमो उद्देशक, १२ एकेन्द्रिय जीव संबन्धे बारमो उद्देशक, १३–१७ नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार अने अग्निकुमार संबन्धे अनुक्रमे तेरथी आरंभी सत्तर उद्देशको–ए प्रमाणे सत्तरमा शतकमां सत्तर उद्देशको कहेवामां आवशे.

रायगिहे जाव एवं वयासी–उदायी णं भंते ! हत्थिराया कओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्नो?, गोयमा ! असुरकुमारेहिंतो देवेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्ने, उदायी णं भंते ! हत्थिराया कालमासे कालं किच्चा कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति? गोयमा ! इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोससागरोवमठितीयंसि निरयावासंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं भंते ! तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं ग० कहिं उ०?, गोयमा ! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं काहिति ॥ भूयाणंदे णं भंते ! हत्थिराया

For Private And Personal

कओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता भूयाणंदे हत्थिरायत्ताए एवं जहेव उदायी जाव अंतं काहिति ॥ (सूत्रं ५९१) ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां भगवान् गौतम यावत्–आ प्रमाणे बोल्या–हे भगवन् ! उदायी नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार देव थकी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ उदायी नामे हस्ती मरणसमये मरी क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीने विषे एक सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थितिवाळा नरकावासमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. [प्र०] हे भगवन् ! ते (उदायी हस्ती) त्यांथी मरण पामी तुरत क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थई सिद्ध थशे, सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] हे भगवन् ! भूतानंद नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहिं भूतानंद नामे हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] जेम उदायी नामे हस्तीनी वक्तव्यता कही तेम भूतानंदनी पण वक्तव्यता अहिं जाणवी. यावत्–सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥ ५९१ ॥

पुरिसे णं भंते ! तालमारुहइ ता० २ तालाओ तालफलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तालमारुहइ तालमा० २ तालाओ तालफलं पचालेइ वा पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो तले निव्वत्तिए तलफले निव्वत्तिए तेऽवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥ अहे णं भंते ! से तालप्फले अप्पणो गरुयत्ताए जाव पच्चोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं जाव जीवियाओ ववरोवेति तए णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिए ?, गोयमा !

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जावं च णं से पुरिसे तलप्फले अप्पणो गरुयत्ताए जाव जीवियाओ ववरोवेति तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो तले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठा, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो तालप्फले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा, जेविय से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति तेऽविय णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥

[प्र०] हे भगवन्! कोई पुरुष ताडना झाड उपर चढे, अने ते ताडना झाड उपर चढी त्यां रहेला ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! जेटलामां पुरुष ताड उपर चढी ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे, तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे. जे जीवोना शरीरद्वारा ताड वृक्ष तथा ताडनुं फळ उत्पन्न थयुं छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे. [प्र०] हे भगवन्! (ते पुरुषे हलाव्या के तोड्या पछी) ते ताडनुं फळ पोताना भारने लीधे यावत्-नीचे पडे, अने नीचे पडता ते ताडना फळद्वारा जे जीवो हणाय, यावत्-जीवितथी जूदा थाय, तो तेथी ते फळ तोडनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! जेटलामां ते पुरुष ताडना फळने तोडे अने पछी ते फळ पोताना भारने लीधे नीचे पडता जीवोने यावत्-जीवितथी जूदा करे तो तेटलामां (तोडनार) पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं वृक्ष नीपज्युं छे ते जीवोने यावत् चार क्रियाओ लागे, अने, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं फळ नीपज्युं छे ते जीवोने तो कायिकी यावत् पांचे क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ताडना फळना उपकारक थाय

For Private And Personal

छे ते जीवोने पण कायिक यावत्--पांचे क्रियाओ लागे.

पुरिसे णं भंते! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से पुरिसे रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेविय णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा. अहे णं भंते! से मूले अप्पणो गरुयत्ताए जाव जीवियाओ ववरोवेइ तओ णं भंते! से पुरिसे कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से मूले अप्पणो जाव ववरोवेइ तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव चउहिं पुट्ठा, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं कंदे, जेविय णं से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति तेवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥ पुरिसे णं भंते! रुक्खस्स कंदं पचालेइ०, गो० तावं च णं से पुरिसे जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेवि णं जीवा जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा, अहे णं भंते! से कंदे अप्पणो जाव चउहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए खंधे नि० जाव चउहिं पुट्ठा, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए तेवि य णं जीवा जाव पंचहिं पुट्ठा, जेवि य से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स जाव पंचहिं पुट्ठा जहा खंधो एवं जाव बीयं (सूत्रं ५९२) ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन्! कोइ पुरुष झाडना मूळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! झाडना मूळने हलावनार के नीचे पाडनार पुरुषने कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपज्यां छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे. [प्र०] हे भगवन्! त्यार पछी ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तो तेथी मूळने हलावनार के तोडनार ते पुरुषने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! जेटलामां ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी कंद नीपज्यो छे, यावत्-बीज नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्-चार क्रियाओ लागे. वळी जे जीवोना शरीरथी मूळ नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्-पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता मूळना उपग्राहक-उपकारक छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! कोइ पुरुष वृक्षना कंदने हलावे तो तेने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! कंदने हलावनार ते पुरुषने यावत्-पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपज्युं छे ते जीवोने पण पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! त्यार पछी ते कन्द पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने यावत्-जीवोनो घात करे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] ते पुरुषने यावत्-चार क्रियाओ लागे. (साक्षात् घातक नहि होवाथी प्राणातिपातक्रिया न लागे.) तथा जे जीवोना शरीरोथी मूळ, स्कंध वगेरे नीपज्यां छे ते जीवोने परंपराए घातक होवाथी प्राणातिपात क्रिया सिवाय चार क्रियाओ लागे अने जे जीवोना शरीरोथी कंद नीपज्यो छे ते जीवोने यावत् पांचे क्रियाओ लागे. वळी जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ते कंदना उपकारक होय ते जीवोने पण पांचे क्रियाओ

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

लागे. जेम कंद संबन्धे वक्तव्यता कही तेम यावत्–बीज संबन्धे पण जाणवी. ॥ ५९२ ॥

कति णं भंते ! सरीरगा पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंच सरीरगा पन्नत्ता, तंजहा—ओरालियजावकम्मए । कति णं भंते ! इंदिया पं० ?, गोयमा ! पंच इंदिया पं०, तं०–सोइंदिए जाव फासिंदिए । कतिविहे णं भंते ! जोए प० ?, गोयमा ! तिविहे जोए प०, तं०–मणजोए वयजोए कायजोए । जीवे णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे कति किरिए ?, गोयमा ! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए, एवं पुढविकाइएवि एवं जाव मणुस्से । जीवा णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणा कतिकिरिया ?, गोयमा ! तिकिरियावि चउकिरियावि पंचकिरियावि, एवं पुढविकाइया एवं जाव मणुस्सा, एवं वेउव्वियसरीरेणवि दो दंडगा, नवरं जस्स अत्थि वेउव्वियं, एवं जाव कम्मगसरीरं, एवं सोइंदियं जाव फासिंदियं, एवं मणजोगं वयजोगं कायजोगं जस्स जं अत्थि तं भाणियव्वं, एए एगत्तपुहुत्तेणं छव्वीसं दंडगा (सूत्रं ५९३) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! केटलां शरीरो कह्यां छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच शरीरो कह्यां छे, ते आ प्रमाणे–१ औदारिक, यावत्–५ कार्मण. [प्र०] हे भगवन् ! केटली इन्द्रीयो कही छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच इन्द्रियो कही छे, ते आ प्रमाणे–१ श्रोत्रेन्द्रिय, यावत्–५ स्पर्शेन्द्रिय. [प्र०] हे भगवन् ! योग केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे गौतम ! योग त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे–मनयोग, वचनयोग अने काययोग. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीरने बांधतो जीव केटली क्रियावाळो होय ? [उ०] हे गौतम ! औदारिक शरीरने बांधतो जीव कोइवार त्रण क्रियावाळो, कोइवार चारक्रियावाळो अने कोइवार पांच क्रियावाळो होय.

For Private And Personal

ए रीते पृथिवीकायिक संबन्धे कहेवुं. तथा ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-मनुष्य सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! औदारिक शरीरने बांधता अनेक जीवोने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! तेओने कदाचित् त्रण क्रियाओ, कदाचित् चार क्रियाओ अने कदाचित् पांच क्रियाओ लागे ए प्रमाणे यावत् दंडकना क्रमथी पृथिवीकायिको सुधी जाणवुं. तथा ए क्रमथी यावत्-मनुष्यो सुधी जणवुं. ए प्रमाणे वैक्रिय शरीर संबन्धे पण एक वचन अने बहुवचनने आश्रयी बे दंडको कहेवा. परन्तु जे जीवोने वैक्रिय शरीर होय ते जीवोने आश्रयी कहेवु ए प्रमाणे यावत्-कार्मणशरीर सुधी समजवुं. श्रोत्रेन्द्रियथी आरंभी यावत्-स्पर्शेन्द्रिय सुधी पण एज क्रमथी जाणवुं. वळी मनयोग, वचनयोग अने काययोग विषे पण ए प्रमाणे कहेवुं, परन्तु जेने जे योग होय तेने ते योग-संबन्धे कहेवुं. एम बधा मळीने एकवचन अने बहुवचनने आश्रयी छवीश दंडको कहेवा. ॥ ५९३ ॥

कतिविहे णं भंते! भावे पण्णत्ते?, गोयमा! छव्विहे भावे प०, तं०—उदइए उवसमिए जाव सन्निवाइए, से किं तं उदइए?, उदइए भावे दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—उदइए उदयनिप्फन्ने य, एवं एएणं अभिलावेणं जहा अणुओगदारे छन्नामं तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव से तं सन्निवाइए भावे॥ सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति॥ (सू० ५९४) ॥ १७-१ ॥

[प्र०] हे भगवन्! भाव केटला प्रकारना कह्या छे? [उ०] हे गौतम! भाव छ प्रकारना कह्या छे. ते आ प्रमाणे-१ औदयिक, २ औपशमिक, यावत्-६ सांनिपातिक. [प्र०] हे भगवन्! औदयिक भाव केटला प्रकारे कह्यो छे. [उ०] हे गौतम! औदयिक भाव बे प्रकारे कह्यो छे, ते आ प्रमाणे-औदयिक अने उदयनिष्पन्न. ए प्रमाणे आ अभिलाप वडे अनुयोगद्वारमां जेम छ

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

नामनी वक्तव्यता कही छे ते बधी अहिं कहेवी. यावत्-ए प्रमाणे सांनिपातिक भाव सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'. ॥ ५९४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक २)

से नूणं भंते! संयतविरतपडिहयपचक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए अस्संजयअविरयअपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे अधम्मे ठिते संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ?, हंता गोयमा! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एएसि णं भंते! धम्मंसि वा अहम्मंसि वा धम्माधम्मंसि वा चकिया केइ आसइत्तए वा जाव तुयट्टित्तए वा ?, गोयमा! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं खाइ अट्ठेणं भंते! एवं वुचइ जाव धम्माधम्मे ठिते ?, गोयमा! संजयविरयजाव पावकम्मे धम्मे ठिते धम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरइ, संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते धम्माधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, से तेणट्ठेणं जाव ठिए ॥ जीवा णं भंते! किं धम्मे ठिया अधम्मे ठिया धम्माधम्मे ठिया ?, गोयमा! जीवा धम्मेवि ठिता अधम्मेवि ठिता धम्माधम्मेवि ठिता, नेरइ० पु० ?, गोयमा! णेरइया णो धम्मे ठिता अधम्मे ठिता णो धम्माधम्मे ठिता, एवं जाव चउरिंदिया, पंचिंदियतिरिक्खजो० पुच्छा, गोयमा! पंचिंदियतिरिक्खजोणि० नो धम्मे ठिया

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अधम्मे ठिया धम्माधम्मेवि ठिया, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसवेमाणिया जहा नेर० (सू० ५९५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! संयत, प्राणातिपातादिथी विरतिवाळो अने जेणे पापकर्मनो प्रतिघात अने प्रत्याख्यान कर्युं छे एवो जीव चारित्र धर्ममां स्थित होय, असंयत, अविरत अने जेणे पापकर्मनो प्रतिघात अने प्रत्याख्यान कर्युं नथी एवो जीव अधर्ममां स्थित होय, तथा संयतासंयत जीव धर्माधर्ममां स्थित होय ? [उ०] हे गौतम ! हा, संयत अने विरत जीव धर्ममां स्थित होय, संयतासंयत जीव यावत्-धर्माधर्ममां स्थित होय. [प्र०] हे भगवन् ! ए धर्ममां, अधर्ममां अने धर्माधर्ममां कोइ जीव बेसवाने यावत्—आळोटवाने समर्थ छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी (अर्थात्—ते जीवनो स्वभाव होवाथी धर्ममां, अधर्ममां के धर्माधर्ममां कोइ जीव बेसी शकतो नथी.) [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी आप एम कहो छो के—'यावत्—धर्माधर्ममां स्थित होय' ? [उ०] हे गौतम ! संयत, विरत अने जेणे पापकर्मनुं प्रत्याख्यान कर्युं छे एवो जीव धर्ममां स्थित होय एटले धर्मनो आश्रय करी—स्वीकार करीने विहरे. ए प्रमाणे असंयत, अविरत अने जेणे पापकर्मनुं प्रत्याख्यान कर्युं नथी एवो जीव अधर्ममां स्थित होय—एटले अधर्मनो आश्रय करी विहरे, तथा संयतासंयत जीव धर्माधर्ममां स्थित होय—एटले जीव धर्माधर्मनो—देशविरतिनो आश्रय करी विहरे. ते माटे हे गौतम ! यावत्-'स्थित होय'. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो धर्ममां स्थित होय, अधर्ममां स्थित होय के धर्माधर्ममां स्थित होय ? [उ०] हे गौतम ! जीवो धर्ममां पण स्थित होय, अधर्ममां पण स्थित होय अने धर्माधर्ममां पण स्थित होय. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे नैरयिक संबन्धे पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको धर्ममां स्थित न होय, तेम धर्माधर्ममां स्थित न होय, पण अधर्ममां स्थित होय. ए प्रमाणे यावत्—चउरिन्द्रिय जीवो सुधी जाणवुं. [प्र०] पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो संबन्धे पृच्छा.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[उ०] हे गौतम! पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो धर्ममां स्थित नथी, पण तेओ अधर्ममां अने धर्माधर्ममां स्थित छे. मनुष्योने विषे सामान्य जीवोनी पेठे वक्तव्यता कहेवी. वानव्यंतरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको विषेनी वक्तव्यता नैरयिकोनी पेठे कहेवी. ॥ ५९५ ॥

अन्नउत्थिया णं भंते! एवमाइक्खंति जाव परूवेंति–एवं खलु समणा पंडिया समणोवासया बालपंडिया जस्स णं एगपाणाएवि दंडे अणिक्खित्ते से णं एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिया, से कहमेयं भंते! एवं?, गोयमा! जण्णं ते अन्नउत्थिया एवमाइक्खंति जाव वत्तव्वं सिया, जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमा०, अहं पुण गोयमा! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एवं खलु समणा पंडिया समणोवासगा बालपंडिया जस्स णं एगपाणाएवि दंडे निक्खित्ते से णं नो एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिया ॥ जीवा णं भंते! किं बाला पंडिया बालपंडिया?, गोयमा! जीवा बालावि पंडियावि बालपंडियावि, नेरइयाणं पुच्छा, गोयमा! नेरइया बाला नो पंडिया नो बालपंडिया, एवं जाव चउरिंदियाणं, पंचिंदियतिरिक्ख० पुच्छा, गोयमा! पंचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पंडिया बालपंडियावि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया (सूत्रं ५९६) ॥

[प्र०] हे भगवन्! अन्यतीर्थिको एम कहे छे, यावत् एम प्ररूपे छे के 'श्रमणो' पंडित कहेवाय छे अने श्रमणोपासको बालपंडित कहेवाय छे, पण जे जीवने एक पण जीवना वधनी अविरति छे ते जीव 'एकांत बाल' कहेवाय, तो हे भगवन्! आ (अन्यतीर्थिकोनुं कथन) सत्य केम होय? [उ०] हे गौतम! जे अन्यतीर्थिको आ प्रमाणे कहे छे के यावत्–एकान्त बाल' कहेवाय, परन्तु जेओए एम कह्युं छे तेओए मिथ्या–असत्य कह्युं छे, हे गौतम! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं–यावत् प्ररूपुं छुं के–ए प्रमाणे खरेखर

For Private And Personal

श्रमणो पंडित छे अने श्रमणोपासको बालपंडित छे, पण जे जीवे एक पण प्राणिना वधनी विरति करी छे ते जीव 'एकांतबल' न कहेवाय. (परन्तु 'बालपंडित' कहेवाय) [प्र०] हे भगवन्! शुं जीवो बाल–विरतिरहित छे, पंडित–सर्वविरतिवाळा छे के बालपंडित–देशविरति युक्त छे? [उ०] हे गौतम! जीवो बाल पण छे, पंडित पण छे अने बालपंडित पण छे [प्र०] नैरयिको संबन्धे ए प्रमाणे प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! नैरयिको बाल छे, पण पंडित नथी, तेम बालपंडित पण नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्–चउरिंद्रियो सुधी जाणवुं. [प्र०] पंचेन्द्रिय तिर्यंचो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम! पंचेन्द्रिय तिर्यंचो बाल अने बालपंडित होय छे, पण पंडित होता नथी. मनुष्यो संबंधे सामान्य जीवोनी वक्तव्यता कहेवी. तथा वानव्यतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक संबंधे नैरयिकनी वक्तव्यता (सू० ७) कहेवी. ॥ ५९६ ॥

अन्नउत्थिया णं भंते! एवमाइक्खंति जाव परूवेंति—एवं खलु पाणातिवाए मुसावाए जाव मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया पाणाइवायवेरमणे जाव परिग्गहवेरमणे कोहविवेगे जाव मिच्छादंसणसल्लविवेगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया, उप्पत्तियाए जाव परिणामियाए वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया, उप्पत्तियाए उग्गहे ईहा अवाए धारणाए वट्टमाणस्स जाव जीवाया, उट्ठाणे जाव परक्कमे वट्टमाणस्स जाव जीवाया, नेरइयत्ते, तिरिक्खमणुस्सदेवत्ते वट्टमाणस्स जाव जीवाया, नाणावरणिज्जे जाव अंतराइए वट्टमाणस्स जाव जीवाया, एवं कण्हलेस्साए जाव सुक्कलेस्साए, सम्मदिट्ठीए ३ एवं चक्खुदंसणे ४ आभिणिबोहियनाणे ५ मतिअन्नाणे ३ आहारसन्नाए ४ एवं ओरालियसरीरे ५ एवं मणजोए ३ सागारोवओगे अणागारोवओगे

वट्टमाणस्स अण्णे जीवे अन्ने जीवाया, से कहमेयं भंते! एवं?, गोयमा! जण्णं ते अन्नउत्थिया एइमाइक्खंति जाव मिच्छं ते एवमाहंसु, अहं पुण गोयमा! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि-एवं खलु पाणातिवाए जाव मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे सच्चेव जीवाया जाव अणागारोवओगे वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे सच्चेव जीवाया ॥ (सूत्रं ५९७) ॥

[प्र०] हे भगवन्! अन्यतीर्थिको आ प्रमाणे कहे छे, यावत् प्ररूपे छे के प्राणातिपातमां, मृषावादमां यावत्-मिथ्यादर्शनशल्यमां वर्तता प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; प्राणातिपातविरमणमां, यावत्-परिग्रहविरमणमां, क्रोधना त्यागमां-यावत्-मिथ्यादर्शनशल्यना त्यागमां वर्तता प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी तेनो जीवात्मा अन्य छे. औत्पत्तिकी बुद्धिमां, यावत्-पारिणामिकी बुद्धिमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी जीवात्मा अन्य छे; अवग्रह, ईहा, अवाय अने धारणामां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; उत्थानमां, यावत्-पुरुषकार-पराक्रममां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; नैरयिकपणामां, पंचेंद्रियतिर्यंचपणामां, मनुष्यपणामां तथा देवपणामां वर्तमान जीव अन्य छे अने जीवात्मा अन्य छे; ज्ञानावरणीयमां यावत्-अंतरायमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी जीवात्मा अन्य छे; कृष्णलेश्यामां, यावत्-शुक्ललेश्यामां, तथा सम्यग्दृष्टि मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टिमां, १ चक्षुदर्शन २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन अने ४ केवल दर्शनमां, ५ आभिनिवोधिकज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान अने केवळज्ञानमां, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, अने विभंगज्ञानमां, आहारसंज्ञा, भयसंज्ञा, निद्रासंज्ञा अने मैथुनसंज्ञामां, अने एज प्रमाणे औदारिक शरीर, वैक्रिय शरीर, आहारक

शरीर, तैजस शरीर अने कार्मण शरीरमां, तथा मनोयोग, वचनयोग, अने काययोगमां, साकारोपयोग अने अनाकारोपयोगमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेनो जीवात्मा अन्य छे. तो हे भगवन्! ते केम सत्य होय? [उ०] हे गौतम! जे अन्यतीर्थिको ए प्रमाणे कहे छे, यावत्-तेओ मिथ्या कहे छे. हे गौतम! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं, यावत् प्ररूपुं छुं-" प्राणातिपात यावत्-मिथ्यादर्शनमां वर्तमान प्राणीनो तेज जीव छे अने तेज जीवात्मा छे यावत्-अनाकारोपयोगमां वर्तमान प्राणीनो तेज जीव छे अने तेज जीवात्मा छे." ॥ ५९७ ॥

देवे णं भंते! महड्डीए जाव महेस० पुव्वामेव रूवी भवित्ता पभू अरूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ-देवे णं जाव नो पभू अरूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए?, गोयमा! अहमेयं जाणामि अहमेयं पासामि अहमेयं बुज्झामि अहमेयं अभिसमन्नागच्छामि, मए एयं नायं मए एयं दिट्ठं मए एयं बुद्धं मए एयं अभिसमन्नागयं जण्णं तहागयस्स जीवस्स सरूविस्स सकम्मस्स सरागस्स सवेद[ण]स्स समोहस्स सलेसस्स ससरीरस्स ताओ सरीराओ अविप्पमुक्कस्स एवं पन्नायति, तंजहा—कालत्ते वा जाव सुक्किलत्ते वा सुब्भिगंधत्ते वा दुब्भिगंधत्ते वा तित्ते वा जाव महुर० कक्खडत्ते जाव लुक्खत्ते, से तेणट्ठेणं गोयमा! जाव चिट्ठित्तए॥ सच्चेव णं भंते! से जीवे पुव्वामेव अरूवी भवित्ता पभू रूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए?, णो तिणट्ठे० जाव चि०, गो०! अहमेयं जाणामि जाव जन्नं तहागयस्स जीवस्स अरूवस्स अकम्मस्स अरागस्स अवेदस्स अमोहस्स अलेसस्स असरीरस्स ताओ सरीराओ विप्पमुक्कस्स णो एवं पन्नायति, तं०-कालत्ते वा जाव

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

लुक्खत्ते वा, से तेणट्ठेणं जाव चिट्ठित्तए वा ॥ सेवं भंते ! त्ति (सूत्रं ५९८) ॥ १७-२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो, यावत्-मोटा सुखवाळो देव पहेलां रूपी होईने-मूर्त स्वरूप धारण करी पछी अरूपी रूप (अमूर्त रूप) विकुर्वीने रहेवा समर्थ छे ? [उ०] ते अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'मोटी ऋद्धिवाळो देव यावत्-अरूपी रूप विकुर्वीने रहेवा समर्थ नथी' ? [उ०] गौतम ! हुं ए जाणुं छुं, हुं ए जोउं छुं, हुं ए निश्चित जाणुं छुं, हुं ए सर्वथा जाणुं छुं, में ए जाण्युं छे, में ए जोयुं छे, में निश्चित जाण्युं छे अने में ए सर्वथा जाण्युं छे के, तेवा प्रकारना रूपवाळा, कर्मवाळा, रागवाळा, वेदवाळा, मोहवाळा, लेश्यावाळा, शरीरवाळा अने ते शरीरथी नहि मूकायेला-जूदा नहीं थयेला जीवने विषे एम जणाय छे, ते आ प्रमाणे-ते शरीरयुक्त जीवमां-काळापणुं, यावत्-धोळापणुं, सुगंधिपणुं के दुर्गंधिपणुं, कडवापणुं के यावत्-मधुरपणुं, तथा कर्कशपणुं के यावत्-रूक्षपणुं होय छे, माटे हे गौतम ! ते हेतुथी ते देव पूर्व प्रमाणे यावत्-अरूपी रूप विकुर्ववा समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! तेज देवरूप जीव पहेलां अरूपी थईने पछी रूपी आकार विकुर्ववा समर्थ छे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी-इत्यादि यावत्-'विकुर्ववा समर्थ नथी' त्यांसुधी जाणवुं. कारण के हे गौतम ! हुं ए जाणुं छुं के, यावत्-रूप विनाना, कर्म विनाना, राग विनाना, वेद विनाना, मोह विनाना, लेश्या विनाना, शरीर विनाना अने शरीरथी जूदा थयेला तेवा प्रकारना जीवने विषे एम जणातुं नथी के, ते जीवमां काळापणुं यावत्-लुखापणुं छे. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी यावत्-ते देव पूर्व प्रमाणे विकुर्ववा समर्थ नथी. "हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे." ॥ ५९८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १७. (उद्देशक ३)

सेलेसिं पडिवन्नए णं भंते ! अणगारे सया समियं एयति वेयति जाव तं तं भावं परिणमति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, णण्णत्थेगेणं परप्पयोगेणं ॥ कतिविहा णं भंते ! एयणा पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंचविहा एयणा पण्णत्ता, तंजहा-दव्वेयणा खेत्तेयणा कालेयणा भावेयणा भवेयणा, दव्वेयणा णं भंते ! कतिविहा प० ?, गोयमा ! चउव्विहा प०, तंजहा-नेरइयदव्वेयणा तिरिक्ख० मणुस्स० देवदव्वेयणा, से केण० एवं वुच्चइ-नेरइयदव्वेयणा २ ?, गोयमा ! जन्नं नेरइया नेरइयदव्वे वट्टिंसु वा वट्टंति वा वट्टिस्संति वा ते णं तत्थ नेरतिया नेरतियदव्वे वट्टमाणा नेरइयदव्वेयणं एइंसु वा एइस्संति वा, से तेणट्ठेणं जाव दव्वेयणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तिरिक्खजोणियदव्वेयणा एवं चेव, नवरं तिरिक्खजोणियदव्वे भाणियव्वं, सेसं तं चेव, एवं जाव देवदव्वेयणा । खेत्तेयणा णं भंते ! कतिविहा पण्णत्ता ?, गोयमा ! चउव्विहा प०, तं०-नेरइयखेत्तेयणा जाव देवखेत्तेयणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ नेरइयखेत्तेयणा ने० २ ?, एवं चेव नवरं नेरइयखेत्तेयणा भाणियव्वा, एवं जाव देवखेत्तेयणा, एवं कालेयणावि, एवं भवेयणावि, भावेयणावि जाव देवभावेयणा (सूत्रं ५९९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शैलेशी अवस्थाने प्राप्त थयेल अनगार शुं सदा निरन्तर कंपे, विशेष कंपे, अने यावत्-ते ते भावे परिणमे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी, मात्र एक परप्रयोग विना (अर्थात्-शैलेशी अवस्थामां आतमा अत्यन्त स्थिरताने प्राप्त थयेल होवाथी

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

परप्रयोग सिवाय न कंपे). [प्र०] हे भगवन्! एजना (कंपन) केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! एजना पांच प्रकारनी छे, ते आ प्रमाणे–१ द्रव्यएजना, २ क्षेत्रएजना, ३ कालएजना, ४ भावएजना अने ५ भवएजना. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यएजना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! ते चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे–१ नैरयिकद्रव्यएजना, २ तिर्यंचयोनिकद्रव्यएजना, ३ मनुष्यद्रव्यएजना अने ४ देवद्रव्यएजना. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी 'नैरयिकद्रव्यएजना' २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! जे माटे नैरयिको नैरयिकद्रव्यमां वर्तता हता, वर्ते छे अने वर्तशे, ते नैरयिकोए नैरयिकद्रव्यमां वर्तता नैरयिकद्रव्यनी एजना करी हती, करे छे अने करशे, ते माटे यावत्–नैरयिकद्रव्यएजना कहेवामां आवे छे. [प्र०] हे भगवन्! तिर्यंचयोनिकद्रव्यएजना २ कहेवाय छे तेनुं शुं कारण? [उ०] पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. विशेष ए के नैरयिकद्रव्यने बदले तिर्यंचयोनिकद्रव्य कहेवु. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे मनुष्यद्रव्यएजना अने देवद्रव्यएजना पण जाणवी. [प्र०] हे भगवन्! क्षेत्रएजना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! ते चार प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे–१ नैरयिकक्षेत्रएजना, यावत् ४ देवक्षेत्रएजना. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिकक्षेत्रएजना २ कहेवानुं शुं कारण? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के नैरयिकद्रव्यएजनाने बदले नैरयिकक्षेत्रएजना कहेवी. अने एम यावत्–देव क्षेत्रएजना सुधी जाणवुं. तथा कालएजना, भवएजना अने भावएजना विषे पण ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्–देवभावएजना सुधी समजवुं. ॥ ५९९ ॥

कतिविहा णं भंते! चलणा पण्णत्ता?, गोयमा! तिविहा चलणा प०, तं०–सरीरचलणा इंदियचलणा जोगचलणा, सरीरचलणा णं भंते! कतिविहा प०?, गोयमा! पंचविहा प०, तं०–ओरालियसरीरचलणा जाव क-

For Private And Personal

म्मगसरीरचलणा, इंदियचलणा णं भंते! कतिविहा प०?, गोयमा! पंचविहा पण्णत्ता, तंजहा-सोइंदियचलणा जाव फासिंदियचलणा, जोगचलणा णं भंते! कतिविहा प० ?, गो०! तिविहा पं०, तं०-मणजोगचलणा वइजोगचलणा कायजोगचलणा, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ ओरालियसरीरचलणा ओ० २?, गोयमा! जं णं जीवा ओरालियसरीरे वट्टमाणा ओरालियसरीरपायोगाइं दव्वाइं ओरालियसरीरत्ताए परिणामेमाणा ओरालियसरीरचलणं चलिंसु वा चलंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव ओरालियसरीरचलणा० ओ० २, से केणट्ठेणं भंते! एवं वु० वेउव्वियसरीरचलणा वेउ०, एवं चेव नवरं वेउव्वियसरीरे वट्टमाणा एवं जाव कम्मगसरीरचलणा, से केणट्ठेणं भंते! एवं वु० सोइंदियचलणा २?, गोयमा! जन्नं जीवा सोइंदिए वट्टमाणा सोइंदियपाओगाइं दव्वाइं सोइंदियत्ताए परिणामेमाणा सोइंदियचलणं चलिंसु वा चलंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव सोतिंदियचलणा सो० २, एवं जाव फासिंदियचलणा, से केणट्ठेणं एवं वुच्चइ मणजोगचलणा २?, गोयमा! जण्णं जीवा मणजोए वट्टमाणा मणजोगप्पाओगाइं दव्वाइं मणजोगत्ताए परिणामेमाणा मणजोगचलणं चलिंसु वा चलिंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव मणजोगचलणा मण० २, एवं वइजोगचलणावि, एवं कायजोगचलणावि ॥ (सू० ६००) ॥

[प्र०] हे भगवन्! चलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम चलना त्रण प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-शरीरचलना, इन्द्रियचलना अने योगचलना. [प्र०] हे भगवन्! शरीरचलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! शरीरचलना

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिकशरीरचलना, यावत्-५ कार्मणशरीरचलना. [प्र०] हे भगवन्! इन्द्रियचलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रियचलना, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रियचलना. [प्र०] हे भगवन्! योगचलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! योगचलना त्रण प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे—मनोयोगचलना, वचनयोगचलना अने काययोगचलना. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी औदारिकशरीरचलना २ कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! जे माटे औदारिक शरीरमां वर्तता जीवोए औदारिकशरीरयोग्य द्रव्योने औदारिकशरीरपणे परिणमावता औदारिकशरीरनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी हे गौतम! औदारिकशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी वैक्रियशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. विशेष ए के 'वैक्रियशरीरने विषे वर्तता' इत्यादि कहेवुं. (अर्थात्-औदारिकने बदले बधे वैक्रिय कहेवुं.) अने एज प्रमाणे यावत्-कार्मणशरीरचलना सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! श्रोत्रेन्द्रियने धारण करता जीवोए श्रोत्रेन्द्रिययोग्य द्रव्योने श्रोत्रेन्द्रियपणे परिणमावता श्रोत्रेन्द्रियनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे यावत्-स्पर्शेन्द्रियचलना सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी मनोयोगचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! जे कारणथी मनयोगने धारण करता जीवोए मनयोग्य जीवोए मनयोग्य द्रव्योने मनयोगपणे परिणमावता मनोयोगनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी मनोयोगचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे वचनयोगचलना तथा काययोगचलना पण जाणवी. ॥ ६०० ॥

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अह भंते ! संवेगे निव्वेए गुरुसाहम्मियसुस्सूसणया आलोयणया निंदणया गरहणया खमावणया सुयसहायता विउसमणया भावे अप्पडिबद्धया विणिवट्टणया विवित्तसयणासणसेवणया सोइंदियसंवरे जाव फासिंदियसंवरे जोगपच्चक्खाणे सरीरपच्चक्खाणे कसायपच्चक्खाणे संभोगपच्चक्खाणे उवहिपच्चक्खाणे भत्तपच्चक्खाणे खमा विरागया भावसच्चे जोगसच्चे करणसच्चे मणसमण्णाहरणया वयसमन्नाहरणया कायसमन्नाहरणया कोहविवेगे जावमिच्छादंसणसल्लविवेगे णाणसंपन्नया दंसणस० चरित्तसं० वेदणअहियासणया मारणंतियअहियासणया एए णं भंते ! पया किंपज्जवसाणफला पण्णत्ता ? समणाउसो !, गोयमा ! संवेगे निव्वेगे जाव मारणंतियअहियास० एए णं सिद्धिपज्जवसाणफला पं० समणाउसो ! ॥ सेवं भंते ! २ जाव विहरति (सू०६०१) ॥ १७–३ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! संवेग–मोक्षनो अभिलाष, निर्वेद–संसारथी विरक्तता, गुरुओनी तथा साधर्मिकोनी सेवा, पापोनी आलोचना–गुरु समक्ष कथन, निंदा–आत्मद्वारा दोषोनी निन्दा, गर्हा–परसमक्ष पोताना दोषो प्रगट करवा, क्षमापना, उपशांतता, श्रुतसहायता–श्रुताभ्यास, भावाप्रतिबद्धता–हास्यादि भावोने विषे अप्रतिबंध, पापस्थानोथी निवृत्त थवुं, विविक्तशयनासता–स्त्र्यादिरहित वसति अने आसननो उपयोग, श्रोत्रेन्द्रियसंवर, यावत्–स्पर्शेन्द्रियसंवर, योगप्रत्याख्यान, शरीरप्रत्याख्यान, कषायप्रत्याख्यान, संभोगप्रत्याख्यान, उपधिप्रत्याख्यान, भक्तप्रत्याख्यान, क्षमा, विरागता, भावसत्य, योगसत्य, करणसत्य–प्रतिलेखनादि क्रियानुं यथार्थ करवुं, मनःसमन्वाहरण–मननुं संगोपन, वचःसमन्वाहरण–वचनसंगोपन, कायसमन्वाहरण–कायसंगोपन, क्रोधनो त्याग, यावत्–मिथ्यादर्शनशल्यनो त्याग, ज्ञानसंपन्नता, दर्शनसंपन्नता, चारित्रसंपन्नता, क्षुधादि वेदनामां सहनशीलता अने मारणान्तिक

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं हे आयुष्मान् श्रमण! अन्तिम फळ शुं कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! संवेग, निर्वेद, यावत्-मारणांतिक कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं अंतिम फळ मोक्ष कह्युं छे. "हे भगवन्! ते एमज छे. हे भगवन्! ते एमज छे." ॥६०१॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ४)

तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे जाव एवं वयासी—अत्थि णं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ?, हंता अत्थि, सा भंते! किं पुट्ठा कज्जइ अपुट्ठा कज्जइ?, गोयमा! पुट्ठा कज्जइ नो अपुट्ठा कज्जइ, एवं जहा पढमसए छट्ठुद्देसए जाव नो अणाणुपुव्विकडाति वत्तव्वं सिया, एवं जाव वेमाणियाणं, नवरं जीवाणं एगिंदियाण य निव्वाघाएणं छद्दिसिं वाघायं पडुच्च सिय तिदिसिं सिय चउदिसिं सिय पंचदिसिं सेसाणं नियमं छद्दिसिं। अत्थि णं भंते! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ?, हंता अत्थि, सा भंते! किं पुट्ठा० कज्जइ जहा पाणाइवाएणं दंडओ एवं मुसावाएणवि, एवं अदिन्नादाणेणवि मेहुणेणवि परिग्गहेणवि, एवं एए पंच दंडगा ५। जंसमयन्नं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते! किं पुट्ठा कज्जइ अपुट्ठा कज्जइ, एवं तहेव जाव वत्तव्वं सिया जाव वेमाणियाणं, एवं जाव परिग्गहेणं, एवं एतेवि पंच दंडगा १०। जंदेसेणं भंते! जीवाणं पाणाइवा-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

एणं किरिया कज्जति एवं चेव जाव परिग्गहेणं, एवं एतेवि पंच दंडगा १५। जंपएसन्नं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते! किं पुट्ठा कज्जति एवं तहेव दण्डओ एवं जाव परिग्गहेणं २०, एवं एए वीसं दंडगा ॥ (सूत्रं ६०२) ॥

[प्र०] ते काळे ते समये राजगृह नगरमां (भगावन् गौतम) यावत्–आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! जीवो बडे प्राणातिपातद्वारा क्रिया–कर्म कराय छे? [उ०] हा कराय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते क्रिया (कर्म) स्पृष्ट–आत्माए स्पर्शेली कराय के अस्पृष्ट–आत्माना स्पर्श विना कराय? [उ०] हे गौतम! ते स्पृष्ट कराय, पण अस्पृष्ट न कराय–इत्यादि बधुं प्रथम शतकना छट्ठा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं; यावत्–ते क्रिया (कर्म) अनुक्रमे कराय छे, पण अनुक्रम विना कराती नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्–वैमानिको सुधी जाणवुं. परन्तु विशेष ए के जीवो अने एकेन्द्रियो व्याघात–प्रतिबंध सिवाय छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे, अने जो व्याघात होय तो कदाच त्रण दिशामांथी, कदाच चार दिशामांथी अने कदाच पांच दिशामांथी, आवेलां कर्म करे छे. (जे एकेन्द्रियो लोकान्ते रहेला छे, तेने उपरनी अने आसपासनी दिशाथी कर्म आववानो संभव नथी, तेथी तेओ क्वचित् त्रण दिशामांथी कदाचित् चार दिशामांथी, अने कदाचित् पांच दिशामांथी आवेलुं कर्म करे छे अने बाकीना जीवो लोकना मध्य भागमां होवाथी व्याघातना अभावे छ ए दिशामांथी आवेलुं कर्म करे छे. ते सिवाय बाकीना जीवो तो अवश्य छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे.) [प्र०] हे भगवन्! जीवो मृषावादद्वारा कर्म करे छे? [उ०] हा, करे छे. [प्र०] हे भगवन्! शुं ते क्रिया–कर्म स्पृष्ट कराय–इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम प्राणातिपात संबंन्धे दंडक कह्यो छे तेम मृषावाद संबन्धे पण दंडक कहेवो. एम

For Private And Personal

अदत्तादान, मैथुन अने परिग्रहसंबन्धे पांचे दंडको कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! जे समये जीवो प्राणातिपातद्वारा (कर्म) करे छे ते समये हे भगवन् ! ते स्पृष्ट कर्म करे छे के अस्पृष्ट कर्म करे छे ? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. यावत्–ते 'अनानुपूर्वीकृत नथी' त्यां सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे–यावत्–दंडकना क्रमथी वैमानिको सुधी यावत्–परिग्रह संबन्धे जाणवुं. बधा मळीने पूर्ववत् पांचे दंडको मृषावाद संबन्धे कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! जे क्षेत्रमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते क्षेत्रमां स्पृष्ट के अस्पृष्ट करे छे— इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे उत्तर कहेवो. यावत्–परिग्रह सुधी जाणवुं. एम पांचे दंडको कहेवा. [प्र०] हे भगवन् ! जे प्रदेशमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते प्रदेशमां शुं स्पृष्ट कर्म करे छेके अस्पृष्ट कर्म करे छे–इत्यादि पूर्व प्रमाणे दंडक कहेवो. [उ०] ए प्रमाणे यावत्–परिग्रह सुधी जाणवुं. एम बधा मळीने वीश दंडको कहेवा. ॥ ६०२ ॥

जीवाणं भंते ! किं अत्तकडे दुक्खे परकडे दुक्खे तदुभयकडे दुक्खे ?, गोयमा ! अत्तकडे दुक्खे नो परकडे दुक्खे नो तदुभयकडे दुक्खे, एवं जाव वेमाणियाणं, जीवा णं भंते ! किं अत्तकडं दुक्खं वेदेंति परकडं दुक्खं वेदेंति तदुभयकडं दुक्खं वेदेंति ?, गोयमा ! अत्तकडं दुक्खं वेदेंति नो परकडं दुक्खं वेदेंति नो तदुभयकडं दुक्खं वेदेंति, एवं जाव वेमाणियाणं । जीवाणं भंते ! किं अत्तकडा वेयणा परकडा वेयणा पुच्छा, गोयमा ! अत्तकडा वेयणा णो परकडा वेयणा णो तदुभयकडा वेयणा एवं जाव वेमाणियाणं, जीवा णं भंते ! किं अत्तकडं वेदणं वेदेंति परक० वे० वे० तदुभयक० वे वे० ?, गोयमा ! जीवा अत्तकडं वेय० वे० नो परक० नो तदुभय० एवं जाव वेमाणियाणं । सेवं भंते ! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ६०३) ॥ १७-४ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे दुःख छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे के उभयकृत छे? [उ०] हे गौतम ! जीवोने जे दुःख छे ते आत्मकृत छे, परकृत नथी, तेम उभयकृत पण नथी, ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत दुःख वेदे छे, परकृत दुःख वेदे छे के तदुभयकृत दुःख वेदे छे? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत दुःख वेदे छे; परकृत के उभयकृत दुःख वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे वेदना छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! वेदना आत्मकृत छे, परकृत के उभयकृत नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत वेदनाने वेदे छे, परकृत वेदनाने वेदे छे के उभयकृत वेदनाने वेदे छे? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत वेदनाने वेदे छे; परकृत के उभयकृत वेदनाने वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ॥ ६०३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ५)

कहि णं भंते ! ईसाणस्स देविंदस्स देवरन्नो सभा सुहम्मा पण्णत्ता ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे २ मंदरस्स पव्वयस्स उत्तरेणं इमीसे रयणप्प० पुढ० बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ उड्ढं चंदिमसूरिय जहा ठाणपदे जाव मज्झे ईसाणवडेंसए महाविमाणे से णं ईसाणवडेंसए महाविमाणे अद्धतेरस जोयणसयसहस्साइं एवं जहा दस-

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

मसए सक्कविमाणवत्तव्वया सा इहवि ईसाणस्स निरवसेसा भाणियव्वा जाव आयरक्खा, ठिती सातिरेगाइं दो सागरोवमाइं, सेसं तं चेव जाव ईसाणे देविंदे देवराया ई० २, सेवं भंते! सेवं भंते! त्ति (सूत्रं ६०४) ॥ १७-५ ॥

[प्र०] हे भगवन्! देवेंद्र देवराज ईशाननी सुधर्मा सभा क्यां कही छे? [उ०] हे गौतम! जंबूद्वीप नामे द्वीपमां मंदरपर्वतनी उत्तरे आ रत्नप्रभा पृथिवीना अत्यन्त सम अने रमणीय भूमिभागथी उपर चंद्र अने सूर्यने मूकीने आगळ गया पछी-यावत्-(प्रज्ञापनासूत्रना बीजा) स्थानपदमां कह्या प्रमाणे मध्यभागमां ईशानावतंसक विमान आवे छे. ते ईशानावतंसक नामे महाविमान साडा बार लाख योजन लांबु अने पहोळुं छे-इत्यादि यावत्-दशम शतकमां शक्रविमाननी वक्तव्यता कही छे ते बधी अहीं ईशान संबंधे यावत्-आत्मरक्षकनी वक्तव्यता सुधी कहेवी. ते ईशानेन्द्रनुं आयुष किंचित् अधिक बे सागरोपमनुं छे, बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. यावत्-देवेंद्र देवराज ईशान छे २. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'. ॥ ६०४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ६.)

पुढविकाइए णं भंते! इमीसे रय० पुढ० समोहए २ जे भविए सोहम्मे कप्पे पुढविकाइयत्ताए उववज्जित्तए से भंते! किं पुव्विं उववज्जित्ता पच्छा संपाउणेज्जा पुव्विं वा संपाउणित्ता पच्छा उवव०?, गोयमा! पुव्विं वा उववज्जित्ता पच्छा संपाउणेज्जा पुव्विं वा संपाउणित्ता पच्छा उववज्जेज्जा, से केणट्ठेणं जाव पच्छा उववज्जेज्जा?,

For Private And Personal

गोयमा! पुढविकाइयाणं तओ समुग्घाया पं०, तं०—वेदणासमुग्घाए कसायसमुग्घाए मारणंतियसमुग्घाए, मारणंतियसमुग्घाएणं समोहणमाणे देसेण वा समोहणति सव्वेण वा समोहणति देसेणं समोहन्नमाणे पुव्विं संपाउणित्ता पच्छा उववज्जिज्जा, सव्वेणं समोहणमाणे पुव्विं उववज्जेत्ता पच्छा संपाउणेज्जा, से तेणट्ठेणं जाव उववज्जिज्जा। पुढविक्काइए णं भंते! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए जाव समोहए स० २ जे भविए ईसाणे कप्पे पुढवि एवं चेव ईसाणेवि, एवं जाव अच्चुयगेविज्जविमाणे, अणुत्तरविमाणे ईसिपब्भाराए य एवं चेव। पुढविकाइए णं भंते! सक्करप्पभाए पुढवीए समोहए २ स० जे भविए सोहम्मे कप्पे पुढवि० एवं जहा रयणप्पभाए पुढविकाइए उववाइओ एवं सक्करप्पभाएवि पुढविकाइओ उववाएयव्वो जाव ईसिपब्भाराए, एवं जहा रयणप्पभाए वत्तव्वया भणिया एवं जाव अहेसत्तमाए समोहए ईसीपब्भाराए उववाएयव्वो। सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ६०५) ॥ १७-६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां मरण समुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्! शुं प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे—पुद्गल ग्रहण करे के प्रथम पुद्गल ग्रहण करे अने पछी उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! ते प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी पुद्गल ग्रहण करे; अथवा प्रथम पुद्गल ग्रहण करे अने पछी उत्पन्न थाय. [प्र०] ते शा कारणथी यावत्—पछी उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिकोने त्रण समुद्घातो कह्या छे; ते आ प्रमाणे—वेदना समुद्घात, कषाय समुद्घात अने मारणांतिक समुद्घात. ज्यारे जीव मारणांतिक समुद्घात करे छे त्यारे देशथी पण समुद्घात करे छे अने सर्वथी पण समुद्घात करे छे. ज्यारे देशथी समुद्घात करे छे त्यारे प्रथम पुद्गल ग्रहण करे छे अने

पछी उत्पन्न थाय छे, ज्यारे सर्वथी समुद्घात करे छे त्यारे प्रथम उत्पन्न थाय छे अने पछी पुद्गल ग्रहण करे छे. ते कारणथी यावत्–पछीथी उत्पन्न थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! पृथिवीकायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां यावत्–मरणसमुद्घात करी जे ईशानकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे–इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्व प्रमाणे ईशानकल्पसंबन्धे जाणवुं. एम यावत्–अच्युत, ग्रैवेयक विमान, अनुत्तर विमान अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवी संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव आ शर्कराप्रभा पृथिवीमां मरण समुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्नप्रभा पृथिवीना पृथिवीकायिकनो उत्पाद कह्यो छे तेम शर्कराप्रभाना पृथिवीकायिकनो उत्पाद कहेवो. यावत्–ए प्रमाणे ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी जाणवुं, तथा जेम रत्नप्रभाना पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कही तेम यावत्–सातमी नरकपृथिवी सुधीमां मरणसमुद्घातथी समवहत थयेला जीवनो ईषत्प्राग्भारामां उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ६०५

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ७)

पुढविकाइए णं भंते! सोहम्मे कप्पे समोहए समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पुढवीकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते! किं पुव्विं सेसं तं चेव जहा रयणप्पभापुढविकाइए सव्वकप्पेसु जाव ईसिपब्भाराए ताव उववाइओ एवं सोहम्मपुढविकाइओवि सत्तसुवि पुढवीसु उववाएयव्वो जाव अहेसत्तमाए,

एवं जहा सोहम्मपुढविकाइओ सव्वपुढवीसु उववाइओ एवं जाव ईसिपब्भारापुढविकाइओ सव्वपुढवीसु उववाएयव्वो जाव अहेसत्तमाए, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६०६) ॥ १७-७ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घात करी आ रत्नप्रभा पृथिवीमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्! प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्नप्रभापृथिवीना पृथिवीकायिक जीवनो बधा कल्पोमां, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां उपपात कहेवामां आव्यो छे तेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो पण साते नरकपृथिवीमां यावत्-सप्तम नरक सुधी उपपात कहेवो. तथा जेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो सर्व पृथिवीओमां उपपात कह्यो छे तेम बधा स्वर्गो, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां पृथिवीकायिक जीवनो पण सर्व पृथिवीओमां यावत्-सातमी नरकपृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६०६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ८.)

आउकाइए णं भंते! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए समोह० २ जे भविए सोहम्मे कप्पे आउकाइयत्ताए उववज्जित्तए एवं जहा पुढविकाइओ तहा आउकाइओवि सव्वकप्पेसु जाव ईसिपब्भाराए तहेव उववाएयव्वो एवं जहा रयणप्पभाआउकाइओ उववाइओ तहा जाव अहेसत्तमापुढविआउकाइओ उववाएयव्वो जाव ईसिपब्भा-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

राए, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६०७) ॥ १७-८ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जे अप्कायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां मरणसमुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां अप्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे- इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पृथिवीकायिकसंबन्धे कह्युं छे तेम अप्कायिकसंबन्धे पण बधा कल्पोमां कहेवुं, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां पण ते प्रमाणे उपपात कहेवो. तथा जेम रत्नप्रभाना अप्कायिक जीवनो उपपात कह्यो छे तेम यावत्-सातमी पृथिवीना अप्कायिकजीवनो पण यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥६०७॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ९)

आउकाइए णं भंते ! सोहम्मे कप्पे समोहए समोहए० जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए घणोदधिवलएसु आउकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते ! सेसं तं चेव एवं जाव अहेसत्तमाए जहा सोहम्मआउकाइओ एवं जाव ईसिपब्भाराआउकाइओ जाव अहेसत्तमाए उववाएयव्वो, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६०८) ॥ १७-९ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जे अप्कायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घातने प्राप्त थईने आ रत्नप्रभाना घनोदधिवलयोमां अप्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते हे भगवन् !-इत्यादि प्रश्न. [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी जाणवुं. जेम सौधर्मकल्पना अप्कायिकनो (नरक पृथिवीमां) उपपात कह्यो तेम यावत्-ईषत्प्राग्भारापृथिवीना अप्कायिक

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जीवनो यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. ॥ ६०८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १०)

वाउकाइए णं भंते! इमीसे रयणप्पभाए जाव जे भविए सोहम्मे कप्पे वाउकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं जहा पुढविकाइओ तहा वाउकाइओवि नवरं वाउकाइयाणं चत्तारि समुग्घाया पं०, तं०—वेदणासमुग्घाए जाव वेउव्वियसमुग्घाए, मारणंतियसमुग्घाएणं समोहणमाणे देसेण वा समो० सेसं तं चेव जाव अहेसत्तमाए समोहओ ईसिपब्भाराए उववाएयव्वो, सेवं भंते! २ (सूत्रं ६०९) ॥ १७-१० ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे वायुकायिक जीव आ रत्नप्रभामां मरणसमुद्घातने प्राप्त थइने सौधर्मकल्पमां वायुकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्!—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पृथिवीकायिकसंबन्धे कहेवामां आव्युं छे तेम वायुकायिकसंबन्धे पण जाणवुं. विशेष ए के वायुकायिकने चार समुद्घात होय छे; अने ते आ प्रमाणे-वेदनासमुद्घात, यावत्-वैक्रियसमुद्घात. ते वायुकायिक मारणांतिक समुद्घातवडे समवहत थई देशथी समुद्घात करे छे—इत्यादि बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं; यावत्-सातमी नरकपृथिवीमां समुद्घातने प्राप्त थयेल वायुकायिकनो ईषत्प्राग्भारामां उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ६०९

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां दशमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

शतक १७. (उद्देशक ११)

वाउकाइए णं भंते! सोहम्मे कप्पे समोहए स० २ जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए घणवाए तणुवाए घणवायवलएसु तणुवायवलएसु वाउकाइयत्ताए उववज्जेत्तए से णं भंते! सेसं तं चेव एवं जहा सोहम्मे वाउकाइओ सत्तसुवि पुढवीसु उववाइओ एवं जाव ईसिपब्भाराए वाउकाइओ अहेसत्तमाए जाव उववाएयव्वो, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१०) ॥ १७-११ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे वायुकायिक जीव सौधर्मकल्पमां समुद्घात करी आ रत्नप्रभा पृथिवीना घनवात, तनुवात, घनवातवलयो के तनुवातवलयोमां वायुकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्!-इत्यादि प्रश्न. [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने जेम सौधर्मकल्पना वायुकायिकनो साते पृथिवीमां उपपात कह्यो छे ते प्रमाणे यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीना वायुकायिकनो यावत्-अधःसप्तम पृथिवीपर्यंत उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६१० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां अगीयारमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १२)

एगिंदियाणं भंते! सव्वे समाहारा सव्वे समसरीरा एवं जहा पढमसए बितियउद्देसए पुढविक्काइयाणं वत्तव्वया भणिया सा चेव एगिंदियाणं इह भाणियव्वा जाव समाउया समोववन्नगा। एगिंदिया णं भंते! क-

तिलेस्साओ प० ?, गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पं०, तं०—कण्हलेस्सा जाव तेउलेस्सा । एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्साणं जाव विसेसाहिया वा?, गोयमा ! सव्वत्थोवा एगिंदियाणं तेउलेस्सा काउलेस्सा अणंतगुणा णीललेस्सा विसेसाहिया कण्हलेस्सा विसेसाहिया । एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्सा इड्ढी जहेव दीवकुमाराणं, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६११) १७-१२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! बधा एकेन्द्रिय जीवो समान आहारवाळा छे, समान शरीरवाळा छे—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम प्रथम शतकना द्वितीय उद्देशकमां पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कही छे तेम अहीं एकेन्द्रियो संबन्धे पण कहेवी. यावत्—समान आयुष्यवाळा नथी, तेम साथे उत्पन्न थता पण नथी. [प्र०] हे भगवन् ! एकेन्द्रियोने केटली लेश्याओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने चार लेश्याओ कही छे. ते आ प्रमाणे—१ कृष्णलेश्या, यावत्—४ तेजोलेश्या. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा, यावत्—(तेजोलेश्यावाळा ए एकेन्द्रियोमां) कोण कोनाथी यावत् विशेषाधिक ? [उ०] हे गौतम ! सौथी थोडा तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियो छे, तेथी अनंतगुण अधिक कापोतलेश्यावाळा छे, तेथी विशेषाधिक नीललेश्यावाळा छे, अने तेथी विशेषाधिक कृष्णलेश्यावाळा छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए कृष्णलेश्यावाळा, यावत्—तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियोनी ऋद्धि—सामर्थ्य संबन्धे प्रश्न.—एटले कृष्णलेश्यावाळा यावत्—तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियोमां कोण अल्पऋद्धिवाळो अने कोण महर्धिक छे ? [उ०] जेम द्वीपकुमारोनी ऋद्धि कही छे तेम एकेन्द्रियोनी कहेवी. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ६११ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां बारमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १३)

नागकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा जहा सोलसमसए दीवकुमारुद्देसे तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव इड्ढीति, सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ६१२) ॥ १७-१३ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा नागकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम सोळमा शतकना द्वीपकुमार उद्देशकमां कहेवामां आव्युं छे तेम यावत्-ऋद्धि सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ६१२

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां तेरमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १४)

सुवन्नकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१३) ॥ १७-१४ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा सुवर्णकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. ॥ ६१३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां चौदमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १५.)

विज्जुकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१४) ॥ १७-१५ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा विद्युत्कुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६१४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां पंदरमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १६)

वायुकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१५) ॥ १७-१६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा वायुकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. ॥ ६१५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सोळमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अग्गिकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६१६) १७-१७ ॥ सत्तरसमं सयं समत्तं

[प्र०] हे भगवन् ! बधा अग्निकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ६१६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सत्तरमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो अने सत्तरमा शतकनी पूर्णाहुति थइ.

॥ इति श्रीमद् भगवतीसूत्रे गूर्जरभाषानुवादसहिता

पंचमो भागः समाप्तः ॥

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे पंचमो भागः समाप्तः।

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

श्रमण भगवान् महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक एकदम गुस्से थयो अने श्रमण भगवान् महावीरने अनेक प्रकारना अनुचित वचनोवडे आक्रोश करवा लाग्यो, आक्रोश करीने अनेक प्रकारनी उद्धर्षणा-पराभवना वचनोवडे तिरस्कार करवा लाग्यो, तिरस्कार करी अनेक प्रकारनी निर्भर्त्सना वडे निर्भर्त्सित करवा लाग्यो, निर्भर्त्सना करी अनेक प्रकारनी निश्छोटना कर्कश वचनोवडे हलका पाडवा प्रयत्न करवा लाग्यो, अने तेम करी ते गोशालक आ प्रमाणे बोल्यो-"कदाचित्-हुं एम मानुं छुं के तुं नष्ट थयो छे, कदाचित् विनष्ट थयो छे, कदाचित् भ्रष्ट थयो छे, अने कदाचित् नष्ट, विनष्ट अने भ्रष्ट थयो छे, कदाचित् तुं आजे हइश नहि, तने माराथी सुख थवानुं नथी". ॥ ५५२ ॥

तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ म० अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूती णामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए धम्मायरियाणुरागेणं एयमट्ठं असद्दहमाणे उट्ठाए उट्ठेति उ० २ जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवा० २ गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी-जेवि ताव गोसाला! तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा अंतियं एगमवि आयरियं धम्मियं सुवयणं निसामेति सेवि ताव वंदति नमंसति जाव कल्लाणं मंगलं देवयं चेइयं पज्जुवासइ, किमंग पुण तुमं गोसाला! भगवया चेव पव्वाविए भगवया चेव मुंडाविए भगवया चेव सेहाविए भगवया चेव सिक्खाविए भगवया चेव बहुस्सुतीकए भगवओ चेव मिच्छं विप्पडिवन्ने, तं मा एवं गोसाला!, नारिहसि गोसाला!, सच्चेव ते सा छाया नो अन्ना, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सव्वाणुभूतिणा अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ सव्वाणुभूतिं अणगारं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं जाव भासरासिं करेति, तएणं से

For Private And Personal

गोसाले मंखलिपुत्ते सव्वाणुभूतिं अणगारं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं जाव भासरासिं करेत्ता दोच्चंपि समणं भगवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसइ जाव सुहं नत्थि ।

ते काळे अने ते समये श्रमण भगवंत महावीरना अन्तेवासी–शिष्य पूर्व देशमां उत्पन्न थयेला सर्वानुभूति नामे अनगार भद्र प्रकृतिना अने यावत् विनीत हता. ते पोताना धर्माचार्यना अनुरागथी आ गोशालकनी वातनी अश्रद्धा करता उठ्या, उठीने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने आ प्रमाणे कह्युं–" हे गोशालक ! जे तेवा प्रकारना श्रमण के ब्राह्मणनी पासे एक पण आर्य–निर्दोष अने धार्मिक सुवचन सांभळे छे ते पण तेने वंदन अने नमस्कार करे छे, यावत्–ते कल्याणकर अने मंगलकर देवना चैत्यनी पेठे तेनी पर्युपासना करे छे; पण हे गोशालक ! तारे माटे तो शुं कहेवुं ! ! ! भगवंते तने दीक्षा आपी, अर्थात् शिष्यरूपे स्वीकार कर्यो, भगवंते तने मुंड्यो, भगवंते तने व्रतसमाचार शीखव्यो, भगवंते तने शिक्षित कर्यो अने भगवंते तने बहुश्रुत कर्यो, तो पण तें भगवंतनी साथे अनार्यपणुं आदर्युं छे; ते माटे हे गोशालक ! एम नहि कर, हे गोशालक तुं एम करवाने योग्य नथी. आ तेज तारी प्रकृति छे, अन्य नथी." ए प्रमाणे सर्वानुभूति अनगारे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक गुस्से थयो, अने सर्वानुभूति अनगारने पोताना तपना तेजथी एक प्रहारे करी कूटाघात–पाषाणमय यंत्रना आघातनी पेठे बाळी भस्म कर्या. त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके सर्वानुभूति अनगारने पोताना तपना तेजथी एक घाए कूटाघातनी पेठे भस्मराशि करीने बीजी वार पण श्रमण भगवंत महावीरने अनेक प्रकारनी आक्रोशना वडे आक्रोश कर्यो, यावत्–'माराथी तमने सुख थवानुं नथी.''

तेणं कालेणं २ समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतेवासी कोसलजाणवए सुणक्खत्ते णामं अणगारे पगइ-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

भद्दए जाव विणीए धम्मायरियाणुरागेणं जहा सव्वाणुभूती तहेव जाव सच्चेव ते सा छाया नो अन्ना । तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सुणक्खत्तेणं अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ सुनक्खत्तं अणगारं तवेणं तेएणं परितावेइ, तए णं से सुनक्खत्ते अणगारे गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो २ वंदइ नमंसइ २ सयमेव पंच महव्वयाइं आरुमेति स० २ समणा य समणीओ य खामेइ सम० २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते आणुपुव्वीए कालगए ।

ते काळे अने ते समये श्रमण भगवान् महावीरना अन्तेवासी कोशलदेश–अयोध्यादेशमां उत्पन्न थयेला सुनक्षत्र नामे अनगार भद्र प्रकृतिना अने यावत्–विनीत हता. ते धर्माचार्यना अनुरागथी–इत्यादि जेम सर्वानुभूति संबन्धे कह्युं तेम अहिं यावत्–'आ तारी प्रकृति छे अन्य नथी' त्यांसुधी कहेवुं; सुनक्षत्र अनगारे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक अत्यंत गुस्से थयो, अने सुनक्षत्र अनगारने तेणे तपना तेजथी बाळया. मंखलिपुत्र गोशालकवडे तपना तेजथी बळेला सुनक्षत्र अनगारे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवी श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी वन्दन अने नमस्कार करी स्वयमेव पांच महाव्रतनो उच्चार करी साधुओ अने साध्वीओने खमाव्या, खमावीने आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने प्राप्त थई ते अनुक्रमे काळधर्मने पाम्या.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सुनक्खत्तं अणगारं तवेणं तेएणं परितावेत्ता तच्चंपि समणं भगवं महावीरं उच्चावयाहिं आउसणाहिं आउसति सव्वं तं चेव जाव सुहं नत्थि । तए णं समणे भगवं महावीरे गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—जेवि ताव गोसाला ! तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा तं चेव जाव पज्जुवासेइ,

For Private And Personal

किमंग पुण गोसाला ! तुमं मए चेव मुंडाविए पव्वाविए मए चेव जाव मए चेव बहुस्सुईकए मम चेव मिच्छं विप्पडिवन्ने ?, तं मा एवं गोसाला ! जाव नो अन्ना, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते ५ तेयसमुग्घाएणं समोहन्नइ तेया० सत्तट्ठ पयाइं पच्चोसक्कइ २ समणस्स भगवओ महावीरस्स वहाए सरीरगंसि तेयं निसिरति, से जहानामए वाउक्कलियाइ वा वायमंडलियाइ वा सेलंसि वा कुडुंसि वा थंभंसि वा थूभंसि वा आवरिज्जमाणी वा निवारिज्जमाणी वा सा णं तत्थेव णो कमति नो पक्कमति एवामेव गोसालस्सवि मंखलिपुत्तस्स तवे तेए समणस्स भगवओ महावीरस्स वहाए सरीरगंसि निसिट्ठे समाणे से णं तत्थ नो कमति नो पक्कमति अंचियंचिं करेति अंचि० २ आयाहिणपयाहिणं करेति आ० २ उड्ढं वेहासं उप्पइए, से णं तओ पडिहए पडिनियत्ते समाणे तमेव गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं अणुडहमाणे २ अंतो २ अणुप्पविट्ठे, तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते सएणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे समणं भगवं महावीरं एवं वयासी–तुमं णं आउसो ! कासवा ! ममं तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्ससि, तए णं समणे भगवं महावीरे गोसालं मंखलिपुत्तं एवं वयासी—नो खलु अहं गोसाला ! तव तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं जाव कालं करेस्सामि, अहन्नं अन्नाइं सोलस वासाइं जिणे सुहत्थी विहरिस्सामि, तुमं णं गोसाला ! अप्पणा चेव सयेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो सत्तरत्तस्स पित्तज्जरपरिगयसरीरे जाव छउमत्थे चेव कालं करेस्ससि,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालक सुनक्षत्र अनगारने तपना तेजथी बाळीने त्रीजीवार श्रमण भगवंत महावीरने अनेक प्रकारना अनुचित वचनोथी आक्रोश करवा लाग्यो-इत्यादि पूर्वोक्त सर्व कहेवुं, यावत्-"तने माराथी सुख थवानुं नथी." त्यारे श्रमण भगवान् महावीरे मंखलिपुत्र गोशालकने आ प्रमाणे कह्युं के 'हे गोशालक! जे तेवा प्रकारना श्रमण अने ब्राह्मणनुं [आर्य अने धार्मिक सुवचन सांभळे छे-इत्यादि] पूर्वोक्त कहेवुं, ते तेनी यावत्-पर्युपासना करे छे, तो हे गोशालक! तारे माटे तो शुं कहेवुं!! में तने प्रव्रज्या आपी, यावत्-में तने बहुश्रुत कर्यो, अने तें मारी साथे मिथ्यात्व-अनार्यपणुं आदर्युं छे. ते माटे हे गोशालक! एम नहि कर, यावत्-ते आ तारी ज प्रकृति छे, अन्य नथी.' श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते मंखलिपुत्र गोशालक अत्यंत गुस्से थयो, अने तैजस समुद्घात करी, सात आठ पगला पाछो खसी तेणे श्रमण भगवंत महावीरनो वध करवा माटे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढी. जेम कोइ वातोत्कलिका [जे रही रहीने वायु वाय ते] के वंटोळीओ होय ते पर्वत, भींत, स्तंभ, के स्तूपवडे आवरण करायेलो के निवारण करायेलो होय तो पण तेने विषे समर्थ थतो नथी, विशेष समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे मंखलिपुत्र गोशालकनी तपोजन्य तेजोलेश्या श्रमण भगवंत महावीरनो वध करवा माटे शरीरमांथी बहार काढ्या छतां तेने विषे समर्थ-थती नथी, विशेष समर्थ थती नथी, पण गमनागमन करे छे, गमनागमन करीने प्रदक्षिणा करे छे, प्रदक्षिणा करी उंचे आकाशमां उछळे छे, अने त्यांथी स्खलित थईने पाछी फरती तपोजन्य तेजोलेश्या मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने बाळती बाळती तेना शरीरनी अंदर प्रविष्ट थाय छे. त्यारबाद पोतानी तेजोलेश्यावडे पराभवने प्राप्त थयेला मंखलिपुत्र गोशालके श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं-'हे आयुष्मन् काश्यप! मारी तपोजन्य तेजोलेश्याथी पराभवने प्राप्त थई छ मासने अन्ते पित्तज्वरयुक्त शरीर छे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जेनुं एवो तुं दाहनी पीडाथी छद्मस्थ अवस्थामां काळ करीश.' त्यारे श्रमण भगवंत महावीरे मंखलिपुत्र गोशालकने ए प्रमाणे कह्युं के 'हे गोशालक! हुं तारी तपोजन्य तेजोलेश्याथी पराभव पामी छ मासने अन्ते यावत्-काळ करीश नहिं, पण बीजा सोळ वरस सुधी जिन-तीर्थंकरपणे गन्धहस्तीनी पेठे विचरीश, परन्तु हे गोशालक! तुं पोतेज तारा तेजथी पराभव पामी सात रात्रिने अन्ते पित्तज्वरथी पीडित शरीरवाळो थई छद्मस्थावस्थामां काळ करीश.'

तए णं सावत्थीए नगरीए सिंघाडग जाव पहेसु बहुजणो अन्नमन्नस्स एवमाइक्खइ जाव एवं परूवेइ, एवं खलु देवाणुप्पिया! सावत्थीए नगरीए बहिया कोट्ठए चेइए दुवे जिणा संलवंति, एगे वयति—तुमं पुव्विं कालं करेस्ससि, एगे वदति-तुमं पुव्विं कालं करेस्ससि, तत्थ णं के पुण सम्मावादी? के पुण मिच्छावादी?, तत्थ णं जे से अहप्पहाणे जणे से वदति-समणे भगवं महावीरे सम्मावादी, गोसाले मंखलिपुत्ते मिच्छावादी, अज्जोति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेत्ता एवं वयासी-अज्जो! से जहानामए तणरासीइ वा कट्ठरासीइ वा पत्तरासीइ वा तयारासीइ वा तुसरासीइ वा भुसरासीइ वा गोमयरासीइ वा अवकररासीइ वा अगणिझामिए अगणिझूसिए अगणिपरिणामिए हयतेये गयतेये नट्ठतेये भट्ठतेये लुत्ततेएविणट्ठतेये जाव एवामेव गोसाले मंखलिपुत्ते मम वहाए सरीरगंसि तेयं निसिरेत्ता हयतेये गयतेये जाव विणट्ठतेये जाए, तं छंदेणं अज्जो! तुज्झे गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएह धम्मि० २ धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारेह धम्मि० २ धम्मिएणं पडोयारेणं पडोयारेह धम्मि० २ अट्ठेहि य हेऊहि य पसिणेहि य वागरणेहि य कारणेहि य

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

निप्पट्ठपसिणवागरणं करेह,

त्यार पछी श्रावस्तीनगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा त्रिकोण मार्गमां यावत्-राजमार्गमां घणा माणसो परस्पर आ प्रमाणे कहे छे, यावत्-आ प्रमाणे प्ररूपे छे-"हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे खरेखर श्रावस्तीनगरीनी बहार कोष्ठक चैत्यने विषे बे जिनो परस्पर कहे छे, तेमां एक आ प्रमाणे कहे छे के 'तुं प्रथम काळ करीश' अने बीजा एम कहे छे के 'तुं प्रथम काळ करीश.' तेमां कोण सम्यग्वादी-सत्यवादी छे, अने कोण मिथ्यावादी छे? तेमां जे जे प्रधान-मुख्य माणसो छे ते बोले छे के श्रमण भगवान् महावीर सम्यग्वादी छे, अने मंखलिपुत्र गोशालक मिथ्यावादी छे." श्रमण भगवान् महावीरे 'हे आर्यो!' ए प्रमाणे निर्ग्रन्थोने बोलावी एम कहुं के हे 'आर्यो! जेम कोइ तृणनो कोइ काष्ठनो राशि, पांदडानो राशि, त्वचा-छालनो राशि, तुष-फोतरानो राशि, भुसानो राशि, छाणनो राशि, अने कचरानो राशि अग्निथी दग्ध थयेलो, अग्निथी युक्त अने अग्निथी परिणमेलो होय तो ते जेनुं तेज हणायुं छे, जेनुं तेज गयेलुं छे, जेनुं तेज नष्ट थयुं छे, जेनुं तेज भ्रष्ट थयुं छे, जेनुं तेज लुप्त थयेलुं छे अने जेनुं विनष्ट थयेलुं छे एवो यावत्-थाय, ए प्रमाणे मंखलिपुत्र गोशालक मारो वध करवा माटे शरीरमांथी तेजोलेश्या बहार काढीने जेनुं तेज हणायुं छे एवो, तेजरहित अने यावत्-विनष्टतेजवाळो थयो छे; माटे हे आर्यो! तमारी इच्छाथी तमे मंखलिपुत्र गोशालकनी साथे धार्मिक प्रतिचोदना-तेना मतथी प्रतिकूल वचन कहो, धार्मिक प्रतिचोदना करी धार्मिक प्रतिसारणा-तेना मतथी प्रतिकूलपणे विस्मृत अर्थनुं संस्मरण करावो, धार्मिक प्रतिसारणा करी धार्मिक वचनना प्रत्युपचारवडे प्रत्युपचार करो, तेमज अर्थ-प्रयोजन, हेतु, प्रश्न, व्याकरण-उत्तर अने कारण वडे पूछेला प्रश्ननो उत्तर न आपी शके तेम निरुत्तर करो'.

For Private And Personal

तए णं ते समणा निग्गंथा समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ता समाणा समणं भगवं महावीरं वंदंति नमंसंति वं० न० जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवागच्छंति तेणेव २ गोसालं मंखलिपुत्तं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएंति ध० २ धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारेंति ध० २ धम्मिएणं पडोयारेणं पडोयारेंति ध० २ अट्ठेहि य हेऊहि य कारणेहि य जाव वागरणं वागरेंति । तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते समणेहिं निग्गंथेहिं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोतिज्जमाणे जाव निप्पट्ठपसिणवागरणे कीरमाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे नो संचाएति समणाणं निग्गंथाणं सरीरगस्स किंचि आबाहं वा वाबाहं वा उप्पाएत्तए छविच्छेदं वा करेत्तए, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालं मंखलिपुत्तं समणेहिं निग्गंथेहिं धम्मियाए पडिचोयणाए पडिचोएज्जमाणं धम्मियाए पडिसारणाए पडिसारिज्जमाणं धम्मिएणं पडोयारेण य पडोयारिज्जमाणं अट्ठेहि य हेऊहि य जाव कीरमाणं आसुरुत्तं जाव मिसिमिसेमाणं समणाणं निग्गंथाणं सरीरगस्स किंचिवि आबाहं वा वाबाहं वा छविच्छेदं वा अकरेमाणं पासंति पा० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अंतियाओ आयाए अवक्कमंति आयाए अवक्कमित्ता जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छंति ते० समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आ० २ वंदंति नमं० २ समणं भगवं महावीरं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति, अत्थेगइया आजीविया थेरा गोसालं चेव मंखलिपुत्तं उवसंपज्जित्ताणं विहरंति ।

ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते श्रमण निर्ग्रन्थो श्रमण भगवंत महावीरने वांदे छे, नमे छे. वंदन-

नमस्कार करी ज्यां गोशालक मंखलिपुत्र छे त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने धर्मसंबन्धी प्रतिचोदना-तेना मतथी प्रतिकूल वचनो कहे छे, धर्मसंबन्धी प्रतिचोदना करी धार्मिक प्रतिसारणा-तेना मतने प्रतिकूलपणे अर्थनुं स्मरण करावे छे, धर्मसंबन्धी प्रतिसारणा करी धर्मसंबन्धी वचनना प्रत्युपचारवडे प्रत्युपचार करे छे अने अर्थ-प्रयोजन, हेतु अने कारणवडे यावत्-तेने निरुत्तर करे छे, त्यार बाद श्रमण निर्ग्रन्थोए धार्मिक प्रतिचोदना-तेना मतथी प्रतिकूल प्रश्नो करी अने यावत्-तेने निरुत्तर कर्यो एटले मंखलिपुत्र गोशालक अत्यन्त गुस्से थयो अने यावत्-क्रोधथी अत्यंत प्रज्वलित थयो, परन्तु श्रमण निर्ग्रन्थोना शरीरने कंइपण पीडा के उपद्रव करवाने तथा तेना कोइ अवयवनो छेद करवाने समर्थ न थयो. त्यारपछी आजीविक स्थविरो श्रमण निर्ग्रन्थो वडे धर्मसंबन्धी तेना मतथी प्रतिकूलपणे कहेवायेला, धर्मसंबन्धी प्रतिसारणा-तेना मतथी प्रतिकूलपणे स्मरण करावायेला, अने धर्मसंबन्धी प्रत्युपचारवडे प्रत्युचार करायेला तथा अर्थ अने हेतुथी यावत्-निरुत्तर करायेला, अत्यन्त गुस्से करायेला, यावत् क्रोधथी बळता, श्रमण अने निर्ग्रन्थना शरीरने कंइपण पीडा-उपद्रव के अवयवोना छेद नहि करता एवा मंखलिपुत्र गोशालकने जोइने तेनी पासेथी पोते नीकळ्या, अने त्यांथी नीकळी ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आव्या, त्यां आवीने श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करी, वांदी अने नमीने श्रमण भगवान् महावीरनो आश्रय करी विहरवा लाग्या, अने केटलाएक आजीविक स्थविरो मंखलिपुत्र गोशालकनोज आश्रय करी विहरवा लाग्या.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते जस्सट्ठाए हव्वमागए तमट्ठं असाहेमाणे रुंदाइं पलोएमाणे दीहुण्हाइं नीसासमाणे दाढियाए लोमाइं लुंचमाणे अवडुं कंडूयमाणे पुयलिं पप्फोडेमाणे हत्थे विणिद्धुणमाणे दोहिवि पाएहिं

भूमिं कोट्टेमाणे हा हा अहो! हओऽहमस्सीतिकट्टु समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति प० २ जेणेव सावत्थी नगरी जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे तेणेव उवागच्छइ ते० २ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए मज्जपाणगं पियमाणे अभिक्खणं गायमाणे अभिक्खणं नच्चमाणे अभिक्खणं हालाहलाए कुंभकारीए अंजलिकम्मं करेमाणे सीयलएणं मट्टियापाणएणं आयंचणिउदएणं गायाइं परिसिंचमाणे विहरति (सूत्रं ५५३) ॥

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालक जेने माटे शीघ्र आव्यो हतो ते कार्यने नहि साधतो, दिशाओ तरफ लांबी दृष्टिथी जोतो, दीर्घ अने उष्ण नीसासा नांखतो, दाढिना वाळने खेंचतो, अवटु-डोकनी पाछळना भागने खजवाळतो, पुतप्रदेशने प्रस्फोटित करतो, हस्तने हलावतो अने बन्ने पगवडे भूमिने कूटतो, 'हा हा! अरे! हुं हणायो छुं'-एम विचारी श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने कोष्ठक चैत्यथी नीकळी ज्यां श्रावस्ती नगरी छे, अने ज्यां हालाहलानामे कुंभारणनुं कुंभकारापण-हाट छे त्यां आव्यो, त्यां आवीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणमां जेना हाथमां आम्रफल रहेलुं छे एवो, मद्यपान करतो,वारंवार गातो, वारंवार नाचतो, वारंवार हालाहला कुंभारणने अंजलि करतो अने माटीना भाजनमां रहेला शीतल माटीना पाणीवडे गात्रने सींचतो विहरे छे. ॥ ५५३ ॥

अज्जोत्ति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेत्ता एवं वयासी—जावतिए णं अज्जो! गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं ममं वहाए सरीरगंसि तेये निसट्ठे से णं अलाहि पज्जत्ते सोलसण्हं जणवयाणं, तं०-अंगाणं वंगाणं मगहाणं मलयाणं मालवगाणं अत्थाणं वत्थाणं कोत्थाणं पाढाणं लाढाणं वज्जाणं मोलीणं कासीणं कोसलाणं

अबाहाणं सुंभुत्तराणं घाताए वहाए उच्छादणयाए भासीकरणयाए, जंपिय अज्जो! गोसाले मंखलिपुत्ते हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए मज्जपाणं पियमाणे अभिक्खणं जाव अंजलिकम्मं करेमाणे विहरइ, तस्सवि य णं वज्जस्स पच्छादणट्ठयाए इमाइं अट्ठ चरिमाइं पन्नवेति, तंजहा—चरिमे पाणे चरिमे गेये चरिमे नट्टे चरिमे अंजलिकम्मे चरिमे पोक्खलसंवट्टए महामेहे चरिमे सेयणए गंधहत्थी चरिमे महासिलाकंटए संगामे अहं च णं इमीसे ओसप्पिणीए समाए चउवीसाए तित्थकराणं चरिमे तित्थकरे सिज्झिस्सं जाव अंतं करेस्संति, जंपि य अज्जो! गोसाले मंखलिपुत्ते सीयलएणं मट्टियापाणएणं आयंचणिउदएणं गायाइं परिसिंचमाणे विहरइ तस्सवि य णं वज्जस्स पच्छादणट्ठयाए इमाइं चत्तारि पाणगाइं पन्नवेति, से किं तं पाणए?, पाणए चउव्विहे पन्नत्ते, तंजहा—गोपुट्ठए हत्थमद्दियए आयवतत्तए सिलापब्भट्ठए, सेत्तं पाणए,

'हे आर्यो!' एम कहीने श्रमण भगवान् महावीरे श्रमण निर्ग्रन्थोने आमंत्रीने ए प्रमाणे कह्युं के हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालके मारो वध करवा माटे शरीरथकी तेजोलेश्या काढी हती, ते आ प्रमाणे—१ अंग, २ बंग, ३ मगध, ४ मलय, ५ मालव, ६ अच्छ, ७ वत्स, ८ कौत्स, ९ पाट, १० लाट, ११ वज्र, १२ मौली, १३ काशी, १४ कोशल, १५ अबाध अने १६ संभुक्तर-ए सोळ देशनो घात करवा माटे, वध करवा माटे, उच्छेदन करवा माटे, भस्म करवा माटे समर्थ हती, वळी हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालक हालाहला कुंभारणना कुंभकारपणमां आम्रफल हाथमां ग्रहण करी मद्यपान करतो, वारंवार यावत्-अंजलिकर्म करतो विहरे छे ते अवद्य-दोषने प्रच्छादन-ढांकवा माटे आ आठ चरम-छेल्ली वस्तु कहे छे. ते आ प्रमाणे-१ चरम पान, २ चरम गान,

३ चरम नाट्य, ४ चरम अंजलिकर्म, ५ चरम पुष्कल संवर्त महामेघ, ६ चरम सेचनक गन्धहस्ती, ७ चरम महाशिलाकंटक संग्राम अने ८ हुं आ अवसर्पिणीमां चोवीश तीर्थंकरोमां चरम तीर्थंकरपणे सिद्ध थईश, अने यावत्–'सर्व दुःखोनो अन्त करीश'. वळी हे आर्यो! मंखलिपुत्र गोशालक माटीना पात्रमां रहेला माटीमिश्रित शीत पाणीवडे शरीरने सींचतो विचरे छे ते अवद्यने पण ढांकवाने माटे आ चार प्रकारना पानक–पीणां अने चार नहि पीवा योग्य (शीतल अने दाहोपशमक) अपानक जणावे छे—[प्र०] पाणी केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] पाणी चार प्रकारे कह्युं छे, ते आ प्रमाणे–१ गायना पृष्ठथी पडेलुं, २ हाथथी मसळेलुं, ३ सूर्यना तापथी तपेलुं, अने ४ शिलाथी पडेलुं. ए प्रमाणे पाणी कह्युं.

से किं तं अपाणए?, अपाणए चउव्विहे पण्णत्ते, तंजहा–थालपाणए तयापाणए सिंबलिपाणए सुद्धपाणए, से किं तं थालपाणए?, २ जण्णं दाथालगं वा दावारगं वा दाकुंभगं वा दाकलसं वा सीयलगं उल्लगं हत्थेहिं परामुसइ न य पाणियं पियइ सेत्तं थालपाणए, से किं तं तयापाणए?, २ जण्णं अंबं वा अंबाडगं वा जहा पओगपदे जाव बोरं वा तिंदुरुयं वा तरुयं वा तरुणगं वा आमगं वा आसगंसि आवीलेति वा पवीलेति वा न य पाणियं पियइ सेत्तं तयापाणए, से किं तं सिंबलिपाणए?, २ जण्णं कलसंगलियं वा मुग्गसंगलियं वा माससंगलियं वा सिंबलिसंगलियं वा तरुणियं आमियं आसगंसि आवीलेति वा पवीलेति वा ण य पाणियं पियति सेत्तं सिंबलिपाणए, से किं तं सुद्धपाणए?, सु० जण्णं छम्मासे सुद्धखाइमं खाइति दो मासे पुढविसंथारोवगए दो मासे कट्ठसंथारोवगए दो मासे दब्भसंथारोवगए, तस्स णं बहुपडिपुन्नाणं छण्हं मासाणं अंतिमराइए इमे दो

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

देवा महड्डिया जाव महेसक्खा अंतियं पाउब्भवंति, तं०—पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तए णं ते देवा सीयलएहिं उल्लएहिं हत्थेहिं गायाइं परामुसंति जे णं ते देवे साइज्जति से णं आसीविसत्ताए कम्मं पकरेति जे णं ते देवे नो साइज्जति तस्स णं संसि सरीरगंसि अगणिकाए संभवति, से णं सएणं तेएणं सरीरगं झामेति स० २ तओ पच्छा सिज्झति जाव अंतं करेति, सेत्तं सुद्धपाणए।

[प्र०] अपानक केटला प्रकारे छे? [उ०] अपानक चार प्रकारे छे, ते आ प्रमाणे—१ स्थालनुं पाणी, २ वृक्षादिनी छालनुं पाणी, ३ शींगोनुं पाणी अने ४ शुद्ध पाणी (देवहस्तना स्पर्शनुं पाणी.) [प्र०] स्थालपाणी केवा प्रकारे कह्युं छे? [उ०] जे उदकथी भींजायेलो स्थाल, पाणीथी भीनो वारक-करवडो, पाणीथी भीनो मोटो घट, पाणीथी भीनो न्हानो घट, अथवा पाणीथी भीना माटीना वासण, तेनो हाथथी स्पर्श करे पण पाणी न पीए ते स्थालपाणी, ए प्रमाणे स्थालपाणी कह्युं. [प्र०] त्वचापाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे आंबो अंबाडग-इत्यादि प्रयोगपदमां कह्या प्रमाणे यावत्-बोर तिंदुरुक सुधी जाणवा, ते तरुण-अपक्व अने आम-काचा होय, तेने मुखमां नांखी थोडुं चावे, विशेष चावे, पण पाणी न पीए ते त्वचापाणी. ए प्रमाणे त्वचापाणी कह्युं. [प्र०] शींगोनुं पाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे कलायसिंबली-वटाणानी शींग, मगनी शींग, अडदनी शींग के सिंबलीनी शींग वगेरे तरुण-अपक्व अने आम-काची होय तेने मुखमां थोडुं चावे के विशेष चावे, पण तेनुं पाणी न पीए ते शींगोनुं पाणी कहेवाय, ए प्रमाणे शींगनुं पाणी कह्युं. [प्र०] शुद्ध पाणी केवा प्रकारनुं छे? [उ०] जे छ मास सुधी शुद्ध खादिम आहारने खाय, तेमां बे मास सुधी पृथिवीरूप संस्तारकने विषे रहे, बे मास सुधी लाकडाना संस्तारकने विषे रहे, अने बे मास सुधी दर्भना संस्तारकने

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

विषे रहे, तेने बरोबर पूर्ण थयेला छ मासनी छेल्ली रात्रीए महर्द्धिक अने यावत् महासुखवाळा बे देवो तेनी पासे प्रगट थाय, ते आ प्रमाणे–पूर्णभद्र अने माणिभद्र; त्यारपछी ते देवो शीतल अने आर्द्र हस्तवडे शरीरना अवयवोनो स्पर्श करे, हवे जे ते देवोने अनुमोदे, एटले तेना आ कार्यने सारुं जाणे ते आशीविषपणे कर्म करे, जे ते देवोने न अनुमोदे, तेना पोताना शरीरमां अग्निकाय उत्पन्न थाय, अने ते पोताना तेजवडे शरीरने बाळे, अने त्यारपछी ते सिद्ध थाय, यावत्–सर्व दुःखोनो अन्त करे, ते शुद्ध पानक कहेवाय. ए प्रमाणे शुद्ध पानक कह्युं.

तत्थ णं सावत्थीए नयरीए अयंपुले णामं आजीविओवासए परिवसइ अड्ढे जाव अपरिभूए जहा हालाहला जाव आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरति, तए णं तस्स अयंपुलस्स आजीविओवासगस्स अन्नया कदायि पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि कुडुंबजागरियं जागरमाणस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–किंसंठिया हल्ला पण्णत्ता ?, तए णं तस्स अयंपुलस्स आजीविओवासगस्स दोच्चंपि अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था–एवं खलु ममं धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते उप्पन्ननाणदंसणधरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी इहेव सावत्थीए नगरीए हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि आजीवियसंघसंपरिवुडे आजीवियसमएणं अप्पाणं भावेमाणे विहरइ, तं सेयं खलु मे कल्लं जाव जलंते गोसालं मंखलिपुत्तं वंदित्ता जाव पज्जुवासेत्ता इमं एयारूवं वागरणं वागरित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेति एवं०२ कल्लं जाव जलंते ण्हाए कयजाव अप्पमहग्घाभरणालंकिय सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति सा०२ पायविहारचारेणं सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव हालाहलाए

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कुंभकारीए कुंभकारावणे तेणेव उवाग० २ पासइ गोसालं मंखलिपुत्तं हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगयं जाव अंजलिकम्मं करेमाणं, सीयलएणं मट्टिया जाव गायाइं परिसिंचमाणं पासइ २ लज्जिए विलिए विड्डे सणियं २ पच्चोसक्कइ, तए णं ते आजीविया थेरा अयंपुलं आजीवियोवासगं लज्जियं जाव पच्चोसक्कमाणं पासइ पा० २ एवं वयासी-एहि ताव अयंपुला ! एत्तओ, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए आजीवियथेरेहिं एवं वुत्ते समाणे जेणेव आजीविया थेरा तेणेव उवागच्छइ तेणेव० २ आजीविए थेरे वंदति नमंसति २ नच्चासन्ने जाव पज्जुवासइ, अयंपुलाइ आजीविया थेरा अयंपुलं आजीवियोवासगं एवं व०-से नूणं ते अयंपुला ! पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि जाव किंसंठिया हल्ला पण्णत्ता ?, तए णं तव अयंपुला ! दोच्चंपि अयमेया० तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव सावत्थिं नगरिं मज्झंमज्झेणं जेणेव हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणे जेणेव इहं तेणेव हव्वमागए, से नूणं ते अयंपुला ! अट्ठे समट्ठे?, हंता अत्थि, जंपि य अयंपुला ! तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणंसि अंबकूणगहत्थगए जाव अंजलि करेमाणे विहरति तत्थवि णं भगवं इमाइं अट्ठ चरिमाइं पन्नवेति, तं०—चरिमे पाणे जाव अंतं करेस्सति, जंपि य अयंपुला ! तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते सीयलएणं मट्टिया जाव विहरति तत्थवि णं भगवं इमाइं चत्तारि पाणगाइं चत्तारि अपाणगाइं पन्नवेति, से किं तं पाणए ? २ जाव तओ पच्छा सिज्झति जाव अंतं करेति, तं गच्छ णं तुमं अयंपुला ! एस चेव तव धम्मायरिए धम्मोवदेसए गोसाले मंखलिपुत्ते इमं एयारूवं वागरणं वागरेहिति,

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ते श्रावस्ती नगरीमां अयंपुलनामे आजीविकमतनो उपासक–श्रावक रहेतो हतो. ते धनिक, यावत्–कोइथी पराभव न पामे तेवो अने हालाहला कुंभारणनी पेठे यावत्–आजीविकना सिद्धान्तवडे आत्माने भावीत करतो विहरतो हतो. त्यापछी ते अयंपुलनामे आजीविकोपासकने अन्य कोइ दिवसे कुटुंबजागरण करता मध्यरात्रिना समये आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत्–उत्पन्न थयो के "केवा आकारे (कीटविशेष) कहेली छे ?" त्यारपछी ते अयंपुलनामे आजीविकोपासकने बीजीवार आवा प्रकारनो आ संकल्प उत्पन्न थयो के "ए प्रमाणे खरेखर मारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक उत्पन्न थयेला ज्ञान–दर्शनने धारण करनारा, यावत् सर्वज्ञ अने सर्वदर्शी छे, तेओ आज श्रावस्ती नगरीमां हालाहला कुंभारणना कुंभकारापण–हाटमां आजीविकसंघसहित आजीविकना सिद्धान्तवडे आत्माने भावित करता विहरे छे. ते माटे मारे आवती काले यावत्–सूर्योदय थये मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन करी, पर्युपासना करी आवा प्रकारनो आ प्रश्न पूछवो श्रेयरूप छे"—एम विचारी काले यावत्–सूर्योदय थये स्नान करी, बलिकर्म करी, अल्प अने महामूल्य आभरणवडे शरीरने अलंकृत करी, पोताना घर थकी बहार नीकळी, पगे चाली, श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां थई, ज्यां हालाहला नामे कुंभारणनुं कुंभकारापण छे, त्यां आवी ते हालहला नामे कुंभारणना कुंभकारापणमां जेना हाथमां आम्रफल रहेलुं छे एवा यावत्–हालाहला कुंभारणने अंजलिकर्म करता अने शीतल माटीमिश्रित जलवडे यावत्–शरीरना अवयवने सिंचता मंखलिपुत्र गोशालकने जुए छे; जोइने ते लज्जित, विलखो अने व्रीडित थई धीमे धीमे पाछो जाय छे. त्यारपछी ते आजीविक स्थविरोए लज्जित यावत्–पाछा जता आजीविकोपासक अयंपुलने जोई ए प्रमाणे कह्युं—'हे अयंपुल ! अहिं आव.' ज्यारे आजीविक स्थविरोए ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते अयंपुल ज्यां आजीविक स्थविरो हता त्यां आव्यो, अने त्यां आवी आजीविक

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

स्थविरोने वंदन-नमस्कार करी अत्यन्त पासे नहि तेम अत्यंत दूर नहि एम बेसी पर्युपासना करवा लाग्यो. 'हे अयंपुल!' एम कही आजीविक स्थविरोए आजीविकोपासक अयंपुलने ए प्रमाणे कह्युं-"हे अयंपुल! खरेखर तने मध्यरात्रिना समये यावत्-केवा आकारवाळी हल्ला कहेली छे? (एवो संकल्प थयो हतो?) त्यारपछी तेने बीजीवार आवा प्रकारनो आ संकल्प थयो हतो?'— इत्यादि पूर्वोक्त सर्व कहेवुं, यावत्-श्रावस्ती नगरीना मध्यभागमां ज्यां हालाहला कुंभारणनुं कुंभकारापण छे अने ज्यां आ स्थान छे, त्यां तुं शीघ्र आव्यो. हे अयंपुल! खरेखर आ वात सत्य छे? हा सत्य छे. हे अयंपुल! वळी तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणमां आम्रफल हाथमां लइ यावत्-अंजलि करता विहरे छे, तेमां पण ते भगवान् आठ चरमनी प्ररूपणा करे छे. ते आ प्रमाणे—१ चरमपानक०, यावत् सर्व दुःखनो अन्त करशे. वळी हे अयंपुल! तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालक शीतल माटीना पाणीवडे यावत्-शरीरने छांटता यावत्-विहरे छे, तेमां पण ते भगवान् चार पानक अने चार अपानक प्ररूपे छे. पानक केवा प्रकारे छे? यावत्-त्यारपछी ते सिद्ध थाय छे, यावत्— 'सर्व दुःखोनो अन्त करे छे.' ते माटे हे अयंपुल! तुं जा, अने आ तारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक मंखलिपुत्र गोशालकने आवा प्रकारनो आ प्रश्न पूछजे.'

तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए आजीविएहिं थेरेहिं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे उट्ठाए उट्ठेति उ० २ जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स अंब-कूणगएडावणट्ठयाए एगंतमंते संगारं कुव्वइ, तए णं गोसाले मंखलिपुत्ते आजीवियाणं थेराणं संगारं पडिच्छइ

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सं २ अंबकूणगं एगंतमंते एडेइ, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए जेणेव गोसाले मंखलिपुत्ते तेणेव उवाग० तेणेव० २ गोसालं मंखलिपुत्तं तिक्खुत्तो जाव पज्जुवासति, अयंपुलादी गोसाले मंखलिपुत्ते अयंपुलं आजीवियोवासगं एवं वयासी–से नूणं अयंपुला ! पुव्वरत्तावरत्तकालसमयंसि जाव जेणेव ममं अंतियं तेणेव हव्वमागए, से नूणं अयंपुला ! अट्ठे समट्ठे ?, हंता अत्थि, तं नो खलु एस अंबकूणए, अंबचोयए णं एसे, किंसंठिया हल्ला पन्नत्ता ?, वंसीमूलसंठिया हल्ला पण्णत्ता, वीणं वाएहि रे वीरगा वी० २, तए णं से अयंपुले आजीवियोवासए गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं इमं एयारूवं वागरणं वागरिए समाणे हट्ठतुट्ठे जाव हियए गोसालं मंखलिपुत्तं वं० न० २ पसिणाइं पु० प० २ अट्ठाइं परियादियइ अ० २ उट्ठाए उट्ठेति उ० २ गोसालं मंखलिपुत्तं वं० न० २ जाव पडिगए ।

त्यारबाद ते अयंपुल आजीविक स्थविरोए ए प्रमाणे कह्युं एटले हृष्ट अने संतुष्ट थई उठ्यो, उठीने ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां जवा तेणे विचार कर्यो. त्यारे ते आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकने आम्रफल एक स्थळे मूकाववा माटे संकेत कर्यो. त्यारबाद ते मंखलिपुत्र गोशालक आजीविक स्थविरोनो संकेत जाणी आम्रफलने एक स्थळे मूके छे. त्यारपछी ते आजीविकोपासक अयंपुल ज्यां मंखलिपुत्र गोशालक हतो त्यां आवी मंखलिपुत्र गोशालकने त्रणवार प्रदक्षिणा करी यावत्–पर्युपासना करे छे. 'हे अयंपुल !' ए प्रमाणे कही मंखलिपुत्र गोशालके आजीविकोपासक अयंपुलने आ प्रमाणे कह्युं–अयंपुल ! खरेखर तने मध्यरात्रिना समये यावत्–तने संकल्प थयो हतो, अने ज्यां हुं छुं त्यां मारी पासे तुं शीघ्र आव्यो, हे अयंपुल ! खरेखर आ वात सत्य छे ?' हा सत्य छे. ते माटे खरेखर आ आम्रनी गोटली नथी, परन्तु ते आम्रफलनी छाल छे. "केवा आकारवाळी हल्ला होय छे"

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[आवो जे संकल्प थयो हतो तेना उत्तरमां] वांसना मूलना आकार जेवी हल्ला होय छे. [वळी वच्चे गोशालक उन्मादमां कहे छे] " हे वीरा ! वीणा वगाड, हे वीरा ! वीणा वगाड. " त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके आवा प्रकारनो आ प्रश्ननो उत्तर आप्यो एटले प्रसन्न-संतुष्ट अने जेनुं चित्त आकर्षित थयुं छे एवो आजीविकोपासक अयंपुल मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन-नमस्कार करी प्रश्नो पूछे छे, प्रश्नो पूछीने अर्थ ग्रहण करे छे, अर्थ ग्रहण करी उठी (पुनः) मंखलिपुत्र गोशालकने वंदन अने नमस्कार करी यावत्-ते (स्वस्थानके) पाछो जाय छे.

तए णं से गोसाले मंखलिपुत्ते अप्पणो मरणं आभोएइ २ आजीविए थेरे सद्दावेइ आ० २ एवं वयासी—तुज्झे णं देवाणुप्पिया ! ममं कालगयं जाणेत्ता सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेह सु० २ पम्हलसुकुमालाए गंधकासाईए गायाइं लूहेह गा० २ सरसेणं गोसीसचंदणेणं गायाइं अणुलिंपह स० २ महरिहं हंसलक्खणं पडसाडगं नियंसेह मह० २ सव्वालंकारविभूसियं करेह स० २ पुरिससहस्सवाहिणिं सीयं दूरूहेह पुरि० २ सावत्थीए नयरीए सिंघाडगजावपहेसु महया महया सद्देणं उग्घोसेमाणा एवं वदह-एवं खलु देवाणुप्पिया ! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरित्ता इमीसे ओसप्पिणीए चउवीसाए तित्थयराणं चरिमे तित्थयरे सिद्धे जाव सव्वदुक्खप्पहीणे इड्ढिसक्कारसमुदएणं मम सरीरगस्स णीहरणं करेह, तए णं ते आजीविया थेरा गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स एयमट्ठं विणएणं पडिसुणेंति (सूत्रं ५५४) ॥

त्यारबाद मंखलिपुत्र गोशालके पोतानुं मरण (नजीक) जाणीने आजीविक स्थविरोने बोलाव्या, अने बोलावी तेणे ए प्रमाणे

For Private And Personal

कह्युं-'हे देवानुप्रियो! ज्यारे मने कालधर्म प्राप्त थयेलो जाणो त्यारे सुगंधी गन्धोदकवडे स्नान करावजो, स्नान करावी छेडावाला अने सुकुमाल गन्धकाषाय (सुगंधी भगवा) वस्त्रवडे शरीरने साफ करजो, शरीरने साफ करी सरस गोशीर्षचन्दनवडे शरीरने विलेपन करजो, विलेपन करी महामूल्य हंसना चिह्नवाळा पटशाटकने पहेरावजो, पहेरावी सर्वालंकारथी विभूषित करजो, विभूषित करी हजार पुरुषोथी उपाडवा लायक शीबिकामां बेसाडजो, शीबिकामां बेसाडी श्रावस्ती नगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा यावत्-राजमार्गमां मोटा मोटा शब्दथी उद्घोषणा करता आ प्रमाणे कहेजो-"ए प्रमाणे खरेखर हे देवानुप्रियो! मंखलिपुत्र गोशालक जिन, जिनप्रलापी, यावत्-जिनशब्दने प्रकाश करता विहरीने आ अवसर्पिणीना चोवीश तीर्थंकरोमां छेल्ला तीर्थंकर थईने सिद्ध थया, यावत्-सर्वदुःखरहित थया-आ प्रमाणे ऋद्धि अने सत्कारना समुदायथी मारा शरीरने बहार काढजो." त्यारे ते आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकनी ए वातनो विनयपूर्वक स्वीकार कर्यो. ॥ ५५४ ॥

तए णं तस्स गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सत्तरत्तंसि परिणममाणंसि पडिलद्धसम्मत्तस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्था—णो खलु अहं जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरंति, अहं णं गोसाले चेव मंखलिपुत्ते समणघायए समणमारए समणपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए अवन्नकारए अकित्तिकारए बहूहिं असब्भावुब्भावणाहिं मिच्छत्ताभिनिवेसेहि य अप्पाणं वा परं वा तदुभयं वा वुग्गाहेमाणे वुप्पाएमाणे विहरित्ता सएणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो सत्तरत्तस्स पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्सं, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, एवं संपे-

हेति एवं संपेहित्ता आजीविए थेरे सद्दावेइ आ० २ उच्चावयसवहसाविए करेति उच्चा० २ एवं वयासी-नो खलु अहं जिणे जिणप्पलावी जाव पकासेमाणे विहरंति, अहन्नं गोसाले मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालं करेस्सं, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव जिणसद्दं पगासेमाणे विहरइ, तं तुज्झे णं देवाणुप्पिया ! ममं कालगयं जाणेत्ता वामे पाए सुंबेणं बंधह वा० २ तिक्खुत्तो मुहे उट्ठुहह ति० २ सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव पहेसु आकड्ढविकड्ढिं करेमाणा महया २ सद्देणं उग्घोसेमाणा उ० एवं वदह-नो खलु देवाणुप्पिया ! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव विहरिए, एस णं गोसाले चेव मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए, समणे भगवं महावीरे जिणे जिणप्पलावी जाव विहरइ महया अणिड्ढीअसक्कारससमुदएणं ममं सरीरगस्स नीहरणं करेज्जाह, एवं वदित्ता कालगए (सूत्रं ५५५) ॥

हवे ते मंखलिपुत्र गोशालकने सात रात्री परिणमतां-व्यतीत थतां सम्यक्त्व प्राप्त थयुं, अने तेने आवा प्रकारनो अध्यवसाय संकल्प उत्पन्न थयो—"हुं खरेखर जिन नथी, तो पण जिनप्रलापी, यावत् जिन शब्दने प्रकाशतो विहर्यो छुं. हुं श्रमणनो घात करनार, श्रमणने मारनार, श्रमणनो प्रत्यनीक-विरोधी, आचार्य अने उपाध्यायनो अपयश करनार, अवर्णवादकारक अने अपकीर्ति करनार मंखलिपुत्र गोशालक छुं. तथा घणी असद्भावनावडे अने मिथ्यात्वाभिनिवेशवडे पोताने, परने अने बन्नेने व्युद्ग्राहित-भ्रान्त करतो, व्युत्पादित (मिथ्यात्वयुक्त) करतो विहरीने मारा पोतानी तेजोलेश्यावडे पराभव पामी सात रात्रीना अन्ते पित्तज्वरथी व्याप्त शरीरवाळो थई दाहनी उत्पत्तिथी छद्मावस्थामां ज काल करीश. श्रमण भगवान् महावीर जिन छे अने जिनप्रलापी यावत्-

जिनशब्दने प्रकाशित करता विहरे छे" एम विचारी ते (गोशालक) आजीविक स्थविरोने बोलावे छे, बोलावीने अनेक प्रकारना सोगन आपे छे, सोगन आपीने ते आ प्रमाणे बोल्यो-"हुं खरेखर जिन नथी, पण जिनप्रलापी-जिनशब्दने प्रकाश करतो विहर्यो छुं, हुं श्रमणनो घात करनार मंखलिपुत्र गोशालक छुं, यावत्-छद्मस्थवस्थामां काळ करीश. श्रमण भगवान् महावीर जिन, जिनप्रलापी, यावत्-जिनशब्दनो प्रकाश करता विहरे छे; ते माटे हे देवानुप्रियो! तमे मने काळधर्म पामेलो जाणीने मारा डाबा पगने दोरडावती बांधी त्रणवार मुखमां थूंकजो, थूंकीने श्रावस्ती नगरीमां शृंगाटकना आकारवाळा, यावत्-राजमार्गने विषे घसडता अत्यन्त मोटे शब्दे उद्घोषणा करता करता एम कहेजो के 'हे देवानुप्रियो! मंखलिपुत्र गोशालक जिन नथी, पण जिनप्रलापी अने जिनशब्दने प्रकाशित करतो विहर्यो छे. आ श्रमणनो घात करनार मंखलिपुत्र गोशालक यावत्-छद्मावस्थामांज काळधर्म पाम्यो छे, श्रमण भगवान् महावीर जिन अने जिनप्रलापी थई यावत्-विहरे छे, एम ऋद्धि अने सत्कारना समुदाय शिवाय मारा शरीरने बहार काढजो"-एम कहीने ते (गोशालक) काळधर्म पाम्यो. ॥ ५५५ ॥

तए णं आजीविया थेरा गोसालं मंखलिपुत्तं कालगयं जाणित्ता हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स दुवाराइं पिहंति दु० २ हालाहलाए कुंभकारीए कुंभकारावणस्स बहुमज्झदेसभाए सावत्थिं नगरिं आलिहंति सा० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं वामे पादे सुंबेणं बंधंति वा० २ तिक्खुत्तो मुहे उट्ठुभंति २ सावत्थीए नगरीए सिंघाडगजाव पहेसु आकड्ढविकड्ढिं करेमाणा णीयं २ सद्देणं उग्घोसेमाणा उ० २ एवं वयासी-नो खलु देवाणुप्पिया! गोसाले मंखलिपुत्ते जिणे जिणप्पलावी जाव विहरिए एस णं चेव गोसा० मंखलिपु० समणघायए

जाव छउमत्थे चेव कालगए सम० भ० महा० जिणे जिणप्प जाव विहरइ सवहपडिमोक्खणगं करेंति स० २ दोचंपि पूयासक्कारथिरीकरणट्ठयाए गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स वामाओ पादाओ सुंबं मुयंति सु० २ हालाहला० कुं० कुं० दुवारवयणाइं अवगुणंति अ० २ गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरगं सुरभिणा गंधोदएणं ण्हाणेंति तं चेव जाव महया इड्ढिसक्कारसमुदएणं गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स सरीरस्स नीहरणं करेंति ॥ (सूत्रं ५५६) ॥

त्यारपछी आजीविक स्थविरोए मंखलिपुत्र गोशालकने काळधर्म पामेल जाणीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना द्वार बन्ध कर्या. बारणा बन्ध करीने हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना बरोबर मध्यभागमां श्रावस्ती नगरीने आळेखीने मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने डाबे पगे दोरडावडे बांधीने त्रणवार मुखमां थूंकीने श्रावस्ती नगरीना शृंगाटकना आकारवाळा, यावत्-राजमार्गने विषे घसडता धीमा धीमा शब्दथी उद्घोषणा करता करता आ प्रमाणे बोल्या—" हे देवानुप्रियो ! मंखलिपुत्र-गोशालक जिन नथी, पण जिनप्रलापी थईने यावत्-विहर्यो छे, आ श्रमणघातक मंखलिपुत्र गोशालक यावत् छद्मस्थावस्थामांज काळधर्म पाम्यो छे. श्रमण भगवान् महावीर जिन, अने जिनप्रलापी थईने यावत्-विहरे छे," ए प्रमाणे तेओ शपथथी छूटा थाय छे, अने बीजीवार तेनी पूजा अने सत्कारने स्थिर करवामाटे मंखलिपुत्र गोशालकना डाबा पगथी दोरडुं छोडी नांखे छे, छोडी नांखी हालाहला कुंभारणना कुंभकारापणना द्वार उघाडे छे, उघाडीने मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने सुगन्धी गन्धोदकवडे स्नान करावे छे-इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं, यावत्-अत्यन्त मोटी ऋद्धि अने सत्कारना समुदायथी मंखलिपुत्र गोशालकना शरीरने बहार काढे छे. ॥ ५५६ ॥

तए णं सम० भ० म० अन्नया कदायि सावत्थीओ नगरीओ कोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति पडि० २

बहिया जणवयविहारं विहरइ। तेणं कालेणं २ मेंढियगामे नामं नगरे होत्था, वण्णओ, तस्स णं मेंढियगामस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभाए एत्थ णं सालकोट्ठए नामं चेइए होत्था, वण्णओ जाव पुढविसिलापट्टओ, तस्स णं सालकोट्ठगस्स णं चेइयस्स अदूरसामंते एत्थ णं महेगे मालुयाकच्छए यावि होत्था किण्हे किण्होभासे जाव निकुरंबभूए पत्तिए पुप्फिए फलिए हरियगरेरिज्जमाणे सिरीए अतीव २ उवसोभेमाणे चिट्ठति, तत्थ णं मेंढियगामे नगरे रेवती नामं गाहावइणी परिवसति अड्ढा जाव अपरिभूया, तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नया कदायि पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव जेणेव मेंढियगामे नगरे जेणेव सालकोट्ठे चेइए जाव परिसा पडिगया। तए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स सरीरगंसि विपुले रोगायंके पाउब्भूए उज्जले जाव दुरहियासे पित्तज्जर-परिगयसरीरे दाहवक्कंतीए यावि विहरति, अवियाइं लोहियवच्चाइंपि पकरेइ, चाउव्वण्णं च णं वागरेति–एवं खलु समणे भ० महा० गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं पित्तज्जरपरिगयसरीरे दाहवक्कंतीए छउमत्थे चेव कालं करेस्सति। तेणं कालेणं २ समणस्स भग० महा० अंतेवासी सीहे नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए मालुयाकच्छगस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं अनिक्खित्तेणं २ तवोकम्मेणं उड्ढं-बाहा जाव विहरति,

त्यारपछी श्रमण भगवान् महावीर अन्य कोइ दिवसे श्रावस्ती नगरीथी अने कोष्ठक चैत्यथी नीकळी बहारना देशोमां विहरे छे. ते काले ते समये मेंढिकग्राम नामे नगर हतुं. वर्णन. ते मेंढिकग्राम नामे नगरनी बहार उत्तर–पूर्व दिशाने विषे अहिं

साणकोष्ठक (श्वानकोष्ठक ?) नामे चैत्य हतुं. वर्णन. यावत्-पृथिवीशिलापट्ट हतो. ते साणकोष्ठक चैत्यनी थोडे दूर अहिं एक मोटुं एक मालुका (एक बीजवाळा) वृक्षनुं वन हतुं. ते श्याम, श्यामकान्तिवाळुं, यावत्-महामेघना समूह जेवुं हतुं. वळी ते पत्रवाळुं, पुष्पवाळुं, फलवाळुं, हरितवर्णवडे अत्यन्त देदीप्यमान अने श्री-शोभावडे अत्यन्त सुशोभित हतुं. ते मेंढिकग्राम नामे नगरमां रेवतीनामे गृहपत्नी (घरधणियाणी) रहेती हती. ते ऋद्धिवाळी अने कोइथी पराभव न पामे तेवी हती. ते समये श्रमण भगवान् महावीर अन्य कोइ दिवसे अनुक्रमे विहार करता यावत्-ज्यां मेंढिकग्राम नामे नगर छे, अने ज्यां साणकोष्ठक नामे चैत्य छे त्यां आव्या, यावत्-पर्षदा वांदीने पाछी गई. ते वखते श्रमण भगवंत महावीरना शरीरने विषे महान् पीडाकारी, उज्ज्वल-अत्यन्त दाह करनार, यावत्-दुःखे सहन करवा योग्य, यावत्-जेणे पित्तज्वरवडे शरीर व्याप्त कर्युं छे एवो अने जेमां दाह उत्पन्न थाय छे एवो रोग पेदा थयो, अने तेथी लोहीवाळा झाडा थवा लाग्या. चार वर्णना मनुष्यो कहे छे के—"ए प्रमाणे खरेखर श्रमण भगवान् महावीर मंखलिपुत्र गोशालकना तपना तेजवडे पराभव पामी छ मासने अन्ते पित्तज्वरयुक्त शरीरवाळा थईने दाहनी उत्पत्तिथी छद्मस्थावस्थामां काळ करशे." ते काले ते समये श्रमण भगवान् महावीरना अन्तेवासी-शिष्य सिंहनामे अनगार प्रकृतिवडे भद्र, यावत्-विनीत हता. ते मालुकावचनथी थोडे दूर निरन्तर छट्ठनो तप करवावडे बाहु उचा राखी यावत् विहरे छे.

तए णं तस्स सीहस्स अणगारस्स झाणंतरियाए वट्टमाणस्स अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था—एवं खलु ममं धम्मायरियस्स धम्मोवदेसगस्ससमणस्स भगवओ महावीरस्स सरीरगंसि विउले रोगायंके पाउब्भूए उज्जले जाव छउमत्थे चेव कालं करिस्सति, वदिस्संति य णं अन्नतित्थिया छउमत्थे चेव कालगए,

इमेणं एयारूवेणं महया मणोमाणसिएणं दुक्खेणं अभिभूए समाणे आयावणभूमीओ पच्चोरुभइ आया० २ जेणेव मालुयाकच्छए तेणेव उवा० २ मालुयाकच्छगं अंतो २ अणुपविसइ मालुया० २ महया २ सद्देणं कुहुकुहुस्स परुन्ने। अज्जोत्ति समणे भगवं महावीरे समणे निग्गंथे आमंतेति आ० २ एवं वयासी—एवं खलु अज्जो! ममं अंतेवासी सीहे नामं अणगारे पगइभद्दए तं चेव सव्वं भाणियव्वं जाव परुन्ने, तं गच्छह णं अज्जो! तुज्झे सीहं अणगारं सद्दावेह, तए णं ते समणा निग्गंथा समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ता समाणा समणं भगवं महावीरं वं० न० २ समणस्स भग० म० अंतियाओ सालकोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमंति सा० २ जेणेव मालुयाकच्छए जेणेव सीहे अणगारे तेणेव उवागच्छन्ति २ सीहं अणगारं एवं वयासी—सीहा! तव धम्मायरिया सद्दावेंति,

ते वखते ते सिंह अनगारने ध्यानान्तरिकाने विषे वर्तता आवा प्रकारनो आ संकल्प यावत्–उत्पन्न थयो "ए प्रमाणे खरेखर मारा धर्माचार्य अने धर्मोपदेशक श्रमण भगवंत महावीरना शरीरने विषे अत्यन्त दाह करनार, महान् पीडाकारी रोग पेदा थयो छे इत्यादि यावत्–ते छद्मावस्थामां काळधर्म पामशे, अन्यतीर्थिको कहेशे के ते छद्मस्थवस्थामां काळधर्म पाम्या"–आवा प्रकारना आ मोटा मानसिक दुःखवडे पीडित थयेल ते (सिंह अनगार) आतापना भूमिथी नीचे उतरी ज्यां मालुकावन छे त्यां आवीने मालुकावननी अंदर प्रवेश करीने तेणे मोटा शब्दथी कुहुकुहु (ठुठवो मूकी) ए रीते अत्यन्त रुदन कर्युं. श्रमण भगवान् महावीरे 'हे आर्यो! ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थोने बोलावी ए प्रमाणे कह्युं—"हे आर्यो! ए प्रमाणे खरेखर मारा अन्तेवासी सिंहनामे अनगार

प्रकृतिवडे भद्र छे—इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं, यावत्—तेणे अत्यन्त रुदन कर्युं, ते माटे हे आर्यो! जाओ, अने तमे सिंह अनगारने बोलावो." ज्यारे श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते श्रमण निर्ग्रन्थो श्रमण भगवंत महावीरने वंदन करे छे, नमे छे, वंदन करी नमीने श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने साणकोष्ठक चैत्यथी नीकळी ज्यां मालुकावन छे अने ज्यां सिंह अनगार छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने तेणे सिंह अनगारने ए प्रमाणे कह्युं—"हे सिंह! धर्माचार्य तमने बोलावे छे."

तए णं से सीहे अणगारे समणेहिं निग्गंथेहिं सद्धिं मालुयाकच्छगाओ पडिनिक्खमति प० २ जेणेव सालकोट्ठए चेइए जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवा० २ समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो आ० २ जाव पज्जुवासति, सीहादि! समणे भगवं महावीरे सीहं अणगारं एवं वयासी—से नूणं ते सीहा! झाणंतरियाए वट्टमाणस्स अयमेयारूवे जाव परुन्ने, से नूणं ते सीहा! अट्ठे समट्ठे?, हंता अत्थि, तं नो खलु अहं सीहा! गोसालस्स मंखलिपुत्तस्स तवेणं तेएणं अन्नाइट्ठे समाणे अंतो छण्हं मासाणं जाव कालं करेस्सं, अहन्नं अन्नाइं अद्धसोलस वासाइं जिणे सुहत्थी विहरिस्सामि, तं गच्छह णं तुमं सीहा! मेंढियगामं नगरं रेवतीए गाहावतिणीए गिहे, तत्थ णं रेवतीए गाहावतिणीए ममं अट्ठाए दुवे कवोयसरीरा उवक्खडिया तेहिं नो अट्ठो, अत्थि से अन्ने पारियासिए मज्जारकडए कुक्कुडमंसए तमाहराहि एएणं अट्ठो, तए णं से सीहे अणगारे समणेणं भगवया महावीरेणं एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठे जाव हियए समणं भगवं महावीरं वं० नमं० वं० न० अतुरियमचवलमसंभंतं मुहपोत्तियं पडिलेहेति मु० २ जहा गोयमसामी जाव जेणेव समणे भ० म० तेणेव उवा० २ समणं भ०

महा० वंद० न० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ सालकोट्ठयाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति प० २ अतुरियजाव जेणेव मेंढियगामे नगरे तेणेव उवा० २ मेंढियगामं नगरं मज्झंमज्झेणं जेणेव रेवतीए गाहावइणीए गिहे तेणेव उवा० २ रेवतीए गाहावतिणीए गिहं अणुप्पविट्ठे, तए णं सा रेवती गाहावतिणी सीहं अणगारं एज्जमाणं पासति पा० २ हट्ठतुट्ठ० खिप्पामेव आसणाओ अब्भुट्ठेइ २ सीहं अणगारं सत्तट्ठ पयाइं अणुगच्छइ, स० २ तिक्खुत्तो आ० २ वंदति न० २ एवं वयासी—संदिसंतु णं देवाणुप्पिया! किमागमणप्पयोयणं?,

त्यारें ते सिंह अनगार श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मालुकावनथी नीकळी ज्यां साणकोष्ठक चैत्य छे, अने ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवे छे, त्यां आवी श्रमण भगवंत महावीरने त्रणवार प्रदक्षिणा करे छे, यावत् पर्युपासना करे छे. श्रमण भगवंत महावीरे 'हे सिंह!' ए प्रमाणे सिंह अनगारने बोलावी आ प्रमाणे कह्युं—'हे सिंह! खरेखर ध्यानान्तरिकामां वर्तता तने आवा प्रकारनो आ संकल्प थयो हतो, यावत् तें अत्यन्त रुदन कर्युं हतुं? हे सिंह! खरेखर आ वात सत्य छे? हा, सत्य छे. हे सिंह! हुं नक्की मंखलिपुत्र गोशालकना तपना तेजथी पराभव पामी छ मासने अन्ते यावत् काळ करीश नहि, हुं बीजा सोळ वरस जिनपणे गन्धहस्तिनी पेठे विचरीश. ते माटे हे सिंह! तुं मेंढिकग्राम नगरमां रेवती गृहपत्नीना घेर जा, त्यां रेवती गृहपत्नीए मारे माटे बे कोहळाना फळो संस्कार करी तैयार कर्यां छे, तेनुं मारे प्रयोजन नथी, परन्तु तेणी बीजो गइकाले करेलो मार्जारकृत—मार्जारनामे वायुने शान्त करनार बीजोरापाक छे, तेने लाव, एनुं मारे प्रयोजन छे. त्यारपछी श्रमण भगवंत महावीरे ए प्रमाणे कह्युं एटले ते सिंह अनगार प्रसन्न अने संतुष्ट, यावत् प्रफुल्लितहृदयवाळा थई श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी त्वरा, चपलता

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अने उतावळरहितपणे मुखवस्त्रिकानुं प्रतिलेखन करी गौतमस्वामिनी पेठे ज्यां श्रमण भगवंत महावीर छे त्यां आवे छे. त्यां आवीने श्रमण भगवंत महावीरने वंदन अने नमस्कार करी श्रमण भगवंत महावीरनी पासेथी अने साणकोष्ठक चैत्यथी नीकळे छे, त्यांथी नीकळी त्वरारहितपणे यावत्-ज्यां मेंढिकग्राम नामे नगर छे त्यां आवे छे, त्यां आवी मेंढिकग्राम नगरना मध्यभागमां थई ज्यां रेवती गृहपत्नीनुं घर छे, त्यां आवी तेणे रेवती गृहपत्नीना घरमां प्रवेश कर्यो. त्यारे ते रेवती गृहपत्नीए सिंह अनगारने आवता जोया, जोईने प्रसन्न अने संतुष्ट थई जल्दी आसनथी उभी थई, उभी थईने सिंह अनगारनी सामे सात आठ पगलां सामी गई, सामी जइने तेणे अणगार प्रदक्षिणा करी वंदन अने नमस्कार करी ए प्रमाणे कह्युं—"हे देवानुप्रिय! आगमननुं प्रयोजन कहो."

तए णं से सीहे अणगारे रेवतिं गाहावइणीं एवं वयासी-एवं खलु तुमे देवाणुप्पिए! समण० भ० म० अट्ठाए दुवे कवोयसरीरा उवक्खडिया तेहिं नो अत्थे, अत्थि ते अन्ने पारियासिए मज्जारकडए कुक्कुडमंसए एयमाहराहि, तेणं अट्ठो, तए णं सा रेवती गाहावइणी सीहं अणगारं एवं वयासी–केस णं सीहा! से णाणी वा तवस्सी वा जेणं तव एस अट्ठे मम ताव रहस्सकडे हव्वमक्खाए जओ णं तुमं जाणासि? एवं जहा खंदए जाव जओ णं अहं जाणामि, तए णं सा रेवती गाहावतिणी सीहस्स अणगारस्स अंतियं एयमट्ठं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठा जेणेव भत्तघरे तेणेव उवा० २ पत्तगं मोएति पत्तगं मोएत्ता जेणेव सीहे अणगारे तेणेव उवा० २ सीहस्स अणगारस्स पडिग्गहगंसि तं सव्वं सम्मं निस्सिरति, तए णं तीए रेवतीए गाहावतिणीए तेणं दव्वसुद्धेणं जाव दाणेणं सीहे अणगारे पडिलाभिए समाणे देवाउए निबद्धे जहा विजयस्स जाव जम्मजीवियफले० रेवतीए गाहावतिणीए रेवती०

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

२, तए णं से सीहे अणगारे रेवतीए गाहावतिणीए गिहाओ पडिनिक्खमति० २ मेंढियगामं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति निग्गच्छइत्ता जहा गोयमसामी जाव भत्तपाणं पडिदंसेति २ समणस्स भगवओ महावीरस्स पाणिंसि तं सव्वं संमं निस्सिरिति, तए णं समणे भगवं महावीरे अमुच्छिए जाव अणज्झोववन्ने बिलमिव पन्नगभूएणं अप्पाणेणं तमाहारं सरीरकोट्ठगंसि पक्खिवति, तए णं समणस्स भगवओ महावीरस्स तमाहारं आहारियस्स समाणस्स से विपुले रोगायंके खिप्पामेव उवसमं पत्ते हट्ठे जाए आरोगे बलियसरीरे तुट्ठा समणा तुट्ठाओ समणीओ तुट्ठा सावया तुट्ठाओ सावियाओ तुट्ठा देवा तुट्ठाओ देवीओ, सदेवमणुयासुरे लोए हट्ठे तुट्ठे जाए समणे भगवं महावीरे हट्ठ० २। (सूत्रं ५५७)॥

त्यारे ते सिंह अनगारे रेवती गृहपत्नीने एम कह्युं-"ए प्रमाणे खरेखर तमे श्रमण भगवंत महावीरने माटे बे कोहळा संस्कार करी तैयार कर्या छे, तेनुं प्रयोजन नथी, परन्तु बीजो गइकाले करेलो मार्जारकृत (मार्जारवायुने शमावनार) बीजोरापाक छे तेने आपो, तेनुं प्रयोजन छे." त्यारे ते रेवती गृहपत्नीए सिंह अनगारने ए प्रमाणे कह्युं-"हे सिंह! कोण आ ज्ञानी के तपस्वी छे के जेणे तने आ रहस्य (गुप्त) अर्थ तुरत कह्यो, अने जेथी तुं जाणे छे?' ए प्रमाणे स्कन्दकना अधिकारमां कह्या प्रमाणे अहिं कहेवुं, यावत्-जेथी (भगवंतना कथनथी) हुं जाणुं छुं. त्यारे ते रेवती गृहपत्नी सिंह अनगारनी ए वात सांभळी, हृदयमां अवधारी हृष्ट अने संतुष्ट थई ज्यां भक्तगृह-रसोडुं छे त्यां आवीने पात्र नीचे मूके छे, पात्र नीचे मूकीने ज्यां सिंह अनगार छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने सिंह अनगारना पात्रने विषे ते सर्व (बीजोरापाक) आपे छे. ते समये ते रेवती गृहपत्नीए द्रव्यशुद्ध एवा यावत्-ते दानवडे

For Private And Personal

सिंह अनगारने प्रतिलाभित करवाथी देवायुष बांध्युं, यावत्–विजयनी पेठे रेवतीए 'जन्म अने जीवितव्यनुं फल प्राप्त कर्युं २'–एवी उद्घोषणा थई. हवे ते सिंह अनगार रेवती गृहपत्नीना घरथी नीकळी मेंढिकग्राम नगरना मध्यभागमां थईने नीकळे छे, नीकळी गौतमस्वामिनी पेठे भात–पाणी देखाडे छे. देखाडी श्रमण भगवंत महावीरना हाथमां ते सर्व सारी रीते मूके छे. त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीर मूर्छा–आसक्तिरहित, यावत्–तृष्णारहितपणे सर्प जेम बिलमां पेसे तेम पोते ते आहारने शरीररूप कोष्ठमां नांखे छे. हवे ते आहारने खाधा पछी श्रमण भगवंत महावीरनो ते महान् पीडाकारी रोग तुरतज शान्त थयो. ते हृष्ट, रोगरहित अने बलवानशरीरवाळा थया. श्रमणो तुष्ट थया, श्रमणीओ तुष्ट थई, श्रावको तुष्ट थया, श्राविकाओ तुष्ट थई, देवो तुष्ट थया, देवीओ तुष्ट थई, अने देव, मनुष्य अने असुरो सहित समग्र विश्व संतुष्ट थयुं के 'श्रमण भगवान् महावीर हृष्ट–रोगरहित थया.' ॥५५७॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमं० २ एवं वयासी-एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूतीनामं अणगारे पगतिभद्दए जाव विणीए, से णं भंते! तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं भासरासीकए समाणे कहिं ग० कहिं उववन्ने?, एवं खलु गोयमा! ममं अंतेवासी पाईणजाणवए सव्वाणुभूतीनामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं भासरासीकए समाणे उड्ढं चंदिमसूरिय जाव बंभलंतकमहासुक्के कप्पे वीइवइत्ता सहस्सारे कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं अट्ठारस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता तत्थ णं सव्वाणुभूतिस्सवि देवस्स अट्ठारस सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता, से णं भंते! सव्वाणुभूती देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं भवक्खएणं ठिइक्खएणं

जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेहिति। एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कोसलजाणवए सुनक्खत्ते नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं भंते! तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे कालमासे कालं किच्चा कहिं गए कहिं उववन्ने?, एवं खलु गोयमा! ममं अंतेवासी सुनक्खत्ते नामं अणगारे पगइभद्दए जाव विणीए, से णं तदा गोसालेणं मंखलिपुत्तेणं तवेणं तेएणं परिताविए समाणे जेणेव ममं अंतिए तेणेव उवा० २ वंदति नमं० २ सयमेव पंच महव्वयाइं आरुभेति सयमेव पंच महव्वयाइं० समणा य समणीओ य खामेति २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा उड्ढं चंदिमसूरियजाव आणयपाणयारणए कप्पे वीईवइत्ता अच्चुए कप्पे देवत्ताए उववन्ने, तत्थ णं अत्थेगतियाणं देवाणं बावीसं सागरोवमाइं ठिती पण्णत्ता, तत्थ णं सुनक्खत्तस्सवि देवस्स बावीसं सागरोवमाइं सेसं जहा सव्वाणुभूतिस्स जाव अंतं काहिति ॥ (सूत्रं ५५८) ॥

[प्र०] भगवान् गौतमे 'भगवन्!' एम कही श्रमण भगवान् महावीरने वंदन अने नमस्कार करी ए प्रमाणे कह्युं—ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपना अन्तेवासी पूर्वदेशमां उत्पन्न थयेला सर्वानुभूति नामे अनगार जे प्रकृतिना भद्र हता, यावत्-विनीत हता, हे भगवन्! ज्यारे तेने मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी भस्मराशिरूप कर्या त्यारे ते मरीने क्यां गया, क्यां उत्पन्न थया? [उ०] "ए प्रमाणे खरेखर हे गौतम! मारा अन्तेवासी पूर्वदेशोत्पन्न सर्वानुभूतिनामे अनगार प्रकृतिना भद्र यावत्-विनीत हता, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके भस्मराशिरूप कर्या त्यारे ते ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने, यावत्-ब्रह्म, लान्तक अने महाशुक्र

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कल्पने ओळंगी सहस्रार कल्पमां देवरूपे उत्पन्न थयां. त्यां केटलाएक देवोनी अढार सागरोपमनी स्थिति कही छे. त्यां सर्वानुभूति देवनी पण अढार सागरोपमनी स्थिति छे, ते सर्वानुभूति देव ते देवलोकथी आयुषनो क्षय थवाथी यावत्-महाविदेहक्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपना शिष्य कोशल देशमां उत्पन्न थयेला सुनक्षत्र नामे अनगार प्रकृतिना भद्र, यावत्-विनीत हता, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी परिताप उत्पन्न कर्यो त्यारे ते मरणसमये काळ करीने क्यां गया, क्यां उत्पन्न थया? [उ०] हे गौतम! ए प्रमाणे खरेखर मारो शिष्य सुनक्षत्र नामे अनगार प्रकृतिनो भद्र यावत्-विनीत हतो, तेने ज्यारे मंखलिपुत्र गोशालके तपना तेजथी परिताप उत्पन्न कर्यो त्यारे ते मारी पासे आव्यो, मारी पासे आवी वन्दन-नमस्कार करी स्वयमेव पांच महाव्रतोनो उच्चार करी श्रमण अने श्रमणीओने खमावी, आलोचना अने प्रतिक्रमण करी, समाधिने प्राप्त थई मरणसमये काळ करीने ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने तथा यावत्-आणत, प्राणत अने आरण कल्पने ओळंगी अच्युतदेवलोकमां देवपणे उत्पन्न थयो. त्यां केटलाएक देवोनी बावीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. तेमां सुनक्षत्र देवनी पण बावीश सागरोपमनी स्थिति छे. बाकी बधुं सर्वानुभूति संबन्धे कह्युं छे तेम अहिं जाणवुं; यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥५५८॥

एवं खलु देवाणुप्पियाणं अंतेवासी कुसिस्से गोसाले नामं मंखलिपुत्ते से णं भंते! गोसाले मंखलिपुत्ते कालमासे कालं किच्चा कहिं ग० कहिं उव०?, एवं खलु गोयमा! ममं अंतेवासी कुसिस्से गोसाले नामं मंखलिपुत्ते समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालमासे कालं किच्चा उड्ढं चंदिम जाव अच्चुए कप्पे दे० उव०, तत्थ णं अत्थेग० देवाणं बावीसं सा० ठिती प० तत्थ णं गोसालस्सवि देवस्स बावीसं सा० ठिती प०। से णं भंते! गोसाले देवे

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

ताओ देव० आउक्ख० ३ जाव कहिं उववज्जिहिति ?, गोयमा! इहेव जंबू० २ भारहे वासे विंझगिरिपायमूले पुंडेसु जणवएसु सयदुवारे नगरे संमुतिस्स रन्नो भद्दाए भारियाए कुच्छिंसि पुत्तत्ताए पच्चायाहिति, से णं तत्थ नवण्हं मासाणं बहुप० जाव वीतिक्कंताणं जाव सुरूवे दारए पयाहिति, जं रयणिं च णं से दारए जाइहिति तं रयणिं च णं सयदुवारे नगरे सब्भिंतरबाहिरिए भारग्गसो य कुंभग्गसो य पउमवासे य रयणवासे य वासे वासिहिति, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो एक्कारसमे दिवसे वीतिक्कंते जाव संपत्ते बारसाहदिवसे अयमेयारूवं गोण्णं गुणनिप्फन्नं नामधेज्जं काहिंति—जम्हा णं अम्हं इमंसि दारगंसि जायंसि समाणंसि सयदुवारे नगरे सब्भिंतरबाहिरिए जाव रयणवासे वुट्ठे तं होउ णं अम्हं इमस्स दारगस्स नामधेज्जं महापउमे महा०, तए णं तस्स दारगस्स अम्मापियरो नामधेज्जं करेहिंति महापउमोत्ति, तए णं तं महापउमं दारगं अम्मापियरो सातिरेगट्ठवासजायगं जाणित्ता सोभणंसि तिहिकरणदिवसनक्खत्तमुहुत्तंसि महया २ रायाभिसेगेणं अभिसिंचेहिंति, से णं तत्थ राया भविस्सइ महया हिमवंतमहंत वन्नओ जाव विहरिस्सइ, तए णं तस्स महापउमस्स रन्नो अन्नदा कदायि दो देवा महड्ढिया जाव महेसक्खा सेणाकम्मं काहिंति, तं०—पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरतलवर जाव सत्थवाहप्पभिईओ अन्नमन्नं सद्दावेहिंति, अ० २ एवं वदेहिंति—जम्हा णं देवाणुप्पिया! अम्हं महापउमस्स रन्नो दो देवा महड्ढिया जाव सेणाकम्मं करेंति, तं०—पुन्नभद्दे य माणिभद्दे य, तं होउ णं देवाणुप्पिया! अम्हं महापउमस्स रन्नो दोच्चंपि नामधेज्जे देवसेणे दे० २, तए णं तस्स महापउमस्स रन्नो

For Private And Personal

दोच्चेऽवि नामधेज्जे भविस्सति देवसेणेत्ति देव०,

[प्र०] ए प्रमाणे खरेखर देवानुप्रिय एवा आपनो अन्तेवासी कुशिष्य मंखलिपुत्र गोशालक छे, ते मंखलिपुत्र गोशालक मरण समये काळ करीने क्यां गयो, क्यां उत्पन्न थयो? [उ०] ए प्रमाणे खरेखर हे गौतम! मारो अन्तेवासी कुशिष्य मंखलिपुत्र गोशालक जे श्रमणनो घातक अने यावत्–छद्मस्थ हतो, ते मरण समये काळ करीने ऊर्ध्वलोकमां चन्द्र अने सूर्यने ओळंगी यावत् अच्युतकल्पने विषे देवपणे उत्पन्न थयो. त्यां केटलाएक देवोनी बावीश सागरोपमनी स्थिति कही छे, त्यां गोशालक देवनी पण बावीश सागरोपमनी स्थिति छे. [प्र०] ते गोशालक देव ते देवलोकथी आयुषना क्षय थवाथी ? यावत्–क्यां उत्पन्न थशे? [उ०] हे गौतम! आ जंबूद्वीपनामे द्वीपमां भरतक्षेत्रने विषे विन्ध्याचल पर्वतनी तळेटीमां पुंड्रनामे देशने विषे शतद्वारनामे नगरमां संमुति (सन्मूर्ति) नामे राजाने भद्रा नामे भार्यानी कुक्षिने विषे पुत्ररूपे उत्पन्न थशे. ने त्यां नवमास बरोबर पूर्ण थया बाद अने साडासात दिवस वीत्या पछी यावत्—सुन्दर बाळकने जन्म आपशे. जे रात्रिने विषे ते बाळकनो जन्म थशे, ते रात्रिने विषे शतद्वार नामे नगरमां अंदर अने बहार अनेक भारप्रमाण अनेक कुंभप्रमाण वृष्टिरूप पद्मनी वृष्टि अने रत्ननी वृष्टि थशे. ते वखते ते बाळकना मात–पिता अगीयारमो दिवस वीत्या पछी बारमे दिवसे आवा प्रकारनुं गुणयुक्त अने गुणनिष्पन्न नाम करशे—"जे हेतुथी अमारा आ बाळकनो जन्म थयो एटले शतद्वार नगरने विषे बाह्य अने अंदर रत्ननी वृष्टि थई, ते माटे अमारा आ बाळकनुं नाम 'महापद्म' २ हो." त्यारपछी ते बाळकना मात–पिता 'महापद्म' एवुं नाम पाडशे. त्यारपछी ते महापद्म बाळकने मातापिता कंइक अधिक आठ वर्षनो थयेलो जाणीने सारा तिथि, करण, दिवस नक्षत्र अने मुहूर्तने विषे अत्यन्त मोटा राज्याभिषेकवडे अभिषेक करशे. हवे

ते राजा थशे, ते महाहिमवान् आदि पर्वतनी जेम बलवाळो थशे-इत्यादि वर्णन आणवुं, यावत्-ते विहरशे. हवे अन्य कोई दिवसे ते महापद्म राजानुं महर्द्धिक यावत्-महासुखवाळा बे देवो सेनाकर्म करशे. ते देवोना नाम आ प्रमाणे—पूर्णभद्र अने माणिभद्र. त्यारपछी शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ, युवराजा, तलवर, यावत्-सार्थवाह प्रमुख परस्पर बोलावीने ए प्रमाणे कहेशे केः-हे देवानुप्रियो! 'जे हेतुथी अमारा महापद्म राजानुं बे महर्द्धिक देवो यावत्-सेनाकर्म करे छे, ते देवोना नाम आ प्रमाणे-पूर्णभद्र अने माणिभद्र, ते माटे हे देवानुप्रियो! अमारा महापद्म राजानुं बीजुं नाम 'देवसेन' २ हो, ते वखते ते महापद्म राजानुं 'देवसेन' एवुं बीजुं नाम थशे.

तए णं तस्स देवसेणस्स रन्नो अन्नया कयाइ सेते संखतलविमलसन्निगासे चउदंते हत्थिरयणे समुप्पज्जिस्सइ, तए णं से देवसेणे राया तं सेयं संखतलविमलसन्निगासं चउदंतं हत्थिरयणं दूरूढे समाणे सयदुवारं नगरं मज्झंमज्झेणं अभिक्खणं २ अतिजाहिति निज्जाहिति य, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरजाव पभिईओ अन्नमन्नं सद्दावेंति अ० २ वदेहिंति-जम्हा णं देवाणुप्पिया! अम्हं देवसेणस्स रन्नो सेते संखतलविमलसन्निकासे चउदंते हत्थिरयणे समुप्पन्ने तं होउ णं देवाणुप्पिया! अम्हं देवसेणस्स रन्नो तच्चेवि नामधेज्जे विमलवाहणे वि० २, तए णं तस्स देवसेणस्स रन्नो तच्चेवि नामधेज्जे भवि० विमलवाहणेत्ति। तए णं से विमलवाहणे राया अन्नया कदायि समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवज्जिहिति अप्पेगतिए आउसेहिति अप्पेगतिए अवहसिहिति अप्पेगतिए निच्छोडेहिति अप्पेगतिए निब्भत्थेहिति अप्पेगतिए बंधेहिति अप्पेगतिए णिरुंभेहिति अप्पेगतियाणं छविच्छेदं करेहिति

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अप्पेगतिए पमारेहिइ अप्पेगतियाणं उद्दवेहिति अप्पेगतियाणं वत्थं पडिग्गहं कंबलं पायपुंछणं आच्छिदिहिति विच्छिदिहिति भिंदिहिति अवहरिहिति अप्पेगतियाणं भत्तपाणं वोच्छिंदिहिति अप्पेगतिए णिन्नगरे करेहिति अप्पेगतिए निव्विसए करेहिति, तए णं सयदुवारे नगरे बहवे राईसरजाव वदिहिंति—एवं खलु देवाणु० विमलवाहणे राया समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ने अप्पेगतिए आउस्सति जाव निव्विसए करेति, तं नो खलु देवाणुप्पिया! एयं अम्हं सेयं नो खलु एयं विमलवाहणस्स रन्नो सेयं नो खलु एयं रज्जस्स वा रट्ठस्स वा बलस्स वा वाहणस्स वा पुरस्स वा अंतेउरस्स वा जणवयस्स वा सेयं जण्णं विमलवाहणे राया समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ने, तं सेयं खलु देवाणुप्पिया! अम्हं विमलवाहणं रायं एयमट्ठं विन्नवित्तएत्तिकट्टु अन्नमन्नस्स अंतियं एयमट्ठं पडिसुणेंति अ० २ जेणेव विमलवाहणे राया तेणेव उ० २ करयलपरिग्गहा विमलवाहणं रायं जएणं विजएणं वद्धावेंति ज० २ एवं व०—एवं खलु देवाणु० समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ना अप्पेगतिए आउस्संति जाव अप्पेगतिए निव्विसए करेंति, तं नो खलु एयं देवाणुप्पियाणं सेयं नो खलु एयं अम्हं सेयं नो खलु एयं रज्जस्स वा जाव जणवयस्स वा सेयं जं णं देवाणुप्पिया! समणेहिं निग्गंथेहिं मिच्छं विप्पडिवन्ना, तं विरमंतु णं देवाणुप्पिया! एअस्स अट्ठस्स अकरणयाए,

त्यारबाद ते देवसेन राजाने अन्य कोई दिवसे श्वेत, निर्मल शंखना तळीयासमान अने चार दन्तवाळुं हस्तिरत्न उत्पन्न थशे, त्यारे ते देवसेन राजा श्वेत, निर्मल शंखना तळसमान अने चार दन्तवाळा हस्तिरत्न उपर चढीने शतद्वार नगरना मध्यभागमां थईने

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वारंवार जशे अने नीकळशे. ते वखते शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ, युवराजा यावत्–सार्थवाह प्रमुख एक बीजाने बोलावशे, बोलावीने कहेशे के 'हे देवानुप्रियो! जेथी अमारा देवसेन राजाने श्वेत, निर्मल शंखतळना जेवो अने चार दांतवाळो उत्तम हस्ती उत्पन्न थयो छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! अमारा देवसेन राजानुं त्रीजुं नाम 'विमलवाहन' हो. त्यारे ते देवसेन राजानुं 'विमलवाहन' एवुं त्रीजुं नाम पडशे. त्यारबाद ते विमलवाहन राजा अन्य कोइ दिवसे श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्यात्व–अनार्यपणुं आचरशे, केटलाएक श्रमण निर्ग्रन्थोनो आक्रोश करशे, केटलाकनी हांसी करशे. केटलाएकने जूदा पाडशे, केटलाएकनी निर्भर्त्सना करशे, केटलाएकने बांधशे, केटलाएकने रोकशे, केटलाएकना अवयवोनो छेद करशे, केटलाएकने मारशे, केटलाएकने उपद्रव करशे, केटलाएकना वस्त्र, पात्र, कांबल अने पादपुंच्छन छेदशे, विशेष छेदशे, भेदशे, अपहरण करशे; केटलाएकना भात–पाणीनो विच्छेद करशे, केटलाएकने नगरथी बहार काढशे अने केटलाएकने देशथी बहार काढशे. ते समये शतद्वार नगरने विषे घणा मांडलिक राजाओ अने युवराजाओ यावत् परस्पर–कहेशे के 'हे देवानुप्रियो! ए प्रमाणे खरेखर विमलवाहन राजाए श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या–अनार्यपणुं स्वीकार्युं छे, यावत्–केटलाएकने देशथी बहार काढे छे, ते माटे हे देवानुप्रियो! ए आपणने श्रेयरूप नथी, आ विमलवाहन राजाने श्रेयरूप नथी, तेमज आ राज्यने, आ राष्ट्रने, बलने, वाहनने, पुरने, अन्तःपुरने के देशने श्रेयरूप नथी के जे विमलवाहन राजाए श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या-अनार्यपणुं स्वीकार्युं छे. ते माटे हे देवानुप्रियो! आपणे विमलवाहन राजाने आ वात जणाववी योग्य छे.' एम विचारी एकबीजानी पासे आ वातनो स्वीकार करे छे, स्वीकार करीने ज्यां विमलवाहन राजा छे त्यां आवे छे, त्यां आवीने करतल परिगृहीत करीने–हाथ जोडीने विमलवाहन राजाने जय अने विजयथी

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वधावे छे. वधावीने एम कहेशे के—'हे देवानुप्रिय! आप श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्या-अनार्यपणाने आचरता केटलाएकनो आक्रोश करो छो, यावत्-केटलाएकने देशथी बहार काढो छो, ते देवानुप्रिय एवा आपने श्रेयरूप नथी, ए अमने पण श्रेयरूप नथी, तेमज आ राज्यने, यावत्-देशने श्रेयरूप नथी के जे देवानुप्रिय एवा आप श्रमण निर्ग्रन्थोनी साथे मिथ्यात्व-अनार्यपणुं आचरो छो, ते माटे हे देवानुप्रिय! आप नहि करवावडे आ कार्यथी बन्ध पडो.'

तए णं से विमलवाहणे राया तेहिं बहूहिं राईसरजाव सत्थवाहप्पभिईहिं एयमट्ठे विन्नत्ते समाणे नो धम्मोत्ति नो तवोत्ति मिच्छाविणएणं एयमट्ठं पडिसुणेहिति, तस्स णं सयदुवारस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसीभागे एत्थ णं सुभूमिभागे नामं उज्जाणे भविस्सइ सव्वोउय० वन्नओ। तेणं कालेणं तेणं समएणं विमलस्स अरहओ पउप्पए सुमंगले नामं अणगारे जाइसंपन्ने जहा धम्मघोसस्स वन्नओ जाव संखित्तविउलतेयलेस्से तिणाणोवगए सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते छट्ठंछट्ठेणं अणि० जाव आयावेमाणे विहरिस्सति। तए णं से विमलवाहणे राया अन्नया कदायि रहचरियं काउं निज्जाहिति, तए णं से विमलवाहणे राया सुभूमिभागस्स उज्जाणस्स अदूरसामंते रहचरियं करेमाणे सुमंगलं अणगारं छट्ठंछट्ठेणं जाव आयावेमाणं पासिहिति पा० २ आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे सुमंगलं अणगारं रहसिरेणं [ग्रन्थाग्रम् १००७०] णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रन्ना रहसिरेणं णोल्लाविए समाणे सणियं २ उट्ठेहिति उ० २ दोच्चंपि उड्ढं बाहाओ पगिज्झिय जाव आयावेमाणे विहरिहिति, तए णं से विमलवाहणे राया सुमंगलं अणगारं दोच्चंपि रहसिरेणं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रन्ना दोच्चंपि रहसिरेणं णोल्लाविए समाणे सणियं २ उट्ठेहिति उ० २ ओहिं पउंजेहिति २ त्ता विमलवाहणस्स रण्णो तीतद्धं ओहिणा आभोएहिति २ त्ता विमलवाहणं रायं एवं वइहिति-नो खलु तुमं विमलवाहणे राया नो खलु तुमं देवसेणे राया नो खलु तुमं महापउमे राया, तुमण्णं इओ तच्चे भवग्गहणे गोसाले नामं मंखलिपुत्ते होत्था समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए, तं जति ते तदा सव्वाणुभूतिणा अणगारेणं पभुणावि होऊणं सम्मं सहियं खमियं तितिक्खियं अहियासियं, जइ ते तदा सुनक्खत्तेणं अण० जाव अहियासियं, जइ ते तदा समणेणं भगवया महावीरेणं पभुणावि जाव अहियासियं, तं नो खलु ते अहं तहा सम्मं सहिस्सं जाव अहियासिस्सं, अहं ते नवरं सहयं सरहं ससारहियं तवेणं तेएणं एगाहच्चं कूडाहच्चं भासरासिं करेज्जामि,

ज्यारे ते घणा मांडलिक राजाओ, युवराजाओ यावत्-सार्थवाहप्रमुख आ बाबत विनंति करशे त्यारे ते विमलवाहन राजा 'धर्म नथी, तप नथी'-एवी बुद्धिथी मिथ्या विनयवडे आ वात कबूल करशे. हवे ते शतद्वार नगरनी बहार उत्तर-पूर्व दिशाए अहिं सुभूमिभाग नामे उद्यान हशे. ते सर्व ऋतुना पुष्पादिकयुक्त-इत्यादि वर्णन जाणवुं. ते काले ते समये विमलनामे तीर्थंकरना प्रपौत्र शिष्य परंपरामां थयेला सुमंगल नामे अनगार हशे. ते जातिसंपन्न-इत्यादि धर्मघोष अनगारना वर्णन प्रमाणे वर्णन करवुं. यावत्-संक्षिप्त अने विपुल तेजोलेश्यावाळा, त्रण ज्ञानवडे सहित ते सुमंगल नामे अनगार सुभूमिभाग नामे उद्यानथी थोडे दूर निरन्तर छट्ठनो तप करवावडे यावत्-आतापना लेता विहरशे. हवे ते विमलवाहन राजा अन्य कोई दिवसे रथचर्या करवा निकळशे त्यारे

For Private And Personal

सुभूमिभाग नामे उद्यानथी थोडे दूर रथचर्या करतो ते विमलवाहन राजा निरंतर छठ्ठनो तप करता यावत् आतापना लेता सुमंगल अनगारने जोशे. जोइने कोपाविष्ट थयेलो यावत्—क्रोधथी अत्यन्त बळतो एवो ते राजा रथना अग्रभागवडे सुमंगल अनगारने अभिघात करी पाडी नांखशे. ज्यारे विमलवाहन राजा रथना अग्रभागवडे ते सुमंगल अनगारने पाडी नाखशे त्यारे ते सुमंगल अनगार धीमे धीमे उठशे, उठीने बीजीवार ऊंचा हाथ करी करीने आतापना लेता विहरशे; त्यारे ते विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने बीजीवार रथना अग्रभागवडे अभिघात करी पाडी नांखशे. ज्यारे विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने बीजीवार रथना अग्रभागवडे अभिघात करी पाडी नांखशे त्यारे ते सुमंगल अनगार धीमे धीमे उठशे, उठीने अवधिज्ञान प्रयुंजशे, अवधिज्ञान प्रयुंजीने विमलवाहन राजाने अतीतकाळे अवधिज्ञान वडे जोशे, जोईने विमलवाहन राजाने एम कहेशे—"तुं खरेखर विमलवाहन राजा नथी, तुं खरेखर देवसेन राजा नथी, तुं खरेखर महापद्म राजा नथी, तुं आ भवथी त्रीजा भवमां मंखलिपुत्र गोशालक-नामे हतो, अने श्रमणनो घात करनार तुं छद्मस्थावस्थामां काळधर्म पाम्यो हतो, जो ते वखते सर्वानुभूति अनगारे समर्थ छतां पण तारो अपराध सम्यक् प्रकारे सहन कर्यो, तेनी क्षमा करी, तितिक्षा करी अने तेने अध्यासित कर्यो; जो के ते वखते सुनक्षत्र अनगारे पण यावत्—अध्यासित-सहन कर्यो, जो के ते समये श्रमण भगवान् महावीरे समर्थ छतां पण यावत्—सहन कर्यो, परन्तु खरेखर हुं ते प्रमाणे सम्यक् सहन नहिं करुं, यावत्—अध्यासित नहि, हुं घोडा, रथ अने सारथिसहित तने मारा तपना तेजथी एकघाए कूटाघात—पाषाणमय यंत्रना आघातनी जेम भस्मराशिरूप करीश."

तए णं से विमलवाहणे राया सुमंगलेणं अणगारेणं एवं वुत्ते समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे

सुमंगलं अणगारं तचंपि रहसिरेणं णोल्लावेहिति, तए णं से सुमंगले अणगारे विमलवाहणेणं रण्णा तचंपि रहसिरेणं नोल्लाविए समाणे आसुरुत्ते जाव मिसिमिसेमाणे आयावणभूमीओ पच्चोरुभइ आ० २ तेया-समुग्घाएणं समोहंनिहिति तेया० २ सत्तट्ठ पयाइं पच्चोसक्किहिति सत्तट्ठ० २ विमलवाहणं रायं सहयं सरहं ससारहियं तवेणं तेएणं जाव भासरासिं करेहिति। सुमंगले णं भंते ! अणगारे विमलवाहणं रायं सहयं जाव भासरासिं करेत्ता कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति ?, गोयमा ! सुमंगले अणगारे णं विमलवाहणं रायं सहयं जाव भासरासिं करेत्ता बहूहिं चउत्थछट्ठट्ठमदसमदुवालसजावविचित्तेहिं तवोकम्मेहिं अप्पाणं भावेमाणे बहूइं वासाइं सामन्नपरियागं पाउणेहिति २ त्ता मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए जाव छेदेत्ता आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते उड्ढं चंदिमजाव गेविज्जविमाणावाससयं वीयीवइत्ता सव्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववज्जिहिति, तत्थ णं देवाणं अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती प०, तत्थ णं सुमंगलस्सवि देवस्स अजहन्नमणुक्कोसेणं तेत्तीसं सागरोवमाइं ठिती पन्नत्ता। से णं भंते ! सुमंगले देवे ताओ देवलोगाओ जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं करेति (सूत्रं ५५९) ॥

ज्यारे ते सुमंगल अनगारे ए प्रमाणे कर्यु त्यारे अत्यन्त गुस्से थयेलो अने यावत्–अत्यन्त क्रोधथी बळतो ते विमलवाहन राजा सुमंगल अनगारने त्रीजी वार पण रथना अग्रभाग वडे अभिघात करी पाडी नांखशे; ज्यारे विमलवाहन राजा रथना अग्रभागवडे त्रीजीवार ते सुमंगल अनगारने अभिघात करी पाडी नांखशे, त्यारे अत्यंत गुस्से थयेला अने यावत्–क्रोधथी बळता एवा

ते सुमंगल अनगार आतापना भूमिथी उतरी तैजस समुद्घात करशे, तैजस समुद्घात करीने, सात आठ पगलां पाछा जइ घोडा, रथ अने सारथिसहित विमलवाहन राजाने भस्मराशिरूप करशे. [प्र०] हे भगवन् ! सुमंगल अनगार घोडासहित, यावत्-विमलवाहन राजाने भस्मराशिरूप करीने [काळ करी] क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गोतम ! सुमंगल अनगार विमलवाहन राजाने घोडासहित यावत्-भस्मराशिरूप करीने घणा प्रकारना छट्ठ, अट्ठम, दशम [चार उपवास], द्वादश भक्त [पांच उपवास] यावत्-विचित्र तपकर्म वडे आत्माने भावित करता घणा वरस सुधी श्रमणपणाना पर्यायने पाळशे. पाळीने मासिक संलेखना वडे साठ भक्त अनशनपणे वीतावीने आलोचना अने प्रतिक्रमण करी समाधिने प्राप्त थई ऊर्ध्व लोकमां चन्द्र अने सूर्य, यावत्-सो ग्रैवेयक विमानावासने ओळंगी सर्वार्थसिद्ध महाविमानमां देवपणे उपजशे. त्यां देवोनी जघन्य अने उत्कृष्टरहित एवी तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति कही छे. त्यां सुमंगल देवनी पण जघन्य अने उत्कृष्टरहित एवी तेत्रीश सागरोपमनी स्थिति हशे. ते सुमंगल देव ते देवलोकथी यावत्-भवना क्षय थवाथी महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥ ५५९ ॥

विमलवाहणे णं भंते ! राया सुमंगलेणं अणगारेणं सहए जाव भासरासीकए समाणे कहिं गच्छहिति कहिं उववज्जिहिति ?, गोयमा ! विमलवाहणे णं राया सुमंगलेणं अणगारेणं सहये जाव भासरासीकए समाणे अहेसत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठिइयंसि नरयंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं ततो अणंतरं उव्वट्टित्ता मच्छेसु उववज्जिहिति, से णं तत्थ सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा दोच्चंपि अहे सत्तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओऽणंतरं उव्वट्टित्ता दोच्चंपि मच्छेसु उववज्जिहिति,

तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा छट्ठीए तमाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठिइयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता इत्थियासु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे दाह जाव दोच्चंपि छट्ठीए तमाए पुढवीए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि इत्थियासु उवव०, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा पंचमाए धूमप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता उरएसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि पंचमाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि उरएसु उववज्जिहिति, जाव किच्चा चउत्थीए पंकप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि जाव उव्वट्टित्ता सीहेसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे तहेव जाव किच्चा दोच्चंपि चउत्थीए पंकजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि सीहेसु उवव० जाव किच्चा तच्चाए वालुयप्पभाए उक्कोसकालजाव उव्वट्टित्ता पक्खीसु उवव० तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि तच्चाए वालुयजाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि पक्खीसु उवव० जाव किच्चा दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता सिरीसवेसु उवव० तत्थवि णं सत्थ० जाव किच्चा दोच्चंपि दोच्चाए सक्करप्पभाए जाव उव्वट्टित्ता दोच्चंपि सिरीसवेसु उवव० जाव किच्चा इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोसकालट्ठितीयंसि नरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, जाव उव्वट्टित्ता सण्णीसु उवव०, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा असन्नीसु उववज्जिहिति, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पलिओवमस्स असंखेज्जइभागट्ठितीयंसि णरगंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओ जाव उव्वट्टित्ता जाइं इमाइं खहयरविहाणाइं भवंति, तं०—चम्मपक्खीणं लोमपक्खीणं समुग्गपक्खीणं विययपक्खीणं तेसु अणेगसयसहस्सखुत्तो

उद्दाइत्ता २ तत्थेव २ भुज्जो २ पच्चायाहिति, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे दाहवक्कंतीए कालमासे कालं किच्चा जाइं
इमाइं भुयपरिसप्पविहाणाइं भवंति, तंजहा–गोहाणं नउलाणं जहा पन्नवणापए जाव जाहगाणं, तेसु अणेगस-
यसहस्सखुत्तो सेसं जहा खहचराणं जाव किच्चा जाइं इमाइं उरपरिसप्पविहाणाइं भवंति, तं०–अहीणं अयग-
राणं आसालियाणं महोरगाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउप्पदविहाणाइं भवंति, तं०—
एगखुराणं दुखुराणं गंडीपदाणं सणहपदाणं, तेसु अणेगसयसहस्स जाव किच्चा जाइं इमाइं जलयरविहाणाइं
भवंति तं०–मच्छाणं कच्छभाणं जाव सुसुमाराणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं चउरिंदियवि-
हाणाइं भवंति, तं–अंधियाणं पोत्तियाणं जहा पन्नवणापदे जाव गोमयकीडाणं, तेसु अणेगसयसह जाव किच्चा
जाइं इमाइं तेइंदियविहाणाइं भवंति, तं०—उवचियाणं जाव हत्थिसोंडाणं तेसु अणेगजाव किच्चा जाइं इमाइं
बेइंदियविहाणाइं भवंति तं०–पुलाकिमियाणं जाव समुद्दलिक्खाणं तेसु अणेगसयजाव किच्चा जाइं इमाइं
वणस्सइविहाणाइं भवंति, तं०–रुक्खाणं गुच्छाणं जाव कुहणाणं, तेसु अणेगसय जाव पच्चायाइस्सइ, उस्सन्नं
च णं कडुयरुक्खेसु कडुयवल्लीसु सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं वाउकाइयविहाणाइं भवंति,
तंजहा–पाईणवायाणं जाव सुद्धवायाणं तेसु अणेगसयसहस्सजाव किच्चा जाइं इमाइं तेउकाइयविहाणाइं भवंति,
तं०–इंगालाणं जाव सूरकंतमणिनिस्सियाणं, तेसु अणेगसयसह० जाव किच्चा जाइं इमाइं आउकाइयविहाणाइं
भवंति, तं०—उस्साणं जाव खातोदगाणं, तेसु अणेगसयसहजाव पच्चायातिस्सइ, उस्सण्णं च णं खारोदएसु

खातोदएसु, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा जाइं इमाइं पुढविकाइयविहाणाइं भवंति, तं०-पुढवीणं सक्कराणं जाव सूरकंताणं, तेसु अणेगसयजाव पच्चायाहिति, उस्सन्नं च णं खरबायरपुढविक्काइएसु, सव्वत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा रायगिहे नगरे बाहिंखरियत्ताए उववज्जिहिइ, तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा दोच्चंपि रायगिहे नगरे अंतोखरियत्ताए उववज्जिहिति, (सूत्रं ५६०) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे सुमंगल अनगार घोडासहित विमलवाहन राजाने यावत्—भस्मराशिरूप करशे त्यारबाद ते क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! सुमंगल अनगारे घोडासहित यावत्–भस्मराशिरूप कर्या पछी ते विमलवाहन राजा अधःसप्तम पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकने विषे नारकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी च्यवीने तुरत मत्स्योने विषे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी दाहनी पीडावडे मरणसमये काळ करीने बीजीवार पण अधःसप्तम नरकपृथिवीमां उत्कृष्टस्थितिवाळा नरकावासने विषे नारकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवी बीजीवार पण मत्स्योमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्—काळ करीने छट्ठी तमा नामे नरकपृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी नीकळी तुरतज स्त्रीने विषे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रद्वारा वध थतां दाहनी पीडाथी यावत्—बीजीवार छट्ठी तमा पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकमां नारकपणे उत्पन्न थशे. यावत् त्यांथी नीकळीने बीजीवार पण स्त्रीओमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ करीने पांचमी धूमप्रभाने विषे उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकवासमां यावत् उत्पन्न थशे. त्यांथी नीकळीने उरःपरिसर्पमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी काळ करीने बीजीवार पांचमी नरकपृथि-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

वीमां उत्पन्न थइ, त्यांथी नीकळी यावत् बीजीवार उरःपरिसर्पोमां उत्पन्न थशे. त्यांथी यावत् काळ करीने चोथी पंकप्रभा पृथिवीमां उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकने विषे नारकपणे उत्पन्न थइ, यावत् त्यांथी नीकळी सिंहोमां उत्पन्न थशे, त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी ते प्रमाणेज यावत् काळ करीने बीजीवार चोथी पंकप्रभामां उत्पन्न थई, यावत् त्यांथी नीकळी बीजीवार सिंहोमां उत्पन्न थशे, त्यांथी यावत्–काळ करीने त्रीजी वालुकाप्रभामां उत्कृष्टकाळनी स्थितिवाळा नरकवासमां उत्पन्न थई, त्यांथी नीकळी पक्षीओमां उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ–करी बीजीवार त्रीजी वालुकाप्रभामां उत्पन्न थई, यावत्–त्यांथी नीकळी बीजीवार पक्षीओमां उत्पन्न थशे. यावत्–काळ करी त्यांथी बीजी शर्कराप्रभामां उत्पन्न थई, यावत्—त्यांथी नीकळी सरीसृप (शीकारी पशुओ) ने विषे उपजशे. त्यां शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्–काळ करी बीजीवार शर्कराप्रभाने विषे यावत्–उत्पन्न थशे. अने त्यांथी नीकळी बीजीवार सरीसृपमां उत्पन्न थशे, यावत् काळकरीने आ रत्नप्रभापृथिवीने विषे उत्कृष्ट काळनी स्थितिवाळा नरकावासमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. यावत्–त्यांथी नीकळीने संज्ञीने विषे उपजशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्–काळ करीने असंज्ञीमां उत्पन्न थशे. त्यांपण शस्त्रवडे वध थतां यावत्–काळ करीने बीजीवार पण आ रत्नप्रभापृथिवीमां पल्योपमना असंख्यातमा भागनी स्थितिवाळा नरकावासमां नारकपणे उत्पन्न थशे. हवे त्यांथी यावत् नीकळीने जे खेचरना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–चर्मपक्षीओ (चामडानी पांखवाळा), लोमपक्षीओ (पिंछानी पांखवाळा), समुद्गकपक्षीओ [जेनीसर्वदा उडतां पण पांखो बीडायेल होय ते] अने वितत पक्षीओमां [जेनी हमेशां विस्तारेली पांख होय तेमां] अनेक लाख वार मरण पामी पामीने त्यां वारंवार उत्पन्न थशे. सर्वत्र शस्त्रवध थवाथी दाहनी उत्पत्तिवडे मरणसमये काळ करी जे आ भुजपरिसर्पना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–घो, नोळीआ

For Private And Personal

इत्यादि प्रज्ञापना सूत्रना प्रथम प्रज्ञापना पदने विषे कह्युं छे ते प्रमाणे जाणवुं, यावत्–जाहक अने चउप्पाइय जीवोमां अनेक लाखवार मरण पामी पुनः त्यां वारंवार उत्पन्न थशे. बाकी बधुं खेचरनी पेठे जाणवुं. यावत्—काळ करी जे आ उरःपरिसर्पना भेदो होय छे, ते आ प्रमाणे— साप, अजगर, आशालिका अने मनोरग; तेमां अनेक लाखवार मरण पामी यावत्–काळ करी जे आ चतुष्पदना भेदो होय छे. ते आ प्रमाणे–१ एक खरीवाळा, २ बे खरीवाळा, ३ गंडीपद अने ४ नखसहित पगवाळा, तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे, त्यांथी यावत् काळ करी जे आ जलचरना भेदो होय छे, ते आ प्रमाणे—कच्छप [काचबा] यावत् सुसुमार तेओमां अनेक लाखवार उपजशे, यावत्–काळ करी जे आ चउरिन्द्रिय जीवोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–अंधिक, पौत्रिक इत्यादि जेम प्रज्ञापनासूत्रना प्रथम प्रज्ञापनापदमां कह्या प्रमाणे यावत् गोमयकीडाओमां अनेक लाखवार उपजशे. त्यां उत्पन्न थई काळ करी जे आ तेइन्द्रिय जीवोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–उपचित, यावत् हस्तिशौंड, तेओमां उत्पन्न थइ यावत् काळ करी जे आ बेइन्द्रियोना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—पुलाकृमि यावत् समुद्रलिक्षा, तेओमां अनेक लाखवार उपजशे. उपजी यावत् काळ करी जे आ वनस्पतिना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–वृक्षो, गुच्छक, यावत् कुहुना; तेओमां अनेक लाखवार मरण पामी उत्पन्न थशे, विशेषे करीने कडुक वृक्षोमां अने कडुक वेलीमां उपजशे, अने सर्व स्थळे शस्त्रवडे वध थवाथी यावत् काळ करीने जे आ वायुकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—पूर्वनो वायु, यावत् शुद्ध वायु; तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. यावत् काळ करी जे आ तेउकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे—अंगारा, यावत् सूर्यकान्तमणि निश्रित अग्नि, तेमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. उत्पन्न थई जे आ अप्कायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे–अवश्याय–झाकळनुं पाणी, यावत् खाईनुं पाणी; तेमां अनेक लक्षवार यावत् उत्पन्न थशे. बहुधा खारा

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पाणीमां अने खाईना पाणीमां उत्पन्न थशे; अने सर्व स्थळे शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्–काळ करीने जे आ पृथिवीकायिकना भेदो छे, ते आ प्रमाणे-पृथिवी, शर्करा–कांकरा, यावत्–सूर्यकान्तमणि; तेओमां अनेक लाखवार उत्पन्न थशे. विशेषतः खरबादरपृथिवीकायिकने विषे, सर्वत्र शस्त्रवडे वध थवाने लीधे यावत्–काळ करीने राजगृह नगरनी बाहेर वेश्यापणे उत्पन्न थशे. त्यां पण शस्त्रवडे वध थतां यावत्—काळ करी बीजीवार राजगृह नगरनी अंदर वेश्यापणे उत्पन्न थशे. ॥ ५६० ॥

तत्थवि णं सत्थवज्झे जाव किच्चा इहेव जंबुद्दीवे दीवे भारहे वासे विंझगिरिपायमूले बेभेले सन्निवेसे माहणकुलंसि दारियत्ताए पच्चायाहिति । तए णं तं दारियं अम्मापियरो उम्मुक्कबालभावं जोव्वणगमणुप्पत्तं पडिरूवएणं सुंकेणं पडिरूवएणं विणएणं पडिरूवयस्स भत्तारस्स भारियत्ताए दलइस्संति, सा णं तस्स भारिया भविस्सति इट्ठा कंता जाव अणुमया भंडकरंडगसमाणा तेल्लकेला इव सुसंगोविया चेलपेडा इव सुसंपरिग्गहिया रयणकरंडओविव सुसारक्खिया सुसंगोविया मा णं सीयं मा णं उण्हं जाव परिसहोवसग्गा फुसंतु । तए णं सा दारिया अन्नदा कदायि गुब्बिणी ससुरकुलाओ कुलघरं निज्जमाणी अंतरा दवग्गिजालाभिहया कालमासे कालं किच्चा दाहिणिल्लेसु अग्गिकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति,

त्यां पण शस्त्रवडे वध थवाथी यावत्–काळ करीने आज जंबूद्वीपमां भारत वर्षने विषे विन्ध्याचलपर्वतनी पासे बिभेल नामे गाममां ब्राह्मणकुलने विषे पुत्रीपणे उत्पन्न थशे. ते पुत्री ज्यारे बाल्यभावनो त्याग करी यौवनने प्राप्त थशे त्यारे तेना मातापिता उचित द्रव्य अने उचित विनयवडे योग्य भर्तोने भार्यापणे आपशे. ते पुत्री तेनी स्त्री थशे. ते इष्ट, कान्त, यावत्–अनुमत, घरेणाना करं-

For Private And Personal

दीवा जेवी, तेलनी कुल्लीनी पेठे अत्यंत सुरक्षित, वस्त्रनी पेटीनी पेठे सारी रीते (निरुपद्रव स्थाने) राखेली अने रत्नना करंडीयानी पेठे सारी रीते रक्षण करायेली हशे. ते शीत, उष्ण, यावत्—परिषह अने उपद्रवो न स्पर्शे माटे अत्यंत संगोपित–रक्षण करायेली हशे. हवे अन्य कोई दिवसे ते ब्राह्मणपुत्री गर्भिणी थशे, अने श्वसुरगृहथी पीयेर जतां रस्तामां दवाग्निनी ज्वाला वडे बळी मरणसमये काळ करी दक्षिणदिशाना अग्निकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे.

से णं तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति माणुस्सं २ केवलं बोहिं बुज्झिहिति के० २ मुंडे भवित्ता आगाराओ अणगारियं पव्वइहिति, तत्थवि य णं विराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा दाहिणिल्लेसु असुरकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो जाव उव्वट्टित्ता माणुस्सं विग्गहं तं चेव जाव तत्थवि णं विराहियसामन्ने कालमासे जाव किच्चा दाहिणिल्लेसु नागकुमारेसु देवेसु देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं एवं एएणं अभिलावेणं दाहिणिल्लेसु सुवन्नकुमारेसु एवं दाहिणिल्लेसु विज्जुकुमारेसु एवं अग्गिकुमारवज्जं जाव दाहिणिल्लेसु थणियकुमारेसु, से णं तओ जाव उव्वट्टित्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति जाव विराहियसामन्ने जोइसिएसु देवेसु उववज्जिहिति, से णं तओ अणंतरं चयं चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति जाव अविराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा सोहम्मे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं चयं चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति केवलं बोहिं बुज्झिहिति, तत्थवि णं अविराहियसामन्ने कालमासे कालं [किच्चा ईसाणे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओ चइत्ता माणुस्सं विग्गहं लभिहिति, तत्थवि णं

अविराहियसामन्ने कालमासे कालं] किच्चा सणंकुमारे कप्पे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो एवं जहा सणंकुमारे तहा बंभलोए महासुक्के आणए आरणे, से णं तओ जाव अविराहियसामन्ने कालमासे कालं किच्चा सव्वट्ठसिद्धे महाविमाणे देवत्ताए उववज्जिहिति, से णं तओहिंतो अणंतरं चयं चइत्ता महाविदेहे वासे जाइं इमाइं कुलाइं भवंति तं०—अड्ढाइं जाव अपरिभूयाइं, तहप्पगारेसु कुलेसु पुत्तत्ताए पच्चायाहिति, एवं जहा उववाइए दढप्पइन्नवत्तव्वया सच्चेव वत्तव्वया निरवसेसा भाणियव्वा जाव केवलवरनाणदंसणे समुप्पज्जिहिति ।

त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवीने मनुष्यना देहने धारण करी मात्र बोधि—सम्यग्दर्शन पामशे. केवळ सम्यग्दर्शन पामी मुंड थई गृहवासनो त्याग करी अनगारिता—दीक्षा ग्रहण करशे. त्यां पण श्रामण्य दीक्षाने विराधी दक्षिण दिशाना असुरकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यारपछी ते त्यांथी यावत्—नीकळी मनुष्य शरीर प्राप्त करी—इत्यादि पूर्वोक्त कहेवुं यावत्—त्यां पण श्रमणपणुं विराधी मरणसमये काळ करी दक्षिण निकायना नागकुमार देवोमां देवपणे उत्पन्न थशे हवे ते त्यां अन्तररहितपणे च्यवी—इत्यादि ए पाठ वडे दक्षिण निकायना सुवर्णकुमारने विषे, ए प्रमाणे विद्युत्कुमारने विषे, एम यावत्—अग्निकुमार सिवाय दक्षिण निकायना स्तनितकुमारने विषे उत्पन्न थशे. यावत्—ते त्यांथी निकळी मनुष्य शरीर प्राप्त करशे, यावत्—श्रमणपणुं विराधी ज्योतिषिक देवमां उत्पन्न थशे. हवे ते त्यांथी अन्तररहितपणे च्यवीने पुनः मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, यावत्—श्रमणपणुं विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करी सौधर्मदेवलोकने विषे देवपणे उत्पन्न थशे. ते त्यांथी अन्तररहित च्यवीने मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, अने केवळ सम्यग्दर्शननो अनुभव करशे. त्यां पण श्रमणपणुं विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करी ईशानदेवलोकमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

च्यवी मनुष्यशरीर प्राप्त करशे, त्यां पण श्रमणपणुं विराध्या शिवाय मरणसमये काळ करी सनत्कुमार देवलोकमां देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी च्यवी जेम सनत्कुमारने विषे कह्युं तेम ब्रह्मदेवलोक, महाशुक्र, आनंत अने आरण देवलोकने विषे जाणवुं. हवे ते त्यांथी च्यवी यावत्-श्रमणपणाने विराध्या सिवाय मरणसमये काळ करीने सर्वार्थसिद्ध महाविमानने विषे देवपणे उत्पन्न थशे. त्यांथी अन्तररहित च्यवी महाविदेहक्षेत्रने विषे जे आ आवा प्रकारना धनिक, यावत्—कोइथी पराभव नहि पामे तेवां कुलो छे, तेवा कुलोमां पुत्ररूपे उत्पन्न थशे. ए प्रमाणे जेम औपपातिकसूत्रने विषे दृढप्रतिज्ञनी वक्तव्यता कही छे ते सघळी वक्तव्यता अहिं कहेवी, यावत्—तेने उत्तम केवलज्ञान अने केवलदर्शन उत्पन्न थशे.

तए णं से दढप्पइन्ने केवली अप्पणो तीअद्धं आभोएहिइ अप्प० २ समणे निग्गंथे सद्दावेहिति सम० २ एवं वदिही—एवं खलु अहं अज्जो! इओ चिरातीयाए अद्धाए गोसाले नामं मंखलिपुत्ते होत्था समणघायए जाव छउमत्थे चेव कालगए तम्मूलगं च णं अहं अज्जो! अणादीयं अणवदग्गं दीहमद्धं चाउरंतसंसारकंतारं अणुपरियट्टिए, तं मा णं अज्जो! तुज्झंपि केयि भवतु आयरियपडिणीए उवज्झायपडिणीए आयरियउवज्झायाणं अयसकारए अवन्नकारए अकित्तिकारए, मा णं सेऽवि एवं चेव अणादीयं अणवदग्गं जाव संसारकंतारं अणुपरियट्टिहिति जहा णं अहं। तए णं ते समणा निग्गंथा दढप्पइन्नस्स केवलिस्स अंतियं एयमट्ठं सोचा निसम्म भीया तत्था तसिया संसारभउव्विग्गा दढप्पइन्नं केवलिं वंदिहिंति वं० २ तस्स ठाणस्स आलोइएहिंति निंदिहिंति जाव पडिवज्जिहिंति, तए णं से दढप्पइन्ने केवली बहूइं वासाइं केवलपरियागं पाउणिहिति बहूहिं २ अप्पणो आउ-

For Private And Personal

सेसं जाणेत्ता भत्तं पच्चक्खाहिति एवं जहा उववाइए जाव सव्वदुक्खाणमंतं काहिति । सेवं भंते ! २ त्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५६१) ॥ तेयनिसग्गो समत्तो ॥ समत्तं च पन्नरसमं सयं एक्कसरयं ॥ १५-१ ॥

त्यारबाद ते दृढप्रतिज्ञ केवली पोतानो अतीत काळ जोशे, जोईने श्रमण निर्ग्रन्थोने बोलावशे, बोलावीने ए प्रमाणे कहेशे— 'हे आर्यो ! ए प्रमाणे खरेखर आजथी घणां काळ पहेलां हुं मंखलिपुत्र गोशालक नामे हतो; अने हुं श्रमणोनो घात करी यावत् छद्मस्थावस्थामां काळधर्म पाम्यो. हे आर्यो ! ते निमित्ते हुं अनादि, अनन्त अने दीर्घमार्गवाळा चारगतिरूप संसाराटवीमां भम्यो. ते माटे तमे कोई आचार्यना प्रत्यनीक=द्वेषी न थशो, उपाध्यायना प्रत्यनीक न थशो, आचार्य अने उपाध्यायना अयश करनारा, अवर्णवाद करनारा अने अकीर्ति करनारा न थशो, अने ए प्रमाणे मारी पेठे अनादि, अनन्त यावत् संसाराटवीमां न भमशो. त्यारपछी ते श्रमण निर्ग्रन्थो दृढप्रतिज्ञ केवलीनी पासे ए वात सांभळी, अवधारी भय पामी, त्रस्त थई, त्रास पामी अने संसारना भयथी उद्विग्न थई दृढप्रतिज्ञ केवलीने वंदन करशे, नमस्कार करशे, वंदन=नमस्कार करी ते पापस्थानकनी आलोचना अने निन्दा करशे, यावत् चारित्रनो स्वीकार करशे. त्यारपछी दृढप्रतिज्ञ केवली घणा वर्ष पर्यन्त केवलपर्यायने पाळी पोतानुं आयुष थोडुं बाकी जाणीने भक्तप्रत्याख्यान करशे, ए प्रमाणे औपपातिकसूत्रमां कह्या प्रमाणे यावत् सर्व दुःखोनो अन्त करशे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे' एम कही [भगवान् गौतम] यावत् विहरे छे. ॥ ५६१ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १५ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १६. (उद्देशक १)

अहिगरणी जरा कम्मे आवतियं गंगदत्त ५ सुमिणे य। उवओग लोग बलि ओही १० दीव उदही दिसा थणिया १४ ॥ ७६ ॥

[उद्देशकार्थसंग्रह—] १ अधिकरणी-एरण प्रमुख संबन्धे पहेलो उद्देशक, २ जरादि अर्थ संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ कर्म वगेरे संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ उद्देशकना प्रारंभमां 'जावतिय' यावतिक शब्द होवाथी यावतिक नामे चोथो उद्देशक, ५ गंगदत्त देव संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६ स्वप्न विषे छट्ठो उद्देशक, ७ उपयोग संबन्धे सातमो उद्देशक, ८ लोकस्वरूप संबन्धे आठमो उद्देशक, ९ बलीन्द्र संबन्धे नवमो उद्देशक, १० अवधिज्ञान संबन्धे दशमो उद्देशक, ११ द्वीपकुमार संबन्धे अगीयारमो उद्देशक, तथा १२ उदधिकुमार, १३ दिक्कुमार अने १४ स्तनितकुमार संबन्धे बारमाथी चौदमा सुधी त्रण उद्देशको—ए प्रमाणे सोळमा शतकमां चौद उद्देशको कहेवाना छे.

तेणं कालेणं तेणं समएणं रायगिहे जाव पज्जुवासमाणे एवं वयासी—अत्थि णं भंते! अधिकरणिंसि वाउयाए वक्कमति ?, हंता अत्थि, से भंते! किं पुट्ठे उद्दाइ अपुट्ठे उद्दाइ ?, गोयमा! पुट्ठे उद्दाइ नो अपुट्ठे उद्दाइ, से भंते! किं ससरीरी निक्खमइ असरीरी निक्खमइ एवं जहा खंदए जाव नो असरीरी निक्खमइ (सूत्रं ५६२)।

[प्र०] ते काळे ते समये राजगृह नगरमां यावत् पर्युपासना करता (भगवान् गौतम) आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन्!

For Private And Personal

अधिकरणी (एरण) उपर (हथोडो मारती वखते) वायुकाय उत्पन्न थाय ? [उ०] हे गौतम ! हा, थाय. [प्र०] हे भगवन् ! ते वायुकायनो बीजा कोइ पदार्थ साथे स्पर्श थाय तोज ते मरे के स्पर्श थया सिवाय पण मरे ? [उ०] हे गौतम ! तेनो बीजा पदार्थ साथे स्पर्श थाय तोज मरे, पण स्पर्श थया सिवाय न मरे. [प्र०] हे भगवन् ! (ज्यारे ते वायुकाय मरण पामे त्यारे) ते शरीरसहित भवान्तरे जाय के शरीररहित जाय ? [उ०] हे गौतम ! आ बाबतमां जेम स्कंदकना उद्देशकमां कह्युं छे, ते प्रमाणे यावत् 'शरीररहित थईने जतो नथी' त्यांसुधी अहिं जाणवुं. ॥ ५६२ ॥

इंगालकारियाए णं भंते ! अगणिकाए केवतियं कालं संचिट्ठति ?, गोयमा ! जहन्नेणं अंतोमुहुत्तं उक्कोसेणं तिन्नि राइंदियाइं, अन्नेवि तत्थ वाउयाए वक्कमति, न विणा वाउयाएणं अगणिकाए उज्जलति (सूत्रं ५६३) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! सगडीमां अग्निकाय केटला काळ सुधी (सचेतन) रहे ? [उ०] हे गौतम ! जघन्यथी अंतर्मुहूर्त सुधी अने उत्कृष्टथी त्रण रात्रिदिवस सुधी रहे. वळी त्यां अन्य वायुकायिक जीवो पण उत्पन्न थाय छे, कारणके वायुकाय विना अग्निकाय प्रज्वलित थतो नथी. ॥ ५६३ ॥

पुरिसे णं भंते ! अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहमाणे वा पव्विहमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठंसि अयोमएणं संडासएणं उव्विहिति वा पव्विहिति वा तावं च णं से पुरिसे कातियाए जाव पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो अए निव्वत्तिए अयकोट्ठे निव्वत्तिए संडासए निव्वत्तिए इंगाला निव्वत्तिया इंगालकड्ढिणी निव्वत्तिया भत्था

निव्वत्तिया तेवि य णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा। पुरिसे णं भंते! अयं अयकोट्ठाओ अयोमएणं संडासएणं गहाय अहिकरणिंसि उक्खिवमाणे वा निक्खिवमाणे वा कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से पुरिसे अयं अयकोट्ठाओ जाव निक्खिवइ वा० तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पाणाइवायकिरियाए पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो अयो निव्वत्तिए संडासए निव्वत्तिए चम्मेट्ठे निव्वत्तिए मुट्ठिए निव्वत्तिए अधिकरणि० अधिकरणिखोडी णि० उदगदोणी णि० अधिकरणसाला निव्वत्तिया तेवि य णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा (सूत्र ५६४)॥

[प्र०] हे भगवन्! लोढाने तपाववानी भट्ठीमां लोढाना सांडसावडे लोढाने ऊंचुं के नीचुं करनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! ज्यांसुधी ते पुरुष लोढाने तपाववानी भट्ठीमां लोढाना सांडसावडे लोढाने उंचुं के नीचुं करे छे त्यांसुधी ते पुरुषने कायिकीथी मांडीने प्राणातिपात क्रिया सुधीनी पांच क्रियाओ लागे छे. वळी जे जीवोना शरीरथी लोढुं बन्युं छे, लोढानी भट्ठी बनी छे, सांडसो बन्यो छे, अंगारा बन्या छे, अंगाराकर्षणी (अंगारा काढवानो सळीयो) बनी छे अने धमण बनी छे ते बधा जीवोने पण कायिकी यावत्-पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! लोढानी भट्ठीमांथी लोढाना सांडसावडे लोढाने लई तेने एरण उपर लेता अने मूकता पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! ते पुरुष ज्यांसुधी लोढानी भट्ठीमांथी लोढाने लई यावत् एरण उपर मूके छे, त्यांसुधी ते पुरुषने कायिकी यावत् प्राणातिपात सुधीनी पांच क्रियाओ लागे छे. वळी जे जीवोना शरीरथी लोढुं बन्युं छे, सांडसो बन्यो छे, चर्मेष्टक घण बन्यो छे, नानो हथोडो बन्यो छे, एरण बनी छे, एरण खोडवानुं लाकडुं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

बन्युं छे, गरम लोढाने ठारवानी पाणीनी द्रोणी (कुंडी) बनी छे अने अधिकरणशाला (लोहारनी कोढ) बनी छे ते जीवोने पण कायिकी यावत् पांच क्रियाओ लागे छे. ॥ ५६४ ॥

जीवे णं भंते ! किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! जीवे अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जीवे अधिकरणीवि अधिकरणंपि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च से तेणट्ठेणं जाव अहिकरणंपि ॥ नेरइए णं भंते ! किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, एवं जहेव जीवे तहेव नेरइएवि, एवं निरंतरं जाव वेमाणिए ॥ जीवे णं भंते ! किं साहिकरणी निरहिकरणी ?, गोयमा ! साहिकरणी नो निरहिकरणी, से केणट्ठेणं पुच्छा, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जीवे नो निरहिकरणी एवं जाव वेमाणिए ॥ जीवे णं भंते ! किं आयाहिकरणी पराहिकरणी तदुभयाहिकरणी ?, गोयमा ! आयाहिकरणीवि पराहिकरणीवि तदुभयाहिकरणीवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ जाव तदुभयाहिकरणीवि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव तदुभयाहिकरणीवि, एवं जाव वेमाणिए । जीवाणं भंते ! अधिकरणे किं आयप्पओगनिव्वत्तिए परप्पयोगनिव्वत्तिए तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिए ?, गोयमा ! आयप्पयोगनिव्वत्तिएवि परप्पयोगनिव्वत्तिएवि तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिएवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव तदुभयप्पयोगनिव्वत्तिएवि, एवं जाव वेमाणियाणं (सूत्रं ५६५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जीव अधिकरणी अधिकरणवाळो छे के अधिकरण छे ? [उ०] हे गौतम ! जीव अधिकरणी पण छे अने

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीव अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिक अधिकरणी छे के अधिकरण छे? [उ०] हे गौतम! नैरयिक अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे, जेम जीव संबंधे कह्युं तेम नैरयिक संबंधे पण जाणवुं, अने ए प्रमाणे यावत् निरंतर वैमानिक सुधीना जीव संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव साधिकरणी छे के निरधिकरणी छे? [उ०] हे गौतम! जीव साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव साधिकरणी छे अने निरधिकरणी नथी'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अवरतिरूप हेतुथी जीवो साधिकरणी छे, पण निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे के तदुभयाधिकरणी छे? [उ०] हे गौतम! जीव आत्माधिकरणी छे, पराधिकरणी छे अने तदुभयाधिकरणी छे. [प्र०] हे भगवन्! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'जीव आत्माधिकरणी, पराधिकरणी अने तदुभयाधिकरणी पण छे'? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी जीव यावत्-निरधिकरणी नथी. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शुं जीवोनुं 'अधिकरण आत्मप्रयोगथी थाय छे, परप्रयोगथी थाय छे के तदुभयप्रयोगथी थाय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी पण थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के जीवोनुं अधिकरण आत्मप्रयोगथी, परप्रयोगथी अने तदुभयप्रयोगथी थाय छे? [उ०] हे गौतम! अविरतिने आश्रयी, अर्थात् जीवोनुं अधिकरण अविरतिरूप हेतुथी यावत् तदुभयप्रयोगथी थाय छे. ए

For Private And Personal

प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. ॥ ५६५ ॥

कइ णं भंते ! सरीरगा पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंच सरीरगा पण्णत्ता, तंजहा—ओरालिए जाव कम्मए, कति णं भंते ! इंदिया पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंच इंदिया पण्णत्ता, तंजहा—सोइंदिए जाव फासिंदिए, कतिविहे णं भंते ! जोए पण्णत्ते ?, गोयमा ! तिविहे जोए पण्णत्ते, तंजहा—मणजोए वइजोए कायजोए ॥ जीवे णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुचइ-अधिकरणीयि अधिकरणंपि ?, गोयमा ! अविरतिं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जावअधिकरणंपि, पुढविकाइए णं भंते ! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, एवं चेव, एवं जाव माणुस्से। एवं वेउव्विसरीरंपि, नवरं जस्स अत्थि, जीवे णं भंते ! आहारगसरीरं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी० ?, पुच्छा गोयमा ! अधिकरणीवि अधिकरणंपि, से केणट्ठेणं जाव अधिकरणंपि ?, गोयमा ! पमायं पडुच्च, से तेणट्ठेणं जाव अधिकरणंपि, एवं मणुस्सेवि, तेयासरीरं जहा ओरालियं, नवरं सव्वजीवाणं भाणियव्वं, एवं कम्मगसरीरंपि। जीवे णं भंते ! सोइंदियं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं ?, एवं जहेव ओरालियसरीरं तहेव सोइंदियंपि भाणियव्वं, नवरं जस्स अत्थि सोइंदियं, एवं चक्खिंदियघाणिंदियजिब्भिंदियफासिंदियाणवि, नवरं जाणियव्वं जस्स जं अत्थि। जीवे णं भंते ! मणजोगं निव्वत्तेमाणे किं अधिकरणी अधिकरणं, एवं जहेव सोइंदियं तहेव निरवसेसं वइजोगो एवं चेव, नवरं एगिंदियवज्जाणं, एवं कायजोगोवि, नवरं सव्वजीवाणं जाव वेमाणिए।

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सेवं भंते ! सेवं भंते ! त्ति (सूत्रं ५६६) ॥ १६–१ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शरीरो केटलां कह्यां छे ! [उ०] हे गौतम ! शरीरो पांच कह्यां छे, ते आ प्रमाणे—१ औदारिक, यावत् ५ कार्मण. [प्र०] हे भगवन् ! इंद्रियो केटली कही छे ? [उ०] हे गौतम ! इंद्रियो पांच कही छे, ते आ प्रमाणे—१ श्रोत्रेंद्रिय, यावत् ५ स्पर्शेन्द्रिय. [प्र०] हे भगवन् ! योगना केटला प्रकार कह्या छे ? [उ०] हे गौतम ! योगना त्रण प्रकार कह्या छे, ते आ प्रमाणे–१ मनयोग, २ वचनयोग अने ३ काययोग. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'औदारिक' शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे अने अधिकरण पण छे' ? [उ०] हे गौतम ! अविरतिने आश्रयी. अर्थात् अविरतिरूप हेतुथी पूर्व प्रमाणे यावत्–अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! औदारिक शरीरने बांधतो पृथ्वीकायिक जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे ? [उ०] हे गौतम ! पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने ए प्रमाणे यावत् मनुष्यो सुधी जाणवुं. ए प्रमाणे वैक्रिय शरीर संबंधे पण समजवुं, पण तेमां ए विशेष छे के जे जीवोने जे शरीर होय तेमना विषे ते शरीर संबन्धे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आहारक शरीरने बांधतो जीव अधिकरणी छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! ते अधिकरणी पण छे अने अधिकरण पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! ते ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के ते यावत्–'अधिकरण पण छे' ? [उ०] हे गौतम ! प्रमादने आश्रयी, अर्थात् प्रमादरूप कारणने लइने ते यावत्–'अधिकरण पण छे.' ए प्रमाणे मनुष्य संबंधे पण जाणवुं. औदारिक शरीरनी पेठे तैजस शरीर संबंधे पण कहेवुं, पण तेमां विशेष ए छे के, [तैजस शरीर सर्व जीवोने होवाथी] सर्व जीवोने विषे ए प्रमाणे समजवुं. एज प्रमाणे कार्मण शरीर विषे पण जाणवुं.

For Private And Personal

[प्र०] हे भगवन् ! श्रोत्रेन्द्रियने बांधतो जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे? [उ०] हे गौतम ! जेम औदारिक शरीरने विषे कहेलुं छे तेम श्रोत्रेंद्रियने विषे पण कहेवुं. विशेष ए छे के जे जीवोने श्रोत्रेंद्रिय होय तेमना विषे ते कहेवुं. ए प्रमाणे चक्षुरिंद्रिय, घ्राणेंद्रिय, जिह्वेंद्रिय, अने स्पर्शेंद्रिय संबंधे पण जाणवुं. विशेष ए के जे जीवोने जे इन्द्रिय होय तेमना विषे ते इन्द्रिय संबन्धे कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! मनोयोगने बांधतो जीव अधिकरणी छे के अधिकरण छे? [उ०] हे गौतम ! जेम श्रोत्रेंद्रियना विषयमां कह्युं छे तेम आ विषयमां पण बधुं कहेवुं. ए प्रमाणे वचनयोग संबन्धे पण समजवुं. विशेष ए के वचनयोगमां एकेंद्रिय जीवो न लेवा. ए प्रमाणे काययोग संबन्धे जाणवुं. अने तेमां विशेष ए के काययोग सर्व जीवोने होवाथी सर्वना विषे ते समजवुं. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ५६६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां प्रथमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक २)

रायगिहे जाव एवं वयासी-जीवाणं भंते ! किं जरा सोगे ?, गोयमा ! जीवाणं जरावि सोगेवि, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वु० जाव सोगेवि ?, गोयमा ! जे णं जीवा सारीरं वेदणं वेदेंति तेसि णं जीवाणं जरा, जे णं जीवा माणसं वेदणं वेदेंति तेसि णं जीवाणं सोगे, से तेणट्ठेणं जाव सोगेवि, एवं नेरइयाणवि, एवं जाव थणियकुमाराणं, पुढविकाइयाणं भंते ! किं जरा सोगे ?, गोयमा ! पुढविकाइयाणं जरा, नो सोगे, से केणट्ठेणं जाव नो सोगे ?,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गोयमा! पुढविकाइया णं सारीरं वेदणं वेदेंति नो माणसं वेदणं वेदेंति से तेणट्ठेणं जाव नो सोगे, एवं जाव चउरिंदियाणं, सेसाणं जहा जीवाणं जाव वेमाणियाणं, सेवं भंते! २ त्ति जाव पज्जुवासति (सूत्रं ५६७) ॥

[प्र०] राजगृहमां भगवान् गौतम यावत् आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! शुं जीवोने जरा-वृद्धावस्था अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोने जरा पण होय छे अने शोक पण होय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के, जीवोने जरा अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! जे जीवोने शारीरिक वेदना होय छे ते जीवोने जरा होय छे, अने जे जीवोने मानसिक वेदना होय छे ते जीवोने शोक होय छे माटे ते हेतुथी एम कह्युं छे के जीवोने जरा अने शोक होय छे, ए प्रमाणे नैरयिको संबंधे तथा यावत् स्तनितकुमारो सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! पृथिवीकायिकोने जरा अने शोक होय छे? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिकने जरा होय छे, पण शोक नथी होतो. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण के पृथिवीकायिकोने जरा होय अने शोक न होय? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिको शारीरिक वेदनाने अनुभवे छे, पण मानसिक वेदनाने अनुभवता नथी माटे तेओने जरा होय छे, पण शोक नथी होतो. ए प्रमाणे यावत् चतुरिंद्रिय जीवो सुधी जाणवुं. बाकीना जीवो माटे सामान्य जीवोनी पेठे समजवुं. अने ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे २' एम कही यावत् पर्युपासना करे छे. ॥ ५६७ ॥

तेणं कालेणं २ सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी पुरंदरे जाव भुंजमाणे विहरइ, इमं च णं केवलकप्पं जंबुद्दीवं २ विपुलेणं ओहिणा आभोएमाणे २ पासति समणं भगवं महावीरं जंबुद्दीवे २ एवं जहा ईसाणे तइयसए तहेव सक्कोवि नवरं आभिओगे ण सद्दावेति हरी पायत्ताणियाहिवई सुघोसा घंटा पालओ विमाणकारी पालगं विमाणं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उत्तरिल्ले निज्जाणमग्गे दाहिणपुरच्छिमिल्ले रतिकरपव्वए सेसं तं चेव जाव नामगं सावेत्ता पज्जुवासति धम्मकहा जाव परिसा पडिगया, तए णं से सक्के देविंदे देवराया समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं धम्मं सोच्चा निसम्म हट्ठतुट्ठ० समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी—कतिविहे णं भंते! उग्गहे पन्नत्ते!, सक्का! पंचविहे उग्गहे पण्णत्ते, तंजहा-देविंदोग्गहे रायोग्गहे गाहावइउग्गहे सागारियउग्गहे साहम्मियउग्गहे ॥ जे इमे भंते! अज्जत्ताए समणा निग्गंथा विहरंति एएसि णं अहं उग्गहं अणुजाणामीतिकट्टु समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरूहति २ जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए। भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महा० वंदति नम० २ एवं वयासी—जं णं भंते! सक्के देविंदे देवराया तुज्झे णं एवं वदइ सच्चे णं एसमट्ठे?, हंता सच्चे (सूत्रं ५६८) ॥

ते काळे ते समये शक्र, देवेंद्र, देवराज, वज्रपाणि, पुरंदर यावत्-सुखने भोगवतो विहरे छे, अने पोताना विशाल अवधिज्ञान वडे आ समस्त जंबूद्वीपने अवलोकतो अवलोकतो जंबूद्वीपमां श्रमण भगवंत महावीरने जुए छे. अहीं तृतीय शतकमां कहेल ईशानेन्द्रनी वक्तव्यता प्रमाणे शक्रनी बधी वक्तव्यता कहेवी. विशेष ए छे के आ शक्र आभियोगिक देवोने बोलावतो नथी. एनो सेनाधिपति हरिनैगमेषी देव छे, घंटा सुघोषा छे, पालक नामे देव विमाननो बनावनार छे, विमाननुं नाम पालक छे, एनो निकळवानो मार्ग उत्तर दिशाए छे, दक्षिण पूर्वमां—अग्निकोणमां रतिकर पर्वत छे. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. यावत्—शक्र पोतानुं नाम संभळावी भगवंतनी पर्युपासना करे छे. श्रमण भगवंत महावीरे धर्मकथा कही. यावत्—सभा पाछी गई,. त्यारबाद ते शक्र, देवेन्द्र,

For Private And Personal

देवराज श्रमण भगवंत महावीर पासेथी धर्मने सांभळी, अवधारी हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो—[प्र०] हे भगवन् ! अवग्रह केटला प्रकारनो कह्यो छे ? [उ०] हे शक्र ! अवग्रह पांच प्रकारनो कह्यो छे. ते आ प्रमाणे-१ देवेन्द्रावग्रह, २ राजावग्रह, ३ गृहपतिअवग्रह, ४ सागारिकावग्रह अने ५ साधर्मिकावग्रह. जे आ श्रमण निर्ग्रन्थो आजकाल विचरे छे तेओने हुं अवग्रहनी अनुज्ञा आपुं छुं. एम कही ते शक्र श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी तेज दिव्य विमान उपर बेसी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां चाल्यो गयो. [प्र०] 'भगवन्' ! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! शक्र देवेन्द्र देवराजे जे आपने पूर्व प्रमाणे [अवग्रह संबंधी] कह्युं ते अर्थ सत्य छे ? [उ०] हा गौतम ! ए अर्थ सत्य छे. ॥ ५६८ ॥

सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सम्मावादी मिच्छावादी ?, गोयमा ! सम्मावादी नो मिच्छावादी ॥ सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सच्चं भासं भासति मोसं भासं भासति सच्चामोसं भासं भासति असच्चामोसं भासं भासति ?, गोयमा ! सच्चंपि भासं भासति जाव असच्चामोसंपि भासं भासति ॥ सक्के णं भंते ! देविंदे देवराया किं सावज्जं भासं भासति ?, अणवज्जं भासं भासति ?, गोयमा ! सावज्जंपि भासं भासति अणवज्जंपि भासं भासति, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ—सावज्जंपि जाव अणवज्जंपि भासं भासति ?, गोयमा ! जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं अणिजूहित्ताणं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया सावज्जं भासं भासति, जाहे णं सक्के देविंदे देवराया सुहुमकायं निजूहित्ताणं भासं भासति ताहे णं सक्के देविंदे देवराया अणवज्जं भासं

भासति, से तेणट्ठेणं जाव भासति, सक्के णं भंते! देविंदे देवराया किं भवसिद्धीए अभवसि० सम्मदिट्ठीए एवं जहा मोउद्देसए सणंकुमारो जाव नो अचरिमे ॥ (सूत्रं ५६९) ॥

[प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज शुं सत्यवादी छे के मिथ्यावादी छे? [उ०] हे गौतम! ते सत्यवादी छे पण मिथ्यावादी नथी. [प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज सत्यभाषा बोले छे, मृषा भाषा बोले छे, सत्यमृषा भाषा बोले छे के असत्यामृषा भाषा बोले छे? [उ०] हे गौतम! ते सत्य भाषा बोले छे, यावत्-असत्यामृषा भाषा पण बोले छे. [प्र०] हे भगवन्! शक्र देवेन्द्र देवराज सावद्य (पापयुक्त) भाषा बोले के निरवद्य (पापरहित) भाषा बोले? [उ०] हे गौतम! ते सावद्य अने निरवद्य बन्ने भाषा बोले. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण के शक्र सावद्य अने निरवद्य ए बन्ने भाषा बोले? [उ०] हे गौतम! शक्र देवेंद्र देवराज ज्यारे सूक्ष्म काय-हस्त अथवा वस्त्र वडे मुख ढांक्या विना बोले त्यारे ते सावद्य भाषा बोले छे अने मुख ढांकीने बोले त्यारे ते निरवद्य भाषा बोले छे, माटे ते हेतुथी ते शक्र सावद्य अने निरवद्य बन्ने भाषा बोले छे. [प्र०] हे भगवन्! ते शक्र देवेन्द्र देवराज भवसिद्धिक छे, अभवसिद्धिक छे, सम्यग्दृष्टि छे, [के मिथ्यादृष्टि छे?] [उ०] जेम त्रीजा शतकना प्रथम उद्देशकमां सनत्कुमार माटे कह्युं छे तेम अहिं पण जाणवुं. अने ते यावत्,-'अचरम नथी' ए पाठ सुधी कहेवुं. ॥ ५६९ ॥

जीवा णं भंते! किं चेयकडा कम्मा कज्जंति अचेयकडा कम्मा कज्जंति?, गोयमा! जीवाणं चेयकडा कम्मा कज्जंति नो अचेयकडा कम्मा कज्जंति, से केण० भंते! एवं वुच्चइ जाव कज्जंति?, गोयमा! जीवाणं आहारोवचिया पोग्गला बोंदिचिया पोग्गला कलेवरचिया पोग्गला, तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति नत्थि अचेयकडा

कम्मा समणाउसो!, दुट्ठाणेसु दुसेज्जासु दुन्निसीहियासु तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो!, आयंके से वहाए होंति, संकप्पे से वहाए होंति, मरणंते से वहाए होंति, तहा २ णं ते पोग्गला परिणमंति, नत्थि अचेयकडा कम्मा समणाउसो!, से तेणट्ठेणं जाव कम्मा कज्जंति, एवं नेरतियाणवि एवं जाव वेमाणियाणं । सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५७०) ॥ १६-२ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे के अचैतन्यकृत होय छे? [उ०] हे गौतम! जीवोना कर्मो चैतन्यकृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता. [प्र०] हे भगवन्! तेनुं शुं कारण छे के 'जीवोना कर्मो चैतन्य कृत होय छे पण अचैतन्यकृत नथी होता'? [उ०] हे गौतम! जीवोए ज आहाररूपे, शरीररूपे अने कलेवररूपे उपचित (संचित) करेला पुद्गलो ते ते रूपे परिणमे छे, माटे हे आयुष्मन् श्रमण! अचैतन्यकृत कर्मो नथी. तथा दुःस्थानरूपे, दुःशय्यारूपे, अने दुर्निषद्यारूपे ते ते पुद्गलो परिणमे छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण! अचैतन्यकृत कर्मपुद्गलो नथी. तथा ते आतंकरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे, संकल्परूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे अने मरणांतरूपे परिणमी जीवना वध माटे थाय छे माटे हे आयुष्मन् श्रमण! कर्मपुद्गलो अचैतन्यकृत नथी. ते कारणथी यावत्-जीवोना कर्मो अचैतन्यकृत नथी. ए प्रमाणे नैरयिको संबंधे अने यावत् वैमानिको संबंधे पण जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही यावद् विहरे छे. ॥ ५७० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १६. (उद्देशक ३)

रायगिहे जाव एवं वयासी—कति णं भंते! कम्मपयडीओ पण्णत्ताओ?, गोयमा! अट्ठ कम्मपयडीओ पण्णत्ताओ, तंजहा-नाणावरणिज्जं जाव अंतराइयं, एवं जाव वेमा० । जीवे णं भंते! नाणावरणिज्जं कम्मं वेदेमाणे कति कम्मपगडीओ वेदेति?, गोयमा! अट्ठ कम्मप्पगडीओ, एवं जहा पन्नवणाए वेदावेउद्देसओ सो चेव निरवसेसो भाणियव्वो, वेदाबंधोवि तहेव, बंधावेदोवि तहेव, बंधाबंधोवि तहेव भाणियव्वो जाव वेमाणियाणंति । सेवं भंते! २ जाव विहरति (सूत्रं ५७१) ॥

[प्र०] राजगृहमां (भगवान् गौतम) यावत् आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन्! केटली कर्मप्रकृतिओ कही छे? [उ०] हे गौतम! आठ कर्मप्रकृतिओ कही छे. ते आ प्रमाणे-१ ज्ञानावरणीय, यावत् ८ अंतराय. ए प्रमाणे यावत् वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! ज्ञानावरणीय कर्मने वेदतो जीव बीजी केटली कर्मप्रकृतिओ वेदे छे? [उ०] हे गौतम! आठे कर्मप्रकृतिओने वेदे छे. ए प्रमाणे अहीं प्रज्ञापनासूत्रमां कहेल 'वेदावेद' नामनो समग्र उद्देशक कहेवो. तथा तेज प्रकारे 'वेदाबंध' नामनो उद्देशक पण कहेवो. तेवीज रीते 'बंधावेद' नामनो तथा 'बंधाबंध' नामनो उद्देशक पण कहेवो. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे' एम कही यावत्-विहरे छे. ॥ ५७१ ॥

तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि रायगिहाओ नगराओ गुणसिलाओ चेइयाओ पडिनिक्खमति

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

२ बहिया जणवयविहारं विहरति, तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था, वन्नओ, तस्स णं उल्लुयतीरस्स नगरस्स बहिया उत्तरपुरच्छिमे दिसिभाए एत्थ णं एगजंबूए नामं चेइए होत्था, वन्नओ, तए णं समणे भगवं महावीरे अन्नदा कदायि पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे जाव एगजंबूए समोसढे जाव परिसा पडिगया, भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदइ नमंसइ वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी-अणगारस्स णं भंते! भावियप्पणो छट्ठंछट्ठेण अणिक्खित्तणं जाव आयावेमाणस्स जाव तस्स णं पुरच्छिमेणं अवड्ढं दिवसं नो कप्पति हत्थं वा पादं वा बाहं वा ऊरुं वा आउट्टावेत्तए वा पसारेत्तए वा, पच्चच्छिमेणं से अवड्ढं दिवसं कप्पति हत्थं वा पादं वा जाव ऊरुं वा आउंटावेत्तए वा पसारेत्तए वा, तस्स णं अंसियाओ लंबंति तं च वेज्जे अदक्खु ईसिं पाडेति ईसिं २ अंसियाओ छिंदेज्जा से नूणं भंते! जे छिंदति तस्स किरिया कज्जति जस्स छिज्जति नो तस्स किरिया कज्जइ णण्णत्थेगेणं धम्मंतराइएणं?, हंता गोयमा! जे छिंदति जाव धम्मंतराएणं। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ५७२) ॥ १६-३ ॥

त्यारबाद श्रमण भगवंत महावीरे अन्य कोई दिवसे राजगृह नगरना गुणसिलक चैत्यथी नीकळी बहारना बीजा देशोमां विहार कर्यो. ते काळे ते समये उल्लुकतीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक ते उल्लुकतीर नामना नगरनी बहार ईशान कोणमां एकजंबूक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. त्यार पछी अनुक्रमे विचरता श्रमण भगवंत महावीर अन्य कोई दिवसे एकजंबूनामक चैत्यमां समोसर्या, यावत्-सभा पाछी गई. त्यार पछी 'भगवन्'! एम कही भगवंत गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी आ प्रमाणे बोल्या—

For Private And Personal

[प्र०] हे भगवन् ! छठ्ठ छठ्ठना तपपूर्वक यावत्-निरंतर आतापना लेता भावितात्मा एवा अनगारने दिवसना पूर्वार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत्-उरु-साथळने संकोचवा के पहोळा करवा कल्पता नथी, अने दिवसना पश्चिमार्ध भागमां पोताना हाथ, पग, यावत् उरुने संकोचवा अने पोहळा करवा कल्पे छे. हवे (कायोत्सर्गमां रहेला) एवा ते अनगारने (नासिकामां) अर्शोने लटकता होय अने ते अर्शोने कोई वैद्य जुए, जोईने ते अर्शोने कापवाने ते ऋषिने भूमि उपर सुवाडीने तेना अर्शो कापे तो हे भगवन् ! ते कापनार वैद्यने क्रिया लागे के जेना अर्शो कपाय छे तेने धर्मांतराय रूप क्रिया सिवाय बीजी पण क्रिया लागे ? [उ०] हे गौतम ! हा, जे कापे छे तेने शुभ क्रिया लागे छे, अने जेना अर्शो कपाय छे तेने धर्मांतराय सिवाय बीजी क्रिया नथी लागती. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ५७२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ४)

रायगिहे जाव एवं वयासी—जावतियन्नं भंते ! अन्नइलायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु किं नेरतियाणं वासेण वा वासेहिं वा वाससएहिं वा खवति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियण्णं भंते ! चउत्थभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु किं नेरइया वाससएणं वा वाससएहिं वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेहिं (ण) वा खवयंति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियन्नं भंते ! छट्ठभत्तिए समणे

निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरइया वाससहस्सेण वा वाससहस्सेहिं वा वाससयसहस्सेण(हिं) वा खवयंति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, जावतियन्नं भंते ! अट्ठमभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वाससयसहस्सेण वा वाससयसहस्सेहिं वा वासकोडीए(हिं) वा खवयंति ?, नो तिणट्ठे समट्ठे,

[प्र०] राजगृहमां यावत् आ प्रमाणे बोल्या केः—हे भगवन् ! अन्नग्लायक (अन्न विना ग्लान थएलो–नित्यभोजी) श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के सो वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ–यथार्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! चतुर्थभक्त (एक उपवास) करनार श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के हजार वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी [प्र०] हे भगवन् ! छट्ठभक्त (बे उपवास) करी श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक हजार वरसे, अनेक हजार वरसे के एक लाख वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! अष्टम भक्त (त्रण उपवास) करी श्रमण-निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां एक लाख वरसे, अनेक लाख वरसे के एक क्रोड वरसे खपावे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी.

जावतियन्नं भंते ! दसमभत्तिए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वासकोडीए वा वासकोडीहिं वा वासकोडाकोडीए वा खवयंति ?, नो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेण भंते ! एवं वुच्चइ जावतियं अन्नइ-लातए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति एवतियं कम्मं नरएसु नेरतिया वासेण वा वासेहिं वा वाससएण वा(जाव)

वास(सय)सहस्सेण वा नो खवयंति जावतियं चउत्थभत्तिए, एवं तं चेव पुव्वभणियं उच्चारेयव्वं जाव वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति ?, गोयमा ! से जहानामए—केइ पुरिसे जुण्णे जराजज्जरियदेहे सिढिलतयावलितरंगसंपिणद्धगत्ते पविरलपरिसडियदंतसेढी उण्हाभिहए तण्हाभिहए आउरे झुंझिए पिवासिए दुब्बले किलंते एगं महं कोसंबगंडियं सुक्कं जडिलं गंठिल्लं चिक्कणं वाइद्धं अपत्तियं मुंडेण परसुणा अवक्कमेज्जा, तए णं से पुरिसे महंताइं २ सद्दाइं करेइ नो महंताइं २ दलाइं अवद्दालेइ, एवामेव गोयमा ! नेरइयाणं पावाइं कम्माइं गाढीकयाइं चिक्कणीकयाइं एवं जहा छट्ठसए जाव नो महापज्जवसाणा भवंति, से जहानामए—केई पुरिसे अहिकरणिं आउडेमाणे महया जाव नो महापज्जवसाणा भवंति, से जहानामए—केई पुरिसे तरुणे बलवं जाव मेहावी निउणसिप्पोवगए एगं महं सामलिगंडियं उल्लं अजडिलं अगंठिल्लं अचिक्कणं अवाइद्धं सपत्तियं तिक्खेण परसुणा अक्कमेज्जा, तए णं से पुरिसे नो महंताइं २ सद्दाइं करेति महंताइं २ दलाइं अवद्दालेति, एवामेव गोयमा ! समणाणं निग्गंथाणं अहाबादराइं कम्माइं सिढिलीकयाइं णिट्ठियाइं कयाइं जाव खिप्पामेव परिविद्धत्थाइं भवंति जावतियं तावतियं जाव महापज्जवसाणा भवंति, से जहा वा केइ पुरिसे सुक्कतणहत्थगं जायतेयंसि पक्खिवेज्जा एवं जहा छट्ठसए तहा अयोकवल्लेवि जाव महाप० भवंति, से तेणट्ठेणं गोयमा ! एवं वुच्चइ जावतियं अन्नइलायए समणे निग्गंथे कम्मं निज्जरेति तं चेव जाव वासकोडाकोडीए वा नो खवयंति ॥ 'सेवं भंते ! सेवं भंते !'त्ति जाव विहरइ (सूत्रं ५७३) ॥ १६-४ ॥

[प्र०] हे भगवन्! दशम भक्त (चार उपवास) करनारो श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक क्रोड वरसे, अनेक क्रोड वरसे के कोटाकोटी वरसे खपावे? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ए प्रमाणे आप शा हेतुथी कहो छो के 'अन्नग्लायक श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिक जीवो नरकमां एक वरसे, अनेक वरसे के एक सो वरसे पण खपावे, अने चतुर्थभक्त करनार श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे तेटलुं कर्म नैरयिको नरकमां सो वरसे, अनेक सो वरसे के लाख वरसे न खपावे-इत्यादि बधुं पूर्व सूत्रनी पेठे कहेवुं, यावत्—कोटाकोटी वरसे न खपावे?' [उ०] हे गौतम! जेम कोई एक घरडो, घडपणथी जर्जरित शरीरवाळो, ढीला पडी गएला अने चामडीना वळीयावडे व्याप्त थयेला गात्रवाळो, थोडा अने पडी गएला दांतवाळो, गरमीथी व्याकुल थयेलो, तरसथी पीडाएल, दुःखी, भूख्यो तरस्यो, दुर्बल अने मानसिक क्लेशवाळो पुरुष होय अने ते एक मोटा कोशंब नामना वृक्षनी सूकी, वांकी चुंकी गांठोवाळी, चिकणी, वांकी अने निराधार रहेली गंडिका-गंडेरी उपर एक मुंड (बुट्ठा) परशुवडे प्रहार करे, तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो (हुंकार) करे पण मोटा मोटा ककडा न करी शके. एज प्रमाणे हे गौतम! नैरयिकोए पोताना पापकर्मो गाढ कर्यां छे, चिकणा कर्यां छे-इत्यादि बधुं छट्ठा शतकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं. यावत्—तेथी ते नैरयिको (अत्यंत वेदनाने वेदतां छतां पण महानिर्जरावाळा अने) निर्वाणरूप फळवाळा थता नथी. वळी जेम कोई एक पुरुष एरण उपर घण मारतो मोटा शब्द करे (परन्तु ते एरणना स्थूल पुद्गलोने तोडवाने समर्थ थतो नथी, ए प्रमाणे नैरयिको गाढ कर्मवाळा होय छे, तेथी तेओ) यावत्—महापर्यवसानवाळा नथी. तथा जेम कोई एक तरुण बलवान्, यावत्—मेधावी अने निपुण कारीगर पुरुष एक मोटा शिमळाना वृक्षनी लीली, जटा विनानी, गांठो विनानी, चिकाश

For Private And Personal

विनानी, सीधी अने आधारवाळी गंडिका उपर तीक्ष्ण कुहाडावडे प्रहार करे तो ते पुरुष मोटा मोटा शब्दो करतो नथी पण मोटा मोटा दळने फाडे छे, एज प्रमाणे हे गौतम ! जे श्रमण निर्ग्रंथोए पोताना कर्मोने यथास्थूल, शिथिल यावत्–निष्ठित करेलां छे, यावत्–ते कर्मो शीघ्रज नाश पामे छे अने यावत्–तेओ (श्रमणो) महापर्यवसानवाळा थाय छे. वळी जेम कोइ एक पुरुष सूका घासना पूळाने यावत्–अग्निमां फेंके (अने ते शीघ्र बळी जाय ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थोना यथा बादर कर्मो शीघ्र नाश पामे छे.) तथा पाणीना टीपाने तपावेल लोढाना कडायामां नाखे तो ते जलदी नाश पामे ए प्रमाणे श्रमण निर्ग्रन्थना कर्म शीघ्र विध्वस्त थाय छे– इत्यादि बधुं छठ्ठा शतकनी पेठे कहेवुं, यावत्–तेओ महापर्यवसानवाळा थाय छे. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी एम कह्युं छे के 'अन्नग्लायक श्रमण निर्ग्रंथ जेटलुं कर्म खपावे'–इत्यादि बधुं पूर्व प्रमाणेज कहेवुं–यावत् तेटलुं कर्म कोटाकोटी वरसे पण नैरयिक जीव न खपावे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे–' एम कही यावत्–विहरे छे. ॥ ५७३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ५)

तेणं कालेणं तेणं समएणं उल्लुयतीरे नामं नगरे होत्था वन्नओ, एगजंबूए चेइए वन्नओ, तेणं कालेणं तेणं समएणं सामी समोसढे जाव परिसा पज्जुवासति, तेणं कालेणं २ सक्के देविंदे देवराया वज्जपाणी एवं जहेव बितियउद्देसए तहेव दिव्वेणं जाणविमाणेणं आगओ जाव जेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ २

जाव नमंसित्ता एवं वयासी—देवे णं भंते! महड्डिए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले अपरियाइत्ता पभू आगमित्तए १, नो तिणट्ठे समट्ठे, देवे णं भंते! महड्डिए जाव महेसक्खे बाहिरए पोग्गले परियाइत्ता पभू आगमित्तए ?, हंता पभू, देवे णं भंते! महड्डिए एवं एएणं अभिलावेणं गमित्तए २ एवं भासित्तए वा वागरित्तए वा ३ उम्मिसावेत्तए वा निमिसावेत्तए वा ४ आउट्टावेत्तए वा पसारेत्तए वा ५ ठाणं वा सेज्जं वा निसीहियं वा चेइत्तए वा ६ एवं विउव्वित्तए वा ७ एवं परियारावेत्तए वा ८ जाव हंता पभू, इमाइं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ, इमाइं २ त्ता संभंतियवंदणएणं वंदति संभंतिय० २ त्ता तमेव दिव्वं जाणविमाणं दुरूहति २ जामेव दिसं पाउब्भूए तामेव दिसं पडिगए (सूत्र ५७४)॥

ते काळे, ते समये उल्लुकतीर नामनुं नगर हतुं. वर्णक. एकजंबूक नामनुं चैत्य हतुं. वर्णक. ते काळे ते समये स्वामी समोसर्या. यावत्-सभा पर्युपासना करे छे. ते काळे ते समये शक्र देवेन्द्र देवराज वज्रपाणि-इत्यादि जेम बीजा उद्देशकमां कहेवामां आव्युं छे तेम दिव्य विमान वडे अहीं आव्यो, अने यावत्-जे तरफ श्रमण भगवंत महावीर हता ते तरफ जइ यावत्-नमी आ प्रमाणे बोल्यो [प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण कर्या सिवाय अहीं आववा समर्थ छे? [उ०] हे शक्र! ना, ए अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो देव बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने अहीं आववा समर्थ छे? [उ०] हे शक्र! हा समर्थ छे. हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो देव यावत्-एज प्रमाणे बहारना पुद्गलोने ग्रहण करीने १ जवाने, २ बोलवाने, ३ उत्तर देवाने, ४ आंख उघाडवाने के आंख मींचवाने, ५ शरीरना अवयवोने

संकोचवाने के पहोळां करवाने, ६ स्थान शय्या के निषद्या-स्वाध्यायभूमिने भोगववाने, ७ विकुर्ववाने अने ८ परिचारणा-विषयोपभोग करवाने समर्थ छे ? [उ०] हा यावत्-समर्थ छे. ते देवेन्द्र देवराज पूर्वोक्त संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकता-उतावळ पूर्वक भगवंत महावीरने वांदी तेज दिव्य विमान उपर चढी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां ते पाछो चाल्यो गयो. ॥ ५७४ ॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी—अन्नदा णं भंते ! सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं वंदति नमंसति सक्कारेति जाव पज्जुवासति, किण्हं भंते ! अज्ज सक्के देविंदे देवराया देवाणुप्पियं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ २ संभंतियवंदणएणं वंदति णमंसति २ जाव पडिगए ?, गोयमादि समणे भ० भगवं गोयमं एवं वयासी-एवं खलु गोयमा ! तेणं कालेणं २ महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे दो देवा महड्डिया जाव महेसक्खा एगविमाणंसि देवत्ताए उववन्ना, तं०—मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नए य अमायिसम्मदिट्ठिउववन्नए य, तए णं से मायिमिच्छादिट्ठिउववन्नए देवे तं अमायिसम्मदिट्ठिउववन्नगं देवं एवं वयासी—परिणममाणा पोग्गला नो परिणया अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया अपरिणया, तए णं से अमायिसम्मदिट्ठीउववन्नए देवे तं मायिमिच्छदिट्ठीउववन्नगं देवं एवं वयासी—परिणममाणा पोग्गला परिणया नो अपरिणया, परिणमंतीति पोग्गला परिणया नो अपरिणया, तं मायिमिच्छदिट्ठीउववन्नगं एवं पडिहणइ २ ओहिं पउंजइ ओहिं २ ममं ओहिणा आभोएइ ममं २ अयमेयारूवे जाव समुप्पज्जित्था-एवं खलु समणे भगवं महावीरे जंबुद्दीवे २ जेणेव भारहे वासे जेणेव उल्लुयतीरे नगरे एगजंबूए चेइए अहापडिरूवं जाव विहरति, तं सेयं

खलु मे समणं भगवं महावीरं वंदित्ता जाव पज्जुवासित्ता इमं एयारूवं वागरणं पुच्छित्तएत्तिकट्टु एवं संपेहेइ एवं, संपेहित्ता चउहिवि सामाणियसाहस्सीहिं परिवारो जहा सूरियाभस्स जाव निग्घोसनाइयरवेणं जेणेव जंबुद्दीवे २ जेणेव भारहे वासे जेणेव उल्लुयातीरे नगरे जेणेव एगजंबूए चेइए जेणेव ममं अंतियं तेणेव पहारेत्थ गमणाए, तए णं से सक्के देविंदे देवराया तस्स देवस्स तं दिव्वं देविड्ढिं दिव्वं देवजुतिं दिव्वं देवाणुभागं दिव्वं तेयलेस्सं असहमाणे ममं अट्ठ उक्खित्तपसिणवागरणाइं पुच्छइ संभंतिय जाव पडिगए (सूत्रं ५७५) ॥

[प्र०] 'भगवन्' ! एम कही पूज्य गौतम श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्या के-हे भगवन् ! अन्य दिवसे देवेन्द्र देवराज शक्र देवानुप्रिय आपने वंदन, नमन, सत्कार यावत्-पर्युपासना करे छे, पण हे भगवन् ! आजे तो ते शक्र देवेन्द्र देवराज देवानुप्रिय एवा आपने संक्षिप्त आठ प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वांदी नमी यावत्-केम चाल्यो गयो ? [उ०] 'हे गौतम' ! एम कही, श्रमण भगवंत महावीरे भगवंत गौतमने आ प्रमाणे कह्युं-हे गौतम ! ए प्रमाणे खरेखर ते काळे ते समये महाशुक्र कल्पना महासामान्य नामना विमानमां मोटी ऋद्धिवाळा, यावत्-मोटा सुखवाळा बे देवो एकज विमानमां देवपणे उत्पन्न थया, तेमां एक मायी मिथ्यादृष्टि रूपे उत्पन्न थयो अने एक अमायी सम्यग्दृष्टिरूपे उत्पन्न थयो. त्यारपछी उत्पन्न थयेला ते मायिमिथ्यादृष्टि देवे उत्पन्न थयेला अमायिसम्यग्दृष्टि देवने आ प्रमाणे कह्युं के-परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. कारण के (हजी) ते परिणमे छे माटे ते परिणत नथी, पण 'अपरिणत' छे. त्यारबाद उत्पन्न थयेला ते अमायी सम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला ते मायी मिथ्यादृष्टि देवने कह्युं के, परिणाम पामता पुद्गलो 'परिणत' कहेवाय, पण 'अपरिणत' न

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कहेवाय, कारण के ते परिणमे छे माटे ते परिणत कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय. ए प्रमाणे कही उत्पन्न थयेला ते अमायिसम्यग्दृष्टि देवे उत्पन्न थयेला मायिमिथ्यादृष्टि देवनो पराभव कर्यो. त्यारपछी तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) अवधिज्ञाननो उपयोग कर्यो, अने अवधिद्वारा मने जोईने ते सम्यग्दृष्टि देवने आ प्रकारनो संकल्प उत्पन्न थयो के जंबूद्वीपमां भारतवर्षमां ज्यां उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने ते नगरमां ज्यां एकजंबूक नामनुं चैत्य छे, त्यां श्रमण भगवंत महावीर यथायोग्य अवग्रह लेइने विहरे छे, तो त्यां जई ते श्रमण भगवंत महावीरने वांदी यावत्–पर्युपासी आ प्रकारनो प्रश्न पूछवो ए मारे माटे श्रेयरूप छे, एम विचारी चार हजार सामानिक देवोना परिवार साथे–जेम सूर्याभ देवनो परिवार कह्यो छे तेम अहिं पण समजवुं–यावत्–निर्घोष नादित रवपूर्वक जे तरफ जंबूद्वीप छे, जे तरफ भारतवर्ष छे, जे तरफ उल्लुकतीर नामनुं नगर छे, अने जे तरफ एकजंबूक नामनुं चैत्य छे तथा ज्यां आगळ हुं विद्यमान छुं ते तरफ आववाने तेणे (सम्यग्दृष्टि देवे) विचार कर्यो. त्यारबाद ते देवेन्द्र देवराज शक्र मारी तरफ आवता ते देवनी तेवा प्रकारनी दिव्य देवर्धि, दिव्य देवद्युति, दिव्य देवप्रभाव अने दिव्य तेजोराशिने न सहन करतो आठ संक्षिप्त प्रश्नो पूछी अने उत्सुकतापूर्वक वांदी यावत्–चाल्यो गयो. ॥ ५७५ ॥

जावं च णं समणे भगवं महावीरे भगवओ गोयमस्स एयमट्ठं परिकहेति तावं च णं से देवे तं देसं हव्वमागए, तए णं से देवे समणं भगवं महावीरं तिक्खुत्तो वंदति नमंसति २ एवं वयासी––एवं खलु भंते! महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे एगे मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नए देवे ममं एवं वयासी–परिणममाणा पोग्गला नो परिणया अपरिणया परिणमंतीति पोग्गला नो परिणया अपरिणया, तए णं अहं तं मायिमिच्छदिट्ठिउववन्नगं देवं

For Private And Personal

एवं वयासी-परिणममाणा पोग्गला परिणया नो अपरिणया परिणमंतीति पोग्गला परिणया णो अपरिणया, से कहमेयं भंते! एवं?, गंगदत्तादि! समणे भगवं महावीरे गंगदत्तं एवं वयासी-अहंपि णं गंगदत्ता! एवमाइक्खामि परिणममाणा पोग्गला जाव नो अपरिणया सचेणमेसे अट्ठे, तए णं से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ महावीरस्स अंतियं एयमट्ठं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठे समणं भगवं महावीरं वंदति नमं० २ नच्चासन्ने जाव पज्जुवासति, तए णं समणे भ० महावीरे गंगदत्तस्स देवस्स तीसे य जाव धम्मं परिकहेइ जाव आराहए भवति, तए णं से गंगदत्ते देवे समणस्स भगवओ० अंतिए धम्मं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठ उट्ठाए उट्ठेति उ० २ समणं भगवं महावीरं वंदति नमंसति २ एवं वयासी-अहं णं भंते! गंगदत्ते देवे किं भवसिद्धिए अभव सिद्धिए?, एवं जहा सूरियाभो जाव बत्तीसतिविहं नट्टविहं उवदंसेति उव० २ जाव तामेव दिसं पडिगए (सूत्रं ५७६) ॥

जे वखते श्रमण भगवंत महावीर पूर्व प्रमाणेनी वात पूज्य गौतमने कही रह्या छे तेज वखते ते (सम्यग्दृष्टि देव) त्यां शीघ्र आव्यो अने पछी ते देवे श्रमण भगवंत महावीरने त्रण वार प्रदक्षिणा करी वांदी नमी आ प्रमाणे कह्युं के-[प्र०] हे भगवन्! महाशुक्र कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उत्पन्न थएला मायी मिथ्यादृष्टि देवे मने आ प्रमाणे कह्युं के परिणाम पामतां पुद्गलो 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो हजी परिणमे छे माटे ते 'परिणत' न कहेवाय, पण 'अपरिणत' कहेवाय. पछी में ते मायी मिथ्यादृष्टि देवेने आ प्रमाणे कह्युं के-परिणाम पामता पुद्गलो 'परीणत' कहेवाय, पण 'अपरिणत' न कहेवाय. कारण के ते पुद्गलो परिणमे छे, माटे ते 'अपरिणत' न कहेवाय, पण 'परिणत' कहेवाय. तो हे भगवन्! ए मारुं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

कथन केवुं छे? [उ०] 'गंगदत्त'! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे ते गंगदत्त देवने आ प्रमाणे कह्युं के-हे गंगदत्त! हुं पण ए प्रमाणे कहुं छुं ४, के परिणाम पामता पुद्गलो यावत्-'अपरिणत' नथी पण 'परिणत' छे, अने ते अर्थ सत्य छे. त्यार पछी श्रमण भगवंत महावीर पासेथी ए वातने सांभळी अवधारी ते गंगदत्त देव हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई श्रमण भगवंत महावीरने वांदी नमी बहु दूर नहि अने बहु नजीक नहीं एवी रीते पासे बेसी तेओनी पर्युपासना करे छे. पछी श्रमण भगवंत! महावीरे ते गंगदत्त देवने अने ते मोटामां मोटी सभाने धर्मकथा कही, यावत्-ते आराधक थयो. पछी ते गंगदत्त देव श्रमण भगवंत महावीर पासेथी धर्मने सांभळी अवधारी हर्ष अने संतोषयुक्त थई उभो थयो, उभो थईने श्रमण भगवंत महावीरने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो के-[प्र०] हे भगवंत! हुं गंगदत्त देव भवसिद्धिक छुं के अभवसिद्धिक छुं? [उ०] जेम सूर्याभ देव संबन्धे कह्युं तेनी पेठे बधुं जाणवुं; यावत् ते गंगदत्त देव बत्रीस प्रकारना नाटक देखाडी ज्यांथी आव्यो हतो त्यां पाछो चाल्यो गयो. ॥ ५७६ ॥

भंतेत्ति भगवं गोयमे समणं भगवं महावीरं जाव एवं वयासी—गंगदत्तस्स णं भंते! देवस्स सा दिव्वा देवड्डी दिव्वा देवजुत्ती जाव अणुपविट्ठा?, गोयमा! सरीरं गया सरीरं अणुप्पविट्ठा कूडागारसालादिट्ठंतो जाव सरीरं अणुप्पविट्ठा। अहो णं भंते! गंगदत्ते देवे महड्डिए जाव महेसक्खे?, गंगदत्तेणं भंते! देवेणं सा दिव्वा देवड्डी दिव्वा देवजुत्ती किण्णा लद्धा जाव गंगदत्तेणं देवेणं सा दिव्वा देवड्डी जाव अभिसमन्नागया?, गोयमादी! समणे भगवं महावीरे भगवं गोयमं एवं वयासी—एवं खलु गोयमा! तेणं कालेणं २ इहेव जंबुद्दीवे २ भारहे वासे हत्थिणापुरे नामं नगरे होत्था वण्णओ, सहसंबवणे उज्जाणे वण्णओ, तत्थ णं हत्थिणापुरे नगरे गंगदत्ते नामं

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गाहावती परिवसति अड्ढे जाव अपरिभूए, तेणं कालेणं २ मुणिसुव्वए अरहा आदिगरे जाव सव्वन्नू सव्वदरिसी आगासगएणं चक्केणं जाव पकड्ढिज्जमाणेणं प० सीसगणसंपरिवुडे पुव्वाणुपुव्विं चरमाणे गामाणुगामं दूइज्जमाणे जाव जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जाव विहरति परिसा निग्गया जाव पज्जुवासति, तए णं से गंगदत्ते गाहावती इमीसे कहाए लद्धट्ठे समाणे हट्ठतुट्ठ जाव कयबलिजाय सरीरे साओ गिहाओ पडिनिक्खमति २ पायविहारचारेणं हत्थिणागपुरं नगरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छति २ जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे जेणेव मुणिसुव्वए अरहा तेणेव उवागच्छइ २ मुणिसुव्वयं अरहं तिक्खुत्तो आ० २ जाव तिविहाए पज्जुवासणाए पज्जुवासति,

[प्र०] 'हे भगवन्! एम कही पूज्य गौतमे श्रमण भगवंत महावीरने आ प्रमाणे कह्युं के-हे भगवन्! ए गंगदत्त देवनी ते दिव्य देवर्द्धि, दिव्य देवद्युति यावत्-क्यां गई ? [उ०] हे गौतम! ते दिव्य देवर्द्धि ते गंगदत्त देवना शरीरमां गइ, अने शरीरमां अनुप्रविष्ट थई. आ स्थळे पूर्वोक्त कूटागार शालानो दृष्टांत जाणवो. अने ते यावत्-'शरीरमां अनुप्रविष्ट थई'. हे भगवन्! ए गंगदत्त देव तो मोटी ऋद्धिवाळो यावत्-मोटा सुखवाळो छे. [प्र०] हे भगवन्! गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्द्धि अने दिव्य देवद्युति शाथी मेळवी, यावत्-दिव्य देवर्द्धि तेने शाथी अभिसमन्वागत-प्राप्त थई ? [उ०] 'भो गौतम! एम कही श्रमण भगवंत महावीरे पूज्य गौतमने आ प्रमाणे कह्युं के-हे गौतम! ते काळे ते समये आज जंबूद्वीपमां, भारतवर्षमां हस्तिनापुर नामनुं नगर हतुं. वर्णन. त्यां सहस्रम्रवण नामनुं उद्यान हतुं. वर्णन. ते हस्तिनापुर नगरमां आढ्य, यावत्-अपरिभूत एवो गंगदत्त नामनो गृहपति रहेतो हतो. ते काळे, ते समये आदिकर, यावत्-सर्वज्ञ, सर्वदर्शी, आकाशगत चक्रसहित, यावत्-देवोवडे खेंचाता धर्मध्वजयुक्त, शिष्यगणथी

For Private And Personal

संपरिवृत्त थई पूर्वानुपूर्वी विचरता अने ग्रामानुग्राम विहरता यावत्–श्रीमुनिसुव्रत नामे अरहंत यावत्–जे तरफ सहस्राम्रवण नामनुं उद्यान हतुं त्यां आव्या अने यावत् विहरवा लाग्या. सभा वांदवा नीकळी अने यावत्–पर्युपासना करवा लागी. त्यारबाद ते गंगदत्त नामे गृहपति आवी रीते श्रीमुनिसुव्रत स्वामी आव्यानी वात सांभळी हर्षवाळो अने संतोषवाळो थई यावत्–बलिकर्म करी शरीरने शणगारी पोतानाघरथी नीकळ्यो, नीकळी पगे चालीने हस्तिनापुर नगरनी वच्चोवच्च थई जे तरफ सहस्राम्रवण नामनुं उद्यान हतुं अने ज्यां श्रीमुनिसुव्रत अरहंत हता त्यां आवी मुनिसुव्रत अरहंतने त्रण वार प्रदक्षिणा करी, यावत्–त्रण प्रकारनी पर्युपासना वडे पर्युपासना करवा लाग्यो.

तए णं मुणिसुव्वए अरहा गंगदत्तस्स गाहावतिस्स तीसे य महतिजाव परिसा पडिगया, तए णं से गंगदत्ते गाहावती मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियं धम्मं सोचा निसम्म हट्ठतुट्ठ० उट्ठाए उट्ठेति २ मुणिसुव्वयं अरहं वंदति नमंसति वंदित्ता नमंसित्ता एवं वयासी–सद्दहामि णं भंते! निग्गंथं पावयणं जाव से जहेयं तुज्झे वदह, जं नवरं देवाणुप्पिया! जेट्ठपुत्तं कुडुंबे ठावेमि तए णं अहं देवाणुप्पियाणं अंतियं मुंडे जाव पव्वयामि, अहासुहं देवाणुप्पिया! मा पडिबंधं करेह,

त्यार पछी ते श्रीमुनिसुव्रत स्वामीए ते गंगदत्त गृहपतिने तथा ते मोटी महासभाने धर्मकथा कही; यावत्–सभा पाछी गई. त्यार बाद ते गंगदत्त नामे गृहपति श्रीमुनिसुव्रत अरिहंत पासेथी धर्मने सांभळी, अवधारी हर्ष तथा संतोषयुक्त थई उभो थयो, उठीने श्रीमुनिसुव्रत स्वामीने वांदी, नमी आ प्रमाणे बोल्यो के हे भगवन्! हुं निर्ग्रंथना प्रवचनमां श्रद्धा करुं छुं, यावत्–आप जे

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

प्रमाणे कहो छो ते तेमज मानुं छुं. विशेष ए के हे देवानुप्रिय ! मारा मोटा पुत्रने कुटुंबनो मुख्यभूत स्थापीने आप देवानुप्रियनी पासे मुंड थई यावत्-प्रव्रज्या लेवा इच्छुं छुं. (श्रीमुनिसुव्रत स्वामीए कह्युं के) हे देवानुप्रिय ! जेम सुख थाय तेम कर, विलंब न कर.

तए णं से गंगदत्ते गाहावई मुणिसुव्वएणं अरहया एवं वुत्ते समाणे हट्ठतुट्ठ० मुणिसुव्वयं अरिहं वंदति नमंसति, वंदित्ता न० मुणिसुव्वयस्स अरहओ अंतियाओ सहसंबवणाओ उज्जाणाओ पडिनिक्खमति प०२ जेणेव हत्थिणापुरे नगरे जेणेव सए गिहे तेणेव उवा० २ विउलं असणं पाणं जाव उवक्खडावेति उ० २ मित्तणातिणियगजाव आमंतेति आमंतेत्ता तओ पच्छा ण्हाए जहा पूरणे जाव जेट्ठपुत्तं कुडुंबे ठावेति तं मित्तणाति जाव जेट्ठपुत्तं च आपुच्छति आ० २ पुरिससहस्सवाहणिगं सीयं दुरूहति पुरिससह० २ मित्तणातिनियगजाव परिजणेणं जेट्ठपुत्तेण य समणुगम्ममाणमग्गे सव्विड्ढीए जावणादितरवेणं हत्थिणागपुरं मज्झंमज्झेणं निग्गच्छइ नि० २ जेणेव सहसंबवणे उज्जाणे तेणेव उवा० २ छत्तादिते नित्थगरातिसए पासति एवं जहा उदायणो जाव सयमेव आभरणं मुयइ स० २ सयमेव पंचमुट्ठियं लोयं करेति स २ जेणेव मुणिसुव्वए अरहा एवं जहेव उदायणो तहेव पव्वइए, तहेव एक्कारस अंगाइं अहिज्जइ जाव मासियाए संलेहणाए सट्ठिं भत्ताइं अणसणाए जाव छेदेति सट्ठिं भत्ताइं० २ आलोइयपडिक्कंते समाहिपत्ते कालमासे कालं किच्चा महासुक्के कप्पे महासामाणे विमाणे उववायसभाए देवसयणिज्जंसि जाव गंगदत्तदेवत्ताए उववन्ने, तए णं से गंगदत्ते देवे अहुणोववन्नमेत्तए समाणे पंचविहाए पज्जत्तीए पज्जत्तिभावं गच्छति, तंजहा-आहारपज्जत्तीए जाव भासामणपज्जत्तीए, एवं खलु गोयमा ! गंगद-

For Private And Personal

त्तेणं देवेणं सा दिव्वा देवड्ढी जाव अभिसम० । गंगदत्तस्स णं भंते! देवस्स केवतियं कालं ठिती पन्नत्ता?, गोयमा! सत्तरससागरोवमाइं ठिती, गंगदत्ते णं भंते! देवे ताओ देवलोगाओ आउक्खएणं जाव महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं काहिति॥ 'सेवं भंते! सेवं भंते!'त्ति॥ (सूत्रं ५७७) ॥ १६-५ ॥

ज्यारे ते मुनिसुव्रत स्वामीए ते गंगदत्त नामे गृहपतिने ए प्रमाणे कह्युं त्यारे ते हर्षयुक्त अने संतोषयुक्त थई मुनिसुव्रत स्वामीने वांदी, नमी मुनिसुव्रत स्वामी पासेथी सहस्राम्रवण नामना उद्यानथी नीकळी जे तरफ हस्तिनापुर नगर छे अने ज्यां पोतानुं घर छे त्यां आव्यो. आवीने विपुल अशन, पान-यावत्-तैयार करावी पोताना मित्र, ज्ञाति स्वजन वगेरेने नोतर्या. पछी स्नान करी पूरण शेठनी पेठे यावत्-पोताना मोटा पुत्रने कुटुंबमां मुख्य तरीके स्थापी पोताना मित्र, ज्ञाति स्वजन वगेरेने तथा मोटा पुत्रने पूछी हजार पुरुषवडे उपाडी शकाय तेवी शिबिकामां बेसी, पोताना, मित्र, ज्ञाति, स्वजन यावत् परिवारवडे तथा मोटा पुत्रवडे अनुसरातो सर्व ऋद्धिसहित यावत्-वादित्रना थता घोषपूर्वक हस्तिनापुरनी वचोवच्च निकळी जे तरफ सहस्राम्रवण नामे उद्यान छे, ते तरफ आवी तीर्थंकरना छत्रादि अतिशय जोई यावत्-उदायन राजानी पेठे यावत्-पोतानी मेळेज पोताना घरेणा उतार्या अने पोतानी मेळेज पंचमुष्टिक लोच कर्यो. त्यार बाद श्रीमुनिसुव्रतस्वामीनी पासे जई उदायन राजानी पेठे दीक्षा लीधी. यावत्-तेज प्रमाणे ते गंगदत्त अणगार अगीयार अंगो भण्यो, यावत्-एक मासनी संलेखना वडे साठ भक्त-त्रीश दिवस अनशनपणे वीतावी आलोचन-प्रतिक्रमण करी समाधिपूर्वक मरणसमये मृत्यु प्राप्त करी ते महाशुक्र कल्पमां महासामान्य नामना विमानमां उपपात सभाना देवशयनीयमां यवात्-गंगदत्त देवपणे उत्पन्न थयो. पछी ते तुरतज उत्पन्न थयलो गंगदत्त देव पांच प्रकारनी पर्याप्तिवडे

पर्याप्तपणाने पाम्यो. ते पर्याप्तिना पांच प्रकार आ प्रमाणे छे-आहारपर्याप्ति, यावत्-भाषामनःपर्याप्ति. ए प्रमाणे हे गौतम! ते गंगदत्त देवे ते दिव्य देवर्धि पूर्वोक्त कारणथी यावत्-प्राप्त करी छे. [प्र०] हे भगवन्! ते गंगदत्त देवनी स्थिति केटला काळनी कही छे? [उ०] हे गौतम! तेनी स्थिति सत्तर सागरोपमनी कही छे. [प्र०] हे भगवन्! ते गंगदत्त देव तेना आयुषनो क्षय थया पछी ते देवलोकथी निकळी क्यां जशे? [उ०] हे गौतम! ते महाविदेह क्षेत्रमां सिद्ध थशे, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करशे. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ५७७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना सोळमा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. उद्देशक ६.

कतिविहे णं भंते! सुविणदंसणे पण्णत्ते?, गोयमा! पंचविहे सुविणदंसणे पण्णत्ते, तंजहा-अहातच्चे पयाणे चिंतासुविणे तव्विवरीए अवत्तदंसणे॥ सुत्ते णं भंते! सुविणं पासति जागरे सुविणं पासति सुत्तजागरे सुविणं पासति?, गोयमा! नो सुत्ते सुविणं पासइ नो जागरे सुविणं पासइ सुत्तजागरे सुविणं पासइ॥ जीवा णं भंते! किं सुत्ता जागरा सुत्तजागरा?, गोयमा! जीवा सुत्तावि जागरावि सुत्तजागरावि, नेरइया णं भंते! किं सुत्ता० ? पुच्छा, गोयमा! नेरइया सुत्ता नो जागरा नो सुत्तजागरा, एवं जाव चउरिंदिया, पंचिंदियतिरिक्खजोणिया णं भंते! किं सुत्ता० पुच्छा, गोयमा! सुत्ता नो जागरा सुत्तजागरावि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया॥ (सूत्रं ५७८) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! स्वप्नदर्शन केटला प्रकारनुं कह्युं छे ? [उ०] हे गौतम ! पांच प्रकारनुं स्वप्नदर्शन कह्युं छे. ते आ प्रमाणे- १ यथातथ्य स्वप्नदर्शन, २ प्रतान स्वप्नदर्शन, ३ चिंता स्वप्नदर्शन, ४ तद्विपरित स्वप्नदर्शन, अने ५ अव्यक्त स्वप्नदर्शन. [प्र०] हे भगवन् ! सूतेलो प्राणी स्वप्न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न जुए के सूतो जागतो प्राणी स्वप्न जुए ? [उ०] हे गौतम ! सूतेलो प्राणी स्वप्न न जुए, जागतो प्राणी स्वप्न न जुए पण सूतो जागतो प्राणी स्वप्नने जुए. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो सूतेला छे, जागृत छे के सूता-जागता छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो सूतेला पण छे, जागृत पण छे अने सूता-जागता पण छे. [प्र०] हे भगवन् ! नैरयिको सूतेला छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको सूतला छे, पण जागता के सूता-जागता नथी. ए प्रमाणे यावत्-चउरिन्द्रिय संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! पंचेंद्रिय तिर्यंचयोनिको सुतेला छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! तेओ सूतेला छे अने सूता जागता पण छे. पण (तद्दन) जागता नथी. मनुष्यना प्रश्नमां सामान्य जीवोनी पेठे जाणवुं. वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमनिक देवोना प्रश्नमां नैरयिकोनी पेठे समजवुं. ॥ ५७८ ॥

संवुडे णं भंते ! सुविणं पासइ असंवुडे सुविणं पासइ संवुडासंवुडे सुविणं पासइ ?, गोयमा ! संवुडेवि सुविणं पासइ, असंवुडेवि सुविणं पासइ, संवुडासंवुडेवि सुविणं पासइ, संवुडे सुविणं पासति अहातचं पासति, असंवुडे सुविणं पासति तहावि तं होज्जा अन्नहा वा तं होज्जा, संवुडासंवुडे सुविणं पासति एवं चेव ॥ जीवा णं भंते ! किं संवुडा असंवुडा संवुडासंवुडा ?, गोयमा ! जीवा संवुडावि असंवुडावि संवुडासंवुडावि, एवं जहेव सुत्ताणं दंडओ तहेव भाणियव्वो ॥ कति णं भंते ! सुविणा पण्णत्ता ?, गोयमा ! बायालीसं सुविणा पन्नत्ता,

कइ णं भंते! महासुविणा पण्णत्ता?, गोयमा! तीसं महासुविणा पण्णत्ता, कति णं भंते! सव्वसुविणा पण्णत्ता?, गोयमा! बावत्तरिं सव्वसुविणा पण्णत्ता। तित्थयरमायरो णं भंते! तित्थगरंसि गब्भं वक्कममाणंसि कति महासुविणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति?, गोयमा! तित्थयरमायरो णं तित्थयरंसि गब्भं वक्कममाणंसि एएसिं तीसाए महासुविणाणं इमे चोद्दस महासुविणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति, तं०-गयउसभसीहअभिसेयजाव सिहिं च। चक्कवट्टिमायरो णं भंते! चक्कवट्टिंसि गब्भं वक्कममाणंसि कति महासुमिणे पासित्ताणं पडिबुज्झंति?, गोयमा! चक्कवट्टिमायरो चक्कवट्टिंसि जाव वक्कममाणंसि एएसिं तीसाए महासु० एवं जहा तित्थगरमायरो जाव सिहिं च। वासुदेवमायरो णं पुच्छा, गोयमा! वासुदेवमायरो जाव वक्कममाणंसि एएसिं चोद्दसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे सत्त महासुविणे पासित्ताणं पडिबु०। बलदेवमायरो वा णं पुच्छा, गोयमा! बलदेवमायरो जाव एएसिं चोद्दसण्हं महासुविणाणं अन्नयरे चत्तारि महासुविणे पासित्ताणं पडि०। मंडलियमायरो णं भंते! पुच्छा, गोयमा! मंडलियमायरो जाव एएसिं चोद्दसण्हं महासु० अन्नयरं एगं महं सुविणं जाव पडिबु० (सूत्रं ५७९)॥

[प्र०] हे भगवन्! संवृत्त जीव स्वप्न जुए, असंवृत जीव स्वप्न जुए के संवृतासंवृत जीव स्वप्न जुए? [उ०] हे गौतम! संवृत, असंवृत अने संवृतासंवृत ए त्रणे जीवो स्वप्न जुए, पण संवृत जीव सत्य स्वप्न जुए, असंवृत जीव जे स्वप्न जुए ते सत्य पण होय असत्य पण होय; तथा असंवृतनी पेठे संवृतासंवृत जीव पण स्वप्न जुए. [प्र०] हे भगवन्! जीवो संवृत छे, असंवृत छे के संवृतासंवृत छे? [उ०] हे गौतम! जीवो संवृत, असंवृत अने संवृतासंवृत ए त्रणे प्रकारना छे. जेम सुप्त जीवोनुं वर्णन करेलुं छे तेम अहीं पण

समजवुं. [प्र०] हे भगवन् ! स्वप्न केटला प्रकारना कह्यां छे? [उ०] हे गौतम ! स्वप्नो बेंतालीश प्रकारना कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! महास्वप्न केटला प्रकारना कह्यां छे? [उ०] हे गौतम ! महास्वप्न त्रीश प्रकारना कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! बधा मळीने केटलां स्वप्नो कह्यां छे? [उ०] हे गौतम ! बधा मळीने बहोंतेर स्वप्नो कह्यां छे. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे तीर्थंकरनो जीव गर्भमां होय त्यारे तीर्थंकरनी माताओ केटला महास्वप्न जोईने जागे? [उ०] हे गौतम ! ज्यारे तीर्थंकरनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे तीर्थंकरनी माताओ त्रीस महास्वप्नोमांथी चौद महास्वप्नो जोईने जागे छे. ते आ प्रमाणे १ हाथी, २ बलद, ३ सिंह, यावत् १४ अग्नि. [प्र०] हे भगवन् ! ज्यारे चक्रवर्तीनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे चक्रवर्तीनी माताओ केटला महास्वप्न जोईने जागे? [उ०] हे गौतम ! ज्यारे चक्रवर्तीनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे चक्रवर्तीनी माताओ ए त्रीस महास्वप्नोमांथी चौद महास्वप्नो तीर्थंकरनी माताओनी पेठेज जुए छे अने पछी जागे छे, ते चौद स्वप्न पूर्व प्रमाणे जाणवा, यावत्–अग्नि. [प्र०] एज प्रमाणे वासुदेवनी मातानी स्वप्नसंबन्धे पृच्छा। [उ०] हे गौतम ! ज्यारे वासुदेवनो जीव गर्भमां अवतरे त्यारे वासुदेवनी माताओ ए चौद महास्वप्नोमांथी कोइ पण सात महास्वप्नो जोईने जागे छे. [प्र०] ए प्रमाणे बलदेवनी माताओ संबन्धे स्वप्ननो प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! बलदेवनी माताओ ए चौद महास्वप्नोमांथी कोई पण चार महास्वप्नो जोईने जागे छे. [प्र०] मांडलिक राजानी माताना स्वप्ननी एज प्रमाणे पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! मांडलिक राजाओनी माताओ ए चौद स्वप्नोमांथी कोई पण एक महास्वप्नने जोईने जागे छे. ॥५७९॥

समणे भ० महावीरे छउमत्थकालियाए अंतिमराइयंसि इमे दस महासुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे, तं०— एगं च णं महं घोररूवदित्तधरं तालपिसायं सुविणे पराजियं पासित्ताणं पडिबुद्धे १ एगं च णं महं सुक्किल्लपक्खगं

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पुंसकोइलं सुविणे पासि० २ एगं च णं महं चित्तविचित्तपक्खगं पुंसकोइलगं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे ३ एगं च णं महं दामदुगं सव्वरयणामयं सुविणे पासित्ता० ४ एगं च णं महं सेयगोवग्गं सुविणे पा० ५ एगं च णं महं पउमसरं सव्वओ समंता कुसुमियं० सुविणे० ६ एगं च णं महं सागरं उम्मीवीयीसहस्सकलियं भुयाहिं तिन्नं सुविणे पासित्ता० ७ एगं च णं महं दिणयरं तेयसा जलंतं सुविणे पासि० ८ एगं च णं महं हरिवेरुलियवन्नाभेणं नियगेणं अंतेणं माणुसुत्तरं पव्वयं सव्वओ समंता आवेढियं परिवेढियं सुविणे पासित्ताणं पडिबुद्धे ९ एगं च णं महं मंदरे पव्वए मंदरचूलियाए उवरिं सीहासणवरगयं अप्पाणं सुविणे पासित्ता णं पडिबुद्धे १० ।

ज्यारे श्रमण भगवंत महावीर छद्मस्थपणामां हता त्यारे तेओ एक रात्रिना छेल्ला प्रहरमां आ दश महास्वप्नो जोईने जाग्या. ते आ प्रमाणे—(१) 'एक मोटा भयंकर अने तेजस्वी रूपवाळा ताड जेवा पिशाचने पराजित कर्यो' एवुं स्वप्न जोईने तेओ जाग्या. (२) एक मोटा धोळी पांखवाळा पुंस्कोकिलने (नरजातिना कोयलने) तेओए स्वप्नमां जोयो अने जोईने जाग्या. (३) एक मोटा चित्रविचित्र पांखवाळा पुंस्कोकिलने स्वप्नमां जोई तेओ जाग्या. (४) एक महान् सर्वरत्नमय मालायुगलने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (५) एक मोटा अने धोळा गायना धणने स्वप्नमां जोई तेओ जाग्या. (६) चारे बाजुथी कुसुमित थएला एक मोटा पद्मसरोवरने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (७) 'हजारो तरंग अने कल्लोलथी व्याप्त एक महासागरने पोते हाथवडे तर्यो' एवुं स्वप्न जोई तेओ जाग्या. (८) तेजथी जळहळता एक मोटा सूर्यने स्वप्नमां जोईने जाग्या. (९) एक मोटा मानुषोत्तर पर्वतने लीला वैडूर्यना वर्ण जेवा पोताना आंतरडावडे सर्व बाजुएथी आवेष्टित अने परिवेष्टित थयेला स्वप्नमां जोईने जाग्या. (१०) अने एक महान् मंदर (मेरु) पर्वतनी

For Private And Personal

मंदर चूलिका उपर सिंहासनमां बेठेल पोताना आत्माने जोई तेओ जाग्या.

जण्णं समणं भगवं म० एगं घोररूवदित्तधरं तालपिसायं सुविणे पराजियं पा० जाव पडिवुद्धे तण्णं समणेणं भगवया महा० मोहणिज्जे कम्मे मूलाओ उग्घाथिए १ जन्नं समणे भ० म० एगं महं सुक्किल्लजाव पडिवुद्धे तण्णं समणे भ० म० सुक्कज्झाणोवगए विहरति २ जण्णं समणे भ० म० एगं महं चित्तविचित्तजाव पडिवुद्धे तण्णं समणे भ० म० विचित्तं ससमयपरसमइयं दुवालसंगं गणिपिडगं आघवेति पन्नवेनि परूवेति दंसेति निदंसेति उवदंसेति, तंजहा–आयारं सूयगडं जाव दिट्ठिवायं ३, जण्णं समणे भ० म० एगं महं दामदुगं सव्वरयणामयं सुविणे पासित्ताणं पडिवुद्धे तण्णं समणे भ० म० दुविहं धम्मं पन्नवेति, तं०–आगारधम्मं वा अणागारधम्मं वा ४, जण्णं समणे भ० म० एगं महं सेयगोवग्गं जाव पडिवुद्धे तण्णं समणस्स भ० म० चाउव्वण्णाइन्ने समणसंघे, तं०—समणा समणीओ सावया सावियाओ ५, जण्णं समणे भ० म० एगं महं पउमसरं जाव पडिवुद्धे तण्णं समणे जाव वीरे चउव्विहे देवे पन्नवेनि, तं०—भवणवासी वाणमंतरे जोतिसिए वेमाणिए ६, जन्नं समणे भग० म० एगं महं सागरं जाव पडिवुद्धे तन्नं समणेणं भगवया महावीरेणं अणादीए अणवदग्गे जाव संसारकंतारे तिन्ने ७, जन्नं समणे भगवं म० एगं महं दिणयरं जाव पडिवुद्धे तन्नं समणस्स भ० म० अणंते अणुत्तरे [नि० नि० क० पडि० केवल० दंस०] (जाव) समुप्पन्ने ८, जण्णं समणे जाव वीरे एगं महं हरिवेरुलिय जाव पडिवु० तण्णं समणस्स भ० म० ओराला कित्तिवन्नसद्दसिलोया सदेवमणुयासुरे लोए परिभमंति–इति खलु समणे भगवं महा-

वीरे इति० ९, जन्नं समणे भगवं महावीरे मंदरे पव्वए मंदरचूलियाए जाव पडिबुद्धे तण्णं समणे भगवं महावीरे सदेवमणुआसुराए परिसाए मज्झगए केवली धम्मं आघवेति जाव उवदंसेति ॥ (सूत्रं ५८०) ॥

(१) श्रमण भगवंत महावीर (प्रथम स्वप्नमां) जे भयंकर अने तेजस्वी रूपवाळा तथा ताडना जेवा एक पिशाचने पराजित करेलो जोईने जाग्या तेथी (तेना फळरूपे) श्रमण भगवंत महावीरे मोहनीय कर्मने मूलथी नष्ट कर्युं. (२) श्रमण भगवंत महावीरे (बीजा स्वप्नमां) जे एक मोटो धोळी पांखवाळो यावत्-पुंस्कोकिल जोयो अने जाग्या तेथी तेना फळरूपे श्रमण भगवंत महावीर शुक्ल ध्यान प्राप्त करी विहर्या. (३) श्रमण भगवंत महावीर (त्रीजा स्वप्नमां) जे एक मोटो चित्र विचित्र पांखवाळो यावत्-पुंस्कोकिल जोईने जाग्या तेथी श्रमणभगवंत महावीरे विचित्र स्वसमय अने परसमयना (विविध विचारयुक्त) द्वादशांग गणिपिटक कह्युं, प्रज्ञाप्युं, दर्शाव्युं. निदर्शाव्युं अने उपदर्शाव्युं. ते द्वादशांगना नाम आ प्रमाणे छे-(१) आचार (२) सूत्रकृत, यावत्-(१२) दृष्टिवाद. (४) श्रमण भगवंत महावीरे (चोथा स्वप्नमां) जे एक महान् सर्वरत्नमय मालायुगल जोयुं अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे बे प्रकारनो धर्म कह्यो, ते आ प्रमाणे-सागार धर्म अने अनगार धर्म. (५) श्रमण भगवंत महावीर (पांचमा स्वप्नमां) जे एक धोळी गायोनुं महान् धण जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरनो चार प्रकारनो संघ थयो, ते आ प्रमाणे-१ साधु, २ साध्वी, ३ श्रावक अने ४ श्राविका. (६) श्रमण भगवंत महावीरे (छट्ठा स्वप्नमां) जे एक मोटुं यावत्-पद्म सरोवर जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे भवनवासी, वानव्यंतर, ज्योतिषिक, अने वैमानिक एवा चार प्रकारना देवोने प्रतिबोध कर्यो. (७) श्रमण भगवंत महावीरे (सातमा स्वप्नमां) जे एक मोटा यावत् महासागरने पोते हाथ वडे तरेलो जोयो अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे

अनादि अने अनन्त यावत्-संसाररूप कांतारने पार कर्यो. (८) श्रमण भगवंत महावीरे (आठमा स्वप्नमां) जे तेजथी झळहळतो एक मोटो सूर्य जोयो अने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरने अनंत, अनुत्तर, निरावरण, निर्व्याघात, समग्र अने प्रतिपूर्ण एवुं केवळ ज्ञान अने केवळ दर्शन उत्पन्न थयुं. (९) श्रमण भगवंत महावीरे (नवमा स्वप्नमां) एक मोटा मानुषोत्तर पर्वतने नील वैडूर्यना वर्ण जेवा, पोताना आंतरडाथी चारे बाजुए आवेष्टित अने परिवेष्टित करेलो जोयो अने जोइने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरनी देवलोक, मनुष्यलोक अने असुरलोकमां-"आ श्रमण भगवंत महावीर छे" एवी उदार कीर्ति, स्तुति, सन्मान अने यश व्याप्त थया. (१०) श्रमण भगवंत महावीरे (दशमा स्वप्नमां) पोताना आत्माने मंदरपर्वतनी चूलिका परना सिंहासनमां बेठेलो जोयो अने जोईने जाग्या तेथी श्रमण भगवंत महावीरे केवळी थई देव, मनुष्य अने असुर युक्त परिषदमां बेसी धर्म कह्यो, यावत्-उपदर्श्यो. ५८०

इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हयपंतिं वा गयपंतिं वा जाव वसभपंतिं वा पासमाणे पासति दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं दामिणिं पाईणपडिणायतं दुहओ समुद्दे पुट्ठं पासमाणे पासति संवेल्लेमाणे संवेल्लेइ संवेल्लियमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा एगं महं रज्जुं पाईणपडिणायतं दुहओ लोगंते पुट्ठं पासमाणे पासति छिंदमाणे छिंदति छिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं किण्हसुत्तगं वा जाव सुक्किल्लसुत्तगं वा पासमाणे पासति उग्गोवेमाणे उग्गोवेइ उग्गोवितमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव जाव

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं अयरासिं वा तंबरासिं वा तउयरासिं वा सीसगरासिं वा पासमाणे पासति दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति दोच्चे णं भवग्गहणे णं सिज्झति जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं हिरन्नरासिं वा सुवन्नरासिं वा रयणरासिं वा वइररासिं वा पासमाणे पासइ दुरूहमाणे दुरूहइ दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव भवग्गहणेणं सिज्झति जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं तणरासिं वा जहा तेयनिसग्गे जाव अवकररासिं वा पासमाणे पासति विक्खिरमाणे विक्खिरइ विकिण्णमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति।

कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटी अश्वपंक्ति, गजपंक्ति, यावत्–वृषभ (बलद) पंक्तिने जुए अने तेना उपर चढे तथा ते उपर पोते चढयो छे एम पोताने माने, अने ए प्रमाणे जोई जो तुरत जागे जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्–सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते समुद्रने बन्ने पडखे अडकेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम तरफ लांबुं एक मोटुं दामण जुए, अने तेने वींटाळे अने ते पोते वींटाळ्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोई शीघ्र जागे तो तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत् सर्व दुःखोनो नाश करे. कोइ स्त्री अथवा पुरुष (स्वप्नने अन्ते) बन्ने बाजुए लोकान्तने स्पर्शेलुं तथा पूर्व अने पश्चिम लांबुं एक मोटुं दोरडुं जुए, अने तेने कापी नाखे अने ते पोते कापी नाख्युं छे एम पोताने माने तथा ते प्रकारे जोइ शीघ्र जागे तो ते यावत् सर्व दुःखोनो नाश करे. कोइ स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटुं काळुं सूतर, यावत्–धोळुं सूतर जुए तथा तेने उकेले अने

For Private And Personal

तेने पोते उकेल्युं छे एम पोताने माने अने एम जोई पछी ते तुरत जागे तो ते यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा लोढाना ढगलाने, तांबाना ढगलाने, कथीरना ढगलाने अने सीसाना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा एम जोई शीघ्र जागे तो ते यावत्-बे भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री अथवा पुरुष स्वप्नने छेडे एक मोटा हिरण्य-रूपाना ढगलाने, सुवर्णना ढगलाने, रत्नना ढगलाने अने वज्रना ढगलाने जुए अने ते उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने तथा तुरत जागे तो ते तेज भवमां सिद्ध थाय, यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा घासना ढगलाने, तेजोनिसर्ग नामना पंदरमा शतकमां कह्या प्रमाणे यावत्-कचराना ढगलाने जुए अने तेने विखेरे अने पोते विखेर्यो छे एम पोताने माने अने जो तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे.

इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सरथंभं वा वीरणिथंभं वा वंसीमूलथंभं वा वल्लीमूलथंभं वा पासमाणे पासइ उम्मूलेमाणे उम्मूलेइ उम्मूलितमिति अप्पाणं मन्नइ तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं खीरकुंभं वा दधिकुंभं वा घयकुंभं वा मधुकुंभं वा पासमाणे पासति उप्पाडेमाणे उप्पाडेइ उप्पाडितमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेइ। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं सुरावियडकुंभं वा सोवीरवियडकुंभं वा तेल्लकुंभं वा वसाकुंभं वा पासमाणे पासति भिंदमाणे भिंदति भिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति दोच्चेणं भव० जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे

वा सुविणंते एगं महं पउमसरं कुसुमियं पासमाणे पासति ओगाहमाणे ओगाहति ओगाढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव० तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा जाव सुविणंते एगं महं सागरं उम्मीवीयीजाव कलियं पासमाणे पासति तरमाणे तरति तिन्नमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बु० तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा जाव सुविणंते एगं महं भवणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासति [दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति०] अणुप्पविसमाणे अणुप्पविसति अणुप्पविट्ठमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति। इत्थी वा पुरिसे वा सुविणंते एगं महं विमाणं सव्वरयणामयं पासमाणे पासइ दुरूहमाणे दुरूहति दुरूढमिति अप्पाणं मन्नति तक्खणामेव बुज्झति तेणेव जाव अंतं करेति ॥ (सूत्रं ५८१) ॥

कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा शरस्तंभने, वीरणस्तंभने, वंशीमूलस्तंभने वा वल्लिमूलस्तंभने जुए अने तेने उखेडे अने पोते तेने उखेड्यो छे एम पोताने माने अने पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री या पुरुष स्वप्नने छेडे एक मोटा क्षीरकुंभने, दधिकुंभने, घृतकुंभने अने मधुकुंभने जुए अने तेने उपाडे तथा पोते तेने उपाड्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते एक मोटा सुराना विकट (मोटा) कुंभने, सौवीरना मोटा कुंभने तैलकुंभने, के वसाकुंभने जुए, तेने भेदे अने पोते तेने भेदी नांख्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो बे भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते कुसुमित एवा एक मोटा पद्म सरोवरने जुए, तेमां प्रवेश करे अने पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी तुरत जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश

करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते तरंगो अने कल्लोलोथी व्याप्त एक मोटा सागरने जुए अने तरे, तथा पोते तेने तरी गयो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखोनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते सर्व रत्नमय बनेलुं एक मोटुं भवन जुए अने तेमां प्रवेशे, पोते तेमां प्रवेश कर्यो छे एम पोताने माने, पछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. कोई स्त्री के पुरुष स्वप्नने अन्ते सर्व रत्नमय एक मोटुं विमान जुए, तेना उपर चढे अने पोते ते उपर चढ्यो छे एम पोताने माने. त्यारपछी शीघ्र जागे तो तेज भवमां यावत्-सर्व दुःखनो नाश करे. ॥ ५८१ ॥

अह भंते ! कोट्ठपुडाण वा जाव केयतीपुडाण वा अणुवायंसि उब्भिज्जमाणाण वा जाव ठाणाओ वा ठाणं संकामिज्जमाणाणं किं कोट्ठे वाति जाव केयई वाइ ?, गोयमा ! नो कोट्ठे वाति जाव नो केयई वाती घाणसहगया पोग्गला वाति । सेवं भंते २ त्ति (सूत्रं ५८२) ॥ १६-६ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! कोष्ठपुटो, यावत्-केतकीपुटो यावत्-एक स्थानथी स्थानान्तरे लई जवाता होय त्यारे पवनानुसारे जे (तेमनो गंध) वाय छे तो ते कोष्ठ वाय छे के यावत्-केतकी वाय छे ? [उ०] हे गौतम ! कोष्ठपुटो के केतकी पुटो वाता नथी, पण गंधना जे पुद्गलो छे ते वाय छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५८२ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ७.)

कतिविहे णं भंते! उवओगे पन्नत्ते?, गोयमा! दुविहे उवओगे पन्नत्ते एवं जहा उवयोगपदं पन्नवणाए तहेव निरवसेसं भाणियव्वं, पासणयापदं च निरवसेसं नेयव्वं। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति ॥ (सूत्रं ५८३) ॥ १६-७ ॥

[प्र०] हे भगवन्! केटला प्रकारनो उपयोग कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! उपयोग बे प्रकारनो कह्यो छे. जेम प्रज्ञापना सूत्रमांना उपयोग पदामां कहेवामां आव्युं छे तेम अहीं बधुं कहेवुं. तेमज अहीं ओसमुं 'पश्यत्तापद' पण समग्र कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ५८३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ८.)

किंमहालए णं भंते! लोए पन्नत्ते?, गोयमा! महतिमहालए जहा बारसमसए तहेव जाव असंखेज्जाओ जोयणकोडाकोडीओ परिक्खेवेणं, लोयस्स णं भंते! पुरच्छिमिल्ले चरिमंते किं जीवा जीवदेसा जीवपएसा अजीवा अजीवदेसा अजीवपएसा?, गोयमा! नो जीवा जीवदेसावि जीवपएसावि अजीवावि अजीवदेसावि अजीवपएसावि ॥ जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स य देसे एवं जहा

दसमसए अग्गेयीदिसा तहेव नवरं देसेसु अणिंदियाणं आइल्लविरहिओ। जे अरूवी अजीवा ते छव्विहा, अद्धासमयो नत्थि, सेसं तं चेव सव्वं निरवसेसं। लोगस्स णं भंते! दाहिणिल्ले चरिमंते किं जीवा० ?, एवं चेव, एवं पच्चच्छिमिल्लेवि, उत्तरिल्लेवि, लोगस्स णं भंते! उवरिल्ले चरिमंते किं जीवा० ? पुच्छा, गोयमा! नो जीवा जीवदेसावि जाव अजीवपएसावि। जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा य अणिंदियदेसा य अहवा एगिंदियदेसा य अणिंदिय० बेंदियस्स य देसे, अहवा एगिंदियदेसा य अणिंदियदेसा य बेंदियाण य देसा, एवं मज्झिल्लविरहिओ जाव पंचिंदि०, जे जीवप्पएसा ते नियमं एगिंदियप्पएसा य अणिंदियप्पएसा य अहवा एगिंदियप्पएसा य अणिंदियप्पएसा य बेंदियस्सप्पदेसा य अहवा एगिंदियपएसा य अणिंदियप्पएसा य बेइंदियाण य पएसा, एवं आदिल्लविरहिओ जाव पंचिंदियाणं, अजीवा जहा दसमसए तमाए तहेव निरवसेसं ॥

[प्र०] हे भगवन्! लोक केटलो मोटो कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! लोक अत्यन्त मोटो कह्यो छे. जेम बारमा शतकमां कह्युं छे तेम अहीं पण लोक संबंधी बधी हकीकत कहेवी, यावत्-ते लोकनो परीक्षेप-परिधि असंख्येय कोटाकोटी योजन छे. [प्र०] हे भगवन्! लोकना पूर्व चरमांतमां (पूर्व बाजुना छेडाना अंते) १ जीवो छे, २ जीवदेशो छे, ३ जीवप्रदेशो छे, ४ अजीवो छे, ५ अजीवदेशो छे, ६ के अजीवप्रदेशो छे? [उ०] हे गौतम! त्यां जीवो नथी, पण जीवदेशो छे, जीवप्रदेशो छे, अजीवो छे, अजीवदेशो छे अने अजीवप्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेन्द्रिय जीवना देशो छे, अथवा एकेंद्रियना देशो अने अनिन्द्रियनो (एक) देश छे-इत्यादि बधुं दशमा शतकमां कहेल आग्नेयी दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे कहेवुं. विशेष ए के, देशोना विष-

यमां अनिंद्रियो माटे प्रथम भांगो न कहेवो. त्यां जे अरूपी अजीवो रहेला छे ते छ प्रकारना छे अने अद्धासमय (काळ) नथी. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! लोकना दक्षिण दिशाना चरमांतमां (दक्षिण बाजुना छेडाने अंते) जीवो छे— इत्यादि सर्व पूर्व प्रमाणे पूछवुं. [उ०] पूर्व प्रमाणेज बधुं कहेवुं, अने ए प्रमाणे पश्चिम चरमांतमां तथा उत्तर चरमांतमां पण समजवुं. [प्र०] हे भगवन् ! लोकना उपरना चरमांतमां जीवो छे—इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी, पण जीवदेशो छे, जीवप्रदेशो छे, यावत्-अजीवप्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियोना देशोअने अनिंद्रियोना देशो छे. १ अथवा एकेंद्रियोना देशो, अनिंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियनो एक देश छे. २ अथवा एकेंद्रियोना देशो अनिंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियोना देशो छे, एम वचला भांगा सिवायना त्रिकसंयोगी बीजा बधा भांगा कहेवा. ए प्रमाणे यावत्—पंचेंद्रियो सुधी कहेवुं. त्यां जे जीवप्रदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियोना प्रदेशो अने अनिंद्रियोना प्रदेशो छे. १ अथवा एकेंद्रियोना प्रदेशो, अनिंद्रियोना प्रदेशो अने एक बेइंद्रियना प्रदेशो छे. २ अथवा एकेंद्रियोना प्रदेशो, अनिंद्रियोना प्रदेशो अने बेइंद्रियोना प्रदेशो छे. ए प्रमाणे प्रथम भांगा सिवायना बीजा बधा भांगा कहेवा. तथा ए प्रमाणे यावत्-पंचेंद्रिय सुधी जाणवुं. अने दशमा शतकमां कहेल तमा दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे अहीं अजीवोनी वक्तव्यता कहेवी.

लोगस्स णं भंते ! हेट्ठिल्ले चरिमंते किं जीवा० पुच्छा ?, गोयमा ! नो जीवा जीवदेसावि जाव अजीवप्पएसावि, जे जीवदेसा ते नियमं एगिंदियदेसा अहवा एगिंदियदेसा य बेइंदियस्स देसे अहवा एगिंदियदेसा य बेंदियाण य देसा एवं मज्झिल्लविरहिओ जाव अणिंदियाणं पदेसा आइल्लविरहिया सव्वेसिं जहा पुरच्छिमिल्ले चरि-

मंते तहेव, अजीया जहेव उवरिल्ले चरिमंते तहेव ॥ इमीसे णं भंते ! रयणप्पभाए पुढवीए पुरच्छिमिल्ले चरिमंते किं जीवा० ? पुच्छा, गोयमा ! नो जीवा एवं जहेव लोगस्स तहेव चत्तारिवि चरिमंता जाव उत्तरिल्ले, उवरिल्ले जहा दसमसए विमला दिसा तहेव निरवसेसं, हेट्ठिल्ले चरिमंते तहेव नवरं देसे पंचिंदिएसु तियभंगोत्ति सेसं तं चेव, एवं जहा रयणप्पभाए चत्तारि चरिमंता भणिया एवं सक्करप्पभाएवि उवरिमहेट्ठिल्ला जहा रयणप्पभाए हेट्ठिल्ले। एवं जाव अहे सत्तमाए, एवं सोहम्मस्सवि जाव अच्चुयस्स गेविज्जविमाणाणं एवं चेव, नवरं उवरिमहेट्ठिल्लेसु चरमंतेसु देसेसु पंचिंदियाणवि मज्झिल्लविरहिओ चेव एवं जहा गेवेज्जविमाणा तहा अणुत्तरविमाणावि ईसिपब्भारावि (सूत्रं ५८४) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! लोकना हेठळना चरमांतमां शुं जीवो छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी, जीवदेशो छे. जीवप्रदेशो छे, यावत्-[अजीवो, अजीवना देशो अने] अजीवना प्रदेशो पण छे. जे जीवदेशो छे ते अवश्य एकेंद्रियना देशो छे १ अथवा एकेंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियनो देश छे. २ अथवा एकेंद्रियोना देशो अने बेइंद्रियोना देशो छे. ए प्रमाणे वचला भांगा शिवाय बीजा बधा भांगा कहेवा, अने ते यावत्-अनिंद्रियो सुधी जाणवुं. सर्वना प्रदेशोनी बाबतमां पूर्व चरमांतना प्रश्नोत्तर प्रमाणे जाणवुं, पण तेमां प्रथम भांगो न कहेवो. अजीवोनी बाबतमां उपरना चरमांतमां कह्या प्रमाणे बधुं कहेवुं. [प्र०] हे भगवन् ! आ रत्नप्रभा पृथ्वीना पूर्व चरमांतमां जीवो छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] हे गौतम ! त्यां जीवो नथी. जेम लोकना चार चरमांत कह्या तेम रत्नप्रभाना पण चारे चरमांत यावत्-उत्तरना चरमांत सुधी जाणवा. दशमा शतकमां कहेल विमला दिशानी वक्तव्यता प्रमाणे

आ रत्नप्रभाना उपरना चरमांतनी पण वक्तव्यता जाणवी. तथा रत्नप्रभा पृथ्वीनो नीचलो चरमांत पण लोकनी नीचेना चरमांतनी पेठे जाणवो. परन्तु विशेष ए के जीवदेशोना संबंधे पंचेंद्रियोमां त्रण भांगा कहेवा. बाकीनुं बधुं तेज प्रमाणे कहेवुं. रत्नप्रभा पृथ्वीना चार चरमांतनी पेठे शर्कराप्रभा पृथिवीना पण चार चरमांत कहेवा. अने रत्नप्रभा पृथिवीना नीचेना चरमांतनी पेठे शर्कराप्रभानो उपलो तथा नीचेलो चरमांत समजवो. ए प्रमाणे यावत्–सातमी पृथिवी सुधी जाणवुं. तथा सौधर्म [देवलोक] यावत्–अच्युत [देवलोक] संबंधे पण एज प्रमाणे समजवुं. ग्रैवेयक विमानो संबंधे पण तेज प्रमाणे जाणवुं पण तेमां विशेष ए छे के उपला अने हेठला चरमांत विषे देशो संबंधे पंचेंद्रियोमां पन वचलो भांगो न कहेवो. बाकीनुं बधुं पूर्व प्रमाणे ज कहेवुं. तथा ग्रैवेयक विमाननी पेठे अनुत्तर विमाननी अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवीनी पण वक्तव्यता कहेवी. ॥ ५८४ ॥

परमाणुपोग्गले णं भंते! लोगस्स पुरच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पच्चच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति? पच्चच्छिमिल्लाओ चरिमंताओ पुरच्छिमिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति? दाहिणिल्लाओ चरिमंताओ उत्तरिल्लं जाव गच्छति? उत्तरिल्लाओ दाहिणिल्लं जाव गच्छति? उवरिल्लाओ चरमंताओ हेट्ठिल्लं चरिमंतं एग जाव गच्छति? हेट्ठिल्लाओ चरिमंताओ उवरिल्लं चरिमंतं एगसमएणं गच्छति?, हंता गोयमा! परमाणुपोग्गले णं लोगस्स पुरच्छिमिल्लं तं चेव जाव उवरिल्लं चरिमंतं गच्छति ॥ (सूत्रं ५८५) ॥

[प्र०] हे भगवन्! परमाणुपुद्गल एक समयमां लोकना पूर्व चरमांतथी–छेडाथी पश्चिम चरमांतमां, पश्चिम चरमांतथी पूर्व चरमांतमां; दक्षिण चरमांतथी उत्तर चरमांतमां, उत्तर चरमांतथी दक्षिण चरमांतमां; उपरना चरमांतथी नीचेना चरमांतमां, अने

नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय? [उ०] हे गौतम! हा, परमाणु पुद्गल एक समये लोकना पूर्व चरमान्तथी पश्चिम चरमांतमां, यावत्–नीचेना चरमांतथी उपरना चरमांतमां जाय. ॥ ५८५ ॥

पुरिसे णं भंते! वासं वासति? नो वासं वासतीति? हत्थं वा पायं वा बाहुं वा ऊरुं वा आउट्टावेमाणे वा पसारेमाणे वा कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से पुरिसे वासं वासति वासं नो वासतीति हत्थं वा जाव ऊरुं वा आउट्टावेति वा पसारेति वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे (सूत्रं ५८६) ॥

[प्र०] हे भगवन्! 'वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो' ए [जाणवाने] माटे कोई पुरुष पोतानो हाथ, पग, बाहु, के उरु संकोचे के पसारे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! 'वरसाद वरसे छे के नथी वरसतो' ए जाणवाने माटे जे पुरुष पोतानो हाथ, यावत्–उरु संकोचे के पसारे ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे. ॥ ५८६ ॥

देवे णं भंते! महड्ढिए जाव महेसक्खे लोगंते ठिच्चा पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव ऊरुं वा आउंटावेत्तए वा पसारेत्तए वा?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ देवे णं महड्ढीए जाव लोगंते ठिच्चा णो पभू अलोगंसि हत्थं वा जाव पसारेत्तए वा?, गोयमा! जीवाणं आहारोवचिया पोग्गला बोंदिचिया पोग्गला कलेवरचिया पोग्गला पोग्गलामेव पप्प जीवाण य अजीवाण य गतिपरियाए आहिज्जइ, अलोए णं नेवत्थि जीवा नेवत्थि पोग्गला से तेणट्ठेणं जाव पसारेत्तए वा ॥ सेवं भंते! २ त्ति ॥ (सूत्रं ५८७) ॥ १६-८ ॥

[प्र०] हे भगवन्! मोटी ऋद्धिवाळो यावत्–मोटा सुखवाळो देव लोकांतमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्–उरुने

संकोचवा के पसारवा समर्थ छे ? [उ०] हे गौतम ! ते अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'मोटी ऋद्धिवाळो देव लोकान्तमां रहीने अलोकमां पोताना हाथने, यावत्-उरुने पसारवा समर्थ नथी' [उ०] हे गौतम ! जीवोने (अनुगत एवा) आहारोपचित, शरीरोपचित अने कलेवरोपचित पुद्गलो होय छे, तथा पुद्गलोने आश्रयीनेज जीवोनो अने अजीवोनो (पुद्गलोनो) गतिपर्याय कहेवाय छे. अलोकमां तो जीवो नथी. तेम पुद्गलो पण नथी माटे ते हेतुथी पूर्वोक्त देव यावत्-पसारवा समर्थ नथी. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ॥ ५८७ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक ९.)

कहिन्नं भंते ! बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरन्नो सभा सुहम्मा पन्नत्ता ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे दीवे मंदरस्स पव्वयस्स उत्तरेणं तिरियमसंखेज्जे जहेव चमरस्स जाव बायालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहित्ता एत्थ णं बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइ० २ रुयगिंदे नामं उप्पायपव्वए पन्नत्ते सत्तरस एक्कवीसे जोयणसए एवं पमाणं जहेव तिगिच्छकूडस्स पासायवडेंसगस्सवि तं चेव पमाणं सीहासणं सपरिवारं बलिस्स परियारेणं अट्ठो तहेव नवरं रुयगिंदप्पभाइं ३ सेसं तं चेव जाव बलिचंचाए रायहाणीए अन्नेसिं च जाव रुयगिंदस्स णं उप्पायपव्वयस्स

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

उत्तरेणं छक्कोडिसए तहेव जाव चत्तालीसं जोयणसहस्साइं ओगाहित्ता एत्थ णं बलिस्स वइरोयणिंदस्स वइरोयणरन्नो बलिचंचा नामं रायहाणी पन्नत्ता एगं जोयणसयसहस्सं पमाणं तहेव जाव बलिपेढस्स उववाओ जाव आयरक्खा सव्वं तहेव निरवसेसं नवरं सातिरेगं सागरोवमं ठिती पन्नत्ता सेसं तं चेव जाव बली वइरोयणिंदे बली २ ॥ सेवं भंते! २ जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५८८) ॥ १६-९ ॥

[प्र०] हे भगवन्! वैरोचनेन्द्र अने वैरोचन राजा एवा बलिनी सुधर्मा सभा क्यां कहेली (आवेली) छे ? [उ०] हे गौतम! जंबूद्वीप नामे द्वीपमां मंदर पर्वतनी उत्तरे तिरछुं असंखेय (द्वीप-समुद्रो ओळंगीने)--इत्यादि जेम चमरनी हकीकतमां कह्युं छे तेम अरुणवर द्वीपनी बाह्यवेदिकाथी अरुणवर समुद्रमां बेंतालीश हजार योजन अवगाह्या पछी वैरोचनेन्द्र अने वैरोचनराजा एवा बलिनो रुचकेंद्र नामनो उत्पात पर्वत कह्यो छे. ते उत्पात पर्वत १७२१ योजन उंचो छे. बाकीनुं बधुं तेनुं प्रमाण तिगिच्छिकूट पर्वतनी पेठे जाणवुं तेना प्रासादावतंसकनुं पण प्रमाण तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा बलिना परिवार साथे सपरिवार सिंहासन पण ते प्रमाणे कहेवुं. रुचकेन्द्र नामनो अर्थ पण ते प्रमाणे कहेवो. विशेष ए के अहिं रुचकेन्द्र (रत्नविशेष)नी प्रभावाळां उत्पलादि जाणवां. बाकी बधुं तेज प्रमाणे यावत्-ते बलिचंचा राजधानीनुं तथा अन्योनुं (आधिपत्य करतो विहरे छे.) त्यांसुधी कहेवुं. ते रुचकेन्द्र उत्पात पर्वतनी उत्तरे छ सो (पंचावन क्रोड, पांत्रीश लाख, पचास हजार योजन अरुणोदय समुद्रमां तिरछुं जइने नीचे रत्नप्रभा पृथ्वीमां) इत्यादि पूर्ववत् यावत्-चालीस हजार योजन गया पछी त्यां वैरोचनेन्द्र वैरोचनराजा एवा बलिनी 'बलिचंचा' नामनी राजधानी कही (आवेली) छे. ते राजधानीनो विष्कंभ-विस्तार एक लाख योजन छे, बाकीनुं बधुं प्रमाण पूर्व प्रमाणे जाणवुं, अने ते यावत्-

बलिपीठ सुधी समजवुं तथा उपपात, यावत्-आत्मरक्षको-ए बधुं पूर्ववत् समजवुं. विशेष ए के वैरोचनेन्द्र वैरोचन राजा एवा बलिनी स्थिति सागरोपम करतां कंइक अधिक कही छे. अने बाकी बधुं ते संबंधे पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. यावत्-'वैरोचनेन्द्र बलि छे, वैरोचनेन्द्र बलि छे' त्यां सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ५८८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १६. (उद्देशक १०.)

कतिविहे णं भंते! ओही पन्नत्ते?, गोयमा! दुविहा ओही प०, ओहीपदं निरवसेसं भाणियव्वं ॥ सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ५८९) ॥ १६-१० ॥

[प्र०] हे भगवन्! अवधिज्ञान केटला प्रकारे कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! अवधिज्ञान बे प्रकारे कह्युं छे. अहिं 'प्रज्ञापना' सूत्रनुं तेत्रीसमुं अवधिपद संपूर्ण कहेवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे-एम कही यावद्-विहरे छे. ॥ ५८९ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां दशमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

दीवकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा सव्वे समुस्सासनिस्सासा?, णो तिणट्ठे समट्ठे, एवं जहा पढमसए बितियउद्देसए दीवकुमाराणं वत्तव्वया तहेव जाव समाउया समुस्सासनिस्सासा। दीवकुमाराणं भंते! कति लेस्साओ पन्नत्ताओ?, गोयमा! चत्तारि लेस्साओ पन्नत्ताओ, तंजहा—कण्हलेसा जाव तेउलेस्सा। एएसि णं भंते! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साण य कयरे २ हिंतो जाव विसेसाहिया वा?, गोयमा! सव्वत्थोवा दीवकुमारा तेउलेस्सा काउलेस्सा असंखेज्जगुणा नीललेस्सा विसेसाहिया कण्हलेस्सा विसेसाहिया। एएसि णं भंते! दीवकुमाराणं कण्हलेस्साणं जाव तेउलेस्साण य कयरे २ हिंतो अप्पड्डिया वा महड्डिया वा?, गोयमा! कण्हलेस्साहिंतो नीललेस्सा महड्डिया जाव सव्वमहड्डिया तेउलेस्सा। सेवं भंते! सेवं भंते! जाव विहरति॥ उदहिकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा० एवं चेव, सेवं० १६-१२॥ एवं दिसाकुमारावि॥ १६-१३॥ एवं थणियकुमाराऽवि, सेवं भंते सेवं भंते! जाव विहरइ॥ १६-१४॥ सोलसमं सयं समत्तं (सूत्रं ५९०)॥ १६-१४॥

[प्र०] हे भगवन्! द्वीपकुमारो बधा समानआहारवाळा छे, समानउच्छ्वास-निःश्वासवाळा छे? [उ०] हे गौतम! ए अर्थ समर्थ नथी. अहिं जेम प्रथम शतकना द्वितीय उद्देशकमां द्वीपकुमारोनी वक्तव्यता कहेली छे ते बधी कहेवी, यावत्—समान आयुष्यवाळा अने समान उच्छ्वास-निःश्वासवाळा (नथी) त्यां सुधी जाणवुं [प्र०] हे भगवन्! द्वीपकुमारोने केटली लेश्याओ कही छे?

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[उ०] हे गौतम ! तेओने चार लेश्याओ कही छे. ते आ प्रमाणे- १ कृष्णलेश्या, यावत्-४ तेजोलेश्या. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा यावत्-तेजोलेश्यावाळा ए द्वीपकुमारोमां कोण कोनाथी यावत्-विशेषाधिक छे ? [उ०] हे गौतम ! सौथी थोडा द्वीपकुमारो तेजोलेश्यावाळा छे, कापोतलेश्यावाळा असंखेयगुणा छे, तेथी नीललेश्यावाळा विशेषाधिक छे, अने तेना करतां कृष्णलेश्यावाळा विशेषाधिक छे. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा, यावत् तेजोलेश्यावाळा–ए द्वीपकुमारोमां कोण कोनाथी अल्पर्धिक छे अने महर्धिक छे ? [उ०] हे गौतम ! कृष्णलेश्यावाळा करतां नीललेश्यावाळा द्वीपकुमारो महर्धिक छे; यावत्-तेजोलेश्यावाळा सौथी महर्धिक छे. 'हे भगवन् ! ते एमज छे हे भगवन् ! ते एमज छे'–एम कही यावद् विहरे छे.-(१६–११) [प्र०] हे भगवन् ! शुं उदधिकुमारो बधा समान आहारवाळा छे–इत्यादि पूर्व प्रमाणे प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणेज बधुं जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-(१६–१२) ए प्रमाणे दिक्कुमारो विषे तेरमो उद्देशक जाणवो अने ए प्रमाणे स्तनितकुमारो विषे चौदमो उद्देशक समजवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे–एम कही यावद्–विहरे छे. ॥ ५९० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां ११-१२-१३–१४ उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे षोडशं शतं समाप्तम् ॥

For Private And Personal

शतक १७. (उद्देशक १.)

नमो सुयदेवयाए भगवईए ॥ कुंजर १ संजय २ सेलेसि ३ किरिय ४ ईसाण ५ पुढवि ६-७ दग ८-९ वाऊ १०-११ । एगिंदिय १२ नाग १३ सुवन्न १४ विज्जु १५ वायु १६ ऽग्गि १७ सत्तरसे ॥ ७७ ॥

(उद्देशक संग्रह-) १ कुंजर-कोणिकना प्रधान हस्ती संबन्धे प्रथम उद्देशक, २ संयतादि संबन्धे बीजो उद्देशक, ३ शैलेशी प्राप्त अनगार संबन्धे त्रीजो उद्देशक, ४ क्रिया-कर्म संबन्धे चोथो उद्देशक, ५ ईशानेन्द्रनी सुधर्मासभा संबन्धे पांचमो उद्देशक, ६-७ पृथिवीकायिक संबन्धे छट्ठो अने सातमो उद्देशक, ८-९ अप्कायिक संबन्धे आठमो अने नवमो उद्देशक, १०-११ वायुकायिक संबन्धे दशमो अने अगीयारमो उद्देशक, १२ एकेन्द्रिय जीव संबन्धे बारमो उद्देशक, १३-१७ नागकुमार, सुवर्णकुमार, विद्युत्कुमार अने अग्निकुमार संबन्धे अनुक्रमे तेरथी आरंभी सत्तर उद्देशको-ए प्रमाणे सत्तरमा शतकमां सत्तर उद्देशको कहेवामां आवशे.

रायगिहे जाव एवं वयासी-उदायी णं भंते ! हत्थिराया कओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्नो?, गोयमा ! असुरकुमारेहिंतो देवेहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता उदायिहत्थिरायत्ताए उववन्ने, उदायी णं भंते ! हत्थिराया कालमासे कालं किच्चा कहिं गच्छिहिति कहिं उववज्जिहिति? गोयमा ! इमीसे णं रयणप्पभाए पुढवीए उक्कोससागरोवमठितीयंसि निरयावासंसि नेरइयत्ताए उववज्जिहिति, से णं भंते ! तओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता कहिं ग० कहिं उ०?, गोयमा ! महाविदेहे वासे सिज्झिहिति जाव अंतं काहिति ॥ भूयाणंदे णं भंते ! हत्थिराया

कओहिंतो अणंतरं उव्वट्टित्ता भूयाणंदे हत्थिरायत्ताए एवं जहेव उदायी जाव अंतं काहिति ॥ (सूत्रं ५९१) ॥

[प्र०] राजगृह नगरमां भगवान् गौतम यावत्-आ प्रमाणे बोल्या-हे भगवन् ! उदायी नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] हे गौतम ! ते असुरकुमार देव थकी मरण पामी तुरत अहीं उदायी नामे प्रधान हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे. [प्र०] हे भगवन् ! आ उदायी नामे हस्ती मरणसमये मरी क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! आ रत्नप्रभा पृथिवीने विषे एक सागरोपमनी उत्कृष्ट स्थितिवाळा नरकावासमां नैरयिकपणे उत्पन्न थशे. [प्र०] हे भगवन् ! ते (उदायी हस्ती) त्यांथी मरण पामी तुरत क्यां जशे, क्यां उत्पन्न थशे ? [उ०] हे गौतम ! महाविदेह क्षेत्रमां उत्पन्न थई सिद्ध थशे, सर्व दुःखोनो अन्त करशे. [प्र०] हे भगवन् ! भूतानंद नामे प्रधान हस्ती कई गतिमांथी मरण पामी तुरत अहिं भूतानंद नामे हस्तीपणे उत्पन्न थयो छे ? [उ०] जेम उदायी नामे हस्तीनी वक्तव्यता कही तेम भूतानंदनी पण वक्तव्यता अहिं जाणवी. यावत्-सर्व दुःखोनो अन्त करशे. ॥ ५९१ ॥

पुरिसे णं भंते ! तालमारुहइ ता० २ तालाओ तालफलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिए ?, गोयमा ! जावं च णं से पुरिसे तालमारुहइ तालमा० २ तालाओ तालफलं पचालेइ वा पवाडेइ वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो तले निव्वत्तिए तलफले निव्वत्तिए तेऽवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥ अहे णं भंते ! से तालप्फले अप्पणो गरुयत्ताए जाव पच्चोवयमाणे जाइं तत्थ पाणाइं जाव जीवियाओ ववरोवेति तए णं भंते ! से पुरिसे कतिकिरिए ?, गोयमा !

जावं च णं से पुरिसे तलप्फले अप्पणो गरुयत्ताए जाव जीवियाओ ववरोवेति तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो तले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठा, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो तालप्फले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा, जेविय से जीवा अहे वीससाए पच्चोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति तेऽविय णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥

[प्र०] हे भगवन् ! कोई पुरुष ताडना झाड उपर चढे, अने ते ताडना झाड उपर चढी त्यां रहेला ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां पुरुष ताड उपर चढी ताडना फळने हलावे के नीचे पाडे, तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे. जे जीवोना शरीरद्वारा ताड वृक्ष तथा ताडनुं फळ उत्पन्न थयुं छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे. [प्र०] हे भगवन् ! (ते पुरुषे हलाव्या के तोड्या पछी) ते ताडनुं फळ पोताना भारने लीधे यावत्-नीचे पडे, अने नीचे पडता ते ताडना फळद्वारा जे जीवो हणाय, यावत्-जीवितथी जूदा थाय, तो तेथी ते फळ तोडनार पुरुषने केटली क्रियाओ लागे ? [उ०] हे गौतम ! जेटलामां ते पुरुष ताडना फळने तोडे अने पछी ते फळ पोताना भारने लीधे नीचे पडता जीवोने यावत्-जीवितथी जूदा करे तो तेटलामां (तोडनार) पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं वृक्ष नीपज्युं छे ते जीवोने यावत् चार क्रियाओ लागे, अने, जे जीवोना शरीरथी ताडनुं फळ नीपज्युं छे ते जीवोने तो कायिकी यावत् पांचे क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ताडना फळना उपकारक थाय

छे ते जीवोने पण कायिक यावत्--पांचे क्रियाओ लागे.

पुरिसे णं भंते! रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से पुरिसे रुक्खस्स मूलं पचालेमाणे वा पवाडेमाणे वा तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेविय णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा. अहे णं भंते! से मूले अप्पणो गरुयत्ताए जाव जीवियाओ ववरोवेइ तओ णं भंते! से पुरिसे कतिकिरिए?, गोयमा! जावं च णं से मूले अप्पणो जाव ववरोवेइ तावं च णं से पुरिसे काइयाए जाव चउहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव चउहिं पुट्ठा, जेसिंपिय णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए तेवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं कंदे, जेविय णं से जीवा अहे वीससाए पचोवयमाणस्स उवग्गहे वट्टंति तेवि णं जीवा काइयाए जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा ॥ पुरिसे णं भंते! रुक्खस्स कंदं पचालेइ०, गो० तावं च णं से पुरिसे जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए जाव बीए निव्वत्तिए तेवि णं जीवा जाव पंचहिं किरियाहिं पुट्ठा, अहे णं भंते! से कंदे अप्पणो जाव चउहिं पुट्ठे, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो मूले निव्वत्तिए खंधे नि० जाव चउहिं पुट्ठा, जेसिंपि णं जीवाणं सरीरेहिंतो कंदे निव्वत्तिए तेवि य णं जीवा जाव पंचहिं पुट्ठा, जेवि य से जीवा अहे वीससाए पचोवयमाणस्स जाव पंचहिं पुट्ठा जहा खंधो एवं जाव बीयं (सूत्रं ५९२) ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन्! कोइ पुरुष झाडना मूळने हलावे के नीचे पाडे तो ते पुरुषने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! झाडना मूळने हलावनार के नीचे पाडनार पुरुषने कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे, अने जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपज्यां छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांचे क्रियाओ लागे. [प्र०] हे भगवन्! त्यार पछी ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तो तेथी मूळने हलावनार के तोडनार ते पुरुषने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! जेटलामां ते मूळ पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने बीजा जीवोनुं घातक थाय तेटलामां ते पुरुषने कायिकी वगेरे चार क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी कंद नीपज्यो छे, यावत्–बीज नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्–चार क्रियाओ लागे. वळी जे जीवोना शरीरथी मूळ नीपज्युं छे ते जीवोने कायिकी यावत्–पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता मूळना उपग्राहक–उपकारक छे ते जीवोने पण कायिकी वगेरे पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! कोइ पुरुष वृक्षना कंदने हलावे तो तेने केटली क्रिया लागे? [उ०] हे गौतम! कंदने हलावनार ते पुरुषने यावत्–पांच क्रियाओ लागे. तथा जे जीवोना शरीरथी मूळ यावत् बीज नीपज्युं छे ते जीवोने पण पांच क्रियाओ लागे छे. [प्र०] हे भगवन्! त्यार पछी ते कन्द पोताना भारने लीधे नीचे पडे अने यावत्–जीवोनो घात करे तो ते पुरुषने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] ते पुरुषने यावत्–चार क्रियाओ लागे. (साक्षात् घातक नहि होवाथी प्राणातिपातक्रिया न लागे.) तथा जे जीवोना शरीरोथी मूळ, स्कंध वगेरे नीपज्यां छे ते जीवोने परंपराए घातक होवाथी प्राणातिपात क्रिया सिवाय चार क्रियाओ लागे अने जे जीवोना शरीरोथी कंद नीपज्यो छे ते जीवोने यावत् पांचे क्रियाओ लागे. वळी जे जीवो स्वाभाविक रीते नीचे पडता ते कंदना उपकारक होय ते जीवोने पण पांचे क्रियाओ

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailassagarsuri Gyanmandir

लागे. जेम कंद संबन्धे वक्तव्यता कही तेम यावत्-बीज संबन्धे पण जाणवी. ॥ ५९२ ॥

कति णं भंते! सरीरगा पण्णत्ता?, गोयमा! पंच सरीरगा पन्नत्ता, तंजहा—ओरालियजावकम्मए। कति णं भंते! इंदिया पं०?, गोयमा! पंच इंदिया पं०, तं०—सोइंदिए जाव फासिंदिए। कतिविहे णं भंते! जोए प०?, गोयमा! तिविहे जोए प०, तं०—मणजोए वयजोए कायजोए। जीवे णं भंते! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणे कतिकिरिए?, गोयमा! सिय तिकिरिए सिय चउकिरिए सिय पंचकिरिए, एवं पुढविकाइएवि एवं जाव मणुस्से। जीवा णं भंते! ओरालियसरीरं निव्वत्तेमाणा कतिकिरिया?, गोयमा! तिकिरियावि चउकिरियावि पंचकिरियावि, एवं पुढविकाइया एवं जाव मणुस्सा, एवं वेउव्वियसरीरेणवि दो दंडगा, नवरं जस्स अत्थि वेउव्वियं, एवं जाव कम्मगसरीरं, एवं सोइंदियं जाव फासिंदियं, एवं मणजोगं वयजोगं कायजोगं जस्स जं अत्थि तं भाणियव्वं, एए एगत्तपुहुत्तेणं छव्वीसं दंडगा (सूत्रं ५९३) ॥

[प्र०] हे भगवन्! केटलां शरीरो कह्यां छे? [उ०] हे गौतम! पांच शरीरो कह्यां छे, ते आ प्रमाणे—१ औदारिक, यावत्-५ कार्मण. [प्र०] हे भगवन्! केटली इन्द्रीयो कही छे? [उ०] हे गौतम! पांच इन्द्रियो कही छे, ते आ प्रमाणे—१ श्रोत्रेन्द्रिय, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रिय. [प्र०] हे भगवन्! योग केटला प्रकारनो कह्यो छे? [उ०] हे गौतम! योग त्रण प्रकारनो कह्यो छे, ते आ प्रमाणे—मनयोग, वचनयोग अने काययोग. [प्र०] हे भगवन्! औदारिक शरीरने बांधतो जीव केटली क्रियावाळो होय? [उ०] हे गौतम! औदारिक शरीरने बांधतो जीव कोइवार त्रण क्रियावाळो, कोइवार चारक्रियावाळो अने कोइवार पांच क्रियावाळो होय.

For Private And Personal

ए रीते पृथिवीकायिक संबन्धे कहेवुं. तथा ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-मनुष्य सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! औदारिक शरीरने बांधता अनेक जीवोने केटली क्रियाओ लागे? [उ०] हे गौतम! तेओने कदाचित् त्रण क्रियाओ, कदाचित् चार क्रियाओ अने कदाचित् पांच क्रियाओ लागे ए प्रमाणे यावत् दंडकना क्रमथी पृथिवीकायिको सुधी जाणवुं. तथा ए क्रमथी यावत्-मनुष्यो सुधी जणवुं. ए प्रमाणे वैक्रिय शरीर संबन्धे पण एक वचन अने बहुवचनने आश्रयी बे दंडको कहेवा. परन्तु जे जीवोने वैक्रिय शरीर होय ते जीवोने आश्रयी कहेवु ए प्रमाणे यावत्-कार्मणशरीर सुधी समजवुं. श्रोत्रेन्द्रियथी आरंभी यावत्-स्पर्शेन्द्रिय सुधी पण एज क्रमथी जाणवुं. वळी मनयोग, वचनयोग अने काययोग विषे पण ए प्रमाणे कहेवुं, परन्तु जेने जे योग होय तेने ते योग-संबन्धे कहेवुं. एम बधा मळीने एकवचन अने बहुवचनने अश्रयी छवीश दंडको कहेवा. ॥ ५९३ ॥

कतिविहे णं भंते! भावे पण्णत्ते?, गोयमा! छव्विहे भावे प०, तं०—उदइए उवसमिए जाव सन्निवाइए, से किं तं उदइए?, उदइए भावे दुविहे पण्णत्ते, तंजहा—उदइए उदयनिप्फन्ने य, एवं एएणं अभिलावेणं जहा अणुओगदारे छन्नामं तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव से तं सन्निवाइए भावे॥ सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति ॥ (सू० ५९४) ॥ १७-१ ॥

[प्र०] हे भगवन्! भाव केटला प्रकारना कह्या छे? [उ०] हे गौतम! भाव छ प्रकारना कह्या छे. ते आ प्रमाणे-१ औदयिक, २ औपशमिक, यावत्-६ सांनिपातिक. [प्र०] हे भगवन्! औदयिक भाव केटला प्रकारे कह्यो छे. [उ०] हे गौतम! औदयिक भाव बे प्रकारे कह्यो छे, ते आ प्रमाणे-औदयिक अने उदयनिष्पन्न. ए प्रमाणे आ अभिलाप वडे अनुयोगद्वारमां जेम छ

नामनी वक्तव्यता कही छे ते बधी अहिं कहेवी. यावत्-ए प्रमाणे सांनिपातिक भाव सुधी कहेवुं. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे'. ॥ ५९४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां प्रथम उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक २)

से नूणं भंते! संयतविरतपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए अस्संजयअविरयअपडिहयपच्चक्खायपावकम्मे अधम्मे ठिते संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते?, हंता गोयमा! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एएसि णं भंते! धम्मंसि वा अहम्मंसि वा धम्माधम्मंसि वा चक्किया केइ आसइत्तए वा जाव तुयट्टित्तए वा?, गोयमा! णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणं खाइ अट्ठेणं भंते! एवं वुच्चइ जाव धम्माधम्मे ठिते?, गोयमा! संजयविरयजाव पावकम्मे धम्मे ठिते धम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरइ, संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते धम्माधम्मं चेव उवसंपज्जित्ताणं विहरति, से तेणट्ठेणं जाव ठिए ॥ जीवा णं भंते! किं धम्मे ठिया अधम्मे ठिया धम्माधम्मे ठिया?, गोयमा! जीवा धम्मेवि ठिता अधम्मेवि ठिता धम्माधम्मेवि ठिता, नेरइ० पु०?, गोयमा! णेरइया णो धम्मे ठिता अधम्मे ठिता णो धम्माधम्मे ठिता, एवं जाव चउरिंदिया, पंचिंदियतिरिक्खजो० पुच्छा, गोयमा! पंचिंदियतिरिक्खजोणि० नो धम्मे ठिया

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अधम्मे ठिया धम्माधम्मेवि ठिया, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसवेमाणिया जहा नेर० (सू० ५९५) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! संयत, प्राणातिपातादिथी विरतिवाळो अने जेणे पापकर्मनो प्रतिघात अने प्रत्याख्यान कर्युं छे एवो जीव चारित्र धर्ममां स्थित होय, असंयत, अविरत अने जेणे पापकर्मनो प्रतिघात अने प्रत्याख्यान कर्युं नथी एवो जीव अधर्ममां स्थित होय, तथा संयतासंयत जीव धर्माधर्ममां स्थित होय ? [उ०] हे गौतम ! हा, संयत अने विरत जीव धर्ममां स्थित होय, संयतासंयत जीव यावत्-धर्माधर्ममां स्थित होय. [प्र०] हे भगवन् ! ए धर्ममां, अधर्ममां अने धर्माधर्ममां कोइ जीव बेसवाने यावत्—आळोटवाने समर्थ छे ? [उ०] हे गौतम ! ए अर्थ समर्थ नथी (अर्थात्–ते जीवनो स्वभाव होवाथी धर्ममां, अधर्ममां के धर्माधर्ममां कोइ जीव बेसी शकतो नथी.) [प्र०] हे भगवन् ! शा कारणथी आप एम कहो छो के—'यावत्–धर्माधर्ममां स्थित होय' ? [उ०] हे गौतम ! संयत, विरत अने जेणे पापकर्मनुं प्रत्याख्यान कर्युं छे एवो जीव धर्ममां स्थित होय एटले धर्मनो आश्रय करी–स्वीकार करीने विहरे. ए प्रमाणे असंयत, अविरत अने जेणे पापकर्मनुं प्रत्याख्यान कर्युं नथी एवो जीव अधर्ममां स्थित होय–एटले अधर्मनो आश्रय करी विहरे, तथा संयतासंयत जीव धर्माधर्ममां स्थित होय–एटले जीव धर्माधर्मनो–देशविरतिनो आश्रय करी विहरे. ते माटे हे गौतम ! यावत्-'स्थित होय'. [प्र०] हे भगवन् ! शुं जीवो धर्ममां स्थित होय, अधर्ममां स्थित होय के धर्माधर्ममां स्थित होय ? [उ०] हे गौतम ! जीवो धर्ममां पण स्थित होय, अधर्ममां पण स्थित होय अने धर्माधर्ममां पण स्थित होय. [प्र०] हे भगवन् ! ए प्रमाणे नैरयिक संबन्धे पृच्छा करवी. [उ०] हे गौतम ! नैरयिको धर्ममां स्थित न होय, तेम धर्माधर्ममां स्थित न होय, पण अधर्ममां स्थित होय. ए प्रमाणे यावत्–चउरिन्द्रिय जीवो सुधी जाणवुं. [प्र०] पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो संबन्धे पृच्छा.

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[उ०] हे गौतम ! पंचेन्द्रिय तिर्यंच जीवो धर्ममां स्थित नथी, पण तेओ अधर्ममां अने धर्माधर्ममां स्थित छे. मनुष्योने विषे सामान्य जीवोनी पेठे वक्तव्यता कहेवी. वानव्यंतरो, ज्योतिषिको अने वैमानिको विषेनी वक्तव्यता नैरयिकोनी पेठे कहेवी. ॥ ५९५ ॥

अन्नउत्थिया णं भंते ! एवमाइक्खंति जाव परूवेंति-एवं खलु समणा पंडिया समणोवासया बालपंडिया जस्स णं एगपाणाएवि दंडे अणिक्खित्ते से णं एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिया, से कहमेयं भंते ! एवं ?, गोयमा ! जण्णं ते अन्नउत्थिया एवमाइक्खंति जाव वत्तव्वं सिया, जे ते एवमाहंसु मिच्छं ते एवमा०, अहं पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एवं खलु समणा पंडिया समणोवासगा बालपंडिया जस्स णं एगपाणाएवि दंडे निक्खित्ते से णं नो एगंतबालेत्ति वत्तव्वं सिया ॥ जीवा णं भंते ! किं बाला पंडिया बालपंडिया ?, गोयमा ! जीवा बालावि पंडियावि बालपंडियावि, नेरइयाणं पुच्छा, गोयमा ! नेरइया बाला नो पंडिया नो बालपंडिया, एवं जाव चउरिंदियाणं, पंचिंदियतिरिक्ख० पुच्छा, गोयमा ! पंचिंदियतिरिक्खजोणिया बाला नो पंडिया बालपंडियावि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमंतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया (सूत्रं ५९६) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! अन्यतीर्थिको एम कहे छे, यावत् एम प्ररूपे छे के 'श्रमणो' पंडित कहेवाय छे अने श्रमणोपासको बालपंडित कहेवाय छे, पण जे जीवने एक पण जीवना वधनी अविरति छे ते जीव 'एकांत बाल' कहेवाय, तो हे भगवन् ! आ (अन्यतीर्थिकोनुं कथन) सत्य केम होय ? [उ०] हे गौतम ! जे अन्यतीर्थिको आ प्रमाणे कहे छे के यावत्-एकान्त बाल' कहेवाय, परन्तु जेओए एम कह्युं छे तेओए मिथ्या-असत्य कह्युं छे, हे गौतम ! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं-यावत् प्ररूपुं छुं के-ए प्रमाणे खरेखर

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

श्रमणो पंडित छे अने श्रमणोपासको बालपंडित छे, पण जे जीवे एक पण प्राणिना वधनी विरति करी छे ते जीव 'एकांतबल' न कहेवाय. (परन्तु 'बालपंडित' कहेवाय) [प्र०] हे भगवन्! शुं जीवो बाल–विरतिरहित छे, पंडित–सर्वविरतिवाळा छे के बालपंडित–देशविरति युक्त छे? [उ०] हे गौतम! जीवो बाल पण छे, पंडित पण छे अने बालपंडित पण छे [प्र०] नैरयिको संबन्धे ए प्रमाणे प्रश्न करवो. [उ०] हे गौतम! नैरयिको बाल छे, पण पंडित नथी, तेम बालपंडित पण नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्–चउरिंद्रियो सुधी जाणवुं. [प्र०] पंचेन्द्रिय तिर्यंचो संबंधे प्रश्न. [उ०] हे गौतम! पंचेन्द्रिय तिर्यंचो बाल अने बालपंडित होय छे, पण पंडित होता नथी. मनुष्यो संबंधे सामान्य जीवोनी वक्तव्यता कहेवी. तथा वानव्यंतर, ज्योतिषिक अने वैमानिक संबंधे नैरयिकनी वक्तव्यता (सू० ७) कहेवी. ॥ ५९६ ॥

अन्नउत्थिया णं भंते! एवमाइक्खंति जाव परूवेंति—एवं खलु पाणातिवाए मुसावाए जाव मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया पाणाइवायवेरमणे जाव परिग्गहवेरमणे कोहविवेगे जाव मिच्छादंसणसल्लविवेगे वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया, उप्पत्तियाए जाव परिणामियाए वट्टमाणस्स अन्ने जीवे अन्ने जीवाया, उप्पत्तियाए उग्गहे ईहा अवाए धारणाए वट्टमाणस्स जाव जीवाया, उट्ठाणे जाव परक्कमे वट्टमाणस्स जाव जीवाया, नेरइयत्ते, तिरिक्खमणुस्सदेवत्ते वट्टमाणस्स जाव जीवाया, नाणावरणिज्जे जाव अंतराइए वट्टमाणस्स जाव जीवाया, एवं कण्हलेस्साए जाव सुक्कलेस्साए, सम्मदिट्ठीए ३ एवं चक्खुदंसणे ४ आभिणिबोहियनाणे ५ मतिअन्नाणे ३ आहारसन्नाए ४ एवं ओरालियसरीरे ५ एवं मणजोए ३ सागारोवओगे अणागारोवओगे

For Private And Personal

वट्टमाणस्स अण्णे जीवे अन्ने जीवाया, से कहमेयं भंते! एवं?, गोयमा! जण्णं ते अन्नउत्थिया एवमाइक्खंति जाव मिच्छं ते एवमाहंसु, अहं पुण गोयमा! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि-एवं खलु पाणातिवाए जाव मिच्छादंसणसल्ले वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे सच्चेव जीवाया जाव अणागारोवओगे वट्टमाणस्स सच्चेव जीवे सच्चेव जीवाया ॥ (सूत्रं ५९७) ॥

[प्र०] हे भगवन्! अन्यतीर्थिको आ प्रमाणे कहे छे, यावत् प्ररूपे छे के प्राणातिपातमां, मृषावादमां यावत्-मिथ्यादर्शनशल्यमां वर्तता प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; प्राणातिपातविरमणमां, यावत्-परिग्रहविरमणमां, क्रोधना त्यागमां-यावत्-मिथ्यादर्शनशल्यना त्यागमां वर्तता प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी तेनो जीवात्मा अन्य छे. औत्पत्तिकी बुद्धिमां, यावत्-पारिणामिकी बुद्धिमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी जीवात्मा अन्य छे; अवग्रह, ईहा, अवाय अने धारणामां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; उत्थानमां, यावत्-पुरुषकार-पराक्रममां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने जीवात्मा तेथी अन्य छे; नैरयिकपणामां, पंचेंद्रियतिर्यंचपणामां, मनुष्यपणामां तथा देवपणामां वर्तमान जीव अन्य छे अने जीवात्मा अन्य छे; ज्ञानावरणीयमां यावत्-अंतरायमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेथी जीवात्मा अन्य छे; कृष्णलेश्यामां, यावत्-शुक्ललेश्यामां, तथा सम्यग्दृष्टि मिथ्यादृष्टि अने सम्यग्मिथ्यादृष्टिमां, १ चक्षुदर्शन २ अचक्षुदर्शन, ३ अवधिदर्शन अने ४ केवल दर्शनमां, ५ आभिनिबोधिकज्ञान, श्रुतज्ञान, अवधिज्ञान, मनःपर्यवज्ञान अने केवळज्ञानमां, मतिअज्ञान, श्रुतअज्ञान, अने विभंगज्ञानमां, आहारसंज्ञा, भयसंज्ञा, निद्रासंज्ञा अने मैथुनसंज्ञामां, अने एज प्रमाणे औदारिक शरीर, वैक्रिय शरीर, आहारक

शरीर, तैजस शरीर अने कार्मण शरीरमां, तथा मनोयोग, वचनयोग, अने काययोगमां, साकारोपयोग अने अनाकारोपयोगमां वर्तमान प्राणीनो जीव अन्य छे अने तेनो जीवात्मा अन्य छे. तो हे भगवन् ! ते केम सत्य होय ? [उ०] हे गौतम ! जे अन्यतीर्थिको ए प्रमाणे कहे छे, यावत्–तेओ मिथ्या कहे छे. हे गौतम ! हुं तो आ प्रमाणे कहुं छुं, यावत् प्ररूपुं छुं–" प्राणातिपात यावत्–मिथ्यादर्शनमां वर्तमान प्राणीनो तेज जीव छे अने तेज जीवात्मा छे यावत्–अनाकारोपयोगमां वर्तमान प्राणीनो तेज जीव छे अने तेज जीवात्मा छे. " ॥ ५९७ ॥

देवे णं भंते ! महड्ढीए जाव महेस० पुव्वामेव रूवी भवित्ता पभू अरूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ–देवे णं जाव नो पभू अरूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए ?, गोयमा ! अहमेयं जाणामि अहमेयं पासामि अहमेयं बुज्झामि अहमेयं अभिसमन्नागच्छामि, मए एयं नायं मए एयं दिट्ठं मए एयं बुद्धं मए एयं अभिसमन्नागयं जण्णं तहागयस्स जीवस्स सरूविस्स सकम्मस्स सरागस्स सवेद[ण]स्स समोहस्स सलेसस्स ससरीरस्स ताओ सरीराओ अविप्पमुक्कस्स एवं पन्नायति, तंजहा—कालत्ते वा जाव सुक्किलत्ते वा सुब्भिगंधत्ते वा दुब्भिगंधत्ते वा तित्ते वा जाव महुर० कक्खडत्ते जाव लुक्खत्ते, से तेणट्ठेणं गोयमा ! जाव चिट्ठित्तए ॥ सच्चेव णं भंते ! से जीवे पुव्वामेव अरूवी भवित्ता पभू रूविं विउव्वित्ताणं चिट्ठित्तए ?, णो तिणट्ठे० जाव चि०, गो० ! अहमेयं जाणामि जाव जन्नं तहागयस्स जीवस्स अरूवस्स अकम्मस्स अरागस्स अवेदस्स अमोहस्स अलेसस्स असरीरस्स ताओ सरीराओ विप्पमुक्कस्स णो एवं पन्नायति, तं०–कालत्ते वा जाव

लुक्खत्ते वा, से तेणट्ठेणं जाव चिट्ठित्तए वा ॥ सेवं भंते ! त्ति (सूत्रं ५९८) ॥ १७-२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! मोटी ऋद्धिवाळो, यावत्-मोटा सुखवाळो देव पहेलां रूपी होईने-मूर्त स्वरूप धारण करी पछी अरूपी रूप (अमूर्त रूप) विकुर्वीने रहेवा समर्थ छे ? [उ०] ते अर्थ समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! आप ए प्रमाणे शा हेतुथी कहो छो के 'मोटी ऋद्धिवाळो देव यावत्-अरूपी रूप विकुर्वीने रहेवा समर्थ नथी' ? [उ०] गौतम ! हुं ए जाणुं छुं, हुं ए जोउं छुं, हुं ए निश्चित जाणुं छुं, हुं ए सर्वथा जाणुं छुं, में ए जाण्युं छे, में ए जोयुं छे, में निश्चित जाण्युं छे अने में ए सर्वथा जाण्युं छे के, तेवा प्रकारना रूपवाळा, कर्मवाळा, रागवाळा, वेदवाळा, मोहवाळा, लेश्यावाळा, शरीरवाळा अने ते शरीरथी नहि मूकायेला-जूदा नहीं थयेला जीवने विषे एम जणाय छे, ते आ प्रमाणे-ते शरीरयुक्त जीवमां-काळापणुं, यावत्-धोळापणुं, सुगंधिपणुं के दुर्गंधिपणुं, कडवापणुं के यावत्-मधुरपणुं, तथा कर्कशपणुं के यावत्-रूक्षपणुं होय छे, माटे हे गौतम ! ते हेतुथी ते देव पूर्व प्रमाणे यावत्-अरूपी रूप विकुर्ववा समर्थ नथी. [प्र०] हे भगवन् ! तेज देवरूप जीव पहेलां अरूपी थईने पछी रूपी आकार विकुर्ववा समर्थ छे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी-इत्यादि यावत्-'विकुर्ववा समर्थ नथी' त्यांसुधी जाणवुं. कारण के हे गौतम ! हुं ए जाणुं छुं के, यावत्-रूप विनाना, कर्म विनाना, राग विनाना, वेद विनाना, मोह विनाना, लेश्या विनाना, शरीर विनाना अने शरीरथी जूदा थयेला तेवा प्रकारना जीवने विषे एम जणातुं नथी के, ते जीवमां काळापणुं यावत्-लुखापणुं छे. माटे हे गौतम ! ते हेतुथी यावत्-ते देव पूर्व प्रमाणे विकुर्ववा समर्थ नथी. "हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे." ॥ ५९८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १६ मा शतकमां बीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

सेलेसिं पडिवन्नए णं भंते ! अणगारे सया समियं एयति वेयति जाव तं तं भावं परिणमति ?, णो तिणट्ठे समट्ठे, णण्णत्थेगेणं परप्पयोगेणं ॥ कतिविहा णं भंते ! एयणा पण्णत्ता ?, गोयमा ! पंचविहा एयणा पण्णत्ता, तंजहा-दव्वेयणा खेत्तेयणा कालेयणा भावेयणा भवेयणा, दव्वेयणा णं भंते ! कतिविहा प० ?, गोयमा ! चउव्विहा प०, तंजहा-नेरइयदव्वेयणा तिरिक्ख० मणुस्स० देवदव्वेयणा, से केण० एवं वुच्चइ-नेरइयदव्वेयणा २ ?, गोयमा ! जन्नं नेरइया नेरइयदव्वे वट्टिंसु वा वट्टंति वा वट्टिस्संति वा ते णं तत्थ नेरतिया नेरतियदव्वे वट्टमाणा नेरइयदव्वेयणं एइंसु वा एइस्संति वा, से तेणट्ठेणं जाव दव्वेयणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ तिरिक्खजोणियदव्वेयणा एवं चेव, नवरं तिरिक्खजोणियदव्वे भाणियव्वं, सेसं तं चेव, एवं जाव देवदव्वेयणा । खेत्तेयणा णं भंते ! कतिविहा पण्णत्ता ?, गोयमा ! चउव्विहा प०, तं०-नेरइयखेत्तेयणा जाव देवखेत्तेयणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ नेरइयखेत्तेयणा ने० २ ?, एवं चेव नवरं नेरइयखेत्तेयणा भाणियव्वा, एवं जाव देवखेत्तेयणा, एवं कालेयणावि, एवं भवेयणावि, भावेयणावि जाव देवभावेयणा (सूत्रं ५९९) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! शैलेशी अवस्थाने प्राप्त थयेल अनगार शुं सदा निरन्तर कंपे, विशेष कंपे, अने यावत्-ते ते भावे परिणमे ? [उ०] ए अर्थ समर्थ नथी, मात्र एक परप्रयोग विना (अर्थात्-शैलेशी अवस्थामां आत्मा अत्यन्त स्थिरताने प्राप्त थयेल होवाथी

For Private And Personal

परप्रयोग सिवाय न कंपे). [प्र०] हे भगवन्! एजना (कंपन) केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! एजना पांच प्रकारनी छे, ते आ प्रमाणे-१ द्रव्यएजना, २ क्षेत्रएजना, ३ कालएजना, ४ भावएजना अने ५ भवएजना. [प्र०] हे भगवन्! द्रव्यएजना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! ते चार प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ नैरयिकद्रव्यएजना, २ तिर्यंचयोनिकद्रव्यएजना, ३ मनुष्यद्रव्यएजना अने ४ देवद्रव्यएजना. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी 'नैरयिकद्रव्यएजना' २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! जे माटे नैरयिको नैरयिकद्रव्यमां वर्तता हता, वर्ते छे अने वर्तशे, ते नैरयिकोए नैरयिकद्रव्यमां वर्तता नैरयिकद्रव्यनी एजना करी हती, करे छे अने करशे, ते माटे यावत्-नैरयिकद्रव्यएजना कहेवामां आवे छे. [प्र०] हे भगवन्! तिर्यंचयोनिकद्रव्यएजना २ कहेवाय छे तेनुं शुं कारण? [उ०] पूर्व प्रमाणेज जाणवुं. विशेष ए के नैरयिकद्रव्यने बदले तिर्यंचयोनिकद्रव्य कहेवु. बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. तथा ए प्रमाणे मनुष्यद्रव्यएजना अने देवद्रव्यएजना पण जाणवी. [प्र०] हे भगवन्! क्षेत्रएजना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! ते चार प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे-१ नैरयिकक्षेत्रएजना, यावत् ४ देवक्षेत्रएजना. [प्र०] हे भगवन्! नैरयिकक्षेत्रएजना २ कहेवानुं शुं कारण? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. विशेष ए के नैरयिकद्रव्यएजनाने बदले नैरयिकक्षेत्रएजना कहेवी. अने एम यावत्-देव क्षेत्रएजना सुधी जाणवुं. तथा कालएजना, भवएजना अने भावएजना विषे पण ए प्रमाणे जाणवुं. यावत्-देवभावएजना सुधी समजवुं. ॥ ५९९ ॥

कतिविहा णं भंते! चलणा पण्णत्ता?, गोयमा! तिविहा चलणा प०, तं०-सरीरचलणा इंदियचलणा जोगचलणा, सरीरचलणा णं भंते! कतिविहा प०?, गोयमा! पंचविहा प०, तं०-ओरालियसरीरचलणा जाव क-

म्मगसरीरचलणा, इंदियचलणा णं भंते ! कतिविहा प०?, गोयमा ! पंचविहा पण्णत्ता, तंजहा–सोइंदियचलणा जाव फासिंदियचलणा, जोगचलणा णं भंते ! कतिविहा प० ?, गो० ! तिविहा पं०, तं०–मणजोगचलणा वइजोगचलणा कायजोगचलणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वुच्चइ ओरालियसरीरचलणा ओ० २ ?, गोयमा ! जं णं जीवा ओरालियसरीरे वट्टमाणा ओरालियसरीरपायोगाइं दव्वाइं ओरालियसरीरत्ताए परिणामेमाणा ओरालियसरीरचलणं चलिंसु वा चलंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव ओरालियसरीरचलणा० ओ० २, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वु० वेउव्वियसरीरचलणा वेउ०, एवं चेव नवरं वेउव्वियसरीरे वट्टमाणा एवं जाव कम्मगसरीरचलणा, से केणट्ठेणं भंते ! एवं वु० सोइंदियचलणा २ ?, गोयमा ! जन्नं जीवा सोइंदिए वट्टमाणा सोइंदियपाओगाइं दव्वाइं सोइंदियत्ताए परिणामेमाणा सोइंदियचलणं चलिंसु वा चलंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव सोतिंदियचलणा सो० २, एवं जाव फासिंदियचलणा, से केणट्ठेणं एवं वुच्चइ मणजोगचलणा २ ?, गोयमा ! जण्णं जीवा मणजोए वट्टमाणा मणजोगप्पाओगाइं दव्वाइं मणजोगत्ताए परिणामेमाणा मणजोगचलणं चलिंसु वा चलिंति वा चलिस्संति वा से तेणट्ठेणं जाव मणजोगचलणा मण० २, एवं वइजोगचलणावि, एवं कायजोगचलणावि ॥ (सू० ६००) ॥

[प्र०] हे भगवन् ! चलना केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम चलना त्रण प्रकारनी कही छे. ते आ प्रमाणे–शरीरचलना, इन्द्रियचलना अने योगचलना. [प्र०] हे भगवन् ! शरीरचलना केटला प्रकारनी कही छे ? [उ०] हे गौतम ! शरीरचलना

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ औदारिकशरीरचलना, यावत्-५ कार्मणशरीरचलना. [प्र०] हे भगवन्! इन्द्रियचलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! पांच प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे-१ श्रोत्रेन्द्रियचलना, यावत्-५ स्पर्शेन्द्रियचलना. [प्र०] हे भगवन्! योगचलना केटला प्रकारनी कही छे? [उ०] हे गौतम! योगचलना त्रण प्रकारनी कही छे, ते आ प्रमाणे— मनोयोगचलना, वचनयोगचलना अने काययोगचलना. [प्र०] हे भगवन्! शा हेतुथी औदारिकशरीरचलना २ कहेवाय छे? [उ०] हे गौतम! जे माटे औदारिक शरीरमां वर्तता जीवोए औदारिकशरीरयोग्य द्रव्योने औदारिकशरीरपणे परिणमावता औदारिकशरीरनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी हे गौतम! औदारिकशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी वैक्रियशरीरचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. विशेष ए के 'वैक्रियशरीरने विषे वर्तता' इत्यादि कहेवुं. (अर्थात्-औदारिकने बदले बधे वैक्रिय कहेवुं.) अने एज प्रमाणे यावत्-कार्मणशरीरचलना सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! श्रोत्रेन्द्रियने धारण करता जीवोए श्रोत्रेन्द्रिययोग्य द्रव्योने श्रोत्रेन्द्रियपणे परिणमावता श्रोत्रेन्द्रियनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी श्रोत्रेन्द्रियचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे यावत्-स्पर्शेन्द्रियचलना सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! शा कारणथी मनोयोगचलना २ कहेवामां आवे छे? [उ०] हे गौतम! जे कारणथी मनयोगने धारण करता जीवोए मनयोग्य जीवोए मनयोग्य द्रव्योने मनयोगपणे परिणमावता मनोयोगनी चलना करी छे, करे छे अने करशे, ते कारणथी मनोयोगचलना २ कहेवामां आवे छे. ए प्रमाणे वचनयोगचलना तथा काययोगचलना पण जाणवी. ॥ ६०० ॥

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अह भंते ! संवेगे निव्वेए गुरुसाहम्मियसुस्सूसणया आलोयणया निंदणया गरहणया खमावणया सुयसहायता विउसमणया भावे अप्पडिबद्धया विणिवट्टणया विवित्तसयणासणसेवणया सोइंदियसंवरे जाव फासिंदियसंवरे जोगपच्चक्खाणे सरीरपच्चक्खाणे कसायपच्चक्खाणे संभोगपच्चक्खाणे उवहिपच्चक्खाणे भत्तपच्चक्खाणे खमा विरागया भावसच्चे जोगसच्चे करणसच्चे मणसमण्णाहरणया वयसमन्नाहरणया कायसमन्नाहरणया कोहविवेगे जावमिच्छादंसणसल्लविवेगे णाणसंपन्नया दंसणस० चरित्तसं० वेदणअहियासणया मारणंतियअहियासणया एए णं भंते ! पया किंपज्जवसाणफला पण्णत्ता ? समणाउसो !, गोयमा ! संवेगे निव्वेगे जाव मारणंतियअहियास० एए णं सिद्धिपज्जवसाणफला पं० समणाउसो ! ॥ सेवं भंते ! २ जाव विहरति (सू०६०१) ॥ १७-३ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! संवेग-मोक्षनो अभिलाष, निर्वेद-संसारथी विरक्तता, गुरुओनी तथा साधर्मिकोनी सेवा, पापोनी आलोचना-गुरु समक्ष कथन, निंदा-आत्मद्वारा दोषोनी निन्दा, गर्हा-परसमक्ष पोताना दोषो प्रगट करवा, क्षमापना, उपशांतता, श्रुतसहायता-श्रुताभ्यास, भावाप्रतिबद्धता-हास्यादि भावोने विषे अप्रतिबंध, पापस्थानोथी निवृत्त थवुं, विविक्तशयनासता-स्त्र्यादिरहित वसति अने आसननो उपयोग, श्रोत्रेन्द्रियसंवर, यावत्-स्पर्शेन्द्रियसंवर, योगप्रत्याख्यान, शरीरप्रत्याख्यान, कषायप्रत्याख्यान, संभोगप्रत्याख्यान, उपधिप्रत्याख्यान, भक्तप्रत्याख्यान, क्षमा, विरागता, भावसत्य, योगसत्य, करणसत्य-प्रतिलेखनादि क्रियानुं यथार्थ करवुं, मनःसमन्वाहरण-मननुं संगोपन, वचःसमन्वाहरण-वचनसंगोपन, कायसमन्वाहरण-कायसंगोपन, क्रोधनो त्याग, यावत्-मिथ्यादर्शनशल्यनो त्याग, ज्ञानसंपन्नता, दर्शनसंपन्नता, चारित्रसंपन्नता, क्षुधादि वेदनामां सहनशीलता अने मारणान्तिक

For Private And Personal

कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं हे आयुष्मान् श्रमण! अन्तिम फळ शुं कह्युं छे? [उ०] हे गौतम! संवेग, निर्वेद, यावत्-मारणांतिक कष्टमां सहनशीलता-ए बधा पदोनुं अंतिम फळ मोक्ष कह्युं छे. "हे भगवन्! ते एमज छे. हे भगवन्! ते एमज छे." ॥६०१॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां त्रीजा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ४)

तेणं कालेणं २ रायगिहे नगरे जाव एवं वयासी—अत्थि णं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ?, हंता अत्थि, सा भंते! किं पुट्ठा कज्जइ अपुट्ठा कज्जइ?, गोयमा! पुट्ठा कज्जइ नो अपुट्ठा कज्जइ, एवं जहा पढमसए छट्ठुद्देसए जाव नो अणाणुपुव्विकडाति वत्तव्वं सिया, एवं जाव वेमाणियाणं, नवरं जीवाणं एगिंदियाण य निव्वाघाएणं छद्दिसिं वाघायं पडुच्च सिय तिदिसिं सिय चउदिसिं सिय पंचदिसिं सेसाणं नियमं छद्दिसिं। अत्थि णं भंते! जीवाणं मुसावाएणं किरिया कज्जइ?, हंता अत्थि, सा भंते! किं पुट्ठा० कज्जइ जहा पाणाइवाएणं दंडओ एवं मुसावाएणवि, एवं अदिन्नादाणेणवि मेहुणेणवि परिग्गहेणवि, एवं एए पंच दंडगा ५। जंसमयन्नं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते! किं पुट्ठा कज्जइ अपुट्ठा कज्जइ, एवं तहेव जाव वत्तव्वं सिया जाव वेमाणियाणं, एवं जाव परिग्गहेणं, एवं एतेवि पंच दंडगा १०। जंदेसेणं भंते! जीवाणं पाणाइवा-

एणं किरिया कज्जति एवं चेव जाव परिग्गहेणं, एवं एतेवि पंच दंडगा १५। जंपएसन्नं भंते! जीवाणं पाणाइवाएणं किरिया कज्जइ सा भंते! किं पुट्ठा कज्जति एवं तहेव दण्डओ एवं जाव परिग्गहेणं २०, एवं एए वीसं दंडगा॥ (सूत्रं ६०२)॥

[प्र०] ते काळे ते समये राजगृह नगरमां (भगवान् गौतम) यावत्–आ प्रमाणे बोल्या के, हे भगवन्! जीवो वडे प्राणातिपातद्वारा क्रिया–कर्म कराय छे? [उ०] हा कराय छे. [प्र०] हे भगवन्! ते क्रिया (कर्म) स्पृष्ट–आत्माए स्पर्शेली कराय के अस्पृष्ट–आत्माना स्पर्श विना कराय? [उ०] हे गौतम! ते स्पृष्ट कराय, पण अस्पृष्ट न कराय–इत्यादि बधुं प्रथम शतकना छट्ठा उद्देशकमां कह्या प्रमाणे कहेवुं; यावत्–ते क्रिया (कर्म) अनुक्रमे कराय छे, पण अनुक्रम विना कराती नथी. ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्–वैमानिको सुधी जाणवुं. परन्तु विशेष ए के जीवो अने एकेन्द्रियो व्याघात–प्रतिबंध सिवाय छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे, अने जो व्याघात होय तो कदाच त्रण दिशामांथी, कदाच चार दिशामांथी अने कदाच पांच दिशामांथी, आवेलां कर्म करे छे. (जे एकेन्द्रियो लोकान्ते रहेला छे, तेने उपरनी अने आसपासनी दिशाथी कर्म आववानो संभव नथी, तेथी तेओ क्वचित् त्रण दिशामांथी कदाचित् चार दिशामांथी, अने कदाचित् पांच दिशामांथी आवेलुं कर्म करे छे अने बाकीना जीवो लोकना मध्य भागमां होवाथी व्याघातना अभावे छ ए दिशामांथी आवेलुं कर्म करे छे. ते सिवाय बाकीना जीवो तो अवश्य छ ए दिशामांथी आवेलां कर्म करे छे.) [प्र०] हे भगवन्! जीवो मृषावादद्वारा कर्म करे छे? [उ०] हा, करे छे. [प्र०] हे भगवन्! शुं ते क्रिया–कर्म स्पृष्ट कराय–इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम प्राणातिपात संबंधे दंडक कह्यो छे तेम मृषावाद संबन्धे पण दंडक कहेवो. एम

अदत्तादान, मैथुन अने परिग्रहसंबन्धे पांचे दंडको कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! जे समये जीवो प्राणातिपातद्वारा (कर्म) करे छे ते समये हे भगवन्! ते स्पृष्ट कर्म करे छे के अस्पृष्ट कर्म करे छे? [उ०] पूर्व प्रमाणे जाणवुं. यावत्-ते 'अनानुपूर्वीकृत नथी' त्यां सुधी कहेवुं. ए प्रमाणे-यावत्-दंडकना क्रमथी वैमानिको सुधी यावत्-परिग्रह संबन्धे जाणवुं. बधा मळीने पूर्ववत् पांचे दंडको मृषावाद संबन्धे कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! जे क्षेत्रमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते क्षेत्रमां स्पृष्ट के अस्पृष्ट करे छे— इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे उत्तर कहेवो. यावत्-परिग्रह सुधी जाणवुं. एम पांचे दंडको कहेवा. [प्र०] हे भगवन्! जे प्रदेशमां जीवो प्राणातिपात द्वारा कर्म करे छे ते प्रदेशमां शुं स्पृष्ट कर्म करे छे के अस्पृष्ट कर्म करे छे-इत्यादि पूर्व प्रमाणे दंडक कहेवो. [उ०] ए प्रमाणे यावत्-परिग्रह सुधी जाणवुं. एम बधा मळीने वीश दंडको कहेवा. ॥ ६०२ ॥

जीवाणं भंते! किं अत्तकडे दुक्खे परकडे दुक्खे तदुभयकडे दुक्खे?, गोयमा! अत्तकडे दुक्खे नो परकडे दुक्खे नो तदुभयकडे दुक्खे, एवं जाव वेमाणियाणं, जीवा णं भंते! किं अत्तकडं दुक्खं वेदेंति परकडं दुक्खं वेदेंति तदुभयकडं दुक्खं वेदेंति?, गोयमा! अत्तकडं दुक्खं वेदेंति नो परकडं दुक्खं वेदेंति नो तदुभयकडं दुक्खं वेदेंति, एवं जाव वेमाणियाणं। जीवाणं भंते! किं अत्तकडा वेयणा परकडा वेयणा पुच्छा, गोयमा! अत्तकडा वेयणा णो परकडा वेयणा णो तदुभयकडा वेयणा एवं जाव वेमाणियाणं, जीवा णं भंते! किं अत्तकडं वेदणं वेदेंति परक० वे० वे० तदुभयक० वे वे०?, गोयमा! जीवा अत्तकडं वेय० वे० नो परक० नो तदुभय० एवं जाव वेमाणियाणं। सेवं भंते! सेवं भंतेत्ति॥ (सूत्र ६०३) ॥ १७-४ ॥

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

[प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे दुःख छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे के उभयकृत छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवोने जे दुःख छे ते आत्मकृत छे, परकृत नथी, तेम उभयकृत पण नथी, ए प्रमाणे दंडकना क्रमथी यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत दुःख वेदे छे, परकृत दुःख वेदे छे के तदुभयकृत दुःख वेदे छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत दुःख वेदे छे; परकृत के उभयकृत दुःख वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवोने जे वेदना छे ते शुं आत्मकृत छे, परकृत छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] हे गौतम ! वेदना आत्मकृत छे, परकृत के उभयकृत नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जणवुं. [प्र०] हे भगवन् ! जीवो शुं आत्मकृत वेदनाने वेदे छे, परकृत वेदनाने वेदे छे के उभयकृत वेदनाने वेदे छे ? [उ०] हे गौतम ! जीवो आत्मकृत वेदनाने वेदे छे; परकृत के उभयकृत वेदनाने वेदता नथी. ए प्रमाणे यावत्-वैमानिको सुधी जाणवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ॥ ६०३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां चोथा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ५)

कहि णं भंते ! ईसाणस्स देविंदस्स देवरन्नो सभा सुहम्मा पण्णत्ता ?, गोयमा ! जंबुद्दीवे २ मंदरस्स पव्वयस्स उत्तरेणं इमीसे रयणप्प० पुढ० बहुसमरमणिज्जाओ भूमिभागाओ उड्ढं चंदिमसूरिय जहा ठाणपदे जाव मज्झे ईसाणवडेंसए महाविमाणे से णं ईसाणवडेंसए महाविमाणे अद्धतेरस जोयणसयसहस्साइं एवं जहा दस-

For Private And Personal

मसए सक्कविमाणवत्तव्वया सा इहवि ईसाणस्स निरवसेसा भाणियव्वा जाव आयरक्खा, ठिती सातिरेगाइं दो सागरोवमाइं, सेसं तं चेव जाव ईसाणे देविंदे देवराया ई० २, सेवं भंते ! सेवं भंते! त्ति (सूत्रं ६०४) ॥ १७-५ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! देवेंद्र देवराज ईशाननी सुधर्मा सभा क्यां कही छे ? [उ०] हे गौतम ! जंबूद्वीप नामे द्वीपमां मंदरपर्वतनी उत्तरे आ रत्नप्रभा पृथिवीना अत्यन्त सम अने रमणीय भूमिभागथी उपर चंद्र अने सूर्यने मूकीने आगळ गया पछी-यावत्-(प्रज्ञापनासूत्रना बीजा) स्थानपदमां कह्या प्रमाणे मध्यभागमां ईशानावतंसक विमान आवे छे. ते ईशानावतंसक नामे महाविमान साडा बार लाख योजन लांबु अने पहोळुं छे-इत्यादि यावत्-दशम शतकमां शक्रविमाननी वक्तव्यता कही छे ते बधी अहीं ईशान संबंधे यावत्-आत्मरक्षकनी वक्तव्यता सुधी कहेवी. ते ईशानेन्द्रनुं आयुष किंचित् अधिक बे सागरोपमनुं छे, बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं. यावत्-देवेंद्र देवराज ईशान छे २. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'. ॥ ६०४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां पांचमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ६.)

पुढविकाइए णं भंते ! इमीसे रय० पुढ० समोहए २ जे भविए सोहम्मे कप्पे पुढविकाइयत्ताए उववज्जित्तए से भंते ! किं पुव्विं उववज्जित्ता पच्छा संपाउणेज्जा पुव्विं वा संपाउणित्ता पच्छा उवव० ?, गोयमा ! पुव्विं वा उववज्जित्ता पच्छा संपाउणेज्जा पुव्विं वा संपाउणित्ता पच्छा उववज्जेज्जा, से केणट्ठेणं जाव पच्छा उववज्जेज्जा ?,

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

गोयमा! पुढविक्काइयाणं तओ समुग्घाया पं०, तं०-वेदणासमुग्घाए कसायसमुग्घाए मारणंतियसमुग्घाए, मारणंतियसमुग्घाएणं समोहणमाणे देसेण वा समोहणति सव्वेण वा समोहणति देसेणं समोहन्नमाणे पुव्विं संपाउणित्ता पच्छा उववज्जिज्जा, सव्वेणं समोहणमाणे पुव्विं उववज्जेत्ता पच्छा संपाउणेज्जा, से तेणट्ठेणं जाव उववज्जिज्जा। पुढविक्काइए णं भंते! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए जाव समोहए स० २ जे भविए ईसाणे कप्पे पुढवि एवं चेव ईसाणेवि, एवं जाव अच्चुयगेविज्जविमाणे, अणुत्तरविमाणे ईसिपब्भाराए य एवं चेव। पुढविकाइए णं भंते! सक्करप्पभाए पुढवीए समोहए २ स० जे भविए सोहम्मे कप्पे पुढवि० एवं जहा रयणप्पभाए पुढविकाइए उववाइओ एवं सक्करप्पभाएवि पुढविकाइओ उववाएयव्वो जाव ईसिपब्भाराए, एवं जहा रयणप्पभाए वत्तव्वया भणिया एवं जाव अहेसत्तमाए समोहए ईसीपब्भाराए उववाएयव्वो। सेवं भंते! २ त्ति (सूत्रं ६०५) ॥ १७-६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां मरण समुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्! शुं प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे-पुद्गल ग्रहण करे के प्रथम पुद्गल ग्रहण करे अने पछी उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! ते प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी पुद्गल ग्रहण करे; अथवा प्रथम पुद्गल ग्रहण करे अने पछी उत्पन्न थाय. [प्र०] ते शा कारणथी यावत्-पछी उत्पन्न थाय? [उ०] हे गौतम! पृथिवीकायिकोने त्रण समुद्घातो कह्या छे; ते आ प्रमाणे-वेदना समुद्घात, कषाय समुद्घात अने मारणांतिक समुद्घात. ज्यारे जीव मारणांतिक समुद्घात करे छे त्यारे देशथी पण समुद्घात करे छे अने सर्वथी पण समुद्घात करे छे. ज्यारे देशथी समुद्घात करे छे त्यारे प्रथम पुद्गल ग्रहण करे छे अने

For Private And Personal

पछी उत्पन्न थाय छे, ज्यारे सर्वथी समुद्घात करे छे त्यारे प्रथम उत्पन्न थाय छे अने पछी पुद्गल ग्रहण करे छे. ते कारणथी यावत्-पछीथी उत्पन्न थाय छे. [प्र०] हे भगवन्! पृथिवीकायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां यावत्-मरणसमुद्घात करी जे ईशानकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे-इत्यादि पृच्छा. [उ०] पूर्व प्रमाणे ईशानकल्पसंबन्धे जाणवुं. एम यावत्-अच्युत, ग्रैवेयक विमान, अनुत्तर विमान अने ईषत्प्राग्भारा पृथिवी संबन्धे पण जाणवुं. [प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव आ शर्कराप्रभा पृथिवीमां मरण समुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्नप्रभा पृथिवीना पृथिवीकायिकनो उत्पाद कह्यो छे तेम शर्कराप्रभाना पृथिवीकायिकनो उत्पाद कहेवो. यावत्-ए प्रमाणे ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी जाणवुं, तथा जेम रत्नप्रभाना पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कही तेम यावत्-सातमी नरकपृथिवी सुधीमां मरणसमुद्घातथी समवहत थयेला जीवनो ईषत्प्राग्भारामां उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ६०५

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां छट्ठा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ७)

पुढविकाइए णं भंते! सोहम्मे कप्पे समोहए समोहणित्ता जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए पुढवीकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते! किं पुव्विं सेसं तं चेव जहा रयणप्पभापुढविकाइए सव्वकप्पेसु जाव ईसिपब्भाराए ताव उववाइओ एवं सोहम्मपुढविकाइओवि सत्तसुवि पुढवीसु उववाएयव्वो जाव अहेसत्तमाए,

एवं जहा सोहम्मपुढविकाइओ सव्वपुढवीसु उववाइओ एवं जाव ईसिपब्भारापुढविकाइओ सव्वपुढवीसु उववाएयव्वो जाव अहेसत्तमाए, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६०६) ॥ १७-७ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे पृथिवीकायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घात करी आ रत्नप्रभा पृथिवीमां पृथिवीकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्! प्रथम उत्पन्न थाय अने पछी आहार करे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम रत्नप्रभापृथिवीना पृथिवीकायिक जीवनो बधा कल्पोमां, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां उपपात कहेवामां आव्यो छे तेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो पण साते नरकपृथिवीमां यावत्-सप्तम नरक सुधी उपपात कहेवो. तथा जेम सौधर्मकल्पना पृथिवीकायिक जीवनो सर्व पृथिवीओमां उपपात कह्यो छे तेम बधा स्वर्गो, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां पृथिवीकायिक जीवनो पण सर्व पृथिवीओमां यावत्-सातमी नरकपृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६०६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सातमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ८.)

आउकाइए णं भंते! इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए समोह० २ जे भविए सोहम्मे कप्पे आउकाइयत्ताए उववज्जित्तए एवं जहा पुढविकाइओ तहा आउकाइओवि सव्वकप्पेसु जाव ईसिपब्भाराए तहेव उववाएयव्वो एवं जहा रयणप्पभाआउकाइओ उववाइओ तहा जाव अहेसत्तमापुढविआउकाइओ उववाएयव्वो जाव ईसिपब्भा-

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

राए, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६०७) ॥ १७-८ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे अप्कायिक जीव आ रत्नप्रभा पृथिवीमां मरणसमुद्घात करीने सौधर्मकल्पमां अप्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे- इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पृथिवीकायिकसंबन्धे कह्युं छे तेम अप्कायिकसंबन्धे पण बधा कल्पोमां कहेवुं, यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीमां पण ते प्रमाणे उपपात कहेवो. तथा जेम रत्नप्रभाना अप्कायिक जीवनो उपपात कह्यो छे तेम यावत्-सातमी पृथिवीना अप्कायिकजीवनो पण यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥६०७॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां आठमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक ९)

आउकाइए णं भंते! सोहम्मे कप्पे समोहए समोह० जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए घणोदधिवलएसु आउकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते! सेसं तं चेव एवं जाव अहेसत्तमाए जहा सोहम्मआउक्काइओ एवं जाव ईसिपब्भाराआउक्काइओ जाव अहेसत्तमाए उववाएयव्वो, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६०८) ॥ १७-९ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे अप्कायिक जीव सौधर्मकल्पमां मरणसमुद्घातने प्राप्त थईने आ रत्नप्रभाना घनोदधिवलयोमां अप्कायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे, ते हे भगवन्!-इत्यादि प्रश्न. [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. एम यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी जाणवुं. जेम सौधर्मकल्पना अप्कायिकनो (नरक पृथिवीमां) उपपात कह्यो तेम यावत्-ईषत्प्राग्भारापृथिवीना अप्कायिक

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

जीवनो यावत्-अधःसप्तम पृथिवी सुधी उपपात कहेवो. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ६०८ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां नवमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १०)

वाउकाइए णं भंते ! इमीसे रयणप्पभाए जाव जे भविए सोहम्मे कप्पे वाउकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं जहा पुढविकाइओ तहा वाउकाइओवि नवरं वाउकाइयाणं चत्तारि समुग्घाया पं०, तं०—वेदणासमुग्घाए जाव वेउव्वियसमुग्घाए, मारणंतियसमुग्घाएणं समोहणमाणे देसेण वा समो० सेसं तं चेव जाव अहेसत्तमाए समोहओ ईसिपब्भाराए उववाएयव्वो, सेवं भंते ! २ (सूत्रं ६०९) ॥ १७–१० ॥

[प्र०] हे भगवन् ! जे वायुकायिक जीव आ रत्नप्रभामां मरणसमुद्घातने प्राप्त थइने सौधर्मकल्पमां वायुकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन् !—इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम पृथिवीकायिकसंबन्धे कहेवामां आव्युं छे तेम वायुकायिकसंबन्धे पण जाणवुं. विशेष ए के वायुकायिकने चार समुद्घात होय छे; अने ते आ प्रमाणे-वेदनासमुद्घात, यावत्—वैक्रियसमुद्घात. ते वायुकायिक मारणांतिक समुद्घातवडे समवहत थई देशथी समुद्घात करे छे—इत्यादि बाकी बधुं तेज प्रमाणे जाणवुं; यावत्-सातमी नरकपृथिवीमां समुद्घातने प्राप्त थयेल वायुकायिकनो ईषत्प्राग्भारामां उपपात कहेवो. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे.' ६०९

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां दशमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

शतक १७. (उद्देशक ११)

वाउकाइए णं भंते! सोहम्मे कप्पे समोहए स० २ जे भविए इमीसे रयणप्पभाए पुढवीए घणवाए तणुवाए घणवायवलएसु तणुवायवलएसु वाउकाइयत्ताए उववज्जित्तए से णं भंते! सेसं तं चेव एवं जहा सोहम्मे वाउ-काइओ सत्तसुवि पुढवीसु उववाइओ एवं जाव ईसिपब्भाराए वाउकाइओ अहेसत्तमाए जाव उववाएयव्वो, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१०) ॥ १७-११ ॥

[प्र०] हे भगवन्! जे वायुकायिक जीव सौधर्मकल्पमां समुद्घात करी आ रत्नप्रभा पृथिवीना घनवात, तनुवात, घनवातव-लयो के तनुवातवलयोमां वायुकायिकपणे उत्पन्न थवाने योग्य छे ते हे भगवन्!-इत्यादि प्रश्न. [उ०] बाकी बधुं पूर्व प्रमाणे जाणवुं. अने जेम सौधर्मकल्पना वायुकायिकनो साते पृथिवीमां उपपात कह्यो छे ते प्रमाणे यावत्-ईषत्प्राग्भारा पृथिवीना वायुकायिकनो यावत्-अधःसप्तम पृथिवीपर्यंत उपपात कहेवो. 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६१० ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां अगीयारमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १२)

एगिंदियाणं भंते! सव्वे समाहारा सव्वे समसरीरा एवं जहा पढमसए बितियउद्देसए पुढविकाइयाणं वत्तव्वया भणिया सा चेव एगिंदियाणं इह भाणियव्वा जाव समाउया समोववन्नगा। एगिंदिया णं भंते! क-

तिलेस्साओ प० ?, गोयमा ! चत्तारि लेस्साओ पं०, तं०–कण्हलेस्सा जाव तेउलेस्सा । एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्साणं जाव विसेसाहिया वा?, गोयमा ! सव्वत्थोवा एगिंदियाणं तेउलेस्सा काउलेस्सा अणंतगुणा णीललेस्सा विसेसाहिया कण्हलेस्सा विसेसाहिया । एएसि णं भंते ! एगिंदियाणं कण्हलेस्सा इड्ढी जहेव दीवकुमाराणं, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६११) १७–१२ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! बधा एकेन्द्रिय जीवो समान आहारवाळा छे, समान शरीरवाळा छे–इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम प्रथम शतकना द्वितीय उद्देशकमां पृथिवीकायिकनी वक्तव्यता कही छे तेम अहीं एकेन्द्रियो संबन्धे पण कहेवी. यावत्–समान आयुष्यवाळा नथी, तेम साथे उत्पन्न थता पण नथी. [प्र०] हे भगवन् ! एकेन्द्रियोने केटली लेश्याओ कही छे ? [उ०] हे गौतम ! तेओने चार लेश्याओ कही छे. ते आ प्रमाणे–१ कृष्णलेश्या, यावत्–४ तेजोलेश्या. [प्र०] हे भगवन् ! कृष्णलेश्यावाळा, यावत्–(तेजोलेश्यावाळा ए एकेन्द्रियोमां) कोण कोनाथी यावत् विशेषाधिक ? [उ०] हे गौतम ! सौथी थोडा तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियो छे, तेथी अनंतगुण अधिक कापोतलेश्यावाळा छे, तेथी विशेषाधिक नीललेश्यावाळा छे, अने तेथी विशेषाधिक कृष्णलेश्यावाळा छे. [प्र०] हे भगवन् ! ए कृष्णलेश्यावाळा, यावत्–तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियोनी ऋद्धि–सामर्थ्य संबन्धे प्रश्न.–एटले कृष्णलेश्यावाळा यावत्–तेजोलेश्यावाळा एकेन्द्रियोमां कोण अल्पऋद्धिवाळो अने कोण महर्धिक छे ? [उ०] जेम द्वीपकुमारोनी ऋद्धि कही छे तेम एकेन्द्रियोनी कहेवी. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ६११ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां बारमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

शतक १७. (उद्देशक १३)

नागकुमारा णं भंते ! सव्वे समाहारा जहा सोलसमसए दीवकुमारुद्देसे तहेव निरवसेसं भाणियव्वं जाव इड्ढीति, सेवं भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति ॥ (सूत्रं ६१२) ॥ १७-१३ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! बधा नागकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] जेम सोळमा शतकना द्वीपकुमार उद्देशकमां कहेवामां आव्युं छे तेम यावत्-ऋद्धि सुधी कहेवुं. 'हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे'-एम कही यावत्-विहरे छे. ६१२

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां तेरमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १४)

सुवन्नकुमारा णं भंते ! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते ! २ ॥ (सूत्रं ६१३) ॥ १७-१४ ॥

[प्र०] हे भगवन् ! बधा सुवर्णकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन् ! ते एमज छे, हे भगवन् ! ते एमज छे. ॥ ६१३ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां चौदमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

For Private And Personal

शतक १७. (उद्देशक १५.)

विज्जुकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१४) ॥ १७-१५ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा विद्युत्कुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं 'हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे.' ॥ ६१४ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां पंदरमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

शतक १७. (उद्देशक १६)

वायुकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २ ॥ (सूत्रं ६१५) ॥ १७-१६ ॥

[प्र०] हे भगवन्! बधा वायुकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. ॥ ६१५ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सोळमा उद्देशानो मूलार्थ संपूर्ण थयो.

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

अग्गिकुमारा णं भंते! सव्वे समाहारा एवं चेव, सेवं भंते! २॥ (सूत्रं ६१६) १७-१७॥ सत्तरसमं सयं समत्तं

[प्र०] हे भगवन्! बधा अग्निकुमारो समान आहारवाळा छे-इत्यादि प्रश्न. [उ०] पूर्व प्रमाणे बधुं जाणवुं. हे भगवन्! ते एमज छे, हे भगवन्! ते एमज छे. ॥ ६१६ ॥

भगवत् सुधर्मस्वामीप्रणीत श्रीमद् भगवतीसूत्रना १७ मा शतकमां सत्तरमा उद्देशानो मूळार्थ संपूर्ण थयो अने सत्तरमा शतकनी पूर्णाहुति थइ.

॥ इति श्रीमद् भगवतीसूत्रे गूर्जरभाषानुवादसहिता

पंचमो भागः समाप्तः ॥

For Private And Personal

For Private And Personal

Shri Mahavir Jain Aradhana Kendra www.kobatirth.org Acharya Shri Kailashsagarsuri Gyanmandir

इति श्रीमद्भगवतीसूत्रे पंचमो भागः समाप्तः।

For Private And Personal